

บันทึกเรื่องเด่น
รางวัลพระปกเกล้า

ท้องถิ่น กับภารกิจที่ท้าทาย หลังวิกฤตโควิด-19

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า

บันทึกเรื่องเด่น
รางวัลพระปกเกล้า

ท้องถิ่นกับภารกิจที่ท้าทาย หลังวิกฤตโควิด-19

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า ท้องถิ่นกับการกิจที่ท้าทายหลังวิกฤตโควิด-19

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สถาบันพระปกเกล้า.

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า : ท้องถิ่นกับการกิจที่ท้าทายหลังวิกฤตโควิด-19.--กรุงเทพฯ

: กู้ดเฮด พรินท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป, 2565

477 หน้า

1. การปกครองท้องถิ่น. I. ชื่อเรื่อง.

352.14

ISBN : 978-616-476-281-7

รหัสสิ่งพิมพ์ของสถาบันพระปกเกล้า วปท. 65-50-800.00

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 978-616-476-281-7

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2565

จำนวนพิมพ์ 800 เล่ม

บรรณาธิการ รศ. ดร.อรทัย ก๊กผล และ วิลาวัลย์ หงษ์นคร

ผู้จัดทำ วิลาวัลย์ หงษ์นคร

จัดพิมพ์โดย สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ฝั่งทิศใต้

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

<http://www.kpi.ac.th>

พิมพ์ที่ บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด

88/5 หมู่บ้านวัดน่านิเวศน์ ซอย 5 สุทธิสาร แขวงสามเสนนอก

เขตห้วยขวาง กทม 10310

โทรศัพท์ 0-2276-6713 โทรสาร 0-2277-8137

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะให้แก่ประชาชนในระดับท้องถิ่นมาเป็นระยะเวลา สองทศวรรษกว่าแล้ว แม้ว่าที่ผ่านมาผลการประเมินประสิทธิภาพในการจัดบริการ สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับดีมาก แต่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นก็ไม่ควรหยุดพัฒนาหรือไม่ควรหยุดยกระดับการจัดบริการสาธารณะ เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังเผชิญกับความท้าทายใหม่หลายประการ ความท้าทายหลายเรื่องอาจเป็นภัยคุกคามที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเตรียมพร้อมรับมือ เช่น โรคอุบัติซ้ำและโรคอุบัติใหม่ ขณะที่บางเรื่องอาจ กลายเป็นโอกาสในการพัฒนา เช่น เทคโนโลยีแห่งโลกเสมือน (Metaverse) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการเตรียมความพร้อมและการบริหารงานเชิงรุกท่ามกลางความท้าทาย เหล่านี้ ดังนั้นหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งหวังที่จะตอบโจทยปัญหาและ ความต้องการของประชาชนให้ได้อย่างตรงจุด ตรงใจ และทันท่วงที และยั่งยืนหยัดที่ จะเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนในท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคงไม่สามารถ บริหารงานแบบประจำได้อีกต่อไป แต่จะต้องพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง รู้เท่าทันสถานการณ์ ขยายมุมมอง ปรับกลยุทธ์ในการทำงานให้มีการดำเนินงาน เชิงรุก และสร้างสรรค์นวัตกรรมในการบริหารงานและการจัดทำบริการสาธารณะ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น

หนังสือเรื่อง “บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นกับภารกิจ ที่ท้าทายหลังวิกฤตโควิด-19” ได้นำเสนอสถานการณ์การจัดบริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะฉายภาพให้เห็นถึงประสิทธิภาพการจัดบริการ สาธารณะ ความพึงพอใจต่อการจัดบริการสาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อ การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ที่สำคัญ หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมตัวอย่างการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ซึ่งประกอบด้วยการจัด บริการสาธารณะในสี่ด้าน ได้แก่ สาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร

กลุ่มเปราะบาง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการจัดการน้ำ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ก่อนวิกฤตโควิด-19 และเป็นภารกิจที่ท้าทายมากยิ่งขึ้นสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลังวิกฤตโควิด-19

สถาบันพระปกเกล้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่สนใจทั่วไป และสามารถนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยกระดับการจัดบริการสาธารณะและสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการสาธารณะที่ตอบโจทย์บริบทความท้าทายของโลกสมัยใหม่และเป็นประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้ต่อไป

(ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย)

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

หนังสือเล่มนี้เป็นผลการศึกษาวิจัยของ “โครงการวิจัยการบริหารงาน และการจัดทำบริการสาธารณะที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2565” ซึ่งเป็นโครงการที่ต่อยอดจากการมอบรางวัลพระปกเกล้าให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2564 ในปีดังกล่าววิทยาลัยพัฒนา การปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า ได้จัดให้มีการมอบรางวัลพระปกเกล้า ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวม 36 แห่ง วิทยาลัยจึงทำการศึกษาวิจัย เพื่อถอดบทเรียนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มนี้ เพราะถือเป็น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารงานที่เป็นเลิศ (Best Practices) ตามหลัก ธรรมาภิบาล ตลอดจนมีความโดดเด่นในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อชุมชนท้องถิ่น

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย **ส่วนที่หนึ่ง: บทนำ** ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านทราบถึงที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ ขอบเขต การศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่าง วิธีการศึกษาวิจัย และประโยชน์จากการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ **ส่วนที่สอง: สถานการณ์การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น** เนื้อหาส่วนนี้จะฉายภาพให้เห็นถึงประสิทธิภาพการจัดบริการ สาธารณะ ความพึงพอใจต่อการจัดบริการสาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใสในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความเชื่อมั่นของประชาชน ที่มีต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา เพื่อให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทบทวนถึงผลการดำเนินงานของตนเองและทราบถึง สถานการณ์การจัดบริการสาธารณะ **ส่วนที่สาม: ภารกิจที่ท้าทายของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลังวิกฤตโควิด-19** เนื้อหาส่วนนี้จะนำเสนอภารกิจ สี่ด้านที่เป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ก่อนวิกฤตโควิด-19 และเป็นภารกิจที่ท้าทายมากยิ่งขึ้นสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลัง วิกฤตโควิด-19 เพื่อส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญ ของภารกิจดังกล่าวให้มากขึ้นภายใต้ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น ซึ่งภารกิจทั้งสี่ด้าน ได้แก่

การสาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการจัดการน้ำ และส่วนที่สี่: บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะ เนื้อหาส่วนนี้เป็นการรวบรวมตัวอย่างการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นในด้านสาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการจัดการน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าปี พ.ศ. 2564 เพื่อช่วยสร้างแรงบันดาลใจ จุดประกายความคิด และเป็นตัวอย่างให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไปนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและบริบทพื้นที่ต่อไป

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่นหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะได้ทบทวนถึงผลการดำเนินงานของตนเองและทราบถึงสถานการณ์การจัดบริการสาธารณะ รวมถึงได้เรียนรู้ประสบการณ์และบทเรียนการจัดบริการสาธารณะจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทที่มีการบริหารงานเป็นเลิศ ตลอดจนช่วยสร้างแรงบันดาลใจ จุดประกายความคิด และเป็นตัวอย่างให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะรวมถึงการสร้างสรรคนวัตกรรมการจัดบริการสาธารณะ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและบริบทพื้นที่ของแต่ละท้องถิ่นต่อไป

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำสถาบันพระปกเกล้า	III
คำนำผู้เขียน	V
ส่วนที่ 1 บทนำ	1
1. ที่มาและความสำคัญ	4
2. วัตถุประสงค์	5
3. กรณีกิจศึกษา	5
4. ขอบเขตเนื้อหา	7
5. ระเบียบวิธีวิจัย	13
6. ประโยชน์ที่ได้รับ	15
ส่วนที่ 2 สถานการณ์การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	17
1. <i>ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</i>	19
1.1 ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวม	19
1.2 ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละประเภท	21
1.3 ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะในแต่ละด้านของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	22
1.3.1 <i>ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น</i>	23
1.3.2 <i>ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย</i>	24
1.3.3 <i>ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต</i>	25
1.3.4 <i>ด้านโครงสร้างพื้นฐาน</i>	26
1.3.5 <i>ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</i>	26
1.3.6 <i>ด้านการวางแผนการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว</i>	27
1.4 <i>สรุปภารกิจที่โดดเด่น ทำได้ดี และควรทบทวนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</i>	28
2. <i>ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดบริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</i>	31
2.1 <i>ความพึงพอใจของประชาชนโดยภาพรวมต่อการจัดบริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</i>	31

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
2.2 ความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการสาธารณะแต่ละประเภทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	32
2.3 สรุปบริการสาธารณะของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประชาชน พึงพอใจมากที่สุดและน้อยที่สุด	33
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	35
4. ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	37
4.1 ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวม	37
4.2 ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท	38
4.2.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด	38
4.2.2 เทศบาลนคร	39
4.2.3 เทศบาลเมือง	41
4.2.4 เทศบาลตำบล	42
4.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบล	44
4.2.6 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ	45
5. ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แหล่งข้อมูลอ้างอิง	47 48
ส่วนที่ 3 ภารกิจที่ทำหายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลังวิกฤตโควิด-19	49
1. การสาธารณสุข	51
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง	55
3. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	62
4. การจัดการน้ำ	66
แหล่งข้อมูลอ้างอิง	70
ส่วนที่ 4 บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะ ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะด้านสาธารณสุข	71 75
๑ เมืองใหญ่ที่ใส่ใจผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง เทศบาลนครนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี	77
๑ ศูนย์บริการชุมชน (Drop in Center: DIC) เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	93

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
<ul style="list-style-type: none"> ๑ Services to care: STC “อาสาอยู่เคียง แม่สะเรียงอยู่สุข” เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 	105
<ul style="list-style-type: none"> ๑ วัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม 	124
<ul style="list-style-type: none"> ๑ ครอบครัวล้อมรั้วรัก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ 	137
<ul style="list-style-type: none"> ๑ พลุตาหลวงเคย์แคร์ องค์การบริหารส่วนตำบลพลุตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี 	157
ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง	179
<ul style="list-style-type: none"> ๑ การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ เทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 	181
<ul style="list-style-type: none"> ๑ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลทับมา เทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง 	202
<ul style="list-style-type: none"> ๑ มิตรภาพบำบัดจากเพื่อนสู่เพื่อนผู้พิการ เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 	220
<ul style="list-style-type: none"> ๑ “เกาะคา” เมืองน่าอยู่และเป็นมิตรกับผู้พิการ เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 	239
<ul style="list-style-type: none"> ๑ การพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียนโดยครู-หมอ-พ่อแม่ เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 	257
<ul style="list-style-type: none"> ๑ โรงเรียนของหนู โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 	268
<ul style="list-style-type: none"> ๑ สร้างคน ใสใจ ตั้งแต่วัยแรกเกิด องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย 	284
ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	299
<ul style="list-style-type: none"> ๑ Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0 เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 	301
<ul style="list-style-type: none"> ๑ ตลาดชุมทางทุ่งสง เทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช 	315

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๑ การเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรมภาคกลางคืน เทศบาลตำบลท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	327
๑ สถานีกู้ชีพปลาตำบลสันกลาง องค์การบริหารตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	341
๑ แปรรูปขยะจากเปลือกไข่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	360
ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะด้านการจัดการน้ำ	377
๑ การพัฒนารูปแบบประปาท้องถิ่นคุณภาพ WSP โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ เทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์	379
๑ การเตรียมความพร้อมและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม เทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	393
๑ ไม่ท่วม ไม่แล้ง ไม่จน องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	407
๑ การอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยการสร้างฝายมีชีวิต องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	427
๑ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	444
แหล่งข้อมูลอ้างอิง	460

ສ່ວນທີ່ 1

ບຸກຄົນ

บทนำ

วิลาวัณย์ หงษ์นคร*

หนังสือเล่มนี้เป็นผลการศึกษาวิจัยของ “โครงการวิจัยการบริหารงานและการจัดทำบริการสาธารณะที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2565” ซึ่งเป็นโครงการที่ต่อยอดจากการมอบรางวัลพระปกเกล้าให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2564 เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย **ส่วนที่หนึ่ง: บทนำ** ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านทราบถึงที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่าง วิธีการศึกษาวิจัย และประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ **ส่วนที่สอง: สถานการณ์การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** เนื้อหาส่วนนี้จะฉายภาพให้เห็นถึงประสิทธิภาพการ จัดบริการสาธารณะ ความพึงพอใจต่อการจัดบริการสาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทบทวนถึงผลการดำเนินงานของตนเองและทราบถึงสถานการณ์การจัดบริการสาธารณะ **ส่วนที่สาม: ภารกิจที่ท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลังวิกฤตโควิด-19** เนื้อหาส่วนนี้จะนำเสนอภารกิจสี่ด้านที่เป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ก่อนวิกฤตโควิด-19 และเป็นภารกิจที่ท้าทายมากยิ่งขึ้นสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลังจากวิกฤตโควิด-19 เพื่อส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของภารกิจดังกล่าวให้มากขึ้นภายใต้ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

* นักวิชาการผู้ชำนาญการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ซึ่งภารกิจทั้งสี่ด้าน ได้แก่ การสาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการจัดการน้ำ และส่วนที่สี่: **บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นกับบริการสาธารณสุข** เนื้อหาส่วนนี้เป็นการรวบรวมตัวอย่างการจัดการบริการสาธารณสุขที่โดดเด่นในด้านสาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการจัดการน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี พ.ศ. 2564 เพื่อช่วยสร้างแรงบันดาลใจ จุดประกายความคิด และเป็นตัวอย่างให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไปนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและบริบทพื้นที่ต่อไป

1. ที่มาและความสำคัญ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า ได้จัดให้มีการมอบรางวัลพระปกเกล้าแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารงานที่เป็นเลิศเป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ 1) เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานโดยเฉพาะหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ในท้องถิ่นอันเป็นรากฐานของความสันติสุขสมานฉันท์ในระดับประเทศ และ 3) เพื่อเสริมสร้างให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งรัฐ เอกชน และประชาสังคม ในฐานะภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และ 4) เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญและมีบทบาทในการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเป็นธรรมในท้องถิ่น ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการมอบรางวัลพระปกเกล้าแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ 3) ด้านการเสริมสร้างเครือข่าย รัฐ เอกชน และประชาสังคม และ 4) ด้านการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการมอบรางวัลพระปกเกล้าแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า รวมทั้งหมด 36 แห่ง แบ่งเป็น 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จำนวน 9 แห่ง 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ จำนวน 3 แห่ง 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าด้านการเสริมสร้างเครือข่าย รัฐ เอกชน และประชาสังคม จำนวน 14 แห่ง และ 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าด้านการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

จำนวน 10 แห่ง¹ ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้ามีการบริหารงาน และการจัดทำบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ที่เป็นเลิศ (Best Practices) เพื่อตอบสนองต่อ ปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความท้าทายในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น จึงมุ่งดำเนินการต่อยอดจากการมอบรางวัล พระปกเกล้า โดยทำการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารงาน การจัดทำบริการสาธารณะ และ นวัตกรรมที่โดดเด่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปี พ.ศ. 2564 เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ จุดประกายความคิด และเป็นตัวอย่างให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไป นำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ของตน นอกจากนี้ วิทยาลัยคาดหวังว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ทางอ้อมต่อชุมชนและประชาชนในฐานะผู้รับบริการสาธารณะ จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และที่สำคัญยังเป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนา การปกครองท้องถิ่นของไทยให้เป็นรากฐานที่เข้มแข็งสำหรับการปกครองในระดับประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและถอดบทเรียนการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นหรือนวัตกรรมการจัด บริการสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564
2. เพื่อเผยแพร่ตัวอย่างการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นหรือนวัตกรรมการจัดบริการ สาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564
3. เพื่อส่งเสริมการจัดบริการสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. กรณีสึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าปี พ.ศ. 2564 เป็นกรณีศึกษา รวม 22 แห่ง โดยแบ่งเป็น เทศบาลนคร จำนวน 4 แห่ง เทศบาลเมือง จำนวน 4 แห่ง เทศบาลตำบล จำนวน 5 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 9 แห่ง ดังนี้

¹ รายชื่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับรางวัลพระปกเกล้า ปี 2564 ดูได้ใน สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *รางวัลพระปกเกล้า* 64. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 336 หน้า.

ตารางที่ 1-1: รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบริการสาธารณะที่เป็นกรณีศึกษา

	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	บริการสาธารณะ
1	เทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ
2	เทศบาลนครนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี	เมืองใหญ่ที่ใส่ใจผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง
3	เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	การพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียนโดยครู-หมอ-พ่อแม่
4	เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0
5	เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	มิตรภาพบำบัดจากเพื่อนสู่เพื่อนผู้พิการ
6	เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	โรงเรียนของหนู โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง
7	เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	ศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC)
8	เทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	ตลาดชุมชนทางทุ่งสง
9	เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	Services to care: STC “อาสาอยู่เคียงแม่สะเรียงอยู่สุข”
10	เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	“เกาะคา” เมืองน่าอยู่และเป็นมิตรกับผู้พิการ
11	เทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	การเตรียมความพร้อมและแก้ไขปัญหาหน้าท่วม และศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลทับมา
12	เทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์	การพัฒนารูปแบบประปาท้องถิ่นคุณภาพ WSP โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์
13	เทศบาลตำบลท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	การเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรมภาคกลางคืน
14	องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	การอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยการสร้างฝายมีชีวิต
15	องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	สถานีกู้ชีพปลาตำบลสันกลาง
16	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่	ครอบครัวล้อมรั้วรัก
17	องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	ไม่ท่วม ไม่แล้ง ไม่จน
18	องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี	พลูตาหลวงเดย์แคร์

	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	บริการสาธารณะ
19	องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	แปรรูปขยะจากเปลือกไข่
20	องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	สร้างคน ใส่ใจ ตั้งแต่วัยแรกเกิด
21	องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี	ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง
22	องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม	วัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรให้ตั้งครภร์

4. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาวิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นถึงบริบทของพื้นที่ อาทิ ความเป็นมาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาณาเขต พื้นที่รับผิดชอบ จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน ความหนาแน่นของประชากร ความหนาแน่นของครัวเรือน ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะสังคมและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของประชากร การศึกษา ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม และการสาธารณสุข เป็นต้น

2. ศึกษาการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ โครงสร้างการบริหารงาน อัตรากำลังคน งบประมาณ วิสัยทัศน์/นโยบาย/ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ สภาพการเมืองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่น (ผู้บริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่นมาจากกลุ่มการเมืองเดียวกันหรือไม่) อัตราส่วนชาย-หญิงของสมาชิกสภาท้องถิ่น และวิธีการสร้างหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นต้น

3. ศึกษาและถอดบทเรียนการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นหรือนวัตกรรมบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวม 23 กรณีศึกษา โดยศึกษาและถอดบทเรียนการจัดบริการสาธารณะหรือนวัตกรรมบริการสาธารณะ 1 โครงการต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 แห่ง ยกเว้นเทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยองที่นักวิจัยได้ศึกษาและถอดบทเรียน 2 โครงการ การศึกษาวิจัยมุ่งศึกษาและถอดบทเรียนกิจกรรมการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน ขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุด และวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่ครอบคลุมถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ใช้

ในการดำเนินงาน ผลสำเร็จและผลกระทบที่เกิดขึ้น ปัญหาและอุปสรรครวมถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

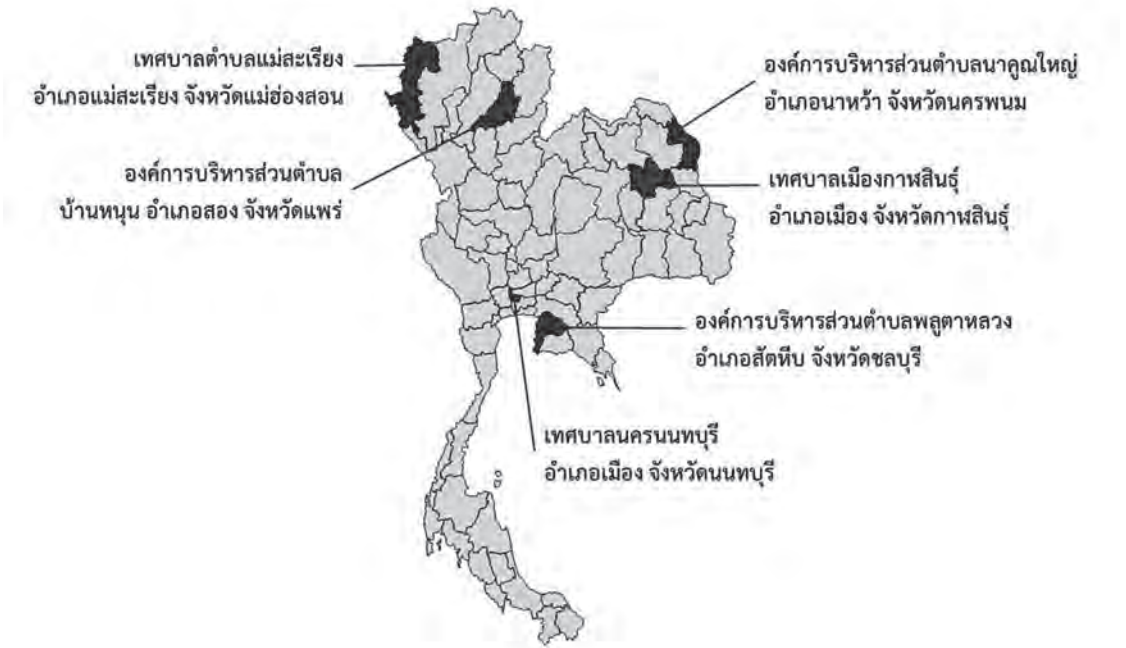
ทั้งนี้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาและถอดบทเรียนการจัดบริการสาธารณะใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสาธารณสุข 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรกลุ่มเปราะบาง 3) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และ 4) การจัดการน้ำ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ศึกษาและถอดบทเรียนการจัดบริการสาธารณะด้านสาธารณสุข ซึ่งมีทั้งหมด 6 กรณีศึกษา ได้แก่

ตารางที่ 1-2: รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบริการสาธารณะด้านสาธารณสุขที่เป็นกรณีศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		บริการสาธารณะ
1.	เทศบาลนครนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี	เมืองใหญ่ที่ใส่ใจผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง
2.	เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	ศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC)
3.	เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	Services to care: STC “อาสาอยู่เคียงแม่สะเรียงอยู่สุข”
4.	องค์การบริหารส่วนตำบลนาคูณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม	วัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์
5.	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่	ครอบครัวล้อมรั้วรัก
6.	องค์การบริหารส่วนตำบลพลาตากลาง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี	พลาตากลางเคียงแคร์

แผนภาพที่ 1-1: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาด้านบริการสาธารณสุข

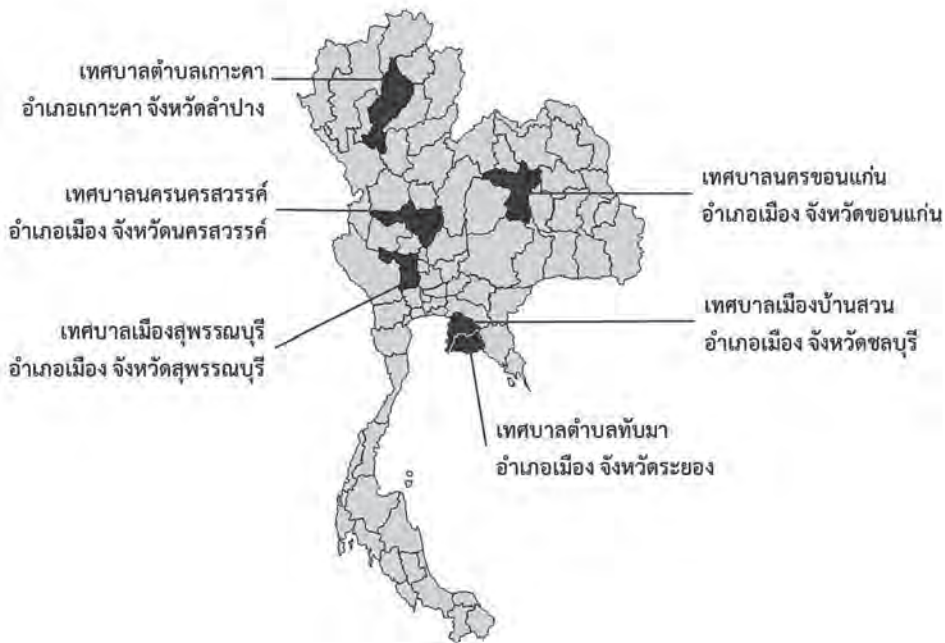

3.2 ศึกษาและถอดบทเรียนการจัดการจัดบริการสาธารณสุขด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง โดยมุ่งเน้นไปที่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเด็ก ซึ่งมีทั้งหมด 7 กรณีศึกษา ได้แก่

ตารางที่ 1-3: รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบริการสาธารณะด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบางที่เป็นกรณีศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		บริการสาธารณะ
ผู้สูงอายุ		
1.	เทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ
2.	เทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลทับมา
ผู้พิการ		
3.	เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	มิตรภาพบำบัดจากเพื่อนสู่เพื่อนผู้พิการ
4.	เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	“เกาะคา” เมืองน่าอยู่และเป็นมิตรกับผู้พิการ
เด็ก		
5.	เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	การพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียนโดยครู-หมอ-พ่อแม่
6.	เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	โรงเรียนของหนู โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง
7.	องค์การบริหารส่วนตำบลปลับปลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	สร้างคน ใส่ใจ ตั้งแต่วัยแรกเกิด

แผนภาพที่ 1-2: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง

3.3 ศึกษาและถอดบทเรียนการจัดบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งมีทั้งหมด 5 กรณีศึกษา ได้แก่

ตารางที่ 1-4: รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นกรณีศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	บริการสาธารณะ
1. เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0
2. เทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	ตลาดชุมชนทางทุ่งสง
3. เทศบาลตำบลท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	การเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรมภาคกลางคืน
4. องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	สถานีผู้ชีพปลาตำบลสันกลาง
5. องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	แปรรูปขยะจากเปลือกไข่

แผนภาพที่ 1-3: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษา
ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

3.4 ศึกษาและถอดบทเรียนการจั้ดบริการสาธารณะด้านการจัดการน้ำ ซึ่งมีทั้งหมด

5 กรณีศึกษา ได้แก่

ตารางที่ 1-5: รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบริการสาธารณะด้านการจัดการน้ำที่เป็นกรณีศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		บริการสาธารณะ
1.	เทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์	การพัฒนารูปแบบประปาท้องถิ่นคุณภาพ WSP โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์
2.	เทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	การเตรียมความพร้อมและแก้ไขปัญหาหน้าท่วม
3.	องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	ไม่ท่วม ไม่แล้ง ไม่จน
4.	องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติโดยการสร้างฝายมีชีวิต
5.	องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง

แผนภาพที่ 1-4: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาด้านการจัดการน้ำ

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม และเก็บข้อมูลทุติยภูมิด้วยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1) ผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงนายกฯ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษา
- 1.2) ปลัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษา
- 1.3) ผู้อำนวยการของกอง/ฝ่ายที่รับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะหรือนวัตกรรมที่เป็นกรณีศึกษา
- 1.4) เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้รับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะหรือนวัตกรรมการจัดบริการสาธารณะที่เป็นกรณีศึกษา

2. วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และเก็บข้อมูลทุติยภูมิด้วยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1) ข้อมูลปฐมภูมิ

นักวิจัยเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น และการสนทนากลุ่มร่วมกับปลัด ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยนักวิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่นหรือนายกฯ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และนโยบายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน และแนวคิดต่อยอดในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น สำหรับการสนทนากลุ่มร่วมกับปลัด ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นหรือนวัตกรรมการจัดบริการสาธารณะที่เป็นกรณีศึกษาในประเด็นต่าง ๆ กล่าวคือ ความเป็นมาหรือจุดเริ่มต้น วัตถุประสงค์และเป้าหมาย กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บทบาทของภาคส่วนอื่น ๆ ที่เข้ามามี

ส่วนร่วม ทรพยกรที่ใช้ในการดำเนงงาน ผลสำเร้งและผลกระทบที่เกิดข้้น ปัญหาและอุปสรรครวมถึงแนวทงในการแก้ไขปัญหา และป้งจ้ยแห่งควมสำเร้ง

2.2) ข้อมูลทุตยภูมิ

นักวจยเก็บข้อมูลทุตยภูมิด้วยวธีการศีกษาจากเอกสรที่เกยวข้องและข้อมูลบนเวบไซตขององคกรปกครองส่วนทองถิน ซึ่งข้อมูลทุตยภูมิ ประกอบด้วย

- ๑ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปขององคกรปกครองส่วนทองถินเพื่อแสดงให้เห่นถึงบริบทของพื้นที่ อาทิ ควมเป็นมาขององคกรปกครองส่วนทองถิน อาณาเขต พื้นที่รบัผดชอบ จำนวนประชกร จำนวนคร้วเรอง ควมหนาแน่นของประชกร ควมหนาแน่นของคร้วเรอง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทรพยกรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะสังคมและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของประชกร การศีกษา ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม และการสาธารณสุข เป็นต้น
- ๑ การบริทรงานขององคกรปกครองส่วนทองถิน เพื่อแสดงให้เห่นถึงภาพรวมบริบทขององคกรปกครองส่วนทองถิน และแสดงถึงควมเกยวข้องเชื่อมโยงกับการจัดบริทรสาธารณสุขที่เป็นกรณีศีกษา อาทิ โครงสร้งการบริทรงาน อัตรากำล้งคน งบประมาณ วิสัยทัศน์/นโยบาย/ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ สภภาพการเมืองภายในองคกรปกครองส่วนทองถิน: ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้บริทรทองถิน ควมสัมพันธ์ระหว่งผู้บริทรทองถินและสภาทองถิน (ผู้บริทรทองถินและสภาทองถินมาจากกลุ่มการเมืองเดียวกันหรือไม่) และอัตราส่วนชาย-หญิงของสมาชิกสภาทองถิน เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมือนักวจยได้เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว นักวจยนำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเรียงลำดับข้อมูลตามระยะเวลาของโครงการจัดบริทรสาธารณสุขที่โดดเด่นหรือนวัตกรรมกรจัดบริทรสาธารณสุขที่เป็นกรณีศีกษา การเปรียบเทียบข้อมูลในประเด็นเดียวกันระหว่งกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ การจัดกลุ่มข้อมูลให้ตรงกับประเด็นที่ต้องการแสดงผล และมีการแสดงข้อมูลด้วยข้อความ สถิติ ตาราง หรือกราฟ เพื่อนำไปสู่การนำเสนอทเรียนและตัวอย่างการจัดบริทรสาธารณสุขที่โดดเด่นหรือนวัตกรรมกรจัดบริทรสาธารณสุขขององคกรปกครองส่วนทองถินที่มีการบริทรงานที่เป็นเลิศต่อไป

ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลของแต่ละกรณีศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่ง: ความเป็นมา ส่วนนี้เป็นกรวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปและการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นถึงบริบทของพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับการจัดบริการสาธารณะหรือนวัตกรรมที่เป็นกรณีศึกษา รวมถึงวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือต้นทุนในพื้นที่อันเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การจัดบริการสาธารณะหรือนวัตกรรมที่เป็นกรณีศึกษา ส่วนที่สอง: กระบวนการดำเนินงาน ส่วนนี้เป็นกรวิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุด และวิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนตลอดจนทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน และส่วนที่สาม: ผลสำเร็จและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ส่วนนี้เป็นกรวิเคราะห์ ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ ความยั่งยืนและการต่อยอด ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานและแนวทางที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหา และปัจจัยความสำเร็จทั้งภายในและภายนอกองค์กร

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ตัวอย่างการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นหรือตัวอย่างนวัตกรรมบริการสาธารณะใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และด้านการจัดการน้ำ ซึ่งการจัดบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ เหล่านี้เป็นภารกิจที่ทำหายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่อ่อนวิกฤตโควิด-19 และทำหายมากยิ่งขึ้นภายหลังวิกฤตโควิด-19
2. ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวม ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดบริการสาธารณะของตนได้ต่อไป
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไปสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ของตนเพื่อให้เกิดการจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิผล
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไปได้รับแรงบันดาลใจหรือได้รับการจุดประกายความคิดในการจัดบริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมถึงการสร้างนวัตกรรมบริการสาธารณะที่ตอบโจทย์ความท้าทายใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และด้านการจัดการน้ำ

ส่วนที่ 2

สถานการณ์

การจำกัดบริการสาธารณะ

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สถานการณ์การจัดบริการสาธารณสุข ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิลาวัณย์ หงษ์นคร*

เนื้อหาส่วนนี้จะนำผู้อ่านย้อนกลับไปสำรวจผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมาทั้งในแง่ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณสุข ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดบริการสาธารณสุข การมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสในการจัดบริการสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เห็นภาพสถานการณ์การจัดบริการสาธารณสุขของตนซึ่งมีทั้งภารกิจที่โดดเด่นและภารกิจที่ยังคงต้องทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

1. ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณสุขของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

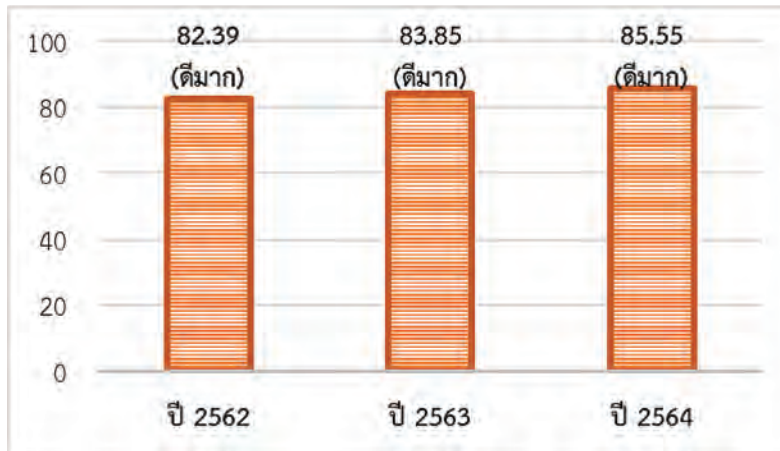
1.1 ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณสุขของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณสุขให้แก่ประชาชนในระดับท้องถิ่นเป็นระยะเวลา 20 กว่าปีแล้ว หากนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 หากพิจารณาถึงประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมาพบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวมทั้งประเทศสามารถจัดบริการสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับ

* นักวิชาการผู้ชำนาญการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ดีมากโดยได้คะแนน 85.55 จากคะแนนเต็ม 100² ซึ่งค่าคะแนนสูงกว่าสองปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ในช่วงระยะเวลาสามปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562-2564 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากมาโดยตลอดและผลการประเมินมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง³

แผนภาพที่ 2-1: ผลการประเมินประสิทธิภาพการ จัดบริการสาธารณะของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ปี 2562-2564

ที่มา: ประมวลข้อมูลจาก กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

² การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ. อปท.) หรือ “Local Performance Assessment” (LPA) โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีการกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งระดับผลการประเมินออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ “ดีเด่น” หมายถึง ผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 90 ถึง 100

ระดับ “ดีมาก” หมายถึง ผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 80 ถึง 89.99

ระดับ “ดี” หมายถึง ผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 70 ถึง 79.99

ระดับ “พอใช้” หมายถึง ผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 60 ถึง 69.99

ระดับ “ควรปรับปรุง” หมายถึง ผลการประเมินอยู่ที่ระดับต่ำกว่าร้อยละ 60

³ กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

นอกจากนี้ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากเป็นจำนวนมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ 41.32 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด อย่างไรก็ตามยังคงมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับพอใช้และระดับที่ควรปรับปรุงอยู่บ้างเพียงเล็กน้อย หรือคิดเป็นร้อยละ 3.49 และร้อยละ 0.66 ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาสามปีที่ผ่านมา (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562-2564) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับพอใช้และระดับที่ควรปรับปรุงมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากและดีเด่นมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2-1: จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละระดับ ปี 2562-2564

พ.ศ.	ควรปรับปรุง		พอใช้		ดี		ดีมาก		ดีเด่น	
	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
2562	175	2.23	716	9.12	1874	23.87	3062	39.00	2024	25.78
2563	132	1.68	523	6.66	1658	21.12	3121	39.75	2417	30.79
2564	52	0.66	274	3.49	1498	19.09	3243	41.32	2781	35.44

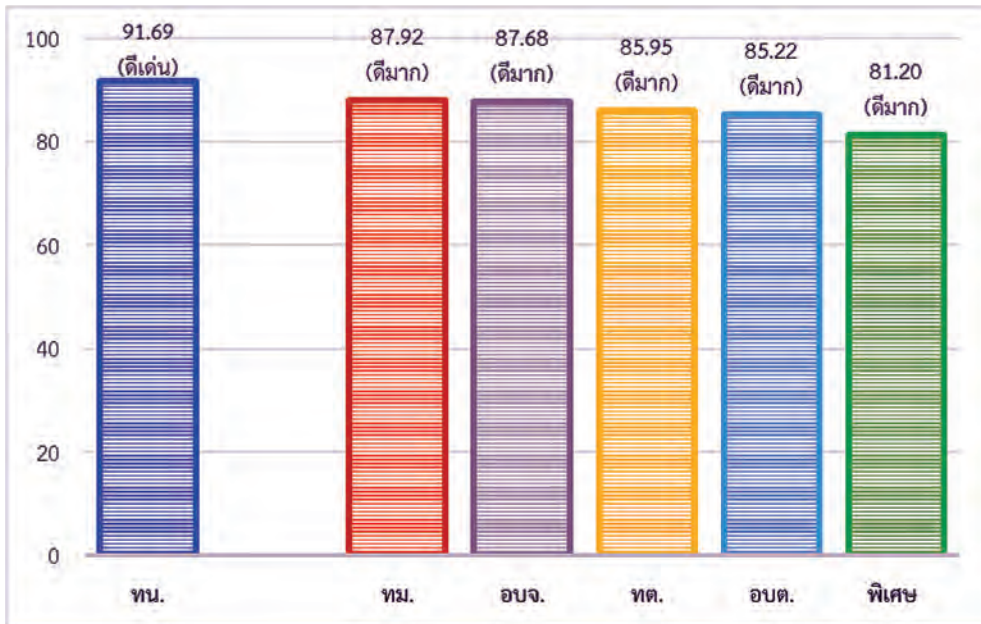
ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.2 ประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เทศบาลนครสามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 91.69 ขณะที่เทศบาลเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) สามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนนลดหลั่นกันตามลำดับ

แผนภาพที่ 2-2: ผลการประเมินประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท ปี 2564

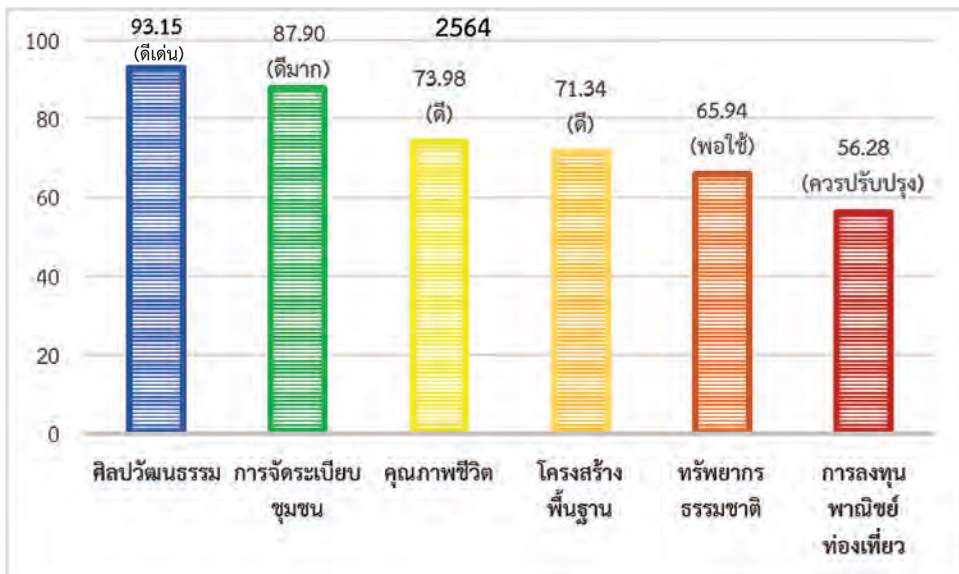
ที่มา: ประมวลข้อมูลจาก กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.- อบท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColumn=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.3 ประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะในแต่ละด้านของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หากเปรียบเทียบการให้บริการสาธารณะใน 6 ด้าน ได้แก่ (1) โครงสร้างพื้นฐาน (2) การส่งเสริมคุณภาพชีวิต (3) การวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว (4) ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น (5) การจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย และ (6) การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถให้บริการสาธารณะด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 93.15 รองลงมาคือ ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อยอยู่ในระดับดีมากโดยได้คะแนน 87.9 ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและด้านโครงสร้างพื้นฐานอยู่ในระดับดีโดยได้คะแนน 73.98 และ

71.34 ตามลำดับ ขณะที่ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับพอใช้โดยได้คะแนน 65.94 และด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุนพาณิชย์กรรม และการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยได้คะแนน 56.28

แผนภาพที่ 2-3: ผลการประเมินประสิทธิภาพการจัดการบริการสาธารณะในแต่ละด้านของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2564

ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สจ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColumn=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.3.1 ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 93.15 ทั้งนี้บริการสาธารณะด้านนี้ประกอบด้วยภารกิจ 2 เรื่อง ได้แก่ (1) การส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 96.56 และ (2) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 91.45

ตารางที่ 2-2: ผลการประเมินประสิทธิภาพการจั้ดบริการสาธารณะด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปี 2564

บริการสาธารณะ	ผลการประเมิน	คะแนน
การส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา	ดีเด่น	96.56
การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	ดีเด่น	91.45
ภาพรวม	ดีเด่น	93.15

ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.3.2 ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 87.90 ทั้งนี้บริการสาธารณะด้านนี้ประกอบด้วยภารกิจ 3 เรื่อง ได้แก่ (1) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 89.45 (2) การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดี โดยได้คะแนน 74.23 และ (3) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 81.66

ตารางที่ 2-3: ผลการประเมินประสิทธิภาพการจั้ดบริการสาธารณะด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ปี 2564

บริการสาธารณะ	ผลการประเมิน	คะแนน
การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	ดีมาก	89.45
การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	ดีมาก	81.66
การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน	ดี	74.23
ภาพรวม	ดีมาก	87.90

ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.3.3 ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีโดยได้คะแนน 73.98 ทั้งนี้บริการสาธารณสุขด้านนี้ประกอบด้วยภารกิจ 7 เรื่อง ได้แก่ (1) การศึกษา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับพอใช้โดยได้คะแนน 66.14 (2) การสาธารณสุข ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับพอใช้โดยได้คะแนน 60.53 (3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตในยุคโควิด-19 ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 89.76 (4) การส่งเสริมสตรีและครอบครัว ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 91.53 (5) การส่งเสริมและพัฒนาคนพิการและผู้ด้อยโอกาส/คนไร้ที่พึ่ง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 95.75 (6) การส่งเสริมผู้สูงอายุ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 86.72 และ (7) การพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 87.54

ตารางที่ 2-4: ผลการประเมินประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณสุขด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ปี 2564

บริการสาธารณสุข	ผลการประเมิน	คะแนน
การส่งเสริมและพัฒนาคนพิการและผู้ด้อยโอกาส/คนไร้ที่พึ่ง	ดีเด่น	95.75
การส่งเสริมสตรีและครอบครัว	ดีเด่น	91.35
การพัฒนาคุณภาพชีวิตยุคโควิด 19	ดีมาก	89.76
การพัฒนาเด็กและเยาวชน	ดีมาก	87.54
การส่งเสริมผู้สูงอายุ	ดีมาก	86.72
การศึกษา	พอใช้	66.14
การสาธารณสุข	พอใช้	60.53
ภาพรวม	ดี	73.98

ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สส.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColumn=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.3.4 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขด้านโครงสร้างพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีโดยได้คะแนน 71.34 ทั้งนี้บริการสาธารณสุขด้านนี้ประกอบด้วยภารกิจ 4 เรื่อง ได้แก่ (1) ถนน ทางเดิน และทางเท้า ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับพอใช้โดยได้คะแนน 64.98 (2) ไฟฟ้า สาธารณะ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 96.80 (3) น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีโดยได้คะแนน 79.78 และ (4) การตรวจสอบอาคาร ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับที่ควรปรับปรุงโดยได้คะแนน 46.95

ตารางที่ 2-5: ผลการประเมินประสิทธิภาพการจัดการบริการสาธารณสุขด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปี 2564

บริการสาธารณสุข	ผลการประเมิน	คะแนน
ไฟฟ้าสาธารณะ	ดีเด่น	96.80
น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	ดี	79.78
ถนน ทางเดิน และทางเท้า	พอใช้	64.98
การตรวจสอบอาคาร	ควรปรับปรุง	46.95
ภาพรวม	ดี	71.34

ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สจ.- อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.3.5 ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับพอใช้โดยได้คะแนน 65.94 ทั้งนี้บริการสาธารณสุขด้านนี้ประกอบด้วยภารกิจ 4 เรื่อง ได้แก่ (1) ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 80.63 (2) น้ำเสีย ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณสุขเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับที่ควรปรับปรุงโดยได้คะแนน

48.77 (3) ขยะ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากโดยได้คะแนน 82.31 และ (4) สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับที่ควรปรับปรุงโดยได้คะแนน 48.28

ตารางที่ 2-6: ผลการประเมินประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปี 2564

บริการสาธารณะ	ผลการประเมิน	คะแนน
ขยะ	ดีมาก	82.31
ทรัพยากรธรรมชาติ	ดีมาก	80.63
น้ำเสีย	ควรปรับปรุง	48.77
สิ่งแวดล้อมยั่งยืน	ควรปรับปรุง	48.28
ภาพรวม	พอใช้	65.94

ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColumn=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.3.6 ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับที่ควรปรับปรุงโดยได้คะแนน 56.28 ทั้งนี้บริการสาธารณะด้านนี้ประกอบด้วยภารกิจ 3 เรื่อง ได้แก่ (1) การส่งเสริมอาชีพ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีเด่นโดยได้คะแนน 91.25 (2) การส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีโดยได้คะแนน 74.76 และ (3) การส่งเสริมกิจการตลาด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับที่ควรปรับปรุงโดยได้คะแนน 32.99

ตารางที่ 2-7: ผลการประเมินประสิทธิภาพการจ้ดบริการสาธารณะด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว ปี 2564

บริการสาธารณะ	ผลการประเมิน	คะแนน
การส่งเสริมอาชีพ	ดีเด่น	91.25
การส่งเสริมการท่องเที่ยว	ดี	74.76
การส่งเสริมการตลาด	ควรปรับปรุง	32.29
ภาพรวม	ควรปรับปรุง	56.28

ที่มา: กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมิน ประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.- อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.

1.4 สรุปภารกิจที่โดดเด่น กำาได้ดี และควรทบทวนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากผลการประเมินประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบริการสาธารณะที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นระดับดีเด่น ดีมาก ดี พอใช้ และควรปรับปรุง ดังนั้นเพื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงสถานการณ์ การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าใจได้ง่ายมากขึ้น ผู้เขียนจึงจัดกลุ่ม ผลการประเมินใหม่โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดทำได้อย่างโดดเด่น หรือภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำได้อย่างมี ประสิทธิภาพในระดับดีเด่นและดีมาก (2) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำได้ดี หรือภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดี และ (3) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกลับไปทบทวนและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น หรือภารกิจ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับพอใช้และควรปรับปรุง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สถานการณ์การจัดการบริการสาธารณะทั้ง 6 ด้านขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในปีที่ผ่านมาหรือปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดทำได้อย่างโดดเด่น 2 ด้าน ได้แก่ (1) ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และ (2) การจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ภารกิจที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำได้ดี 2 ด้าน ได้แก่ (1) การส่งเสริมคุณภาพชีวิต และ (2) โครงสร้างพื้นฐาน และภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทบทวนและพัฒนา 2 ด้าน ได้แก่ (1) การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (2) การวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว

ตารางที่ 2-8: ประเภทบริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำได้ดีโดดเด่น ดี และ
ควรพัฒนาในปี 2564

ภารกิจที่โดดเด่น	ภารกิจที่ทำได้ดี	ภารกิจที่ควรทบทวนและพัฒนา
ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การส่งเสริมคุณภาพชีวิต	การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การจัดระเบียบชุมชน/สังคม และ การรักษาความสงบเรียบร้อย	โครงสร้างพื้นฐาน	การวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชย์กรรม และการท่องเที่ยว

นอกจากบริการสาธารณะทั้ง 6 ด้านดังกล่าวข้างต้นแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ยังจัดทำบริการสาธารณะที่เป็นภารกิจย่อย ๆ ในแต่ละด้านอีกเป็นจำนวนมาก สถานการณ์
การจัดบริการสาธารณะที่เป็นภารกิจย่อยในปีที่ผ่านมาหรือปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สามารถ
สรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 2-9: บริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำได้โดดเด่น ดี และควรพัฒนาในปี 2564

ภารกิจที่โดดเด่น	ภารกิจที่ทำได้ดี	ภารกิจที่ควรทบทวนและพัฒนา
ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น		
การส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา	-	-
การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	-	-
ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย		
การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน	-
การป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด	-	-
ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต		
การส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ และผู้ด้อยโอกาส/คนไร้ที่พึ่ง	-	การศึกษา
การส่งเสริมสตรีและครอบครัว	-	การสาธารณสุข
การพัฒนาคุณภาพชีวิตยุคโควิด 19	-	-
การพัฒนาเด็กและเยาวชน	-	-
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน		
ไฟฟ้าสาธารณะ	น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	ถนน ทางเดิน และทางเท้า
-	-	การตรวจสอบอาคาร
ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
ขยะ	-	น้ำเสีย
ทรัพยากรธรรมชาติ	-	สิ่งแวดล้อมยั่งยืน
ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว		
การส่งเสริมอาชีพ	การส่งเสริมการท่องเที่ยว	การส่งเสริมการตลาด

ที่มา: ผู้เขียน

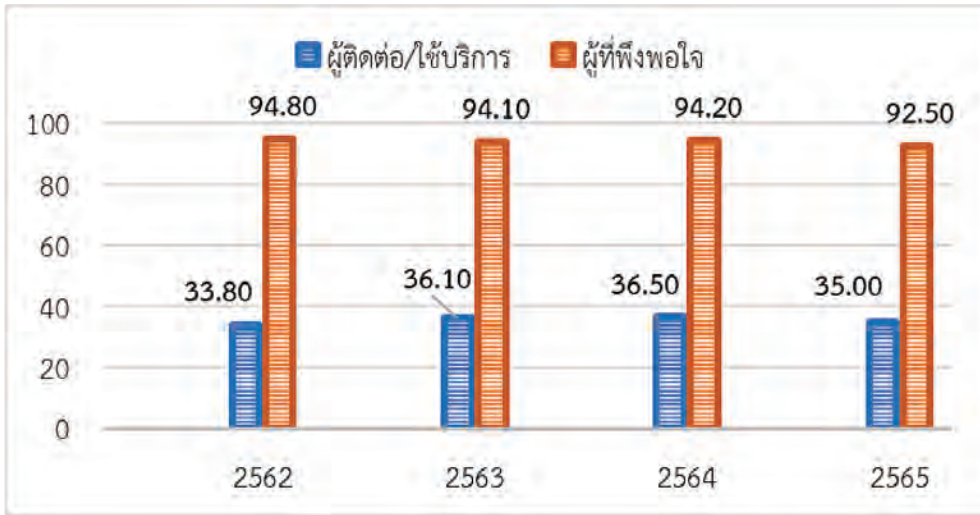
2. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1 ความพึงพอใจของประชาชนโดยภาพรวมต่อการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในช่วงสามปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2564 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมากดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ซึ่งมีความสอดคล้องกับความพึงพอใจของประชาชนผู้ที่เคยได้รับบริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2565 มีประชาชนที่เคยติดต่อหรือขอใช้บริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงร้อยละ 35.00 แต่ประชาชนกลุ่มนี้เกือบทั้งหมด หรือคิดเป็นร้อยละ 92.50 มีความพึงพอใจต่อบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากดูสถิติในช่วง 4 ปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 จะเห็นได้ว่า มีประชาชนที่เคยติดต่อหรือขอใช้บริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนไม่มากนัก หรือไม่เกินร้อยละ 40.00 อย่างไรก็ตามประชาชนกลุ่มนี้จำนวนมากกว่าร้อยละ 90.00 มีความพึงพอใจต่อบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น⁴

⁴ สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 20.

แผนภาพที่ 2-4: ร้อยละประชาชนที่เคยติดต่อหรือขอใช้บริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และร้อยละประชาชนที่พึงพอใจต่อการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2562-2565

เรียบเรียงข้อมูลจาก

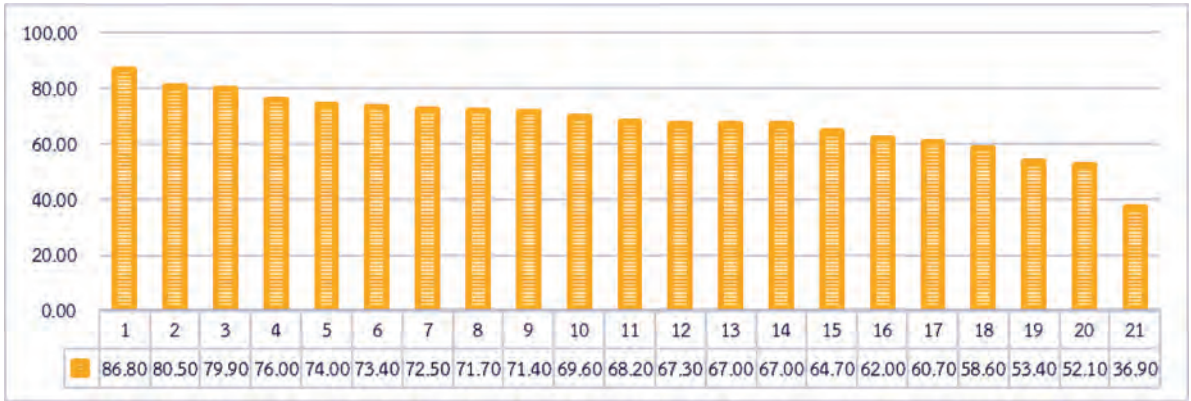
- 1) สถาบันพระปกเกล้า. (2563). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2562 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2562. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 2) สถาบันพระปกเกล้า. (2564). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2563 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2563. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 3) สถาบันพระปกเกล้า. (2565). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2564 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2564. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 48-49.
- 4) สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 20.

2.2 ความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการสาธารณสุขแต่ละประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาบริการสาธารณสุขแต่ละประเภทพบว่า ในปี พ.ศ. 2565 ประชาชนมากกว่าร้อยละ 80.00 พึงพอใจต่อการให้บริการไฟฟ้าและถนน ประชาชนมากกว่าร้อยละ 70.00 พึงพอใจต่อการให้บริการน้ำประปา การบริการสาธารณสุขสุขและศูนย์อนามัย การจัดหาและฉีดวัคซีนโควิด-19 โรงเรียน การบริหารจัดการปัญหาการให้บริการสาธารณสุขในภาพรวม การตรวจหาเชื้อโควิด-19 และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประชาชนมากกว่าร้อยละ 60.00 พึงพอใจต่อการให้บริการการรักษาดูแลผู้ติดเชื้อโควิด-19 การดูแลผู้สูงอายุ การจัดเก็บขยะมูลฝอย การจัดการจราจร การดูแลคนพิการ การรักษาความปลอดภัย การจัดการสิ่งแวดล้อม (ป่า/น้ำ) ในชุมชน และการจัดการน้ำเสีย/สิ่งโสโครก ประชาชนมากกว่าร้อยละ 50 พึงพอใจต่อการให้บริการการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ระบบขนส่งมวลชนหรือรถประจำทาง และการฝึกอาชีพ ขณะที่ประชาชน

น้อยกว่าร้อยละ 40.00 พึงพอใจต่อการให้บริการอินเทอร์เน็ตชุมชน⁵

แผนภาพที่ 2-5: ร้อยละประชาชนที่พึงพอใจต่อบริการสาธารณะของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2565

1. ไฟฟ้า	11. การดูแลผู้สูงอายุ
2. ถนน	12. การจัดเก็บขยะมูลฝอย
3. น้ำประปา	13. การดูแลคนพิการ
4. การบริการสาธารณสุขและศูนย์อนามัย	14. การจัดการจราจร
5. การจัดหาและฉีดวัคซีนโควิด-19	15. การรักษาความปลอดภัย
6. โรงเรียน	16. สิ่งแวดล้อมในชุมชน (ป่า/น้ำ)
7. การบริหารจัดการปัญหาการให้บริการสาธารณสุขในภาพรวม	17. การจัดการน้ำเสีย/สิ่งโสโครก
8. การตรวจหาเชื้อโควิด-19	18. การศึกษาผู้ใหญ่
9. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	19. ระบบขนส่งมวลชน (รถประจำทาง)
10. การดูแลผู้ติดเชื้อโควิด-19	20. การฝึกอาชีพ
21. อินเทอร์เน็ตชุมชน	

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 20.

2.3 สรุปบริการสาธารณะของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุดและน้อยที่สุด

ผู้อ่านได้เห็นถึงสถานการณ์ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดบริการสาธารณะของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันเป็นที่เรียบร้อยแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา เนื้อหาส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอสถานการณ์ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดบริการสาธารณะของรัฐ

⁵ สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 16-17.

และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วง 4 ปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 และสรุปให้เห็นถึงบริการสาธารณสุขของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประชาชนพึงพอใจเป็นจำนวนมากที่สุดและน้อยที่สุด

ในช่วง 4 ปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 บริการสาธารณสุขของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประชาชนมากกว่าร้อยละ 80.00 พึงพอใจมี 4 ภารกิจ ได้แก่ ไฟฟ้า ร้อยละ 89.55 ถนน ร้อยละ 84.00 น้ำประปา ร้อยละ 81.73 และโรงเรียน ร้อยละ 81.55 ขณะที่บริการสาธารณสุขของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประชาชนน้อยกว่าร้อยละ 60.00 พึงพอใจมี 3 ภารกิจ ได้แก่ ระบบขนส่งมวลชน (รถประจำทาง) ร้อยละ 57.70 การฝึกอาชีพ ร้อยละ 54.48 และอินเทอร์เน็ตชุมชน ร้อยละ 43.38

ตารางที่ 2-10: ร้อยละประชาชนที่พึงพอใจบริการสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2562-2565

อันดับ	บริการสาธารณสุข	ร้อยละประชาชนที่พึงพอใจ				
		2562	2563	2564	2565	ค่าเฉลี่ย
1	ไฟฟ้า	91.20	89.70	90.50	86.80	89.55
2	ถนน	85.30	85.40	84.80	80.50	84.00
3	น้ำประปา	82.80	81.40	82.80	79.90	81.73
4	โรงเรียน	88.60	86.40	77.80	73.40	81.55
5	การบริการสาธารณสุขและศูนย์อนามัย	80.30	79.60	81.40	76.00	79.33
6	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	83.60	80.20	76.90	71.40	78.03
7	การจัดการและฉีดวัคซีนโควิด-19	-	-	-	74.00	74.00
8	การจัดเก็บขยะมูลฝอย	76.60	78.70	69.60	67.30	73.05
9	การบริหารจัดการปัญหาการให้บริการสาธารณสุขในภาพรวม	-	-	-	72.50	72.50
10	การตรวจหาเชื้อโควิด-19	-	-	-	71.70	71.70
11	การดูแลผู้สูงอายุ	72.40	71.50	73.30	68.20	71.35
12	การดูแลคนพิการ	70.80	70.10	72.10	67.00	70.00
13	การจัดการจราจร	69.10	70.80	73.10	67.00	70.00
14	การดูแลผู้ติดเชื้อโควิด-19	-	-	-	69.60	69.60
15	การรักษาความปลอดภัย	71.80	70.90	70.00	64.70	69.35
16	การจัดการน้ำเสีย/สิ่งโสโครก	66.60	66.80	62.50	60.70	64.15

อันดับ	บริการสาธารณะ	ร้อยละประชาชนที่พึงพอใจ				
		2562	2563	2564	2565	ค่าเฉลี่ย
17	สิ่งแวดล้อมในชุมชน (ป่า/น้ำ)	65.00	65.10	63.70	62.00	63.95
18	การศึกษาผู้ใหญ่	66.10	62.90	62.30	58.60	62.48
19	ระบบขนส่งมวลชน (รถประจำทาง)	57.10	58.60	61.70	53.40	57.70
20	การฝึกอาชีพ	56.90	54.50	54.40	52.10	54.48
21	อินเทอร์เน็ตชุมชน	46.70	42.90	47.00	36.90	43.38

เรียบเรียงข้อมูลจาก

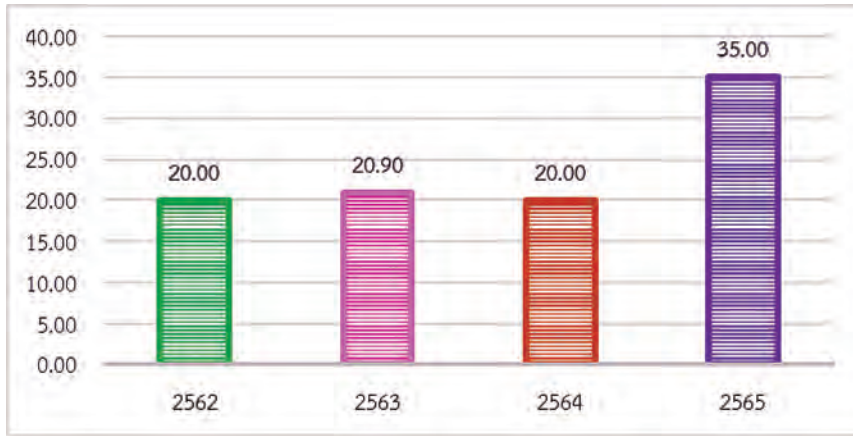
- 1) สถาบันพระปกเกล้า. (2563). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2562 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2562. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 2) สถาบันพระปกเกล้า. (2564). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2563 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2563. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 3) สถาบันพระปกเกล้า. (2565). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2564 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2564. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 48-49.
- 4) สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 20.

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปีหรือปี พ.ศ. 2565 มีประชาชนที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงร้อยละ 35.00 เท่านั้น โดยกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม คือ การประชุมหมู่บ้าน ร้อยละ 91.60 การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ร้อยละ 24.80 และการเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาดูงาน อบรม และต่อต้านยาเสพติดอีกร้อยละ 0.3⁶ นอกจากนี้สถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2564 สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีประชาชนที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เกินร้อยละ 20.00 ขณะที่ในปีนี้อัตราส่วนประชาชนที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมเพิ่มจำนวนมากขึ้นถึงร้อยละ 35.00

⁶ สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 20.

แผนภาพที่ 2-6: ร้อยละประชาชนที่มีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2562-2565

เรียบเรียงข้อมูลจาก

- 1) สถาบันพระปกเกล้า. (2563). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2562 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2562. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 2) สถาบันพระปกเกล้า. (2564). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2563 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2563. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 3) สถาบันพระปกเกล้า. (2565). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2564 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2564. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 48-49.
- 4) สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 20.

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ร้อยละประชาชนที่มีส่วนร่วม			
	2562	2563	2564	2565
การประชุมหมู่บ้าน	92.90	94.40	93.90	91.6
การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น	28.80	24.60	24.90	24.8
การศึกษาดูงาน อบรม และต่อต้านยาเสพติด	0.20	0.50	0.40	0.30
ไม่ระบุ	1.90	0.90	0.40	1.40

เรียบเรียงข้อมูลจาก

- 1) สถาบันพระปกเกล้า. (2563). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2562 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2562. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 2) สถาบันพระปกเกล้า. (2564). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2563 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2563. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 50-51.
- 3) สถาบันพระปกเกล้า. (2565). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2564 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2564. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 48-49.
- 4) สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 20.

4. ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.1 ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวม

เพื่อให้เห็นภาพรวมสถานการณ์การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ครอบคลุมรอบด้านนอกจากประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว เนื้อหาส่วนนี้จึงฉายภาพให้เห็นถึงความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนจากความโปร่งใสขององค์กรในด้านการปฏิบัติหน้าที่ การใช้งบประมาณ การใช้อำนาจ การใช้ทรัพย์สิน การแก้ไขปัญหาการทุจริต คุณภาพการดำเนินงาน ประสิทธิภาพการสื่อสาร การปรับปรุงการทำงาน การเปิดเผยข้อมูล และการป้องกันการทุจริต

ในปี พ.ศ. 2565 นี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทยกเว้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษมีความโปร่งใสอยู่ในระดับ A องค์กรบริหารส่วนจังหวัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงประเภทเดียวที่ได้คะแนนมากกว่า 90.00 ขณะที่เทศบาลเมือง เทศบาลนคร เทศบาลตำบล และองค์กรบริหารส่วนตำบลได้คะแนนมากกว่า 85.00 ลดหลั่นกันลงไปตามลำดับ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) มีความโปร่งใสอยู่ในระดับ B โดยได้คะแนน 83.13⁷

⁷ การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยสำนักประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีการกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งระดับผลการประเมินออกเป็น 7 ระดับ ดังนี้

ระดับ “AA” ช่วงคะแนน 95-100

ระดับ “A” ช่วงคะแนน 85-94.99

ระดับ “B” ช่วงคะแนน 75-84.99

ระดับ “C” ช่วงคะแนน 65-74.99

ระดับ “D” ช่วงคะแนน 55-64.99

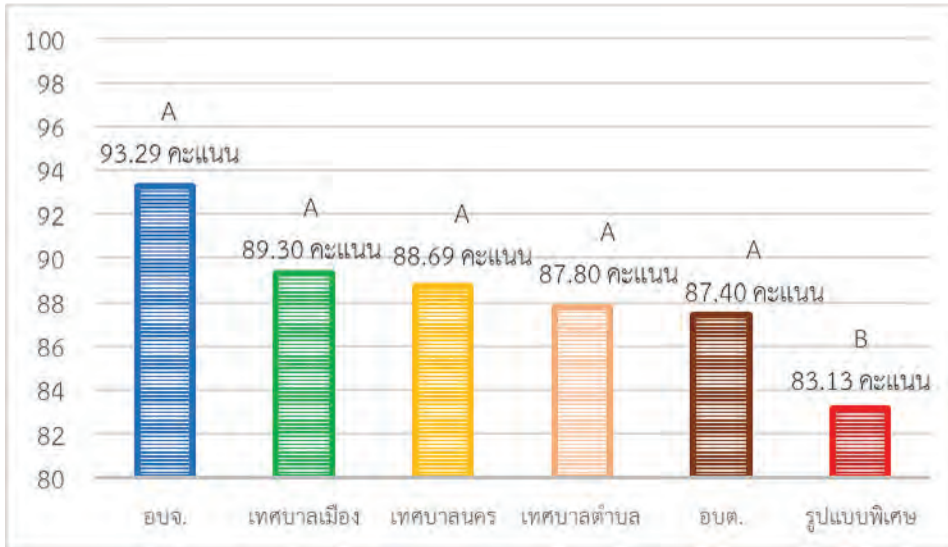
ระดับ “E” ช่วงคะแนน 50-54.99

ระดับ “F” ช่วงคะแนน 0-54.99

ข้อมูลจาก สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2565.

แผนภาพที่ 2-7: ผลการประเมินความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท ปี 2565

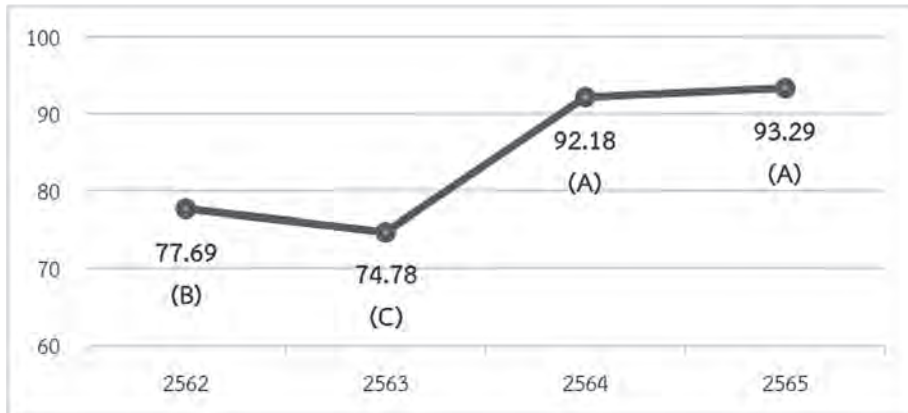
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2565.

4.2 ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท

4.2.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

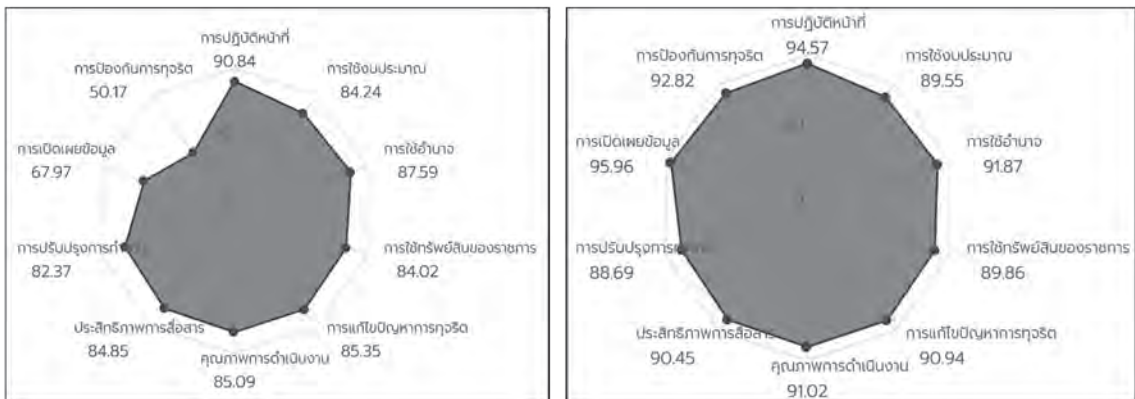
หากพิจารณาความโปร่งใสขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในช่วง 4 ปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงประเภทเดียวที่ได้คะแนนมากกว่า 90.00 และนอกจากนี้ยังเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงประเภทเดียวที่ได้คะแนนมากกว่า 90.00 เป็นระยะเวลาสองปีติดต่อกัน (ปี พ.ศ. 2564-2565) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา ความโปร่งใสขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเพิ่มสูงขึ้นจนอยู่ในระดับ A โดยได้คะแนนมากกว่า 90.00 จากเดิมในปี พ.ศ. 2563 อยู่ในระดับ C (74.78 คะแนน) และในปี พ.ศ. 2562 อยู่ในระดับ B (77.69 คะแนน) โดยความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลและการป้องกันการทุจริตมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นแบบก้าวกระโดดจากในปี พ.ศ. 2563 การเปิดเผยข้อมูลได้คะแนน 67.97 และการป้องกันการทุจริตได้คะแนน 50.17 ขณะที่ในปี พ.ศ. 2564 คะแนนเพิ่มเป็น 95.96 และ 92.82 ตามลำดับ

แผนภาพที่ 2-8: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของ
องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปี 2562-2564

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

แผนภาพที่ 2-9: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดจำแนกรายด้าน ปี 2563 (รูปซ้าย) และ ปี 2564 (รูปขวา)

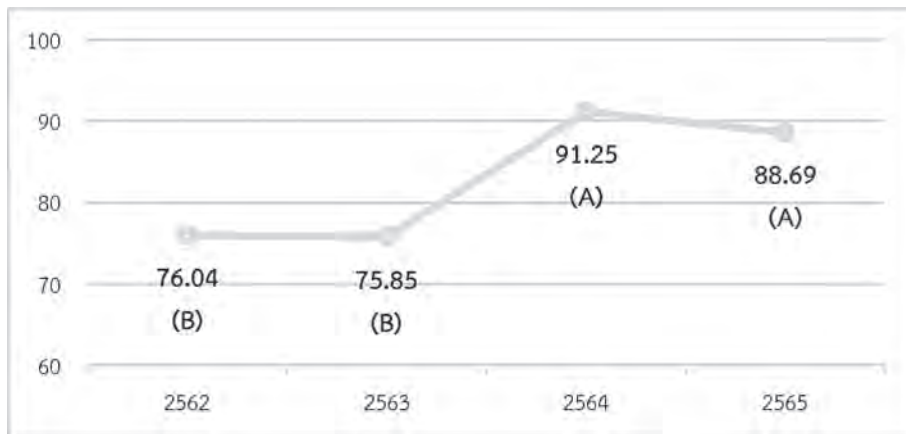
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

4.2.2 เทศบาลนคร

ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2563 เทศบาลนครมีความโปร่งใสอยู่ในระดับ B โดยได้คะแนน 76.04 และ 75.85 ตามลำดับ แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา ความโปร่งใสของเทศบาลนครเพิ่มสูงขึ้นจนอยู่ในระดับ A โดยในปี พ.ศ. 2564 ได้คะแนนสูงถึง 91.25 และในปี พ.ศ. 2565

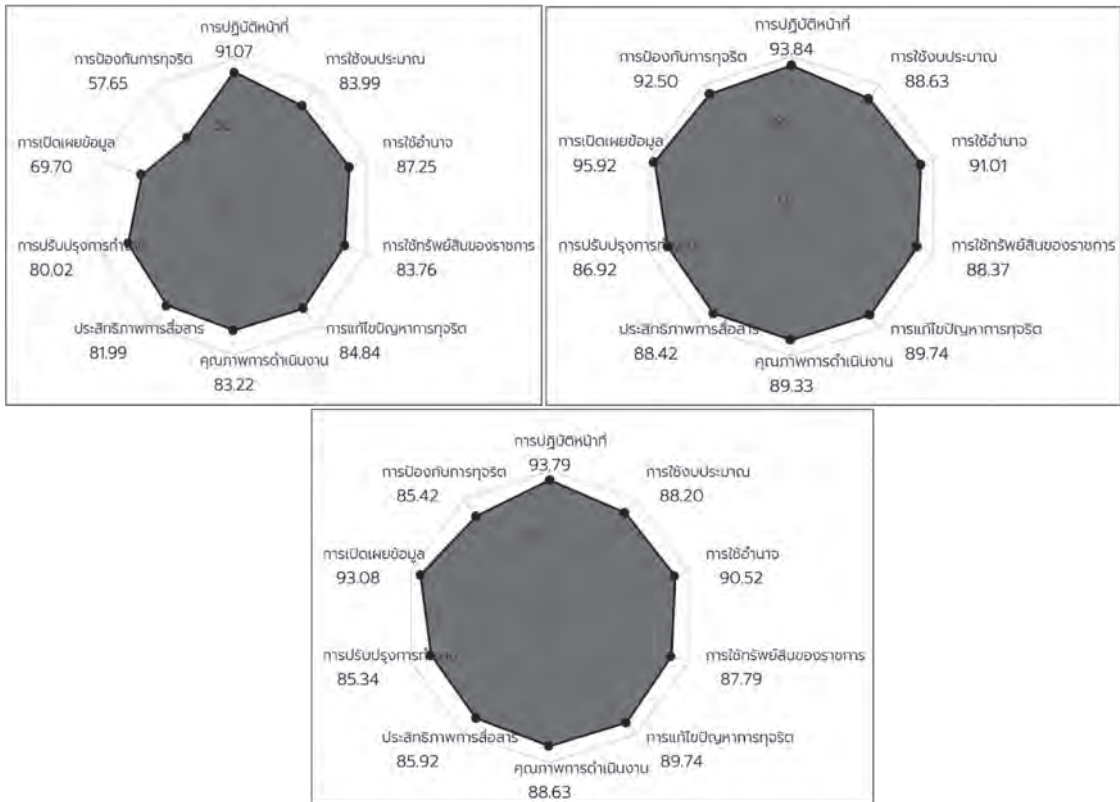
ได้คะแนน 88.69 ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลและการป้องกันการทุจริตมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นแบบก้าวกระโดด จากในปี พ.ศ. 2563 การเปิดเผยข้อมูลได้คะแนน 69.70 และการป้องกันการทุจริตได้คะแนน 57.65 ขณะที่ในปี พ.ศ. 2564 คะแนนเพิ่มเป็น 95.92 และ 92.50 ตามลำดับ นอกจากนี้เทศบาลนครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงประเภทเดียวที่คะแนนของปี พ.ศ. 2565 ลดลงมาจากปี พ.ศ. 2564 โดยคะแนนความโปร่งใสในทุกด้านลดลง โดยเฉพาะด้านการป้องกันการทุจริตลดลงมากที่สุด รองลงมาคือ การเปิดเผยข้อมูลและประสิทธิภาพการสื่อสาร

แผนภาพที่ 2-10: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของเทศบาลนคร ปี 2562-2564

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่องผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

แผนภาพที่ 2-11: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของ
เทศบาลนครจำแนกรายด้าน ปี 2563 (รูปซ้าย) และ ปี 2564 (รูปขวา) ปี 2565 (รูปกลาง)

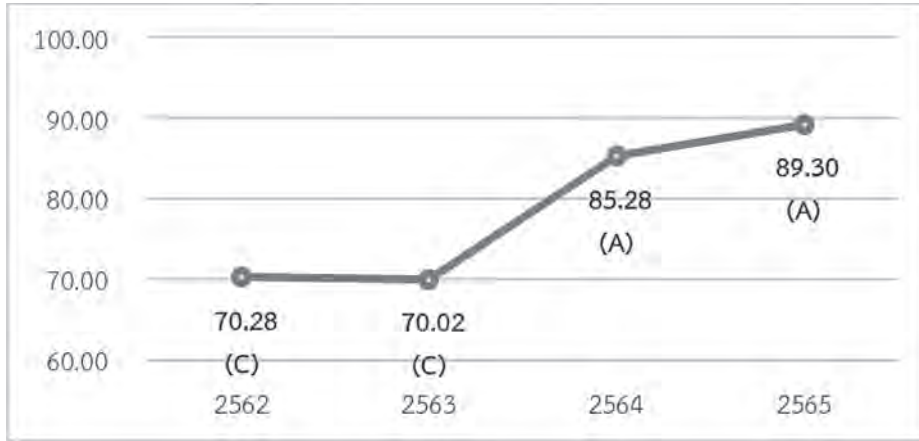

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

4.2.3 เทศบาลเมือง

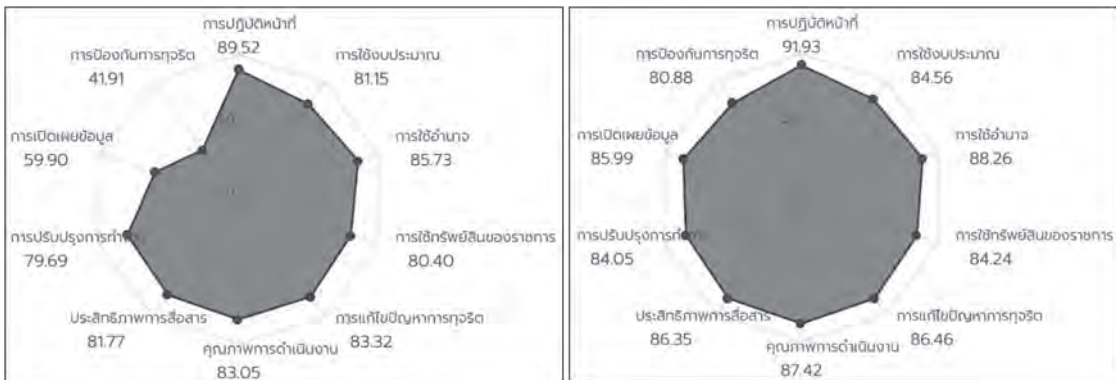
ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2563 เทศบาลเมืองมีความโปร่งใสอยู่ในระดับ C โดยได้คะแนน 70.28 และ 70.02 ตามลำดับ แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา ความโปร่งใสของเทศบาลเมืองเพิ่มสูงขึ้นจนอยู่ในระดับ A โดยในปี พ.ศ. 2564-2565 ได้คะแนน 85.28 และ 89.30 ตามลำดับ ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลและการป้องกันการทุจริตมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นแบบก้าวกระโดด จากในปี พ.ศ. 2563 ทั้งนี้การเปิดเผยข้อมูลได้คะแนน 59.90 และการป้องกันการทุจริตได้คะแนน 41.91 ขณะที่ในปี พ.ศ. 2564 คะแนนเพิ่มเป็น 85.99 และ 80.88 ตามลำดับ

แผนภาพที่ 2-12: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของเทศบาลเมือง ปี 2562-2564

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่องผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

แผนภาพที่ 2-13: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของเทศบาลเมืองจำแนกรายด้าน ปี 2563 (รูปซ้าย) และ ปี 2564 (รูปขวา)

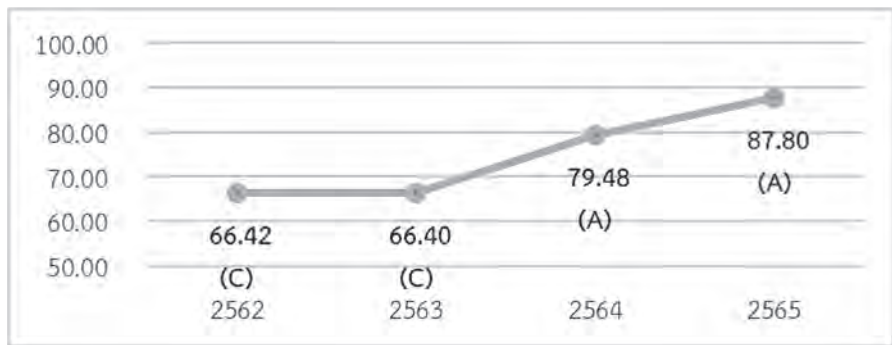
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่องผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

4.2.4 เทศบาลตำบล

ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่พ.ศ. 2562-2565 เทศบาลตำบลมีพัฒนาการเรื่องความโปร่งใสมาโดยตลอด โดยในช่วงปี พ.ศ. 2562-2563 มีความโปร่งใสอยู่ในระดับ C และได้คะแนน 66.42 และ 66.40 ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2564 ความโปร่งใสเพิ่มสูงขึ้นเป็น

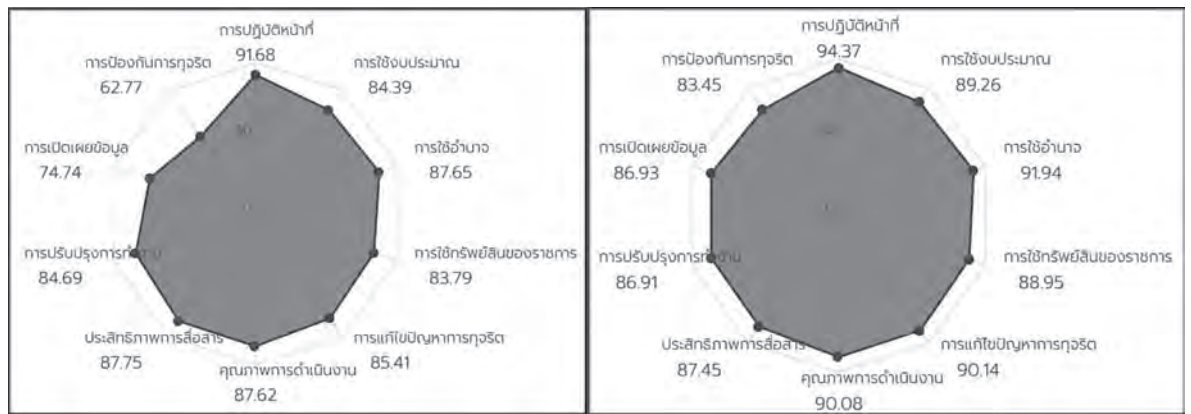
ระดับ B โดยได้คะแนน 79.48 และในปี พ.ศ. 2565 ความโปร่งใสเพิ่มสูงขึ้นอีกจนอยู่ในระดับ A โดยได้คะแนน 87.80 ทั้งนี้ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลและการป้องกันการทุจริตมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นแบบก้าวกระโดด จากในปี พ.ศ. 2564 การเปิดเผยข้อมูลได้คะแนน 74.74 และการป้องกันการทุจริตได้คะแนน 86.93 ขณะที่ในปี พ.ศ. 2565 คะแนนเพิ่มเป็น 86.93 และ 83.45 ตามลำดับ

แผนภาพที่ 2-14: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของเทศบาลตำบล ปี 2562-2564

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

แผนภาพที่ 2-15: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลจำแนกรายด้าน ปี 2564 (รูปซ้าย) และ ปี 2565 (รูปขวา)

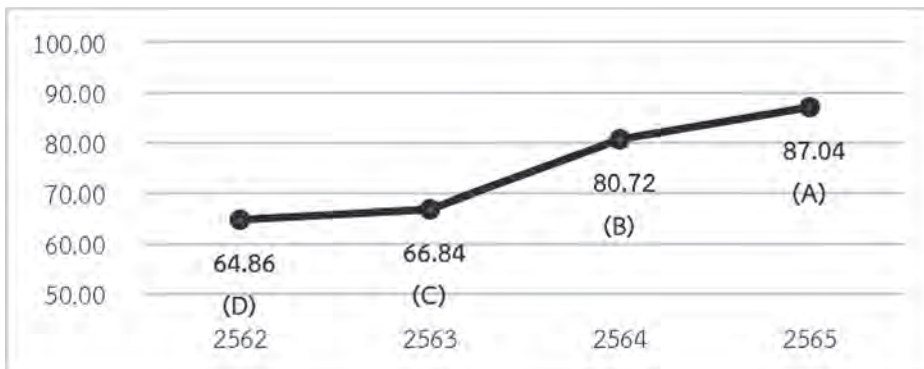

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

4.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบล

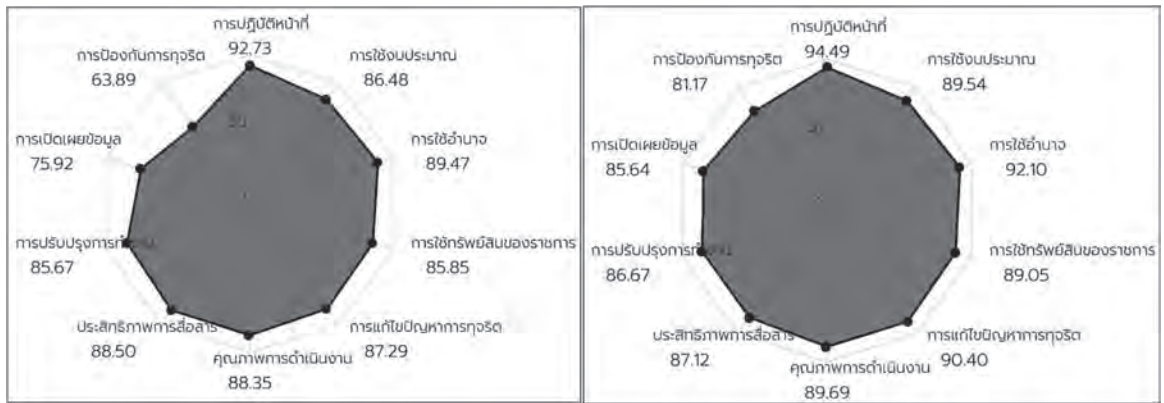
ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่พ.ศ. 2562-2565 องค์การบริหารส่วนตำบลมีพัฒนาการเรื่องความโปร่งใสโดยคะแนนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ในปี พ.ศ. 2562 มีความโปร่งใสอยู่ในระดับ D ได้คะแนนที่ 64.86 ปี พ.ศ. 2563 มีความโปร่งใสอยู่ในระดับ C ได้คะแนนที่ 66.84 ปี พ.ศ. 2564 มีความโปร่งใสอยู่ในระดับ B ได้คะแนนที่ 80.72 และในปี พ.ศ. 2565 มีความโปร่งใสอยู่ในระดับ A ได้คะแนนที่ 87.04 ทั้งนี้ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลและการป้องกันการทุจริตมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นแบบก้าวกระโดด จากในปี พ.ศ. 2564 การเปิดเผยข้อมูลได้คะแนน 75.92 และการป้องกันการทุจริตได้คะแนน 63.89 ขณะที่ในปี พ.ศ. 2565 คะแนนเพิ่มเป็น 85.64 และ 81.17 ตามลำดับ

แผนภาพที่ 2-16: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของ
องค์การบริหารส่วนตำบล ปี 2562-2564

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

แผนภาพที่ 2-17: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของ
องค์การบริหารส่วนตำบลจำแนกรายด้าน ปี 2564 (รูปซ้าย) และ ปี 2565 (รูปขวา)

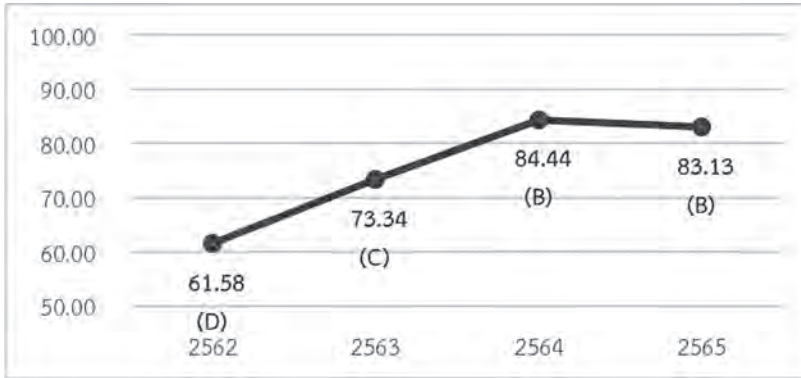
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

4.2.6 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

ในปี พ.ศ. 2562 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา) มีความโปร่งใสอยู่ในระดับ D โดยได้คะแนน 61.58 ต่อมาในปี พ.ศ. 2563 ความโปร่งใสเพิ่มสูงขึ้นเป็นระดับ C โดยได้คะแนน 73.34 และในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา หรือปี พ.ศ. 2564-2565 ความโปร่งใสเพิ่มสูงขึ้นจนอยู่ในระดับ B โดยได้คะแนน 84.44 และ 83.13 ตามลำดับ ทั้งนี้ในช่วง 4 ปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ยังไม่เคยได้รับคะแนนความโปร่งใสในระดับ A

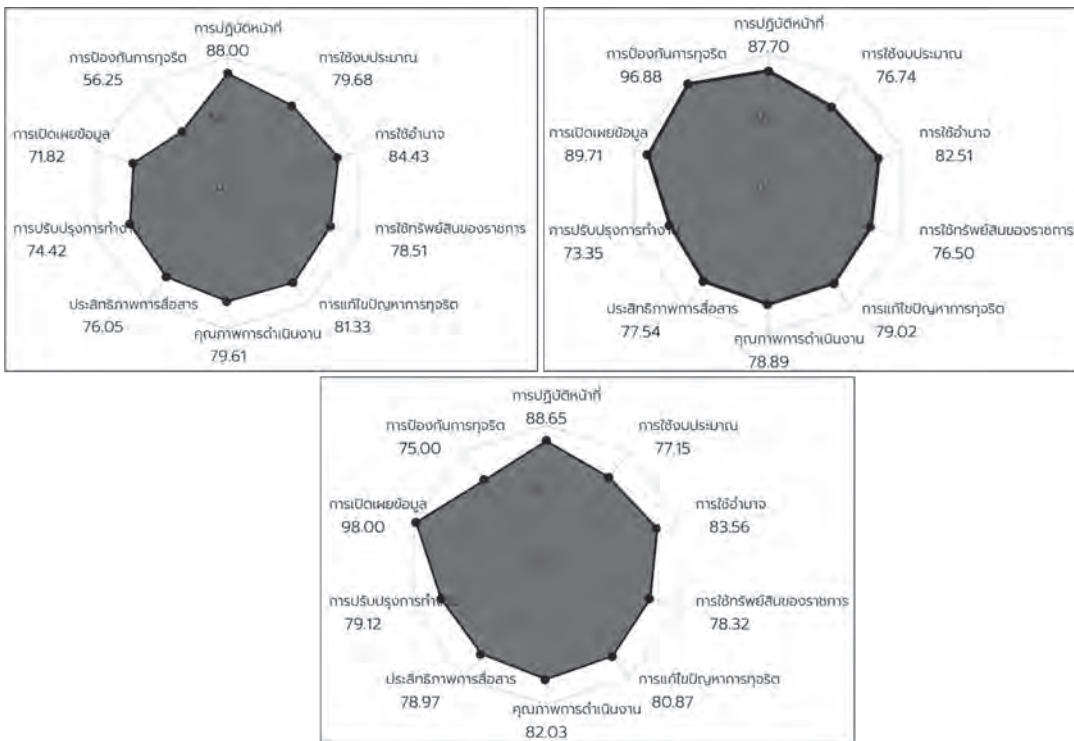

แผนภาพที่ 2-18: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ปี 2562-2564

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

แผนภาพที่ 2-19: ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจำแนกรายด้าน
ปี 2563 (รูปซ้าย) และ ปี 2564 (รูปขวา) ปี 2565 (รูปกลาง)

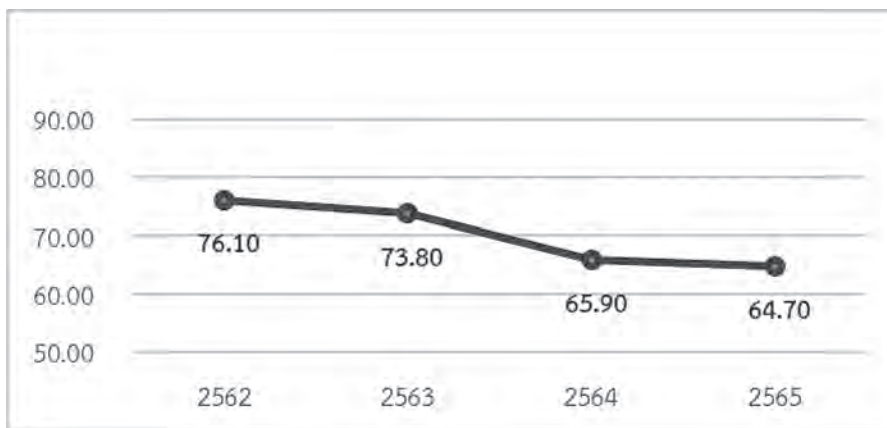

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2565.

5. ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สถานการณ์การจัดบริการสาธารณะในปี พ.ศ. 2565 แสดงให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดีมาก และมีความโปร่งใสในระดับ A ถึงแม้ว่าจะมีประชาชนจำนวนน้อยไม่เกินร้อยละ 35.00 ที่เคยใช้บริการและเคยเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ประชาชนกลุ่มนี้เกือบทุกคนหรือมากกว่าร้อยละ 90.00 มีความพึงพอใจต่อบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ประชาชนร้อยละ 64.70 ก็มีความเชื่อมั่นต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามจำนวนประชาชนที่มีความเชื่อมั่นต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2562-2565) จากร้อยละ 76.10 ในปี พ.ศ. 2562 เหลือร้อยละ 64.70 ในปี พ.ศ. 2565

แผนภาพที่ 2-20: ร้อยละประชาชนที่มีความเชื่อมั่นต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2562-2565

เรียบเรียงข้อมูลจาก

- 1) สถาบันพระปกเกล้า. (2563). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2562 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2562. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 44-45.
- 2) สถาบันพระปกเกล้า. (2564). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2563 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2563. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 44-47.
- 3) สถาบันพระปกเกล้า. (2565). ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2564 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2564. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 42-45.
- 4) สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์. หน้า 12-13.

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

- กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 *Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021* สารระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=read&ebookColum=6253#/page/1 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2563). *ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2562 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2562*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2563 และ สรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2563*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2565). *ความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ พ.ศ. 2564 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2545 – 2564*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2565*. อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). (2565). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมิน ITA 2565*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://itas.nacc.go.th/> เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2565.

ส่วนที่ 3

ภารกิจที่ท้าทายของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
หลังวิกฤตโควิด-19

ภารกิจที่ท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลังวิกฤตโควิด-19

วิลาวัณย์ หงษ์นคร*

เนื้อหาในส่วนนี้จะนำเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของการจัดบริการสาธารณะใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และด้านการจัดการน้ำ ซึ่งภารกิจเหล่านี้เป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ก่อนวิกฤตโควิด-19 และเป็นภารกิจที่ท้าทายมากยิ่งขึ้นสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลังวิกฤตโควิด-19 ทั้งนี้เนื้อหาส่วนนี้จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของการกิจดังกล่าวมากขึ้นภายใต้ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

1. การสาธารณสุข

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มและทุกช่วงวัยตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนถึงเชิงตะกอน โดยดูแลและจัดการทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจของประชาชนอย่างเป็นองค์รวมแบบครบวงจรทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการบำบัดฟื้นฟูตามที่กฎหมายกำหนด พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณสุขให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายประการ โดยมีรายละเอียดดังตาราง

* นักวิชาการผู้ชำนาญการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ตารางที่ 3-1: อำนาจหน้าที่ด้านสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่	อบจ.	กทม.	เมืองพัทยา	เทศบาล	อปต.
การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล	-	*ม.16 **ม.89	*ม.16	*ม.16	*ม.16
การป้องกันและบำบัดโรค	**ม.45	-	-	-	-
การป้องกันและระงับโรคติดต่อ	*ม.17	*ม.17	-	**ม.50	**ม.67
การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัดและการรักษาพยาบาล	*ม.17	*ม.17	-	-	-
การจัดให้มีและบำรุงโรงพยาบาล	-	-	-	**ม.54	-
การจัดให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้	-	-	-	**ม.51 **ม.53	-
การจัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข	-	-	-	**ม.54 **ม.56	-
การควบคุมปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย สุขลักษณะ และการอนามัยในโรงแรมสห รั้นจำหน่ายอาหาร สถานบริการ และสาธารณสุขสถานอื่น ๆ	-	*ม.16 **ม.89	*ม.16 **ม.62	*ม.16 **ม.56	*ม.16

* พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

** กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2442 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 และพ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562

ที่มา: ผู้เขียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดให้บริการสาธารณสุข มูลฐาน ซึ่งหมายถึง “บริการสาธารณสุขในระดับตำบล หมู่บ้าน หรือชุมชนในเขตเมืองที่เพิ่มเติม หรือเสริมจากระบบบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานจนถึงระดับที่สามารถดูแลสุขภาพตนเอง และแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน หรือชุมชนของตนได้ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองในด้านสุขภาพ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม ได้แก่

- 1) การพัฒนาศักยภาพด้านสาธารณสุขของคนในชุมชนหรือหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือชุมชน (อสม.) แกนนำสุขภาพประจำครอบครัว ประชาชนทั่วไป ประชาคม ผู้นำองค์กรในชุมชน ผู้นำทางศาสนาอื่น ๆ ซึ่งในการพัฒนาศักยภาพนั้น จะเป็นการดำเนินการพัฒนา เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) ทำให้เกิด

ทัศนคติ (Attitude) ที่ดีเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นการปฏิบัติ (Practice) ที่ถูกต้อง และเมื่อลงมือปฏิบัติบ่อยครั้งก็ทำให้เกิดทักษะความสามารถ (Skill) ในงาน สาธารณสุขมูลฐาน

- 2) การพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานและการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชนหรือหมู่บ้านในด้านการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพที่สำคัญ เช่น โรคไข้เลือดออก โรคเอดส์ สุขภาพจิต การแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ การสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรง การให้ข้อมูลข่าวสาร และปัญหาสาธารณสุขประจำถิ่น เป็นต้น
- 3) การจัดบริการสุขภาพเบื้องต้นในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดบริการสุขภาพเบื้องต้นโดยชุมชน โดยกำหนดให้ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนเป็นศูนย์กลาง หรือแหล่งกลางของข้อมูลข่าวสารสาธารณสุขต่าง ๆ การถ่ายทอดความรู้และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และการให้บริการสุขภาพที่จำเป็น เช่น การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การปฐมพยาบาลก่อนการส่งไปยังสถานบริการสุขภาพอื่น ๆ หรือการตรวจคัดกรองเบื้องต้น”⁸

จากการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังที่ได้กล่าวไปแล้วในส่วนที่สองได้แสดงให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดให้บริการสาธารณะด้านสาธารณสุขได้ในระดับพอใช้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาบริการสาธารณะด้านสาธารณสุขให้ดีขึ้นกว่าเดิมแม้ในสถานการณ์ปกติ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพในหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดทำแผนสุขภาพ การให้ความรู้แก่ประชาชนในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรคต่าง ๆ การเตรียมความพร้อมการรับมือโรคติดต่อหรือโรคอุบัติใหม่ การจัดให้มีหรือสนับสนุนหน่วยบริการสาธารณสุข การมีระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสุขาภิบาลอาหารและด้านการจัดการคุณภาพน้ำบริโภค และการมีระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสิ่งปฏิกูลและด้านการจัดการมูลฝอย เป็นต้น

นอกจากนี้การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้พวกเรามีบทเรียนว่า การสาธารณสุขในระดับชุมชนท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ในภาวะฉุกเฉินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องเข้าไปมีบทบาทไม่ว่าจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักหรือเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมในการคัดกรองผู้ติดเชื้อ การกักกันผู้ติดเชื้อ การส่งต่อผู้ติดเชื้อเพื่อการรักษา การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดในพื้นที่ การให้

⁸ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *มาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/15/15.html เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

ความรู้เพื่อป้องกันการติดเชื้อ การจัดทำหน้ากากอนามัยและเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ และการฉีดวัคซีนโควิด-19 โดยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและรวดเร็ว บทเรียนที่สำคัญอีกประการ คือ กลไกที่ช่วยควบคุมยอดผู้ติดเชื้อได้อย่างสัมฤทธิ์ผลในโควิด-19 ระลอกแรก คือ ความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ลงพื้นที่อย่างเข้มข้นในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดในพื้นที่จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องพัฒนาบริการสาธารณะด้านสาธารณสุขให้มีความพร้อมในการรับมือกับวิกฤตโรคระบาด โรคอุบัติซ้ำ และโรคอุบัติใหม่ที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคตโดยไม่คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัวอีกต่อไป และควรวางระบบหรือแนวทางการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ในพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานจนถึงระดับที่สามารถดูแลสุขภาพและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนได้

ไม่เพียงแต่การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับวิกฤตโรคระบาด โรคอุบัติซ้ำ และโรคอุบัติใหม่เท่านั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังจำเป็นต้องพัฒนาหรือยกระดับการจัดบริการสาธารณะด้านสาธารณสุขให้สามารถตอบสนองกับความต้องการของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นตามบริบทโลกสมัยใหม่ ซึ่งสถานการณ์ ปัญหา และความท้าทายที่ทั่วโลกให้ความสำคัญและพยายามแก้ไขอย่างเร่งด่วนในขณะนี้ มี 3 ประการ ได้แก่

- 1) การเสียชีวิตด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดหัวใจ และหลอดเลือดสมอง เป็นต้น ซึ่งเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตมากถึงร้อยละ 71.00 ของการเสียชีวิตทั่วโลก หรือประมาณ 15 ล้านคนต่อปี สำหรับประเทศไทย โรคไม่ติดต่อเป็นสาเหตุของการเสียชีวิต 10 อันดับแรก
- 2) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ ขณะนี้ประชากรผู้สูงอายุมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10.00 ของประชากรโลก ซึ่งหมายความว่าประชากรโลกได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยแล้ว ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยเป็นอันดับสองของภูมิภาคอาเซียน รองจากประเทศสิงคโปร์ และคาดการณ์ว่าจะเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์หรือมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20.00 ของประชากรทั้งหมดในปีหน้าหรือปี พ.ศ. 2566 ผู้สูงอายุมักมีข้อจำกัดในการทำกิจกรรมประจำวัน มีความเจ็บป่วยเรื้อรัง และมีภาวะพึ่งพิงบางส่วนหรือทั้งหมด ซึ่งต้องการการดูแลทางการแพทย์และสาธารณสุข

3) การแพร่ระบาดของโรคติดต่อใหม่ ที่มีแนวโน้มรุนแรงและควบคุมยากขึ้น”⁹

นอกจากบริบทในระดับโลกดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีบริบทในระดับประเทศที่ส่งผลต่อบริการสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมทั้งสถานีนอนามัยและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา และในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการถ่ายโอนภารกิจสถานีนอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารจังหวัดตามประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง หลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจสถานีนอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด¹⁰ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและบำบัดโรค การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน การรักษาพยาบาลอย่างง่าย การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ และการคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่นที่มีความพร้อมและประสงค์ขอรับการถ่ายโอนต่อจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดก็สามารถดำเนินการถ่ายโอนตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่อไป

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง

กลุ่มคนเปราะบางตามคำนิยามของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ “บุคคลที่ต้องการได้รับการพิงพิงจากผู้อื่น ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระหรือตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง โดยสามารถแบ่งกลุ่มคนเปราะบางได้ ดังนี้ 1) กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงกว่าบุคคลทั่วไป เช่น หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ พ่อเลี้ยงเดี่ยว และแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น 2) กลุ่มทุพพลภาพ เช่น ผู้พิการ ผู้ป่วยจิตเวช ผู้ป่วยเด็ก ผู้ป่วยสมองเสื่อม และผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น 3) กลุ่มที่ไม่มีอิสระพอในการตัดสินใจ เช่น เด็กและเยาวชน นักโทษ และทหารเกณฑ์ เป็นต้น และ 4) กลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น คนเร่ร่อน คนไร้บ้าน และคนขอทาน เป็นต้น”¹¹

⁹ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง). (25 กุมภาพันธ์ 2564). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 44 ง. แผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข. หน้า 139-176.

¹⁰ ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง หลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจสถานีนอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด. (19 ตุลาคม 2564). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 254 ง. หน้า 14-15.

¹¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *คำศัพท์*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://nscr.nesdc.go.th/pelcd-glossary/> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

จากค่านิยมข้างต้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบางจึงไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มนี้มาโดยตลอด และสามารถดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้ในระดับดีตามผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในส่วนที่สอง ทั้งนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบางในทุกมิติทั้งร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม¹² ตามที่กฎหมายกำหนด พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบางให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายประการ โดยมีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 3-2: อำนาจหน้าที่ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่	อบจ.	กทม.	เมืองพัทยา	เทศบาล	อบต.
- การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรีคนชรา และผู้ด้อยโอกาส	*ม.16	*ม.16	*ม.16	*ม.16	*ม.16
- ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	*ม.45	*ม.17		**ม.50 **ม.53 **ม.56	**ม.67
- จัดให้มีการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสุขการ					
จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา	-	-	-	**ม.54	-
ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา	-	-	-	**ม.54	*ม.68
การจัดการศึกษา	*ม.17	*ม.16 *ม.17	*ม.16	*ม.16	*ม.16 **ม.67
การส่งเสริมกีฬา	*ม.17	*ม.16 **ม.89	*ม.16	*ม.16 *ม.50	*ม.16

* พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

¹² องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้านตามองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน 2) ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์ และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต (ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิต. เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย. [ออนไลน์] สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://dmh.go.th/test/whoqo/> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

** กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2442 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 และพ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562

ที่มา: ผู้เขียน

เพื่อให้เห็นภาพกิจกรรมการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบางที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงจะนำเสนอการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง 4 กลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน สตรี และผู้พิการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) **ผู้สูงอายุ** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทุกมิติ ทั้งร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ การบริการตรวจสุขภาพที่บ้าน การให้ความรู้และคำแนะนำในการดูแลสุขภาพ การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข และการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพหรือกายภาพบำบัด เป็นต้น (2) ด้านรายได้ ยกตัวอย่างเช่น การจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนหรือไม่มีที่พึ่งพิง การจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือส่งเสริมสวัสดิการ การจ่ายเบี้ยยังชีพ และการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือรายได้เสริม เป็นต้น (3) ด้านที่พักอาศัย ยกตัวอย่างเช่น การซ่อมแซมและปรับสภาพบ้านให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นต้น (4) ด้านนันทนาการ ยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุหรือการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน การจัดกิจกรรมตามประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รุ่นลูกหลาน และการพาไปศึกษาดูงานหรือทัศนศึกษา เป็นต้น (5) ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในสถานที่สาธารณะหรือการใช้บริการสาธารณะ การสงเคราะห์การฌาปนกิจ การรณรงค์ให้ครอบครัวและคนในสังคมอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวสามารถดูแลผู้สูงอายุ และการให้คำแนะนำและคำปรึกษาเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการที่ผู้สูงอายุพึงได้รับ เป็นต้น และ (6) ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ บริการเยี่ยมบ้าน ระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน การจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ และการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้มีเครือข่ายในการดูแลซึ่งกันและกัน เป็นต้น

- 2) **เด็กและเยาวชน** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสุขภาพ เป็นการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพใจ และภาวะโภชนาการ เป็นต้น (2) ด้านการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียน การจัดให้มีแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา กองทุนเพื่อการศึกษา การเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น และ (3) ด้านสังคม ยกตัวอย่างเช่น การดูแล ให้คำปรึกษา และคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการที่พึงได้รับตามกฎหมาย การจัดพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรม การสนับสนุนส่งเสริมสภาพเด็กและเยาวชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นต้น
- 3) **สตรี** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มสตรีโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสุขภาพ เป็นการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพใจ และการส่งเสริมให้สตรีสามารถดูแลตัวเอง (2) ด้านการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น การเสริมสร้างโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ การจัดให้มีการเรียนรู้เพื่อการต่อยอด การส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น การเสริมสร้างทักษะ ความรู้ และความสามารถให้สามารถพึ่งตนเองได้ และการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย เป็นต้น (3) ด้านเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น ส่งเสริมอาชีพให้สตรีสามารถพึ่งตนเองได้ ส่งเสริมอาชีพตามความต้องการ ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการทำงาน จัดบริการพิเศษและสวัสดิการพิเศษเพื่อลดภาระหน้าที่ประจำ และส่งเสริมความเป็นธรรมในด้านรายได้ เป็นต้น (4) ด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณี ยกตัวอย่างเช่น การปลูกจิตสำนึก เจตคติ ค่านิยม เกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม สิทธิความเสมอภาคของหญิงชาย การจัดให้มีระบบและเครือข่ายในการคุ้มครองเฝ้าระวังการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี การส่งเสริมบทบาทในสังคม และการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเปลี่ยนทัศนคติให้ผู้ชายช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตร และการเปลี่ยนทัศนคติของสังคมในการยอมรับสตรี เป็นต้น และ (5) ด้านการจัดการทรัพยากร ยกตัวอย่างเช่น การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณที่คำนึงถึงมิติหญิงชาย เป็นต้น
- 4) **ผู้พิการ** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มสตรีโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) การส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ

ยกตัวอย่างเช่น การเยี่ยมบ้าน การให้ความรู้ผู้พิการและสมาชิกในครอบครัวในการดูแลสุขภาพ และการประสานความร่วมมือกับสถานพยาบาล เป็นต้น (2) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พัฒนาอาชีพ และเพิ่มรายได้ ยกตัวอย่างเช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ การเสริมสร้างโอกาสในการมีงานทำโดยอาศัยความร่วมมือของเครือข่ายและสถานประกอบการ การให้ทุนหรือมีกองทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพ การจัดอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพ และการจ่ายเบี้ยยังชีพ เป็นต้น (3) การส่งเสริมการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น การจัดทำฐานข้อมูลด้านการศึกษา การจัดให้มีการศึกษาสำหรับผู้พิการ การจัดให้มีทุนการศึกษา และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษาสำหรับผู้พิการ (4) การจัดที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น การจัดโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสาธารณูปการอย่างเป็นทางการเป็นธรรมเสมอภาค และการสงเคราะห์งบประมาณในการปรับปรุงสถานที่อยู่อาศัยให้มั่นคงแข็งแรง สะอาด ถูกสุขลักษณะ และมีความสะดวก เป็นต้น (5) การส่งเสริมผู้พิการให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี ยกตัวอย่างเช่น การให้การศึกษาและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การเปลี่ยนทัศนคติของสังคมในการยอมรับและเห็นคุณค่า และส่งเสริมการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งชมรม เป็นต้น และ (6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง ยกตัวอย่างเช่น การอบรมเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของผู้พิการ การอำนวยความสะดวกในการทำบัตรประจำตัวผู้พิการ การส่งเสริมให้ผู้พิการใช้สิทธิทางการเมือง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดโครงการหรือบริการในชุมชน เป็นต้น

แม้ว่าที่ผ่านมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้ในระดับดีตามผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังได้กล่าวไปแล้วในตอนที่สอง แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ควรยกระดับการจัดบริการด้านนี้ให้มีคุณภาพมากขึ้นกว่าเดิมโดยตอบโจทย์สภาพปัญหาของประชากรกลุ่มเปราะบางที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน

การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อประชากรกลุ่มเปราะบางต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่

- 1) ความไม่มั่นคงทางการเงินหรือมีปัญหาทางการเงิน ประชากรกลุ่มเปราะบางได้รับผลกระทบทางการเงินทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นเงินฝากที่เก็บไว้ใช้ได้อัตราดอกเบี้ยลดลง บุตรหลานมีรายได้ลดลงหรือไม่มีรายได้ และมูลนิธิที่เกี่ยวข้องไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้เพราะมีรายได้ลดลงหรือไม่มีรายได้

- 2) การขาดความรู้และอุปกรณ์ด้านคอมพิวเตอร์ ประชากรกลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่ เข้าไม่ถึงอุปกรณ์ด้านคอมพิวเตอร์เนื่องด้วยข้อจำกัดทางการเงิน ด้านร่างกาย หรือทักษะการใช้คอมพิวเตอร์
- 3) ความมั่นคงทางจิตใจลดลง กิจกรรมการดูแลประชากรกลุ่มเปราะบางมักมุ่งเน้นเพียงด้านสุขภาพกาย ขณะที่ด้านจิตใจก็ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากแต่ยังไม่ได้รับการเยียวยา

นอกจากนี้ประชากรกลุ่มเปราะบางกำลังเผชิญกับความเหลื่อมล้ำในสังคม กล่าวคือ

- 1) การจัดสรรสวัสดิการทางสังคมไม่ครอบคลุมครบถ้วนทุกคน ปัจจุบันการจัดสรรสวัสดิการทางสังคมให้แก่กลุ่มเปราะบางยังไม่ครอบคลุม โดยพบว่า มีกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นจากการให้ความช่วยเหลือภาครัฐ ได้แก่ (1) กลุ่มคนพิการ ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือสวัสดิการจากภาครัฐ สาเหตุสำคัญ คือ ไม่ได้จดทะเบียนคนพิการ เพราะไม่ต้องการจดทะเบียน (ไม่คิดว่าตนเองพิการ) ความพิการไม่อยู่ในระดับที่จดทะเบียนได้ การไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจดทะเบียน ไม่มีคนพาไป และเดินทางไม่สะดวก ส่งผลให้ผู้พิการเหล่านั้นไม่ได้รับสิทธิ สวัสดิการ และความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่รัฐจัดสรรให้ โดยความช่วยเหลือที่ต้องการมากที่สุด คือ การสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการ การกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ และการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ (2) กลุ่มผู้สูงอายุ ปัจจุบันยังพบผู้สูงอายุตกสำรวจและยังไม่ได้รับสวัสดิการเบี้ยผู้สูงอายุในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งจำเป็นต้องมีการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้ลงทะเบียนดังกล่าวเพื่อขอรับสวัสดิการต่อไป และ (3) กลุ่มเด็กแรกเกิดในครอบครัวยากจน พบว่า ร้อยละ 30.00 ยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการเงินอุดหนุนของรัฐ¹³
- 2) การถูกละเลย “ความต้องการพิเศษ” การจัดบริการสาธารณะทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักไม่ได้คำนึงถึงความต้องการพิเศษของประชากรกลุ่มเปราะบางที่มีลักษณะแตกต่างหลากหลาย นอกจากการเผชิญปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณะหรือโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะมีจำกัดแล้ว ประชากรกลุ่มเปราะบางยังเผชิญกับคุณภาพของบริการสาธารณะที่ไม่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการพิเศษส่วนบุคคล

¹³ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง). (25 กุมภาพันธ์ 2564). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 44 ง. แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม. หน้า 203.

ดังนั้นการยกระดับการจัดบริการสาธารณะด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบาง
ควรมีแนวทาง ดังนี้

- 1) **สำรวจ จัดทำฐานข้อมูล และดูแลประชากรกลุ่มเปราะบางให้ครอบคลุมทุกกลุ่มและ
ทุกคน (Inclusiveness) และจัดให้บริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความจำเป็นและ
ความต้องการพิเศษของประชากรแต่ละกลุ่ม**
- 2) **พัฒนาระบบข้อมูลชุมชน** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นศูนย์รวมข้อมูลที่เป็นจริง
ของชุมชน เป็นข้อมูลเชิงลึกและทันสมัย โดยมีข้อมูลทั้งระดับนโยบาย เช่น ระบบ
บริการสาธารณะ ระบบบริการสังคม และข้อมูลการจัดการต่าง ๆ เป็นต้น และข้อมูล
ระดับปัจเจกบุคคล เช่น อายุ เพศ อาชีพ รายได้ ความยากจน และสุขภาพ เป็นต้น
ที่สำคัญจำเป็นต้องแบ่งปันข้อมูลดังกล่าวให้แก่หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และ
ภาคประชาสังคมที่เข้ามาดำเนินการในพื้นที่ เพื่อให้สามารถจัดระบบการดูแลประชากร
กลุ่มเปราะบางในชุมชนได้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทที่เกิดขึ้น
- 3) **ปรับแนวความคิดการจัดสวัสดิการในชุมชน** ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณในปัจจุบัน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปรับแนวคิดในการจัดสวัสดิการ โดยควรจัดสวัสดิการ
เชิงผลิตภาพ (Productive Welfare) ให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และครอบครัวเข้ามาร่วมจัด
สวัสดิการโดยการระดมทุน รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการจัดสวัสดิการต้องเกิด
ประโยชน์สูงสุด และที่สำคัญประชากรกลุ่มเปราะบางควรได้รับสวัสดิการอย่างมีศักดิ์ศรี
- 4) **ปรับปรุงบริการเข้าสู่ดิจิทัล** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรอำนวยความสะดวก
ให้แก่ประชากรกลุ่มเปราะบางในการรับบริการต่าง ๆ โดยอาจจัดให้บริการแบบ
เบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว หรือบริการผ่านระบบออนไลน์
- 5) **เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ให้แก่ประชากรกลุ่มเปราะบาง** องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ตให้มีความพร้อม
สนับสนุนให้ประชากรกลุ่มเปราะบางทุกคนเข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และเสริมสร้าง
ความรู้และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ผ่านกลไกที่สำคัญคือ อาสาสมัครในชุมชน

3. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานรากของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับประเทศเป็นอีกหนึ่งภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ จะช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูง มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทย¹⁴

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายประการ โดยมีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 3-3: อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่	อบจ.	กทม.	เมืองพัทยา	เทศบาล	อบต.
การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ	**ม.45	*ม.16 **ม.89	*ม.16	*ม.16	*ม.16
การบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร	**ม.45	-	-	**ม.51 **ม.54	**ม.68
การจัดให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์	**ม.45	-	-	-	**ม.68
การส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว	**ม.45	-	-	-	**ม.68
การพาณิชย์และการส่งเสริมการลงทุน	*ม.17 **ม.45	*ม.16 *ม.17	*ม.16	*ม.16	*ม.16
การควบคุม/การส่งเสริมการท่องเที่ยว	*ม.17 **ม.45	*ม.16 *ม.17	*ม.16 **ม.62	*ม.16 **ม.56	*ม.16 **ม.68
เทศพาณิชย์/กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์	**ม.45	**ม.89	-	**ม.51 **ม.54	**ม.68

* พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

¹⁴ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (16) ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. 2561- 2580). [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://nscr.nesdc.go.th/masterplans-16/> เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2565.

** กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2442 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 และพ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562

ที่มา: ผู้เขียน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยครอบคลุมกิจกรรมใน 4 ลักษณะ¹⁵ ได้แก่

- 1) การลดรายจ่าย ยกตัวอย่างเช่น การส่งเสริมให้ประชาชนใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีการส่งเสริมสนับสนุนวิชาการและนำแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเป็นการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ อันนำไปสู่การลดต้นทุนของการทำการเกษตรในระดับชุมชน และการทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น
- 2) การส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพ ยกตัวอย่างเช่น การจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การอบรมให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ การติดต่อประสานงานกับภาคเอกชน สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมในท้องถิ่นหรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงเพื่อรับการผลิตที่สามารถใช้แรงงานแม่บ้านหรืองานที่สามารถดำเนินการภายในครัวเรือนได้ การส่งเสริมการตลาดและบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน การตั้งโรงสีชุมชน การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงสินค้าและการตลาดในพื้นที่ และการส่งเสริมการตลาดออนไลน์ เป็นต้น
- 3) การส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจไม่ได้จัดให้บริการการท่องเที่ยวโดยตรง แต่ทำการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ เพราะการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน การผลิต และการบริการ หรือก่อให้เกิดการใช้จ่ายต่อ ๆ กันไป การตลาดการท่องเที่ยวที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการ ยกตัวอย่างเช่น การให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และการสนับสนุนหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

¹⁵ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพ*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/24/24.htm เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2565.

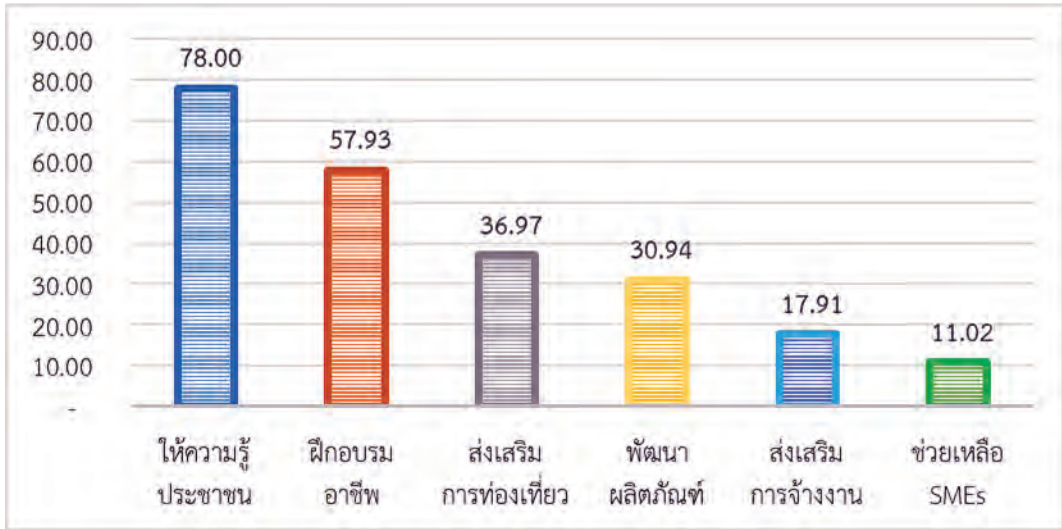
- 4) การขยายโอกาส ยกตัวอย่างเช่น การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึง ปัจจัยในการประกอบอาชีพทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และระดับชุมชน การส่งเสริม สนับสนุนการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน และการกำหนดพื้นที่ผ่อนผันเพื่อให้ประชาชน มีสถานที่จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ (ตลาดสาธารณะ ทางสาธารณะ) เป็นต้น

จากการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้กล่าวไปแล้ว ในส่วนที่สองได้แสดงให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดให้บริการสาธารณะ ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ซึ่งการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยวเป็นภารกิจหนึ่งที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานราก ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาภารกิจด้านนี้ให้ดีขึ้น กว่าเดิม ซึ่งจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จากการสำรวจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการโควิด-19 ที่ผ่านมา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ร้อยละ 71.27 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดมุ่งเน้น ไปที่การป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาด ขณะที่มีย่อยร้อยละ 37.10 ดำเนินการฟื้นฟู เศรษฐกิจในท้องถิ่น ทั้งนี้การดำเนินการฟื้นฟูเศรษฐกิจในท้องถิ่นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มากกว่าครึ่งดำเนินการ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร้อยละ 78.00 ให้ความรู้ประชาชน เช่น การอบรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการอบรมการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นต้น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร้อยละ 57.93 จัดอบรมเพื่อการประกอบอาชีพ ขณะที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 20.00 ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ผู้ประกอบการหรือวิสาหกิจรายย่อย (SMEs) และส่งเสริมการจ้างงาน¹⁶

¹⁶ สถาบันพระปกเกล้า. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทบาทว่าด้วย บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 33-34 และ 57.

แผนภาพที่ 3-1: ร้อยละบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการโควิด-19

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทบาทว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 57.

ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลังจากนี้ควรตอบโจทย์ให้ตรงจุด โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) การช่วยประคับประคองผู้ประกอบการหรือวิสาหกิจรายย่อย (Micro SMEs) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรคำนึงถึงกลุ่มผู้ประกอบการหรือวิสาหกิจรายย่อยในพื้นที่ เพราะเป็นผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก และจัดทำโครงการที่ช่วยประคับประคองให้ผู้ประกอบการหรือวิสาหกิจรายย่อยสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ เช่น การลดค่าเช่า (ตลาด) และการลดดอกเบี้ย (โรงจมน้ำ) เป็นต้น
- 2) การเสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเพื่อยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยสร้างโอกาสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีทักษะที่สอดคล้องและจำเป็นต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการ มีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีการผลิต การควบคุมต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการจัดการคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตให้สามารถแข่งขันได้
- 3) การพัฒนาและสร้างทักษะใหม่ (Reskill & Upskill) ที่ตอบสนองต่อฉกาทศน์ใหม่ในอนาคต รวมถึงการเปลี่ยนกระบวนกรความคิด (Mind Set) ของภาคบริการและแรงงาน ทั้งนี้ฉกาทศน์ใหม่ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ได้แก่ การเข้าสู่สังคมดิจิทัลแบบเต็มตัว

การทำงานที่บ้านแต่สามารถเข้าถึงลูกค้าหรือผู้รับบริการ การจัดให้บริการและการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เว้นระยะห่างทางสังคม เป็นต้น

- 3) การส่งเสริมการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์ร้านค้าชุมชน วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจหรือกิจการเพื่อสังคม ที่ส่งเสริมการถือหุ้นโดยสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตกกลับสู่สมาชิก รวมทั้งการพัฒนาช่องทางและศูนย์กลางตลาดสินค้าชุมชน โดยครอบคลุมถึงช่องทางตลาดออนไลน์และช่องทางตลาดอื่น ๆ
- 4) การสร้างตัวคูณทางเศรษฐกิจ (Multiplier) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและรายได้ในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีอำนาจซื้อ เช่น โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะเพื่อดึงดูดการลงทุนของภาคเอกชน และการพัฒนารัฐกิจรายย่อย ขนาดย่อม และขนาดกลาง เป็นต้น

4. การจัดการน้ำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากเจาะจงไปที่ทรัพยากรน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร การจัดให้มีน้ำสะอาดหรือประปา การกำจัดน้ำเสีย และการจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม ทั้งนี้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายประการ โดยมีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 3-4: อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อำนาจหน้าที่	อบจ.	กทม.	เมืองพัทยา	เทศบาล	อบต.
การจัดให้มีน้ำสะอาดหรือประปา	**ม.45	-	**ม.62	**ม.51 **ม.53	-
การจัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร	**ม.45	-	-	-	**ม.68
การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย (สำหรับ อบจ. เป็นการกำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล รวมการจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม)	*ม.17	*ม.16 *ม.17	*ม.16 **ม.62	*ม.16 **ม.50	*ม.16 **ม.67
การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ	*ม.17	*ม.17	-	-	-
การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	-	**ม.89	-	-	-
การจัดการ การคุ้มครอง ดูแล บำรุงรักษา และ การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม	*ม.17 **ม.45	*ม.16 *ม.17	*ม.16	*ม.16	*ม.16 **ม.67
การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ	-	**ม.62	-	-	-

* พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

** กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2442 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562, พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 และพ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562

ที่มา: ผู้เขียน

ที่ผ่านมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้บริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น

- 1) การก่อสร้าง บำรุง และบำรุงรักษาแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่ครอบคลุมเรื่องสระเก็บน้ำ การขุดลอกหนองน้ำและบึงธรรมชาติ และการสร้างฝายทดน้ำขนาดเล็ก
- 2) การจัดบริการระบบน้ำสะอาด เป็นบริการสาธารณะประเภทหนึ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดำเนินการตามภารกิจภายใต้บริการสาธารณะจากส่วนราชการ ซึ่งหมายถึง การจัดทำระบบน้ำประปาหมู่บ้านเพื่อการอุปโภค

- 3) การบำบัดน้ำเสีย เป็นการบริหารจัดการน้ำเสียของชุมชนโดยครอบคลุมทั้งการจัดการน้ำเสีย และการเฝ้าระวังติดตามตรวจสอบ
- 4) การบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการชลประทาน โครงการสูบน้ำ การติดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการจัดเก็บค่ากระแสไฟฟ้าในการสูบน้ำ

จากการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้กล่าวไปแล้วใน ส่วนที่สองได้แสดงให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดให้บริการสาธารณะด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาภารกิจด้านนี้ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ปัจจุบัน ประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำในหลายด้าน ได้แก่

- 1) การขาดแคลนน้ำหรือปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ ความต้องการใช้น้ำ ในประเทศมีจำนวน 151,750 ล้านลูกบาศก์เมตร ขณะที่ศักยภาพของการเข้าถึง แหล่งน้ำของภาคส่วนต่าง ๆ มีจำนวน 102,140 ล้านลูกบาศก์เมตร ประเทศไทยยังมีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นในอนาคตจากการขยายตัวของเมืองและกิจกรรมทาง เศรษฐกิจโดยขาดการคำนึงถึงศักยภาพของกลุ่มน้ำ และมีความต้องการใช้น้ำเพื่อ การผลิตและอุปโภคอย่างไม่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะภาคการเกษตร¹⁷
- 2) ปริมาณน้ำมากเกินไปในช่วงฤดูน้ำหลากหรือเกิดน้ำท่วม สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิด น้ำท่วมในประเทศ คือ ฝนตกหนักหรือฝนตกต่อเนื่องเป็นเวลานาน ซึ่งความรุนแรงของ น้ำท่วมจะขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ หลายพื้นที่ กลายเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก จึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สินของ ประชาชน รวมถึงเศรษฐกิจในพื้นที่

ที่สำคัญโดยภาพรวมของการบริหารจัดการน้ำยังขาดกลไกในการบูรณาการระหว่าง หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขและบรรเทาปัญหาให้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

จากสถานการณ์น้ำดังกล่าวข้างต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นหุ้นส่วนกับรัฐ ในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ แม้ว่าการจัดการโควิด-19 มีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วน แต่ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ไม่อาจละเลยเรื่องการจัดการน้ำได้ โดยองค์กรปกครอง

¹⁷ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (19) ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://nscr.nesdc.go.th/master-plans/> เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2565.

ส่วนท้องถิ่นอาจมีแนวทางในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ¹⁸ ดังนี้

- 1) จัดการน้ำเพื่อชุมชนชนบท โดยพัฒนาการจัดการน้ำทั้งระบบเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำ โดยจัดให้มีน้ำสะอาดใช้ทุกครั้งเรือนในชุมชนชนบททั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ และราคาที่เข้าถึงได้ มีการจัดการน้ำในชุมชนที่เหมาะสมกับการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 2) จัดการน้ำในเขตเมือง โดยจัดให้มีน้ำอย่างเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของเมืองเพื่อการอยู่อาศัย การพาณิชย์ และบริการสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม รวมถึงมีระบบการจัดการน้ำดี-น้ำเสีย ระบบระบายน้ำ กักเก็บน้ำ และป้องกันน้ำท่วม
- 3) จัดการน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่พักน้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ของตนให้มีปริมาณและคุณภาพน้ำที่ใช้ประโยชน์ได้
- 4) จัดการน้ำเพื่อการพัฒนา โดยจัดให้มีน้ำอย่างเพียงพอสำหรับการพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการผลิตพลังงาน รวมถึงมีระบบดูแลน้ำภายในพื้นที่สำหรับผู้ใช้น้ำดังกล่าว
- 5) จัดระบบการจมน้ำในภาวะวิกฤต โดยจัดระบบการจัดการภัยพิบัติจากน้ำในภาวะวิกฤต ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม ลมพายุ ภัยแล้ง และแผ่นดินถล่ม เพื่อลดความเสี่ยงหรือความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นให้อยู่ในขอบเขตที่ควบคุมได้และสามารถฟื้นตัวได้ในเวลาอันสั้น
- 6) จัดการบริหารน้ำเชิงลุ่มน้ำอย่างมีธรรมาภิบาล โดยจัดการให้มีการจัดหาและใช้น้ำที่สมดุลและสร้างความเป็นธรรม และมีระบบและกลไกการจัดสรรน้ำ
- 7) อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติและแม่น้ำลำคลอง โดยจัดการ แก้ไขปัญหา และป้องกันการรุกรานแนวเขตแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมถึงอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ ในทุกมิติ เช่น การระบายน้ำ เก็บกักน้ำ การจัดการคุณภาพน้ำ ขยะวัชพืชสิ่งกีดขวางทางน้ำ การบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ สุนทรียภาพทางธรรมชาติ ระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

¹⁸ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (19) *ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://nscr.nesdc.go.th/master-plans/> เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2565.

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://dmh.go.th/test/whoqol/> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพ*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/24/24.htm เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2565.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *มาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/15/15.html เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง). (25 กุมภาพันธ์ 2564). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 44 ง. แผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข. หน้า 139-176.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง). (25 กุมภาพันธ์ 2564). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 44 ง. แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม. หน้า 203.

ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง หลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจสถานีนอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด. (19 ตุลาคม 2564). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 254 ง. หน้า 14-15.

สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทบาทว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *คำศัพท์*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://nscr.nesdc.go.th/pelcd-glossary/> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (16 ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. 2561- 2580)*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://nscr.nesdc.go.th/masterplans-16/> เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2565.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (19 ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ*. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://nscr.nesdc.go.th/master-plans/> เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2565.

ส่วนที่ 4

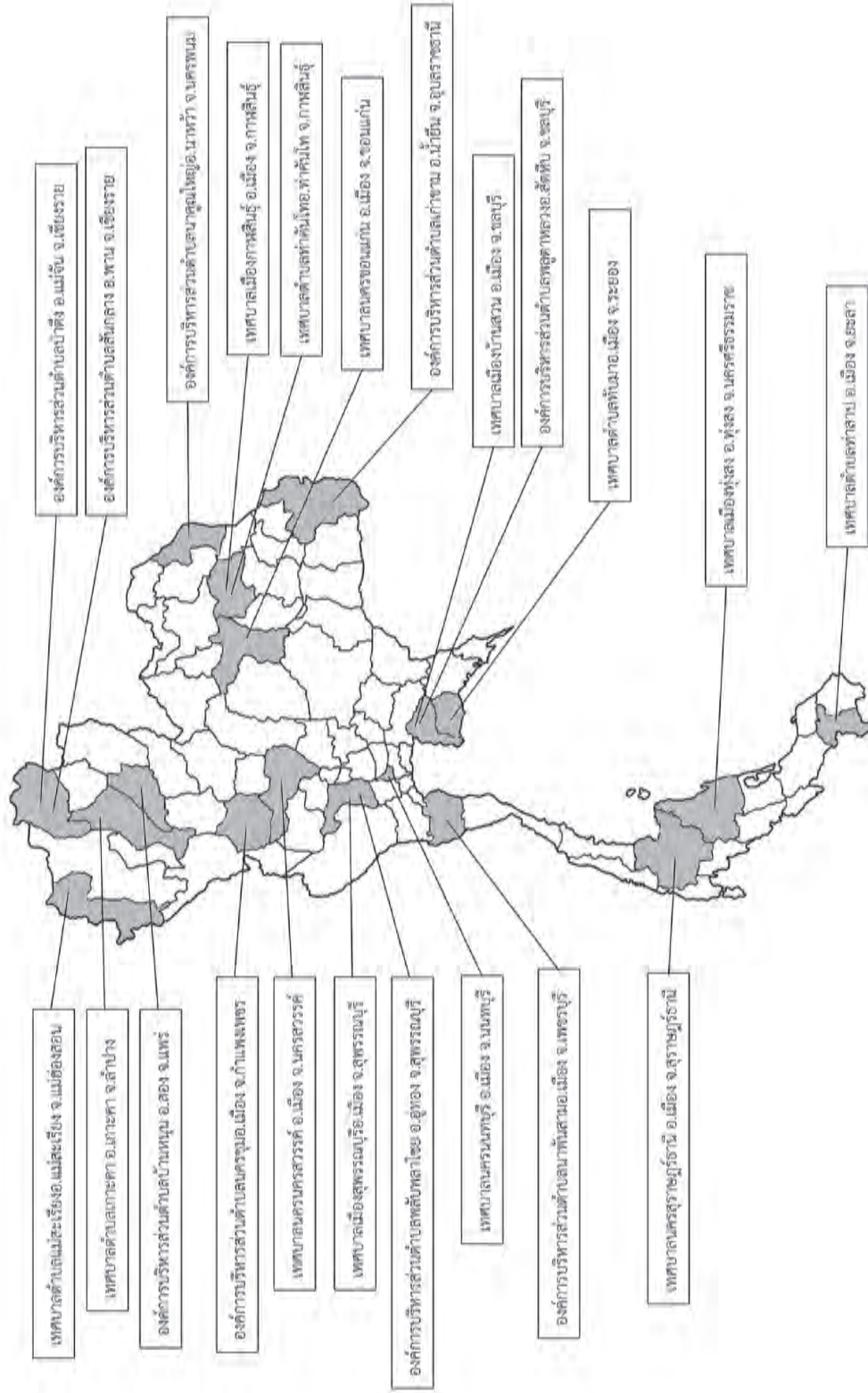
บันทึกเรื่องต้น
รางวัลพระปกเกล้า:
ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะ

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นกับบริการสาธารณะ

เนื้อหาส่วนนี้เป็นการรวบรวมตัวอย่างการจัดการจัดบริการสาธารณะที่โดดเด่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี พ.ศ. 2564 ซึ่งประกอบด้วยการจัดการจัดบริการสาธารณะใน 4 ด้าน ได้แก่ สาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการจัดการน้ำ รวมทั้งหมด 23 กรณีตัวอย่าง ผู้อ่านจะได้เรียนรู้ประสบการณ์และบทเรียนการจัดบริการสาธารณะจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารงานที่เป็นเลิศทุกประเภททั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้กระจายตัวอยู่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ จึงทำให้มีบริบทพื้นที่ สภาพปัญหาและต้นทุนในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นเนื้อหาส่วนนี้จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ จุดประกายความคิด และเป็นตัวอย่างให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะรวมถึงการสร้างสรรคนวัตกรรมจัดการบริการสาธารณะ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและบริบทพื้นที่ของแต่ละท้องถิ่นต่อไป

แผนภาพที่ 4-1: รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีตัวอย่าง

**ท้องถิ่น
กับบริการสาธารณะ
ต้านสารพิษ**

เมืองใหญ่ที่ใส่ใจผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง เทศบาลนครนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

จิตรา นุช เกียรติอดิสร*

จากการขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) และการกระจายความเจริญ ทำให้พื้นที่เทศบาลนครนนทบุรีเติบโตไปพร้อมกับกรุงเทพมหานคร ด้วยจำนวนครัวเรือนที่เติบโตขึ้นทุกปี พร้อมกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ทำให้ต้องมีการวางแผนระบบบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน ระบบบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพจะช่วยแบ่งเบาภาระค่าครองชีพของประชากร ทำให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ด้วยความพยายามพัฒนาบริการสาธารณสุขทางด้านสุขภาพให้ตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพและสอดคล้องความต้องการของประชาชนในพื้นที่เขตเมืองซึ่งมีความซับซ้อนสูง เทศบาลนครนนทบุรีมีการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขทางด้านสุขภาพเชิงรุกให้เข้าถึงประชาชนที่น่าสนใจอย่างมาก ในบทนี้ผู้วิจัยพยายามวาดภาพให้เห็นจุดเริ่มต้นและวิธีการจัดบริการสาธารณสุขเชิงรุก และที่มาของนวัตกรรมที่โดดเด่นเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำในเขตเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่อย่างเทศบาลนครนนทบุรี ผ่าน “โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิงในเขตตำบลท่าทราย เทศบาลนครนนทบุรี” และ “โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อชะลอไตเสื่อม ในเขตท่าทราย เทศบาลนครนนทบุรี”

* นักวิชาการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ทำความเข้าใจกับพื้นที่ของเทศบาลนครนนทบุรี¹

เทศบาลนครนนทบุรี เดิมเป็นสุขาภิบาลเมืองนนทบุรี ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2479 โดยครอบคลุมตำบลสวนใหญ่ทั้งตำบล ซึ่งมีพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 หน้า 1196) ต่อมาพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางกายภาพมากขึ้นอันเป็นผลมาจากการเป็นเมืองปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ทำให้ประชาชนมีความต้องการด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่มากขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงประกาศขยายพื้นที่เทศบาลจากเดิมออกไปอีก 4 ตำบล คือ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลบางกระสอ และตำบลท่าทราย การขยายเขตเทศบาลได้มีการรายงานขอขยายเขตเทศบาลเมืองนนทบุรีเมื่อ ปี พ.ศ. 2529 โดยไม่มีการหยั่งเสียงประชามติเป็นกรณีพิเศษ และกระทรวงมหาดไทยได้ให้ความเห็นชอบโดยเสนอร่างพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2531

ต่อมาวันที่ 25 กรกฎาคม 2531 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลจากเดิมมีพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร เปลี่ยนเป็น 38.9 ตารางกิโลเมตร รวมทั้งสิ้น 5 ตำบล คือ ตำบลสวนใหญ่ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลบางกระสอ และตำบลท่าทราย (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 105 ตอนที่ 119) จนกระทั่งวันที่ 24 กันยายน 2538 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเทศบาลเมืองนนทบุรีขึ้นเป็นเทศบาลนครนนทบุรี ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 25 กันยายน 2538 เป็นต้นไป (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 112 ตอนที่ 40 ก)

ปัจจุบันนี้เทศบาลนครนนทบุรี ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี นับเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่ในเขตเทศบาลรวมกัน ทั้งสิ้น 38.9 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 158,064 ครัวเรือน 93 ชุมชน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวนใหญ่ 13 ชุมชน ตำบลตลาดขวัญ 19 ชุมชน ตำบลบางเขน 13 ชุมชน ตำบลบางกระสอ 22 ชุมชน และตำบลท่าทราย 26 ชุมชน เทศบาลนครนนทบุรีเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ค่อนข้างมีความเป็นเมืองสูง เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ทำให้เทศบาลนครนนทบุรีกลายเป็นพื้นที่ปริมณฑลส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานครที่รองรับการขยายตัวของเมืองอย่างรอบด้าน โดยอาณาเขตพื้นที่เชื่อมต่อของเทศบาลนครนนทบุรี ดังนี้

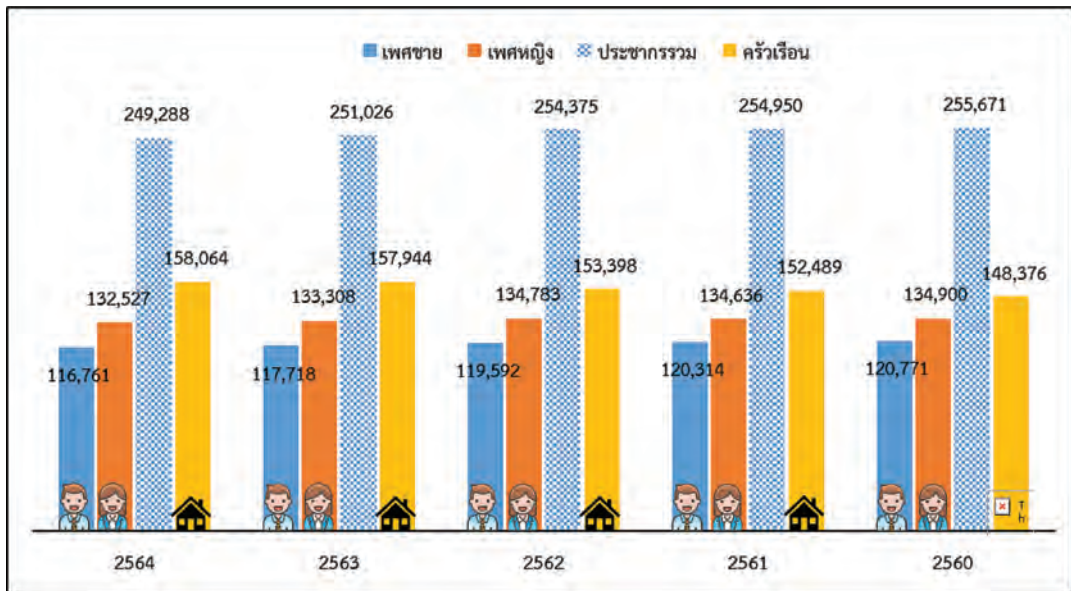
ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขต	เทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขต	กรุงเทพมหานคร มีคลองประปาเป็นเส้นแบ่งเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับเขต	กรุงเทพมหานคร มีคลองบางเขนและแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นแบ่งเขต

¹ กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนนทบุรี. *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570*. สืบค้นจาก <https://bit.ly/3y9Pagl> เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2565.

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขต องค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ เทศบาลบางศรีเมือง และ
เทศบาลเมืองไทรม้าย อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี

นอกจากเทศบาลนครนนทบุรีจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่แล้ว ยังเป็น
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนประชากรในเขตเทศบาลมากที่สุดในประเทศไทยอีกด้วย
ข้อมูลจากฐานทะเบียนประชากรของเทศบาลนครนนทบุรีในปี พ.ศ. 2564 พบว่ามีประชากร
ในเขตเทศบาล จำนวน 249,288 คน แบ่งเป็น เพศชาย 116,761 คน และเพศหญิง 132,527
คน² มีความหนาแน่นของประชากร 6,408 คนต่อตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน
2564) อีกทั้งยังมีประชากรแฝงในพื้นที่จำนวนมากอีกด้วย เพราะพื้นที่ของเทศบาลนครนนทบุรี
ได้รับผลกระทบจากการเป็นเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ทำให้เทศบาลนครนนทบุรี
กลายเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีการขยายตัวเชิงกายภาพค่อนข้างมากและมีอัตราการเติบโต
ทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการเติบโตของภาคธุรกิจการค้าและบริการ
ที่กลายเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของเทศบาลนครนนทบุรี มีจำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลที่มี
แนวโน้มเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีจุดเชื่อมต่อของระบบขนส่งสาธารณะในเขตพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรี
ที่หลากหลายประเภทอีกด้วย

แผนภาพแสดงข้อมูลทางประชากรในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ระหว่าง ปี พ.ศ. 2560 - 2564

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน, ระบบสถิติทางการทะเบียน. สืบค้น
จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/> เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2565.

² สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครนนทบุรี. ข้อมูลทั่วไปเทศบาลนครนนทบุรี. สืบค้นจาก <https://nakornnont.go.th/frontpage> เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2565.

ตารางแสดงข้อมูลทางประชากรในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ระหว่าง ปี พ.ศ. 2557 - 2564

พ.ศ.	ประชากรหญิง	ประชากรชาย	ประชากรรวม	จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
2564	116,761	132,527	249,288	158,064
2563	117,718	133,308	251,026	157,944
2562	119,592	134,783	254,375	153,398
2561	120,314	134,636	254,950	152,489
2560	120,771	134,900	255,671	148,376
2559	120,948	134,845	255,793	144,124
2558	121,969	134,991	256,960	141,349
2557	121,737	134,453	256,190	129,582

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน, ระบบสถิติทางการทะเบียน. สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/> เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564.

แม้จำนวนประชากรจะไม่สูงขึ้นทุกปีแต่จำนวนบ้านครัวเรือนมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี แสดงให้เห็นว่าพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรีมีจำนวนประชากรแฝงหรือประชาชนที่ซื้อไม่ได้อยู่ในทะเบียนราษฎรของเทศบาลนครนนทบุรี ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีเพิ่มขึ้นทุกปี

จากสถานการณ์ดังกล่าวได้ทำให้เทศบาลนครนนทบุรีประสบปัญหาจากการขยายตัวของเมืองเป็นอย่างมาก เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลภาวะทางน้ำทางอากาศ ปัญหาขยะ ปัญหาอาชญากรรม รวมถึงปัญหาการรुकล้าที่สาธารณะ ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่แนวคิดการบริหารงานของเทศบาลนครนนทบุรีที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มทุกระดับและตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสาธารณสุขชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการองค์กรในรูปแบบประชาธิปไตย ภายใต้วิสัยทัศน์ของเทศบาลนครนนทบุรีที่ว่า “นครนนท์เมืองน่าอยู่ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีบริการที่เป็นเลิศ และบริหารจัดการที่ดี”

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเมือง นับเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครนนทบุรีได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โครงสร้างทางประชากรของพื้นที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นทุกปี จนมากถึง 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ตารางแสดงข้อมูลประชากรผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ระหว่าง ปี พ.ศ. 2557 - 2564

พ.ศ.	ประชากรผู้สูงอายุชาย	ประชากรผู้สูงอายุหญิง	รวมจำนวนผู้สูงอายุ	คิดเป็นร้อยละของประชากรทั้งหมด
2564	28,256	33,044	61,300	24.59
2563	28,369	32,895	61,264	24.41
2562	28,849	34,119	62,968	24.75
2561	27,693	31,413	59,106	23.18
2560	27,182	31,055	58,237	22.78
2559	25,102	26,289	51,391	20.09
2558	25,007	26,191	51,198	19.92
2557	23,592	24,770	48,362	18.88

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน, ระบบสถิติทางการทะเบียน. สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/> เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564.

ความพร้อมของการสาธารณสุข³

จากประเด็นสำคัญเรื่องจำนวนผู้สูงอายุที่สูงขึ้นและความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตเมือง ทำให้เราต้องหันมามองข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรการสาธารณสุขของเทศบาลนครนนทบุรี

ปัจจุบันเทศบาลนครนนทบุรี มีศูนย์บริการสาธารณสุข 5 แห่ง ได้แก่

- ศูนย์บริการสาธารณสุขรัตนานิเบศร์
- ศูนย์บริการสาธารณสุขสวนใหญ่
- ศูนย์บริการสาธารณสุขท่าทราย
- ศูนย์บริการสาธารณสุขพระครุฑนันทรวรานุวัตร
- ศูนย์บริการสาธารณสุขซอยทรายทอง

ศูนย์บริการสาธารณสุข มุ่งเน้นในเรื่องการควบคุมโรคติดต่อ การรักษาพยาบาล การรักษาความสะอาดและส่งเสริม สุขภาพอนามัย นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลรัฐและเอกชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี อีกจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า โรงพยาบาลบาราศนราดูร

³ ที่มา: เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ 2564 – 2566 เทศบาลนครนนทบุรี. สืบค้น <https://www.nakornnont.go.th/strategy/detail/93/data.html> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

โรงพยาบาลโรคทรวงอก โรงพยาบาลศรีธัญญา โรงพยาบาลนนทเวช และสถานบริการสาธารณสุขภาคเอกชนที่มีประสิทธิภาพในการให้บริการทางการแพทย์ให้บริการแก่ประชาชนอีกด้วย

ตารางแสดงจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ต่อจำนวนประชากร⁴

ประเภทบุคลากร	จำนวน	สัดส่วนต่อประชากร
แพทย์	26	1: 9,775
ทันตแพทย์	14	1: 18,153
ทันตสาธารณสุข	2	1: 127,071
พยาบาลวิชาชีพ	28	1: 9,077
นักวิชาการสุขาภิบาล	16	1: 14,750
เจ้าพนักงานทันตกรรมสาธารณสุข	2	1: 127,071
นักกายภาพบำบัด	7	1: 36,306
นักเทคนิคการแพทย์	1	1: 254,142
นักรังสีการแพทย์	1	1: 254,142
นักวิชาการสาธารณสุข	23	1: 11,050
นักวิทยาศาสตร์การแพทย์	3	1: 54,714
เภสัชกร	4	1: 53,536

ตารางแสดงจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี⁵

ตำบล	จำนวน
บางกระสอบ	112
ตลาดขวัญ	111
สวนใหญ่	83
บางเขน	-
ท่าทราย	171
รวม	477

⁴ เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ 2564 – 2566 เทศบาลนครนนทบุรี. (หน้า 18). สืบค้น <https://www.nakornnont.go.th/strategy/detail/93/data.html> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

⁵ เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ 2564 – 2566 เทศบาลนครนนทบุรี. (หน้า 19). สืบค้น <https://www.nakornnont.go.th/strategy/detail/93/data.html> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

จากข้อมูลด้านบนจะเห็นว่า จำนวนประชากรมีความหนาแน่นมากเมื่อเทียบกับบุคลากรทางการแพทย์และโครงสร้างพื้นฐานทางด้านสาธารณสุข เทศบาลนครนนทบุรีคำนึงถึงความท้าทายและความจำเป็นที่ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างเป็นธรรม

จุดเริ่มต้นของนวัตกรรมและกระบวนการดำเนินงาน

จุดเริ่มต้นของนวัตกรรมโครงการฟื้นฟูสมรรถนะผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง

การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วของพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรี มีผลต่อการจัดระบบโครงสร้างพื้นฐาน และการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุที่มีมากถึง 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรทั้งหมด เทศบาลนครนนทบุรีได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) การพัฒนาระบบ สร้างเสริมสุขภาพที่มีคุณภาพและผู้สูงอายุในพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่เมืองต้องตระหนักและให้ความสำคัญ

ส่วนบริการสาธารณสุข เทศบาลนครนนทบุรีพบว่า ประชาชนเขตเมืองมีแนวโน้มด้านพฤติกรรมสุขภาพที่มีความเสี่ยงสูงต่อการนำไปสู่โรคเรื้อรัง (Noncommunicable disease : NCD) อาทิ การบริโภคอาหาร การออกกำลังกายน้อย และความเครียด ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้นำไปสู่โรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือดสูง ซึ่งหากดูแลรักษาไม่ดีพอหรือ เป็นระยะเวลายาวนานหลายปีจะนำไปสู่ภาวะแทรกซ้อนที่สำคัญหลายอย่าง ได้แก่ โรคไตวายเรื้อรัง โรคหลอดเลือดสมอง/หัวใจ จอประสาทตาเสื่อมหลุดลอก เป็นต้น

โดยเฉพาะ “โรคไตวายเรื้อรัง” ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยอย่างมาก ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองให้ใช้ชีวิตปกติหรือประกอบอาชีพปกติได้ ต้องอาศัยครอบครัวเป็นผู้ดูแล ทั้งยังเป็นโรคที่มีค่าใช้จ่ายสูงถึง 1,500 – 6,000 บาท ต่อสัปดาห์ โดยหากต้องทำการรักษาด้วยการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมจะมีค่าใช้จ่ายไม่น้อยกว่า 20,000 บาทต่อเดือน โดยไม่รวมค่ายา และค่าเดินทางมารับการรักษาของผู้ป่วยแต่ละคน⁶

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 และ พ.ศ. 2561 งานกายภาพและอาชีพบำบัด ให้บริการฟื้นฟูทางกายภาพบำบัดที่บ้านแก่ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงในเขตเทศบาลนครนนทบุรี มีผู้เข้ารับบริการถึง จำนวน 284 คน และ 443 คน ตามลำดับ จะเห็นว่าผู้ป่วยที่ต้องการการฟื้นฟูทาง

⁶ นายแพทย์ ปิยะ พงศ์รัมย์ ผู้อำนวยการส่วนบริการสาธารณสุข เทศบาลนครนนทบุรี (กรกฎาคม, 2565). โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิงในเขตตำบลท่าทรายเทศบาลเมืองนนทบุรี. นนทบุรี: สำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี.

กายภาพบำบัดมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่การเข้าถึงบริการเป็นไปได้ยาก ดังนั้น งานกายภาพและ อาชีวบำบัด เทศบาลนครนนทบุรี จึงได้มีแนวคิดแก้ปัญหาการฟื้นฟูกายภาพบำบัดแก่ผู้สูงอายุ ดิตบ้าน ดิตเตียง และบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง โดยเฉพาะผู้ไม่สามารถเดินทางไปโรงพยาบาลหรือ หน่วยบริการได้⁷

เทศบาลนครนนทบุรี ได้รวบรวมปัญหาสุขภาพของประชากรผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิง โดยพบว่า

- มีประชากรจำนวนมาก ที่ไม่มีทุนทรัพย์ในการเดินทางและจ่ายค่าบริการกายภาพบำบัด
- มีผู้สูงอายุเพียงลำพัง เดินทางลำบาก หรือเป็นบุคคลดิตเตียงดิตบ้าน
- ผู้ดูแลบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิงหลายครอบครัวต้องทำงานไม่สามารถพาผู้สูงอายุเข้ารักษา ได้อย่างสม่ำเสมอได้
- ผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลขาดความรู้และความเข้าใจในการดูแลรักษาโรคเรื้อรังที่ตนเองเป็นอยู่
- การเคลื่อนย้ายเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการรักษาผู้มีภาวะพึ่งพิง เป็นไปได้ยาก
- สถานที่อยู่อาศัยไม่เอื้ออำนวยในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย
- ผู้สูงอายุไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น
- บุคลากรผู้ให้บริการมีจำนวนจำกัด

เทศบาลนครนนทบุรีได้ตระหนักถึงปัญหานี้ โจทย์ใหญ่ของเทศบาลนครนนทบุรี คือ ทำอย่างไรให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีไม่เข้าสู่ภาวะพึ่งพิง และทำอย่างไรให้ผู้มีภาวะพึ่งพิง เข้าถึงการรักษาได้อย่างทั่วถึงโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก เทศบาลนครนนทบุรี จึงได้นโยบาย “ง่ายและฟรี มีให้ทุกคน”

การดำเนินงานบริการสาธารณสุขที่ “ง่ายและฟรี มีให้ทุกคน”

ขั้นที่ 1 แนวคิด การสร้างทีม และการวางแผนบริการ

เทศบาลนครนนทบุรี มีความพยายามหาทางออกในการดูแลสุขภาพ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และครอบครัว เพื่อสร้างทักษะและความสามารถในการควบคุมตนเอง (self-regulation)

⁷ ส่วนบริการสาธารณสุข เทศบาลนครนนทบุรี, (กรกฎาคม, 2565). สถิติการเยี่ยมบ้าน งานกายภาพและ อาชีวบำบัด. นนทบุรี: เทศบาลนครนนทบุรีสำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี.

ให้ผู้ป่วย รวมช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกทางสังคม (social facilitation) ส่งผลต่อความสำเร็จในการปรับปรุงพฤติกรรมสุขภาพ และเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและสมาชิกทุกคนในครอบครัว เพื่อช่วยในการชะลอการเสื่อมของไต ส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีการจัดการตนเองที่เหมาะสมร่วมกับเจ้าหน้าที่สุขภาพ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุนและติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยให้บรรลุเป้าหมายนโยบายการดูแลสุขภาพประชาชน ให้ครอบคลุม 3 มิติ

มิติที่ 1 ด้านปัจจัยเสี่ยงและการป้องกัน : มีการสนับสนุนความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยทีมผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นสหสาขาวิชาชีพ ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตเรื้อรัง สาเหตุ อาการ การดูแลตนเอง โดยอายุรแพทย์โรคไต ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาในผู้ป่วยโรคไต โดยเภสัชกร ให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาบำบัดสำหรับผู้ป่วยโรคไต โดยนักโภชนาการ ให้ความรู้และวิธีปฏิบัติเรื่องการออกกำลังกายสำหรับผู้ป่วยโรคไต โดยนักกายภาพบำบัดและการแพทย์แผนไทยสำหรับผู้ป่วยโรคไต

มิติที่ 2 ด้านทักษะและความสามารถในการกำกับตนเอง (Self-regulation) : มีการนัดหมาย ติดตามการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยใช้แบบประเมินความรู้และพฤติกรรมเป็นเครื่องมือให้เกิดกระบวนการสะท้อนคิด ถึงปัญหาและอุปสรรคของตนเองที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมได้ เพื่อช่วยให้ทักษะการจัดการตนเองของผู้เข้าร่วมโครงการประสบความสำเร็จ

มิติที่ 3 ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการตนเองที่มีประสิทธิภาพ :

- ผลลัพธ์ที่คาดหวังระยะสั้น : การเปลี่ยนแปลงค่าการกรองของไต (eGFR) สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงระยะของโรคไตเรื้อรังที่มีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้เกิดทักษะการจัดการตนเองและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมอย่างถาวร
- ผลลัพธ์ระยะยาว ผลจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ สามารถชะลอการเสื่อมของไต ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ลดภาระค่าใช้จ่ายในระดับครัวเรือนและในระดับประเทศ กรณีที่ต้องเข้ารับการรักษาทดแทนไตได้เป็นจำนวนมาก

โดยเทศบาลนครนนทบุรีเริ่มดำเนินโครงการในกลุ่มศึกษาเขตตำบลท่าทรายเริ่มจากอาคารชุดนิติบุคคลเอื้ออาทร ซึ่งมีให้ อสม. หรืออาสาสาธารณสุขภาคประชาชนในพื้นที่ โดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์โครงการให้ประชาชนในชุมชนได้รับผ่านเสียงตามสาย แผ่นพับ สื่อประชาสัมพันธ์ โดยมีเครือข่าย อสม. เป็นผู้เข้าถึงภาคประชาชนและชุมชน

ขั้นที่ 2 ลงนามดำเนินการ

2.1 เทศบาลนครนนทบุรี รวบรวมข้อมูลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เบาหวานและความดันโลหิตสูง เนื่องจากไตเป็นอวัยวะที่ทำหน้าที่ กรองน้ำและของเสียออกจากร่างกายจึงเป็นอวัยวะที่สำคัญมาก โรคไตเรื้อรัง (Chronic Kidney Disease) เกิดจากภาวะที่ไตทำงานได้ลดลง โดยดูจากอัตราการกรองของไตที่ผิดปกติ (estimated Glomerular Filtration Rate, eGFR) เป็นระยะเวลา นานกว่า 3 เดือนขึ้นไป โดยมีผู้ป่วยจากสาเหตุโรคเรื้อรัง (Noncommunicable disease : NCD) ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ระยะเริ่มแรกมักจะไม่มีอาการ หลายคนไม่ทราบว่าตนเองเป็นโรคไตเรื้อรัง ถ้าไม่ได้มีการตรวจเลือด ปัสสาวะ แต่เมื่อไตทำงานเสื่อมลงจนหน่วยไตเหลือน้อยลง ก็จะมีอาการ จากของเสียคั่งในกระแสเลือดและมีอาการต่าง ๆ ตามมา^๘

โรคไตเรื้อรังแบ่งเป็น 5 ระยะ โดยแบ่งตามระดับของอัตราการกรองของไต (eGFR)

ระยะของโรคไตเรื้อรัง	eGFR (mL/min/1.73 m)	คำนิยาม
ระยะที่ 1	> 90	มีภาวะไตผิดปกติ เช่น มีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ แต่อัตราการกรองยังปกติ
ระยะที่ 2	60 - 90	มีภาวะไตผิดปกติ เช่น มีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ อัตราการกรองลดลงเล็กน้อย
ระยะที่ 3a	45 - 59	อัตราการกรองลดลงเล็กน้อยถึงปานกลาง
ระยะที่ 3b	30 - 44	อัตราการกรองลดลงปานกลางถึงมาก
ระยะที่ 4	15 - 29	อัตราการกรองลดลงมาก
ระยะที่ 5	< 15	ไตวายระยะสุดท้าย

ค่า eGFR (estimated Glomerular Filtration Rate) คือปริมาณเลือดที่ไหลผ่านตัวกรองของไตในหนึ่งนาที (มล./นาที/1.73 ตร.ม.)

เทศบาลนครนนทบุรี จะวิเคราะห์ข้อมูลค้นหากลุ่มเสี่ยงที่มีภาวะแทรกซ้อนทางไต ที่มีค่า eGFR ใน Stage ที่ 2 - 4

2.2 จัดทำทะเบียนรายชื่อผู้ป่วยและกลุ่มเสี่ยงที่อาจมีภาวะแทรกซ้อนทางไต เพื่อหา กลุ่มเป้าหมายของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง รวมถึงประชาสัมพันธ์โครงการกับผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงและ ผู้สูงอายุ

2.3 ดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพเพื่อชะลอไตเสื่อมในผู้ป่วยและกลุ่มเสี่ยง ต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนทางไต จำนวน 200 คน ดังนี้

2.3.1 จัดอบรมให้ความรู้และเจาะเลือดประเมินภาวะไตเสื่อมก่อนอบรม จำนวน 200 คนโดยนำผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่มีค่าอัตรา

^๘ ที่มา: ศูนย์โรคไต โรงพยาบาลศิริราชปิยมหาการุณย์. (ม.ป.ป.) โรคไตเรื้อรังไม่ยากเกินเข้าใจ. สืบค้น <https://www.siphphospital.com/th/news/article/share/461> เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2565.

การกรองของไตลดลงหรือเริ่มมีความเสื่อมของไต (eGFR ระยะที่ 2 - 4) มาร่วมโครงการอบรมให้ความรู้และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่มีทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วยอายุรแพทย์โรคไต พยาบาลไตเทียม เภสัชกร นักโภชนาการ นักกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย เพื่อประโยชน์ในการชะลอความเสื่อมของไต ลดความรุนแรงในการเกิดโรคไตวายเรื้อรังและยืดระยะเวลาในการบำบัดทดแทนไต

รูปภาพการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภาวะไตเสื่อม

2.3.2 แบ่งผู้เข้าร่วมโครงการเป็น 10 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน จัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 10 เดือน โดยผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มย่อยคนละ 1 ครั้ง กิจกรรมแบ่งเป็น 5 ฐาน ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องผ่านการร่วมกิจกรรม ให้ครบทั้ง 5 ฐาน

ฐานที่ 1 ประเมินภาวะไตเสื่อมและให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตเรื้อรัง

ฐานที่ 2 ประเมินและให้ความรู้เรื่องการใช้ยาในผู้ป่วยโรคไต

ฐานที่ 3 ประเมินและให้ความรู้เรื่องโภชนาการบำบัดสำหรับผู้ป่วยโรคไต

ฐานที่ 4 ประเมินและให้ความรู้เรื่องการออกกำลังกายสำหรับผู้ป่วยโรคไต

ฐานที่ 5 ประเมินและให้ความรู้เรื่องการแพทย์แผนไทยสำหรับผู้ป่วยโรคไต

เมื่อเสร็จสิ้นการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม จะทำการนัดเจาะเลือดประเมินภาวะไตเสื่อมหลังเข้าอบรม

รูปภาพกิจกรรมคลินิกชะลอไตเสื่อม

2.3.3 กิจกรรมสำหรับบุคคลที่มีภาวะฟังกืงและผู้สูงอายุอื่น ๆ

เทศบาลนครนนทบุรีมีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการสัปดาห์ละ 1 หัวข้อ ในการดูแลสุขภาพและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะฟังกืงให้กับ ผู้สูงอายุ บุคคลที่มีภาวะฟังกืง จิตอาสาหรือผู้ดูแลบุคคลที่มีภาวะฟังกืง ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยทีมสหวิชาชีพ เช่น นักกายภาพบำบัด เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ แพทย์แผนไทย นักโภชนาการ

รวมทั้ง ให้การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะฟังกืงโดยนักกายภาพบำบัด และจิตอาสาหรือผู้ดูแลที่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมโครงการสนใจ เช่น การตัดผมให้ผู้สูงอายุ การร่วมกันทำอุปกรณ์ออกกำลังกาย โดยแต่ละวันมีกลุ่มเป้าหมายเป็นจิตอาสาหรือผู้ดูแล และสูงอายุและบุคคลที่มีภาวะฟังกืงจำนวน 10 คนต่อวัน โดยมีสถานที่ดำเนินการ 2 สถานที่ ได้แก่ ชุมชนวัดตำหนักใต้ และมีการขยายการให้บริการที่ชุมชนหมู่บ้านเอื้ออาทรประชานิเวศน์

รูปภาพกิจกรรมสำหรับบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิงและผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 3 ให้ความรู้เพิ่มเติมและประเมินผล

จัดอบรมให้ความรู้และสรุปผลประเมินตามโครงการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพ เพื่อชะลอไตเสื่อมในผู้ป่วยและกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนทางไต จำนวน 200 คน และ ประเมินสมรรถนะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรตัวเลขพลสำเร็จที่ชัดเจน

เทศบาลนครนนทบุรี ได้ประเมินผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ จากเริ่มต้นโครงการถึงปี 2563 แบ่งออกเป็น 3 ด้าน⁹ ดังนี้

ด้านความรู้ จากผลการประเมินความรู้ พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดูแลตนเองเพื่อชะลอไตเสื่อมหลังการอบรม

อยู่ในระดับดีมาก เป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 48.49

รองลงมา ได้แก่ ระดับดี คิดเป็นร้อยละ 39.39

และระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 12.12

⁹ นายแพทย์ ปิยะ พงศ์ธัญญ์ ผู้อำนวยการส่วนบริการสาธารณสุข เทศบาลนครนนทบุรี (กรกฎาคม, 2565). โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิงในเขตตำบลท่าทรายเทศบาลเมืองนนทบุรี. นนทบุรี: สำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี.

โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลตนเองเพื่อชะลอไตเสื่อม ในระดับดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 87.88

ด้านพฤติกรรม จากผลการประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันและชะลอการเสื่อมของไต พบว่าหลังการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการ มีพฤติกรรมการดูแลตนเอง

ในระดับดี เป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 75.75

รองลงมา ได้แก่ ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 15.15

และระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 9.10

ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมอบรมมีพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันและชะลอการเสื่อมของไตในระดับดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 84.85

ด้านกายภาพ จากผลการประเมินการเสื่อมของไต พบว่าหลังการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการ มีการเปลี่ยนแปลงค่า eGFR (ml/min/1.73 m²/ปี) เพิ่มขึ้น เป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 51.52 รองลงมา ได้แก่ ลดลงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คิดเป็นร้อยละ 36.36 และลดลงมากกว่า 4 คิดเป็นร้อยละ 12.12 โดยมีการเปลี่ยนแปลงค่า eGFR เพิ่มขึ้นและลดลงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 (ml/min/1.73 m²/ปี) คิดเป็นร้อยละ 87.88

และจากผลการประเมินการเสื่อมของไต พบว่าหลังการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการไม่มีการเปลี่ยนแปลงระยะ eGFR ลดลงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ml/min/1.73 m²/ปี เป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมา ได้แก่ ไม่เปลี่ยนระยะ, eGFR เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 27.28 และจากระยะที่ 3 เป็นระยะที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 15.15

โดยการเปลี่ยนแปลงของค่า eGFR ที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงระยะของโรคไตเรื้อรัง ที่มีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้น ในรายที่ eGFR ลดลงมากกว่า 4 ml/min/1.73 m²/ปี ได้ติดตามและสรุปสาเหตุ ดังนี้

- มีโรคร่วมและไม่สามารถควบคุมได้ เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคเก๊าต์
- รับประทานสมุนไพร เช่น ถั่งเช่า เห็ดหลินจือ หญ้าหนวดแมว อัญชัน เป็นต้น
- รับประทานอาหารเสริม คอลลาเจน
- ไม่สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้

ทั้งนี้ ได้แจ้งผู้เข้าร่วมโครงการรับทราบเป็นรายบุคคลและส่งต่อข้อมูลไปยังศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 3,5 และ 6 เพื่อติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง ไม่มีค่าใช้จ่าย และให้บริการโดยสหสาขาวิชาชีพแบบครบทีมในปัจจุบันแบบไม่มีข้อแตกต่าง ซึ่งได้รับการเข้าถึงน้อยมาก สามารถเข้าถึงได้เฉพาะโรงพยาบาลระดับใหญ่หรือต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงในการเข้าถึงบริการดังกล่าว

สำหรับประชาชนที่เข้าร่วม โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง ในชุมชน ณ ที่ทำการชุมชนวัดตำหนักใต้ ในปี 2562 ดำเนินการไปทั้งสิ้น 17 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมโครงการ 43 คน แบ่งเป็น

ผู้ดูแลผู้สูงอายุและจิตอาสา จำนวน 30 คน

ผู้สูงอายุที่มีอาการปวดกล้ามเนื้อและข้อ จำนวน 8 คน

ผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง (ติดบ้าน ติดเตียง) จำนวน 5 คน

ผลการประเมินสมรรถนะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 5 คน ได้รับการประเมินคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพทั่วไปด้วยแบบสอบถาม 5 ด้าน พบว่า ผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง 3 ราย มีคะแนนคุณภาพชีวิตทั่วไปที่เพิ่มขึ้น

ในปี 2563 ดำเนินการไปทั้งสิ้น 144 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมโครงการ 50 คน แบ่งเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุและจิตอาสา จำนวน 13 คน ผู้สูงอายุที่มีอาการปวดกล้ามเนื้อและข้อ จำนวน 24 คน ผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงติดบ้าน ติดเตียง จำนวน 13 คน ผลการประเมินสมรรถนะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมีผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง 10 ราย มีคะแนนคุณภาพชีวิตทั่วไปที่ดีขึ้น

จากปัญหาสู่คุณภาพความสำเร็จกับคนบนทิวเขา

1. ความสามารถในการค้นพบปัญหา

เทศบาลนครนนทบุรีมีความแตกต่างจากเมืองอื่น ทั้งในเรื่องความพร้อมบุคลากรงบประมาณ ด้วยเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่และประชากรมาก จึงมีรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาก แต่ขณะเดียวกัน ก็ต้องแลกกับอัตราการว่างงานในการทำงานที่มากด้วย การค้นพบปัญหาเกิดจากความพยายามในการรวบรวมข้อมูลปัญหาจากหน่วยงานและภาคประชาชนที่พบเจอในเรื่องการชะลอสถานะพึ่งพิงของประชาชนในพื้นที่ จึงเป็นโจทย์ที่ตั้งได้ถูกต้อง และนำไปสู่การสร้างคุณภาพความสำเร็จ ว่าทำอะไรผู้ป่วยโรคเรื้อรังจำนวนมาก จะเข้าสู่กระบวนการรักษาที่ถูกและดี รวมถึงทำอะไรผู้มีความเสี่ยงจะมีความรู้และป้องกันการใช้ผู้ป่วยเรื้อรัง โดยกระบวนการป้องกันและรักษาโรคไตเสื่อมเรื้อรัง ถือเป็นจุดนำที่จะเป็นแนวทางการพัฒนาบริการสาธารณสุขกับโรคอื่น ๆ รวมทั้งสามารถเป็นต้นแบบในการจัดรูปแบบการจัดบริการในผู้ป่วยโรคเรื้อรังให้กับหน่วยบริการสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

2. ผู้นำให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาและอนาคตของเมือง

ผู้บริหารและคณะผู้บริหารเทศบาลนครนนทบุรีได้เล็งเห็นตัวเลขการเจริญเติบโตและปัญหาที่ผู้สูงอายุกำลังเผชิญ ทำให้เกิดการสนับสนุนการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และ

ผู้มีภาวะพึ่งพิง รวมไปถึง การจัดหาสถานที่ก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและการวาง
โครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อชีวิตผู้สูงอายุอย่างจริงจัง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การประชุมแต่ละครั้งของเทศบาลนครนนทบุรี คือการนำความเห็นของทุกภาคส่วน
ซึ่งเป็นหน่วยงานย่อย ที่จะนำปัญหาของประชาชนมานำเสนอในที่ประชุม

4. งบประมาณที่สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

ด้วยข้อมูล การจัดทำโครงการที่เป็นระบบ สามารถคำนวณถึงผลลัพธ์ต่อประชาชนและ
สังคมได้ และยังรักษามาตรฐานอย่างต่อเนื่อง เทศบาลนครนนทบุรี ได้รับงบประมาณสนับสนุน
จากทางเทศบาลนครนนทบุรีและหน่วยงานอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่งบประมาณสนับสนุนจาก
กองทุนหลักประกันสุขภาพ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและรายได้จากค่าธรรมเนียม
และค่าสมาชิกรายปีจากสมาชิกผู้ใช้บริการศูนย์สุขภาพต่าง ๆ ในแต่ละเดือน

5. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่มีใจรักการบริการ

นี่เป็นส่วนสำคัญมากที่ทำให้โครงการสุขภาพของเทศบาล นครนนทบุรี ดำเนินได้อย่าง
ต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ ทั้ง ๆ ที่บุคลากรมีจำนวนจำกัด เจ้าหน้าที่กลุ่มส่งเสริมสุขภาพ
มีหัวใจที่รักการบริการผู้สูงอายุ เต็มใจให้คำแนะนำช่วยเหลือและให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ
รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ที่ศูนย์สุขภาพตลอดเวลา

6. จิตอาสาจากประชาชน และหน่วยงาน

จะเห็นว่ากิจกรรม มีหลากหลาย และต้องใช้วิทยากรและผู้มีความรู้จากหลายสาขา
โครงการต่าง ๆ มีครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่อบรมให้ความรู้และนำกิจกรรมอย่างเต็มกำลัง
ความสามารถโดยไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตัวแต่มีความต้องการเพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม
ได้รับความรู้อย่างเต็มที่

7. วัฒนธรรมองค์กร

เทศบาลนครนนทบุรีมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งในการทำงานหนักเพื่อประชาชน และ
ความสามารถในการจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่าทั้งเวลาและงบประมาณ โดยบุคลากรรู้หน้าที่
และตั้งใจทำงานอย่างแข็งขัน ให้อัตนความเร็วของเมือง

ศูนย์บริการชุมชน (Drop in Center: DIC) เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

กฤษฎารรณัน โฉ่หวัชรัตนทร์*
ภาคภูมิ พลสูงเนิน**
สฤฎฐภูมิ บุญมา***

ความเป็นมา

ปัญหาภาวะโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือเอดส์เป็นปัญหาที่ค่อนข้างใหญ่ในระบบสาธารณสุขมาอย่างยาวนานกว่า 30 ปี เพราะเป็นเชื้อที่ยังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ มีเพียงแต่ประคองอาการของผู้ป่วยจนทำให้ผู้ป่วยที่ติดเชื้อสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ปกติ การที่ผู้ติดเชื้อ HIV จะสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกตินั้นมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การดูแลตนเองซึ่งผู้ป่วยคิดว่า การติดเชื้อ HIV เป็นโรคที่สังคมรังเกียจ รักษาไม่ได้ เป็นโรคเวรกรรมด้านพฤติกรรมสุขภาพ ผู้ป่วยได้รับประทานยาต้านไวรัสตรงเวลาเต็มทุกวัน ผู้ป่วยบางรายเลือกรักษาแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกด้านจิตใจ ผู้ป่วยส่วนใหญ่คลายเครียดด้วยการทำสมาธิ ยึดหลักศาสนาเป็นที่พึ่งปลงตอกกับชีวิตไม่กลัวตาย ด้านสังคม ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่อย่างมีความสุข บางคนเป็นวิทยากรแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งถ้าการดูแลตนเองไม่เหมาะสมหรือการรักษาไม่ต่อเนื่องจะส่งผลต่อสุขภาพ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัย และการต่างประเทศ และอาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** นักวิจัยประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** อาจารย์พิเศษ และนักวิจัยโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การที่สถาบันครอบครัวและชุมชนมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนจึงมีความสำคัญและส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้ติดเชื้อ HIV โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญและเป็นพลังในการขับเคลื่อนการยุติปัญหา HIV โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยชุมชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้หลายวิธีตั้งแต่สร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อ HIV และผู้ป่วย HIV ให้กับคนในชุมชน ภาคประชาสังคมร่วมการจัดบริการการเข้าถึงกลุ่มผู้มีความเสี่ยงในชุมชนให้ได้รับการตรวจเอชไอวี และเชื่อมต่อบริการไปยังสถานบริการสุขภาพภาครัฐ เพื่อส่งเสริมการเข้าสู่การบริการป้องกันและดูแลรักษา เป็นต้น ซึ่งการร่วมมือร่วมใจกันของชุมชน จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการป้องกันและดูแลรักษาผู้ติดเชื้อ HIV (กรมควบคุมโรค, 2562)

ศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC) ริเริ่มจากศูนย์บริการชุมชน (DIC-Cluster) เป็นโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครกในวัยรุ่น และยังมีบริการจัดระบบบริการดูแลผู้ติดเชื้อ HIV โดยมีกระบวนการที่ครอบคลุมชุดบริการ RRTTR (Reach-Recruit-Test-Treat-Retain) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการดำเนินงานของศูนย์บริการชุมชน DIC ทั้งที่ดำเนินการ โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

ศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC) เป็นภาคีเครือข่ายหน่วยบริการในพื้นที่และภาคีเครือข่ายหน่วยสนับสนุน รวมทั้งภาคีเครือข่ายหน่วยวิชาการ เพื่อให้เกิดการบูรณาการด้านการวางแผน การบริหารจัดการ การดำเนินงานการใช้ทรัพยากร และการติดตามประเมินผล อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามนโยบายยุติปัญหาเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และ วัณโรค ของประเทศโดยผู้ดูแลโครงการศูนย์บริการชุมชน DIC คือ นางสาว ข พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ ณ ศูนย์สาธารณสุขของเทศบาล ได้มีการจัดตั้งโครงการขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยติดเชื้อ HIV หลายคนมองว่าโรคเอดส์และวัณโรค เป็นโรคที่ทุกคนตระหนักและพึงระวัง ซึ่งโรคเอดส์เป็นไวรัสชนิดหนึ่ง ยังมีการแพร่เชื้อในปัจจุบันจึงมีการควบคุม และป้องกันเพื่อรักษา โดยมีศูนย์สาธารณสุขเป็นศูนย์บริการชาวบ้านของศูนย์เทศบาลกาฬสินธุ์ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อลดความแออัดของคนไข้ในโรงพยาบาล ทำให้มีความสะดวกและรวดเร็วต่อการรักษาต่าง ๆ การทำงานของศูนย์บริการชุมชน DIC มีการทำงานเชิงรุก กล่าวคือ มีการลงพื้นที่เข้าหาผู้ป่วยและดูแลผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด

โครงการศูนย์บริการชุมชน DIC มีจุดประสงค์และเป้าหมายสำคัญเพื่อที่จะศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการให้บริการของศูนย์บริการชุมชนและพัฒนาศูนย์บริการชุมชนและศึกษาผลการดำเนินงานโดยลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นระหว่างคนในสังคม โดยเฉพาะสังคมเมือง เพราะคนในสังคมเมืองนั้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชนค่อนข้างน้อย และ

ความสัมพันธ์ของคนในละแวกเดียวกัน ค่อนข้างที่จะห่างเหิน และสร้างความเสมอภาคทางเพศ โดยเฉพาะกับเพศทางเลือกที่ปัจจุบันในที่ที่ไม่ใช่เมืองหลวงอาจจะยังไม่ยอมรับเป็นที่มากนัก ทำให้เหล่าเพศทางเลือกค่อนข้างที่จะไม่ค่อยกล้าที่จะเข้าสังคมหรือเวลามีปัญหาทางเพศก็ไม่ค่อยกล้าที่จะปรึกษาใคร โครงการนี้จึงตอบโจทย์ให้กับชาวเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์โดยเป็นสื่อกลางระหว่างโรงพยาบาลที่อาจจะมีผู้ป่วยหนาแน่นและการเข้าถึงการรักษาที่ยังไม่ครอบคลุมกับผู้ป่วยกับผู้ป่วยโรคติดต่อ โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ วัณโรค และโรคติดต่ออื่น ๆ ซึ่งทั้งนี้ในเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีกลุ่มเพศทางเลือกค่อนข้างสูง เนื่องจากสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป และการที่ประชากรที่เป็นเพศทางเลือกเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นอย่างมากทำให้อาจเกิดปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงระบบการรักษา โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทัศนคติของผู้คนที่มีต่อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กับคนรอบข้าง เพื่อความสงบสุขของสังคม ชุมชน ครอบครัวและเพื่อลดจำนวนผู้ติดเชื้อในเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

กระบวนการดำเนินงาน

โครงการศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC) มีขั้นตอนที่ต้องเตรียมตัวไปในขั้นต่าง ๆ โดยเริ่มจากการวางแผนโครงการ เนื่องด้วยเป็นการริเริ่มโครงการใหม่ในเชิงระบบของหน่วยบริการสาธารณสุข จากกระบวนการเชิงตั้งรับเป็นกระบวนการเชิงรุก โดยมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนในการทำงาน เริ่มต้นจากการลงนามบันทึกข้อตกลง ความร่วมมือและนำไปสู่การปฏิบัติตามภาระหน้าที่ของแต่ละหุ้นส่วนความร่วมมือ ซึ่งมีเครือข่ายรวม 12 องค์กร ได้แก่ ชมรม Queen จังหวัดขอนแก่น ชมรม MSM เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ สภากาชาดและเยาวชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ประธานชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ประธาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ คลินิกเพื่อนใจวัยรุ่นโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ คลินิกวัณโรคและโรคเอดส์โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ เครือข่ายเอดส์อำเภอเมือง และอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์และสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ร่วมกันขับเคลื่อนงานจนประสบความสำเร็จในระดับประเทศ โดยใช้มาตรฐานการจัดรูปแบบกระบวนการดำเนินงานจากองค์การอนามัยโลก ด้วยชุดบริการ RRTR (Stop TB and AIDs through RRTR (STAR) หรือเรียกเป็นภาษาทางการ คือ การดำเนินการตามหลักกระบวนการ “การเข้าถึง-เข้าสู่บริการ-ตรวจหา-รักษา-คงอยู่ในระบบ” โดยผู้รับบริการไม่ต้องไปโรงพยาบาล โดยศูนย์บริการชุมชน DIC มีกลยุทธ์การทำงาน

ขั้นตอนมาของการทำงานคือ การเตรียมการวางแผน ซึ่งมีการดำเนินการ 2 ส่วนหลัก คือ การดำเนินการรับส่งผู้ป่วยโดยพิจารณาความผิดพลาดของการให้บริการ และความรวดเร็วแม่นยำ

การเข้าถึงบริการ การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การให้บริการอย่าง โปร่งใสตรวจสอบได้ การติดตามการทำงานและหาข้อบกพร่องในการทำงานด้วยการประชุมประจำเดือน เพื่อหาวิธีทำการแก้ไขปรับปรุงสำรวจความพึงพอใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึงประชาชนทั้ง 38 ชุมชน

ในส่วนที่ 2 ด้วยในปัจจุบันปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ยังคงทวีความรุนแรงสูงขึ้นในประเทศไทย รวมทั้งในเขตเทศบาลและในจังหวัดกาฬสินธุ์โดยเฉพาะกลุ่มประชากร เป้าหมายคือ ชายผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย สาวประเภทสอง พนักงานบริการหญิง ผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีด และผู้ต้องขัง เป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสในการแพร่เชื้อ HIV สูง จากข้อเท็จจริงที่ผ่านมาพบว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารความรู้เรื่อง โรคเอดส์และอุปกรณ์การป้องกันตัว การเข้าถึงสถานบริการของภาครัฐในการปรึกษาเพื่อตรวจหาเชื้อ HIV ทำให้ไม่รู้สถานการณ์การติดเชื้อของตนเอง และมีการแพร่เชื้อไปสู่คู่นอน โดยไม่รู้ตัว ด้วยการมีเพศสัมพันธ์แบบฉาบฉวย ทำให้เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เล็งเห็นถึงปัญหานี้ จึงได้พัฒนารูปแบบการเข้าถึงระบบบริการ ในการแก้ไขปัญหาเอดส์โดยมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายที่ว่า ไม่มีการติดเชื้อรายใหม่ ไม่มีการถูกรังเกียจกีดกัน และไม่มีผู้เสียชีวิต เน้นประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้เข้าถึงกระบวนการบริการในการตรวจรักษา ที่ได้รับความสะดวก รวดเร็ว เป็นกันเอง เบ็ดเสร็จ ลดขั้นตอน ได้รับทั้งความรู้ มีอุปกรณ์การป้องกัน เชื่อมโยงให้เข้าสู่การตรวจหาเชื้อ HIV มีการคัดกรอง โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และส่งต่อเข้าสู่กระบวนการรักษา โดยมีศูนย์บริการชุมชน DIC หรือ Drop in Center เป็นศูนย์ให้บริการระหว่างชุมชนและสถานบริการของรัฐในเขตเทศบาล โดยยกระดับคุณภาพงานบริการศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยเน้นการบริการให้คำปรึกษาอย่างเป็นกันเอง ด้วยความสะดวกรวดเร็ว รักษาความลับของผู้มารับบริการ และการตรวจเลือดวันเดียวทราบผล ตลอดจนกระบวนการ “การเข้าถึง-เข้าสู่บริการตรวจหา-รักษา-คงอยู่ในระบบ” และเชื่อมต่อกับโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ โดยที่ผู้มารับบริการไม่ต้องเดินทางไปที่โรงพยาบาลกาฬสินธุ์

ในส่วนการดำเนินกิจกรรมขั้นต่อไป คือการดำเนินการของกิจกรรม ในส่วนนี้ชุมชนต้องดำเนินการ 2 ส่วนหลัก ๆ โดยพิจารณาดำเนินการจาก 1) การลงพื้นที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สถานศึกษา สถานเริงรมย์ ร้านนวดเพื่อสุขภาพ และอื่น ๆ ที่แกนนำ MSM ได้นัดกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บริการเจาะเลือด ให้คำปรึกษา ให้ความรู้เฉพาะด้าน เจาะเลือดทราบผลวันเดียว ในสถานที่ต่าง ๆ ในงานที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ เช่น จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้และประชาสัมพันธ์แจกถุงยางอนามัยกับวัยรุ่นในขบวนแห่ ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นต้น และ 2) ในส่วนของผู้ดูแลศูนย์และคณะทำงานจะลงพื้นที่และสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายอยากที่จะรับบริการของ

ศูนย์บริการฯ ในรูปแบบต่าง ๆ โดยคณะทำงานจะเป็นแกนนำ MSM จึงรู้แหล่งที่กลุ่มเป้าหมายนี้รวมกลุ่ม

ในขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการประเมินผลเป็นการนำข้อมูลการให้บริการมาทบทวนในเชิงสถิติ และเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาด้วยการทำซ้ำ และขยายผลสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้แก่หน่วยงานอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

“การตามหน้าที่ตามวิสัยทัศน์ตามภารกิจ ยุทธศาสตร์ ที่กำหนดไว้เทศบาล ได้รับรางวัลเรื่อย ๆ มา 10 ครั้ง 20 ครั้ง 1 ปีจะมีการประเมิน 1 ครั้ง ทางเทศบาล คิดว่าจะต้องสร้างนวัตกรรมอยู่เสมอและทางเทศบาลมีระบบที่กระตุ้นให้พนักงาน สร้างนวัตกรรมของแต่ละกองฝ่ายเมื่อถึงเวลาที่จะมีคณมาประเมิน อาจารย์ชาญชัย จารุมาศ เป็นผู้มาประเมิน แต่ละฝ่ายก็เตรียมจะเอานวัตกรรมอะไรดีงานที่แต่ละฝ่ายทำอยู่พอดีมันเป็นนวัตกรรมที่มีอยู่ก็นำมาต่อยอดให้มันดีเต็มที่ ข้อมูลเราพร้อม เพื่อที่จะประเมินมันก็ไปต่อได้หลายเรื่องที่เราไม่ได้ตั้งใจแต่มันสามารถเป็น นวัตกรรมได้” (นาย ก, สัมภาษณ์, มีนาคม 2565)

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ได้จัดตั้งโครงการที่ชื่อว่าศูนย์บริการชุมชน Drop In Centre เป็นโครงการที่ตั้งขึ้นมาโดยใช้งบประมาณหลักหมื่นบาท โดยใช้งบประมาณที่มีน้อยใช้ให้เกิดประโยชน์ อย่างคุ้มค่า เพื่อประชาชนในส่วนของอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ โดยโครงการนี้เป็นโครงการที่ไว้รับมือกับผู้ป่วยต่าง ๆ หรือกลุ่มผู้ป่วยโรคที่ทุกคนมองว่าเป็นเรื่องน่าอายเป็นพิเศษ เช่น โรคเอดส์ วัณโรค หรือ โรคที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ที่ทำให้ผู้ป่วยไม่กล้าไปรับการรักษาด้วยตัวเอง ทางโครงการ จึงมีหน้าที่ไปรับไปส่งจากบ้านถึงศูนย์ DIC ด้วยตัวเอง ซึ่งวิธีดำเนินการต่อมาคือการมีห้องเล็ก ๆ ส่วนตัวเพื่อใช้ในการซักถามผู้ป่วยเพื่อไว้ในกรณีที่ผู้ป่วยเขินอายหรือไม่ต้องการให้คนอื่นรับรู้และยังให้การปรึกษาผู้ป่วยจนผู้ป่วยเริ่มละลายพฤติกรรมและสามารถเข้ารับการรักษาอย่างไม่ต้องเขินอายต่อไป ทั้งเข้ารับการรักษาจากศูนย์บริการชุมชน DIC หรือโรงพยาบาลจังหวัดและยังมีการลงพื้นที่ตามโรงเรียน เพื่อให้ความรู้แก่เด็กนักเรียน อีกทั้งยังมีการเปิดโอกาสประชาชนในพื้นที่สามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการได้ โดยทำหน้าที่เป็นจิตอาสาไปรับส่งผู้ป่วยถึงศูนย์บริการชุมชน DIC หรือช่วยเหลือคนภายในชุมชนในหลาย อย่างที่สามารถทำได้ เช่น งานศพ ถ้าหากผู้เสียชีวิตไม่มีญาติ หรือเป็นครอบครัวที่ยากจน ทางจิตอาสาที่พร้อมช่วยเหลือโดยการเป็นเจ้าภาพให้แทนได้ และเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีภาคีเครือข่ายในการทำงานทั้งสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ หรือทั้งจิตอาสา โดยเป้าหมายคือหยุดยั้งโรคเอดส์และวัณโรครวมถึงโรคระบาดอื่น ๆ ด้วย โดยการ

ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความเต็มใจและตั้งใจของทุกฝ่าย นอกจากการดำเนินงานเชิงรับแล้วยังมีการดำเนินงานเชิงรุกโดยการนำแกนนำชายรักชายมาเป็นสมาชิกในศูนย์บริการชุมชน DIC

เพื่อทำความเข้าใจคนประเภทนี้ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อหาจุดอ่อนและร่วมกันแก้ไขปัญหา เพราะกลุ่มคนประเภทนี้มีมุมมองว่าเป็นสาเหตุของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และมักจะไม่ไวใจใครง่าย ๆ ทางศูนย์จึงต้องปรับความเข้าใจกันและสร้างความไวใจให้ เพราะการนำแกนนำชายรักชายเข้ามาเป็นสมาชิกในศูนย์บริการชุมชน DIC ถือเป็นตัวแทนของกลุ่มชายรักชายคนอื่น ๆ เพื่อจะได้หาวิธีป้องกันร่วมกันเพราะไม่มีใครที่จะรู้ความต้องการหรือปัญหาไปได้มากกว่าตัวเป้าหมายแล้ว ในปัจจุบันยังมีการวางแผนที่จะจัดตั้งโครงการใหม่คือต้องการให้คนกาฬสินธุ์มีอายุยืนมากขึ้นกว่าเดิม โดยเริ่มจากการเริ่มลงพื้นที่ให้ความรู้ป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี และวัณโรค นำจิตอาสาไปแต่ละชุมชน แต่ละโรงเรียนเพื่อให้ความรู้เบื้องต้นในการสร้างสุขภาพที่ดี การป้องกันตัวเองจากโรคต่าง ๆ โดยจะค่อย ๆ ดำเนินการไปเรื่อย ๆ พัฒนาไปจนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโดยภาพรวมของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์คือเน้นไปที่การยับยั้งโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์โดยเฉพาะโรคเอชไอวีและวัณโรค เพราะโครงการศูนย์บริการชุมชน DIC คือโครงการที่เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการอื่นในอนาคตที่จะทำให้นโยบายคนกาฬสินธุ์มีอายุยืน และยังเป็นการทำให้คนในชุมชนใช้เวลาว่างเป็นจิตอาสาของโครงการ มีการทำงานร่วมกัน ทั้งทางเทศบาล สาธารณสุขของจังหวัด และคนในชุมชน แม้ว่าทางเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จะเคยได้รางวัลมาแล้ว แต่ในอนาคตก็อยากที่จะจัดตั้งโครงการเพิ่มขึ้นอีก เพื่อสร้างความสำเร็จของจังหวัดและพัฒนาจังหวัดให้เป็นจังหวัดที่น่าอยู่ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้นไปอีก และหวังการจัดตั้งโครงการศูนย์บริการชุมชน DIC จะเป็นแนวทางให้กับจังหวัดอื่นเพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

ในส่วน of ทรัพยากรที่ถูกรู้ใช้งานในกิจกรรมนั้น เทศบาลร่วมกับสาธารณสุขเทศบาล มีเครือข่ายหน่วยบริการ ได้แก่ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และหน่วยบริการปฐมภูมิภาคีเครือข่ายหน่วยสนับสนุน ได้แก่ สำนักงานป้องกันควบคุมโรค สำนักงานป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ เทศบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีเครือข่ายวิชาการ ได้แก่ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทางด้านความรู้ คำแนะนำ และอบรมด้านต่าง ๆ

“สถานที่ศูนย์สาธารณสุข ของเทศบาล เทศบาลจะมีศูนย์สาธารณสุข ตั้งขึ้นมาเพื่อลดการแออัด ของคนไข้ในโรงพยาบาล นั่นคือใครเจ็บไข้ได้ป่วยเล็กน้อย ๆ เป็นแผลตามตัว ปวดหัวปวดท้องอาหารเป็นพิษก็ไม่ต้องไปเข้าคิว โรงพยาบาล สามารถมาที่ศูนย์ สาธารณสุขของเทศบาล ได้เลย” (นาย ก, สัมภาษณ์ มีนาคม 2565)

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จัดทำศูนย์บริการชาวบ้านสองศูนย์ อยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ เพื่อบริการชุมชน ศูนย์ DIC มีการบริหารจัดการงบประมาณจากสาธารณสุขประมาณปีละ 200,000 บาทและศูนย์สาธารณสุขจะมีเงินส่วนตัวเป็นของตนเอง และปีหนึ่งจะได้มาจากโรงพยาบาล จังหวัดเมื่อทางเทศบาลได้ทำการขอไปและบางครั้งสามารถขอยาจากสำนักงานสาธารณสุขได้ ทางเทศบาลมีกองทุนสำนักงานหลักประกันสุขภาพ (สปสช.) เป็นกองทุนที่ทำโครงการอะไรก็ได้ แล้วนำส่วนนั้นทำเรื่องมาของงบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพ (สปสช.) เป็นกองทุนที่เทศบาลที่อุดหนุนรายหัวของพี่น้องประชาชนส่วนหนึ่งและเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ก็สมทบอีกส่วนหนึ่งจนเป็นกองทุนและเอากองทุนนี้มาขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพตามระเบียบของกองทุนสำนักงานหลักประกันสุขภาพ (สปสช.) และใช้ระยะเวลาของโครงการพัฒนาการ ให้บริการศูนย์บริการชุมชน Drop In Center: DIC 15 มีนาคม พ.ศ. 2560 - 30 สิงหาคม พ.ศ. 2560 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานของโครงการศูนย์บริการชุมชน Drop In Center: DIC มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น ถุงมือทางการแพทย์ เข็มฉีดยาเพื่อใช้สำหรับการตรวจเลือดเพื่อค้นหาเชื้อ HIV หรือเอ็ดส์ และโรคที่เกี่ยวข้องที่อาจเกิดขึ้นได้ แบบสอบถามเกี่ยวกับผู้ป่วย อุปกรณ์ทางการแพทย์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการตรวจ HIV รถสำหรับรับส่งผู้ป่วยที่ไม่สามารถมารับการรักษาได้ด้วยตนเอง อาคารสถานที่บริการที่ได้มาตรฐานและ อุปกรณ์สำนักงานอื่น ๆ

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

ภายหลังจากการดำเนินงานภายใต้ศูนย์บริการชุมชน Drop In Center ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่าการดำเนินงานของศูนย์มีพัฒนาการขึ้นเสมอมา ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจ และให้การยอมรับในกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ซึ่งพัฒนาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นได้จากรางวัลพระปกเกล้า

มีการจัดตั้งชมรมแกนนำเพศทางเลือก ในการขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการการทำงาน อย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้ชื่อชมรมว่า “ชมรม MSM เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์” ซึ่งจัดตั้งให้เป็นกลุ่มองค์กรเอกชนสาธารณสุขประโยชน์ (องค์กรชุมชน) ที่รวมกลุ่มจัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรม

ให้ความรู้ การให้ข้อมูลข่าวสาร การช่วยเหลือและการรณรงค์เรื่องเอดส์แก่ผู้ที่สนใจ ไม่จำกัดเพศ วัย โดยเน้นกับสมาชิกกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย และสาวประเภทสอง เพื่อที่จะทำงาน ส่งเสริมสุขภาพทางเพศ การป้องกันการติดเชื้อ HIV และด้านสิทธิทางเพศในกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในระดับเขตพื้นที่เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

มีการจัดให้บริการทั้งเชิงรับและเชิงรุกที่เป็นเลิศ โดยมีกลยุทธ์ที่สร้างสรรค์ และทำให้เกิด แรงจูงใจ ให้กลุ่มเป้าหมายอยากเข้าถึงบริการในรูปแบบต่าง ๆ จากผลการดำเนินงาน 1 ปี 11 เดือน กลุ่มเป้าหมายที่มารับบริการ และมาเข้าร่วมกิจกรรมฯ ทั้งหมด 450 ราย ยินยอม เจาะเลือด 232 ราย พบมีผลเลือดที่ผิดปกติ 13 ราย และขึ้นทะเบียนเข้าสู่กระบวนการรักษา ตามระบบ ทั้ง 13 ราย

ผู้ป่วยโรคเอดส์ในปี 2560-2561 ก่อนการจัดตั้งศูนย์บริการชุมชน Drop In Center มีจำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 629 ราย ผู้ป่วยโรคเอดส์ในปอด 521 ราย นอกปอด 106 ราย เป็นผู้ป่วย ที่เดินทางเข้ามารักษาที่โรงพยาบาลกาฬสินธุ์เอง ทั้งหมด 629 ราย แต่หลังจากมีการจัดตั้ง ศูนย์ DIC มีผู้ป่วยโรคเอดส์ในปี 2562-2563 ทั้งสิ้น 744 รายเป็นผู้ป่วยโรคเอดส์ในปอด 605 ราย นอกปอด 132 ราย เป็นผู้ป่วยที่ได้จากการค้นหาเชิงรุกของ ศูนย์ DIC จำนวนทั้งสิ้น 166 ราย มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น ผู้ป่วยโรคเอดส์ในปี 2560-2561 ก่อนการจัดตั้งศูนย์บริการชุมชน DIC มีจำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 74 ราย เป็นผู้ป่วยที่เดินทางเข้ามารักษาที่โรงพยาบาลกาฬสินธุ์เอง ทั้งหมด 74 ราย แต่หลังจากมีการจัดตั้งศูนย์บริการชุมชน DIC มีผู้ป่วยเอดส์ ในปี 2562-2563 ทั้งสิ้น 118 ราย เป็นผู้ป่วยที่ได้จากการค้นหาเชิงรุกของศูนย์บริการชุมชน DIC จำนวนทั้งสิ้น 13 ราย

จากข้อมูลทีกล่าวนมา เห็นได้ว่าศูนย์บริการชุมชน DIC เป็นนวัตกรรมที่แก้ไข ปัญหาการเข้าถึง บริการของรัฐด้านสาธารณสุข อีกทั้งยังเป็นบริการสาธารณะที่สร้างความเท่าเทียม และ ความเสมอภาคทางเพศโดยใช้ต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำ แต่ได้รับผลตอบแทนที่มีมูลค่า และ คุณค่าที่สูง ภายใต้มาตรฐานที่เป็นสากลของการพัฒนาศูนย์บริการชุมชนที่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นทำได้และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ทั้งในด้านการมี สุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ความเท่าเทียมกันทางเพศ การสร้างความสงบสุข ยุติธรรม อีกทั้งยังสามารถที่จะเป็นแบบอย่างหรือโมเดลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ นำแนวทางนี้ไปปรับใช้โดยมีมาตรฐานของศูนย์บริการชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค

- 1) ประชาชนที่มีความเสี่ยงไม่กล้าที่จะเข้าหาหรือรับการรักษาจากศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC) เนื่องจากการอายหรือกลัวการที่พูดคุยหรือบอกกล่าวอาการของตัวเองให้กับผู้ดูแลรักษา และยากที่จะเปลี่ยนความคิดของคนกลุ่มนี้ แต่ได้มีการนำแกนนำรกร่วมเพศเข้ามาแก้ไขปัญหานี้โดยการลงพื้นที่เพื่อเข้าหาผู้ที่มีความเสี่ยงและนำเข้าการรักษาอย่างถูกต้อง
- 2) ประชาชนบางส่วนคิดว่าการที่ศูนย์บริการชุมชน DIC นำเสนอเรื่องเพศสัมพันธ์ในการเรียนการสอน เป็นการสนับสนุนให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
- 3) มีเยาวชนเข้าร่วมน้อยและสถานที่ไม่เพียงพอต่อการให้คำแนะนำและอบรมของศูนย์บริการชุมชน DIC และมีประชาชนบางส่วนไม่ให้การร่วมมืออย่างเต็มที่จึงเป็นปัญหาให้กับทางศูนย์ต้องนำไปแก้ไข
- 4) ศูนย์บริการชุมชน DIC อาจจะยังไม่กระจายแพร่หลายไปในทุกพื้นที่ จึงยังมีประชาชนบางส่วนไม่ทราบถึงรายละเอียดข้อมูลของโครงการศูนย์บริการชุมชน DIC อย่างแท้จริง การรับการรักษาจึงเป็นไปอย่างไม่ทั่วทุกพื้นที่ตามที่ศูนย์บริการชุมชน DIC ได้ตั้งเป้าหมายไว้
- 5) ศูนย์บริการชุมชน DIC ต้องการที่จะให้คำแนะนำและอบรมให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปได้ทราบเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์อย่างถูกต้อง และยังมีผู้คนที่อยู่ในเรือนจำที่ต้องได้รับการดูแลเช่นเดียวกันกับผู้คนที่อยู่ด้านนอก ผู้คนในเรือนจำก็อาจจะเป็นพาหะในการแพร่เชื้อโรคเอดส์ได้โดยการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ถูกต้อง ไม่ปลอดภัย และทางเทศบาลไม่มีอุปกรณ์พร้อมสำหรับการตรวจเลือดทำให้การรู้ผลของการตรวจเลือดล่าช้า เพราะคุณหมอมองต้องเจาะเลือดเองแล้วนำไปส่งให้กับโรงพยาบาลแล้วจึงจะทราบผลในเวลาต่อมา
- 6) ผู้ป่วยบางคนมีปัญหาในการเดินทางมารับการรักษาหรือรับยาที่ใช้ในการบรรเทาโรคต่าง ๆ ด้วยตนเองทางศูนย์บริการชุมชน DIC จึงมีการจัดทำรถรับส่งผู้ป่วยและยาตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถรับการรักษาได้อย่างทั่วถึงที่สุด

ปัจจัยความสำเร็จ

การวางแผนพื้นที่

การวางแผนจัดทำโครงการศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC) มีการต่อยอดมาจากโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (DIC-Cluster) การจัดตั้งโครงการเกิดจากนางสาว ข (ผู้ดูแลโครงการ) พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษที่ทำงานให้กับสาธารณสุขของเทศบาลกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า

“ความจริงแล้วหมอตายเป็นพยาบาลที่มาทำงานให้นายกรับผิดชอบการเยี่ยมคนไข้เอดส์และคนไข้วัณโรคอันนี้เป็นเรื่องที่หมอต่าได้ทำเป็นกิจวัตรประจำอยู่แล้ว ก่อนที่จัดตั้งศูนย์ขึ้นมา หมอต่าจะลงพื้นที่ไปเยี่ยมคนไข้ที่ได้รับข้อมูลมาจากโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ว่าวันนี้มีคนไข้รายใหม่มานะ เมื่อทำบ่อยเข้าหมอต่ารู้สึกว่าเป็นการตั้งรับอย่างเดียว ในเรื่องที่ว่าทำไมไม่มีคนไข้รายใหม่อีกแล้ว เข้ามาเรื่อย ๆ มันเกิดขึ้นจากอะไร มันเป็นอย่างไรมายังไงกันแน่ เลยคิดว่าเปลี่ยนจากการมารอรับรายใหม่เรื่อย ๆ สิ่งนี้ทำให้จุดประกายว่าทำไมไม่ไปค้นหาเอง คนไข้รายใหม่มันมีมาตลอดเลย แล้วทำให้อยากรู้ว่าคนไข้รายใหม่พวกนี้ชีวิตกิจวัตรให้แต่ละวันนั้นทำอะไร มีความรู้เรื่องโรคพวกนี้มากน้อยแค่ไหนถึงมีการติดโรคนี” (นางสาว ข, สัมภาษณ์, มีนาคม 2565)

จากบทสัมภาษณ์ ทางผู้ดูแลโครงการ เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจึงได้มีการศึกษาการทำโครงการศูนย์บริการชุมชน DIC เพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและป้องกันการเกิดของจำนวนผู้ป่วยของโรคเอดส์และวัณโรค ผู้ดูแลโครงการได้มีการศึกษาขั้นตอนในการจัดทำโครงการอย่างละเอียดก่อนที่จะจัดตั้งโครงการขึ้นมา ทำให้โครงการที่เกิดขึ้นมีคุณภาพและการทำงานที่คล่องตัว รวดเร็วในการให้บริการประชาชน ส่งผลให้โครงการศูนย์บริการชุมชน DIC มีผลตอบรับที่ดีและประสบผลสำเร็จ และการได้รับการตอบรับที่ดีจากประชาชนในพื้นที่เป็นปัจจัยภายนอกที่เกิดจากคนภายนอกองค์กรที่มีความสนใจในโครงการทำให้โครงการได้รับรางวัลพระปกเกล้ามาครอบครอง

กระบวนการทำงานที่ดี

โครงการศูนย์บริการชุมชน (Drop In Center: DIC) มีกระบวนการจัดการดำเนินการโครงการได้ดี ปัจจัยภายในขององค์กร บุคลากรของโครงการ คณะบริหารโครงการ มีการจัดสรรงานภายในองค์กรอย่างเป็นระบบและมีการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดีในการประสานงานของแต่ละองค์กร ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ปกติแล้ว พยาบาลจะไม่ได้รับอนุญาตให้เจาะเลือดแต่คุณหมอก็อนุญาตให้เจาะได้ (เนื่องจากเป็นเคสที่เสี่ยงเป็นการเจาะเลือดผู้ป่วยที่อาจมีเชื้อ HIV คุณหมอจึงต้องเจาะเลือดเองแต่ทางเทศบาลได้รับการอนุญาตให้พยาบาลช่วยเจาะเลือดได้) ทางเทศบาลไม่มีเครื่องมือตรวจเลือด มีแค่ศูนย์บริการเมื่อเจาะเสร็จแล้วจึงส่งเลือดไปตรวจผลที่โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ เมื่อเป็นเรื่องของการตรวจโรคทาง

โรงพยาบาลจึงไฟเขียวในการดำเนินการให้ทันทีและจะแจ้งผลให้ทางศูนย์ทราบ ภายใน 1 วัน ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้มาตรวจหาโรค ลดความเครียดให้ผู้มาตรวจ ทราบผลเร็ว ตรวจตอนเช้าทราบผลในช่วงบ่ายหรือเย็นภายในวันที่เจาะเลือดเลย พอทราบผลทางคุณหมอจะนำผลมาแจ้งกับผู้เจาะเลือดว่าผลเป็นลบหรือบวก ถ้าโชคดีผลเป็นลบทางผู้มาเจาะเลือดจะสบายใจ ถ้าผลออกเป็นบวกทางคุณหมอจะแจ้งว่าต้องทำอะไรต่อไป” (นาย ก, สัมภาษณ์, มีนาคม 2565)

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลว่าทางโครงการได้มีการติดต่อประสานงานกับทางศูนย์สาธารณสุขของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในเรื่องของอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น อุปกรณ์ในการเจาะเลือด และได้มีการประสานงานกับทางโรงพยาบาลเมืองกาฬสินธุ์ในเรื่องของการส่งเลือดให้ทางโรงพยาบาลตรวจผลเพราะทางโครงการไม่มีเทคโนโลยีในการตรวจผลเลือดของผู้ติดเชื้อ HIV จึงมีความจำเป็นที่จะประสานงานกับทางโรงพยาบาลเพื่อจะได้นำเลือดส่งเข้าไปตรวจและในเรื่องของการรับยาจากทางโรงพยาบาลมาส่งให้แก่ผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อ

บุคลากรขององค์กรมีคุณภาพ

บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ในโครงการศูนย์บริการชุมชน DIC: Drop In Center ได้มีการคิดจากการประเมินกลุ่มผู้ที่มีโอกาสเสี่ยงมากที่จะติดเชื้อหรือเป็นผู้ป่วยเพื่อจะได้นำโครงการเข้าถึงคนกลุ่มนั้นได้ง่ายมากขึ้น

“ศูนย์ DIC ของเราไม่ได้ตั้งรับอย่างเดียว แต่เรายังทำงานเชิงรุกอีกด้วย เราเข้าหาอย่างไร เรานำแกนนำชายรักชายมาเป็นสมาชิกร่วมในศูนย์ของเรา แล้วที่นี้ในการเข้าหาเป้าหมาย แกนนำพวกนี้เค้าก็ต้องรู้ว่าเป้าหมายของเราอยู่ที่ไหน อยู่ตรงไหน จุดอ่อนของพวกเขาคืออะไร ยังไง จริง ๆ แล้วมันมีหลายที่มากที่เค้าแบบ เข้าไม่ถึงบริการ มันมีหลายที่มากที่เค้าไม่สำเร็จผลในการบริการ แต่ที่เรา นำคนที่ เป็นชายรักชายมาเป็นผู้ทำงานให้เรา เค้าก็จะพาเราไปค้นหา เราไม่ได้ทำแค่ว่า เจาะเลือด ผลออก นำเข้าไปรักษาแล้วจบ แต่เราลงพื้นที่ ลงพื้นที่ยังไง เราลงพื้นที่โดยมีตัวแทนชายรักชายนำเราไปสู่เป้าหมาย” (นาย ก, สัมภาษณ์, มีนาคม 2565)

จากการได้สัมภาษณ์ทำให้ได้ทราบว่า การเลือกให้บุคลากรที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายจะทำให้ การเจาะกลุ่มเป้าหมายเป็นไปได้มากขึ้นและทำให้เจาะกลุ่มได้ลึกขึ้น สามารถไปตามหาได้ตามพื้นที่ ที่คาดว่าจะมีผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อ ซึ่งจุดนี้ทำให้การปฏิบัติงานของโครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้น การเกิดขึ้นของผู้ป่วยน้อยลงและผู้ที่มีการติดเชื้อได้รับยาอย่างรวดเร็วทันก่อนที่จะเกิดอาการ

Services to care: STC

“อาสาอยู่เคียง แม่สะเรียงอยู่สุข

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พจนนา พิษิตปัจจา*

ความเป็นแม่สะเรียง

เมื่อกล่าวถึงตำบลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นตำบลที่อยู่ติดกับประเทศพม่า เป็นพื้นที่ห่างไกล เดินทางค่อนข้างลำบาก แต่เป็นเมืองเล็กที่อบอุ่นและมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย เนื่องจากมีประชากรทั้งชนพื้นเมือง กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ ละว้า เป็นสังคมแห่งสมานฉันท์และมีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม ที่อยู่ด้วยกันอย่างสมานฉันท์ที่สะท้อนได้จากจำนวนคดีความในการทะเลาะวิวาทเท่ากับศูนย์บนพื้นที่ทั้งหมด 1,384 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,834 คน โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองโดยประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ การค้าขายและรับราชการ และอาชีพรองส่วนใหญ่คือการรับจ้าง คริวเรือส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี (รวมอาชีพหลักและอาชีพรอง) ประมาณ 12,000 บาท ถึงแม้ว่ารายได้เฉลี่ยต่อคริวเรือไม่สูงมากนัก แต่ทว่าค่าครองชีพภายในตำบลแม่สะเรียงไม่สูงมากนัก รวมทั้งสังคมแห่งการเกื้อกูลกันทำให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้และเป็นสังคมน่าอยู่ซึ่งสะท้อนได้จากข้อร้องเรียนร้องทุกข์เกี่ยวกับการทะเลาะวิวาทที่เท่ากับศูนย์

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หากพิจารณาสัดส่วนของประชากรในแต่ละช่วงวัยจะพบข้อมูลสำคัญ ที่สะท้อนความเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2564 มีประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุร้อยละ 28.75 ของประชากรทั้งหมด โดยมีทั้งกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลาน กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยเพียงลำพัง กลุ่มผู้สูงอายุอยู่กับผู้สูงอายุด้วยกันเองส่วนใหญ่เป็นข้าราชการเกษียณ กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับหลาน สำหรับกลุ่ม 3 กลุ่มหลังเป็นกลุ่มที่ทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกๆ เนื่องจากความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้ทันเวลาน้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลาน การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับวิสัยทัศน์เดิมและวิสัยทัศน์ใหม่ของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง วิสัยทัศน์เดิมของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงคือ “วัฒนธรรมเด่น เน้นบริการบริหารงานโปร่งใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมพัฒนาคุณภาพชีวิต” และวิสัยทัศน์ในปัจจุบัน “เทศบาลตำบลแม่สะเรียงเป็นเมืองแห่งความสุข มั่นคง ด้วยวิถีชีวิตที่ยั่งยืน” วิสัยทัศน์ของผู้บริหารชุดเดิมและชุดปัจจุบันมีจุดเน้นที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงบริการสาธารณะของคนทุกช่วงวัยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของคนในพื้นที่ เน้นการทำงานบนความเชื่อที่ว่า “ไม่มีใครรักท้องถิ่น เท่าคนในท้องถิ่น ไม่มีใครรู้ปัญหาในท้องถิ่น เท่ากับคนในท้องถิ่น” ดังนั้นการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลต้องสามารถแก้ปัญหาของคนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

นอกจากนั้นทุนวัฒนธรรมที่สำคัญของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงคือการอยู่ร่วมกันของทุกศาสนาอย่างสงบสุข การจัดกิจกรรมทางศาสนาที่เปิดโอกาสให้คนทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาไหนก็ตามสามารถเข้าร่วมกันได้ การมีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ของคนทุกศาสนา ทำให้ประชาชนในตำบลแม่สะเรียงมีความสามัคคี การร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และพร้อมเป็นจิตอาสาช่วยเหลือคนในชุมชน ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมนี้เป็นความโดดเด่นที่สำคัญในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน

เส้นทางนวัตกรรม

นวัตกรรม STC (Service to Care) หรืออาสาอยู่เคียงแม่สะเรียงอยู่สุขนั้นเป็นนวัตกรรมที่มีการดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่มีความเป็นพลวัต หรือ เป็นนวัตกรรมที่มีชีวิต โดยจุดเริ่มต้นของนวัตกรรมเกิดจากการที่โครงสร้างทางสังคมของตำบลแม่สะเรียงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์โดยจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเกินร้อยละ 20 ในปี 2558 คิดเป็น 24.7 % ของประชากรทั้งหมดในปี 2559 คิดเป็น 28.32 % ของประชากรทั้งหมด

ตารางแสดงแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปี 2557

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	ปี 2557		คิดเป็นร้อยละ ของโครงการ ในแผน (%)
	ปรากฏอยู่ใน แผนพัฒนาสามปี	บรรจุอยู่ใน เทศบัญญัติ (นำไปปฏิบัติ)	
1. ด้านเศรษฐกิจ	28	20	7.94
2. ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	137	129	51.19
3. ด้านบริการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	42	33	13.10
4. ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา	13	41	16.27
5. ด้านโครงการพื้นฐานอย่างทั่วถึง	16	2	0.79
6. ด้านการรักษาความปลอดภัยและบรรเทาสาธารณภัย	1	1	0.40
7. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน	5	2	0.79
8. ด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล	10	8	3.17
รวม	252	236	93.65

ตารางแสดงแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปี 2558

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	ปี 2558		คิดเป็นร้อยละ ของโครงการ ในแผน (%)
	ปรากฏอยู่ใน แผนพัฒนาสามปี	บรรจุอยู่ใน เทศบัญญัติ (นำไปปฏิบัติ)	
1. ด้านเศรษฐกิจ	30	21	8.40
2. ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	130	125	50.00
3. ด้านบริการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	42	35	14.00
4. ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา	14	8	3.20
5. ด้านโครงการพื้นฐานอย่างทั่วถึง	17	1	0.40
6. ด้านการรักษาความปลอดภัยและบรรเทาสาธารณภัย	1	1	0.40
7. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน	7	4	1.60
8. ด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล	9	7	2.80
รวม	250	202	80.80

ตารางแสดงแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปี 2559

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	ปี 2559		คิดเป็นร้อยละ ของโครงการ ในแผน (%)
	ปรากฏอยู่ใน แผนพัฒนาสามปี	บรรจุอยู่ใน เทศบัญญัติ (นำไปปฏิบัติ)	
1. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น	34	31	11.07
2. ด้านการบริหารจัดการ ตามหลักธรรมาภิบาล	139	127	45.36
3. ด้านการบริการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	27	35	12.50
4. ด้านการพัฒนาวิชาการ การศึกษากีฬาและนันทนาการ	29	10	3.57
5. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและการป้องกัน แนวตลิ่งพัง	29	1	0.36
6. ด้านการสร้างเมืองน่าอยู่คู่สังคมคุณภาพ	22	10	3.57
รวม	280	214	76.43

ตารางแสดงแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปี 2560

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	ปี 2560		คิดเป็นร้อยละ ของโครงการ ในแผน (%)
	ปรากฏอยู่ใน แผนพัฒนาสามปี	บรรจุอยู่ใน เทศบัญญัติ (นำไปปฏิบัติ)	
1. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น	34	23	8.27
2. ด้านการบริหารจัดการ ตามหลักธรรมาภิบาล	148	140	50.36
3. ด้านการบริการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	25	24	8.63
4. ด้านการพัฒนาวิชาการ การศึกษากีฬาและนันทนาการ	27	21	7.55
5. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและการป้องกัน แนวตลิ่งพัง	23	10	3.60
6. ด้านการสร้างเมืองน่าอยู่คู่สังคมคุณภาพ	21	15	5.40
รวม	278	233	83.81

ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

ประกอบกับประชากรแฝงในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เช่น ครอบครัวข้าราชการที่นำบิดามารดา มาดูแล กลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ และการเกิดขึ้นของนโยบายเกี่ยวกับระบบบริการดูแลระยะยาว ด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) แต่ขั้นตอนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีขั้นตอนและระเบียบที่ยุ่งยากทำให้ไม่สามารถให้บริการกับผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นได้ ส่งผลให้ผู้สูงอายุบางรายยังไม่สามารถเข้าสู่ระบบ LTC ได้ และข้อจำกัดด้านการใช้รถยนต์ของเทศบาล เพื่อให้บริการรับ-ส่งผู้สูงอายุไปโรงพยาบาลทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงบริการรถรับส่งได้ถึงแม้ จะมีความจำเป็น โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการจัดทำนวัตกรรม STC คือการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุที่พิการช่วยเหลือผู้สูงอายุทุกคนในตำบลแม่สะเรียงให้สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ โดยเริ่มจากบริการสาธารณสุขด้านสาธารณสุขเป็นจุดแรกเพราะจะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในมิติด้านกาย คือผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง ด้านอารมณ์หมายถึง ผู้สูงอายุอารมณ์ดี มีความสุข ด้านสังคม คือผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในสังคมแห่งความเกื้อกูล สังคมผู้สูงอายุ ด้านปัญญา คือ ผู้สูงอายุมีภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานของวัฒนธรรม สำหรับเส้นทางพัฒนานวัตกรรม STC สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพแสดงเส้นทางพัฒนานวัตกรรม STC ของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปี 2558-2564

TIMELINE เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่านวัตกรรม STC เป็นนวัตกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การที่ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้ง 4 ด้าน การเริ่มการดำเนินการนวัตกรรม STC ในปี พ.ศ. 2558 เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ในพื้นที่ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องประกอบกับทางเทศบาลฯ พบว่าผู้สูงอายุบางคนยังไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ เนื่องจากอาศัยอยู่เพียงลำพังหรือเป็นผู้ด้อยโอกาส และการเข้ามาของระบบการดูแลระยะยาว (Long – Term – Care) ที่มาพร้อมข้อจำกัดทางด้านกฎ ระเบียบต่าง ๆ ทำให้ทางผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาลร่วมกันหาทางออกโดยมีการเรียกประชุมบุคลากรของเทศบาลร่วมกับประธานชุมชนแต่ละชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

“ตอนนั้นมีการหารือว่าจะทำยังไงดีที่จะดูแลผู้สูงอายุได้ทุกคน ตอนนี้มีผู้สูงอายุที่เขายังป้ได้ดูแลหรือมีข้อจำกัดอยู่”

รองปลัดเทศบาล

“ในที่ประชุมมีการเสนอว่าอย่างแรกเขาควรสำรวจว่าแต่ละชุมชน มีผู้สูงอายุอยู่กี่คน เปิดต้องการอะไรมากบ้าง”

หัวหน้าสำนักปลัด

ในการประชุมครั้งนั้นได้ดำเนินการคัดเลือกบุคลากรของเทศบาลเป็นแกนนำในแต่ละพื้นที่ร่วมกับ อสม. เพื่อให้มีทีมงานในการดำเนินงานในทุกชุมชน มีจุดติดต่อประสานงานของเทศบาลของแต่ละชุมชน ทำให้การสื่อสารสามารถทำได้ทันที ทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนเกิดความมั่นใจว่าจะได้รับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ทั้งนี้ในที่ประชุมจึงมีการกำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละชุมชน ดังแสดงรายละเอียดในตาราง

ตารางแสดงรายชื่อเจ้าหน้าที่เทศบาลประจำชุมชนและหัวหน้า อสม. เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

ชุมชน	รายชื่อเจ้าหน้าที่เทศบาลประจำชุมชน	รายชื่อประธานชุมชน	รายชื่อหัวหน้า อสม.ประจำชุมชน
ชุมชนมงคลทอง	นางราตรี เอี่ยมสกุล	นางสาวณัฐรินทร์ วงศ์สายภักดิ์	นายวิโรจน์ โลกา
ชุมชนบ้านทุ่ง	นายยุทธนา คำมงคล	นางอุทิน ศิริมาศ	นางไพลิต สิ้นธพ
ชุมชนจองคำ	นางสาวกัญญา ซาติบุรุษ	ด.ต.เกษตร เสมอกิจ	นางอรุณ สวัสดิ์ญาติ
ชุมชนในเวียง	นางสาวอรุณี บัวใหม่	นางรัตนาภรณ์ ยวงศิริ	นางรุ่งอรุณ บุญยะสิทธิ์
ชุมชนมะขามจุม	นายสถิร จันทรแก้วมูล	นางถนิมพิมพา สิงหสุรศักดิ์	นางอารีย์ ช่างกล่อม
ชุมชนมุสลิม	นายภูมิชาย จิตสว่าง	นายสุรียา อร่ามวงศ์	นางมาลา ชัยวงศ์
ชุมชนคริสเตียน	นางสาวประกาย จันทะวงศ์	นางอรพิน จำปา	นางอรพิน จำปา
ชุมชนบ้านโป่งโน	นายบุญช่วย คำทาง	นางยุพิน หมอกคำจันทร์	นางศรีพรรณ อินดี๊ะ
ชุมชนบ้านโป่งนอก	นางสาวเสาวณีย์ ไพฑูรย์วิริยภาพ	นางพิมพ์ฉนิษฐ์ เปี้ยวงศ์	นางเกียรติสุดา สุทธิ

ในการประชุมดังกล่าวนอกจากจะเป็นการคัดเลือกตัวแทนเทศบาลแล้วยังมีการวางแผนการสำรวจผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยเป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อนำมาปรึกษาหารือในการจัดบริการสาธารณสุขด้านสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ ดังแสดงในภาพ

รูปภาพการสอบถามข้อมูลของผู้สูงอายุในชุมชน

ภายหลังการลงพื้นที่หลังการเก็บข้อมูลทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาหารือร่วมกันในการประชุม ความโดดเด่นในการดำเนินงานด้านการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงอีกประการก็คือ การประชุมดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการประชุมร่วมกันเฉพาะบุคลากรที่เกี่ยวข้องในงานเท่านั้นแต่เป็นบุคลากรของทุกส่วนงาน เทศบาลยึดหลักว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเกี่ยวข้องกับทุกงานไม่ใช่เพียงงานใดงานหนึ่ง ดังแสดงในคำสัมภาษณ์ด้านล่าง

“การดูแลคน พัฒนาคุณภาพชีวิตหนึ่ง เป็นหน้าที่ของทุกคน แต่ละกองต้องทำงานร่วมกันและทำงานแทนกันได้”

หัวหน้าสำนักปลัด

ผลจากการประชุมทำให้เกิดโครงการ Service To Care : อาสาอยู่เคียงแม่สะเรียงอยู่สุข จุดเน้นของโครงการคือ การจัดบริการด้านสาธารณสุขให้กับผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง เพื่อให้ผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียงทุกคนได้รับการดูแล จึงได้มีมติให้จัดทำป้ายที่มีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุในลึงคาเรือนเป้าหมาย มีการระบุหน้าที่ รูป ชื่อและเบอร์โทรศัพท์ โดยมีทั้งส่วนของผู้นำชุมชน บุคลากรของทางเทศบาลที่ทั้งใน ส่วนที่เป็นผู้ประสานงานประจำชุมชนและหน่วยรับส่งฉุกเฉิน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาภาคประชาชนและบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการร่วมมือกันทำงานของทั้งทุกภาคส่วนไม่ได้มีเพียงแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือประธานชุมชนเท่านั้น เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านบุคลากรของทางเทศบาล ทำให้การมีจิตอาสาจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมดูแลสามารถที่จะลดข้อจำกัดด้านบุคลากรได้ รวมถึงมีการจัดทำธงสีส้มและธงสีเขียว เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนตลอดจนทำให้ถึงจำนวนครั้งในการลงเยี่ยม 2 ครั้งต่อสัปดาห์และ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ตามลำดับ

“เวลาทำงานในชุมชน ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ โอกาสที่จะทำงานในพื้นที่ได้สำเร็จมีโอกาสน้อยมาก ยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง อาสาในชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง”

บุคลากรสำนักปลัด

นอกจากป้ายจะทำหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสามารถติดต่อขอรับบริการแล้วการมีป้ายทำให้เป็นการสร้างเครือข่ายชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อมีบ้านผู้สูงอายุที่ติดป้าย

ในชุมชนทำให้บ้านที่อยู่ข้างเคียงรับทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ข้างเคียง เผื่อคอยสังเกตและช่วยระวังเฝ้าดูแลซึ่งกันและกัน

“แม่เห็นว่าบ้านนี้เป็ลมีป้าย ทุกวันเป็ลออกมาเดิน วันไหนเป็ลบ่มาเดิน แม่ก่จะเดินไปเฝ้าถามเป็ลว่า เป็นอะหยังก่ ก่เฮาอยู่บ้านติดกันก่ช่วยดูแลกัน”

ประชาชนที่มีบ้านติดผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ STC

รูปภาพป้ายชื่อระบบบริการและการดูแลผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

เนื่องจากโครงการ STC ไม่ได้มีเพียงการติดป้ายข้อมูลผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการจัดบริการสาธารณสุขให้มีความทั่วถึงกับผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นการเยี่ยมบ้าน การจัดรถรับส่ง หรือการจัดระบบการดูแลระยะยาว การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาลแม่สะเรียง สาธารณสุขอำเภอแม่สะเรียง และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน กรมทหารพานที่ 36 สถานีตำรวจภูธรแม่สะเรียง สำหรับผู้สูงอายุที่ติดสังคมทางเทศบาลและทีมงานต้องการให้เกิดกิจกรรมกันมากขึ้นเพื่อทำให้สุขภาพกายและจิตดี รวมทั้งให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพสามารถหารายได้เพิ่มเติมได้อีกด้วย จึงมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นโดยมี

หน่วยงานที่เข้าร่วมมือเพิ่มเติมจากที่กล่าวมาได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพแม่สะเรียง สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่สะเรียง วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน ในช่วงแรกของการรับสมัครผู้สูงอายุเข้ามาเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุนอกจากจะประกาศผ่าน ผู้นำชุมชน อสม. ยังมาจากกิจกรรมที่การสำรวจผู้สูงอายุในชุมชนทำให้ได้ข้อมูลผู้สูงอายุในแต่ละ ชุมชน การจัดกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุมาจากความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ข้างต้นมาให้ ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่โภชนา การออกกำลังกาย การทำปุยตลอดจนการการทำผลิตภัณฑ์ พืชบ้านต่าง ๆ เช่น ผ้าทอ จนเกิดเป็นการรวมกลุ่มระหว่างคนหลายช่วงวัยในปัจจุบันและเกิดรายได้ ให้ผู้สูงอายุจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สำหรับนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในรุ่นแรกมีจำนวน 40 คน ดังแสดงในรูปภาพด้านล่าง

รูปภาพกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

รูปภาพกรมทหารพรานที่ 36 ปรับปรุงสภาพแวดล้อม บ้านพอเพียง

จากการริเริ่มนวัตกรรมในระยะแรก (พ.ศ.2558-2559) นั้น จะเห็นได้ว่าเป็นโครงการที่สามารถสรุปขั้นตอนสำคัญ ๆ ในการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอนได้ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุเนื่องจากทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงตระหนักถึงการที่ทางเทศบาลยังไม่สามารถที่จะจัดบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่หลากหลายได้ ทำให้การสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุจึงเป็นกิจกรรมแรกที่ดำเนินการผ่านตัวแทนของเทศบาลที่ได้รับมอบหมายในแต่ละชุมชน ร่วมกันกับจิตอาสาในชุมชน และผู้นำของแต่ละชุมชน ซึ่งเมื่อได้ความต้องการแล้วทำให้เกิดการจัดกิจกรรมและบริการสาธารณะในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งขั้นตอนที่สองคือการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่ติดสังคมให้มีพื้นที่ในการพบปะแลกเปลี่ยน รวมถึงถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพของตนเองและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยในเบื้องต้นได้ โดยทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงเป็นผู้จัดงบประมาณในการจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละครั้งรวมถึงจิตอาสาจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการมาเป็นวิทยากรของโรงเรียนในแต่ละครั้ง ขั้นตอนที่ 3 การจัดบริการ STC : Service To Care เป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุที่ติดเตียงและติดบ้านสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้ โดยการจัดรถรับส่ง การจัดทำป้ายประกาศติดเกี่ยวกับผู้ดูแล การรับสมัครอาสาในพื้นที่ในการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ติดกัน ทำให้เป็นการป้องกันภาวะซึมเศร้าไม่ให้เกิดในส่วนของผู้สูงอายุติดบ้านและติดเตียง และสร้างชุมชนที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างแท้จริง

สำหรับการดำเนินโครงการนวัตกรรมในช่วงที่สอง (พ.ศ. 2560-2562) ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. 2558-2559 ทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้เริ่มต้นโครงการ STC และได้รับผลการประเมินคะแนนความพึงพอใจจากประชาชนมีค่าระหว่าง 4-5 ในทุกประเด็น แต่เทศบาล

ยังคงมีการพัฒนาโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากทางเทศบาลยังเห็นว่าการจัดบริการสาธารณสุขที่มีอยู่ยังไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในบางกลุ่ม จำนวนประชากรแฝงเข้ามาเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือการที่ประชาชนย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียงแต่ไม่ได้มีการย้ายทะเบียนบ้านมาแต่เข้าอยู่ ประกอบกับจำนวนผู้สูงอายุที่ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและต้องการได้รับความช่วยเหลือเพิ่มขึ้น

“ตั้งแต่มีโครงการ STC มาผู้สูงอายุได้รับประโยชน์อย่างต่อเนื่องแต่ตอนนี้ความต้องการการเข้าถึงบริการที่เทศบาลจัดให้ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และบริการสาธารณสุขที่ตอบสนองสำหรับบางกลุ่มโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านที่เป็นผู้สูงอายุที่มีความรู้”

บุคลากรของเทศบาล

“เราพยายามชวนผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้าน แต่มีสภาพร่างกายที่พร้อม และมีความรู้มาโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้มีกิจกรรมทางสังคม แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าไรนัก เราจึงต้องหาทางอื่นเพื่อให้ผู้สูงอายุทุกคนเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ทางเทศบาลจัดขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้นด้วย”

หัวหน้าสำนักปลัด

นอกจากการที่เทศบาลจะพยายามจัดบริการสาธารณสุขให้สามารถตอบสนองต่อผู้สูงอายุ แต่ในปี พ.ศ. 2560-2562 ทางเทศบาลได้มีการจัดการประชุมระดมความเห็นของทีมงานในการดูแลผู้สูงอายุถึงปัญหา อุปสรรค และจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานในพื้นที่ของโครงการ STC ซึ่งทำให้เกิดการปรับปรุงป้ายข้อมูลผู้สูงอายุที่ติดตั้งในชุมชน โดยมีการปรับเปลี่ยนสี เพิ่มเติมข้อมูลตำแหน่งที่ปรึกษาทั่วไป และมีการเพิ่มเติมเบอร์โทรศัพท์ของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง และศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแม่สะเรียง นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนจากธงเป็นป้ายเพราะธงชำรุดได้ง่ายกว่าแผ่นป้ายไม่ว่าจะเป็นรจากน้ำฝนหรือการหลุดจากก้านธง

“เราเพิ่มเบอร์ไว้สำหรับการให้บริการทั่วไป เพราะบางที่อาสาในชุมชนไม่สามารถตัดสินใจว่าควรโทรหาใคร เพราะบางเรื่องมันดูเหมือนกัน ก้ากึ่ง การมีเบอร์ติดต่อบริการให้คำปรึกษาทั่วไปทำให้สะดวกขึ้น เพราะบางทีผู้ที่อยู่อาศัยข้างเคียงผู้สูงอายุสามารถใช้เบอร์ดังกล่าวแจ้งเหตุได้ทันที”

บุคลากรของเทศบาล

รูปภาพแผ่นป้ายสื่อสาร

สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการนำความคิดเห็นและความต้องการของผู้สูงอายุเข้ามาร่วม ออกแบบหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุรวมถึงการเชิญผู้สูงอายุที่มีศักยภาพและความเชี่ยวชาญ มาเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุด้วยกันเอง ทำให้ผู้สูงอายุมีความภูมิใจ ในตนเองและมีเพื่อนคุยไม่เหงา รวมถึงการส่งผู้สูงอายุที่มีความสนใจและมีความสามารถในการพัฒนาทางด้านอาชีพ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างรายได้ รวมถึงการไปเป็นวิทยากรให้กับ หน่วยงานอื่น

“แม่มาโรงเรียนสนุกดี ไม่ง่อม มีเพื่อนเยอะดี บางคนเค้าก็มาสอนให้แม่ ยะโน่น ยะนี่ อย่างยะปุย ก้อเอาไปใช้ได้ดิเนาะ”

นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ

“เทศบาลเป็ลส่งแม่ไปอบรม แม่ก้อเลยมีแบบกระเป๋าเพิ่ม มีลายผ้าคันมือเพิ่ม และยังขายออนไลน์ได้ด้วย”

นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ

ในระหว่างการเดินทางดำเนินการในช่วงปีพ.ศ. 2560-2562 สิ่งทีเทศบาลต้องดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภายใต้ข้อจำกัดด้านกำลังคนคือการสร้างเครือข่าย

ในชุมชน หรือ จิตอาสาในชุมชน โดยผู้ที่อาศัยอยู่ติดกับผู้สูงอายุที่เข้าโครงการ STC รวมถึงผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้านก็กลายมาเป็นอาสาเฝ้าระวังในการดูแลชุมชน

“ป้อเพิ่งย้ายกลับมา ปีได้ออกไปไหน แต่พ้อมีโครงการป้อก็รู้จักเพื่อนข้างบ้าน เฮาอู้กัน”

ผู้สูงอายุ

การดำเนินการของนวัตกรรมในระยะที่สองนั้นสามารถสรุปการดำเนินงานออกเป็นขั้นตอนสำคัญๆ ได้ 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การขยายฐานการให้บริการสำหรับกลุ่มผู้ป่วยติดบ้านและติดเตียงให้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือนภายใต้ความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลแม่สะเรียงและอาสาสมัครในชุมชน นอกจากนั้นเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการได้มีการจัดทำกฎระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินงานของ STC รวมทั้งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ STC อย่างเป็นทางการเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วง ขั้นตอนที่ 2 การขยายจำนวนเครือข่ายจิตอาสาและการสร้างความเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นให้กับเครือข่ายจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับผิดชอบหลักของแต่ละชุมชนที่มาจากทุกกองของเทศบาลเพื่อให้บุคลากรของเทศบาลสามารถเป็นต้นแบบจิตอาสาให้กับคนในชุมชน และการฝึกอบรมพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุในเบื้องต้น ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุที่ให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันกับทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงเพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุเกิดการมีส่วนร่วมและชักชวนให้ผู้สูงอายุด้วยกันเข้ามาทำกิจกรรมในโรงเรียนมากขึ้น ขั้นตอนที่ 4 การเพิ่มจำนวนจิตอาสาในชุมชนให้สามารถดูแลผู้สูงอายุภายใต้การแพร่ระบาดของ COVID - 19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากทั้งชุมชนและนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอย่างดี

ในการดำเนินการนวัตกรรมในระยะที่สาม(พ.ศ. 2563-2564) ที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID - 19 เป็นสิ่งที่เข้ามากระทบต่อโครงการ STC โดยตรง จากเดิมที่โครงการเน้นการลงพื้นที่เพื่อทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง การเน้นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้ผู้สูงอายุเข้ามาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของ COVID - 19 ทำให้กิจกรรมหลายกิจกรรมที่มีการรวมตัวของผู้สูงอายุจะต้องถูกระงับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมหลายกิจกรรมต้องเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้นเช่นการเยี่ยมบ้าน ดังนั้นทางเทศบาลแม่สะเรียงจึงมีการประชุมเพื่อหารือร่วมกัน ทั้งนี้ทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

ได้มีการหารือการออกแบบบริการสำหรับผู้สูงอายุร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตามกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง ติดสังคมดังนี้

๑ กลุ่มติดบ้าน มีการจัดทำแบบสอบถามความสนใจ ว่าอยากจะมีการจัดกิจกรรมแบบไหนในการพบปะซึ่งกันและกัน หรืออยากได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร แล้วนำข้อมูลนั้นมาประมวลผลและออกแบบกิจกรรมตามความต้องการของผู้สูงอายุติดบ้าน โดยจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มเล็กไม่เกิน 5 คนหรือ 6 คน ผ่านการเชิญชวนของแกนนำแต่ละชุมชน

รูปภาพกิจกรรมลงพื้นที่ดูแลผู้สูงอายุของกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง ติดสังคม

๑ กลุ่มติดเตียง มีการลงพื้นที่ให้ความรู้ในการดูแลผู้ป่วยให้กับคนในครอบครัว เพื่อสร้างการดูแลซึ่งกันและกันยามเจ็บป่วยภายใต้สถานการณ์ COVID 19 การลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ป่วย การให้ความรู้เรื่องดูแลสุขภาพ การทำกายภาพบำบัด การปรับสภาพแวดล้อมเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ป่วย ภายใต้สถานการณ์ COVID 19 ทั้งนี้ในการลงพื้นที่เป็นไปตามมาตรการของทางภาครัฐ

๑ กลุ่มติดสังคม เนื่องจากพื้นที่จัดกิจกรรมของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุไม่สามารถดำเนินการได้ ทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุไม่สามารถมาเรียนได้ ทางเทศบาลจึงได้มีการจัดกิจกรรมเป็นเวทีเคลื่อนที่ในแต่ละชุมชน โดยเน้นในเรื่องของการทำความเข้าใจและการดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันตนเองจาก COVID 19 ทั้งนี้การดำเนินการเป็นไปตามมาตรการที่รัฐกำหนด รวมถึงการกำหนดบัดดี้เพื่อที่จะดูแลซึ่งกันและกัน

“ป่มีโฮงเฮียนแม่ก่อง่อม แต่ก่อเข้าใจ แม่ก่อกลัวติดนะ เทศบาลเป็นก่อดี
พยายามมาให้ความรู้ ตัวแทนเป็ลก่อหมั้นมาอู้จ่าอยู่”

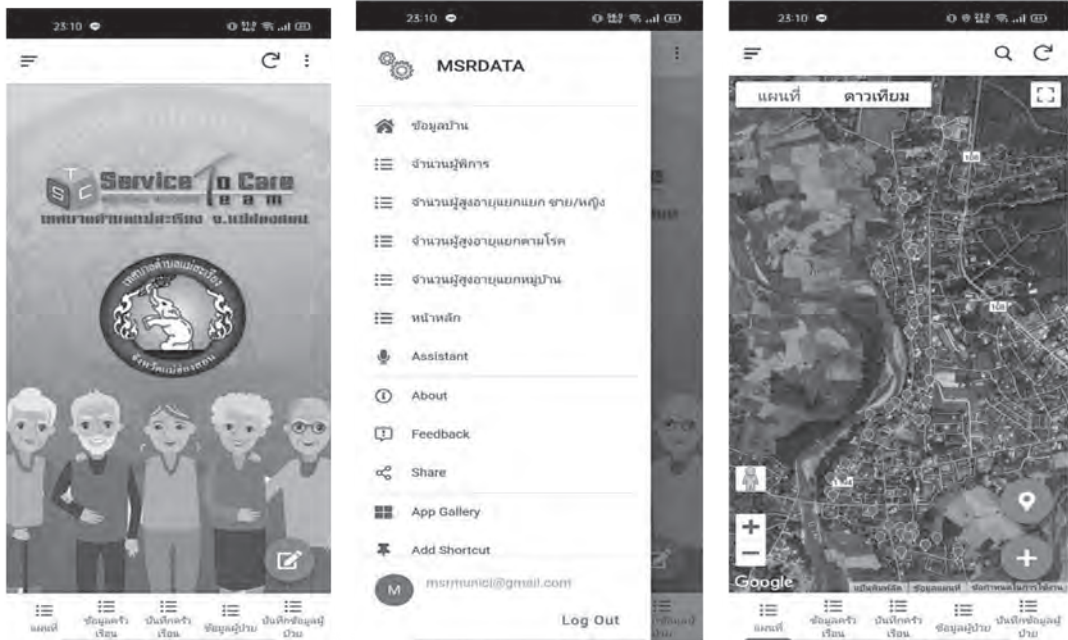
นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ

รูปภาพกิจกรรมลงพื้นที่พูดคุยกับผู้สูงอายุให้เข้าใจและการดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันตนเองจาก COVID-19

นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ ในรูปแบบ Application AppSheet เพื่อสามารถเข้าถึงและนำใช้ข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดย AppSheet เป็นการศึยข้อมูลของผู้สูงอายุเข้าไปในระบบ เช่น รูปภาพ พิกัดโลเคชั่นบ้านสมาชิก STC ข้อมูลการเจ็บป่วย ข้อมูลการเยี่ยมบ้าน เมื่อบันทึกข้อมูลแล้ว สามารถประมวลผลได้ โดยแยกประเภทของผู้ป่วย ตรวจสอบบันทึกการเยี่ยมว่าผู้สูงอายุคนไหนได้รับการเยี่ยมบ้านแล้วหรือว่ายังไม่มี การเยี่ยมบ้าน นอกจากนี้ ยังสามารถปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมข้อมูลได้ หากเราต้องการจัดเก็บเพิ่มเข้าไป ปัจจุบันมีการจัดเก็บข้อมูลผู้สูงอายุสมาชิก STC ครบทุกคน จำนวน 82 ราย

รูปภาพ Application AppSheet ระบบการจัดเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ

การกำหนดหลักเกณฑ์การให้บริการ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการรับบริการ เช่น กรณีไปพบหมอที่โรงพยาบาล มีการแจ้งนัดไว้ล่วงหน้า เจ้าหน้าที่พร้อมรถรับส่งจะเดินทางไปถึงบ้านผู้รับบริการก่อนถึงเวลานัด 5 นาที หากมีการแจ้งด่วน ชุกเฉินในการขอรับบริการ เจ้าหน้าที่พร้อมรถรับส่งจะเดินทางไปถึงบ้านผู้รับบริการภายใน 5-10 นาทีตามบริบทของชุมชน

การเปิดรับสมัครจิตอาสาเพิ่มขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมให้บริการ สำหรับสมาชิก STC ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพื่อพัฒนาเป็นแกนนำในระดับชุมชนโดยมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและการปฏิบัติตัวเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ COVID 19 ซึ่งผู้สูงอายุติดบ้านและประชาชนที่กลับบ้าน ซึ่งทำให้สมาชิก STC เพิ่มขึ้น 14 คน

“เราพยายามให้ชุมชนมีการดูแลกันเองมากขึ้นเพราะในช่วงสถานการณ์ COVID-19 กำลังคนไม่ค่อยพอ พอมีคนมาเป็นอาสาเพิ่มขึ้นในปี 2563 อีก 14 คน ถือว่าเป็นกำลังที่สำคัญ”

หัวหน้าสำนักปลัด

สำหรับการพัฒนานวัตกรรมในระยะที่สาม (พ.ศ. 2563-2564) มีการดำเนินงาน 2 ขั้นตอนหลัก ๆ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการจัดทำบริการสาธารณสุขให้กับผู้สูงอายุโดยการจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในการจัดเก็บและการเก็บประวัติการรักษา รวมถึงการให้บริการด้านสุขภาพด้านต่าง ๆ การจัดทำแผนที่เพื่อดูแลผู้สูงอายุ และขั้นตอนที่ 2 เป็นการขยายเครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่เพื่อให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงภายใต้การแพร่ระบาดของ COVID 19 รวมถึงยังมีการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายให้สามารถเป็นแกนนำหรือส่วนประสานงานในการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและการปฏิบัติตัวเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ COVID 19 ซึ่งทางเทศบาลและแกนนำชุมชนเป็นผู้ประสานงานและค้นหาเครือข่ายจิตอาสาเพิ่มเติม ทำให้ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของผู้สูงอายุได้ถึงแม้ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ (การแพร่ระบาดของ COVID 19)

ความท้าทายและความสำเร็จของโครงการ

จากการดำเนินโครงการ STC จะเห็นได้ว่าการพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงจัดขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามการดำเนินการตามโครงการ STC ในแต่ละช่วงระยะเวลาก็มีปัญหาและอุปสรรคหรือความท้าทายที่สำคัญ โดยในช่วงแรก (พ.ศ. 2558-2559) ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการสร้างความเข้าใจและการจัดรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสม การสื่อสารทำความเข้าใจและกลยุทธ์เคาะตามบ้านเป็นสิ่งที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียงใช้ในการดำเนินงาน รวมถึงผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในเชิงประจักษ์เป็นส่วนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้ามาร่วมในโครงการมากขึ้น ในขณะที่ระยะที่สอง (พ.ศ. 2560-2562) เป็นความท้าทายในการเพิ่มจำนวนจิตอาสาและการเปลี่ยนผู้สูงอายุติดบ้านให้เข้ามาติดสังคมมากขึ้น ซึ่งกลยุทธ์ที่ทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงใช้ในการดำเนินงานคือการให้คนใกล้ชิดเข้าไปชักชวนมาเป็นจิตอาสา และคนใกล้ชิดชักชวนมาทำกิจกรรมมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มกิจกรรมเคลื่อนที่ในแต่ละชุมชนโดยเพิ่มจากกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น และสำหรับระยะสุดท้าย (พ.ศ. 2560-2562) ความท้าทายที่สำคัญคือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การแพร่ระบาดของ COVID 19 โดยทางเทศบาลได้นำเทคโนโลยีเข้ามาหนุนเสริมในการแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ก็ทำให้เผชิญปัญหาใหม่คือการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ดังนั้นทางเทศบาลตำบลแม่สะเรียงจึงมีการเลือกและปรับรูปแบบให้สามารถใช้ได้ทุกคน ซึ่งสะท้อนในแอปพลิเคชันรู้แล้วรอด โดยใช้ปุ่มเดียวเบ็ดเสร็จ

สำหรับปัจจัยความสำเร็จของโครงการดังกล่าวที่สำคัญคือ (1) การขยายเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพของเครือข่าย เนื่องจากพื้นที่เขตตำบลแม่สะเรียงเป็นพื้นที่ที่อยู่เขตห่างไกล รวมถึง

วงเงินงบประมาณในการดำเนินการไม่ได้สูงมากนัก ประกอบกับการที่มีผู้สูงอายุเกินร้อยละ 20 ของพื้นที่ ทำให้ในการดำเนินงานจะต้องมีการนำเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการทั้งในส่วนที่เป็นเครือข่ายในพื้นที่เพื่อพัฒนาอาสาในการดูแลคนในพื้นที่จากจุดเริ่มต้นที่เกิดจากการนำของคนในเทศบาลตำบลแม่สะเรียงในแต่ละชุมชน สร้างเครือข่ายอาสาในพื้นที่ในทุกช่วงอายุ เพื่อลดในส่วนของกำลังคนและงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ และเพื่อให้อาสาในพื้นที่ที่สามารถที่จะดูแลผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องจึงมีการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพโดยการอบรมทำให้อาสาสามารถที่จะดูแลผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้อง รวมถึงความสามารถของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงในการดึงเครือข่ายนอกพื้นที่ในส่วนของการศึกษาเข้ามาช่วยในการพัฒนาการทำงานโดยการพัฒนาแอปพลิเคชัน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาการให้บริการที่ตอบสนองต่อสถานการณ์แพร่ระบาดของ COVID 19 โดยไม่ได้ใช้งบประมาณของทางเทศบาลในการดำเนินงานด้านดังกล่าว ซึ่งการรักษาความสัมพันธ์และขยายเครือข่ายของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงที่ไม่ได้มีเพียงหน่วยงานในพื้นที่แต่ยังคงรวมถึงหน่วยงานนอกพื้นที่มาช่วยในการดำเนินงานในพื้นที่ทำให้สามารถลดงบประมาณและกำลังคนในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ และลดความเลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะจากการดึงศักยภาพของเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่มาร่วมดำเนินงาน (2) การสร้างผลงานให้เห็นในเชิงประจักษ์และยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ความตั้งใจในการดูแลผู้สูงอายุและทำให้เห็นผลจริงทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและเข้าร่วมกิจกรรม ในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงทุกครั้งบุคลากรของจะเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินการให้ประชาชนในพื้นที่เห็นเป็นประจักษ์ก่อนที่จะมีการชวนกันดำเนินงาน และด้วยอาณาเขตของพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงที่ไม่กว้างขวางมากนัก จึงทำให้บุคลากรของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงสามารถกระจายตัวได้ทุกชุมชน และด้วยจุดเด่นของพื้นที่ของตำบลแม่สะเรียงที่ไม่กว้างขวางมากนักทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่รู้จักกันรวมถึงการทำให้ตัวแทนของเทศบาลในแต่ละชุมชนสามารถที่จะเข้าถึงได้ทุกครัวเรือน ทำให้เมื่อมีการทำงานเชิงรุกของเทศบาลการชักชวนคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานจึงทำให้สามารถดำเนินการได้ไม่ยากมากนัก รวมถึงตลอดระยะเวลาของการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงที่มีการเปิดโอกาสให้กับประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในทุกบริการโดยการเข้ามาเป็นเครือข่ายจิตอาสา ซึ่งทำให้ประชาชนที่เป็นจิตอาสาเห็นถึงกระบวนการทำงาน และเห็นเป้าหมายการทำงานของเทศบาลที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการดำเนินงานที่มีผลงานเชิงประจักษ์ทำให้มีการบอกต่อและการชักชวนในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจึงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในทุกกิจกรรมของเทศบาล

วัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภัก องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

ท้องถิ่นกับ
บริการสาธารณะ
ต้านสารานสุข

กฤษฎวรรณ โล่ห์วัชรินทร์*
ภาคภูมิ พลสูงเนิน**
สฏฐภูมิ บุญมา***

ความเป็นมา

โครงการวัยรุ่นวัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภักนั้น ถูกก่อตั้งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2559 จากความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครพนม และคณะบริหารสภาเด็กตำบลนาคุณใหญ่ ซึ่งในช่วงเวลานั้นตำบลนาคุณใหญ่ มีอัตราการตั้งครรภักในคุณแม่วัยรุ่นเป็นจำนวนมาก อาจเป็นเพราะว่าในช่วงนั้นเรื่องการมีเพศสัมพันธ์หรือการป้องกันเป็นเรื่องที่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ยังเข้าไม่ถึงและไม่มีความรู้ทางสภาเด็กและ อบต. จึงเล็งเห็นว่าจะปล่อยเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่ควรแก้ไข เพราะการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมชาติ มนุษย์ไม่สามารถหักห้ามการเพศสัมพันธ์ได้แต่สามารถป้องกันและทำให้ถูกวิธี ทางสภาเด็กและเยาวชนตำบลนาคุณใหญ่ได้เสนอโครงการนี้ขึ้นมา โดยมีบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครพนมเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณสนับสนุนในส่วนนี้ เพราะทางหน่วยงานบ้านพักเด็กก็มีการรณรงค์และส่งเสริมการมีเพศสัมพันธ์

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัย และการต่างประเทศ และอาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** นักวิจัยประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** อาจารย์พิเศษ และนักวิจัยโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อย่างถูกวิธีอยู่แล้ว อบต. นาคุณใหญ่ได้รับเรื่องมาและได้รับการสนับสนุนทั้งทางงบประมาณและกำลังคนจึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้น

ในช่วงแรกของการดำเนินโครงการเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะทั้งตัวเด็ก เยาวชน และผู้ปกครองในพื้นที่ตำบลนาคุณใหญ่มองว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องแปลกใหม่ และไม่มีใครพูดถึงทาง อบต. นาคุณใหญ่เองคิดว่าโครงการนี้จะประสบความสำเร็จไม่ได้หากไม่มีภาคีเครือข่าย อบต. นาคุณใหญ่จึงติดต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องเช่นโรงเรียนประจำตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเพื่อบอกถึงจุดประสงค์ของโครงการนี้ และหากโครงการสำเร็จและจะเป็นผลดีต่อเยาวชนในพื้นที่อย่างไร เมื่อกลุ่มภาคีเครือข่ายได้ฟังแล้วรู้ถึงประโยชน์ของโครงการดังกล่าวจึงให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุน ภาคีเครือข่ายที่แรกคือทางโรงเรียนประจำตำบล ก็คือโรงเรียนชุมชนประสานมิตรเพราะเมื่อก่อนโรงเรียนชุมชนประสานมิตร มีอัตราก่อตั้งครุภัณฑ์ในขณะที่ยังเรียนอยู่สูงมาก ทาง อบต. ก็เลยร่วมมือกับทางโรงเรียน และนำนักเรียนในโรงเรียนเข้ามาเป็นผู้อบรมเพื่อที่จะป้องกันการตั้งครุภัณฑ์ที่ไม่พร้อมนี้ และอีกหน่วยงาน คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) มีส่วนร่วมคือ ทาง อบต. ได้รับความอนุเคราะห์ในด้านวิทยากรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงานเช่น อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่นำมาใช้ในการสาธิตให้ผู้อบรมดูว่าใช้งานอย่างไร หรือว่ามีคุณสมบัติ มีประโยชน์ยังไง และอีกหน่วยงานคือ บ้านพักเด็ก ทางเราได้รับงบประมาณสนับสนุนจากบ้านพักเด็ก และมีหน่วยงานย่อยอีกก็จะเป็นองค์กรเอกชน อย่างเช่นร้านค้าชุมชน หรือศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในพื้นที่ ในส่วนของร้านค้าก็จะสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ มีการมอบน้ำดื่ม มอบอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม และก็ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเช่น กลุ่มจักสานแม่บ้าน กลุ่มปั้นหม้อ หรือว่ากลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่มาให้ความรู้เพิ่มเติม นอกจากการอบรมเรื่องการมีเพศสัมพันธ์อีกด้วย

ในการดำเนินโครงการช่วงแรก เยาวชนที่เข้ามาฟังนั้นมีความรู้สึกเคอะเขินอยู่บ้าง แต่พอเริ่มดำเนินโครงการมาเรื่อย ๆ เยาวชนก็เริ่มปรับตัวและเริ่มเข้าใจว่าเรื่องเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องใกล้ตัวมาก ๆ เยาวชนจึงเริ่มให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม การจัดทำโครงการเป็นการให้ความรู้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไปพร้อม ๆ กันว่าการมีเพศสัมพันธ์ ไม่ใช่เรื่องที่น่ากลัวหรือว่าไม่ใช่เรื่องที่ใกล้ตัว พอเด็ก ๆ เริ่มเข้าใจและได้รับความรู้เต็มที่ ก็จะมีการขยายผล และมีการเล่าสู่ผู้ปกครองฟังว่าไปอบรมมา บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ แก่ผู้ปกครอง และน่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้ไปด้วย

เมื่อ อบต. นาคุณใหญ่มองเห็นว่าโครงการนี้สามารถไปต่อได้ จึงขยายความรู้ในเรื่องนี้ไปยังพื้นที่โดยรอบ จากที่เคยดำเนินโครงการอยู่เพียงจุดจุดเดียวก็ขยายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ภายในตำบล ในพื้นที่ตำบลนาคุณใหญ่ มีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน อบต. นาคุณใหญ่ก็ได้รับความอนุเคราะห์จากโรงเรียน ซึ่งก็จะมีโรงเรียนบ้านหนองหัววัว โรงเรียนนาคุณน้อย และก็โรงเรียนชุมชน

ประสานมิตร ส่วนในพื้นที่อื่น ๆ ก็จะขยายไปตามการบริหารงานของสภาเด็กและเยาวชนของแต่ละตำบลขยายขอบเขตความรู้ของโครงการนี้ไป

ในการจัดทำโครงการ วิทยุรุ่น วิทยุเรียน วิทยุใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครครักษ์ องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ นั้น เล็งเห็นถึงปัญหาการตั้งครครักษ์ก่อนวัยอันควร จึงจัดทำโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาการตั้งครครักษ์ในวัยรุ่นของเยาวชนในพื้นที่ โดยโครงการนี้จะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยกับเด็กและเยาวชน โดยโครงการเองจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ และยังส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาการ การศึกษา สุขภาพ กีฬา อาชีพ รวมไปถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีกด้วย

กระบวนการดำเนินงาน

โครงการวิทยุรุ่น วิทยุเรียน วิทยุใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครครักษ์ของ องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ ที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า มีการดำเนินโครงการโดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรในจังหวัด ซึ่งสำนักงานสาธารณสุข (สสจ.) จะขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่าน พรบ. วิทยุรุ่นตั้งครครักษ์ พ.ศ. 2559 ขับเคลื่อนผ่านอนุกรรมการประกอบไปด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด ในคณะอนุกรรมการแต่ละสถานที่จะมีคณะอนุกรรมการไม่เกิน 25 คน ในส่วนของการดำเนินงานแต่ละภาคส่วนจะมียุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่วนศึกษารับไปในเรื่องของการเรียนการสอนและการจัดหลักสูตร ยุทธศาสตร์ที่ 2 ขับเคลื่อนโดยท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 3 สาธารณสุข ด้านบริการที่เป็นมิตรกับวัยรุ่น ยุทธศาสตร์ที่ 4 เป็นหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดที่จะให้ความช่วยเหลือกรณีที่คุณแม่ตั้งครครักษ์ และยุทธศาสตร์ที่ 5 จะทำร่วมกันทุกกระทรวงในเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องของงานวิจัย เป็นต้น

สำนักงานสาธารณสุข (สสจ.) จะมีเงินจำนวนหนึ่งให้บ้านพักเด็กเพื่อให้สภาเด็กในแต่ละตำบลขับเคลื่อนกิจกรรมสำหรับเยาวชนหนึ่งในนั้นคือ เรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาวิทยุรุ่นตั้งครครักษ์ สภาเด็กและเยาวชนเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ. ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ระบุไว้ว่าให้ อปท. และจังหวัดจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน บทบาทของสภาเด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เป็นเหมือนกลุ่มเด็กที่ทำกิจกรรมโดยสร้างสรรค์ในพื้นที่ของตนเองตามบริบทของปัญหา ซึ่งทุกพื้นที่จะมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ว่าบริบทในพื้นที่แต่ละตำบลเป็นอย่างไร สภาเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้คิดโครงการขึ้นมาเอง ซึ่งโครงการที่คิดขึ้นมาคือ “โครงการวิทยุรุ่น วิทยุเรียน วิทยุใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครครักษ์”

หนึ่งในปัญหาที่พบมากในตำบลนาคุณใหญ่ คือ ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหรือ ปัญหาคุณแม่วัยใส สภาคเด็กและเยาวชนตำบลนาคุณใหญ่ได้ตระหนักถึงปัญหานี้จึงจัดทำโครงการวัยรุ่นวัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม โดยได้รับความอนุเคราะห์จากภาคีเครือข่าย วิทยากรจากโรงพยาบาลนาหว้า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาคุณใหญ่ และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอนาหว้า โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมเป็นนักเรียนโรงเรียนประสานมิตร โรงเรียนบ้านนาคุณน้อยหนองหัวจัว และเยาวชน ในอดีตเมื่อ 5-6 ปีก่อนพื้นที่ตำบลนาคุณใหญ่มีอัตราการตั้งครรภ์สูงมากเนื่องจากเด็กและเยาวชนยังเข้าไม่ถึงข้อมูลการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ โครงการนี้จัดขึ้นมาเพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนในพื้นที่ได้เข้าถึงข้อมูลการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักของโครงการนี้ว่า

“การลดอัตราการตั้งครรภ์ของคุณแม่วัยใสในชุมชน เริ่มดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2557 โดยเมื่อเริ่มจัดทำโครงการในช่วงแรกเด็กและเยาวชนในพื้นที่รู้สึกถึงความแปลกใหม่เพราะเป็นโครงการเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์” (นาง ฌ3, สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2565)

เมื่อเริ่มดำเนินโครงการมาอย่างต่อเนื่องเด็กและเยาวชนเริ่มปรับตัวได้เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัวและเริ่มให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการจัดอบรม ในการจัดทำโครงการนี้ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“ทางโครงการจะมีกลุ่มภาคีเครือข่ายเข้าไปให้ข้อมูลเน้นย้ำกับผู้ปกครองและเด็ก ให้อย่าละเลยเรื่องการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ เมื่อตัวเด็กรับรู้และเข้าใจข้อมูลจะทำให้มีการขยายผลโดนนำไปเล่าต่อให้ผู้ปกครองฟัง เมื่อโครงการได้มีการดำเนินงานมาเรื่อย ๆ ทำให้โครงการประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลสุจิตร์รางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564 นอกจากนี้ทางสภาคเด็กและเยาวชนมีแนวคิดจะต่อยอดไปในพื้นที่ที่มีแนวคิดเดียวกัน โดยอาจจะก่อตั้งทีมสภาคเด็กและเยาวชนให้เป็นที่ปรึกษาในพื้นที่ตำบลอื่น ๆ จนถึงระดับอำเภอ เพื่อให้โครงการนี้สำเร็จและมีกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ นอกเหนือจากเรื่องการป้องกันมีเพศสัมพันธ์” (นางสาว ฌ2, สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2565)

องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ ร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม เพื่อแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของเด็กและเยาวชนในชุมชน โดยการจัดทำโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ แต่เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม ต่างก็มีภาระหน้าที่ที่เยอะอยู่แล้ว แต่เนื่องจากคณะสภาเด็กและเยาวชนอยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จึงได้รับความร่วมมือจากคณะสภาเด็กและเยาวชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการนี้ เพื่อที่จะช่วยเหลือและดูแลกลุ่มคนที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร กลุ่มคนที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน และหาวิธีการที่จะทำให้ปัญหาเหล่านี้ลดน้อยลง ซึ่งตำบลนาคุณใหญ่เป็นตำบลที่มีประชากรไม่มาก จึงสามารถทำให้โครงการนี้เกิดผลสำเร็จ และเป็นผลงานของตำบลขึ้นมาได้ ส่งผลให้โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ และมีการอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มคณะสภาเด็กและเยาวชน จนได้รับรางวัลจากสถาบันพระปกเกล้า โดยผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“วัตถุประสงค์หลัก ๆ ของเราคือลดอัตราการตั้งครรภ์ในคุณแม่วัยรุ่นในชุมชน ถึงจะไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์แต่ก็ลดลงมาก ๆ และมีการพยายามที่จะสอนและให้ความรู้แก่เยาวชนว่าเรื่องเพศสัมพันธ์ไม่ได้เป็นเรื่องที่น่าอายแต่เป็นเรื่องที่เราต้องคุยกัน อย่างถูกต้อง และหาวิธีรับมือได้อย่างถูกต้อง ทางสภาเด็กเลยคิดและจัดตั้งโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อที่จะสนองวัตถุประสงค์ตรงนี้” (นางสาว ญ 1, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2565)

หลักการที่สำคัญในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จขององค์การบริหารตำบลนาคุณใหญ่นั้นมาจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ และเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งเครือข่ายในตำบล และเครือข่ายในอำเภอ ไม่ว่าจะเป็น องค์การบริหารนาหว้า สถานีตำรวจนาหว้า ซึ่งถือว่าองค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ที่อยู่ในอำเภอนาหว้านั้นเป็นเครือข่ายทั้งหมด และยังมีองค์การบริหารส่วนจังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัว และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาพัฒนาจนทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ ประสบความสำเร็จในโครงการนี้ นั่นแปลว่าโครงการนี้ใช้ความมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนโครงการนี้ให้ประสบความสำเร็จ อีกทั้งตำบลนาคุณใหญ่ยังเป็นตำบลที่มีความขัดแย้งน้อย จึงทำให้โครงการสามารถขับเคลื่อนไปได้และได้รับรางวัลพระปกเกล้า

ในส่วนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม (สสจ.) ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“เราจะขับเคลื่อนการดำเนินงานวัยรุ่นต้นตั้งครรภ์ผ่าน พรบ. ป้องกันและแก้ไข
ปัญหาวัยรุ่นต้นตั้งครรภ์ พ.ศ. 2559 โดยผ่านคณะกรรมการ สาธารณสุขเราก็คือ
ขับเคลื่อนโดยการที่ว่า มีหนังสือขอความร่วมมือให้กับทุกอปท. ได้ดำเนินการ
กิจกรรมโครงการนะคะ ในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหาวัยรุ่นให้กับพื้นที่
ของตัวเองไม่ว่าจะผ่านกองทุนเด็ก สภาเด็ก หรือว่าผ่านกลุ่มแกนนำเยาวชนอะไร
ต่าง ๆ หรือแม้กระทั่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.)” (นางสาว ศ 2,
สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2565)

คณะกรรมการที่ดำเนินการในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหาวัยรุ่นต้นตั้งครรภ์
ทุกจังหวัด จะประกอบไปด้วย ผู้ว่าในคณะกรรมการ แต่ละที่จะมีไม่เกิน 25 ท่าน ซึ่งจะเป็น
ภาคส่วนอื่น ๆ ทั้งหมด ภาคกระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องตาม พรบ. นี้ คือกรมอนามัย ซึ่งทุกจังหวัด
ต้องมีคณะกรรมการและจะต้องประชุมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในแต่ละครั้งที่คณะกรรมการ
ประชุม จะมีค่าเบี้ยให้ 2 ครั้ง (ถ้ามีประชุมเพิ่มเติมอื่น ๆ จะไม่ได้จัดสรรให้) ก็จะเป็นความร่วมมือ
ของแต่ละจังหวัดในการที่จะมองเห็นความสำคัญของโครงการนี้ แต่ช่วงที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2562 -
2564 เจอวิกฤตโควิดก็ทำให้ในเรื่องของการประชุมอบรมหยุดชะงักไป แต่ละจังหวัด
ก็จะประชุมได้แค่ 1 ครั้ง ซึ่งจะเริ่มมาดำเนินการต่อในปี 2565

แนวทางในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ จะทำโดยแบ่งงานกัน
บริหารไปตามแต่ละส่วนเพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินงานและเป็นสัดส่วน ซึ่งทางองค์การบริหาร
ส่วนตำบลนาคุณใหญ่จะกระจายงบประมาณให้ทุกส่วนในองค์การ ไม่ว่าจะป็นสำนักปลัด
กองการศึกษา กองสวัสดิการ กองคลัง และ กองช่าง งบประมาณต่าง ๆ ก็จะกระจายสู่กองต่าง ๆ
และกองต่าง ๆ ก็มีการบริหารทุกภาคส่วน โดยตำบลนาคุณใหญ่จะเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต
เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งตำบลนาคุณใหญ่เป็นตำบลที่มี
ประชากรไม่มาก จึงสามารถทำให้โครงการนี้ได้ผลและเกิดเป็นผลงานของตำบลขึ้น ดังนั้นจึงได้รับ
การสนับสนุนด้านงบประมาณ มีการอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มคณะสภาเด็กและเยาวชน จนได้รับ
รางวัลจากสถาบันพระปกเกล้า

กลไกในการดำเนินโครงการที่คณะสภาเด็กและเยาวชนนำมาใช้เพื่อให้การดำเนินโครงการ
เป็นไปอย่างราบรื่นและสัมฤทธิ์ผล ทางคณะสภาเด็กและเยาวชนได้ทำการแบ่งงานออกเป็น ส่วน ๆ
เพื่อให้ตรงกับรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลและตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้ง เพื่อให้
การดำเนินงานออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการแบ่งตำแหน่งงานของคณะสภาเด็กและ
เยาวชนออกเป็น 5 ตำแหน่ง ตำแหน่งที่ 1 ประธานเด็กและเยาวชน ตำแหน่งที่ 2 รองประธาน

ตำแหน่งที่ 3 เลขานุการ ตำแหน่งที่ 4 เภรัญญิก และตำแหน่งที่ 5 ประชาสัมพันธ์ ในส่วนของการทำหลัก ๆ จะทำตามหน้าที่ แต่ส่วนมากจะเป็นกลุ่มคนที่เคยไปประสานแล้วช่วยกันทำงาน โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานทั้งสิ้น

การจัดตั้งโครงการมาจากการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตเมื่อ 5-6 ปีก่อน ตำบลนาคุณใหญ่ มีอัตราการตั้งครรภ์ในคุณแม่วัยใสเป็นจำนวนมาก เมื่อมีโครงการขึ้นมา ทางสภาเด็กและเยาวชน จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการและได้มีการดำเนินงานต่าง ๆ รวมไปถึงมีการจัดอบรมการมีเพศสัมพันธ์และการป้องกันขึ้นมา เพื่ออบรมและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เนื่องจากเป็นเรื่องที่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ยังเข้าไม่ถึง มีความอาย มีความเคอะเขินในการที่จะพูดถึง ทางสภาเด็กและเยาวชนพร้อมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่เล็งเห็นว่า จะปล่อยเรื่องนี้ไปไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องปกติ การมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถห้ามได้ แต่สามารถป้องกันและทำให้ถูกวิธีได้ ดังนั้นทางสภาเด็กจึงจัดทำโครงการนี้ขึ้นมา โดยที่ทางบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครพนมก็มีงบประมาณสนับสนุน เพราะทางหน่วยงานบ้านพักเด็กก็มีการรณรงค์และก็มีหัวข้อหลักในการทำเรื่องนี้อยู่แล้ว ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่จึงได้รับงบประมาณในส่วนนั้นมาและก็ได้มาจัดตั้งโครงการ โดยวัตถุประสงค์หลัก ๆ คือลดอัตราการตั้งครรภ์ในคุณแม่วัยใสในชุมชน และมีการพยายามที่จะสอน และให้ความรู้แก่เยาวชนว่าเรื่องเพศสัมพันธ์ไม่ได้เป็นเรื่องที่น่าอายแต่เป็นเรื่องที่เราต้องคุยกัน และหาวิธีรับมือได้อย่างถูกต้อง และมีการขยายผลจากเด็ก ๆ ที่ได้รับการอบรมสู่ผู้ปกครองของตนเอง เป็นบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่ผู้ปกครองได้รับฟัง น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้ไปด้วย

เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการที่ได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน ส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม และคณะสภาเด็กและเยาวชน จึงมีความคิดที่จะต่อยอดโครงการนี้ไปยังพื้นที่อื่นที่กำลังดำเนินโครงการแต่ยังไม่สำเร็จ โดยมีข้อเสนอว่าจะจัดตั้งทีมจากสภาเด็ก เป็นส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การให้คำปรึกษา กับพื้นที่อื่น ๆ เพราะในบางพื้นที่ คณะผู้บริหารอาจจะไม่สามารถทำหน้าที่ได้เต็มที่ จึงอยากเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโครงการนี้ให้ขยายไปพื้นที่ของตำบลอื่น ๆ ขยายไปจนถึงอำเภอ และอาจจะมีการกิจกรรมเสริม เช่น กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ หรือ ศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมประจำตำบล โดยมีความคิดที่จะทำให้ออกมาเป็นรูปแบบที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น เพื่อเข้าถึงประชาชนได้ทุกกลุ่ม

ทรัพยากรในการดำเนินงาน

ในส่วนของทรัพยากรในการดำเนินงาน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาคูณใหญ่ได้จัดสรรออกเป็นส่วน คือ ทรัพยากรด้านงบประมาณ ทรัพยากรด้านบุคลากร ทรัพยากรด้านเวลา และ ทรัพยากรด้านสถานที่ โดยจะได้อธิบายดังนี้

ส่วนแรกจะเป็นงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลนาคูณใหญ่ในการขับเคลื่อนส่งเสริมกิจกรรมเด็กและเยาวชน และมีงบออกที่ทางสภาเด็กและเยาวชนขอเอง เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาคูณใหญ่ได้รับงบประมาณค่อนข้างน้อย แต่ต้องนำไปพัฒนาในหลายๆกลุ่ม เช่น กลุ่มของสภาเด็ก กลุ่มส่งเสริมสตรี แต่ทางคณะสภาเด็กและเยาวชนต้องทำการส่งเสริมทุกปี เนื่องจากต้องการขับเคลื่อนให้ได้อย่างต่อเนื่อง จึงต้องทำการขอเงินนอกเองจากหลาย ๆ แหล่ง เช่น หน่วยงานบ้านพักเด็ก ที่สนับสนุนทุกปี มีการจัดสรรให้ห้อง ๆ ได้ไปดำเนินการเอง โดยคณะกรรมการสภาเด็กและสภายาวชนนั้นก็เปลี่ยนกลุ่มทุก ๆ ปี เพราะการไปฝึกงานต่างพื้นที่ ไม่สามารถมาทำงานได้ หรือ เรียนออนไลน์ จึงขอรับคณะกรรมการเด็กและเยาวชนใหม่ ในอายุระหว่าง 12 – 15 ปี ให้เรียนรู้งาน จึงทำให้สามารถขับเคลื่อนได้ต่อเนื่อง รวมไปถึงการขอจาก สส. ทางอำเภอพุเตย ปี 2559 – 2560 ที่จะส่งเสริมห้อง ๆ และทีมงานขับเคลื่อนได้ต่อไปให้กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้สานต่อให้กลุ่มรุ่นน้องต่อไป

องค์การบริหารส่วนตำบลนาคูณใหญ่ได้รับงบประมาณสนับสนุนมาจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ รวมไปถึงบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครพนมจำนวนเงิน 15,000 บาท อีกทั้งยังได้ของบประมาณจากหลาย ๆ ที่ เช่น เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ได้ร่วมไปขับเคลื่อนแนวสภาเด็กและเยาวชน และได้รับการถ่ายทอดจากหลาย ๆ ที่ เพื่อนำสิ่งที่แปลกใหม่มาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตัวเอง

ในทรัพยากรด้านงบประมาณนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้รับงบประมาณสนับสนุนมาจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครพนม หน่วยงาน สสส. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) และบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครพนม จำนวนเงิน 15,000 บาท

ในทรัพยากรด้านบุคลากร โดยบุคลากรที่ร่วมดำเนินโครงการนั้น ได้แก่ คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนทั้งหมด จำนวน 21 คน และพี่เลี้ยงที่เข้ามาช่วยดูแลประสานงาน จำนวน 2 คน

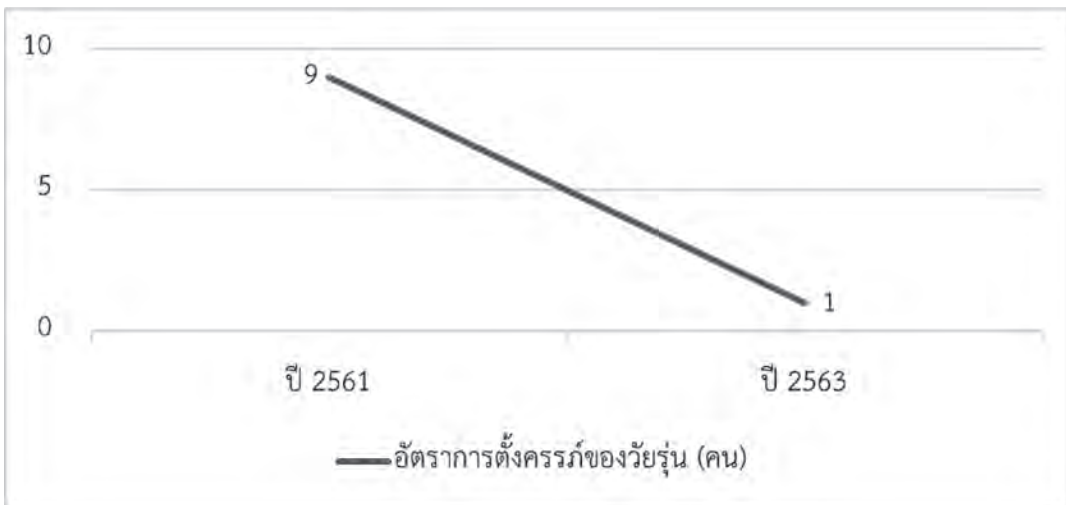
ในทรัพยากรด้านระยะเวลา โดยทางผู้ดำเนินโครงการนั้นได้ใช้ระยะเวลาในการจัดทำและดำเนิน โครงการประมาณ 3-4 ปี

ในทรัพยากรด้านสถานที่ โดยสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ได้แก่ พื้นที่ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครพนม และโรงเรียนชุมชนประสานมิตรเป็นส่วนใหญ่

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ โดยขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านสภาเด็กและเยาวชนได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561-2563 พบว่า จากเดิมในปี พ.ศ. 2561 มีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจำนวน 9 ราย จนกระทั่งได้ดำเนินโครงการต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2563 มีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นลดลงเหลือเพียงจำนวน 1 รายเท่านั้น นับได้ว่าการดำเนินโครงการ ดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างมาก ช่วยให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่รู้จักการป้องกันตนเอง มีกิจกรรมยามว่างที่เป็นประโยชน์เพื่อท้องถิ่น รวมถึงสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างสภาเด็กและเยาวชนและเครือข่ายอื่น ๆ ในพื้นที่ได้อีกด้วย โดยโครงการนี้มีการขับเคลื่อนเป็นรูปธรรมและได้ไปเติมเต็มในส่วนของโรงเรียน นอกจากนี้มีการของบประมาณผ่าน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ของตำบล เพื่อใช้ในการอบรมให้กับนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ในตำบล

แผนภาพแสดงอัตราการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในปี พ.ศ. 2561 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2563

การดำเนินโครงการนั้น จะเห็นว่าได้รับผลกระทบด้านบวกคือ โครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ ได้มีกลุ่มภาคีเครือข่ายเข้าไปให้ข้อมูลกับผู้ปกครองและตัวเด็ก และ

ทำให้มีแกนนำเด็กที่สามารถพัฒนางานและสามารถทำงานเพื่อที่จะพัฒนาต่อยอดโครงการนี้ต่อไป โดยผลที่ได้จากการพัฒนางานคือมีสุขภาพที่ดี รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และลดความรุนแรงภายในครอบครัว

ความยั่งยืนและการต่อยอดโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ของทางองค์การบริหารส่วนตำบล มีแนวคิดอยากที่จะต่อยอดไปในพื้นที่ที่มีแนวคิดเดียวกันและยังดำเนินโครงการไม่สำเร็จ โดยอาจจะก่อตั้งทีมสภาเด็กและเยาวชนให้ไปเป็นที่ปรึกษาในพื้นที่ตำบลอื่น ๆ จนถึงระดับอำเภอเพื่อให้โครงการนี้สำเร็จและมีกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ นอกเหนือจากการป้องกันกรณีเพศสัมพันธ์

ผลสำเร็จและผลกระทบที่เกิดขึ้นสามารถที่จะตอบโจทย์การจัดบริการสาธารณะในด้านสังคมและการศึกษา เนื่องจากโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ มีเป้าหมายของโครงการเพื่อต้องการที่จะแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ โดยต้องการที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านวิชาการ การศึกษา สุขภาพ กีฬา อาชีพ วัฒนธรรมในท้องถิ่นให้กับเด็กในชุมชน ต้องการที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้แสดงออกถึงความคิดเห็น และความรู้ที่สามารถพัฒนาไปตามวัยของเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม และได้มีจัดกิจกรรมเพื่อที่จะส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม

ปัญหาในการดำเนินโครงการ

ในการดำเนินกิจกรรมโครงการดังกล่าว คณะการทำงานได้พบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานและแนวทางที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหา มีดังนี้

ความร่วมมือจากเด็กและเยาวชน

ในช่วงแรกโครงการยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเด็กและเยาวชนรู้สึกว่าการนี้ เป็นเรื่องที่ไกลตัว เพราะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ และในอดีตผู้ปกครองและครอบครัวก็ไม่ได้ให้ความรู้ในเรื่องนี้มาก่อน เด็กและเยาวชนจึงมีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องยากที่จะเข้าถึง ทำให้การอบรมในแต่ละครั้งเด็กและเยาวชนจึงไม่ได้ให้ความสนใจและไม่ได้เข้าร่วมการอบรม

ปัจจุบันโครงการได้มีการดำเนินงานมาโดยตลอด ในส่วนของเด็กและเยาวชนก็เริ่มเปิดใจ เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น ทำให้ได้รับความรู้และข้อมูลที่ต้องการ สามารถที่จะต่อยอดและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกวิธี

ข้อจำกัดในเรื่องของวันและเวลา

ในบางครั้งผู้จัดอบรมและผู้เข้าร่วมอบรมมีเวลาที่ไม่ตรงกัน เช่นถ้าจัดอบรมในช่วงสอบ เด็ก ๆ ก็จะมาร่วมกิจกรรมไม่ได้ และหากจัดอบรมในช่วงหน้าฝน พอฝนตก เด็ก ๆ ก็จะไม่สามารถเดินทางมาร่วมอบรมได้เช่นกัน ซึ่งโครงการจะสำเร็จไม่ได้ถ้าไม่มีผู้ร่วมกิจกรรม

ดังนั้นทางโครงการจึงต้องกำหนดวันและเวลาในการจัดกิจกรรมให้ตรงกับเวลาว่างของผู้เข้าร่วมอบรม โดยการติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนที่จะจัดงานให้เรียบร้อย ติดตามข่าวสารว่าทางโรงเรียนจัดสอบในช่วงใดบ้าง รวมถึงเช็คสภาพอากาศไว้ล่วงหน้าก่อนถึงวันจัดอบรม เพื่อจะได้ไม่ประสบปัญหาและอุปสรรคในการจัดอบรม

การเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายหรือเด็กและเยาวชนที่ตั้งครรภ์

ในบางครั้งกลุ่มเป้าหมายมีความกังวลกับข้อมูลที่ได้ให้กับทางหน่วยงาน เพราะมองว่าการขอข้อมูลอาจจะเอาไปใช้ในทางลบ แต่พอได้เล่าสู่กันฟัง ทางกลุ่มเป้าหมายก็ยอมรับและเชื่อว่าเราจะนำข้อมูลเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาในชุมชน

ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจกับผู้นำท้องถิ่นให้ชัดเจนว่าในการขอข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายค่อนข้างที่จะละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ดังนั้นจึงต้องจัดเตรียมคำตอบเพื่อให้ทุกฝ่ายสบายใจเห็นความสำคัญและอยากจะร่วมมือด้วย

ปัจจัยความสำเร็จ

คณะผู้วิจัยยังได้พบปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยให้การทำงานโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส ร้อยอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยแจกแจงได้ดังนี้

ปัจจัยความสำเร็จภายในองค์กร

การวางแผนที่ดีของผู้ดำเนินโครงการ

ผู้ดำเนินโครงการมีการทำงานร่วมกับคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนและภาคีเครือข่าย ซึ่งคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนมีศักยภาพการทำงานที่ดี มีการประสานงานกับกลุ่มภาคีเครือข่ายเพื่อขอความร่วมมือในการจัดการอบรม มีการจัดการบริหารงานต่าง ๆ อย่างเป็นสัดส่วน มีการลงมือปฏิบัติจริงโดยการลงมือปฏิบัติในนี้หมายถึงการจัดให้มีการอบรมภายในพื้นที่ โดยผู้ดำเนินโครงการมีเทคนิคในการทำกิจกรรมในการจัดอบรมให้ผู้ที่เข้าร่วมการอบรม มีความสนุกสนานอีกทั้งยังได้รับความรู้จากการเข้าร่วมการอบรม มีการจัดการวางแผนที่ดี

มีการแบ่งงานอย่างชัดเจน สำหรับการดำเนินงานการจัดการอบรมต่าง ๆ ในกับเยาวชน การจัดอบรมในโครงการสามารถทำให้เห็นผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จตามมาได้อย่างชัดเจน

การติดตามการดำเนินโครงการ

ในระหว่างการดำเนินโครงการทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการติดตามการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนว่าทำงานได้ถึงขั้นไหนแล้ว และดำเนินงานกันอย่างไร นอกจากนี้จะดูแลโครงการแล้วองค์การบริหารส่วนตำบลยังตรวจดูว่าทางสภาเด็กและเยาวชนนั้นได้มีการดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ตั้งแต่ต้นได้หรือไม่ จากนั้นก็ติดตามดูผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดการอบรมของโครงการว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปในทิศทางไหน ในเรื่องของงบประมาณที่ได้รับ เนื่องจากโครงการวัยรุ่น รวยเรียน รวยใส รักอย่างไรไม่ให้งั่งงาย ได้มีเงินอุดหนุนจากหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยงานของรัฐบาลในที่นี่ก็คือจากองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) บริษัทเอกชน และเงินอุดหนุนจากศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในพื้นที่ ทำให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนตำบลต้องมาจัดการดูแลงบประมาณในส่วนนี้ว่าทางสภาเด็กและเยาวชนนั้นได้นำเงินไปจัดสรรและนำไปใช้ดำเนินโครงการอย่างคุ้มค่าหรือถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้หรือไม่

ความร่วมมือกันจากภาคีเครือข่าย

โครงการนี้ได้รับความร่วมมือกันจากหลายฝ่าย ได้แก่ ภาคีเครือข่ายกับสภาเด็กและเยาวชน โรงเรียนประจำตำบล อย่างโรงเรียนชุมชนประสานมิตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลมีส่วนร่วมในการอนุเคราะห์ วิทยากรเพื่อมาให้ความรู้และอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน เช่น อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่นำมาสาธิต ในผู้ที่เข้าร่วมอบรม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม และบ้านพักเด็กและเยาวชน ที่ช่วยส่งเสริมสภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด ในการจัดตั้งเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่โดยให้เด็กเป็นจุดศูนย์กลางและผู้ใหญ่เป็นตัวเสริมในช่วยประสานหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน โดยมีระบบการติดตาม โครงการและการวัดผลการดำเนินโครงการที่ดีมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จภายนอกองค์กร

การให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนของคนในชุมชน

หลังจากที่ผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในพื้นที่เห็นผลลัพธ์หรือความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากได้จัดการอบรม ทำให้ผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในพื้นที่เริ่มที่จะให้ความสนใจในโครงการ การที่ผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในพื้นที่ให้ความสนใจ ทำให้ผู้ปกครองและผู้ใหญ่อยากให้ลูกหลานของ

ตนเองเข้าร่วมการอบรมเพื่อที่จะได้เรียนรู้เรื่องการป้องกันเมื่อถึงเวลาที่มีเพศสัมพันธ์ โดยประชาชนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มจักสานแม่บ้าน กลุ่มปั่นหม้อ และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ และคนในชุมชนมีผลตอบรับที่ดี ตอบกลับมาเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่โครงการได้รับรางวัลสุจิตร์รางวัลพระปกเกล้า 2564

การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานย่อยต่าง ๆ

หน่วยงานย่อยต่าง ๆ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น ร้านค้าชุมชน ได้มีการมอบน้ำดื่ม มองอุปกรณ์ในการจัดการอบรม รวมถึงได้มอบงบประมาณให้กับการจัดกิจกรรม การอบรมโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วันใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มจักสานแม่บ้าน กลุ่มปั่นหม้อ และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ได้มีการสลับกันขึ้นมาเป็นวิทยากรบรรยายเรื่องการดำเนินชีวิต อาชีพที่ยั่งยืน การปฏิบัติตัวในสังคม และได้ให้ความรู้เพิ่มเติมกับเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมอบรม

การเปิดใจยอมรับของกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชน

เมื่อครั้งที่สภาเด็กและเยาวชนได้เริ่มดำเนินโครงการวัยรุ่น วัยเรียน วัยใส รักอย่างไรไม่ให้ตั้งครรภ์ขึ้นผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในพื้นที่ไม่เข้าใจว่าจะจัดโครงการจัดการอบรมเรื่องเพศสัมพันธ์ขึ้นมาเพื่ออะไร เพราะผู้ใหญ่ในพื้นที่มองว่าเด็กและเยาวชนไม่สมควรที่จะรู้เรียนรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยนี้ แต่ความจริงแล้วเรื่องเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องใกล้ตัวที่เด็กและเยาวชนควรที่จะได้เรียนรู้และได้รับความรู้ในเรื่องเพศสัมพันธ์เพราะเป็นการป้องกันการที่จะมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และเมื่อได้รับรางวัลรวมกับเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากได้มีการจัดการอบรม ทำให้ผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในพื้นที่เริ่มเล็งเห็นว่าการจัดการอบรมของโครงการนี้มีประโยชน์ ได้รับความรู้ และสามารถนำไปต่อยอดได้

กรอบครัวล้อมรั้วรัก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

พจนนา พิษิตปัจจา*

สภาพทั่วไป

ตำบลบ้านหนูน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอสอง อยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 4 กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดแพร่ ประมาณ 54 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 101.05 ตร.กม. หรือประมาณ 63,156 ไร่ มีสภาพภูมิประเทศของตำบลบ้านหนูน เป็นที่ราบ เหมาะแก่การทำนา และที่อยู่อาศัยในบางพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและที่ลาดเชิงเขา อยู่ติดกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้าง และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลทุ่งน้ำว อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ติดต่อกับ อำเภอองาว จังหวัดลำปาง

สามารถแบ่งเขตพื้นที่การปกครองของตำบลบ้านหนูนได้ 10 หมู่บ้านประกอบด้วย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- หมู่ที่ 1 บ้านหนองเหนือ
- หมู่ที่ 2 บ้านหนองใต้
- หมู่ที่ 4 บ้านศรีมูลเรือง (อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วน)
- หมู่ที่ 5 บ้านศรีมูลเรือง (อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วน)
- หมู่ที่ 6 บ้านลองลือบุญ (อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วน)
- หมู่ที่ 7 บ้านศรีมูลเรือง (อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วน)
- หมู่ที่ 8 บ้านลองลือบุญ
- หมู่ที่ 9 บ้านหนองเหนือ
- หมู่ที่ 10 บ้านหนองเหนือ
- หมู่ที่ 11 บ้านหนองใต้

มีจำนวนครัวเรือนในเขตพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 2,029 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 4,974 คนแบ่งเป็นเพศชาย 2,397 คน และเพศหญิง 2,577 คน ซึ่งสามารถแสดงจำนวนประชากรที่แบ่งแยกตามช่วงอายุ (เฉพาะผู้มีสัญชาติไทย) ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงจำนวนประชากรแยกตามช่วงอายุ (เฉพาะผู้มีสัญชาติไทย)

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า 1 ปี	15	8	23
1 - 10 ปี	212	169	381
11 - 20 ปี	257	233	490
21 - 30 ปี	305	313	618
31 - 40 ปี	333	325	658
41 - 50 ปี	350	418	768
51 - 60 ปี	415	462	877
61 - 70 ปี	332	424	756
71 - 80 ปี	123	165	288
81 - 90 ปี	45	52	97
91 - 100	3	5	8
100 ปีขึ้นไป	0	0	0

จากตารางสามารถเห็นได้ว่าประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 51-60, ช่วงอายุ 61-70 ปี และ ช่วงอายุ 61-70 ปี ตามลำดับ และประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด กระเทียม พริก ยาสูบ ถั่วเหลือง อาชีพเสริม ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ กลุ่มเย็บผ้าดัดนมโอ กลุ่มจักสาน กระดาษสา

โดยสภาพทางสังคมของตำบลบ้านหนองในด้านสุขภาพ จะมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนอง เพื่อให้บริการด้านสุขภาพ และในส่วนของด้านการศึกษา จะประกอบไปด้วยสถานศึกษาตำบล จำนวน 6 แห่ง ดังนี้

ตารางแสดงสถานศึกษาตำบลบ้านหนอง

ที่	ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
1	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง (บ้านหนองใต้)	อบต. บ้านหนอง	2	50
2	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง (บ้านลอง)	อบต. บ้านหนอง	2	40
3	โรงเรียนชุมชนบ้านหนองเหนือ	สพฐ.	-	100
4	โรงเรียนบ้านลอง	สพฐ.	-	120
5	โรงเรียนสองพิทยาคม	สพฐ.	-	-
6	วิทยาลัยการอาชีพสอง กรมอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ		57	-

นอกจากนั้นบริบทที่สำคัญของพื้นที่ตำบลบ้านหนองคือการที่มีสภาพสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ที่ทำให้การเข้ามาของระบบทุนนิยมส่งผลต่อเยาวชนไม่ว่าจะเป็นปัญหาเด็กติดเกมส์ จำนวนของคุณแม่วัยใสที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการที่มีจำนวนประชากรในช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไปจำนวนมาก การเข้าไปทำงานในเมืองของคนวัยทำงานเพิ่มมากขึ้น ทำให้ครอบครัวส่วนใหญ่ผู้สูงอายุอยู่กับเด็ก ซึ่งความแตกต่างระหว่างช่วงวัยดังกล่าวทำให้การสื่อสารภายในครอบครัวค่อนข้างน้อย ประกอบกับความเข้าใจของผู้สูงอายุกับการใช้เทคโนโลยีมีน้อย ทำให้มีการปล่อยให้เด็กมีอิสระในการเข้าถึงสื่อออนไลน์โดยไม่ได้มีการควบคุมทำให้จำนวนเด็กติดเกมส์เพิ่มมากขึ้นและสำหรับสภาพสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทยังมีการให้ความสำคัญระหว่างบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงในสังคมที่ยังคงเน้นที่ชายเป็นใหญ่ในการทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลครอบครัว การยอมรับถึงการใช้อำนาจของผู้ชายในครัวเรือนเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ รวมถึงการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและสิทธิของสตรีในสังคมยังไม่ได้รับการเผยแพร่อย่างทั่วถึงในระดับครัวเรือน

จากพื้นที่เขตการปกครองจะเห็นได้ว่าในหมู่ที่ 4 5 6 และ 7 อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองบางส่วนแต่ถึงอย่างไรก็ตามในการดูแลทางสังคมทางองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถที่จะไม่ให้บริการสาธารณะได้ เช่นการเข้าไปแก้ไขปัญหาเด็กติดเกมส์ สิ่งสำคัญคือการทำที่มีการปรับสภาพแวดล้อมในครัวเรือนและในชุมชนทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน การแบ่งเขตการปกครองดังกล่าวถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการปรับสภาพแวดล้อมทางสังคมตลอดจนการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังทางสังคมในพื้นที่อีกด้วย

เส้นทางนวัตกรรม

โครงการครอบครัวล้อมรั้วรัก เป็นโครงการที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระดับครอบครัว เพราะทางองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นถึงความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยโครงการครอบครัวล้อมรั้วรักเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2557-2564 โดยแบ่งพัฒนาการออกเป็นสามระยะคือ ระยะที่ 1 ปีพ.ศ.2557-2558 ระยะที่ 2 พ.ศ. 2559-2560 และระยะที่ 3 พ.ศ. 2561-2564 สามารถสรุปได้ดังแผนภาพดังนี้

แผนภาพแสดงเส้นทางการดำเนินงานของโครงการครอบครัวลุ่มรั้วรัก

จุดเริ่มต้นของการดำเนินการในระยะที่ 1 ปีพ.ศ.2557-2558 เกิดเหตุการณ์ที่สร้างความตกใจให้กับคนในตำบลสองคือ การเกิดเหตุการณ์กระทำชำเราจากเครือญาติและเพื่อนในพื้นที่ เป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ผู้ที่ถูกกระทำชำเราเป็นเด็กดี ตั้งใจเรียน เชื่อฟังบิดามารดา ครอบครัวของผู้เสียหายมีความเสียใจและคาดไม่ถึงว่าเหตุเกิดจากเครือญาติที่เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็ก

“...ช่วงนั้นพี่เพิ่งย้ายมา แล้วก็มาเจอเหตุการณ์ข่มขืนจากญาติของตัวเอง ทำให้คนในพื้นที่ตกใจและคิดไม่ถึง...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

“...เหตุการณ์แบบนี้ไม่น่าเกิดแต่ไม่ควรเกิดขึ้นนะ สังคมเรายู่ด้วยกันแบบเครือญาติ พอมีเหตุการณ์ทำให้เราต้องมาทบทวนอะไรบางอย่าง...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เป็นจุดเริ่มต้นในการทำการสำรวจข้อมูลในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง โดยทีมงานพัฒนาชุมชนเริ่มทำการเดินสำรวจบ้านต่อบ้านเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำโครงการเพื่อป้องกันเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น แต่กลับพบว่าในครอบครัวหนึ่งที่มีผู้สูงอายุที่มีอาการหลงลืมถูกขังไว้ในบ้าน ทั้งนี้คนในครอบครัวต้องออกไปทำงานไม่มีผู้ดูแลผู้สูงอายุในตอนกลางวัน เมื่อได้สอบถามข้อเท็จจริงพบว่าเนื่องจากผู้สูงอายุหลงลืมและมักเดินออกไปข้างนอกและจำทางกลับไม่ได้ ดังนั้นการขังไว้ในบ้านจึงเป็นทางเลือกเดียวที่สามารถทำได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความปลอดภัยที่สุด

“...ตอนเดินเข้าไปในบ้านได้ยินเหมือนมีเสียงคนอยู่นะ แต่บ้านปิดหมด พี่เลยเดินไปบ้านข้างๆ แต่ก็ไม่มีคนอยู่ พี่เลยกลับไปอีกที่ตอนเย็น...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

นอกจากประเด็นของผู้สูงอายุที่ถูกขังไว้ในบ้านแล้ว สิ่งที่ได้จากการทำการสำรวจข้อมูลระดับครัวเรือนคือการแพร่กระจายของยาเสพติดในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดกาบ ทำให้ครอบครัวมีความแตกแยก เด็กเยาวชนไม่อยากอยู่บ้าน และเกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว แม่บ้านส่วนใหญ่ก็อดทนอยู่เพราะยึดถือในค่านิยมที่ชายเป็นใหญ่ ยอมรับกับชะตากรรมที่เกิดขึ้นและมองว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องธรรมดาในสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เด็กเยาวชนหาทางออกโดยใช้ยาเสพติด และการเล่นเกมส์ กลายเป็นเด็กติดเกมส์ ทำให้ช่องว่างระหว่างช่วงวัยระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น

“...เวลาหลานพูดกับปู่ย่าตายาย เขาใช้พูดแบบหัววัน ๆ ตะคอก...พอถามเขาก็บอกว่าปู่ย่าตายายไม่เคยเข้าใจ...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

“...เวลากินข้าว ตอนนั้นแม่ก็กินข้าวแยกกันนะ คือต่างคนต่างกิน เพราะเขามัวแต่เล่นเกมส์ แม่ต้องรีบไปทำงาน”

ผู้ปกครอง

“...ก็พ่อกับแม่พูดไม่ค่อยรู้เรื่อง เอาแต่ดู...”

เยาวชน

จากข้อมูลที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองได้รับจากการสำรวจข้อมูลระดับครัวเรือนแล้ว ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอีกประการหนึ่ง คือ รายงานของโรงเรียนในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องเพศของวัยรุ่นพบว่า การมีเพศสัมพันธ์นักเรียนหญิงเพิ่มสูงขึ้น โดยเริ่มจากมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่าอำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีคุณแม่วัยใส ที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี คลอดบุตร สูงเป็นอันดับหนึ่ง ของจังหวัดแพร่ มีคุณแม่วัยใส ที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี คลอดบุตร สูงเป็นอันดับสองของจังหวัดแพร่¹⁹ ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองจึงได้จัดโครงการต่าง ๆ เพื่อลดความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นลดความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงปรับเปลี่ยนค่านิยมจากการพึ่งพาคนอื่น ให้พึ่งพาตนเองมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่บ้านและผู้หญิง และการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองไม่สามารถที่จะดำเนินการดังกล่าวได้เพียงลำพังจึงมีการนำเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในเนื้อหาของกิจกรรมที่จะจัดขึ้นเข้ามาร่วมดำเนินการไม่ว่าจะเป็นสำนักงานอัยการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานีตำรวจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล วัด กำนันผู้ใหญ่บ้านและสมาคมกัญญาสองรวมใจ ในการเข้าเป็นวิทยากร

“...เราทำคนเดียวไม่ไหวหรอกอาจารย์ เราต้องหาเพื่อนหาเครือข่ายมาช่วย
โชคคินะเรามีคนมาช่วยเยอะงานได้เลยเดินได้...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

“...ความร่วมมือที่มีมาทำให้เราทำงานได้ง่ายขึ้น เพราะลำพังงบประมาณของ
อบต.เองก็ไม่พอ...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

การดำเนินงานในระยะที่ 1 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการใน 4 ประเด็นหลัก ๆ คือการลดความรุนแรงในครอบครัว ในโครงการครอบครัวอบอุ่น ไร้รุนแรง โดยเน้นทำให้คนทุกช่วงวัยที่อยู่ในครัวเรือนได้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีเวลาหรือมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันในครอบครัวให้มากขึ้นอย่างน้อยวันละ 2 ชั่วโมง ทั้งนี้ในกิจกรรมดังกล่าวให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว การใช้เวลาร่วมกันของสมาชิกภายในครอบครัว และละลาย

¹⁹ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง (2557). โครงการ “เพื่อนเตือนเพื่อน พี่สอนน้อง ป้องกัน เอดส์ เพศศึกษา รู้ให้ทันไม่ตั้งครภมิในวัยเรียน ในสถานศึกษาและชุมชน ”.

พฤติกรรม และกิจกรรม Walk Rally โดยแทรกกิจกรรมนันทนาการ เน้นสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งทำให้คนในครอบครัวเข้าใจกันมากขึ้น

“...ตอนแรกๆก็เกร็งกันนะ แต่พอตอนหลังก็สบายใจขึ้น เขาไม่ได้มาตำหนิเรา เขาแค่ทำให้พ่อเข้าใจหลานมากขึ้น...”

ผู้ปกครอง

“...ทางอบต.เขามาชวน ก็เลยมาชะง่อนย แต่มาแล้วก็ดีนะ เราไม่คิดว่าลูกจะคิดแบบนี้...”

ผู้ปกครอง

รูปภาพกิจกรรมโครงการครอบครัวอบอุ่นไร้รุนแรง

นอกจากนั้นยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้พ่อแม่และลูกเรียนรู้บทบาทของตนเองเพื่อทำให้ความสัมพันธ์ของครอบครัวดีขึ้น รวมถึงการจัดกิจกรรมแบบเพื่อนเตือนเพื่อน เพื่อป้องกันโรคเอดส์และการป้องกันไม่ให้เกิดคุณแม่วัยใส เป็นกิจกรรมที่ให้เพื่อนนักเรียนด้วยกันคอยสังเกต

เพื่อนๆในห้อง และคอยแนะนำกันเพราะเนื่องจากว่าส่วนใหญ่เด็กจะมักปรึกษากับเพื่อนมากกว่าที่จะไปปรึกษาคุณครูหรือพ่อแม่ การมีเพื่อนในห้องคอยช่วยดูแลจะทำให้ทั่วถึงมากกว่า

“...ถึงแม้ว่าเราจะให้ความรู้แล้ว แต่เด็กก็มีความอยากรู้อยากลอง ถึงเราจะเฝ้าระวังแต่ยังไงก็สู้เพื่อน ๆ ไม่ได้”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

“...ตอนชักชวนเพื่อนในห้องมาเป็นอาสาเตือนเพื่อน ตอนแรก ๆ เด็ก ๆ ก็ไม่กล้า แต่พอเราชวนบ่อยขึ้น เขาก็ยอม แต่ช่วงแรก ๆ จะมีการปรึกษาคุณครูก่อน... พอทำได้เขาก็ภูมิใจ...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

สำหรับกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นอีกหนึ่งกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ต้องการเปลี่ยนวิธีคิดที่ว่าเป็นผู้หญิงต้องอดทน ผู้หญิงจะต้องพึ่งพาผู้ชายเสมอ การที่มีการใช้กำลังในครอบครัวถือว่าเป็นเรื่องปกติ ทำให้มีการให้ความรู้กับสตรีในเรื่องสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเริ่มจากผู้นำของกลุ่มสตรี เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนและเป็นที่ปรึกษาให้กับเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงสิทธิที่ได้รับและรวมไปถึงโทษทัณฑ์ที่ได้รับ แต่ยังคงมุ่งเน้นให้คนในชุมชนมีความสามัคคี สามารถให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยมีทั้งการอบรมให้ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การนำคดีที่เกิดขึ้นจริงมาอธิบาย และการพาไปศึกษาดูงาน ศาลเด็กและเยาวชน จังหวัดแพร่ เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง และรู้วิธีการให้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษากับประชาชนในชุมชน

“...เราไม่ได้ต้องการให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวแต่เราต้องการให้เกิดความเข้าใจระหว่างความแตกต่างระหว่างความสำคัญในครอบครัวกับการใช้ความรุนแรง...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

“...ทาง อบต. ต้องการลดความรุนแรงในสังคม แต่จุดเริ่มต้นที่สำคัญคือ
ครอบครัว ถ้าเราทำไม่ได้ระดับสังคมก็ไม่มีทางที่จะทำได้...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

“...ตอนแรกก็ไม่ได้อยากฟังเพราะมันขัดกับความเชื่อของเรา แต่พอเรา
โดนเยอะ ๆ เราก็ตนไม่ไหว และพอ...มาช่วยเลยคิดว่ามันก็มีประโยชน์ดี...”

ผู้เข้าร่วมโครงการ

กล่าวโดยสรุปการพัฒนานวัตกรรมในระยะที่ 1 มีขั้นตอนสำคัญๆ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1
การสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในครอบครัวผ่านการฝึกอบรมต่าง ๆ เนื่องจากว่าปัญหาหนึ่ง
ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองคันพะระหว่งที่เยี่ยมบ้านคนในชุมชน คือการมีช่องว่าง
ระหว่างผู้สูงอายุในครอบครัว กับลูกหลานและระหว่างพ่อแม่กับลูก เนื่องจากไม่ได้มีพื้นที่ที่ทำให้
คนในครอบครัวได้มีการพูดคุยสื่อสารกัน จนทำให้การสื่อสารที่มีน้อยอยู่แล้วและการสื่อสารที่มีอยู่
ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้เพราะความแตกต่างของช่วงวัย ทำให้การจัดโครงการ
สร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวจึงเกิดขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ สถานีตำรวจ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล นอกจากนั้น
ยังมุ่งเน้นการออกเยี่ยมบ้านเพื่อทำความเข้าใจรายครัวเรือนและชนครัวเรือนแต่ละครัวเรือน
เข้ามาเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังทางสังคม ขั้นตอนที่ 2 เน้นในส่วนของการสร้างความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับสิทธิของสตรีและการเป็นคุณแม่วัยใส ทั้งนี้เนื่องจากบริบทของพื้นที่ที่เป็นสังคมกึ่งเมือง
กึ่งชนบทที่ยังคงเน้นความเชื่อเกี่ยวกับผู้ชายและผู้หญิง ทำให้การใช้ความรุนแรงในครอบครัวถือว่าเป็น
เรื่องปกติ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิสตรีดังกล่าวทำให้ผู้หญิงเข้าใจถึงสิทธิ
และหน้าที่ที่ตนเอง และการปรับเปลี่ยนค่านิยมเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้รับความ
ร่วมมือจากทั้งทางสำนักงานอัยการ สถานีตำรวจ สมาคมกัญญ์สองรวมใจ และวัด ซึ่งถึงแม้ว่า
จะไม่สามารถปรับเปลี่ยนค่านิยมดังกล่าวได้ทันทีแต่ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้าง
ความตระหนักถึงเรื่องดังกล่าวในสตรีที่เป็นกลุ่มแกนนำ และการส่งเสริมแกนนำดังกล่าวให้เข้ามา
เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายเฝ้าระวังทางสังคม

สำหรับในระยะที่สองปี พ.ศ. 2559-2560 สถานการณ์ในพื้นที่ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา
ที่หนึ่งยังคงอยู่ทำให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เชิญส่วนงานที่เกี่ยวข้องขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลเข้ามาประชุมเพื่อหาทางออกร่วมกัน ซึ่งมีการทบทวนและวิเคราะห์ถึงผลการทำงาน
ผ่านมา หลายหน่วยงานเห็นว่าการดำเนินงานในระยะแรกส่วนใหญ่เน้นในเรื่องของการแก้ปัญหา

ที่เกิดขึ้นเป็นหลัก การป้องกันเป็นรองทั้งนี้เนื่องจากความรุนแรงของปัญหาในระยะที่ 1 ทั้งนี้ในระยะที่สองนี้ควรมีการส่งเสริมให้เกิดแบบอย่างเพื่อให้เกิดมิติในส่วนของการพัฒนาด้วยและควรมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง

“...ตอนประชุมผมก็ได้หารือกับที่ประชุมนะ เพื่อให้เราสามารถปิดจุดอ่อนจากการทำงานเดิม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานมากขึ้น ...ซึ่งหลายคนเขาก็เสนอให้เริ่มแก้ไขที่สาเหตุของปัญหาที่แท้จริงด้วย...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

“...ในการทำงานรอบที่สอง ที่เราหารือกันหลายแนวทาง คนทำงานก็ยังเห็นว่ากิจกรรมเดิมยังคงจำเป็นอยู่เพราะว่าหลายคนที่ไม่ได้เข้าโครงการก็อยากเข้า ครอบครวัที่เข้าร่วมก็มีการสื่อสารกันมากขึ้น แต่ถ้าไม่เน้นย้ำอีกรอบอาจกลับไปเกิดปัญหาก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสตรี เพราะมันเป็นความเชื่อมาตั้งนานแล้ว...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

“...ของเดิมก็ได้อยู่แต่ควรมีกิจกรรมเพิ่มน่าจะดีกว่า เราควรมาวិเคราะห์สาเหตุกันเพิ่มเติมนะ...”

แกนนำหมู่บ้าน

เมื่อทุกฝ่ายเห็นถึงความจำเป็นในการดำเนินงานเพิ่มเติมจึงมีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุหลักสาเหตุหนึ่งของปัญหาต่าง ๆ คือการเข้ามาของระบบทุนนิยม เกิดวัฒนธรรมแบบวัตถุนิยม ทำให้คนส่วนใหญ่เผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือน รายได้ไม่พอรายจ่าย ดังนั้นทางผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองและทีมงานจึงมีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าเพิ่มเติมเพื่อให้ทุกครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการมีอาหารรวมถึงเป็นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันในครัวเรือนลดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครัวเรือนได้ นอกจากนี้ยังมีการจัดโครงการที่ส่งเสริมให้กับคนในชุมชนตระหนักถึงสถานการณ์ในชุมชนหมู่บ้านของตนเองรวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นสองโครงการที่เกิดจากการวิเคราะห์ผลการทำงานที่ผ่านมา

“...สาเหตุหนึ่งของความรุนแรงในครอบครัวคือ ปากท้องไม่อิ่ม หารายได้ไม่พอกิน... ถ้าเราทำให้อย่างน้อยในแต่ละชุมชนสามารถมีของกินได้ ปัญหาว่าจะรุนแรงน้อยลง...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

“...ตอนแรกเราเอาเขามาอบรม แต่นอกจากความรู้แล้วปากท้องยังหิวอยู่ เราน่าจะมีโครงการที่ส่งเสริมรายได้นะ แบบทำอยู่ที่บ้านได้...”

แกนนำหมู่บ้าน

“...อย่างน้อยก็ทำให้มีอาชีพ... คัดแยกขยะก็พอมีรายได้... หรือจะเลี้ยงไส้เดือนดี... เอาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน ส่วนพื้นที่สาธารณะอย่างที่วัด หรือพื้นที่ว่างเปล่าลองปลูกผักดูดีไหม...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

เมื่อได้มติที่ประชุมดังกล่าวทางนักพัฒนาชุมชนจึงได้ดำเนินโครงการครอบครัวพอเพียง โดยเริ่มต้นที่ 40 ครอบครัว โดยเน้นการปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงไส้เดือน การนำขยะรีไซเคิลมาแลกไข่ โดยร่วมกับเยาวชนในการเดิน นั้ง ปั่น เก็บขยะรีไซเคิลตามหมู่บ้านในวันอาทิตย์ สร้างความมีจิตอาสาให้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงการสอนให้ผู้สูงอายุและแม่บ้านมาทำน้ายาล้างจาน ตลอดจนการทำโครงการให้ความรู้และสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องสถานการณ์และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นกับสตรี เด็กเยาวชนและครอบครัว ร่วมกับเวทีของ อบต. สัญจร

รูปภาพเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาเก็บขยะ

รูปภาพการทำน้ายาล้างจานเพื่อใช้ในโครงการแลกขยะ

รูปภาพ อบต. สัญจร

นอกจากนี้ในการดำเนินการในระยะที่สองยังมีการสร้างต้นแบบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมกล่าวคือ เมื่อมีการช่วยเหลือเยาวชนหรือสตรีหรือครอบครัวให้ลดความรุนแรงได้แล้ว ควรต้องมีการสร้างรูปแบบที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้ที่ถูกช่วยเหลือแล้วรู้ว่าควรมีแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างไร และต้นแบบชีวิตที่พูดถึงสามารถที่จะจับต้องได้ รวมถึงควรมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่แตกต่างจากเดิม ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองจึงได้มีการกำหนดโครงการสร้างคุณลักษณะที่ดี และการปลูกฝังด้านคุณธรรม “ฉันเป็นคนดี” และโครงการเสริมสร้างเจตคติด้านความเสมอภาคระหว่างหญิง-ชาย เพื่อทำให้มีการเข้าใจถึงบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงในสังคมที่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันในสังคม เพราะหากมีการสร้างความตระหนักให้เพียงเฉพาะกลุ่มสตรีแต่ถ้าบุรุษไม่มีการเปลี่ยนทัศนคติสภาพแวดล้อมของครอบครัวจะเป็นเช่นเดิมดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่เสมอภาค

“...เราปรับแต่ทัศนคติของผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้นะอาจารย์ เพราะกลับไปก็เหมือนเดิม เราเลยต้องทำทั้งสองฝ่าย”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

รูปภาพโครงการเสริมสร้างเจตคติด้านความเสมอภาคระหว่างหญิง-ชาย

กล่าวโดยสรุปสำหรับการดำเนินการในระยะที่สองมีการดำเนินงานสำคัญ ๆ 3 ขั้นตอนดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 เน้นการสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวอย่างต่อเนื่องลดช่องว่างระหว่างวัย
ในครัวเรือน เน้นการสื่อสารในครัวเรือนที่มีความเข้าใจ และสร้างพื้นที่เพื่อให้เกิดการสานสัมพันธ์
ในครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การนำขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองและภาคีเครือข่าย
ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานอัยการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานีตำรวจ วัด
และผู้นำในชุมชน ขั้นตอนที่ 2 เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สตรีโดยการสร้างต้นแบบสตรี
ภายหลังจากการให้ความรู้ในระยะแรกเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องจึงได้มีการพัฒนา
แกนนำสตรีในชุมชนให้เป็นเครือข่ายเฝ้าระวังทางสังคมตลอดจนเป็นผู้สร้างความรู้ความเข้าใจ
ให้เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นตัวอย่างและสร้างความเข้าใจในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับการ
การสร้างต้นแบบคนดีในชุมชนเพื่อเป็นการปรับสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เกิดบรรยากาศ
ที่เหมาะสมลดความรุนแรงในครอบครัวและเป็นการขยายความดีให้เกิดขึ้นในทุกหมู่บ้านของ
ชุมชน ขั้นตอนที่ 3 การขยายเครือข่ายทางสังคมให้ครอบคลุมในทุกช่วงวัยและทุกเพศทุกวัยผ่าน
การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง แกนนำชุมชนหมู่บ้าน

แกนนำเยาวชน ต้นแบบสตรี และต้นแบบความดี เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เหมาะสม ทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน

ระยะที่สาม พ.ศ. 2561-2564 สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองดง แต่สถานการณ์คุณแม่วัยใสหรือการท้องก่อนวัยอันควรยังคงลดลงไม่มากนัก แต่สิ่งที่มาท้าทายองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง คือการที่สถานการณ์เด็กจมน้ำที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองจึงมีการประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วน

“...เด็กกับน้ำมันเป็นสิ่งที่อยู่คู่กัน ถึงแม้ว่าจะห้ามแล้วแต่ยังคงไม่ได้ผลนะ
อาจารย์ พ่อแม่ก็ต้องทำงานกันไม่สามารถดูแลกันได้ 24 ชั่วโมง...”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

ในการประชุมร่วมกันของเครือข่ายจึงมีมติร่วมกันที่จะมีกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก เยาวชน และครอบครัวในการช่วยเหลือตนเองเมื่อจมน้ำ และการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อจมน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี รวมถึงการมีการช่วยคืนชีพระดับครัวเรือน (CPR) เพื่อลดอัตราการเสียชีวิต ซึ่งทำให้เกิดเป็นรั้วป้องกันคนในครอบครัวด้วยความรัก ซึ่งในการนำครอบครัวมาเข้าร่วมทั้งในส่วนการเรียนรู้ในการช่วยเหลือคนจมน้ำหรือปกป้องตนเองไม่ให้จมน้ำ และการเรียนรู้ที่จะทำซีฟิอาร์ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ครอบครัวทำร่วมกัน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาไม่เคยมีกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนั้นโครงการที่ยังคงทำอย่างต่อเนื่องคือโครงการในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารการทำความเข้าใจของคนต่างช่วงวัยในครอบครัว หรือกิจกรรมการนำขยะมาแลกสิ่งของ สรุปลแล้วโครงการทั้งหมดที่ดำเนินการให้กับครอบครัวในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองถือว่าเป็นโครงการที่เป็นรั้ว เรียงต่อ ๆ กันในครอบครัว จนเป็นที่มาของครอบครัวล้อมรั้วรักในปัจจุบัน

“...จากที่เล่ามา อาจารย์จะเห็นว่า โครงการที่เราทำมาตั้งแต่ปี 2557 เริ่มตั้งแต่การที่เราแก้ปัญหาาก่อน หลังจากนั้นเราก็เริ่มที่ให้แต่ละคนเห็นปัญหา วางแนวป้องกัน ผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกันของครอบครัว ชุมชน สังคม แบบนี้แหละที่เราเรียกว่าครอบครัวล้อมรั้วรัก...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

“...การสอนให้แต่ละครอบครัวมีคนทำซีพีอาร์สำคัญจริง ๆ นะคะ ตอนนั้น ลูกของเจ้าหน้าที่กู้ชีพก็จมน้ำ ตัวเจ้าหน้าที่เองทำอะไรไม่ถูกเหมือนกัน แต่พอดีมีคนเคยอบรมเขาทำซีพีอาร์ให้ เลยช่วยไว้ได้ทัน”

นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

รูปภาพกิจกรรมสร้างความเข้าใจในครอบครัว

รูปภาพโครงการขยะแลกสุข

กล่าวโดยสรุปของการดำเนินงานของนวัตกรรมในระยะที่สาม (พ.ศ. 2561-2564) แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 พัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดการขยะรีไซเคิล ทั้งนี้เนื่องจากในการดำเนินงานในสองระยะที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเพื่อให้ลดเวลาในการเล่นเกมส์แต่เข้ามาร่วมการทำกิจกรรมในครอบครัวและในชุมชนมากขึ้น ซึ่งในระยะที่สามเป็นการนำเครือข่ายดังกล่าวมารวมกับการสร้างประโยชน์ในทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัวเพื่อให้เยาวชนมีความภูมิใจที่สามารถแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ โดยแกนนำหลักในการดำเนินงานคือองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง ขั้นตอนที่ 2 เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นแฟ้นขึ้นโดยการจัดทำโครงการช่วยฟื้นคืนชีพระดับครัวเรือน(CPR) โดยเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันทั้งครอบครัว ทำให้เป็นการเพิ่มพื้นที่ให้ครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นตลอดจนลดความเสี่ยงในระดับครัวเรือนในการเสียชีวิตซึ่งทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสมาคมกู้ภัยสองรวมใจเข้ามาร่วมดำเนินการกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองภายใต้การชักชวนของผู้นำชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในระดับครัวเรือนจากการจมน้ำ โดยมีการสอนเยาวชนและคนในครอบครัวในการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นเมื่อจมน้ำ ซึ่งทำให้คนในครอบครัวได้มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และภายหลังจากการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความภูมิใจในระดับครัวเรือน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองจึงมีการคัดเลือกและพัฒนาต้นแบบด้าน CPR ในระดับหมู่บ้าน และสำหรับขั้นตอนที่ 3 เป็นการดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการพัฒนาเพื่อดำเนินการในเชิงรุก เพราะในการดำเนินการของระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เป็นการดำเนินงานเพื่อแก้ไขในการให้ความรู้เมื่อเยาวชนต้องเป็นคุณแม่วัยใส แต่ในระยะที่สามเป็นการให้ความรู้กับเยาวชนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ในเด็กและเยาวชนหรือคุณแม่วัยใส ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแก้ไขที่ต้นเหตุ และทำให้ไม่เกิดปัญหาครอบครัวที่เกิดจากความไม่พร้อมจากการตั้งครรภ์ในที่สุด

ปัจจัยความสำเร็จและความท้าทายในการจัดทำโครงการ

ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลการดำเนินการครอบครัวล้อมรั้วรักตลอดระยะเวลา 8 ปีก็คือ (1) การที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองมีเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการในทุกกิจกรรมอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองจึงจำเป็นที่จะต้องหาเครือข่ายสนับสนุนในการดำเนินงานทั้งในส่วนงบประมาณและกำลังคน ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ รวมถึงเครือข่ายต่าง ๆ

ในการสนับสนุนวิทยากรไม่ว่าจะเป็นสำนักงานอัยการ สถานีตำรวจ วัด กำนันผู้ใหญ่บ้านและ
สมาคมกุฎีสงฆ์สองรวมใจ นอกจากนั้นยังมีการสร้างเครือข่ายในระดับครัวเรือนในชุมชนเพื่อเปลี่ยน
จากกลุ่มที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือกลายเป็นกลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือ เช่นเยาวชนที่เคย
ติดเกมส์ กลายมาเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังทางสังคมในระดับครัวเรือน การเปลี่ยนจากผู้ได้รับ
ความรุนแรงในครอบครัว กลายเป็นสตรีที่เป็นแกนนำในชุมชนคอยให้ความช่วยเหลือกับผู้หญิง
ในหมู่บ้าน ดังนั้นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญคือการมีเครือข่ายและการขยายเครือข่ายในระดับ
ครัวเรือน (2) การใช้ข้อมูลจริงในพื้นที่เป็นสิ่งสะท้อนในการกำหนดกิจกรรม จะเห็นได้ว่าก่อนที่จะ
มีการจัดทำโครงการทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองมีการเก็บข้อมูลในระดับครัวเรือน
เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาร่วมกันในแต่ละครัวเรือนร่วมกัน ก่อนที่จะมีการดำเนินการทำให้
ประชาชนเกิดความเข้าใจและสนับสนุนเพราะโครงการแต่ละโครงการเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหา
กับคนในชุมชนอย่างแท้จริง ในการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองก่อนที่จะมี
การดำเนินโครงการมีการสำรวจแต่ละครัวเรือน และมีการนำข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของ
ที่ประชุมหมู่บ้านโดยมีบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วม ก่อนที่จะเปิดโอกาส
ให้ตัดสินใจหาทางออกในการดำเนินการร่วมกัน มีการรับสมัครจิตอาสาในพื้นที่เข้าร่วมเก็บข้อมูล
ทำให้คนที่เป็นจิตอาสารับรู้ข้อมูลเช่นเดียวกับทางบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง
และแกนนำของชุมชน ซึ่งเมื่อมีการเก็บข้อมูลตามเป้าหมายที่กำหนด ก็จะมีการนำข้อมูลดังกล่าว
เข้าที่ประชุมหมู่บ้านเพื่อทำให้คนในหมู่บ้านเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และนำข้อมูลเข้าสู่
การพิจารณาในการจัดทำโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง ซึ่งเป็นโครงการ
ที่ถูกออกแบบมาบนข้อมูลที่เก็บได้ดังนั้นในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการจึงเป็น
กลุ่มเป้าหมายที่จะได้ผลประโยชน์อย่างแท้จริงจากโครงการหรือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้รับ
การแก้ไขอย่างแท้จริง ดังนั้นในกระบวนการคัดเลือกคนเข้าร่วมโครงการที่ถูกจำกัดจำนวนภายใต้
การแพร่ระบาดของ COVID 19 จึงเป็นการคัดเลือกกลุ่มที่ตรงเป้าหมายและทำให้เกิดผลตามที่
โครงการกำหนดไว้ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังทางสังคม หรือ ต้นแบบแกนนำสตรี
เป็นต้น

สำหรับความท้าทายหรืออุปสรรคในการดำเนินงานที่สำคัญคือ (1) การเข้าร่วมในการจัด
กิจกรรมที่เป็นการจัดฝึกอบรมที่องค์การบริหารส่วนตำบล ค่อนข้างไกล ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่าย
ประชาชนเลยไม่ค่อยอยากมาร่วมแต่ถ้าเป็นกิจกรรมที่เข้าไปจัดในหมู่บ้านของตนปัญหาดังกล่าว
ก็หมดไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองก็ได้หารือร่วมกันกับ
ผู้นำท้องที่ และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง (สอบท. บ้านหนอง) โดยขอให้ สอบท.
หรือผู้นำท้องที่ทำหน้าที่รับส่งประชาชนที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม (2) เนื่องจากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของ COVID 19 ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าร่วมอบรม แต่เนื่องจากประชาชน

ต้องการเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก การประชาชนบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมในการอบรมไม่ค่อยพอใจ ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองจึงต้องมีการทำความเข้าใจกับประชาชนว่า กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มไหนแล้วมีวิธีการคัดเลือกอย่างไร และหากไม่ถูกคัดเลือกจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้อีกครั้งเมื่อไหร่และ (3) ความท้าทายประการสุดท้าย คือการที่เข้าไปปรับเปลี่ยนความเชื่อเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้ทันทีและไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทุกพื้นที่ ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองจึงจำเป็นต้องเลือกกลุ่มที่จะเข้าร่วมโครงการซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองได้เลือกผู้นำสตรีในแต่ละหมู่บ้านเพื่อมาอบรมทำความเข้าใจและขยายผลให้กับสตรีกลุ่มอื่น ซึ่งในช่วงแรกการยอมรับค่อนข้างน้อยแต่เมื่อมีการทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่องประกอบกับในช่วงระยะที่ 3 ที่เริ่มให้ผู้ชายเข้ามาอบรมร่วมกันทำให้ความเข้าใจระหว่างผู้หญิงและผู้ชายมีมากขึ้นและลดความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างต่อเนื่อง

พุดตาลองเวดย์แควร์ องค์การบริหารส่วนตำบลพุดตาลอง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก*
และคณะ**

ความเป็นมา

บทนำ

เดิมพื้นที่ตำบลพุดตาลองยังคงเป็นป่าดงดิบมีภูเขาตาดาลอง เขาตะแบก และภูเขาต่าง ๆ อีกหลายลูก ซึ่งในหุบเขาดาลองมีธารน้ำใส ไหลเย็นพาดผ่านจากคลองตาดาลองไหลไปบรรจบคลองไผ่ ซึ่งไหลไปลงทะเล ที่หมู่บ้านอู่ตะเภาโดยในสมัยก่อน ใช้การสัญจรทางเรือเป็นหลัก สำหรับการเดินทางระหว่างชุมชน หรือหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ล้อเลื่อนและเกวียนชุมชนชายทะเล ชุมชนที่เรียกได้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด มีเรือสินค้าผ่านไปมา ตลอดปี เช่น ชุมชนบ้านอู่ตะเภาและชุมชนบ้านตลอด ที่ไกลออกไปทางทิศตะวันออกเป็นชุมชนบ้านปลา, บ้านพยุคน ฯลฯ ส่วนด้าน ตะวันตกของพุดตาลองเลียบชายฝั่งทะเล เป็นชุมชน บ้านตลอด, บ้านช่อง แสมสาร, จุกเสม็ด และสัตหีบ สำหรับชุมชนบนพื้นที่ดินห่างฝั่งทะเลขึ้นมา คือ ชุมชนบ้านบางไผ่ บ้านหนองสะ(สระแก้ว) บ้านเขาครอก บ้านยายล้ำ บ้านปลากั้ง และบ้านชากหมาก ซึ่งเป็นชุมชนอยู่ท่ามกลางป่าดงดิบ แต่ติดต่อกันด้วยเกวียนและล้อเลื่อน

* ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ บัวหล้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, นายดุสิต รัฐศีล นักวิจัย, นางศญาพัฒน์ กิตติสารวัฒน์ นักวิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 โดยอาศัยที่ทำการสภาตำบลพลูตาหลวง เป็นสถานที่ปฏิบัติงานต่อมาเมื่อภารกิจมากขึ้น จำนวนบุคลากรก็เพิ่มขึ้น ทำให้สถานที่ปฏิบัติงานคับแคบ ไม่สะดวกต่อการปฏิบัติงานของพนักงานและลูกจ้าง รวมทั้งประชาชนที่มาติดต่อราชการ ดังนั้น ผู้บริหารจึงได้เตรียมการจัดหาที่ดินเพื่อสร้างอาคารที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงแห่งใหม่ โดยได้ซื้อที่ดินของ นายสมัย สุปิยะวัฒน์ จำนวน 2 ไร่ เป็นเงิน 3,200,000 บาท เมื่อปีงบประมาณ 2546 และนายสมัย ได้บริจาคที่ดินให้อีก 1 ไร่ 3 งาน 17 ตารางวา กระทั่งเดือนสิงหาคม 2548 ได้ซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นอีก 1 ไร่ รวมเนื้อที่เป็น 4 ไร่ ได้จัดทำโครงการก่อสร้างอาคารสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง โดยขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี คสล.3 ชั้น ขนาดกว้าง 14 เมตร ยาว 27 เมตร เป็นเงิน 9,500,000 บาท และเริ่มก่อสร้างต้นปีงบประมาณ 2549 (พฤศจิกายน 2548) แล้วเสร็จในเดือนกรกฎาคม 2549 เมื่อได้รับอาคารเรียบร้อยแล้ว จำเป็นต้องมีการปรับปรุงตกแต่งภายในอาคาร เพื่อให้เหมาะสมกับการทำงานบริการประชาชน มีการออกแบบให้ทันสมัยสวยงาม จึงได้ปรับปรุงตกแต่งภายในอาคารสำนักงาน โดยใช้งบประมาณจำนวน 1,340,300 บาท ในขณะเดียวกันผู้บริหารได้เล็งเห็นว่า ที่ดินทั้ง 4 ไร่ เมื่อทำการปลูกสร้างอาคารสำนักงานแล้ว ไม่มีเนื้อที่ดินเหลือพอที่จะทำอย่างอื่นได้อีก จึงได้ขอซื้อที่ดินจาก นายสมัย สุปิยะวัฒน์ เพิ่มเติมเนื่องจากที่ดินเดิมอีก 5 ไร่ เป็นเงิน 7,000,000 บาท เมื่อเดือนมีนาคม 2549 เพื่อรองรับการขยายงานด้านต่าง ๆ

ภูมิอากาศ อยู่ในเขตที่มีลักษณะอากาศเย็นสบายในฤดูหนาวอากาศไม่หนาวมาก เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง กุมภาพันธ์ ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนมาก เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เมษายน ฤดูฝนมีจำนวนฝนตกมากเนื่องจากเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง ตุลาคม พื้นที่ภูมิประเทศในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีพื้นที่ประมาณ 68.44 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 42,775 ไร่ มีลักษณะภูมิโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูงต่ำ สลับซับซ้อนล้อมรอบ ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินและที่ราบลุ่มสลับกันไป มีพื้นที่ป่าไม้ อุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งทราย ลูกกรัง หิน สำหรับใช้ในการก่อสร้างปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ประกาศห้ามมิให้มีการนำทรัพยากรดังกล่าวไปใช้ ทางทิศใต้มีพื้นที่ติดทะเล ซึ่งเป็นเขตทหารและมีถนนเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออก ถึงกรุงเทพมหานคร และภูมิภาคอื่นได้อย่างสะดวก รวมทั้งใกล้สนามบินนานาชาติอู่ตะเภา ประกอบกับอยู่ใกล้เขตนิคมอุตสาหกรรม จึงมีชุมชนและบ้านจัดสรรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ประกอบไปด้วย 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านพลูตาหลวง, หมู่ที่ 2

บ้านชลดอด, หมู่ที่ 3 บ้านคลองไผ่, หมู่ที่ 4 บ้านคลองพลูตาหลวง, หมู่ที่ 5 บ้านเขาบายศรี, หมู่ที่ 6 บ้านเขาตะแบก, หมู่ที่ 7 บ้านหนองหญ้าน้อย (บางส่วน) และหมู่ที่ 8 บ้านหนองหญ้า

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวง ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 5 ตำบล ของอำเภอเสตืบ จังหวัดชลบุรี อยู่ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 90 กิโลเมตร โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเสตืบ อยู่ห่างจากตัวอำเภอไปตามถนนสุขุมวิท ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับท้องที่ใกล้เคียง คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับพื้นที่ของเทศบาลตำบลห้วยใหญ่, เทศบาลตำบลเขาชีจรรย์, เทศบาลตำบลเกล็ดแก้ว ทิศใต้ ติดต่อกับพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแสมสาร ทิศตะวันออก ติดต่อกับพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสำนักท้อน, เทศบาลตำบลสำนักท้อน และเทศบาลตำบลพลา ทิศตะวันตก ติดต่อกับพื้นที่ของเทศบาลเมืองเสตืบ และเทศบาลตำบลเขตรอุดมศักดิ์ มีจำนวนเขตเลือกตั้ง 28 หน่วยเลือกตั้ง ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงส่วนใหญ่ร่วมกิจกรรมทางการเมืองเสมอมาและประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงยังมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การช่วยเหลืองาน อบต. เสนอแนะ ในกิจกรรมของ อบต. ในการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น การประชุมประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การประชุมประชาคมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ฯลฯ

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีจำนวนประชากรในพื้นที่รวมทั้งหมด 20,352 หลังคาเรือน สามารถแยกได้เป็น ชาย จำนวน 19,659 คน และหญิง จำนวน 18,674 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 38,333 คน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีผู้สูงอายุร้อยละ 16.71 จากจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งมีสถิติข้อมูลการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่สำคัญของประชากรที่พบมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคทางเดินหายใจ ไข้หวัด โรคกระเพาะอาหารและทางเดินอาหาร โรคกล้ามเนื้อและกระดูก อาการป่วยที่พบบ่อยในเขตตำบลพลูตาหลวง โดยคิดเฉลี่ยอัตราการป่วยต่อประชากรแสนคน คือ อูจจาระร่วง โรคปอดอักเสบ โรคไข้เลือดออก โรคหัด ปัญหาหลักคือประชาชนขาดความใส่ใจและตระหนักถึงการดูแลสุขภาพ ไม่ได้คัดกรองสุขภาพหรือตรวจสุขภาพประจำปี กับทางโรงพยาบาลเสตืบ กม. 10 ซึ่งทางโรงพยาบาลเสตืบ กม. 10 ได้ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจัดกิจกรรมตรวจคัดกรองสุขภาพเชิงรุกในทุกหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง โดยกองทุนหลักประกันสุขภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ได้สนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมสุขภาพเชิงรุกให้กับโรงพยาบาลเสตืบ กม. 10 ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยผู้สูงอายุ โดยปัจจุบันมีชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 5 ชมรม และในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ได้ร่วมกับส่วนราชการ สถานศึกษาในพื้นที่ ผู้นำชุมชน

จัดกิจกรรมรณรงค์ อบรมให้ความรู้กับประชาชนในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตทั้งสิ้น 8 แห่ง คือ

- 1) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเขาบายศรี, โรงเรียนบ้านชลดและโรงเรียนบ้าน กม.ห้า
- 2) โรงเรียนสังกัดสำนักบริหารการศึกษาศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนเฉลิมวาทานานุสรณ์ (ศึกษาพิเศษชลบุรี)
- 3) โรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 1 แห่ง คือโรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา
- 4) โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลอริยฐาน
- 5) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง จำนวน 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านชลด และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเขาบายศรี

ปัญหาเสพติดในพื้นที่พบว่าในเขตพื้นที่ที่มีผู้ที่ติดยาเสพติดแต่เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นถือว่าน้อย และยังไม่พบผู้ค้า เหตุผลก็เนื่องมาจากว่าได้รับความร่วมมือกับทางผู้นำ ประชาชนหน่วยงานของทางราชการที่ช่วยสอดส่องดูแลอยู่เป็นประจำ การแก้ไขปัญหายขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงสามารถทำได้เฉพาะตามอำนาจหน้าที่เท่านั้น เช่น การรณรงค์การประชาสัมพันธ์ การแจ้งเบาะแส การฝึกอบรมให้ความรู้ ถ้านอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ก็เป็นเรื่องของอำเภอหรือตำรวจแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงก็ได้ให้ความร่วมมือมาโดยตลอด และองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ในการแก้ไขปัญหายเสพติดอย่างต่อเนื่อง และมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้ปัญหาเสพติดและอาชญากรรมในพื้นที่ลดลงและเป็นศูนย์

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

- 1) ภูมิปัญญาด้านการเกษตร พบว่าปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการใช้พืชท้องถิ่น หรือวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาทำการหมัก เช่น ปุ๋ยน้ำหมักยอดสมุนไพร และผลสับปะรดสุก ซึ่งปุ๋ยทั้งสองนี้ กรมวิชาการเกษตรพบว่าจะมีปริมาณธาตุอาหารหลักและฮอร์โมนพืชที่จำเป็นเพียงพอ
- 2) ภูมิปัญญาด้านหมอสุม่นไพร ของ ดร.อุดม ลอดหัวน ซึ่งมีตำรับยาสมุนไพรมีประสิทธิภาพในการรักษามากขึ้น อีกทั้งยังมีการรวบรวมนำพันธุ์สมุนไพรมีพบในเขาพลูตาหลวงมาอนุรักษ์ไว้
- 3) ภูมิปัญญาด้านการจัดการป่า โดยชุมชนจะมีภูมิปัญญาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชนในด้านการใช้ประโยชน์ เช่น ศาลหลวงเตี้ย พลูตาหลวง ฤกษ์กาฝาก และความสัมพันธ์ระหว่างป่า วัดและชุมชน โดยการจัดการในรูปแบบสำนักปฏิบัติธรรมฯ ลักษณะการจัดการป่าชุมชนในชนบท

กรณีวัดป่า ความสอดคล้องกันดังกล่าวทำให้เกิดการอนุรักษ์ป่าขึ้นมา ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามาใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์ไปในตัว ซึ่งภูมิปัญญาทั้งหมดนั้นสามารถพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศของตำบลพลูตาหลวง

ในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ ซึ่งมากถึงร้อยละ 40 ของราษฎรทั้งหมด ร้อยละ 30 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 15 ประกอบอาชีพค้าขาย และร้อยละ 15 ประกอบอาชีพแรงงาน การเกษตรกรรมที่ทำ เช่น ทำไร่มันสำปะหลัง ไร่สับปะรด และสวนผลไม้ การปศุสัตว์ มีการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ ไก่พันธุ์ไข่ และไก่ชน โดยเฉพาะไก่ชน หรือ ไก่พันธุ์พื้นเมืองซึ่งมีการเพาะพันธุ์ขายอย่างแพร่หลายและมีกลุ่มการเลี้ยงไก่ชน เกิดขึ้นหลายกลุ่ม ซึ่งสามารถต่อรองการตั้งราคาขายได้ค่อนข้างสูง จัดว่าเป็นสินค้าที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ได้เป็นอย่างดีเกษตรกรโดยทั่วไปมีฐานะความเป็นอยู่ในระดับพออยู่พอกิน มีการเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น เลี้ยงปลา ในอดีตเคยมีการเลี้ยงกุ้ง แต่สภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม จึงไม่อนุญาตให้มีการเลี้ยงอีก มีสถานที่ท่องเที่ยว คือ สวนบรรพชนสยามจุลกาลสถิต ส่วนในด้านอุตสาหกรรมนั้น เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยไม่อนุญาตให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่อาจก่อมลภาวะได้ จึงมีการดำเนินกิจการที่ทำทางด้านอุตสาหกรรมอื่น เช่น อุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษ อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์ชุดเจาะน้ำมัน ผลิตสายไฟชุด ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายย่อย โดยภาพรวมแล้ว ประชาชนของตำบลพลูตาหลวง จัดอยู่ในกลุ่มของผู้มีรายได้น้อย รายได้ไม่พอใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ค่าครองชีพสูง องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง จึงดำเนินการเข้าช่วยเหลือส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม เพื่อการต่อรองในด้านธุรกิจการตลาด และพัฒนาฝีมือในการประกอบอาชีพต่าง ๆ การประกอบอาชีพเสริม การสร้างทุนทางสังคมโดยวิธีประชาม ซึ่งส่งผลให้ราษฎรมีรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวสูงขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ได้จัดทำประกาศรายงานการรับจ่ายเงินประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 เพื่อให้ประชาชนทราบ ดังนี้ รวมรายรับจริง 209,189,556.42 บาท รวมรายจ่ายจริง 156,227,272.58 บาท ส่วนงบประมาณ พ.ศ. 2565 ผ่านมา 3 ไตรมาส (1 ตุลาคม 2564 - 30 มิถุนายน 2565) องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีรายรับจริง 159,420,441.82 บาท และมีรายจ่ายจริง 100,543,437.88 บาท

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล โดยที่มาตรา 40 และมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 บัญญัติให้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงให้สภาตำบลต่อไปนี้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล โดยให้มีชื่อ

ตามตำบลที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นตั้งอยู่ คือ (109) สภาตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ให้องค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าว มีเขตตามเขตตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ยกเว้นส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาล และสุขาภิบาลที่มีอยู่ในตำบลนั้น ซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน คือ “**พลูตาหลวงน่าอยู่ เคียงคู่วัฒนธรรม นำคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจรุ่งเรือง เฟื่องฟูการท่องเที่ยว**” และเพื่อให้การดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ดังกล่าวประสบความสำเร็จ คณะผู้บริหารจึงได้กำหนดให้มีพันธกิจ ดังนี้ 1) การดูแลรักษาความสะอาด อาคารบ้านเรือนและบริเวณโดยรอบ ถนน ทางเดิน ทางเท้า ที่สาธารณะ สถานที่ราชการต่าง ๆ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล โดยกำหนดมาตรการ ควบคุม ดูแลมลภาวะที่เป็นพิษไม่ว่าจะทางน้ำ – ทางอากาศ 2) พัฒนาระบบ สาธารณูปโภคให้ได้มาตรฐาน “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางสะดวก” 3) พัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ 4) ส่งเสริมการพัฒนาเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยการสนับสนุนทุนการศึกษา ทุนประกอบอาชีพ หรือเบี้ยยังชีพ 5) ส่งเสริม การฝึกอบรมอาชีพเสริม หรืออาชีพหลักแก่ผู้ด้อยโอกาสเพื่อยกระดับรายได้ของ ประชากรในพื้นที่ 6) ส่งเสริมการสาธารณสุขมูลฐานที่ดี การส่งเสริมสุขอนามัยชุมชนและ การป้องกันควบคุมโรคติดต่อตลอดจนการรักษาพยาบาลเบื้องต้น 7) ส่งเสริมพัฒนาการศึกษา ทั้งในและนอกระบบ บำรุงพุทธศาสนาและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีของชาติ 8) ส่งเสริม เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อราชการได้รวดเร็ว ทั่วถึงและมีคุณธรรม และ 9) ส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน ในการแสดงความคิดเห็นตลอดจน การเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานขององค์กร

การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) มุ่งบริการ สาธารณะ และสาธารณูปโภคอย่างมีประสิทธิภาพสูง เช่น น้ำอุปโภค – บริโภค มีปริมาณเพียงพอ ตลอดปีไฟฟ้าสาธารณะส่องสว่างอย่างทั่วถึง การคมนาคมขนส่ง สัญจรไปมาได้ สะดวก รวดเร็ว อาคารบ้านเรือน ถนน ทางเท้า ทางสาธารณะ สะอาดปราศจากขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และมลพิษ ทางน้ำ ทางอากาศ การได้รับข้อมูลข่าวสารตามโอกาสต่าง ๆ ทันท่วงทีเหตุการณ์ 2) มุ่งพัฒนา ส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนที่มีรายได้น้อยให้มีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายและการดำรงชีพ ในปัจจุบัน 3) มุ่งสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และสนับสนุน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในเขตพื้นที่ตามรอยต่อระหว่างหมู่บ้านและตำบล ตลอดจน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีศักยภาพพึ่งพาตนเองได้ 4) ส่งเสริมและสนับสนุน กิจกรรมด้านงานสาธารณสุข มุ่งเน้นให้ราษฎรมีสุขอนามัยที่ดีเพื่อลดอัตราการเจ็บป่วย สนับสนุน

การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ สนับสนุนการออกหน่วยบริการเคลื่อนที่ตามหมู่บ้านและตำบล 5) มุ่งสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ยากจนให้ได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับ หรือสามารถประกอบอาชีพได้ สนับสนุนทุนประกอบอาชีพแก่ผู้ด้อยโอกาสหรือยากไร้ สนับสนุนกิจกรรม เพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุพร้อมเบี่ยงชีพ สนับสนุนช่วยเหลือเบี่ยงชีพแก่ผู้พิการที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้และยากจน จัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำตำบล และสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ 6) รณรงค์ส่งเสริมกิจกรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 7) พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรที่ดี เช่น การพัฒนาให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการให้แก่ผู้บริหาร พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างจัดให้มีการให้บริการ และอำนวยความสะดวกในการติดต่อราชการด้วยความประทับใจสูงสุด จัดบริการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ และข้อมูลอินเทอร์เน็ตตำบลแก่ผู้สนใจทั่วไป ของใช้ และตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือหรือขอราชการสำคัญๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สร้างความประทับใจแก่ผู้ขอใช้สถานที่ประชุมหรือการประชุมสภา อบต. ด้วยบรรยากาศที่ส่งเสริมความสามัคคีสูงสุด

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงเป็นแผนที่มีมุ่งแก้ไขปัญหา สนองความต้องการของประชาชนในเขต พัฒนาคน โดยยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการพัฒนาหลัก และนโยบายของคณะผู้บริหารท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบรวมทั้งคำนึงถึงศักยภาพ และข้อจำกัดของตำบลไปพร้อม ๆ กัน การประสานแผนงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการวางแผนการพัฒนาตำบล ที่ครอบคลุมทุกแผนงานตามความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งในการดำเนินการวางแผนพัฒนานั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้มีการระดมสรรพกำลังที่มีอยู่ทั้งหมดในตำบลมา โดยการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน ประชาคมตำบลให้เป็นไปตามที่ความต้องการของประชาชนโดยแท้จริง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงมียุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐาน มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) แนวทางการบริการด้านถนน 2) แนวทางการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ อุปกรณ์การจัดเก็บน้ำเพื่อเพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตรกรรม 3) แนวทางการบริการด้านไฟฟ้า และ 4) แนวทางการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและการซ่อมบำรุง

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจและชุมชน มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กและผู้ด้อยโอกาส 2) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมสวัสดิการและบริการประชาชน 3) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ 4) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

5) แนวทางการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และ 6) แนวทางการส่งเสริมการดูแลสุขภาพประชาชน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และ 2) แนวทางการจัดหาสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการกำจัดสิ่งปฏิกูล

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเสริมสร้างการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) แนวทางการพัฒนาคุณภาพและจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและปฐมวัยให้ได้มาตรฐาน 2) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา 3) แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษา ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและประชาชนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5) แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกจิตสำนึกในเอกลักษณ์และค่านิยมความเป็นไทย 6) แนวทางการจัดทำและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อสร้างสรรคให้ท้องถิ่นเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 7) แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็ก เยาวชนและประชาชน

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการบ้านเมืองที่ดี มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) แนวทางการพัฒนาสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีคุณภาพ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพของพนักงานฯ และสมาชิก อบต. 3) แนวทางการส่งเสริมส่วนราชการหรือกลุ่มชมรมต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ และ 4) แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน

ความเป็นมา

ในภาพรวมประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยมีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2564 สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 20 ประชากรผู้สูงอายุที่มากขึ้นไปส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้สูงอายุมักหลุดออกจากตลาดแรงงาน ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลต่อฐานรายได้ทางภาษีของรัฐบาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และหนึ่งในบริการสาธารณะที่รัฐบาลต้องใช้จ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีก็คือ รายจ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย ผู้สูงอายุมักประสบปัญหาด้านสุขภาพที่อ่อนแอไปตามสภาพความเสื่อมตามธรรมชาติ ซึ่งสุขภาพที่อ่อนแอมักจะพัฒนาไปสู่ “ความเจ็บป่วย” (Sickness) จนอาจนำไปสู่สภาพความพิการหรือทุพพลภาพได้ในที่สุด (Disability) อาทิ ความเจ็บป่วยที่เกิดจากโรคติดต่อ โรคเกี่ยวกับการทำงานที่บกพร่องของสมอง หัวใจ และอวัยวะสำคัญของร่างกาย หรือความเจ็บป่วยและความพิการทุพพลภาพที่เกิดจากอุบัติเหตุเพราะร่างกายอ่อนแอ อาทิ การล้ม การบาดเจ็บจากการเคลื่อนไหว เป็นต้น

ในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวง โรคหลอดเลือดสมอง (Cerebrovascular disease, Stroke) เป็นโรคที่พบผู้ป่วยสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของประเทศไทยที่จำนวนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองก็สูงและรุนแรงมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งพบได้มากในประชากรผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มอื่น จากการจัดลำดับโรคหรือภาวะที่เป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียปีสุขภาวะ (Disability Adjusted Life Year, DALYs) พบว่า โรคหลอดเลือดสมองมีความสำคัญสูงเป็นอันดับแรกในประชากรอายุมากกว่า 60 ปี ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย เป็นปัญหาสุขภาพโดยรวมของประเทศ ดังนั้น ในอนาคตเมื่อประชากรมีอายุยืนขึ้นปัญหาของโรคหลอดเลือดสมองจะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดูแลรักษาในระยะวิกฤตและการฟื้นฟูสภาพล้วนแล้วแต่เป็นค่าใช้จ่ายมหาศาลของครอบครัวและประเทศมากกว่าผู้ป่วยกลุ่มโรคเรื้อรังอื่น ปัจจุบันพบว่าผู้ป่วยมากกว่าร้อยละ 80 หลังการเกิดโรคจะมีความพิการหลงเหลืออยู่หลังจากพ้นระยะวิกฤต (กฤษณา พิวเวช, 2556) ผู้ป่วยและญาติ/ผู้ดูแลต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมากต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากเจ็บป่วย เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ตามมามากมาย การดูแลและการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยหลังพ้นระยะวิกฤตจึงเป็นหัวใจสำคัญของการดูแลเพื่อลดความพิการ และภาวะแทรกซ้อนโดยเฉพาะในกลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงปานกลาง หากผู้ป่วยกลุ่มนี้ได้รับการฟื้นฟูอย่างเต็มรูปแบบในระยะหกเดือนแรกหลังจากเกิดโรคจะได้ผลดีที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสทอง (golden period) ของการฟื้นฟูผู้ป่วยมีโอกาสฟื้นตัวได้มาก สามารถพัฒนาสมรรถภาพให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้เต็มที่ตามความสามารถที่เหลืออยู่ภายหลังการเกิดโรค

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง จึงได้จัดทำโครงการปรับปรุงศูนย์สามวัย เป็นศูนย์พลูตาหลวงเดย์แคร์ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตระหนักและเห็นความสำคัญของการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยในพื้นที่จึงได้จัดทำโครงการพลูตาหลวงเดย์แคร์ ขึ้น

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

- 1) เพื่อพัฒนาเครือข่ายในการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย Intermediate care และ long term care เชื่อมโยงจากโรงพยาบาลชลบุรี โรงพยาบาลสัตหีบ กม. 10 ศูนย์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบและระบบการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย Intermediate care และ long term care ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง
- 3) เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพต่อเนื่อง ลดภาระพึ่งพา ภาวะแทรกซ้อน และทุพพลภาพในผู้ป่วย Intermediate care และ long term care
- 4) เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่ญาติ/ผู้ดูแล และบุคลากรสาธารณสุข

กระบวนการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน (How to)

จุดเริ่มต้นของโครงการพลูตาหลวงเดย์แคร์ และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุมีรากฐานมาจากกลุ่มอาสาเพื่อนช่วยเพื่อนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยเริ่มต้นจากกิจกรรมพื้นฐานที่เรียบง่ายคือกลุ่มอาสาเข้าเยี่ยมบ้านของเพื่อน ๆ ผู้สูงอายุ เพื่อรับฟังปัญหาและเก็บข้อมูลเบื้องต้นมาประกอบการตัดสินใจทำกิจกรรมต่อเนืองอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงในช่วงเวลาดังกล่าวได้นำข้อมูลเข้าสู่ที่ประชุมผู้บริหารและกำหนดแนวทางช่วยเหลือในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นความช่วยเหลือเพียงการจัดการเวชภัณฑ์และสิ่งของที่จำเป็นต่อผู้ป่วยติดเตียงเท่านั้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2562 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้ประสานงานข้อมูลของตนเองเข้ากับข้อมูลของโรงพยาบาลในพื้นที่จนพบว่า จำนวนผู้ป่วยติดเตียงที่ญาติต้องนำเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูมีจำนวนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในระดับประเทศที่พบว่า ผู้สูงอายุมีโอกาสกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงได้จากโรคหลอดเลือดสมองและอุบัติเหตุ

โครงการพลูตาหลวงเดย์แคร์ และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ เกิดจากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงตระหนักถึงปัญหาการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ดังนั้น จึงได้จัดเจ้าหน้าที่ลงสำรวจคุณภาพชีวิตประชากรในพื้นที่ แล้วพบว่า ในพื้นที่มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุมากถึง 5 ชมรม ซึ่งเป็นหลักฐานสะท้อนให้เห็นว่า ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากจนจัดตั้งเป็นชมรมได้มากถึง 5 ชมรม และเมื่อผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงศึกษารายละเอียดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 5 ชมรม พบว่า ข้อมูลด้านสุขภาพที่สำรวจได้สอดคล้องกับข้อมูลสุขภาพของโรงพยาบาลสตึก 10 โรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร และโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ที่ยืนยันว่า ผู้สูงอายุในเขตตำบลพลูตาหลวงเข้ารับการรักษาและบำบัดอาการโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) สูงขึ้น และผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงมากที่จะกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงในกรณีที่เกิดอาการโรคหลอดเลือดสมอง นอกจากความเสี่ยงต่อโรคดังกล่าวแล้ว ปัจจัยที่อาจทำให้ประชากรในเขตตำบลพลูตาหลวงกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงอีกประการหนึ่งคือ อุบัติเหตุ เนื่องจากตำบลพลูตาหลวง เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในอำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เขตเมืองที่รองรับโครงการขนส่งขนาดใหญ่ อาทิ ท่าเรือมาบตาพุด ท่าเรือแหลมฉบัง สนามบินอู่ตะเภา เป็นต้น ซึ่งโครงการขนส่งขนาดใหญ่ดังกล่าวเป็นปัจจัยดึงให้เมืองขยายตัวออกไปเพื่อดึงดูดการค้าและการลงทุน จึงเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์ได้ง่ายและก่อให้เกิดสภาพความพิการติดเตียงเพิ่มเติมจากโรคหลอดเลือดสมอง

ผู้ป่วยติดเชื้อในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวงที่เกิดจากโรคหลอดเลือดสมองและอุบัติเหตุทางรถยนต์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสถานพยาบาลของรัฐในเขตอำเภอสัตหีบจนนำไปสู่ปัญหาผู้ป่วยล้นโรงพยาบาล สถานการณ์ผู้ป่วยดังกล่าวล้นโรงพยาบาลทำให้บุคลากรทางการแพทย์ไม่เพียงพอจนผู้ป่วยต้องเข้าคิวรอรับบริการทางการแพทย์นานมากกว่า 1 เดือน การรอคอยรับบริการทางการแพทย์ดังกล่าวเป็นสาเหตุทำให้สภาพความเจ็บป่วยแย่ลงเนื่องจากการรักษาพยาบาลและบำบัดฟื้นฟูต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันการเจ็บป่วยเพิ่มเติม

ด้วยจำนวนผู้ป่วยติดเตียงดังกล่าวมีจำนวนมากจนล้นสถานพยาบาล ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง จึงประชุมปรึกษารัฐมนตรีหรือร่วมกันและจัดทำโครงการพลูตาหลวงเดย์แคร์ และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยติดเตียงเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างทันการณ์และสม่ำเสมอ ลดปัญหาเรื่องการเดินทางออกนอกพื้นที่ไปโรงพยาบาล และลดปัญหาเรื่องไม่มีญาติผู้ป่วยมาดูแล

ในระยะเริ่มแรก องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง จัดทำโครงการเพื่อขอความช่วยเหลือจากโรงพยาบาลในพื้นที่โดยเฉพาะโรงพยาบาลสัตหีบ กม 10 และโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ในการส่งบุคลากรทางการแพทย์ในกลุ่มเวชศาสตร์ฟื้นฟูและนักกายภาพบำบัดมาให้บริการในพื้นที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง โดยใช้อาคารศูนย์ 3 วัย เป็นพื้นที่ในการดำเนินโครงการ อย่างไรก็ตาม โครงการประสบปัญหาในขั้นตอนของการบริหารโครงการ เนื่องจากอาคารศูนย์ 3 วัย เป็นอาคารก่อสร้างไม่สอดคล้องต่อโครงการเดย์แคร์เนื่องจากอาคารต้องอาศัยความสะอาด และต้องมีระบบทำความสะอาดปลอดภัย ดังนั้นในระยะเริ่มต้นของโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงต้องอาศัยองค์ความรู้จากบุคลากรทางการแพทย์ที่มาจากโรงพยาบาลทั้งสามแห่งดังกล่าวเป็นหลัก แต่เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลมีอยู่อย่างจำกัด โรงพยาบาลทั้งสามแห่งไม่สามารถจัดสรรบุคลากรทางการแพทย์มาช่วยเหลือได้ทุกครั้ง ดังนั้น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงต้องแก้ไขปัญหาด้วยการเปิดกรอบอัตรานักกายภาพบำบัดคุณวุฒิปริญญาตรี ซึ่งเป็นกรอบอัตราข้าราชการท้องถิ่น อย่างไรก็ตามตำแหน่งนักกายภาพบำบัดเป็นตำแหน่งเฉพาะ และหาบุคคลมาบรรจุยากเนื่องจากต้องผ่านการทดสอบตามระเบียบราชการ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจึงบรรจุบุคคลอัตราจ้างตามภารกิจ ในตำแหน่งนักกายภาพบำบัดมาทดแทนเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังที่จะดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยติดเตียงที่เข้ารับบริการที่อาคารศูนย์ 3 วัย

ในด้านการให้บริการ ณ ศูนย์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพตามโครงการพลูตาหลวงเดย์แคร์นั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้รับการช่วยเหลือจากโรงพยาบาลสัตหีบ กม 10 ในการให้

คำแนะนำเรื่องการจัดระบบรับเข้าผู้ป่วยติดเตียงโดยใช้องค์ความรู้เทียบเคียงกับระบบเวชระเบียนของโรงพยาบาล ซึ่งในขั้นตอนนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงมีข้อกำหนดให้ญาติของผู้ป่วยติดเตียงต้องมาลงนามรับทราบด้วย

ผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยสามารถทำการนัดได้โดยตรงกับศูนย์บริการที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง และสามารถเดินทางเข้ามาใช้บริการได้ด้วยตนเอง หรือหากไม่สามารถเดินทางมารับบริการได้ด้วยตนเองอันเนื่องจากสภาพความเจ็บป่วยที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางหรือไม่มียานพาหนะที่จะใช้เดินทาง ผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยสามารถประสานงานกับสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ให้จัดรถบริการไปรับ-ส่ง ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด โดยมีเงื่อนไขเพียงแค่ว่าเป็นประชากรในพื้นที่บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงเท่านั้น

การเดินทางเข้ารับบริการแต่ละครั้งต้องมีญาติผู้ป่วยมาด้วยเสมอ เพื่อมารับทราบถึงแนวทางการบำบัดฟื้นฟูและเรียนรู้วิธีการบำบัดฟื้นฟูเมื่ออยู่ที่บ้านพักอาศัย การเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูร่างกายเริ่มต้นด้วยการลงทะเบียนในศูนย์บริการ จากนั้นนักกายภาพบำบัดและพยาบาลวิชาชีพประจำองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจะประเมินสภาพความพร้อมของร่างกายโดยอาศัยข้อมูลการรักษาพยาบาลของผู้ป่วยที่ญาติหรือตัวผู้ป่วยนำมาให้จากโรงพยาบาลที่ตนเองเข้ารับการรักษา จากนั้นนักกายภาพบำบัด และพยาบาลวิชาชีพ จะกำหนดรูปแบบการฟื้นฟูและกายภาพบำบัดให้เหมาะสมกับสภาพความเจ็บป่วยหรือพิการ และกำหนดรอบระยะเวลาที่เหมาะสมในการเข้ามารับการบำบัดฟื้นฟูในครั้งถัดไป ซึ่งแต่ละครั้งของการรับบริการที่ศูนย์ใช้เวลาแต่ละครั้งประมาณ 2 ชั่วโมง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกายและความพร้อมของผู้ป่วย และในขณะที่นักกายภาพบำบัดทำการบำบัดฟื้นฟู ญาติผู้ป่วยจำเป็นต้องศึกษาและเรียนรู้ไปพร้อมกับนักกายภาพบำบัดเพื่อนำเอาวิธีการไปบำบัดฟื้นฟูที่บ้านพักอาศัย เนื่องจากการทำการบำบัดฟื้นฟูร่างกายที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอทำให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นและสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมโดยไม่กลายเป็นภาระ

การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยติดเตียงนั้นต้องทำอย่างต่อเนื่องและต้องทำที่บ้านพักอาศัยด้วยเพื่อประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง สมาชิกในครอบครัวของผู้ป่วยติดเตียงส่วนใหญ่ต้องออกไปประกอบอาชีพในเวลากลางวัน ดังนั้น ผู้ป่วยติดเตียงมักถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านเพียงลำพัง ดังนั้น โอกาสการได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายในขณะที่อยู่ที่บ้านจึงทำได้ไม่เต็มที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจึงประสานงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรก กลุ่มสตรีในพื้นที่เข้ามามีบทบาทสนับสนุนโครงการนี้ โดยทำหน้าที่ติดตามผลการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพตามบ้านพักของผู้ป่วย

ผ่านโครงการที่เรียกว่า โครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงที่บ้านและซื้อสินค้าไปเยี่ยมเพื่อให้กำลังใจและติดตามประเมินผล และนำผลการประเมินส่งต่อให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการเสริมสร้างหรือแก้ไขต่อไป

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงตระหนักดีว่า การให้บริการแก่ผู้ป่วยติดเตียง เป็นภารกิจที่ต้องอาศัยทรัพยากรและภาคีเครือข่ายจำนวนมาก ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจึงส่งเสริมให้เกิดกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่จำนวนมาก โดยใช้แรงจูงใจทางงบประมาณที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจัดสรรให้เป็นค่าอาหารว่างสำหรับการประชุมร่วมกับกลุ่มจิตอาสาต่าง ๆ ในพื้นที่ อาทิ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ให้องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงเป็นพื้นที่ส่วนกลางในการจัดประชุมกลุ่มจิตอาสาต่าง ๆ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกเรื่องการประชุม หรือการจัดพื้นที่ให้กลุ่มต่าง ๆ ได้ขายสินค้าของตนเองในลักษณะการระดมทุน เป็นต้น วัตถุประสงค์ก็เพื่อตั้งให้กลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง จากนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจะคอยสอดแทรกวิสัยทัศน์ แผนงานและโครงการให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ได้รับความรู้ซึ่งหนึ่งในวิสัยทัศน์ก็คือ การดูแลคุณภาพชีวิตผู้ป่วยติดเตียงให้กับประชาชนในเขตตำบลพลูตาหลวง

การที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้ทำงานร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ทำให้กลุ่มจิตอาสาหลายกลุ่มมีศักยภาพเพิ่มขึ้นจนสามารถจดทะเบียนกลุ่มเพื่อขอรับงบประมาณจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง และสามารถขอรับบริจาคจากภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งหนึ่งในกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวงคือกลุ่มปันน้ำใจสาธุ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้และมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับศูนย์ปันน้ำใจสาธุ โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ทำหน้าที่เป็นกลุ่มจิตอาสาที่ส่งเสริมโครงการเดย์แคร์ โดยทำหน้าที่เป็นหน่วยติดตามและประเมินผลในระดับครัวเรือน และส่งข้อมูลให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการ

นอกจากนั้น ศูนย์ปันน้ำใจสาธื่อยังทำหน้าที่ระดมทุนช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียงในตำบลพลูตาหลวง โดยขอรับบริจาคเตียงผู้ป่วยติดเตียงและมีเตียงอยู่ในความดูแลจำนวน 100 เตียงที่พร้อมแจกจ่ายให้แก่ผู้ป่วยติดเตียงที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการจัดซื้อ ซึ่งเตียงดังกล่าวมีทั้งเตียงธรรมดาและเตียงไฟฟ้า ซึ่งสถานที่จัดเก็บเตียงผู้ป่วยติดเตียงดังกล่าวใช้สถานที่วัดในการจัดเก็บ และหากต้องการใช้เตียงดังกล่าว ญาติผู้ป่วยต้องเขียนคำขอรับการบริจาค ณ องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง

เห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงบริหารโครงการเดย์แคร์ร่วมกับภาคีเครือข่ายอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในลักษณะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้จำแนกอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุออกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ซึ่งมักเป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐที่เกษียณอายุราชการแล้ว และอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ในแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้าใจเรื่องสมุนไพรและการรักษาด้วยระบบแพทย์ทางเลือก

นอกจากนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงยังสร้างเครือข่ายในแนวราบกับส่วนราชการระดับจังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชลบุรี จนนำไปสู่การลงนามบันทึกข้อตกลงเพื่อความเข้าใจร่วมกัน หรือที่เรียกว่า Memorandum of Understanding (MOU) กับหน่วยงานราชการในพื้นที่อีกหลายแหล่งเพื่อบูรณาการทรัพยากรร่วมกันจนประสบความสำเร็จและได้รับความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการจากโรงพยาบาลสตึก อบ. 10 และโรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ในฐานะหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคการแพทย์เพื่อการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพ และช่วยองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงในการกำหนดรูปแบบโปรแกรมการรักษาบำบัดฟื้นฟู

ด้วยความมุ่งมั่นขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยติดเตียง ผู้บริหารจึงทำข้อเสนอโครงการให้แก่สถานเอกอัครราชทูตประเทศญี่ปุ่นประจำประเทศไทยพิจารณาและได้รับความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่นผ่านองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency - JICA) ให้เข้าร่วมโครงการการจัดบริการสุขภาพและบริการสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุแบบไร้รอยต่อ(Seamless Health and Social Services Provision for Elderly Persons - S - TOP) โดยมีกระทรวงสาธารณสุขทำหน้าที่ประสานงานโรงพยาบาลในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวง

จากระบบการให้บริการสุขภาพและบริการสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุแบบไร้รอยต่อ ทำให้เกิดกลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียง หรือที่เรียกว่า Caregiver (CG) เกิดขึ้น ซึ่ง ณ ปี พ.ศ. 2564 มี CG อยู่จำนวน 11 คน ต่อผู้ป่วยติดเตียงที่ลงทะเบียนเข้าสู่ระบบของโครงการเดย์แคร์ทั้งสิ้น 73 คน หรือเท่ากับ 1 ต่อ 7 คน โดยเฉลี่ย ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มีความเหมาะสมโดยค่าทางสถิติ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วยติดเตียงอาจมีจำนวนมากกว่านั้น เนื่องจากญาติผู้ป่วยอาจไม่นำเข้าสู่ระบบของโครงการเดย์แคร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง

ดังนั้น กลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสตรีและกลุ่มป็นน้ำใจอาสา ถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในการช่วยองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ค้นหาผู้ป่วยติดเตียงที่อยู่ตามบ้านพักและยังมิได้เข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาฟื้นฟู นอกจากนี้ กลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ

ทั้งสองกลุ่มยังทำหน้าที่ติดตามประเมินผลผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจากโครงการเดย์แคร์อีกทางหนึ่งด้วย

จึงกล่าวได้ว่า โครงการเดย์แคร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงและกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวงเป็นการทำงานที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันจนประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบของการจัดระบบการให้บริการสาธารณสุขในระดับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

ความสำเร็จของโครงการเดย์แคร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงและกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวง เกิดจากประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้นำองค์กรและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงที่สามารถบูรณาการทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม และร่วมกันผลักดันให้โครงการประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับแก่ผู้ป่วยติดเตียงในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้แสดงบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายจนทำให้โครงการประสบความสำเร็จในบทบาทต่อไปนี้

1. บทบาทการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Visionary Leaders) ในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้ป่วยติดเตียงในพื้นที่ โครงการเดย์แคร์ที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปี พ.ศ. 2564 เป็นโครงการที่พัฒนามาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา ซึ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากการลงพื้นที่และพบข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มสูงขึ้น และผู้สูงอายุมีแนวโน้มกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงเพิ่มขึ้นจนล้นโรงพยาบาลในพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลสัตหีบ กม 10 โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร ดังนั้น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจึงกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตผู้ป่วยติดเตียงมาอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการทำโครงการจนพัฒนาไปสู่โครงการเดย์แคร์ในที่สุด

นอกจากนั้น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงทุกสมัยได้กำหนดวิสัยทัศน์บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากโรงพยาบาล ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชลบุรี และกลุ่มจิตอาสาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มปันน้ำใจสาธุ และกลุ่มสตรี ซึ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงใช้ภาวะผู้นำที่เน้นการประสานงานแนวราบที่เน้นการมีส่วนร่วมที่เริ่มตั้งแต่การร่วมประชุมปรึกษาหารือ กำหนดแนวทางการทำงานที่ประสานสอดคล้องกันตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ

2. บทบาทการเป็นนักบริหารจัดการเครือข่ายในพื้นที่ (Network Managers) องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงตระหนักดีว่า การบริหารโครงการเดย์แคร์ ต้องใช้ทรัพยากรจากหลายฝ่าย ผู้บริหารจึงเชิญประชุมภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ประกอบไปด้วย โรงพยาบาลสตึก หีบ กม. 10 โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร กลุ่มกองทุนพัฒนาสตรี กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดชลบุรี อสม. เป็นต้น มาประชุมระดมความคิดเห็นกันเพื่อหาแนวทางการดำเนินงาน และกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์มากที่สุด และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการบริหารโครงการ อาทิ กลุ่มโรงพยาบาลทำหน้าที่จัดหาองค์ความรู้มาให้แก่เจ้าหน้าที่ของโครงการเดย์แคร์ และจัดส่งบุคลากรทางการแพทย์มาสนับสนุนงานของโครงการ ในช่วงแรกจัดส่งข้อมูลในขณะที่กลุ่มกองทุนพัฒนาสตรี กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทำหน้าที่ติดตามและค้นหาผู้ป่วยติดเตียงที่อยู่ที่บ้าน รวมทั้งทำหน้าที่ระดมทุนเพื่อจัดหาสิ่งของจำเป็นต่อการดำรงชีพของผู้ป่วยติดเตียง ในขณะที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่ประสานเรื่องการปรับปรุงบ้านพักของผู้สูงอายุติดเตียงตามระเบียบราชการ เป็นต้น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงแสดงบทบาทการเป็นศูนย์กลางประสานข้อมูลให้ส่งต่อข้อมูลที่จำเป็นให้แก่ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

3. บทบาทการเป็นนักวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leaders) องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้ทำโครงการดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบมาอย่างต่อเนื่อง และตระหนักดีว่าต้องอาศัยเครือข่าย อย่างไรก็ตาม การดึงภาคีเครือข่ายให้มาสู่กระบวนการทำงานของระบบราชการส่วนท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องง่าย ดังนั้น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจึงกำหนดแผนกลยุทธ์ในการจูงใจกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ทั้งนี้ ผู้บริหารอนุญาตให้กลุ่มทางสังคมต่างๆ ใช้พื้นที่ของสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในการประชุมกลุ่มของตนเอง และส่งเสริมให้กลุ่มมีความเข้มแข็งจนสามารถจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาได้ และกลุ่มที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วสามารถเขียนโครงการเพื่อรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันเองผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้ใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารวิสัยทัศน์ขององค์การลงสู่กลุ่มต่างๆ เพื่อให้แต่ละกลุ่มเล็งเห็นถึงทิศทางการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเดย์แคร์ ทำให้แต่ละกลุ่มเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงที่เพิ่มมากขึ้นในพื้นที่

4. บทบาทการเป็นนักประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการเดย์แคร์ให้ความสำคัญกับ

การเชื่อมโยงโครงการสู่สาธารณชน ดังนั้น จึงได้จัดทำกลุ่ม LINE เฉพาะโครงการเดย์แคร์ เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สำคัญและจำเป็น ได้อย่างรวดเร็วและสามารถติดต่อกันได้ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง นอกจากนี้ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงยังมีช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้สาธารณชนได้รับทราบถึงกิจกรรมของโครงการเดย์แคร์ อาทิ LINE Facebook และเว็บไซต์ของสำนักงาน เป็นต้น ทำให้ข้อมูลประชาสัมพันธ์โครงการได้รับการถ่ายทอดไปสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง

ข้อคำถามของนักวิจัยที่ถามว่า “ปัจจัยภายนอกอะไรที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ” ผู้บริหาร อบต. เกือบทั้งหมดตอบว่า “ภาคี เครือข่าย หากไม่มีภาคีเครือข่าย โครงการไม่มีทางที่จะประสบความสำเร็จ” จากการสำรวจโครงการพลูตาหลวงเดย์แคร์ และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ พบว่า ภาคีเครือข่ายของโครงการนั้น มีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น โรงพยาบาลสตึก หีบ กม. 10 โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด ชลบุรี องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) และกลุ่มความร่วมมืออาสาสมัคร หรือกลุ่มชมรมต่างๆ กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มจิตอาสาปันน้ำใจสาธุ

โดยส่วนใหญ่ กลุ่มต่างๆ จะมึงบประมาณเป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณจากหน่วยงาน หรือการบริจาค จากสมาชิกในกลุ่มเอง เช่น กลุ่มจิตอาสาปันน้ำใจสาธุ นั้น ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญ (เนื่องจากในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของทหารเรือ) ทำให้มักเป็นบุคลากรที่ไม่มีความเดือดร้อนเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย การดำเนินงานจึงมักใช้การบริหารจากสมาชิกกลุ่ม ในการดำเนินงาน เช่น ในการเป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ เมื่อต้องลงพื้นที่แจกจ่ายสิ่งของ เครื่องใช้จำเป็น มักจัดเตรียมสิ่งของจำเป็นจากงบประมาณของกลุ่มเอง ทำให้การบริหารงานเกิดความคล่องตัว ไม่ติดอยู่กับระเบียบราชการที่มีข้อปฏิบัติมากมาย

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

ผลสำเร็จและผลกระทบที่เกิดขึ้น

โครงการเดย์แคร์และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุเป็นโครงการที่สร้างผลกระทบทางบวก ในระดับครัวเรือนเป็นอันดับแรก เนื่องจากพื้นที่ตำบลพลูตาหลวงเป็นพื้นที่ที่มีประชากรผู้สูงอายุ มากถึงร้อยละ 20 และเป็นเขตเมืองที่อยู่ในเส้นทางคมนาคมขนาดใหญ่ซึ่งทำให้เกิด การจ้างงาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้สมาชิกในครอบครัวที่เป็นวัยทำงานมีงานทำและไม่มีเวลา มากเพียงพอในการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน

ปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้น หากผู้สูงอายุในครอบครัวกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงหรือสมาชิกในครอบครัวกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง ดังนั้น ญาติผู้ป่วยติดเตียงที่นำผู้ป่วยเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายในโครงการเดย์แคร์และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุจึงเป็นทางออกสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะดีขึ้น และไม่เป็นภาระทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนมากจนเกินไป

ผลกระทบทางบวกที่เกิดจากโครงการนี้ คือ ผู้ป่วยติดเตียงมีโอกาสเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างสม่ำเสมอและถูกวิธีโดยไม่ต้องรอคิวนานเหมือนกับไปติดต่อกับโรงพยาบาลทั่วไป ทำให้อาการทางร่างกายฟื้นฟูได้อย่างรวดเร็วจนในบางรายสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในชีวิตประจำวัน และบางรายสามารถกลับไปประกอบอาชีพได้เหมือนเดิมซึ่งไม่ทำให้เกิดปัญหาต่อเศรษฐกิจครัวเรือนแต่อย่างใด

ผลกระทบทางบวกที่เกิดกับผู้ป่วยติดเตียงโดยตรงคือ ผู้ป่วยติดเตียงมีสุขภาพจิตดีขึ้นและมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อตนเองและบุคคลรอบข้างเนื่องจากการเดินทางเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูกับโครงการเดย์แคร์เป็นการส่งเสริมให้ได้พบปะพูดคุยกับบุคคลอื่นทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับบุคคลอื่น แม้ว่าในระยะแรกผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้สูงอายุติดเตียงอาจยังมีทัศนคติทางลบต่อตนเองอยู่บ้าง แต่การเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างสม่ำเสมอทำให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งทำให้ผู้ป่วยมีความหวังและลดภาวะความเครียดในจิตใจลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนั้น การเข้ารับบำบัดฟื้นฟู ยังเป็นกลไกที่สร้างสัมพันธภาพที่ดีขึ้นระหว่างผู้ป่วยและญาติผู้ป่วย เนื่องจากทุกครั้งที่ต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ญาติผู้ป่วยต้องมาด้วยทุกครั้งเพื่อเรียนรู้การฟื้นฟูบำบัดและต้องนำไปบำบัดฟื้นฟูที่บ้าน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและตัวผู้ป่วยโดยตรง

นอกจากโครงการเดย์แคร์ที่เป็นโครงการในเชิงฟื้นฟูบำบัดแล้ว กลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้สุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวงดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุเป็นกลุ่มทางสังคมที่ทำงานร่วมกับโครงการเดย์แคร์ในลักษณะการป้องกันการเกิดอาการของโรคหลอดเลือดสมอง เนื่องจากกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุจะทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบผลสัมฤทธิ์จากการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจากโครงการและแจ้งผลให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงทราบเพื่อรับไว้เป็นข้อมูลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนางานต่อไป ในอีกทางหนึ่ง กลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุก็ยังทำหน้าที่ให้ความรู้และวิธีการดูแลสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อป้องกันการเป็นโรคหลอดเลือดสมอง และป้องกันมิให้ผู้สูงอายุ

ที่อยู่ที่บ้านเพียงลำพังเกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้งจากสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น การเข้าไปเยี่ยมตามบ้านโดยกลุ่มจิตอาสาเหล่านี้จึงถือได้ว่าเข้าไปร่วมสร้างผลกระทบทางบวกให้เกิดขึ้นกับประชากรผู้สูงอายุในเขตตำบลพลูตาหลวงได้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยการทำงานที่ประสานสอดคล้องกันระหว่างผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง โรงพยาบาลในพื้นที่ กลุ่มจิตอาสา กลุ่มต่าง ๆ ทำให้การบริหารโครงการเดย์แคร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงกลายเป็นต้นแบบการบริหารเครือข่ายในพื้นที่ได้ประสบความสำเร็จและได้รับทุนสนับสนุนเพิ่มเติมจาก JICA ให้เข้าร่วมโครงการจัดบริการสุขภาพและบริการสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุแบบไร้รอยต่อ (Seamless Health and Social Services Provision for Elderly Persons - S -TOP) ซึ่งเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่พิสูจน์ความสำเร็จของโครงการที่สร้างผลกระทบทางบวกต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวง

รูปภาพภายในศูนย์เดย์แคร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง

รูปภาพศูนย์เดย์แคร์ องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง
ถ่ายเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงขอให้งดถ่ายภาพผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา
เพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้ป่วย

บทสรุปความสำเร็จของโครงการ

ความยั่งยืนของโครงการเดย์แคร์และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวงขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. **วิสัยทัศน์ของผู้นำ**ของทุกหน่วยงาน โครงการขององค์การจะพัฒนาได้จนประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืนจนสามารถต่อยอดได้นั้น ต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ในกรณีโครงการเดย์แคร์และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณภาพจากทุกหน่วยงาน ตั้งแต่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ผู้บริหารโรงพยาบาลในพื้นที่ ผู้นำกลุ่มจิตอาสา ผู้นำกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลพลูตาหลวง ที่ต้องมองเห็นปัญหาร่วมกันอย่างชัดเจน และเริ่มต้นด้วยการประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่อง โครงการเดย์แคร์เป็นโครงการที่ทำต่อยอดมาจากโครงการเดิมโดยใช้ระยะเวลากว่า 15 ปี ในการเรียนรู้และปรับปรุงคุณภาพ

บริการมาโดยตลอด จึงอาจกล่าวได้ว่า วิสัยทัศน์ของผู้นำมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้ การดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียงในตำบลพลูตาหลวง และด้วยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของผู้นำ ทำให้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ตลอดจนในกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ มองเห็นทิศทางในการจัดบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง ดังนั้น จึงเชื่อได้ว่า แม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในตำแหน่งผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงไปอย่างไร ระบบและกลไกที่สร้างขึ้นและดำเนินการไว้อย่างดีแล้ว ก็ยังสามารถดำเนินการต่อไปได้ด้วยด้วยการ ขับเคลื่อนของเจ้าหน้าที่ ที่เห็นทิศทางตามวิสัยทัศน์ของผู้นำที่ได้วางเอาไว้

2. การร่วมมือร่วมใจของประชาชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รองปลัด อบต. พลูตาหลวง (นางสาวนิจรินทร์ สิทธิพงศ์) กล่าวว่า หากให้คะแนนเต็ม 10 โครงการเดย์แคร์ของ องค์กรบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ได้คะแนนในระดับ “9” เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ กลุ่มโรงพยาบาล กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ในพื้นที่ต่างให้ความร่วมมือกับโครงการนี้เป็นอย่างดี ผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงชี้ให้เห็นว่า การสร้างความไว้วางใจใน การทำงาน ผู้นำหรือผู้บริหารต้องแสดงบทบาทนำอย่างจริงจังให้ประชาชนเห็นเป็นแบบอย่างที่ดี และต้องลงมือปฏิบัติให้ประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ เห็นเป็นรูปธรรมให้ได้ก่อน ดังนั้น การลงพื้นที่ เพื่อตรวจเยี่ยมบ้านของผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยติดเตียงจึงเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหาร เพื่อเป็น การแสดงน้ำใจ และให้ “ใจ” ดังนั้น เมื่อประชาชนและกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ เห็นถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจแล้ว ประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ จึงให้ความร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง เพิ่มขึ้น และเป็นความร่วมมือที่มีอยู่ เข้าไปร่วมกำหนดนโยบายและแผนงานส่งเสริมและดูแล ผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งถือได้ว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ ในระดับของการกำหนดทิศทาง แผนงาน และโครงการ ถือเป็นการมีส่วนร่วมที่มีคุณค่าและอยู่ใน ระดับสูง ซึ่งทำให้องค์กรบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้รับการสนับสนุนให้เข้าโครงการ S-TOP โดยมี JICA ให้การสนับสนุนในที่สุด

3. ระบบและความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เมื่อผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนแล้ว ลงมือ ปฏิบัติให้ประชาชนดูเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ประชาชนก็เกิดศรัทธาและนำไปสู่การมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการเดย์แคร์ในที่สุด ซึ่งวิสัยทัศน์ของผู้นำรวมกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนจากหลากหลายกลุ่มทางสังคมอย่างกว้างขวางนำไปสู่การสร้างระบบ และกลไกการทำงานเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน โดยแต่ละหน่วยงานรับวิสัยทัศน์ เดียวกันไปสร้างเป็นแผนงานของตนเอง โดยเริ่มต้นจากแผนชุมชนที่ต้องมีองค์ประกอบของ ผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงอยู่ในแผนงานในระดับชุมชนด้วย นอกจากแผนชุมชนแล้ว กลุ่มทาง สังคมกลุ่มต่าง ๆ ก็ต้องจัดทำแผนงานของตนเองที่รวมผู้สูงอายุอยู่ในแผนงานของตนเองด้วย และ

หลังจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ก็จะเชิญประชุมกลุ่มต่าง ๆ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อผลักดันแผนงานและโครงการให้ไปสู่ทิศทางเดียวกันทำให้เกิดพลังในระดับชุมชน นอกจากนี้ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงยังสร้างระบบเทียบเคียงประสิทธิภาพผ่านรูปแบบการส่งโครงการต่าง ๆ เข้าประกวดในระดับประเทศเพื่อรับความคิดเห็นมาปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน และเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้รับการกระตุ้นความคิดใหม่ๆ ที่ได้จากการประกวดหรือแข่งขันอยู่เสมอ ซึ่งโครงการเดย์แคร์เป็นหนึ่งในหลายโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงส่งเข้าประกวดเพื่อขอรับรางวัลและได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี พ.ศ. 2564 ในที่สุด

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงได้สรุปผลสำเร็จของตนเองภายใต้โมเดลที่เรียกว่า PDC: PSSC โดย PDC ย่อมาจาก Plutaluang Day Care และ PSSC ประกอบด้วย P หมายถึง การวางแผน (Planning) S หมายถึง การสนับสนุน (Supporting) S หมายถึง รักษาช่วยเหลือ (Saving) และ C หมายถึง ดูแลใส่ใจ (Caring)

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวง ยึดถือเอา PDC: PSSC เป็นแนวทางและภาพสะท้อนของความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโครงการ และยืนยันว่าความสำเร็จของโครงการเกิดจากผู้นำทุกหน่วยงานต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน (Being visionary) ลงมือทำอย่างจริงจัง (Working continuously) ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ออกไปในทุกภาคส่วน (Continuously cascading vision) บูรณาการทรัพยากรในพื้นที่ (Integrating resources) ส่งเสริมการจัดทำแผนชุมชน (Supporting community planning) เปิดพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น (Creating Knowledge & Information sharing) ส่งเสริมให้ทุกกลุ่มทางสังคมได้รับการขึ้นทะเบียน (Empowering local social groups) และส่งเสริมระบบการสร้างคู่เทียบ (Creating benchmarking system)

**ท้องถิ่น
กับบริการสาธารณะ
ด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิตของ
ประชากร
กลุ่มเปราะบาง**

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิต
ของประชากร
กลุ่มเปราะบาง

การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ สู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ เทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ธีระพงษ์ ฎริปาณิก*
และคณะ**

ความเป็นมา

บทนำ

เทศบาลนครนครสวรรค์เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล เรียกว่า “สุขาภิบาลเมืองนครสวรรค์” ตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นสุขาภิบาล เมื่อปี พ.ศ. 2457 ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 มีเนื้อที่ 1.47 ตารางกิโลเมตร

เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นและชุมชนหนาแน่นมากขึ้น จึงได้ทำการขยายเขตเทศบาลออกไปครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2493 ทำให้มีพื้นที่ 8.85 ตารางกิโลเมตร (พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ พ.ศ. 2493 ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 71 เล่ม 67 วันที่ 26 ธันวาคม 2493 หน้าที่ 1259-1263) และได้ขยายเขตเทศบาลครั้งที่สองเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2522 มีผลบังคับใช้วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 มีพื้นที่ 27.87 ตารางกิโลเมตร (พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 96 เล่ม 56 วันที่ 21 เมษายน 2522) และในวันที่

* ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ บัวหล้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, นายดุสิต รัฐศีล นักวิจัย, นางศญาพัฒน์ กิตติสารวัฒน์ นักวิจัย

23 กันยายน พ.ศ. 2538 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครนครสวรรค์ (ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 112 ตอนที่ 40 ก วันที่ 24 กันยายน 2538) เพื่อพัฒนาและรองรับการบริหารและบริการประชาชนให้มีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเทศบาลนครสวรรค์ได้ก่อสร้างอาคารสำนักงานเป็นอาคาร คสล. 5 ชั้น พร้อมตาดฟ้า ขนาดกว้าง 42 เมตร ยาว 126 เมตร พื้นที่ใช้สอย ประมาณ 20,000 ตารางเมตร งบประมาณก่อสร้าง 240,939,360 บาท เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 72 พรรษา และได้รับพระราชทานชื่ออาคารว่า “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ พระชนมพรรษา”

เทศบาลนครสวรรค์ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ใจกลางท้องที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 237 กิโลเมตร มีพื้นที่ในเขตการปกครอง จำนวน 27.87 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ครอบคลุม 5 ตำบล ดังนี้ 1) ตำบลปากน้ำโพทั้งตำบล 2) ตำบลนครสวรรค์ตก หมู่ที่ 1, 4, 5, 9, 10 3) ตำบลนครสวรรค์ออก หมู่ที่ 1, 4, 5, 6, 7 4) ตำบลวัดไทร หมู่ที่ 10, 11, 12, 13 และ 5) ตำบลแควใหญ่ หมู่ที่ 4, 7, 10

มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มโดยมีภูเขาขนาดเล็กอยู่ตอนกลางได้แก่เขาบซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 185.50 เมตร นอกจากนี้ยังมีเขาน้อย เขาวัดไทร เขาดาวดึงส์ และเขาโกรกพม่าที่มีลักษณะเป็นภูเขาขนาดเล็กมีแม่น้ำปิงผ่านกลางพื้นที่ตั้งแต่ทางด้านทิศเหนืออ้อมมาทางทิศตะวันออกแล้วเลี้ยวลงใต้มารวมกับแม่น้ำน่านบริเวณปากน้ำโพเป็นต้น แม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านทิศตะวันออกของเทศบาลมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ จดแนวสะพานข้ามแม่น้ำปิงใกล้เกาะตาเทพ อบต.บางม่วง และ อบต. บึงเสนาท ทิศใต้ จดวัดศรีสุวรรณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3005 (ท่าตากุ๋ย - โกรกพระ) และอบต.นครสวรรค์ออก ทิศตะวันออก จดทางรถไฟบริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพ อบต. แควใหญ่ และบึงบอระเพ็ด ทิศตะวันตก จดสะพาน2เขาขาด (กม.241+650) และ อบต. หนองกรด

ภูมิอากาศโดยทั่วไปจะเป็นภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน ที่มีลักษณะค่อนข้างร้อนและแห้งแล้งมีอุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย 34.4 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดโดยเฉลี่ยที่ 20 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีที่ 28.7 องศาเซลเซียส มีฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม โดยเฉพาะในเขตเทศบาลถือว่าเป็นบริเวณที่มีฝนตกชุกของจังหวัด ซึ่งมีฝนตกอยู่ระหว่าง 80 - 100 วันต่อปี

ทรัพยากรธรรมชาติในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1) ป่าไม้ในเขตเทศบาล มีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นป่าไม้ที่อยู่ตามเทือกเขาบก เขาน้อย เขาวัดไทร เขาดาวดิงส์ และเขาโกรกพม่า ซึ่งมีลักษณะเป็นป่าโปร่งเชิงเขามีบางส่วนเป็นป่าปกคลุมหนาแน่น 2) แหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่ 2.1) แม่น้ำเจ้าพระยาเกิดจากการไหลมารวมกันของแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน ที่บริเวณปากน้ำโพ แล้วไหลลงทางทิศใต้สู่ที่ราบลุ่มภาคกลางและออกสู่ทะเลที่อ่าวไทยเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่มีประโยชน์ทั้งทางด้านการเกษตร การคมนาคม การอุตสาหกรรมการอุปโภคบริโภคของพื้นที่บริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำมาตั้งแต่อดีต และยังเป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญอีกด้วย 2.2) แม่น้ำปิงเป็นลำน้ำสายใหญ่ที่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาภาคเหนือไหลผ่านท้องที่อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอกำลีย์มาบรรจบกับแม่น้ำน่านเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตำบลปากน้ำโพ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญอีกสายหนึ่งทั้งในด้านการเกษตรอุตสาหกรรม การอุปโภคบริโภคของประชากรบริเวณสองฝั่งที่แม่น้ำไหลผ่าน และ 2.3) แม่น้ำน่านเป็นลำน้ำสายใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาฝิ่ป็นน้ำจังหวัดน่านไหลผ่านจังหวัดสำคัญ คือ พิษณุโลก พิจิตร และผ่านท้องที่อำเภอชุมแสง บรรจบกับแม่น้ำวังแล้วไหลผ่านอำเภอเมืองนครสวรรค์ ก่อนมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่ตำบลปากน้ำโพ เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ทั้งด้านการเกษตร การคมนาคม การอุปโภคบริโภค

เทศบาลนครนครสวรรค์มีจำนวนประชากร รวม 86,703 คน แยกเป็น เพศชาย 40,958 คน เพศหญิง 45,745 คน จากจำนวน 4 เขต 71 ชุมชน โดยประชากรในเขตเทศบาลประกอบอาชีพต่าง ๆ ดังนี้ อาชีพค้าขาย ร้อยละ 46 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 25 อาชีพรับราชการ ร้อยละ 11 อาชีพบริการต่าง ๆ ร้อยละ 18 และในเขตเทศบาลบริเวณใจกลางเมืองส่วนใหญ่จะเป็นศูนย์กลางพาณิชยกรรมและธุรกิจต่าง ๆ และพื้นที่ที่อยู่ต่อเนื่องจะเป็นบริเวณที่เป็นย่านที่อยู่อาศัยเดิมโดยมีลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ดังนี้ 1) ด้านพาณิชยกรรมและบริการ สถานีบริการน้ำมัน 14 แห่ง ศูนย์การค้า/ ห้างสรรพสินค้า 5 แห่ง ตลาดสด 3 แห่ง ตลาดริมเขื่อน 2 แห่ง 2) สถานประกอบเทศพาณิชย์ กิจการการประปาเทศบาล 3 แห่ง สถานธนาบาล 3 แห่ง สถานีขนส่งจังหวัดนครสวรรค์ 1 แห่ง โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง 3) สถานประกอบการด้านบริการ โรงแรม 24 แห่ง โรงภาพยนตร์ 1 แห่ง และ 4) การอุตสาหกรรม ลักษณะการประกอบอุตสาหกรรมในท้องถิ่นมี 2 ประเภท คือ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก

โดยมีสถานศึกษาในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์จำนวนทั้งสิ้น 40 แห่ง นักเรียน นักศึกษา และพระภิกษุ มีประมาณ 58,326 คน ห้องเรียน จำนวน 1,787 ห้อง ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มีจำนวน 3,320 คน โดยแยกเป็นสถาบันการศึกษาสังกัดต่าง ๆ รวม 7 สังกัด ดังนี้ 1) สถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จำนวน 8 แห่ง 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต1 จำนวน 5 แห่ง 3) สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน

2 แห่ง 4) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน ระดับอนุบาล - ช่วงชั้นปีที่ 1 - 4 ระดับ
อาชีวศึกษา จำนวน 20 แห่ง 5) สถานศึกษาสังกัดกระทรวงกีฬาและการท่องเที่ยว จำนวน 1 แห่ง
6) สถานศึกษาสังกัดกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 3 แห่ง และ 7) สถานศึกษาสังกัด
กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม จำนวน 3 แห่ง

ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ มีระบบสาธารณูปโภคเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ดังนี้
1) ทางหลวงแผ่นดิน 4 สาย ที่สำคัญ ได้แก่ 1.1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน)
1.2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 (บางปะอิน-นครสวรรค์) 1.3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข
117 (นครสวรรค์-พิษณุโลก) และ 1.4) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 225 (นครสวรรค์-ชัยภูมิ)
2) ถนนภายในเขตเทศบาล มีทั้งหมด 430 สาย ยาวประมาณ 126,475 เมตร 3) พื้นที่ถนนและ
ทางเท้า 1,518,700 ตารางเมตร 4) สะพานลอย คสล.ข้ามถนน 10 แห่ง 5) สัญญาณไฟจราจร
15 แห่ง 6) กล้องโทรทัศน์วงจรปิด 160 จุด 7) ไฟฟ้าสาธารณะ 12,000 จุด 8) ไฟฟ้าและ
แสงสว่างในเขตเทศบาลเป็นของไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟน.3) จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งให้บริการ
ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดในเขตเทศบาลทั้งระบบไฟฟ้าภายในอาคาร และระบบไฟส่องสว่างทาง
สาธารณะ ที่มีกำลังผลิตเพียงพอต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของจังหวัดนครสวรรค์ โดยมี
ผู้ใช้ไฟฟ้าในเขตเทศบาลจำนวน 42,448 ราย และ 9) เทศบาลให้บริการประปาครอบคลุม
ในเขตพื้นที่ของเทศบาลนครนครสวรรค์ และมีผู้ใช้บริการจำนวน 28,196 ครัวเรือน (มีนาคม
2553) มีแหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำประปา และแหล่งน้ำดิบสำรอง คือ แม่น้ำปิง และแม่น้ำยม
ตามลำดับ มีกำลังการผลิต 70,800 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และใช้งานจริงในปัจจุบัน 58,000
ลูกบาศก์เมตรต่อวัน

เทศบาลนครนครสวรรค์ ได้จัดทำประกาศรายงานการรับจ่ายเงินประจำปีงบประมาณ
พ.ศ.2564 เพื่อให้ประชาชนทราบ ดังนี้ รวมรายรับจริง 1,089,429,690.64 บาท รวมรายจ่ายจริง
1,039,217,042.75 บาท ส่วนงบประมาณ พ.ศ. 2565 เทศบาลนครนครสวรรค์ ได้ตั้งงบประมาณ
รายรับ-รายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ไว้ในเทศบัญญัติ จำนวน 981,745,100.00 บาท

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาลนครนครสวรรค์ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ “นครน่าอยู่ เคียงคู่เจ้าพระยา
พัฒนานวัตกรรม สร้างสังคมสุขภาวะ” และจากวิสัยทัศน์ในการพัฒนา ดังกล่าว สามารถนำมา
กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ได้ดังนี้

1. ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุน
ให้เด็ก เยาวชน และประชาชน มีพฤติกรรมสุขภาพ และการป้องกันควบคุมโรคที่เหมาะสมและ

พัฒนาระบบเครือข่ายการสร้างเสริมสุขภาพ ให้ครอบคลุมทั่วถึง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2) เพิ่มความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังจิตสำนึก ให้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ให้แก่
เด็กเยาวชนและประชาชน 3) เสริมสร้าง สนับสนุน ระบบคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพให้มี
ประสิทธิภาพ และ 4) ส่งเสริม พัฒนา สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการป้องกันและลดปัญหามลพิษ และระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำ

2. ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ มีแนวทางการพัฒนา คือ

1) พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อสร้างสรรค์
ให้ท้องถิ่นเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) พัฒนาคุณภาพของครูและบุคลากรทาง
การศึกษา 3) พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมให้สื่อสารได้ 3 ภาษา 4) ส่งเสริมและพัฒนากีฬา
นันทนาการ กิจกรรมเด็กเยาวชน และประชาชน และ 5) การอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
ประเพณี ท้องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ
ความเป็นไทย

3. ด้านสวัสดิการสังคมและชุมชน มีแนวทางการพัฒนา คือ

1) น้อมนำหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
และ 3) จัดสวัสดิการให้กับประชาชนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

4. พัฒนากายภาพเมือง มีแนวทางการพัฒนา คือ

1) พัฒนาระบบคมนาคม การจราจร
และขนส่ง ติดตั้งระบบไฟฟ้าสาธารณะ 2) ปรับปรุงภูมิทัศน์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่
นันทนาการ และสวนสาธารณะ 3) ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพ การขยายระบบผลิต และ
จำหน่ายน้ำประปาพร้อมพัฒนาคุณภาพน้ำประปา และ 4) ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพระบบ
ระบายน้ำ ระบบป้องกันน้ำท่วม / และแก้ไขปัญหา น้ำท่วม

5. ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง มีแนวทางการพัฒนา คือ

1) ส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค สิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน และการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และ 2) พัฒนาระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
การรักษาความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

6. ด้านการบริหารจัดการที่ดี มีแนวทางการพัฒนา คือ

1) ส่งเสริมการบริหารจัดการ
ตามหลักธรรมาภิบาล 2) พัฒนาระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ และ
3) ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการบริหารให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน

จากยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังกล่าว นายจิตตเกษมณัฐ นิโรจน์ธนรัฐ นายกเทศมนตรี
นครนครสวรรค์ ได้นำมากำหนดนโยบายในการบริหารงานเทศบาลนครนครสวรรค์ ดังนี้

1. พัฒนาเทคโนโลยีปรับปรุงคุณภาพชีวิต “เมืองอัจฉริยะ” Smart City ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีของคนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ประกอบด้วย 1) Smart Environment (สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ) เช่น โครงการจัดเก็บขยะอัจฉริยะ โครงการเฝ้าระวังและเตือนภัยสภาพอากาศ โครงการตรวจวัดค่า PM 2.5 2) Smart Energy (พลังงานอัจฉริยะ) เช่น โครงการพลังงานฉลาดใช้บริเวณสวนสาธารณะ โครงการบริหารจัดการเพื่อการประหยัดพลังงาน อาคารรัฐ 3) Smart People (พลเมืองอัจฉริยะ) เช่น โครงการ Big Data ข้อมูลเพื่อพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจ พัฒนาพื้นที่ Smart Block ถนนกายภาพแห่งการเดิน จัดทำเสาไฟฟ้าอัจฉริยะ Smart Poles ข่าวดสาร สื่อสารฉับไว 4) Smart Living (การดำรงชีวิตอัจฉริยะ) เชื่อมระบบเครือข่ายกล้องวงจรปิด (CCTV) และระบบเครือข่ายความเร็วสูงในเขตเทศบาลนครสวรรค์ เพื่อเพิ่มความปลอดภัย ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยว พร้อมแก้ปัญหาจราจร

2. พัฒนาคุณภาพชีวิต 1) จัดตั้งโรงเรียนและศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลที่ปัจจุบันมีมากกว่า 16,000 คน และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น มีกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตร่วมกับการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ (Long Term Care) โดยร่วมกับหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน จัดผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียงอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ 2) ส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนแบบบูรณาการ 3) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง 4) ส่งเสริมการป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดผู้ติดยาจากปัญหาเสพติด 5) ให้การสงเคราะห์เด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัยอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค 1) ปรับปรุงประสิทธิภาพระบบน้ำประปา โดยเพิ่มโรงผลิตน้ำประปาเกาะยม นำน้ำจากแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน ให้บริการในราคาถูกทั่วถึงและเพียงพอในช่วงฤดูแล้ง โดยดำเนินการของบประมาณจากภาครัฐส่วนกลาง 2) ก่อสร้างและปรับปรุงระบบระบายน้ำ เพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิถนนจักรวาล (การเคหะและพื้นที่ใกล้เคียง) 3) ก่อสร้างท่อระบายน้ำลอดใต้ถนน 117 เพิ่มช่องทางการระบายน้ำสถานีขนส่งผู้โดยสาร (ศูนย์ท่ารถ) และระบบระบายน้ำแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขัง บริเวณตั้งแต่เชิงสะพานพิชญ์โลกถึงชุมชนวัดไทรมาถึงสะพานป้อมหนึ่ง 4) ปรับปรุงผิวจราจร ค.ส.ล. ในเขตเทศบาล เพื่อความสะดวกในการสัญจร 5) สนับสนุนการปรับปรุงผังเมืองรวมในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อขยายโอกาสในการพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจ 6) การก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วม และระบบระบายน้ำ ให้ครอบคลุมทั่วเขตเทศบาลฯ (โดยขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมโยธาธิการและผังเมือง) ประกอบด้วยบริเวณรอบเกาะญวน โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ถึงวัดเขื่อนแดง โรงงานเปปซี่ถึงคลองบางปรอง ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ถึงสะพานดุสิตาภูมิพาสานถึงสะพานนิมมานรดี ทำข่าวก้านันทรงถึงศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์

4. พัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 1) ปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียและขยายระบบรวบรวมน้ำเสียให้ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบ 2) การบริหารและจัดการขยะมูลฝอย ตามขบวนการคัดแยกเข้าสู่ระบบรีไซเคิลและพัฒนาให้เป็นพลังงานทางเลือก โดยการพัฒนาจากระบบฝังกลบ (Land Fill) ไปเป็นระบบ RDF คือการนำขยะเก่าและใหม่มาคัดแยกเป็นวัสดุเชื้อเพลิงและนำไปผลิตไฟฟ้าได้ต่อไป 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในท้องถิ่น 4) ปรับปรุงและเพิ่มสวนสาธารณะพื้นที่สีเขียว ให้เป็นปอดของเมืองโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 5) ปรับปรุงและจัดระเบียบตลาดสดเทศบาล ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดตามหลักสุขาภิบาล

5. พัฒนาการท่องเที่ยว เสริมสร้างเศรษฐกิจ 1) เสริมสร้างให้มีแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น 2) การก่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมต้นแม่น้ำ และเจ้าแม่กวนอิม 3) ปาง บริเวณเกาะยม 3) โครงการสะพานคนเดินข้ามแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน เชื่อมตัวเมืองกับพาสานและฝั่งศาลเจ้า 4) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและนำรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น 5) พัฒนาพื้นที่รับน้ำที่ผ่านระบบบำบัดน้ำเสียของเทศบาล ปริมาณมากกว่า 36,000 ลบ.ม. ต่อวัน ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นสถานที่ท่องเที่ยว “คลองญวนชวนรักษ์”

6. พัฒนาการศึกษาท้องถิ่นและส่งเสริมด้านการกีฬา 1) ส่งเสริมการเรียนการสอน 3 ภาษา (ไทย อังกฤษ จีน) ทั้ง 9 โรงเรียน 2) ส่งเสริมการเรียนสายอาชีพควบคู่กับสายวิชาการ เพื่อเพิ่มโอกาสให้แก่นักเรียนในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ 3) ส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ทั้ง 12 แห่ง 4) โรงเรียนกีฬาเทศบาลนครนครสวรรค์ (ท.9) พัฒนาอาคารสถานที่ภายในสนามกีฬาพัฒนารากฐานด้านกีฬาให้แก่ประเทศชาติและสร้างชื่อเสียงให้แก่ท้องถิ่น 5) สนับสนุนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นคุณภาพใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม 6) พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา อาคารสถานที่ และเครื่องมือเครื่องใช้ให้ทั่วถึง และเพียงพอ 7) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น 8) ส่งเสริมกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพและเพื่อความเป็นเลิศ

7. พัฒนาการเมืองการบริหาร 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน องค์กร และท้องถิ่น 3) สนับสนุนการบริหารจัดการ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงานและโครงการตามพระราชดำริ 4) พัฒนาระบบงานให้บริการ งานรักษาความสงบปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยรวมถึงการติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมทั่วเขตเทศบาล การให้บริการระบบ WiFi โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ความเป็นมา

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับจำนวนประชากรอายุเกิน 60 ปีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลุ่มอายุนี้เรียกว่า กลุ่มประชากรผู้สูงอายุ ประชากรในกลุ่มนี้ยิ่งมีอายุสูงขึ้นมากเท่าไร ยิ่งมีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคตามสภาพร่างกายที่ทรุดโทรมลง และเป็นวัยที่บริโภคเป็นหลักมากกว่าการทำงาน เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการกลับคืนสู่ระบบเศรษฐกิจในสังคม นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่อายุมากขึ้น มีความเสี่ยงสูงต่อการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ซึ่งส่งผลโดยตรงกับตัวผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น การเพิกเฉยต่อปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุอาจทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นภาระทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยต่างให้ความสำคัญกับปัญหาผู้สูงอายุ และพยายามหาแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในหลากหลายรูปแบบ เทศบาลนครนครสวรรค์เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่ตระหนักและเห็นความสำคัญของสถานการณ์ดังกล่าว จึงมีแนวคิดส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างครบวงจร และพยายามนำผู้สูงอายุเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเพิ่มทักษะในการใช้ชีวิตประจำวัน ส่งเสริมสุขภาพผ่านกระบวนการรวมกลุ่มทางสังคม ตลอดจนรวบรวมความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุเพื่อถ่ายทอดและต่อยอดกันเองในกลุ่ม

ดังนั้น เทศบาลนครนครสวรรค์ จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบ และต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจโดยมุ่งหวังให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ พึ่งพิงผู้อื่นให้น้อยที่สุด นอกจากนี้ ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์ยังค้นหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อชะลอโอกาสในการเป็นผู้ป่วยติดเตียงในกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่

จุดสำคัญหาของปัญหา (pain points) ของผู้สูงอายุในพื้นที่คือ เทศบาลนครนครสวรรค์ต้องสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมอย่างไรที่ดึงดูดให้ผู้สูงอายุออกมามีส่วนร่วมกับเทศบาลในการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกับคนวัยต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับประชากรวัยต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืนตามศักยภาพทางร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์จึงเริ่มต้นด้วยการสำรวจความต้องการที่แท้จริงจากผู้สูงอายุและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมผู้สูงอายุ หลังจากที่ได้ข้อมูลจากการสำรวจและการรับฟังเสียงสะท้อนในเวทีประชาคมหลายครั้งอย่างรอบด้านแล้ว ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์จึงร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ 5 ด้าน หรือที่เรียกว่ายุทธศาสตร์ “5H” ประกอบด้วย H1 การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ (Healthy Policy) H2 ที่พักอาศัยที่มีความสุขและปลอดภัย (Healthy Home) H3 กิจกรรมที่มีสุขภาพดี (Healthy

Activity) H4 การเดินทางที่สะดวกและปลอดภัย (Healthy Transportation) และ H5 สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Healthy Environment)

ยุทธศาสตร์ 5H ดังกล่าวดำเนินการอยู่ในกรอบ 3 มิติ ประกอบด้วย มิติสุขภาพ เน้นไปยังกิจกรรมทางสุขภาพกาย อาทิ การให้ความรู้ด้านโภชนาการ การดูแลตนเองเบื้องต้นเพื่อป้องกันอาการเจ็บป่วย มิติด้านสังคมเน้นแนวทางเข้าไปช่วยเหลือปรับสภาพแวดล้อมที่พิกาศัยให้เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ ตลอดจนจัดบริการสาธารณะที่ผู้สูงอายุเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างปลอดภัย สำหรับมิติด้านเศรษฐกิจ เทศบาลนครนครสวรรค์เน้นไปที่การให้ความรู้เรื่องการออม และการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและอายุ

ยุทธศาสตร์ 5H ดังกล่าวเป็นยุทธศาสตร์ที่ทำนายต่อผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์อย่างยิ่ง และต้องผลักดันลงไปสู่แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องให้เป็นรูปธรรมที่เห็นชัดและวัดความสำเร็จได้ และหลังจากที่ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์ประชุมปรึกษาหารือกันอย่างรอบด้านแล้ว จึงมีความเห็นร่วมกันว่า ต้องนำผู้สูงอายุที่มีสภาพร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับทักษะชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และเศรษฐกิจ ดังนั้น เทศบาลนครนครสวรรค์จึงเลือกผลักดัน โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อรองรับการพัฒนาไปสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุสุขภาพดีวิถีเทศบาลด้วยยุทธศาสตร์ 5H
- 2) พัฒนาโครงสร้างสิ่งแวดล้อมและสังคมสุขภาพในมิติกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์

กระบวนการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน (How to)

เทศบาลนครนครสวรรค์ เป็นเทศบาลที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีประชากรเป็นจำนวนมาก และกลุ่มประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น และประชากรกลุ่มนี้มีแนวโน้มเจ็บป่วยมากขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจ โดยอาการเจ็บป่วยร่างกายที่พบมากที่สุดมักเป็นโรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมองอุดตัน โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไขข้ออักเสบ และโรคมะเร็ง เป็นต้น

เทศบาลนครนครสวรรค์ จึงร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายพัฒนารูปแบบ และยุทธศาสตร์ เมืองผู้สูงอายุสุขภาพดี ด้วยยุทธศาสตร์ 5H คือ ด้านนโยบายเมืองผู้สูงอายุ ที่พักอาศัยที่มีความสุข และปลอดภัย กิจกรรมที่มีสุขภาพดี การเดินทางที่สะดวกปลอดภัย สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ

ในการดำเนินงาน เทศบาลเมืองนครนครสวรรค์ ทำการสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการที่แท้จริงจากผู้สูงอายุ โดยเริ่มจากการจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้านที่เน้นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมสาธารณะ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม และเมื่อผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์ได้รับข้อมูลจากเวทีประชาคมดังกล่าวแล้ว จึงได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้แทนชุมชน นักวิชาการด้านผังเมือง เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน ได้อย่างถูกต้องโดยมีหลักวิชาการรองรับ

จากเวทีประชาคมผู้สูงอายุและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรอบแรกก็นำไปสู่การประชุมเชิงปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์จึงกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การเป็นเมืองผู้สูงอายุในโมเดล 5H ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านนโยบาย (H1: Healthy Policy) ผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์ได้ประกาศยุทธศาสตร์ 5H เพื่อขับเคลื่อนเทศบาลให้รองรับการเป็นเมืองผู้สูงอายุสุขภาพดี และถ่ายทอดยุทธศาสตร์สู่ผู้ปฏิบัติงานทุกหน่วยงานของสำนักงานเทศบาลให้รับทราบและร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย เพื่อนำไปสู่การบูรณาการการดูแลผู้สูงอายุแบบไร้รอยต่อ

2. ด้านที่พักอาศัยที่มีความสุขและปลอดภัย (H2: Healthy Home) เทศบาลนครนครสวรรค์ร่วมกับภาคีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ กลุ่มติดบ้าน ติดเตียงให้มีความปลอดภัย เหมาะสมกับภาวะสุขภาพที่เป็นอยู่ เช่น ติดตั้งราวจับ ทำทางลาดสำหรับผู้พิการ ติดตั้งกันสาดป้องกันฝน ปรับเปลี่ยนสุขภัณฑ์ ฯลฯ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาคเอกชน ได้รับสนับสนุนบุคลากรไปดำเนินการซ่อมแซมจากสำนักงานช่างเทศบาลนครนครสวรรค์ ทำให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มมีที่พักอาศัย ปลอดภัย เหมาะสมเอื้อต่อการสร้างสุขภาวะที่ดี

3. ด้านกิจกรรมที่มีสุขภาพดี (H3: Healthy Activity) เทศบาลนครนครสวรรค์ได้สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางกายกับผู้สูงอายุติดสังคมผ่านการเขียนโครงการของแกนนำสุขภาพ อสม. และหน่วยงานต่าง ๆ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลนครนครสวรรค์ อีกทั้งได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมในสวนสาธารณะ โดยแบ่งพื้นที่

สำหรับจัดเป็นลานออกกำลังกาย ติดตั้งอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกกำลังกาย ให้มีความเพียงพอกับผู้ที่มาใช้บริการในสวนสาธารณะ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกกำลังกาย เพื่อเป็นทางเลือกที่หลากหลายให้กับประชาชนได้เลือกออกกำลังกาย ตามความต้องการของแต่ละบุคคล โดยส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนทุกกลุ่มวัย ได้มีกิจกรรมทางกายอย่างเพียงพอ อีกทั้งได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี เข้ามาเป็นนักเรียนเรียนตามหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ และทำกิจกรรมร่วมกันทุกวันเสาร์-อาทิตย์ นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกับทีมผู้ดูแลผู้ป่วยติดบ้านติดเตียงในการดูแลด้านจิตใจและเป็นจิตอาสาในการช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยผู้ที่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจจะสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ สำหรับการดูแลผู้ป่วย เช่น ผ้าอ้อมผู้ใหญ่สำเร็จรูป ข้าวสาร อาหารแห้ง ฯลฯ ในส่วนของชุมชน สำนักงานเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ได้ปรับปรุงลานออกกำลังกาย อุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกาย ให้ปลอดภัยมีความพร้อมใช้ โดยจะมีแกนนำในชุมชนนำออกกำลังกายให้กับประชาชนที่สนใจตามความต้องการเช่น รำวงย้อนยุค แอโรบิคเพื่อสุขภาพ ฯลฯ ในชุมชนสัปดาห์ละ 3 วัน สำหรับกลุ่มผู้ป่วยติดบ้านและติดเตียง ได้ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการนำนวัตกรรม รอกกะลา ไปติดตั้งให้กับผู้ป่วยติดเตียงที่มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหวและมีนักกายภาพบำบัดจากโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ร่วมทีมเข้าติดตามเยี่ยมอาการที่บ้านและสอนท่าการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายด้วยตนเองให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อลดภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีสุขภาวะที่ดี

4. ด้านการเดินทางที่สะดวกและปลอดภัย (H4: Healthy Transportation) เทศบาลนครนครสวรรค์ ได้จัดรถกอล์ฟ รับส่งผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านการเดินทางในการเข้าไปรับบริการตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลและสถานบริการ และมีรถพยาบาล รับ-ส่ง ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพซับซ้อนเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล ตลอด 24 ชั่วโมง ในด้านการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุและประชาชนในการเดินทางไปสถานที่สำคัญในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ หรือในระหว่างมืงานเทศกาลของจังหวัด เทศบาลนครนครสวรรค์ มีจุดบริการรถกอล์ฟ รับ-ส่ง ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยได้รับบริการที่สะดวก สบาย ปลอดภัยและรวดเร็ว เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงได้มีการบริหารจัดการรูปแบบการบริหารยาให้กับผู้ป่วย หรือผู้สูงอายุ ที่มีปัญหาเรื่องโรคเรื้อรัง โดยให้อสม. รับ-ส่ง ยาให้กับผู้ป่วย ผู้สูงอายุ และประชาชนในชุมชน และมีการจัดรถเทศกิจในการรับ-ส่ง กลุ่มผู้สัมผัสเสี่ยงโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา เพื่อไปตรวจและรักษา ตามสถานที่ที่ให้บริการต่าง ๆ ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์

5. ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (H5: Healthy Environment) เทศบาลนครนครสวรรค์ได้สำรวจ ซ่อมแซม ติดตั้งไฟฟ้าในสวนสาธารณะให้ประชาชนที่มาใช้บริการพักผ่อน

ออกกำลังกาย ได้รับแสงสว่างเพียงพอ ร่วมกับได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ออกแบบอารยสถาปัตยกรรมในสถานที่ราชการ สวนสาธารณะ และสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเทศบาลฯ เช่น การจัดทำทางลาด รวบรวมตามทางเดิน สถานที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ และผู้พิการ จัดทำห้องน้ำ ฯลฯ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถใช้บริการในหน่วยงานราชการ รวมถึงสวนสาธารณะได้อย่างปลอดภัย ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ในสวนสาธารณะ(อุทยานสวรรค์) ในชุมชนเพื่อให้เป็นที่พักผ่อนสำหรับประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เอื้อต่อการสร้างสุขภาวะที่ดี

จากยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ด้านดังกล่าว ผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์ได้แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม

ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุที่ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถเดินทางได้ด้วยตนเองโดยยังไม่เป็นภาระต่อผู้อื่น กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะที่เทศบาลจัดขึ้นอย่างหลากหลาย ดังนั้น ผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์จึงกำหนดกระบวนการทำงาน

1. กำหนดนโยบายและเข็มมุ่งในการพัฒนาเมืองสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุสุขภาพดี วิถีเทศบาล โดยจัดประชุมภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ และนำนโยบายที่ได้มาถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติในทุกองค์กรทุกหน่วยงานของเทศบาลฯ ให้รับทราบและร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
2. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานในรูปภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างไร้รอยต่อ
3. สำรวจสถานการณ์และความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ผ่านการจัดเวทีเสวนาเมืองผู้สูงอายุ ณ ห้องประชุมใหญ่ โรงเรียนนครสวรรค์ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการที่จะขับเคลื่อนเทศบาลสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุสุขภาพดีวิถีเทศบาล
4. จัดทำเวทีประชาคมผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนเขตเทศบาลนครนครสวรรค์เพื่อคืนข้อมูลที่ได้รับจากเวทีเสวนา และรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อนำไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเมืองผู้สูงอายุสุขภาพดีวิถีเทศบาล

5. กำหนดและประกาศใช้ยุทธศาสตร์ 5H ในการขับเคลื่อนเมืองผู้สูงอายุสุขภาพดี วิถีเทศบาล ในทุกช่องทาง เช่นรถประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าวชุมชน วารสารท้องถิ่น เว็บไซต์เทศบาลฯ

6. ประสานความร่วมมือกับทุกภาคีเครือข่าย ในการจัดกิจกรรมภายใต้ยุทธศาสตร์ 5H

7. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน นักวิชาการฯ เพื่อนำยุทธศาสตร์ 5H ไปบูรณาการเชื่อมโยงกับงานและภารกิจของแต่ละหน่วยงาน

8. จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในสวนสาธารณะ(อุทยานสวรรค์) และเปิดรับนักเรียนผู้สูงอายุ เข้าเรียนในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ

9. จัดเตรียมสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องออกกำลังกาย ในชุมชน สวนสาธารณะไว้บริการ ประชาชน

10. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในสวนสาธารณะให้เหมาะสม เช่น จัดทำราวบันไดสำหรับผู้สูงอายุ ทำราวจับกันลื่นในห้องน้ำ จัดทำทางเท้า ทางจักรยาน แยกจากถนนเพื่อความปลอดภัย ตรวจสอบความพร้อมใช้ของไฟฟ้าในสวนสาธารณะ ฯลฯ

กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง

1. จัดตั้งทีมงานร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านคัดกรองและจำแนกประเภท ผู้สูงอายุติดเตียงตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน

2. จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 4 ศูนย์ ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อเป็น ศูนย์กลางการดูแลผู้สูงอายุ

3. จัดบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง โดยมีผู้ดูแลสุขภาพ (Caregiver) ที่ผ่านการอบรมจากกรมอนามัย ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง

4. จัดระบบการดูแลและติดตามผู้สูงอายุ โดยทีมสหสาขาวิชาชีพที่มาจากภาคีเครือข่าย ทุกภาคส่วน

5. ให้การดูแลผู้ป่วย แบบเจ้าของไข้ (Case Management) โดยใช้แผนการดูแลผู้ป่วย รายบุคคลและนวัตกรรมสุขภาพ นาฬิกาพลิกชีวิต และหมอนข้างสมุนไพร

6. ประเมินสภาพปัญหา ความต้องการของผู้สูงอายุและครอบครัวตามกรอบยุทธศาสตร์ 5H

7. ประสานงานหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดบริการด้านต่าง ๆ ตามกรอบยุทธศาสตร์ 5H ที่ผู้ป่วยติดเตียงมีปัญหาด้านนั้น ๆ เช่น จัดที่พักอาศัยให้มีความเหมาะสม และเฝ้าต่อภาวะสุขภาพในผู้ป่วยติดเตียงที่มีปัญหาด้านที่พักอาศัย ทำราวกันเตียง เปลี่ยนสุขภัณฑ์จากนั่งยอง เป็นแบบชักโครก ฯลฯ

8. ติดตามเยี่ยมผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ติดเตียง ตามแผนการดูแลรายบุคคล โดยทีม PCT ทีมหมอครอบครัว และภาคีเครือข่าย

9. ฝึกทักษะการดูแลตามความต้องการเฉพาะรายของผู้สูงอายุติดเตียง เช่นการระบายเสมหะด้วยการจัดท่านอน การเคาะปอด การให้อาหารทางสายยาง การดูแลสายสวนปัสสาวะ การใช้รถกะลา การใช้นาฬิกาปลุกชีวิต และหมอสุนัขไพร เป็นต้น

10. กำกับ ติดตาม ประเมินผล การดูแลกลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง และปรับแก้ไขแผนการดูแลผู้สูงอายุ ให้เหมาะสม กับปัญหาและความต้องการรายบุคคล

นอกจากโครงการจำแนกผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่มแล้ว ผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์ ยังเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผ่านโครงการชื่อ โรงเรียนผู้สูงอายุ

กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลนครนครสวรรค์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยมีจุดเริ่มต้น จากการเริ่มต้นของกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มอาจารย์อรพิน แสงสว่าง ข้าราชการบำนาญ ที่มีความมุ่งมั่นทำประโยชน์ให้กับสังคม และได้ปรึกษาหารือกับภาคีเครือข่ายของตนเองโดยมี นายพีระพงศ์ นพนาศิพงษ์ จนสามารถก่อตั้งโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัย อาสนวิหารนักบุญอันนา และแนะนำผู้สูงอายุให้เข้าร่วมจำนวนมาก ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดึงดูดผู้สูงอายุที่ติดสังคมให้ออกมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้งหนึ่งและเข้ามาเรียนรู้ทักษะชีวิตแบบเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิต อาทิ หลักสูตรกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุ (พินัยกรรม) หลักสูตรออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ หลักสูตรโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ หลักสูตรการลดอุบัติเหตุในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

หลังจากโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยได้ดำเนินการไปแล้ว 5 รุ่น (นับถึงปี พ.ศ. 2565) ผู้บริหารโรงเรียนเล็งเห็นถึงการหาภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้บริหารโรงเรียนจึงร่วมกับเทศบาลนครนครสวรรค์ในการยกระดับโรงเรียนให้รองรับผู้สูงอายุได้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์จึงได้ทำความร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียนและรับโรงเรียนเข้าสู่การกำกับดูแลของเทศบาลพร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยเทศบาลนครนครสวรรค์

เมื่อรับโรงเรียนเข้ามาอยู่ในการกำกับดูแลแล้ว เทศบาลนครนครสวรรค์ได้สนับสนุนสถานที่สำหรับเงินทุนในการบริหารโรงเรียน โรงเรียนได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) และอาศัยการแบ่งปันกันในกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียน เนื่องจากผู้สูงอายุในโรงเรียนที่มีฐานะดีก็จะให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

ทั้งนี้ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยเทศบาลนครสวรรค์ นั้น ถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้โครงการประสบผลสำเร็จ เนื่องจาก โรงเรียนสามารถนำผู้สูงอายุ ออกจากบ้าน มาทำกิจกรรมร่วมกันได้ เป็นการลดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ไม่ทำให้ผู้สูงอายุนั้น มีอาการคิดมาก เมื่อต้องอยู่บ้านเฉย ๆ ทำให้มี อสม. เพิ่มขึ้น จากความรู้ที่ได้รับการโรงเรียน ทำให้มีบุคลากรในการลงพื้นที่เพื่อช่วยผู้สูงอายุอื่น ๆ ที่อยู่ติดกับบ้านมากขึ้น อีกทั้งความรู้ที่ได้ยังสามารถทำให้ผู้สูงอายุดูแลตนเองได้อย่างถูกต้องมากขึ้น

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

ความสำเร็จของโครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุและกิจกรรมโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยเทศบาลนครสวรรค์เกิดจากบทบาทในการเป็นผู้นำของเทศบาลนครสวรรค์ ซึ่งผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์แสดงบทบาทที่ส่งเสริมโครงการดังกล่าว ดังนี้

1. บทบาทในการเป็นผู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์มีแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารงานท้องถิ่นด้วยกลไกการประชุมปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบด้าน ซึ่งจะเห็นได้จากการรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุในพื้นที่และรับฟังข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุจากโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยอาสาสมัครนักบุญอันนาจนสามารถโอนย้ายโรงเรียนมาอยู่ในการกำกับดูแลของเทศบาลได้เป็นผลสำเร็จและเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยเทศบาลนครสวรรค์

2. บทบาทการประสานทรัพยากรในพื้นที่ ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์ตระหนักดีว่าทรัพยากรที่ใช้ในกิจกรรมของผู้สูงอายุต้องใช้งบประมาณมาก ผู้บริหารเทศบาลต้องประสานทรัพยากรที่มาจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด และผู้บริหารเทศบาลได้ประสานทรัพยากรกับหลายหน่วยงานผ่านการประชุมประจำเดือน อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) กองทุนผู้สูงอายุ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนที่มีภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

3. บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงในการผลักดันโครงการ แม้ว่า โรงเรียนจะอยู่ในการกำกับดูแลของเทศบาลนครสวรรค์ ผู้บริหารเทศบาลเลือกใช้วิธีให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียน

ปรึกษาหารือกันเองอย่างอิสระเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุโดยเทศบาลนครนครสวรรค์ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการบริหารโครงการ ซึ่งที่เห็นชัดเจนที่สุดคือการทำโรงเรียนใช้พื้นที่อุทยานสวรรค์ทำกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวัน

ทั้ง 3 บทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทสำคัญในการผลักดันให้แผนงานและโครงการต่าง ๆ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลนครนครสวรรค์ประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปี 2564

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

ในด้านงบประมาณและเงินทุนสนับสนุนโครงการ เทศบาลนครนครสวรรค์ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) สำนักงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ เงินงบประมาณจากสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ กองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลนครนครสวรรค์เพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care) ในส่วนของเงินทุนอื่น ๆ มาจากการร่วมกันบริจาคจากกลุ่มผู้สูงอายุ อาทิจ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี กลุ่มบริษัทเอกชน สมาคม หรือสโมสรต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

นับแต่เทศบาลนครนครสวรรค์ได้มีการนำนโยบายการพัฒนาเมืองสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ สุขภาพดีวิถีเทศบาลนครนครสวรรค์ ภายใต้ยุทธศาสตร์ 5H ร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน พบว่า เกิดปรากฏการณ์ การรวมตัวของประชมชนทุกกลุ่มวัย ในสวนสาธารณะ (อุทยานสวรรค์) ในชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมหลากหลายกลุ่มของผู้สูงอายุที่เน้นทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ อาทิจ ชมรมออกกำลังกายย้อนยุค ชมรมไทเก๊ก ชมรมรำกระบี่กระบอง ชมรมเปตอง ชมรมแอโรบิก ฯลฯ ส่งผลให้เกิดกระแสตื่นตัวในการออกกำลังกายแบบพลวัตรที่เคลื่อนไปข้างหน้าด้วยภาคประชาชน มีความร่วมมือของทุกภาคีเครือข่ายในจังหวัดนครสวรรค์ ในการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมเน้นสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ เทศบาลนครนครสวรรค์ได้นำความสำเร็จของโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยและกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุเผยแพร่ในพื้นที่สาธารณะผ่านสื่อออนไลน์ที่หลากหลาย อาทิจ เว็บไซต์ของเทศบาลฯ แอปพลิเคชันไลน์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้ติดตามข่าวสารอย่างต่อเนื่อง และสามารถติดต่อสื่อสารกับเทศบาลผ่านช่องทางต่าง ๆ ดังกล่าวได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งทำให้

ประชาชนเห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์และเชื่อมั่นว่าเทศบาลมีกระบวนการทำงานอย่างโปร่งใส และในที่สุดประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของเทศบาลมากขึ้น ส่งผลให้ทุกคนก้าวเข้าสู่การมีสุขภาพดีวิถีเทศบาล

โดยผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการพัฒนาเมืองสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุสุขภาพดีวิถีเทศบาล ได้แก่

1) กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม เทศบาลนครนครสวรรค์ ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองมากขึ้น และเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ โดยพิจารณาได้จากจำนวนผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรงและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ติดบ้าน และผู้สูงอายุที่ติดเตียง ด้วยการส่งมอบเครื่องอุปโภคและบริโภค อาทิ การบริจาคมื้ออาหารแห้ง วัสดุสิ้นเปลืองทางการแพทย์ประเภทผ้าอ้อมผู้ใหญ่ แผ่นรองขับ ไม้เท้า เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมภายใต้โครงการทำให้ผู้สูงอายุเล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” และเป็นกลไกที่ช่วยเหลือเทศบาลในฐานะอาสาสมัครทดแทนอัตรากำลังของเทศบาลได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนั้น ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้นและลดโอกาสการเจ็บป่วยลงได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคซึมเศร้า เนื่องจากได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่มทำให้เสริมสร้างปัญญา พัฒนาการมณีให้จิตใจคลายเหงาไปได้ และลดโอกาสการเป็นภาระให้แก่สมาชิกในครอบครัวของตนเอง เนื่องจากหลักสูตรของโรงเรียนเป็นหลักสูตรที่เสริมสร้างทักษะการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในทุกช่วงวัย

2) กลุ่มติดบ้านติดเตียง เทศบาลนครนครสวรรค์ ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ศูนย์ เพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในเขตเทศบาลฯ ทุกสิทธิการรักษา แต่งตั้งคณะกรรมการ LTC จัดทำระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้การดำเนินงานติดตามเยี่ยมผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงถูกต้อง ตรงระเบียบ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และเพื่อพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถในการดูแลผู้สูงอายุฯ เป็นผู้จัดการระบบผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง CM (Care Manager) จึงสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์เข้ารับการอบรมที่จัดขึ้นโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งผู้จัดการระบบผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงฯ มีหน้าที่คัดกรองและจำแนกผู้สูงอายุตามความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันและนำมาจัดเป็นกลุ่มการดูแล โดยจะมีผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Care giver) CG ที่ได้รับการอบรมและพัฒนาทักษะการดูแลผู้สูงอายุจากกรมอนามัยฯ ติดตามดูแลผู้สูงอายุตามกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับมอบหมายภายใต้การสนับสนุนของผู้จัดการระบบผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงฯ และเบิกจ่ายงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุตามระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณการดูแลผู้สูงอายุตามกลุ่ม

โดยความโดดเด่น หรือความเป็นเลิศของโครงการ ได้แก่ การพัฒนาเทศบาลนคร นครสวรรค์สู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ สุขภาพดีวิถีเทศบาล ได้ดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ทุกภาคส่วน ภายใต้ยุทธศาสตร์ 5H ในกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม ติดบ้าน ติดเตียง ซึ่งการดำเนินงาน ได้ทำอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มในพื้นที่ได้รับการจัดบริการตามยุทธศาสตร์ 5H อย่างทั่วถึง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตรและเอื้อต่อการมี สุขภาพที่ดี ได้รับรางวัลกองทุนหลักประกันสุขภาพดีเด่นระดับจังหวัด เป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับ กองทุนต่าง ๆ ในพื้นที่ และกองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลนครสวรรค์เพื่อการดูแล ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) ได้รับรางวัลกองทุนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) ดีเด่นระดับ ประเทศ

จากการนำยุทธศาสตร์ 5H ที่มีความชัดเจนด้านนโยบาย มาบูรณาการกับการปฏิบัติงาน ในทุกกิจกรรมของทุกหน่วยงานและทุกภาคส่วน โดยมีภาคีเครือข่ายระดับจังหวัดร่วมขับเคลื่อน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครอบคลุมทั้ง 3 มิติ โดยมีดีสุขภาพผู้สูงอายุและประชาชนได้รับ องค์ความรู้ด้านสุขภาพและส่งเสริมกิจกรรมทางกาย การดูแลโภชนาการ การป้องกันการเกิด โรคเรื้อรังส่งผลให้มีสุขภาพะที่ดีขึ้น มิติด้านสังคมได้ปรับเปลี่ยนอารยสถาปัตย์ในหน่วยงาน ราชการ พื้นที่สาธารณะ ชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวโดยจัดบริการสาธารณะที่เหมาะสมทำให้ เทศบาลนครนครสวรรค์ ได้รับรางวัลเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน และมิติด้านเศรษฐกิจโดยนำกฎบัตร เรื่อง Smart city มาขับเคลื่อนให้ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้และส่งเสริมการออม ภายใต้แนวคิด “ชุมชนสุขภาพ สุขใจ และสุขเงิน” ส่งผลให้ในปัจจุบันเทศบาลนครนครสวรรค์ก้าวเข้าสู่การเป็น เมืองผู้สูงอายุสุขภาพดีวิถีเทศบาล

รูปภาพบรรยากาศนำเสนอโครงการการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุ ถ่ายเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2565 ณ เทศบาลนครนครสวรรค์

รูปภาพการแสดงของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุสู่การเป็น เมืองผู้สูงอายุ ถ่ายเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2565 ณ เทศบาลนครนครสวรรค์

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาที่สำคัญในโครงการนี้คือ ผู้สูงอายุไม่ยอมจบการศึกษาจากโรงเรียนเนื่องจากติด
ในกิจกรรม ดังนั้น โรงเรียนจึงมีส่วนผสมระหว่างผู้เรียนเก่าและผู้เรียนใหม่ ส่งผลให้โรงเรียนไม่อาจ
รับเงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐได้ในงบประมาณถัดไป เนื่องจากโดยระเบียบราชการ
ว่าด้วยเรื่องการเบิกจ่ายเงินสนับสนุนโครงการ โครงการมักจะระบุดำเนินการสิ้นสุด ดังนั้น
เมื่อเรียนหลักสูตรครบตามที่โครงการกำหนดแล้ว ถือว่า โครงการสิ้นสุดรอบการบริหารโครงการ
การจะได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐใด ๆ โดยใช้หลักสูตรเดิม หรือกิจกรรม
เดิม โรงเรียนต้องหากลุ่มเป้าหมายใหม่ และหากเป็นผู้เรียนกลุ่มเดิมที่ไม่ยอมออกจากโรงเรียน
ผู้บริหารโรงเรียนต้องสร้างหลักสูตรใหม่หรือกิจกรรมใหม่ที่ไม่ซ้ำกับของเดิม กรณีดังกล่าวทำให้
โรงเรียนมีความเสี่ยงในการขาดเงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ แนวทางแก้ไข
ปัญหาเบื้องต้นมาจากกลุ่มผู้สูงอายุที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี โดยการบริจาคเงินเพื่อสนับสนุน
กิจกรรมของโรงเรียนทดแทนเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม มิใช่ผู้สูงอายุทุกคนที่จะเข้าถึงกิจกรรมของโรงเรียนได้เนื่องจากผู้สูงอายุ
อาจติดปัญหาเรื่องการเดินทางเนื่องจากระบบขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์
ยังไม่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุทุกช่วงวัย ทำให้การเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนต้องอาศัย
สมาชิกในครอบครัวที่ว่างจากภารกิจ ซึ่งปัญหานี้ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ
ไม่สม่ำเสมอ

นอกจากนั้น เทศบาลนครนครสวรรค์ยังไม่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุทุกกลุ่ม เนื่องจากโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงวัยและโครงการเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้านยังคงใช้เกณฑ์การอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเท่านั้น ทั้งนี้เป็นไปตามเขตความรับผิดชอบ ทำให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่เทศบาลนครสวรรค์ไม่อาจเข้ามามีส่วนร่วมได้ทุกคน

ปัจจัยความสำเร็จ

โครงการนี้ประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัลเกิดจากปัจจัยทางบวกหลายอย่างรวมกันประกอบด้วย

1. ผู้นำความเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายในโครงการนี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์สามารถกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและทำให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรจากภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรม “เพื่อนช่วยเพื่อน” ในรูปแบบการเยี่ยมผู้สูงอายุที่ติดบ้านและติดเตียง

2. ผู้นำมีเป้าหมายที่เด่นชัดและวัดได้ กรอบยุทธศาสตร์ 5H เป็นกรอบการบริหารงานที่ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์ถ่ายทอดลงไปสู่ผู้ปฏิบัติและส่งต่อกิจกรรมลงสู่พื้นที่ได้เป็นอย่างดีอย่างต่อเนื่อง และสามารถวัดจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนและกิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรมจนสามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาจากประชาชนในพื้นที่มาโดยตลอด

3. การทำงานอย่างต่อเนื่องของเทศบาลและภาคีเครือข่าย ผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์ตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในพื้นที่ ซึ่งการลงมือปฏิบัติงานในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ทำให้ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต่างเล็งเห็นช่องทางในการร่วมกันผลักดันแผนงานและโครงการของเทศบาลและเกิดกระบวนการบูรณาการทรัพยากรร่วมกันของเทศบาลและภาคีเครือข่าย

4. ภาคีเครือข่ายมีความเข้มแข็ง ปัจจัยความสำเร็จที่โดดเด่นคือ บทบาทของภาคีเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งในการร่วมมือกับผู้บริหารเทศบาลนครสวรรค์มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี โดยกลุ่มนี้มักให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การบริจาคสิ่งของเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเพื่อนผู้สูงอายุ การบริจาคเงินบางส่วนเพื่อส่งเสริมให้เพื่อนผู้สูงอายุได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ของเทศบาลนครสวรรค์มีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน แม้ว่าจะมีความหลากหลายและมีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน เครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าว

มีความเป็นจิตอาสาอยู่ในระดับสูง และมีวิสัยทัศน์เดียวกันคือ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อลดโอกาสในการเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพื้นที่ทางสังคมและตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง

5. การเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากรับมอบโรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุมาจากอาสาสมัครนักบุญอัคราแล้ว ผู้บริหารเทศบาลนครนครสวรรค์ได้เรียนรู้ประสบการณ์จากโมเดลเดิมและพัฒนาไปสู่โมเดลใหม่ที่ส่งเสริมให้เกิดหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ รวมไปถึงการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ “กะลา” มาเป็นอุปกรณ์ฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายของผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย และผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องนี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้แผนงานและโครงการของเทศบาลนครสวรรค์ประสบความสำเร็จ

บทสรุปแห่งความสำเร็จ

หลักในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของเทศบาลนครนครสวรรค์นั้น ที่ประสบความสำเร็จได้ เพราะผู้บริหารยึดหลัก 4 ท. ในการทำงาน คือ **1) ทุน** ปฏิเสธไม่ได้ว่า ในปัจจุบันการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม ทุน หรืองบประมาณ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการ เทศบาลนครนครสวรรค์จึงให้ความสำคัญกับการบริหารทุนอย่างมาก แม้จะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่มีงบประมาณมากก็ตาม แต่ผู้บริหารตระหนักอยู่เสมอว่างบประมาณที่มีเป็นภาษีของประชาชนจึงต้องใช้ให้คุ้มค่าที่สุด ดังนั้น หากสามารถบริหารจัดการได้ดี หรือสามารถหางบประมาณเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นได้ จะช่วยในการบริหารได้มาก **2) ทีม** เมื่อมีทุนแล้ว จำเป็นต้องมีคนในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานนั้น ไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ การทำงานเป็นทีม จึงมีความสำคัญ ในการดำเนินโครงการนั้น เทศบาลได้มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายของเทศบาลมากมาย ทั้ง ภาครัฐ และภาคเอกชน จิตอาสา อสม. ผู้นำชุมชน โรงพยาบาลต่าง ๆ ที่ช่วยด้านแพทย์ และความรู้ทางวิชาการ เป็นต้น **3) ทำ (ธรรม)** ทุกคนต้องร่วมใจกันทำงานด้วยใจเป็นธรรม มีความอดทน มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุ และ **4) เท่าทัน** การทำงาน ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความเข้าใจในงาน รู้ว่ากิจกรรมที่ต้องทำมีอะไรบ้าง ต้องรู้ระเบียบต่าง ๆ ว่าสิ่งใดทำได้ หรือทำไม่ได้ ทำแล้วจะผิดระเบียบหรือไม่ และต้องมีความรู้เท่าทันสถานการณ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ รู้จักการปรับใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงานเพื่อให้การดำเนินงานมีความสะดวก รวดเร็ว ทันกับสถานการณ์มากขึ้น

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพ ผู้สูงอายุตำบลทับมา เทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก*
และคณะ**

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิต
ของประชากร
กลุ่มเปราะบาง

ความเป็นมา

บทนำ

มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อราว 200 ปีก่อน ประมาณ ปี พ.ศ. 2363 ที่บริเวณตอนเหนือของวัดทับมาในปัจจุบันนี้ ตำนานเล่าขาน สืบต่อกันมาว่าในวันฤกษ์ดีคืนดี จะมีถ้ำปรากฏให้เห็นในตอนดึกๆ ซึ่งจะมี ม้าขาววิ่งออกมาจากถ้ำลับแลดังกล่าวนั้น มีลักษณะสวยงามมาก ในเวลา กลางวันถ้ำจะหายไปกลับกลายเป็นที่ว่างเปล่าตามปกติ จึงเรียก บริเวณนี้ว่า “เขตถ้ำม้า” ชาวบ้านที่อาศัยในแถบบริเวณนี้ ถ้าต้องการ ข้าวของเครื่องใช้อะไรจะจุดเทียนธูปบอกกล่าวไว้เพื่อขออนุญาตหยิบยืม ไปใช้ในงาน ก็จะมีข้าวของเครื่องใช้ให้หยิบยืมได้ตามต้องการ และเมื่อเวลา เสร็จงานเรียบร้อยแล้ว ก็ต้องนำข้าวของเครื่องใช้ไปคืนให้ตามที่เคยบอก กล่าวไว้ ชาวบ้านได้ปฏิบัติกันเช่นนี้สืบต่อกันมา จนกระทั่งวันหนึ่งก็ได้มี ชาวบ้านคนหนึ่งไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญา คือเมื่อหยิบยืมข้าวของเครื่องใช้แล้ว ได้สับเปลี่ยนข้าวของเครื่องใช้บางอย่าง บ้างก็ว่านำไปคืนไม่ครบบ้าง ทำให้ เวลาต่อมา ถ้ำม้านี้ก็ปิดไปโดยปริยาย ไม่ปรากฏอะไรให้เห็นอีกเลย จะมีก็แต่

* ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ บัวหล้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, นายดุสิต รัฐศีล นักวิจัย, นางศญาพัฒน์ กิตติสารวัฒน์ นักวิจัย

ผู้สัญจรไปมา ซึ่งโดยมากจะใช้ม้าเป็นยานพาหนะ ก็จะพาม้ามาพักไว้บริเวณแถวนี้ จากนั้นจึงมีการเปลี่ยนจาก ถ้าม้า เป็น ทับม้า และเป็น ทับมา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

สภาพพื้นที่ตำบลทับมา เป็นที่ราบสูงสลับเนินเขา มีที่ราบสูง และเป็นเขาบ้าง มีคลองที่สำคัญ 1 สาย คือ คลองทับมา ไหลผ่านพื้นที่ตำบลทับมา ส่วนดินมีลักษณะเป็นดินลูกรังปนทราย

พื้นที่เขตตำบลทับมา มีเนื้อที่ประมาณ 29.24 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 18,375 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อเขต อำเภอนิคมพัฒนา ทิศตะวันออก ติดต่อเขต ตำบลน้ำคอก, ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง ทิศตะวันตก ติดต่อเขต เทศบาลตำบลมาบตาพุด ทิศใต้ ติดต่อเขตตำบลเนินพระ อำเภอเมืองระยอง

สำนักงานเทศบาลตำบลทับมา อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองระยองประมาณ 8 กิโลเมตร และตั้งอยู่บริเวณสี่แยกทับมา ถนนสาย 36 หมู่ที่ 4 ตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ลักษณะทางภูมิอากาศมี 3 ฤดู คือฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์

มีแหล่งน้ำธรรมชาติ (คลอง ลำราง) ดังนี้ 1) คลองทับมา กว้างประมาณ 15 – 20 เมตร ยาวประมาณ 11,600 เมตร ลึกประมาณ 4 เมตร เริ่มต้นบริเวณชุมชนบ้านเขาโบสถ์ ไหลผ่านชุมชนบ้านขนาบ ชุมชนบ้านทับมา ชุมชนบ้านแหลมทองกลาง และสิ้นสุดที่ชุมชนบ้านหนองมะหาด ความจุน้ำปัจจุบัน 500,000 ลูกบาศก์เมตร 2) ลำรางหนองกะบาก – สะพานหิน (คลองจากรุ) กว้างประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 3,900 เมตร ลึกประมาณ 2 เมตร เริ่มต้นบริเวณชุมชนบ้านเขาไผ่ ไหลผ่านชุมชนบ้านสะพานหิน และไหลลงคลองทับมา บริเวณชุมชนบ้านทับมา ความจุน้ำปัจจุบัน 16,650 ลูกบาศก์เมตร 3) ลำรางหนองโพรง – แหลมมะขาม กว้างประมาณ 6 – 8 เมตร ยาวประมาณ 2,700 เมตร ลึกประมาณ 1.50 เมตร ไหลผ่านเขตตำบลทับมาจุดเริ่มต้นบริเวณชุมชนบ้านเขาไผ่ ผ่านชุมชนบ้านแหลมมะขาม ผ่านชุมชนบ้านแหลมทองกลาง โดยไหลลงคลองทับมาบริเวณชุมชนบ้านแหลมทองกลาง หมู่ที่ 6 (คลองกิว) ความจุน้ำปัจจุบัน 15,000 ลูกบาศก์เมตร

และมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ฝ่ายน้ำล้นขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง ฝ่ายกั้นน้ำ จำนวน 3 แห่ง บ่อน้ำดิน จำนวน 947 แห่ง บ่อโยก จำนวน 14 แห่ง ถังเก็บน้ำ จำนวน 5 แห่ง สระน้ำ จำนวน 3 แห่ง สระน้ำสาธารณะหมู่ที่ 1 ปากกว้างประมาณ 59 เมตร ยาวประมาณ 115 เมตร ลึกประมาณ 5 เมตร ความจุน้ำ 13,000 ลูกบาศก์เมตร ปัจจุบันใช้เป็นแหล่ง น้ำดิบผลิตประปาหมู่บ้าน ผิวดินขนาดใหญ่ 200 – 300 ไร่ สระน้ำสาธารณะหมู่ที่ 2 กว้างประมาณ 45 เมตร ยาวประมาณ 170 เมตร ลึกประมาณ 5 เมตร ความจุน้ำ 38,000 ลูกบาศก์เมตร ปัจจุบันใช้เป็น

แหล่งน้ำดิบผลิตประปาหมู่บ้าน ผิวดินขนาดใหญ่ 121 - 300 ครัวเรือน สระเก็บน้ำดิบทับมา หมู่ที่ 7 เป็นสระเก็บน้ำดิบความจุ 12 ล้านลูกบาศก์เมตร

ตำบลทับมาแบ่งการปกครองเป็น 8 ชุมชน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 25,160 คน แยกเป็น ชาย 12,498 คน เป็นหญิง 12,662 คน จำนวนครัวเรือน 17,205 ครัวเรือน มีการแบ่งเขต การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลทับมา แบ่งเป็น 2 เขต เขตเลือกตั้งละ 6 คน

ด้านการสาธารณสุข เทศบาลตำบลทับมา มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลตำบลทับมา จำนวน 1 แห่ง

ด้านการศึกษา สามารถแจกจ่ายละเอียดได้ดังนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทับมา จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนอนุบาลทับมา จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา(ขยายโอกาส) จำนวน 1 แห่ง (โรงเรียนชุมชนวัดทับมา) ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดระยอง จำนวน 1 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำ หมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง (หมู่ที่ 1, 3 , 4, 8) ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง โรงเรียน ประภัสสรคุณธรรม จำนวน 1 แห่ง

มีส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจ คือ สำนักงานทางหลวงชนบทระยอง โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลทับมา สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัดระยอง หมวดทางหลวงทับมา สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดระยอง ที่พักสายตรวจตำบลทับมา สภ.เมืองระยอง และมีกลุ่มมวลชนจัดตั้งด้านความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน คือตำรวจชุมชนประจำตำบลทับมา, มูลนิธิสว่างพรกุศล, ศูนย์ อปพร. เทศบาล ตำบลทับมา

สาธารณูปโภคด้านคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดิน จำนวน 2 สาย ที่บางส่วนอยู่ในพื้นที่ คือ (1) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 36 (สายบางนา - ตราด) เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (2) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3136 (เลี้ยวเมืองระยอง) เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก

และมีทางหลวงชนบท จำนวน 2 สาย ที่บางส่วนอยู่ในพื้นที่ (1) ทางหลวงชนบท หมายเลข 4406 (สายหนองสนม - คลองช้างตาย) เป็นถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีต ถนนตามแนวทาง สาธารณะประโยชน์ (2) ทางหลวงชนบทหนองมะหาด และมี ทางหลวงท้องถิ่น จำนวนรวม 235 สาย ประกอบด้วย ของเดิมที่ลงทะเบียนไว้ และได้รับการอนุมัติเป็นทางหลวงท้องถิ่น จำนวน 214 สาย อยู่ระหว่างดำเนินการขอขึ้นทะเบียน จำนวน 21 สาย

สาธารณูปโภคด้านไฟฟ้า ตำบลทับมา มีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดระยอง และมีสถานีไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ระยอง 4 บริเวณ แหลมมะขาม ซอย 8 ตำบลทับมา จึงสามารถให้บริการการไฟฟ้าสำหรับประชาชนในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 100

ด้านประปา มีประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 8 ชุมชน (บ้านขนาบ, บ้านแหลมมะขาม, บ้านทับมา, บ้านหนองมะหาด, บ้านเขาไผ่, บ้านแหลมทองกลาง, บ้านเขาโบสถ์ และบ้านสะพานหิน) ประปาหมู่บ้าน จำนวน 2 ชุมชน (ชุมชนบ้านขนาบ, แหลมมะขาม)

ด้านโทรคมนาคม มีสำนักงานโทรศัพท์แห่งประเทศไทยประจำจังหวัดระยอง เป็นผู้รับผิดชอบ และมีการใช้บริการครอบคลุมทั้งตำบลทับมา แต่ในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จะใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีสถานีวิทยุ จำนวน 1 แห่ง มีวิทยุสื่อสาร จำนวน 35 เครื่อง และมีจำนวนเสาสัญญาณโทรศัพท์ คือ 1. บริษัทจำกัด (มหาชน) ทู คอรัปอเรชั่น 2. บริษัทจำกัด (มหาชน) โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น 3. บริษัทจำกัด ดิจิตอลโฟน

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และรับจ้างทั่วไป ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว และประกอบอาชีพเกษตรกรรมบางส่วน การถือครองที่ดิน การออกเอกสารสิทธิให้แก่ราษฎร ส่วนใหญ่เป็นโฉนดที่ดิน และเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 และ น.ส.3 ก.) มีผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน OTOP จำนวน 10 ผลิตภัณฑ์ 1) ผลิตภัณฑ์หลอดช่องสิงคโปร์ หมู่ที่ 5 2) ผลิตภัณฑ์น้ำปลา หมู่ที่ 6 3) ผลิตภัณฑ์กะปิ หมู่ที่ 1, 4, 7 4) ผลิตภัณฑ์จักสานตะกร้า หมู่ที่ 6 5) ผลิตภัณฑ์จากชั้นโรง หมู่ที่ 4 6) ผลิตภัณฑ์เค้กกล้วยหอม ขนมต้ม ขนมเทียน ทองม้วนกรอบ หมู่ที่ 8 7) ผลิตภัณฑ์น้ำพริกมะขาม น้ำพริกแกงป่า หมู่ที่ 8 8) ผลิตภัณฑ์ไข่เค็ม EGG EIGHT หมู่ที่ 8 9) ผลิตภัณฑ์หน่อไม้ดอง หมู่ที่ 8 10) ผลิตภัณฑ์น้ำมันเหลือง หมู่ที่ 3, 8

มีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านใน หมู่ 1 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, น้ำพริก, ปลาต้ม, ยาดม, พิมเสน กลุ่มส่งเสริมอาชีพนาบัวบ้านขนาบ ผลิตภัณฑ์ – ทำนาบัว กลุ่มส่งเสริมอาชีพการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ผลิตภัณฑ์ – ผักไฮโดรโปนิคส์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแหลมมะขาม หมู่ 2 ผลิตภัณฑ์ – การผูกผ้าประดับงาน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองมะหาด หมู่ 3 ผลิตภัณฑ์ – อาหารพื้นบ้าน, ขนมไทย, ผักคั้นฉ่าย ไฮโดรโปนิคส์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านทับมา หมู่ 4 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, ขนมไทย กลุ่มส่งเสริมอาชีพผู้เลี้ยงชันโรง ชุมชนบ้านทับมา ผลิตภัณฑ์ – ผลิตภัณฑ์จากชันโรง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาไผ่ หมู่ 5 ผลิตภัณฑ์ – หลอดช่องสิงคโปร์ อบแห้ง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพรง หมู่ 6 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, ปุยชีวภาพน้ำและปุยชีวภาพแห้ง, อินทผาลัม กลุ่มส่งเสริมอาชีพศิลปะประดิษฐ์ หมู่ 6 ผลิตภัณฑ์ – เครื่องจักสาน, ไม้กวาด กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาบ้านหนองโพรง หมู่ 6 ผลิตภัณฑ์ – น้ำปลา, อาหารพื้นบ้าน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาโบสถ์ หมู่ 7 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, ผักปลอดสารพิษ กลุ่มส่งเสริมอาชีพปลอดภัยบ้านเขาโบสถ์ ผลิตภัณฑ์ – เมล่อน, มะเขือเทศ, แตงโม, เห็ด กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้าน

สะพานหิน หมู่ 8 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, เค้กกล้วยหอม, ขนมต้ม ขนมเทียน, ทองม้วนกรอบ, น้ำพริก, ไข่เค็ม, หน่อไม้ดอง, น้ำมันเหลือง, ปุยข้าวภาพน้ำและปุยข้าวภาพแห้ง

ด้านการท่องเที่ยว, วัฒนธรรม, โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญมี ชุมชนบ้านแหลมมะขาม หมู่ที่ 2 – ศาลเจ้ายางเอน ชุมชนบ้านหนองมะหาด หมู่ที่ 3 – ศาลเจ้าแม่สไบทอง ชุมชนบ้านทับมา หมู่ที่ 4 – วัดทับมา, ศาลเจ้าพ่อถ้ำม้า ชุมชนบ้านเขาไผ่ หมู่ที่ 5 – หินรูปช้าง ชุมชนบ้านเขาโบสถ์ หมู่ที่ 7 – วัดเขาโบสถ์, เจดีย์วัดเขาโบสถ์ ชุมชนบ้านสะพานหิน หมู่ที่ 8 – ศาลเจ้าพ่อกระบองทอง, สะพานหิน

เทศบาลตำบลทับมา ได้จัดทำประกาศรายงานการรับจ่ายเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เพื่อให้ประชาชนทราบ ดังนี้ รวมรายรับจริง 185,960,902.09 บาท รวมรายจ่ายจริง 152,089,646.81 บาท ส่วนงบประมาณ พ.ศ. 2565 เทศบาลตำบลทับมา ได้ตั้งงบประมาณรายรับ-รายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ไว้ในเทศบัญญัติ จำนวน 185,000,000.00 บาท

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบันเทศบาลตำบลทับมามีวิสัยทัศน์ คือ “**บริหารยึดหลักธรรมาภิบาล บริการประทับใจ ห่วงใยสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมสู่อาเซียน**” และเพื่อให้การดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ดังกล่าวประสบความสำเร็จ คณะผู้บริหารจึงได้กำหนดให้มีพันธกิจ ดังนี้ 1) สนับสนุนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและแหล่งน้ำ 3) จัดระบบการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ป้องกัน แก้ไขปัญหาเสพติดพัฒนาและสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเข้มแข็ง ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) บริหารจัดการระบบสาธารณสุข อนุรักษ์และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา กีฬา นันทนาการ อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) ส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ 7) จัดระบบการบริหารจัดการองค์กรที่ดี มีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพบุคลากร จัดทำและประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น

และเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลทับมา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับการวางบทบาทการพัฒนาเทศบาลในอนาคตอย่างเหมาะสมสอดคล้อง กับปัญหาความต้องการของประชาชน รวมทั้งสอดคล้องกับศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของเทศบาล เพื่อที่จะให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ดังนั้นเทศบาลตำบลทับมาจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ของเทศบาลไว้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมือง การบริหาร ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) สนับสนุน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และ 2) สนับสนุนและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารกิจการองค์กร

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและแหล่งน้ำ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษา ถนน สะพาน ราง/ท่อระบายน้ำ 2) ขยายเขต ติดตั้ง ซ่อมแซม บำรุงรักษาไฟฟ้าสาธารณะ 3) ก่อสร้างปรับปรุงบำรุงรักษา ฝาย คลอง ลำราง และแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร 4) ก่อสร้างปรับปรุงบำรุงรักษา อาคาร สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อน และปรับปรุงภูมิทัศน์ และ 5) พัฒนาและปรับปรุงผังเมือง

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) จัดระบบป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยเพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และ 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตและจัดสวัสดิการสังคมอย่างเสมอภาคและทั่วถึง

4. ยุทธศาสตร์พัฒนาการบริหารจัดการระบบสาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอย 3) ส่งเสริมสถานประกอบการ ร้านอาหาร/ร้านค้า/ตลาดให้ได้มาตรฐานของกรมอนามัย 4) ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และ 5) พัฒนาระบบบริการด้านสาธารณสุข

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมการศึกษา การกีฬา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2) ส่งเสริม สนับสนุนการกีฬาและนันทนาการ 3) ส่งเสริม สนับสนุนศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) พัฒนา ปรับปรุง บำรุงรักษา ซ่อมแซม โบราณสถาน ศาสนสถาน

6. ยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้แก่ประชาชน และ 2) สร้างมาตรฐาน พัฒนามูลค่าของสินค้าเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

7. ยุทธศาสตร์พัฒนาการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ พัฒนาการบริหารจัดการองค์กร และ

เพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่น และ 2) จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องจักรกลในการปฏิบัติงานขององค์กร

ความเป็นมา

อาศัยอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 13 ปี 2552) มาตรา 50 (7) ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังนี้ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่หลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเทศบาลตำบลท่าบมา ได้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร

ตำบลท่าบมาเป็นตำบลที่อยู่ในการควบคุมมลพิษเนื่องจากถูกล้อมรอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ข้อมูลจากเทศบาลตำบลท่าบมา ชี้ให้เห็นว่า ประชากรเทศบาลตำบลท่าบมามีอยู่ประมาณ 25,000 คน เป็นผู้สูงอายุประมาณ 2,500 คน และมีผู้ป่วยมะเร็งประมาณ 4,000 คน นอกจากนั้น ผู้สูงอายุมีโอกาสเป็นโรคซึมเศร้ามากขึ้น และต้องสูญเสียเงินไปกับการรักษาสุขภาพจำนวนมากในแต่ละปี

เทศบาลจึงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงมีโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุหลากหลายโครงการ อาทิ โครงการเกี่ยวกับการเชื่อมสายใยในครอบครัวผ่านกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เป็นครูสอนกลองยาวให้แก่เยาวชนในพื้นที่ และเนื่องจากกลองยาวเป็นอัตลักษณ์ในพื้นที่ ดังนั้น เทศบาลตำบลท่าบมาจึงส่งเสริมให้ฝึกสอนและนำออกแข่งขันเพื่อให้ได้รับรางวัล โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง และถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการเล่าเรื่องตำนานต่าง ๆ ของตำบลท่าบมา ให้แก่เยาวชนโดยมุ่งเน้นให้เป็นกิจกรรมแบบมีคฤเทศก์ในพื้นที่ และโครงการสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลท่าบมา เพื่อพัฒนาฟื้นฟูสภาพร่างกาย และพัฒนาอาชีพ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำ ได้พบปะติดต่อกับผู้คน มีการรับรู้ถึงคุณค่าในตนเอง ทำให้การเกิดโรคซึมเศร้านั้นเป็นไปได้อย่างขึ้น และช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้บริหารเทศบาลได้สำรวจและประมวลผลสำรวจไปเป็นวิสัยทัศน์ นโยบายแผนงานและโครงการ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เน้นด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นหลัก จากนั้นเทศบาลตำบลท่าบมาจึงถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไปยังบุคลากรที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านรูปแบบการจัดประชุม เพื่อระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบกิจกรรมและแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำของผู้บริหารที่สร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนในพื้นที่ในระดับสูง ดังนั้น เทศบาลตำบลท่าบมาจึงได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เป็นอย่างดี จนได้รับรางวัลจากหลายหน่วยงาน

โครงการที่โดดเด่นของเทศบาลตำบลทับมา คือ โครงการภายใต้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุขึ้นในปี พ.ศ. 2557 เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีงานทำ ไม่มีหลักประกันทางเศรษฐกิจใด ๆ ในแต่ละวัน ผู้สูงอายุขาดเงินในการใช้ชีวิตประจำวัน และที่สำคัญคือการขาดเงินออม เพื่อเตรียมไว้สำหรับการรักษาสุขภาพ เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลทับมาต้องพึ่งพาการดูแลจากสมาชิกในครอบครัว และอาจต้องพึ่งพาการดูแลจากสังคมในที่สุด ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุจึงเป็นศูนย์ที่ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในรูปแบบชมรมผู้สูงอายุ มีการอบรมให้ความรู้ เสริมทักษะในการประกอบอาชีพ สร้างความภูมิใจให้เกิดแก่ผู้สูงอายุ ด้วยการเชิญผู้สูงอายุมาให้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แบบภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่สุขภาพดีทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครจิตอาสาแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อนำพาผู้สูงอายุให้ได้รับโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา ที่ต้องการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพเพียงพอเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลทับมา

ฝ่ายสังคมสงเคราะห์กองสวัสดิการสังคมเทศบาลตำบลทับมา จึงได้จัดทำโครงการสนับสนุนดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลทับมาขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนศูนย์ให้ป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสูงอย่างต่อเนื่องส่งเสริมกลุ่มผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งด้านสุขภาพร่างกายจิตใจและทักษะความรู้ต่าง ๆ รองรับสังคมผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิภาพรวมทั้งเป็นการดูแลรักษา และสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลทับมายิ่งขึ้น

นอกจากนั้นเทศบาลตำบลทับมา กำลังหาแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุร่วมกับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่น (Japanese International Cooperation Agency, JICA) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ในทุกมิติ และนำไปพัฒนาเป็นนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการต่อไป อีกทั้งเทศบาลตำบลมา จะทำการสำรวจภาวะความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อรองรับการบำบัดฟื้นฟูในระดับครัวเรือนต่อไป

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกัน
- 2) เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักต่อคุณค่าและศักยภาพของตนเอง
- 3) เพื่อให้ผู้สูงได้รับการส่งเสริมภาวะทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา

กระบวนการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน (How to)

โครงการสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลทับมา (ศพอส.ตำบลทับมา) มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุตำบลทับมา อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการตำบลทับมา เนื่องจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุในเขตตำบลทับมามีจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น เทศบาลตำบลทับมาจึงทำการวิเคราะห์เบื้องต้น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาได้วิเคราะห์แล้วพบว่าผู้สูงอายุในเขตตำบลทับมา มีปัญหาเรื่องสุขภาพ และมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ อยู่ 2 ส่วนสำคัญคือ ค่าใช้จ่ายการเดินทาง และค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล

ค่าใช้จ่ายการเดินทาง เกิดขึ้นจากการที่ผู้สูงอายุยังพอมีสภาพแข็งแรงและยังต้องการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยตนเอง และไม่ต้องการเป็นภาระสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น ค่าใช้จ่ายการเดินทางจึงกลายเป็นค่าใช้จ่ายประจำสำหรับผู้สูงอายุที่อายุเฉลี่ยระหว่าง 60 ถึง 70 ปี นอกจากนั้นยังมีค่าใช้จ่ายเพื่อสุขภาพยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กลายเป็นภาระทางเศรษฐกิจในครัวเรือนของผู้สูงอายุเอง

ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา จึงเล็งเห็นความสำคัญของการสร้างรายได้เสริมให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพและรักษาพยาบาล ดังนั้น การหาอาชีพเสริมให้แก่ผู้สูงอายุจึงเป็นทางออกสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทางเศรษฐกิจสูงขึ้น อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุในเขตตำบลทับมาหลายคนต้องการการฟื้นฟูทักษะการประกอบอาชีพ ด้วยเหตุดังกล่าวผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา จึงจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมอาชีพ จำนวน 3 ครั้ง โดยแต่ละครั้งผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา จะศึกษาความเป็นไปได้ถึงอาชีพต่าง ๆ และเชิญวิทยากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในอาชีพนั้น หรือเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องนั้น มาเป็นวิทยากรเพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 การฝึกอาชีพผู้สูงอายุ จัดขึ้นในวันที่ 10 กันยายน 2563 กิจกรรมนี้ถูกแบ่งออกเป็นกิจกรรม 4 ฐาน ประกอบด้วย ฐานที่ 1 น้ำพริกปลาป่น โดยมีนางธรรมเกษร ล่วงพันธ์พร้อมทีมเป็นวิทยากร ฐานที่ 2 นวัตกรรมผ้าอ้อม หมอนหลอด โดยมีนางสมพร เทียบเทียมพร้อมทีมเป็นวิทยากร ฐานที่ 3 ยาสระผมสมุนไพรในบ้าน โดยมีนางสาวอังคณา จิตเจริญเสรีพร้อมทีมเป็นวิทยากร ฐานที่ 4 การเพาะเห็ดนางฟ้าในโอ่ง โดยมีนายชูเกียรติ บำรุงจิตต์พร้อมทีมเป็นวิทยากร ณ ห้องประชุมอาคารอเนกประสงค์ ชั้น 5 เทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพแข็งแรงได้ทดลองฝึกอาชีพเพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพให้แก่ครัวเรือน

นอกจากกิจกรรมฝึกอาชีพจากฐานทั้ง 4 ฐาน ข้างต้นแล้ว เทศบาลตำบลทับมา ยังส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงน้ำผึ้งจากตัวชันโรงอีกด้วย เนื่องจากในพื้นที่ตำบลทับมา เป็นพื้นที่ที่มีตัวชันโรงจำนวนมาก เพราะมีระดับความชื้นและความอบอุ่นในพื้นที่ที่เหมาะสม ตัวชันโรงเป็นแมลงชนิดหนึ่งที่ผลิตน้ำหวานตามธรรมชาติได้ง่าย ปลอดภัยกว่าการเลี้ยงผึ้ง ไม่ต้องดูแลมาก ขอเพียงมีพื้นที่ป่า มีความชื้นที่เหมาะสม และมีความอบอุ่นที่เหมาะสม ตัวชันโรงจะเติบโตได้เองในรังและสะสมน้ำหวานได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญ การเลี้ยงตัวชันโรงยังเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เนื่องจากไม่ต้องใช้พื้นที่มากและไม่ต้องดูแลมาก

ที่มาของกิจกรรมนี้เกิดจาก คุณประไพ (ไม่ประสงค์ให้ใส่นามสกุล) ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่เกษียณอายุแล้ว และพยายามใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และก่อให้เกิดรายได้ โดยกิจกรรมดังกล่าวต้องไม่ลงแรงมากเกินไป เนื่องจากผู้สูงอายุไม่อยู่ในวัยที่จะออกแรงหนักๆ ได้ ดังนั้นจึงพยายามหากิจกรรมในบริเวณบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อทดลองทำจนพบว่า บริเวณบ้านมีต้นไม้มากขึ้นมาก และด้านหลังบ้านติดกับคลองทับมาทำให้มีตัวชันโรงมาทำรังจำนวนมาก ดังนั้นจึงเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวชันโรงและพบว่า วิสาหกิจบางสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี มีกิจกรรมเลี้ยงตัวชันโรง ดังนั้น จึงติดต่อขอความรู้และซื้ออุปกรณ์มาเลี้ยงตัวชันโรง และพัฒนาการเลี้ยงมาอย่างเนื่องจนเริ่มมีความชำนาญ และเริ่มได้นำหวานจากตัวชันโรงออกมาจำหน่าย

จากนั้น คุณประไพ เริ่มให้ข้อมูลแก่เพื่อนบ้านที่เป็นผู้สูงอายุและเชื่อเชิญให้มาเลี้ยงตัวชันโรง เพื่อนำน้ำหวานมาแปรรูป จนกระทั่งได้สมาชิกจำนวนหนึ่ง และอบรมถ่ายทอดความรู้และแบ่งตัวชันโรงให้ไปทดลองเลี้ยง จนกระทั่งเทศบาลตำบลทับมา เล็งเห็นถึงโอกาสในการต่อยอดความรู้เรื่องการเลี้ยงตัวชันโรงเพื่อพัฒนาไปเป็นวิสาหกิจชุมชนของผู้สูงอายุ ดังนั้น เทศบาลตำบลทับมา จึงเข้ามาแนะนำให้คุณประไพ จัดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจเพื่อรับความช่วยเหลือจากเทศบาลตำบลทับมา และจัดระบบการแบ่งผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในกลุ่มได้อย่างถูกต้อง

หลังจากเทศบาลตำบลทับมาเข้ามาแนะนำกลุ่มวิสาหกิจผู้สูงอายุกลุ่มของคุณประไพ ทำให้กลุ่มเติบโตขึ้น มีการกำหนดรูปแบบการทำธุรกิจการเลี้ยงตัวชันโรงอย่างเป็นระบบมากขึ้น คุณประไพ ทำหน้าที่จัดหาวัตถุดิบการเลี้ยงตัวชันโรง และรับซื้อน้ำหวานจากตัวชันโรง พร้อมทั้งศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำหวานจากตัวชันโรงให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นคือ “สบู่” ในรูปลักษณะของที่ระลึกที่อยู่ในกล่องสวยงามพร้อมเป็นสินค้าที่ระลึกได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมฝึกอาชีพนี้ ถือเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นสำหรับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นผู้ที่ยัง

คงเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจในระดับจุลภาค และทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ในด้านสุขภาพ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพนี้ทำให้ผู้สูงอายุได้ออกมาผลิตผลงานของตนเอง ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรงมากขึ้น และมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น เนื่องจากอาชีพที่ผู้สูงอายุได้รับการฝึกอบรมและนำไปประกอบอาชีพนั้น เป็นอาชีพที่ต้องสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง อันเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมเพิ่มเติมอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากกิจกรรมด้านการฝึกอาชีพแล้ว เทศบาลตำบลทับมา ยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุผ่านรูปแบบมหรหรรรมสุขภาพและการออกกำลังกายเชิงสังคม ภายใต้กิจกรรมชื่อ “สานสัมพันธ์มหรหรรรมสุขภาพผู้สูงอายุ” ซึ่งมีรายละเอียดในกิจกรรมที่ 2

กิจกรรมที่ 2 สานสัมพันธ์มหรหรรรมสุขภาพผู้สูงอายุ กิจกรรมนี้จัดขึ้นภายใต้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่เน้นการตรวจสุขภาพ การตรวจวัดสายตา และการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพและสานสัมพันธ์ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมเน้นการออกกำลังกายร่วมกันในลักษณะการแข่งขันที่ไม่เน้นการเอาแพ้ชนะ แต่เน้นการสร้างเครือข่ายสุขภาพ การแข่งขันกีฬาประกอบด้วย เปตอง สะบ้า เกมสต่าง ๆ ที่เน้นการเคลื่อนไหวของร่างกาย อาทิ การบริหารเอวแบบ 4G (เป็นการหมุนเอวแบบยิ่งเร็วยิ่งได้คะแนน) และการเต้นแบบทิมเซียร์ เป็นต้น ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลทับมา ได้จัดมาอย่างต่อเนื่องและพบว่า สุขภาพของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุขภาพจิต เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ เน้นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องอยู่แต่ภายในบ้าน และมีโอกาสบอกเล่าเรื่องราวของตนเองให้แก่ผู้อื่นได้รับฟัง ตลอดจนได้รับคำแนะนำและการแสดงความปรารถนาดีต่อกันนี้เอง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตยังมีเพื่อน และมีคุณค่าต่อคนรอบข้าง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่เจ็บป่วยทางจิตใจ และลดโอกาสการเป็นโรคซึมเศร้าได้เป็นอย่างดี

ด้วยความสำเร็จของกิจกรรมมหรหรรรมสุขภาพผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลทับมา จึงจัดนิทรรศการผลงานของศูนย์ในวันที่ 15 กันยายน 2563 ณ วัดทับมา อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ในงานดังกล่าวประกอบด้วยการนำเสนอความสำเร็จของการสร้างสัมพันธ์ภาพกับมหรหรรรมสุข และมีการตรวจสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาตระหนักดีว่า ผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพดีและยังใช้ชีวิตในสังคมได้นั้น มีอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ยังมีผู้สูงอายุอีกจำนวนหนึ่งที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ

จนไม่อาจกลับเข้าสู่สังคมได้ ซึ่งผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาต้องกำหนดแผนงานและนโยบาย เพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุกลุ่มนี้เช่นเดียวกัน นั่นคือ โครงการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุติดเตียง

กิจกรรมที่ 3 การค้นหาผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วย การดูแลผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง เป็นกระบวนการที่ต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งกรณีนี้ ผู้บริหารเทศบาลใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ส่งต่อมาจากโรงพยาบาลระยอง และใช้กลไกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นเครื่องมือในการค้นหาผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงในชุมชน ซึ่งโครงการนี้ เทศบาลตำบลทับมา ต้องดูแลทั้งผู้สูงอายุที่มีทะเบียนบ้านอยู่ในพื้นที่และนอกพื้นที่ เนื่องจากตำบลทับมาเป็นตำบลที่มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก และปรากฏว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มักมาอาศัยอยู่กับ บุตรหลาน โดยไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านมาอยู่ในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าผู้สูงอายุ กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงโดยไม่มีสิทธิการรักษา เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลทับมาจะแนะนำให้ย้าย สิทธิการรักษาไปยังจังหวัดระยอง

ความโดดเด่นของโครงการนี้ คือ เทคโนโลยี และเครือข่าย โดยมีเทคโนโลยีที่ใช้คือ GPS ในการใช้ติดตามผู้ป่วยอัลไซเมอร์ เครื่องกระตุ้นเพื่อส่งสัญญาณขอความช่วยเหลือจากบ้านผู้ป่วย ไปยังเทศบาล โดยเทศบาลมีเครือข่ายในการประสานงานหลายที่ เช่น อสม. พม. โรงพยาบาล ทม.มาบตาพุด เป็นต้น ซึ่ง ทม.มาบตาพุด เป็นผู้แนะนำระบบเครื่องกระตุ้นเพื่อส่งสัญญาณ ขอความช่วยเหลือจากบ้านผู้ป่วยไปยังเทศบาลนี้ ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนเข้ามาทำให้โดยไม่มี ค่าใช้จ่าย (แต่ภายหลังอาจมีค่าใช้จ่ายได้ หากหมดสัญญา และต้องการทำต่อ)

ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินงาน

ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประสานทรัพยากรจาก หน่วยงานภาคีเครือข่ายมากกว่างบประมาณ ตัวอย่างสำคัญได้แก่ กิจกรรมการฝึกอาชีพต่าง ๆ ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาใช้แนวทางเชิญผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์มาถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ในการทดลองประกอบอาชีพ โดยวัสดุอุปกรณ์มาจากการจัดเตรียมของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นหลัก เนื่องจากการฝึกอาชีพเป็นอาชีพง่ายไม่ซับซ้อน อาทิ การทำน้ำพริก การปลูกเห็ด หรือการเลี้ยงตัวชันโรง เป็นต้น ดังนั้น ทรัพยากรที่ใช้จึงหาได้ง่ายจากพื้นที่ตำบลทับมา และ ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการจัดซื้อแต่อย่างใด

ในส่วนของกิจกรรมมหกรรมสานสัมพันธ์สุขภาพ ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการมาจากการประสานงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลมา ผ่านรูปแบบการลงนามความร่วมมือ อาทิ โรงพยาบาลระยอง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กรมปศุสัตว์ และโรงพยาบาลเอกชนในพื้นที่ เป็นต้น ในส่วนของการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ออกกำลังกายนำมาจาก

วัสดุอุปกรณ์ในพื้นที่และจัดหาได้ง่าย อาทิ ลูกเปตอง ห่วงที่ใช้สำหรับการบริหารเอว เชือกที่ใช้สำหรับเล่นในเวลาร้องเพลงเชียร์ เป็นต้น ซึ่งวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้เทศบาลตำบลทับมา สามารถหาให้แก่ผู้สูงอายุได้โดยง่าย และไม่เสียงบประมาณจำนวนมากแต่อย่างใด

การประสานทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพนี้เอง ทำให้เทศบาลตำบลทับมาไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่ใช้ทุนทางสังคมเป็นหลักในการช่วยผลักดันโครงการให้ประสบความสำเร็จ และกลายเป็นจุดเด่นสำคัญที่ทำให้เทศบาลตำบลทับมาได้รับรางวัล

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา แสดงบทบาทสำคัญในพื้นที่เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยกระบวนกรมีส่วนร่วมสาธารณะจากภาคส่วนต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บทบาทในการเป็นผู้กระตุ้นภาคส่วนต่าง ๆ ให้เห็นถึงความสำคัญของสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลทับมา ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา ใช้รูปแบบการสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ และนำผลการสำรวจมาปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบด้าน จนนำไปสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และถอดบทเรียนไปเป็นแผนงานและโครงการที่สร้างรายได้เสริมให้แก่ผู้สูงอายุ และส่งเสริมสุขภาพผ่านมหรรรรมสุขภาพและการออกกำลังกายที่เน้นการสานสัมพันธ์ทางสังคม

2. บทบาทการประสานทรัพยากรในพื้นที่ ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาตระหนักดีว่าการบริหารโครงการที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก และเทศบาลตำบลทับมามีทรัพยากรจำกัด ดังนั้น ผู้บริหารเทศบาลต้องประสานทรัพยากรที่มาจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเลือกใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์มาทำหน้าที่เป็นจิตอาสา การทำความร่วมมือกับโรงพยาบาลระยองในการส่งเสริมสุขภาพ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่วัดทับมา เพื่อเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมสาธารณะซึ่งทำให้เทศบาลตำบลทับมากลายเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานทรัพยากรที่มาจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารโครงการผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

3. บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงในการสนับสนุนให้กลุ่มผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นผู้แสดงหลัก ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาตระหนักดีว่า การสร้างความยั่งยืนให้แก่กิจกรรมของผู้สูงอายุต้องเกิดจากความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุเอง โดยเทศบาลตำบลทับมาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากกลุ่มวิสาหกิจการเลี้ยงตัวซันโรงของกลุ่มคุณประไพ เมื่อกลุ่มคุณประไพมีความเข้มแข็งแล้ว เทศบาลตำบลทับมาจึงทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงที่แนะนำ

ให้ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยการส่งเสริมให้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมให้คุณประไพเป็นวิทยากรเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

ทั้ง 3 บทบาทดังกล่าว เป็นบทบาทสำคัญที่ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาใช้กับศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้กิจกรรมฝึกอาชีพและกิจกรรมมหกรรมสุขภาพประสบความสำเร็จและได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุ

รูปภาพคุณประไพ ผู้ประกอบการเลี้ยงชันโรง ถ่าย วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2565

(ภาพถ่ายนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูล และเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562)

รูปภาพผลิตภัณฑ์จากชันโรงของคุณประไพ ถ่าย ณ วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2565

พลสำเร็จที่เกิดขึ้น

พลกระทบที่เกิดขึ้น

โครงการพัฒนาคุณภาพและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุนี้ ส่งผลดีต่อผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพดีและยังใช้ชีวิตในสังคมได้ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้สามารถรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนได้เป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของคุณประไพ ที่รวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงตัวซันโรง ผลิตภัณฑ์ที่ได้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพสินค้าจนกลายเป็นสินค้าที่ระลึกที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ และเป็นแหล่งรายได้เสริมให้แก่ผู้สูงอายุได้อีกทางหนึ่ง ส่งผลทางบวกโดยตรงต่อรายได้ครัวเรือน แม้ว่าจะยังไม่ใช่แหล่งรายได้หลักของครอบครัว แต่การเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสพบปะเพื่อนที่มาจากครอบครัวอื่นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

รวมไปถึงกิจกรรมมหรรมสันทพันธ์สุขภาพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุออกมารับการตรวจสุขภาพแบบคัดกรอง และเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายที่ไม่เน้นการแข่งขัน แต่เน้นการมีส่วนร่วมทางสังคม ส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ

ทั้งสองกิจกรรม เป็นกิจกรรมสำคัญที่ชะลอภาวะเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจในกลุ่มผู้สูงอายุและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ส่งผลสำคัญทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงลดลงอย่างมาก

สำหรับกิจกรรมค้นหาผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากโรงพยาบาลระยองมีผู้ป่วยจำนวนมาก การรอเวลาแพทย์นัดไปทำการฟื้นฟูสมรรถภาพอาจนานเกินไปจนผู้ป่วยเสียโอกาสในการฟื้นฟูสมรรถภาพ การค้นหาผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงจึงกลายเป็นกระบวนการที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นด้วยการส่งมอบวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันให้ทันการณ์ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าสู่ระบบการดูแลรักษาแบบ Long Term Care ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการลดโอกาสการเจ็บป่วยหนักเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในโครงการนี้อยู่ที่กิจกรรมการค้นหาผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง เนื่องจาก กำลังคนมีไม่เพียงพอต่อการค้นหาและดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง ข้อมูลสถิติชี้ให้เห็นว่า อัตราส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เหมาะสมที่ประจำอยู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรเป็น 1 เจ้าหน้าที่ต่อประชากร 2,500 คน

แต่อัตราส่วนที่ปรากฏอยู่จริงคือ เจ้าหน้าที่ 1 คน ทำหน้าที่ดูแลประชากร จำนวน 10,000 คน ซึ่งเกินกว่าอัตราส่วนที่เหมาะสมถึง 4 เท่า ทำให้เกิดสภาวะการทำงานหนักเกินไป

เนื่องจากการดูแลผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง เป็นงานที่ต้องใช้ประสบการณ์ ความอดทน และใช้เวลาจำนวนมาก ดังนั้น จึงไม่มีผู้ใดมาสมัครงานเพื่อดูแลผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าว แต่อย่างไรก็ดี ส่งผลทำให้เทศบาลตำบลทับมา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และ อสม ต้องทำงานกันอย่างหนักเพื่อค้นหาและดูแลผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าว และดูเหมือนว่า ปัญหานี้ ยังไม่อาจแก้ไขได้ด้วยงบประมาณเพียงอย่างเดียว และเป็นปัญหาที่ต้องใช้เวลานานในการแก้ไข

สิ่งที่ต้องพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรเทาความรุนแรงของปัญหานี้คือ เทศบาลตำบลทับมา และ สถานพยาบาลในพื้นที่ต้องส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อป้องกันสภาวะการเจ็บป่วย หรือชะลอ โอกาสการเจ็บป่วยในกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากการเน้นการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสมรรถภาพ หลังจากสภาพเจ็บป่วยเป็นกิจกรรมที่ใช้งบประมาณจำนวนมาก และต้องใช้บุคลากรที่มีความ อดทนและมีจิตอาสาในระดับสูง ซึ่งด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เน้นการแข่งขัน ทำให้ ไม่มีใครสนใจมาทำงานในตำแหน่งผู้ดูแลผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการนี้เกิดจากปัจจัยภายในเทศบาลตำบลทับมา และปัจจัย ภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายในเทศบาลตำบลทับมา เกิดจาก 2 ส่วนสำคัญ คือ (1) ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Visionary Leaders) ปัจจัยนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เนื่องจากผู้นำเทศบาลตำบลทับมาเป็น ผู้กำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และถ่ายทอดวิสัยทัศน์ และนโยบายลงสู่ผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจาก ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาได้ศึกษาบริบทของพื้นที่ตำบลทับมา มาอย่างยาวนานจนถึง ความเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างสังคม และเศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และพื้นที่ตำบลทับมาได้รับการพัฒนาจนมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นจำนวนมาก ในด้านหนึ่ง ส่งผลทำให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ ซึ่งเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของตำบลทับมา แต่อีกด้านหนึ่ง ส่งผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา จึงได้จัดแยกผู้สูงอายุ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ยังมีประสบการณ์และยังสามารถใช้ชีวิตในสังคม ได้ และกลุ่มผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง และได้จัดทำโครงการเพื่อตอบสนองความต้องการ ของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มได้อย่างถูกต้องและทันการณ์ อย่างไรก็ตาม ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เพียง อย่างเดียว ไม่อาจทำให้โครงการประสบความสำเร็จได้ ปัจจัยประการที่สองที่ทำให้โครงการ ประสบความสำเร็จ คือ ปัจจัยที่เกิดจากวัฒนธรรมองค์กรแบบจิตอาสา (2) วัฒนธรรมองค์กรแบบ

จิตอาสาของบุคลากรทุกระดับของเทศบาลตำบลทับมา เป็นปัจจัยภายในที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกื้อหนุนให้วิสัยทัศน์ของผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา ได้แปลงไปสู่แผนงานและโครงการจนประสบความสำเร็จ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ที่มีอายุไม่มากแต่เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่มีทัศนคติในทางบวกต่อการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุ ทั้งสองกลุ่ม และยินดีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานกับผู้สูงอายุและองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่เข้ามาทำงานร่วมกับเทศบาลตำบลทับมา วัฒนธรรมองค์การแบบจิตอาสาตัวเอง เป็นปัจจัยที่ทำให้เจ้าหน้าที่พยายามคิดค้นแนวทางในการส่งเสริมผู้สูงอายุให้กลับเข้าสู่สังคมผ่านกิจกรรมการฝึกอาชีพและกิจกรรมการออกกำลังกายเชิงสังคม รวมไปถึงกิจกรรมค้นหาผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงเช่นเดียวกัน

ปัจจัยภายในเทศบาลตำบลทับมา ทั้ง 2 ปัจจัย เป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ซึ่งหากขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แผนงานและโครงการดังกล่าวอาจล้มเหลว แต่เนื่องจากทั้งสองปัจจัยเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน จึงเป็นเหตุให้องค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลทับมาในระดับสูงมาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากปัจจัยภายในทั้งสองปัจจัยดังกล่าวแล้ว ปัจจัยภายนอกก็มีความสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้เทศบาลตำบลทับมาประสบความสำเร็จในโครงการนี้ นั่นคือ ภาคีเครือข่ายในพื้นที่

ภาคีเครือข่ายในพื้นที่สำคัญ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุและผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญา ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นกลุ่ม “เพื่อนช่วยเพื่อน” ที่ทำหน้าที่ชักชวน ให้ความรู้ อบรมเสริมทักษะเพื่อน ๆ ผู้สูงอายุให้มีความกล้าออกมาใช้ชีวิตทางสังคม เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังพอมีสรรพภาพทางร่างกายให้มีรายได้เสริม และชะลอโอกาสการเจ็บป่วยด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมชมรมสวนสัมพันธ์สุขภาพที่มีใช่เพียงแค่สุขภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเองอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากผู้สูงอายุดังกล่าวแล้ว องค์กรภาคีเครือข่ายสำคัญด้านสุขภาพผู้สูงอายุ อาทิ โรงพยาบาลระยอง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งองค์กรภาคีเครือข่ายดังกล่าวเล็งเห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา และความเป็นจิตอาสาของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของเทศบาล องค์กรภาคีเครือข่ายดังกล่าวจึงให้การสนับสนุนโครงการนี้เป็นอย่างดีและต่อเนื่อง

เทศบาลตำบลทับมา ตระหนักเป็นอย่างดีว่า พื้นที่ตำบลทับมาต้องรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น การกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง เนื่องจาก

สังคมผู้สูงอายุเป็นสังคมที่ต้องเตรียมพร้อมทรัพยากรหลายอย่าง ตั้งแต่ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรงบประมาณที่ต้องมีมากเพียงพอในการผลักดันแผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จ เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุกลายเป็นกลุ่มช่วงวัยที่ยังส่งผลดีทางเศรษฐกิจในพื้นที่ตำบลทับมา และลดโอกาสให้ผู้สูงอายุกลายเป็นผู้พวยตืดเพียงให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

มิตรภาพบำบัดจากเพื่อนสู่เพื่อนผู้พิการ เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก*
และคณะ**

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิต
ของประชากร
กลุ่มเปราะบาง

ความเป็นมา

บทนำ

เทศบาลเมืองบ้านสวน เดิมเป็นสุขาภิบาลบ้านสวน ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น “เทศบาลตำบลบ้านสวน” อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ต่อมาการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านสวนมีความเจริญเติบโตมากขึ้น อีกทั้งมีภารกิจหน้าที่ที่ต้องเร่งดำเนินการให้ครอบคลุมพื้นที่ที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงได้ขอเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลเมือง เพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่ประกาศในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 13 พ.ศ. 2552 กระทรวงมหาดไทย จึงได้ประกาศเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น “เทศบาลเมืองบ้านสวน” อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป

มีอาณาเขตติดต่อกับท้องที่ใกล้เคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตตำบลบางทราย และตำบลนาป่า ทิศใต้ ติดต่อกับเขตตำบลเสม็ด และตำบลห้วยกะปิ ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตตำบลหนองรี และตำบล

* ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ บัวหล้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, นายดุสิต รัฐศีล นักวิจัย, นางศญาพัฒน์ กิตติสารวิณโณ นักวิจัย

หนองข้างคอก ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองชลบุรี และบางส่วนของทะเลฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย ยาวประมาณ 2,800 เมตร

เทศบาลเมืองบ้านสวนมีตราสัญลักษณ์ลักษณะเป็นวงกลมพื้นหลังเป็นสีเหลืองทองและสีเขียว ซึ่งมีความหมายถึงความรุ่งเรืองอุดมสมบูรณ์ และตรงกลางใช้นกยูงเป็นสัญลักษณ์ประจำเทศบาล ตามตำนานของชุมชนเขาน้อย ที่เดิมมีเขาสองลูกติดกัน ลูกหนึ่งชื่อว่า “เขามยุรา” เพราะมีนกยูงอาศัยอยู่ และอีกลูกหนึ่งชื่อว่า “เขาน้อย” ปัจจุบันนกยูงสูญพันธุ์ และเขาได้หายไปเหลือเพียงชุมชนเขาน้อย และตำนานที่เล่าขานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะภูมิประเทศของเทศบาลเมืองบ้านสวนเป็นที่ราบลุ่มด้านทิศตะวันออกพื้นที่ค่อนข้างสูงและลาดต่ำลงไปทางทิศตะวันตก มีเนินเขาอยู่ด้านทิศเหนือ 3 ลูก คือ เขาพระบาท เขานกยูง และเขาน้อย มีคลอง ลำธาร ห้วย จำนวน 9 แห่ง คือ ห้วยยายวัว ห้วยตาลา ห้วยยายแจ้ง ห้วยกรวด ห้วยทวน ห้วยละมู คลองยี่รัต คลองเกลือ และห้วยหนองตะโก และพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาว 2,800 เมตร ในพื้นที่หมู่ที่ 2, 3, 4 ของตำบลบ้านสวน

สภาพภูมิอากาศเทศบาลเมืองบ้านสวนจัดอยู่ในประเภทอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน หรือแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน ในฤดูร้อนลมใต้และตะวันออกเฉียงใต้กลางกุมภาพันธ์ ถึง กลางพฤษภาคม ฤดูฝนได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ถึง กลางเดือนตุลาคม ฤดูหนาวได้รับอิทธิพลมาจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือช่วงกลางเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) อุณหภูมิสูงสุดอยู่ที่ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดอยู่ที่ 18.6 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิเฉลี่ยต่อเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2563 อยู่ที่ 27.79 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่อเดือนมกราคม-มีนาคม 2564 อยู่ที่ 27.70 องศาเซลเซียส

2) ปริมาณฝนรวมทั้งปีอยู่ที่ 104.72 มิลลิเมตร/ปี โดยสามปีย้อนหลังมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด ดังนี้ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด พ.ศ. 2561 มีปริมาณน้ำฝน 113.08 มิลลิเมตร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด พ.ศ. 2562 มีปริมาณน้ำฝน 90.27 มิลลิเมตร และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด พ.ศ. 2563 มีปริมาณน้ำฝน 104.72 มิลลิเมตร

เทศบาลเมืองบ้านสวนมีพื้นที่ทั้งสิ้น 19.50 ตารางกิโลเมตร โดยมีพื้นที่ครอบคลุม 3 ตำบล คือ 1) ตำบลบ้านสวน ทั้งตำบล ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านหนองตะโก, หมู่ที่ 2 บ้านหนองตาห้วม, หมู่ที่ 3 บ้านห้วยทวน, หมู่ที่ 4 บ้านสวนแขก, หมู่ที่ 5 บ้านหนองกระทุ่ม, หมู่ที่ 6 บ้านหนองแหน, หมู่ที่ 7 บ้านเขามยุรา, หมู่ที่ 8 บ้านเขาน้อย, หมู่ที่ 9 บ้านบ่อบุญทอง และหมู่ที่ 10 บ้านศาลาคู่

- 2) ตำบลหนองรีบางส่วนประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านหนองไช้เนา และหมู่ที่ 3 บ้านหนองปึกนก
- 3) ตำบลหนองข้างคอกบางส่วน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านห้วยทวน และหมู่ที่ 4 บ้านบ่อน้ำจืด

โดยเทศบาลเมืองบ้านสวน มีลักษณะการใช้ที่ดินในพื้นที่ โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ พื้นที่ว่าง 8.1081 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่พักอาศัย 2.97 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่หน่วยงานของรัฐ 2.376 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่ถนน ทางรถไฟ 1.584 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่พักอาศัย+พาณิชยกรรม 1.188 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่พาณิชยกรรม 0.99 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่โรงงาน 0.792 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่สถาบันศาสนา 0.5148 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่เกษตรกรรม (ปศุสัตว์) 0.4554 ตารางกิโลเมตร, พื้นที่สถานศึกษา 0.4158 ตารางกิโลเมตร, คลังสินค้า 0.396 ตารางกิโลเมตร และสวนสาธารณะ/นันทนาการ 0.0099 ตารางกิโลเมตร

ประชากรชาวบ้านสวนมีทั้งสิ้น 69,427 คน จากทั้งหมด 44,938 หลังคาเรือน โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 45 อาชีพรับจ้างและอื่น ๆ ร้อยละ 29 อาชีพรับราชการ ร้อยละ 1 และอาชีพอุตสาหกรรม ร้อยละ 11 ข้อมูลประชากรและครัวเรือนสามารถแยกตามเขตตำบล ดังนี้ 1) ตำบลบ้านสวน (หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 10) มีประชากรทั้งสิ้น 66,472 คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย 33,050 คน และเพศหญิง 33,422 คน 2) ตำบลหนองรี (หมู่ที่ 1 และ 3) มีประชากรทั้งสิ้น 1,159 คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย 560 คน และเพศหญิง 599 คน และ 3) ตำบลหนองข้างคอก (หมู่ที่ 1 และ 4) มีประชากรทั้งสิ้น 1,796 คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย 861 คน และเพศหญิง 935 คน

เทศบาลเมืองบ้านสวนมีสถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน 26 แห่ง แบ่งเป็นสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 7 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 9 แห่ง สังกัดสำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จำนวน 1 แห่ง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 2 แห่ง และสังกัดตำรวจภูธรภาค 2 จำนวน 1 แห่ง

มีสถานบริการทางสาธารณสุข แบ่งเป็น โรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 2 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุข 1 แห่ง คลินิกแพทย์แผนปัจจุบัน 34 แห่ง คลินิกแพทย์แผนโบราณ 2 แห่ง คลินิกแพทย์ทันตกรรม 8 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 32 แห่ง

การสงเคราะห์ผู้พิการโดยการสำรวจข้อมูลผู้พิการให้ได้รับเบี้ยยังชีพให้ครบถ้วน ซึ่งข้อมูล ณ วันที่ 15 มีนาคม 2564 มีผู้พิการที่มาขึ้นทะเบียน ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 800 บาท จำนวน 980 คน และมีผู้พิการที่มาขึ้นทะเบียน ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี

รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 1,000 บาท จำนวน 108 คน นอกจากนี้ยังมีการมอบกายอุปกรณ์สำหรับผู้พิการโดยประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผู้มีจิตศรัทธา ร่วมบริจาค เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ ในด้านเบี้ยสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์ เดือนละ 1,000 บาท ได้สงเคราะห์ตามจำนวนผู้ที่มารับการช่วยเหลือ จำนวน 81 คน

การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเทศบาลเมืองบ้านสวนได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการคนบ้านสวน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ที่ขาดโอกาส จัดสวัสดิการ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวนให้ได้รับการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนอย่างทันท่วงที และมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม รวมทั้งสงเคราะห์ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวนที่เดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เช่น ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมการศึกษา เป็นต้น

ซึ่งเทศบาลเมืองบ้านสวนได้ให้การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเป็นประจำทุกเดือน จำนวน 85 ครอบครัว รวมทั้งประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับเงินสงเคราะห์ครอบครัว เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชลบุรี ในการช่วยเหลือเบื้องต้นรายละ 2,000 บาท องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ได้มอบเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาส และสำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดชลบุรี ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ยากไร้

เทศบาลเมืองบ้านสวนมีจำนวนประชากรที่ทำการเกษตร โดยขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร แบ่งเป็น ข้าว จำนวน 1 ครัวเรือน พื้นที่ 3 ไร่ มันสำปะหลัง จำนวน 2 ครัวเรือน พื้นที่ 26 ไร่ อื่น ๆ ได้แก่ ผัก จำนวน 26 ครัวเรือน พื้นที่ 21 ไร่ ไม้ยืนต้น จำนวน 13 ครัวเรือน พื้นที่ 25 ไร่ ไม้ผล จำนวน 32 ครัวเรือน พื้นที่ 40 ไร่ ไม้ดอก ไม้ประดับ จำนวน 3 ครัวเรือน พื้นที่ 2.5 ไร่ มีเรือประมงในพื้นที่จำนวน 55 ลำ โดยมีเครื่องมือทำการประมง คือ เบ็ดตกปลาตุ๊กทะเล/อวนติดตาปู/อวนติดตาปลา

มีสถานบริการดังนี้ ร้านเสริมสวย 27 แห่ง สถานประกอบการร้านอาหารตาม พ.ร.บ. การสาธารณสุข ร้านอาหารพื้นที่ไม่เกิน 200 ตารางวา 115 แห่ง สถานประกอบการร้านอาหารตาม พ.ร.บ. การสาธารณสุข ร้านอาหารพื้นที่เกิน 200 ตารางวา 20 แห่ง โรงแรม/รีสอร์ท 6 แห่ง ธนาคาร 8 แห่ง และโรงพยาบาล 1 แห่ง

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีการทำบุญประเพณีต่าง ๆ สืบเนื่องต่อกันมา ส่วนการนับถือศาสนาคริสต์และอิสลามมีเป็นส่วนน้อย โดยมีสถานที่สำคัญทางศาสนา ดังนี้

- 1) วัดพุทธ มี 5 วัด ได้แก่ วัดธรรมนิมิตต์ วัดใหม่บ้านสวน วัดผาสุการาม วัดชมภูแก้ว และ

วัดอรัญญิกาวาส (วัดป่า) 2) สำนักสงฆ์ มี 1 แห่ง คือ สำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม 3) โบสถ์คริสต์ มี 1 แห่ง ได้แก่ คริสตจักรชลบุรีแบ็บติสต์ 4) มัสยิดกลาง มี 1 แห่ง คือ มัสยิดกลางประจำจังหวัดชลบุรี 5) ศาลเจ้า มี 2 แห่ง คือ ศาลเจ้าได้เซี่ยฮุดโจ้ว และศาลเจ้าจิงกุน (ไฉ่เอี้ยะกง)

ด้านการท่องเที่ยว มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างพร้อม แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของเทศบาลเมืองบ้านสวน แบ่งออกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ สมาคมจี่ฮงแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่บนเขาพระบาทซึ่งมีเทวรูปศักดิ์สิทธิ์ประดิษฐานอยู่ สถานที่ร่มรื่นสวยงามเป็นที่นับถือศรัทธาของชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีน นิยมมาเยี่ยมชมและกราบไหว้บูชาเป็นจำนวนมากในวันหยุด เช่น ยี่เต็กฮุด วิหารฮุ้นเทียนเหลา วัดธรรมนิมิตต์ ค่ายนวมินทราชินี พิพิธภัณฑสถานสวนศีกเกาหลี่ สถานีรถไฟ ชลบุรี เป็นต้น

ด้านอุตสาหกรรมนั้น ในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวนมีเฉพาะสถานประกอบการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และเป็นย่านที่พักอาศัยของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียง โรงงานอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน

ด้านการพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ มีจำนวน 208 แห่ง สามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้ 1) สถานีบริการน้ำมัน จำนวน 14 แห่ง 2) ตลาดสด จำนวน 1 แห่ง 3) ตลาดนัด จำนวน 8 แห่ง 4) ร้านขายของชำ พื้นที่ไม่เกิน 200 ตารางเมตร จำนวน 121 แห่ง 5) ร้านขายของชำ พื้นที่เกิน 200 ตารางเมตร จำนวน 20 แห่ง และ 6) ร้านซูเปอร์มาเก็ต ประกอบด้วย บริษัท เอก-ชัย ดีสทริบิวชั่น ซิสเทม จำกัด (โลตัส) จำนวน 9 แห่ง, บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) (7-11) จำนวน 28 แห่ง, บริษัท บิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน) (Big C) จำนวน 2 แห่ง, 108 shop จำนวน 3 แห่ง และบริษัท ซี.เจ.เอ็กซ์เพรส กรุ๊ป จำกัดจำนวน 2 แห่ง

สถานะการคลังของเทศบาลเมืองบ้านสวน สามารถแจกแจงย้อนหลัง 4 ปีงบประมาณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561-2564 ได้ดังนี้ 1) ปี 2561 มีเงินฝากธนาคาร 869,683,408.07 บาท มีเงินสะสม 414,124,747.26 บาท และมีเงินทุนสำรองเงินสะสม 228,148,981.19 บาท 2) ปี 2562 มีเงินฝากธนาคาร 1,019,139,988.91 บาท มีเงินสะสม 457,619,099.03 บาท และมีเงินทุนสำรองเงินสะสม 236,009,517.68 บาท 3) ปี 2563 มีเงินฝากธนาคาร 912,879,391.38 บาท มีเงินสะสม 463,675,207.47 บาท และมีเงินทุนสำรองเงินสะสม 236,538,125.89 บาท และ 4) ปี 2564 มีเงินฝากธนาคาร 782,959,001.62 บาท มีเงินสะสม 118,601,909.71 บาท และมีเงินทุนสำรองเงินสะสม 296,257,015.15 บาท (สำนักคลัง ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2564)

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบันเทศบาลเมืองบ้านสวนมีวิสัยทัศน์ คือ “เทศบาลเมืองบ้านสวน เมืองแห่งความสุข” HAPPY HOME TOWN และเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของเทศบาลเมืองบ้านสวนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการวางบทบาทการพัฒนาเทศบาลเมืองบ้านสวนในอนาคตอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชน รวมทั้งสอดคล้องกับศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของเทศบาล เพื่อที่จะให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ดังนั้นเทศบาลเมืองบ้านสวนจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองบ้านสวนไว้ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และ สาธารณูปการ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาส่งเสริมอาชีพคู่เศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและพื้นที่สิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคม การศึกษา การกีฬา และนันทนาการ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินและยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร ตามหลักธรรมาภิบาล

เพื่อให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ข้อ ให้ประสบความสำเร็จ เทศบาลเมืองบ้านสวน จึงได้กำหนดพันธกิจ ดังนี้ 1) พัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ 2) ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ 3) พัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม 4) ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 5) การให้บริการที่ดีแก่ประชาชน และสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล และ 6) ส่งเสริมการเป็นเมืองน่าอยู่ชุมชนทันสมัย นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงาน

จากพันธกิจทั้ง 6 ข้อดังกล่าวคณะผู้บริหารได้นำมากำหนดเป็นนโยบายในการปฏิบัติงาน โดยแบ่งออกเป็น 9 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3) ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาหน้าท่วมซ้ำซาก 6) ด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน 7) ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต 8) ด้านเศรษฐกิจและการลงทุน และ 9) ด้านนันทนาการและการสร้างสังคมกีฬา พัฒนาสู่อาชีพ

ความเป็นมา

โครงการการส่งเสริมการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ เทศบาลเมืองบ้านสวน (มิตรภาพบำบัด จากเพื่อน สู่เพื่อน ผู้พิการ) เกิดจากการที่เทศบาลเมืองบ้านสวน มีผู้พิการที่อยู่ในการดูแลรับผิดชอบของเทศบาล จำนวน 1,069 คน เป็นผู้พิการทางการมองเห็น จำนวน 52 คน ผู้พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย จำนวน 196 คน ผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือ

ทางร่างกาย จำนวน 568 คน ผู้พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม จำนวน 66 คน ผู้พิการทางสติปัญญา จำนวน 117 คน ผู้พิการทางการเรียนรู้ จำนวน 10 คน ผู้พิการทางออทิสติก จำนวน 17 คน และผู้พิการซ้ำซ้อน จำนวน 43 คน

และสถานการณ์ความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำของผู้พิการ ได้แก่ 1) **ด้านสังคม** ผู้พิการปิดกั้นตนเอง ไม่ออกสู่สังคม รู้สึกเป็นภาระต่อสังคมและไม่มีสิทธิเท่าเทียม เกิดภาวะซึมเศร้า สิ้นหวังและมีภาวะเสี่ยงต่อการคิดฆ่าตัวตาย เนื่องจากผู้พิการเป็นผู้ที่มีข้อจำกัด ทางด้านร่างกาย หรือจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกอับอายในความบกพร่องของตนเอง และคิดว่าตนเองเป็นภาระของครอบครัว เกิดช่องว่างระหว่างคนปกติกับผู้พิการ 2) **ด้านสาธารณสุข** ผู้พิการไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐ เช่น การรักษาพยาบาล สิทธิและสวัสดิการของรัฐ เนื่องจากผู้พิการส่วนใหญ่มีความยากลำบากในการเดินทาง รวมทั้งขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จึงทำให้ไม่สามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลได้อย่างต่อเนื่อง และไม่ได้รับสิทธิสวัสดิการที่พึงสมควรจะได้รับ 3) **ด้านเศรษฐกิจ** ผู้พิการไม่มีงานทำและไม่มีรายได้ ไม่ได้รับความเสมอภาคในการประกอบอาชีพ เพราะความบกพร่องทางด้านร่างกาย หรือจิตใจ จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงอาชีพและความถนัดของตนเอง หรือไม่สามารถเดินทางไปทำงานตามสถานที่ต่างๆ ได้ อีกทั้งผู้พิการบางรายไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ไม่มีรายได้ แต่มีค่าใช้จ่ายที่จำเป็น เป็นปัญหาหลักของครอบครัวผู้พิการ 4) **ด้านสิ่งแวดล้อม** ในสังคมทั่วไป คนปกติสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสภาพพื้นที่ที่มีอยู่ ซึ่งต่างจากผู้พิการต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะตัวแยกตามประเภทของความพิการ เช่น การทำทางลาด ทางเท้า ปรับปรุงที่อยู่อาศัย อุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ฯลฯ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลเพิ่มเติม ให้การดำรงชีวิตสะดวก 5) **ด้านการศึกษา** ผู้พิการส่วนหนึ่งไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้ด้อยโอกาสซ้ำซ้อน ขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับของตนเอง ผู้พิการได้รับการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย 6) **ด้านการเมือง** เมื่อสภาพร่างกายและจิตใจ รวมถึงขาดการศึกษาไม่พร้อม ทำให้ขาดความมั่นใจ ในการเข้าร่วมกับสังคมหรือขาดความสนใจจากสังคม ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการดูแลช่วยเหลือที่เหมาะสม ขาดโอกาสในการร่วมรับรู้ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ในกระบวนการบริหารจัดการของภาครัฐ

เทศบาลเมืองบ้านสวน ตระหนักถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำของผู้พิการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จึงจัดให้มีกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้พิการเมื่อปี พ.ศ. 2554 ประมาณ 500 ราย โดยเจ้าหน้าที่เทศบาล และทีมพยาบาลลงพื้นที่ตรวจสุขภาพและพูดคุยให้กำลังใจ อย่างไรก็ตาม ผู้พิการมีทัศนคติเชิงลบต่อสภาพความพิการของตนเองจนกลายเป็นผู้ที่ปฏิเสธสังคม และไม่กล้าบอกความต้องการของตนเอง ดังนั้น ในระยะเริ่มต้น กลุ่มผู้พิการจึงได้จัดตั้งชมรมผู้พิการขึ้นในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน

(Self-help group) ที่ประกอบด้วยความพิการหลากหลายประเภท อาทิ ทางกาย (วีลแชร์/ขาเทียม/โดยกำเนิด) ทางการได้ยิน พูด สื่อความหมาย ทางการมองเห็น เพื่อให้คณะกรรมการจากชมรมผู้พิการลงเยี่ยมบ้านผู้พิการแทน ประกอบกับมีเจ้าหน้าที่/อาสาสมัครชุมชนรวมทั้งทีมบุคลากรทางการแพทย์ ครอบครัว/พยาบาล รพ.ชลบุรี/ล่ามภาษามือ ลงพื้นที่พร้อมกันอีกทางหนึ่งด้วย ผู้พิการส่วนใหญ่ไม่กล้าพูดคุย ไม่เปิดเผยความรู้สึกหรือความต้องการของตนเอง ไม่ไว้วางใจ ทำให้มีอุปสรรคในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ที่เข้าไปเยี่ยมไม่สามารถเข้าถึงความรู้และความต้องการ ของผู้พิการอย่างแท้จริง จึงปรับกระบวนการทำงานโดยเชิญผู้พิการที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี หรือแนวทางการดำเนินการและจัดตั้งชมรมผู้พิการ ซึ่งประกอบด้วย แกนนำผู้พิการหลากหลายประเภท ได้แก่ ผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย (วีลแชร์/ขาเทียม/โดยกำเนิด) ทางการมองเห็น ทางการได้ยิน ทางการพูดและสื่อความหมาย เป็นต้น มาปรึกษาและวางแผนลงเยี่ยมบ้านเพื่อนผู้พิการพร้อมกับภาคีเครือข่าย พยาบาลวิชาชีพจากโรงพยาบาลชลบุรี ล่ามภาษามือ อาสาสมัครชุมชนเพื่อลดช่องว่างในการสื่อสารระหว่างคนปกติกับ ผู้พิการ และขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้พิการ

ชมรมผู้พิการเทศบาลเมืองบ้านสวน จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 และต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการเทศบาลเมืองบ้านสวนขึ้นโดยรวบรวมผู้พิการในพื้นที่ที่มีศักยภาพและมีจิตอาสา ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ระดมทรัพยากรในการดำเนินงาน เพื่อสร้างศักยภาพให้แก่ผู้พิการในพื้นที่ซึ่งได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยการสร้างกลุ่มเครือข่าย ผู้พิการ ในการเข้าไปดูแล ผู้พิการด้วยตนเอง เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้พิการ เปลี่ยนภาระเป็นพลังในการดำรงชีวิต ให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้

ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมผู้พิการและภาคีเครือข่าย เป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เทศบาลเมืองบ้านสวน จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการเทศบาลเมืองบ้านสวน (มิตรภาพบำบัด จากเพื่อน สู่เพื่อนผู้พิการ) ขึ้น

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

- 1) เพื่อลดปัญหาช่องว่างระหว่างผู้พิการกับคนปกติ ส่งเสริมให้ผู้พิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิ สวัสดิการ ตลอดจนการสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็ง ส่งผลให้ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน
- 2) เพื่อสนับสนุนให้ผู้พิการมีเจตคติเชิงสร้างสรรค์ สามารถเข้าถึงสิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระในสังคมได้อย่างเป็นสุขและยั่งยืน และเกิดความเท่าเทียมในสังคม

3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้พิการมีสุขภาวะที่ดี กล่าวออกสู่สังคม สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการ ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและมีความสุข

4) เพื่อส่งเสริมและบูรณาการเครือข่ายทุกภาคส่วนโดยสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพผู้พิการอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

กระบวนการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน (How to)

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ จัดตั้งขึ้นเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาที่ต้องการแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำของผู้พิการในพื้นที่ ได้แก่ สอบถามความเป็นอยู่ บันทึกข้อมูลผู้พิการ/ครอบครัว พุดคุยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้พิการ ชักชวนผู้พิการออกสู่สังคม นวดบำบัด และตรวจสุขภาพเบื้องต้น เป็นต้น 2) จัดเจ้าหน้าที่ลงเยี่ยมบ้านผู้พิการ เพื่อดึงผู้พิการที่ปฏิเสธสังคมกลับเข้าสู่สังคมอันนำไปสู่การลดช่องว่างระหว่าง “คนปกติกับผู้พิการ” 3) นำข้อมูลจากการลงเยี่ยมบ้านของชมรมผู้พิการหาข้อสรุป ในที่ประชุมของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเทศบาลเมืองบ้านสวน ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ พ.ศ. 2559 โดยได้มีภาคีเครือข่าย ได้แก่ ชมรมผู้พิการ รพ.ชลบุรี ร.พ.ส.ต.บ้านสวน ภาคประชาชน เป็นต้น 4) นำข้อมูลจากการเยี่ยมบ้านของชมรมผู้พิการหาข้อสรุป ในที่ประชุมของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเทศบาลบ้านสวน และให้ความช่วยเหลือ เช่น ผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิง : เครือข่ายที่ให้ความช่วยเหลือหน่วยงาน/ทีมงานหมอ ครอบครัว รพ.ชลบุรี/ร.พ.ส.ต./อสม./จิตอาสาในชุมชนให้ความช่วยเหลือ ครอบครัวผู้พิการด้อยโอกาส : รับการสงเคราะห์จากกองทุนสวัสดิการคนบ้านสวน ผู้พิการต้องการใช้กายอุปกรณ์ : สงเคราะห์กายอุปกรณ์ (วีลแชร์/ไม้เท้า/ไม้เท้าขาว/วอล์คเกอร์/เตียง ฯลฯ ผู้พิการ/ผู้ดูแลต้องมีอาชีพ : โครงการส่งเสริมอาชีพผู้พิการ แนะนำการกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพที่ พมจ.ชลบุรี โดยการสร้างอาชีพ และแนะนำให้มีงานทำ มาตรา 33 และมาตรา 35 ผู้พิการต้องการเข้าสถานสงเคราะห์ : เทศบาลประสานส่งต่อ และผู้พิการต้องการให้ปรับสภาพแวดล้อมบ้านผู้พิการ : ซ่อม/สร้างบ้านผู้พิการ

การจัดการผู้พิการไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิการที่มีได้พิการมาตั้งแต่กำเนิดจากคนทั่วไปและเมื่อต้องกลายเป็นผู้พิการ คนโดยส่วนใหญ่ไม่อาจรับสภาพการเป็นผู้พิการได้ในระยะเวลาอันสั้น และมักตกอยู่ในวังวนความคิดในทางลบจนถอยหนีออกจากสังคม ดังนั้นการแก้ไขทัศนคติทางลบของผู้พิการจึงเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดและยากที่สุดในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ ดังนั้น ความท้าทายสูงสุดของเทศบาลในเรื่องนี้คือ ผู้บริหารเทศบาลและกองสวัสดิการสังคมต้องทำอย่างไรจึงเข้าถึงจิตใจของผู้พิการให้ได้ ในช่วงแรก กองสวัสดิการ

สังคมใช้กลุ่มผู้พิการที่มีทัศนคติที่ดีเข้าไปเยี่ยมบ้านของผู้พิการก่อน เป็นรูปแบบเพื่อนพิการเยี่ยมเพื่อนพิการ เพื่อเป็นสื่อในการแก้ไขทัศนคติทางลบให้กลายเป็นบวก และพูดคุยหาหรือระหว่างเพื่อนพิการกันเองจนนำไปสู่การเปิดใจยอมรับสังคม และเข้าร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการของเทศบาลเมืองบ้านสวน ในขั้นตอนนี้ใช้ระยะเวลาเป็นอย่างมากเนื่องจากผู้พิการแต่ละคนมีระดับการยอมรับสังคมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การใช้ผู้พิการไปเยี่ยมผู้พิการด้วยตนเองมักประสบความสำเร็จมากกว่าการนำบุคคลทั่วไปเข้าไปเยี่ยมบ้านของผู้พิการ เนื่องจากผู้พิการมีทัศนคติที่เชื่อว่า คนทั่วไปไม่อาจรับรู้ถึงสภาพจิตใจของผู้พิการได้อย่างลึกซึ้งเพราะคนทั่วไปไม่เคยใช้ชีวิตแบบผู้พิการมาก่อน ดังนั้น เมื่อผู้พิการเห็นผู้เข้าไปเยี่ยมเป็นผู้พิการเช่นเดียวกับตน การเปิดใจในการรับความช่วยเหลือหรือพูดคุยจึงง่ายขึ้น แม้ว่าบางรายใช้เวลาในการเข้าถึงเป็นระยะเวลานานกว่าจะเปิดใจยอมรับความช่วยเหลือ

เมื่อนายกเทศมนตรี ผู้บริหารเทศบาล และผู้บริหารกองสวัสดิการสังคมได้รับข้อมูลที่มาจากขั้นตอนการเยี่ยมบ้านแล้ว ผู้บริหารเทศบาลก็จะจัดสรรทรัพยากรลงไปสู่แผนงานและโครงการที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาซึ่งรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ การจัดสรรทรัพยากรของเทศบาลเมืองบ้านสวนมาจากหลายแหล่ง แบ่งเป็น ทรัพยากรที่มาจากการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีของเทศบาล และทรัพยากรที่มาจาก การสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย อาทิ การบริจาคของภาคเอกชน การเบิกจ่ายจากกองทุนสวัสดิการผู้พิการบ้านสวนที่เป็นกองทุนที่มาจาก การรวมกลุ่มของผู้พิการในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ไม่สามารถตั้งงบประมาณรายจ่ายจากเทศบาลได้ อาทิ การจัดงานวันเกิด การจัดหาสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

จุดกำเนิดของโครงการเกิดมาจากการลงสำรวจพื้นที่ของนายกเทศมนตรีและทีมผู้บริหารอย่างต่อเนื่องจนพบจุดสำคัญของปัญหาในระดับชุมชน (Pain Point) ที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประชากรกลุ่มเปราะบาง และจากการประชุมปรึกษาหารือกันของกลุ่มผู้บริหารเทศบาลได้ข้อสรุปสำคัญก็คือ ประชากรกลุ่มเปราะบางในพื้นที่มีแนวโน้มติดกับดักความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

นายกเทศมนตรี และผู้บริหารเทศบาลทั้งหมดจึงยกระดับเรื่อง “ความเหลื่อมล้ำ” เป็นวาระสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ดังนั้นนายกเทศมนตรีจึงกำหนดวิสัยทัศน์การบริหารงานเทศบาล ให้ครอบคลุมถึงเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยมุ่งเน้นไปที่ประชากรกลุ่มเปราะบางในกลุ่มผู้พิการ เนื่องจากผลการสำรวจประจำปีของกองสวัสดิการสังคม พบว่า กลุ่มผู้พิการมีทัศนคติ

ต่อตนเองในทางลบเนื่องจากตนเองมองว่าสภาพความพิการทำให้ตนเองมีความแตกต่างจากสังคม และสะสมทัศนคติทางลบจนนำไปสู่การ “ปฏิเสธสังคม”

การจัดการผู้พิการในพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านสวนเริ่มต้นด้วยการจัดตั้งชมรมผู้พิการ โดยความร่วมมือของเทศบาลเมืองบ้านสวนและกลุ่มผู้พิการในพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 โดยมีโครงการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านผู้พิการ ซึ่งผู้บริหารเทศบาลได้พยายามยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการ มาอย่างต่อเนื่อง โดยตั้งแต่ปีงบประมาณ 2554 นายกเทศมนตรีได้มอบหมายให้กองสวัสดิการ สังคมสำรวจความต้องการของผู้พิการอย่างต่อเนื่องและจัดสรรงบประมาณลงไปสู่แผนงานและโครงการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการให้เป็นรูปธรรม

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งชมรมผู้พิการในพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลบ้านสวนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 การยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการก็มีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจนสามารถยกระดับเป็นศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการในปี พ.ศ. 2558 โดยจัดทำโครงการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มผู้พิการ ซึ่งผู้บริหารเทศบาลกำหนดวัตถุประสงค์ครอบคลุมเรื่อง (1) ลดปัญหาช่องทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (2) เปลี่ยนผู้พิการให้เป็นพลังที่สร้างสรรค์ในสังคม (3) ส่งเสริมสุขภาวะในทุกมิติให้แก่ผู้พิการ และ (4) พัฒนาเครือข่ายทางสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อพร้อมช่วยเหลือสนับสนุนผู้พิการ

ภายใต้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ นายกเทศมนตรีได้จัดสรรงบประมาณลงสู่แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการให้ครบทั้ง 4 วัตถุประสงค์ ดังกล่าว การที่ผู้บริหารเทศบาลมีภาวะผู้นำ กำหนดวิสัยทัศน์ และนโยบายที่ชัดเจนต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการในพื้นที่เป็นปัจจัยผลักดันแผนงานและการบริหารโครงการต่าง ๆ ให้ขับเคลื่อนลงสู่กลุ่มผู้พิการอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง นายวิชิต ชิตวิเศษ ในฐานะนายกเทศมนตรีเมืองบ้านสวน ยึดหลัก “เข้าใจสภาพปัญหา เข้าถึงประชาชน และพัฒนาอย่างยั่งยืน” ซึ่งได้กำหนดเป็นปรัชญาสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานของทุกส่วนงานที่ต้องให้ความสำคัญกับความเดือดร้อนของประชาชนเป็นอันดับแรก และเทศบาลต้องลงมือทำทันที ในการรวบรวมความต้องการของประชากรในพื้นที่ เทศบาลจัดประชุมประชาคมคณะกรรมการชุมชน กลุ่มหรือชมรมต่าง ๆ เป็นประจำทุกเดือน (ยกเว้นช่วงการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อทางเดินหายใจใน 2019 (Covid-19) ได้ใช้การประชุมออนไลน์แทน) นอกจากนั้น เทศบาลยังเปิดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมเสียงสะท้อนจากประชากรทุกกลุ่ม อาทิ สายด่วน website facebook กลุ่มไลน์ เป็นต้น ซึ่งเห็นได้ว่า นายกเทศมนตรีและผู้บริหารเทศบาลบริหารงานอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลจากหลากหลายแหล่งและรอบด้านเพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนนำไปสู่การถ่ายทอดนโยบายลงสู่ผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลทุกระดับ

การรับฟังเสียงสะท้อนจากประชากรกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้พิการ เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนเนื่องจากกลุ่มผู้พิการมักมีทัศนคติทางลบต่อตนเองจนปฏิเสธสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีสภาพความพิการภายหลังอันเนื่องจากสภาวะเจ็บป่วยทางร่างกายและอุบัติเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพความพิการที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้พิการ เป็นสาเหตุสำคัญให้ผู้พิการเลือกที่จะ “ปิดกั้นตัวเองจากสังคมภายนอก” จนยากที่เทศบาล จะเข้าถึงได้อย่างทันการณ์ ซึ่งกรณีนี้ยิ่งทำให้ผู้พิการต้องเผชิญหน้ากับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ

การทำงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการของเทศบาลบ้านสวนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งเทศบาล และภาคีเครือข่ายที่มาจากหลายภาคส่วน ผู้บริหารเทศบาลและผู้ปฏิบัติงานสังกัดกองสวัสดิการสังคมตระหนักดีว่า อัตราการว่างงานของเทศบาลมีไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการของผู้พิการได้ทั้งหมด เนื่องจากในสภาพความเป็นจริง เทศบาลเมืองบ้านสวนเป็นเทศบาลที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งในเชิงสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังนั้น การทำงานเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น เทศบาลบ้านสวนต้องอาศัยกลไกองค์กรเครือข่ายเข้ามาเป็นภาคี ในการร่วมยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการ

ในการแสวงหาเครือข่ายภายนอกเทศบาล กองสวัสดิการสังคมเทศบาลเมืองบ้านสวน เริ่มต้นด้วยการสำรวจและศึกษาพื้นที่ของตนเองและพื้นที่ใกล้เคียงอย่างจริงจัง และพบว่า ในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวนและเขตอำเภอเมืองชลบุรี มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคประชาชน จำนวนมากที่พร้อมเป็นภาคีเครือข่ายในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการ ประกอบด้วย โรงพยาบาลชลบุรี วิทยาลัยสิรินธร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) กลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ ชมรมผู้พิการในพื้นที่ ตลอดจนภาคเอกชนในพื้นที่ เป็นต้น

สิ่งแรกที่นายกเทศมนตรี ได้นำมาใช้ในการสร้างเครือข่าย คือ การสื่อสารวิสัยทัศน์เทศบาล ที่เน้นกลุ่มประชากรผู้พิการ และภารกิจของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการออกไปสู่องค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกเทศบาลให้มากและกว้างขวางผ่านช่องทางการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน อย่างสม่ำเสมอ จดหมายข่าวต่าง ๆ รวมไปถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลายในการสื่อสารวิสัยทัศน์ของเทศบาลจนสามารถสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกได้สำเร็จ โดยแยกเป็นหน่วยงานภายนอกในกลุ่มกิจกรรมสังคมและให้กำลังใจ กลุ่มการรักษาพยาบาล กลุ่มบำบัดฟื้นฟู กลุ่มแก้ไขพฤติกรรมทางสังคม กลุ่มส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ เป็นต้น เนื่องจากเทศบาลเมือง

บ้านสวนได้สื่อสารวิสัยทัศน์ในเรื่องการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้พิการอย่างต่อเนื่องดังกล่าว จึงทำให้หน่วยงานภายนอกเข้าใจและเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการในพื้นที่ ร่วมกันมากที่สุด ซึ่งอาจเรียกได้ว่า เทศบาลบ้านสวนเริ่มต้นสร้างเครือข่ายจากกระบวนการสื่อสาร วิสัยทัศน์ที่ทำให้ทุกฝ่ายมองเห็นทิศทางการพัฒนาผู้พิการร่วมกันอย่างชัดเจน และนำไปสู่ การบริหารงานแบบปรึกษาหารือกับภาคีเครือข่ายจนพัฒนาไปสู่ “การมีส่วนร่วมสาธารณะ อย่างกว้างขวาง” เพื่อร่วมผลักดันวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการทั้ง 4 ประการ ผ่านเทคนิคการบริหารโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการด้วยวงจรการบริหารงานแบบคุณภาพ ที่เริ่มต้นจากการกำหนดแผนงาน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบประเมินผล และการนำ ผลการประเมินไปปรับปรุงการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป (Planning, Doing, Checking and Acting) หรือที่เรียกโดยย่อว่า วงจร PDCA ซึ่งผู้บริหารเทศบาลนำภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนโดยแต่ละขั้นตอนอาจมีภาคีเครือข่ายแตกต่างกัน

ตัวอย่างโครงการเยี่ยมบ้านผู้พิการ เป็นโครงการที่เทศบาลบ้านสวนโดยกองสวัสดิการสังคม ต้องอาศัยความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อสม และจิตอาสา เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันเพื่อเข้าถึงผู้พิการ ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นขั้นตอนในการค้นหาผู้พิการและนำผู้พิการออกจากทัศนคติทางลบของตนเอง หลังจากเมื่อวางแผนร่วมกันแล้ว ในขั้นของการลงพื้นที่เทศบาลอาศัยความช่วยเหลือจาก อสม และจิตอาสา เป็นหลักในการนำเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคมเข้าไปเยี่ยมบ้านเพื่อเก็บรวบรวม ความต้องการของผู้พิการมากำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ ต่อไป

เมื่อรวบรวมความต้องการได้แล้ว กองสวัสดิการสังคม อสม. และจิตอาสา ยังคงประชุม ปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อทวนสอบข้อมูลที่ได้มาจากผู้พิการเพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริงของ ผู้พิการที่ถูกต้องและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งหากพบว่า ผู้พิการยังมีทัศนคติทางลบ ต่อตนเองหรือปฏิเสธสังคม เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคมจะบูรณาการร่วมกับอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพื่อเยี่ยมผู้พิการถึงสถานที่พักและส่งเสริมให้กำลังใจและดึงจิตใจ ผู้พิการให้เห็นถึงคุณค่าในตัวเอง หรือหากความต้องการของผู้พิการเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับเงินทุน ในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการ เทศบาลเมืองบ้านสวนจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสาน ข้อมูลให้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชลบุรี (พมจ. ชลบุรี) ต่อไป หากเป็นเรื่องของการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟู เทศบาลบ้านสวนจะประสานงานกับโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลชลบุรี หรือวิทยาลัยสิริธร แล้วแต่กรณี หรือหากเป็นเรื่องของ การขาดแคลนกายอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน หรือขาดแคลนสิ่งของเครื่องใช้

ในชีวิตประจำวันที่เป็นต่อการดำรงชีพ เทศบาลเมืองบ้านสวนจะประสานงานกับภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนในพื้นที่เพื่อการจัดทากายอุปกรณ์ที่จำเป็นหรือสิ่งของ เครื่องใช้ที่จำเป็นต่อไป หรือหากเป็นเรื่องสภาพความเจ็บป่วยที่ต้องการการรักษาพยาบาล บำบัด หรือฟื้นฟู เทศบาลบ้านสวนจะทำหน้าที่ประสานงานกับโรงพยาบาลชลบุรี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อส่งต่อการรักษาพยาบาล บำบัดฟื้นฟู ให้แก่ หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป เป็นต้น

นอกจากในแต่ละเดือนที่ผู้บริหารเทศบาลบ้านสวนได้ประชุมปรึกษาหารือกับทีมผู้บริหาร และภาคีเครือข่ายเพื่อทำการประเมินผลในเบื้องต้นแล้ว เมื่อสิ้นสุดโครงการตามแผนงานแล้ว นายกเทศมนตรีและผู้บริหารเทศบาลและภาคีเครือข่ายจะประชุมประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนงาน และโครงการต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันและ นำข้อมูลที่ได้มาประกอบการพิจารณาจัดทำแผนงานและโครงการในปีงบประมาณถัดไป

ข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า บทบาทที่โดดเด่นของเทศบาลเมืองบ้านสวนมี 4 บทบาท ประกอบด้วย 1) บทบาทการนำองค์กรด้วยวิสัยทัศน์บนพื้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากพื้นที่ (Visionary Leadership) ซึ่งโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการเริ่มต้นจากการที่ผู้บริหาร เทศบาลสำรวจข้อมูลในระดับพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ 2) บทบาทการเป็นผู้สื่อสารวิสัยทัศน์เทศบาลสู่สังคม (Vision Communicators) ซึ่งเห็นได้จากการที่ผู้บริหารเทศบาลสื่อสารวิสัยทัศน์ขององค์กรตลอดต่อเนื่องจนสามารถสร้างเครือข่ายภาคี ภายนอกเข้ามาเป็นกลไกผลักดันแผนงานและโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการได้อย่างประสบความสำเร็จ 3) บทบาทการเป็นผู้รับฟังกลุ่มลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร (Voice of Customers) ผ่านการสำรวจความต้องการของผู้พิการในพื้นที่ และ 4) บทบาทการเป็นผู้อำนวยความสะดวกและประสานทรัพยากร (Facilitators) ซึ่งพิจารณาได้จากการทำหน้าที่ของเทศบาล ในการประสานงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ ภาคประชาชน

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการดังกล่าว คือ ผู้พิการในพื้นที่ ได้รับการเยี่ยมบ้าน จากมิตรภาพบำบัดจากเพื่อนสู่เพื่อนผู้พิการ ในปี พ.ศ. 2562 – 2563 จำนวน 247 ราย

ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการดังกล่าว คือ ผู้พิการและครอบครัวผู้พิการ ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ 1) ผู้พิการและครอบครัวเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ และสวัสดิการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับตนเอง จำนวน 247 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 2) ผู้พิการสามารถดำรงชีพเบื้องต้นได้จากการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนสวัสดิการคนบ้านสวน จำนวน 174 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.23 3) ผู้พิการสามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้จากการใช้กายอุปกรณ์ (โครงการสงเคราะห์กายอุปกรณ์) จำนวน 178 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.89 4) ผู้พิการมีทักษะและมีมือเพื่อนำไปประกอบอาชีพ จำนวน 135 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 5) ผู้พิการมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ จากการกู้ยืมแหล่งเงินทุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 6) ผู้พิการมีงานทำตาม มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.50 7) ผู้พิการมีสภาพแวดล้อมบ้านและที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.67 8) ผู้พิการได้รับการดูแลจากสถานสงเคราะห์จากการที่เทศบาลประสานส่งต่อ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 และ 9) ผู้พิการออกสู่อสังคมนโดยการร่วมกิจกรรมของเทศบาล จำนวน 450 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.30

และผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการดังกล่าว คือผู้พิการสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะของภาครัฐได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผู้พิการ มีสุขภาวะที่ดี มีโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการลงพื้นที่ของทีมีวิจัยเพื่อสอบถามและประเมินคะแนนในการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้องกับโครงการดังกล่าว มีดังนี้

คุณรุ่งรวี (ขอสงวนนามสกุล) ความพิการ พิการทางสายตา ได้รับทราบถึงโครงการเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลและเครือข่ายกลุ่มผู้พิการ ทำการสำรวจ จากนั้นจึงเริ่มมาเยี่ยมเยียน สรรวจสภาพความเป็นอยู่ สุขภาพ รวมถึงสำรวจความสามารถ และความต้องการในการประกอบอาชีพ (คุณรุ่ง เป็นผู้พิการที่มีได้พิการมาแต่กำเนิด เมื่อเกิดความพิการขึ้นจึงไม่รู้ว่า จะปฏิบัติตัวอย่างไร และจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร) คุณรุ่งต้องการฝึกอาชีพ นวด กลุ่มเครือข่ายผู้พิการจึงได้จัดหาที่ฝึกอาชีพ และส่งให้ไปเรียน จนปัจจุบัน คุณรุ่งมีอาชีพเป็นหมอนวด และจากข้อคำถามที่ว่า หากมีคะแนนเต็ม 10 จะให้คะแนนโครงการนี้เท่าใด คุณรุ่งได้ตอบว่า “ให้เต็ม 10” เนื่องจาก กิจกรรมของโครงการ สามารถสร้างกำลังใจ และลดความเหลื่อมล้ำในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้จริง ทำให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น

รูปภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์คุณรุ่งรวี (ขอสงวนนามสกุล) ถ่าย ณ วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ บ้านพักของคุณรุ่งรวี (ขอสงวนนามสกุล)

ภาพนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

คุณสมเสก (ขอสงวนนามสกุล) ความพิการ พิการทางการเคลื่อนไหว (เดินไม่ได้) ได้รับความร้ายถึงโครงการเนื่องจาก เมื่อครั้งไปพบแพทย์ แพทย์ได้แจ้งว่า มีโครงการนี้ของเทศบาลฯ และแพทย์ได้ส่งข้อมูลนี้ต่อไปที่พัฒนาสังคมฯ และส่งต่อไปที่เทศบาลอีกทอดหนึ่ง จากนั้นมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลและเครือข่ายกลุ่มผู้พิการ ทำการสำรวจ จากนั้นจึงเริ่มมาเยี่ยมเยียน สสำรวจสภาพความเป็นอยู่ สุขภาพ รวมถึงสำรวจความสามารถ และความต้องการในการประกอบอาชีพ ซึ่งในความคิดของคุณเสกนั้น ไม่ได้คิดว่าตนเองเป็นผู้พิการหรือมีความลำบากใด ๆ แต่คิดเพียงว่าตนเองแค่เดินไม่ได้ ดังนั้นคุณเสกจึงมีความต้องการเพียงแค่อาชีพที่จะสามารถหาเงินเลี้ยงชีพได้เท่านั้น เครือข่ายของโครงการ โดยประธานชมรมผู้พิการจึงได้เสนอที่จะออกค่าใช้จ่ายในการค้าขายสลากกินแบ่งรัฐบาลให้ก่อน ให้คุณเสกได้นำสลากกินแบ่งไปขายก่อน จึงทำให้คุณเสกมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้

รูปภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์คุณสมเสก (ขอสงวนนามสกุล)
ถ่าย ณ วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ ชุมชนแห่งหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน

ภาพนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลทุกคน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

รูปภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์คุณสมเสก (ขอสงวนนามสกุล)
ถ่าย ณ วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ ชุมชนแห่งหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน

ภาพนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลทุกคน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

คุณกฤษณา กอฟเจริญ ความพิการ พิการทางการเคลื่อนไหว ป่วยติดเตียง โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ คุณเจด กิจประเสริฐ (สามี คุณกฤษณา เนื่องจากคุณกฤษณา เป็นผู้ป่วยติดเตียงจึงไม่สะดวกที่จะให้สัมภาษณ์) คุณกฤษณา เริ่มเข้าโครงการตั้งแต่ปี 2558 เริ่มจากการลงพื้นที่ของ อสม.ในพื้นที่ (ซึ่ง อสม.ในพื้นที่จะเป็นเสมือนดวงตาของโครงการ เพราะเป็น

บุคคลในพื้นที่ มีการแบ่งพื้นที่กันรับผิดชอบ เมื่อรับผิดชอบในพื้นที่ไม่ใหญ่มากจึงมีเวลาในการสำรวจชุมชนของตนเองอยู่เป็นประจำ เมื่อมีผู้ป่วยที่คิดว่าควรเข้าร่วมโครงการจะแจ้งเทศบาลเพื่อทำการประเมินและลงพื้นที่สำรวจต่อไป) ซึ่งในการทำเรื่อง หรือเอกสารในการเข้าร่วมโครงการเพื่อรับความช่วยเหลือนั้น อสม.จะเป็นผู้เข้ามาดูแล และก็ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ความรู้ในการดูแลผู้ป่วย สิ่งจำเป็น เช่น ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ เป็นต้น และจากการประเมินการให้คะแนนของคุณเจด ที่มีต่อโครงการนั้น ให้คะแนน 10 เต็ม 10 ส่วน คุณกฤษณา (ผู้ป่วย) ให้ 50 เต็ม 10

รูปภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์คุณกฤษณา กอฟเจริญ

ถ่าย ณ วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ บ้านพักของคุณกฤษณา กอฟเจริญ

ภาพนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลทุกคน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

รายสุดท้าย (ขอสงวนนาม) ความพิการ พิกัดทางการเคลื่อนไหว ป่วยติดเตียงอันเนื่องมาจาก อาการ Stroke เนื่องจากผู้ป่วยรายสุดท้ายเป็นผู้ป่วยติดเตียง จึงทำการสัมภาษณ์ลูกสาว (ขอสงวนนาม) แทน ได้ความว่า ผู้ป่วยเป็นผู้ป่วยที่เดิมไม่ได้เป็นคนพื้นที่ แต่มาเยี่ยมบุคคลในพื้นที่ จากนั้น มีการลงตรวจคัดกรองสุขภาพของ อสม.ในชุมชน ซึ่งผู้ป่วยได้เข้ารับการตรวจด้วยปรากฏว่าผู้ป่วยมีความดันสูง แต่มิได้มีการเอาใจ จึงกลับมานอน เมื่อครอบครัวเห็นนอนนานผิดปกติ แต่ก็มีได้คิดเอาใจ คิดว่า อาจจะมีอาการเป็นลม จึงไม่ได้ดำเนินการใด ๆ กว่าที่จะรู้ว่ามีอาการ Stroke ก็ไม่สามารถฟื้นฟูสภาพร่างกายให้กลับมาได้ดังเดิมแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ มีข้อคำถามว่า ถ้ามิได้เป็นบุคคลในพื้นที่สามารถเข้าได้หรือไม่ ซึ่ง อสม. และเทศบาลได้แนะนำว่า

ให้ย้ายชื่อผู้ป่วยมาอยู่ในทะเบียนบ้านในพื้นที่เลย เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนว่า เทศบาลและโครงการ มิได้เกี่ยงที่จะดำเนินการช่วยเหลือผู้ป่วยไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม แม้เป็นคนต่างพื้นที่ก็ตาม

รูปภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการ (ขอสงวนนาม)
ถ่าย ณ วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ บ้านพักของผู้เข้าร่วมโครงการ

ภาพนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลทุกคน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการของเทศบาลเมืองบ้านสวนได้สร้างความเปลี่ยนแปลง ในทางบวกให้แก่ผู้พิการอย่างเห็นได้ชัด จากผู้พิการที่ไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง เมื่อได้เข้าร่วม โครงการแล้ว กลไกของเทศบาลเมืองบ้านสวนและบทบาทของผู้บริหารทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้พิการตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของ เทศบาลเมืองบ้านสวน และกลายเป็นพลังทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือนของตนเอง ที่สำคัญเป็น แบบอย่างของผู้พิการที่ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อสังคมและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่ากับคนอื่น ๆ ในสังคม โครงการนี้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้พิการคนอื่น ๆ จนอาจกล่าวได้ว่า โครงการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้พิการเป็นโครงการที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ในกลุ่มผู้พิการได้อย่างเป็นรูปธรรม และอาจเป็นรูปแบบตัวอย่าง (Best Practice) ให้แก่ กลุ่มเปราะบางกลุ่มอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการนี้ ส่งผลให้ผู้พิการมีความกล้าที่ออกมาใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไปในสังคม สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ มาเป็นพลังทางบวก มีโอกาสมากขึ้นในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ร่างกายให้พร้อมในการใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่กลายเป็นภาระทางเศรษฐกิจ ให้แก่สมาชิกในครอบครัว และสังคม

“เกาะคา” เมืองน่าอยู่และเป็นมิตรกับผู้พิการ เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

วิลาวัณย์ หงษ์นคร*

รู้จักเทศบาลตำบลเกาะคา

“เกาะคา” ชื่อที่หลายคนได้ยินแล้วอาจเกิดคำถามถึงที่มาและความหมาย คำว่า “เกาะคา” มาจากลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ที่การเปลี่ยนทางเดินของลำน้ำทำให้เกิดสันดอนทราย ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “เกาะ” ต่อมาได้กลายสภาพเป็นพื้นดินปนทรายทำให้มีหญ้าคาขึ้นงอกงาม ชาวบ้านได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าวและเรียกพื้นที่บริเวณนั้นว่า “เกาะคา” มาจนทุกวันนี้

พื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคามีเนื้อที่ 3.95 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 ตำบล คือ ตำบลศาลา ตำบลท่าผา และตำบลเกาะคา โดยอยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้ประมาณ 15 กิโลเมตร เทศบาลตำบลเกาะคาดูแลรับผิดชอบ 7 หมู่บ้าน โดยมีครัวเรือน จำนวน 2,119 ครัวเรือน และมีประชากร รวม 4,697 คน (ชาย 2,182 คน คิดเป็นร้อยละ 46.46 และหญิง 2,560 คน คิดเป็นร้อยละ 54.50 ของประชากรทั้งหมด) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างในโรงงานและอุตสาหกรรม ขณะที่บางส่วนทำเกษตรกรรมโดยปลูกพืชสวนตามริมฝั่ง

* นักวิชาการผู้ชำนาญการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

แม่ น้ำวัง เช่น ลำไย ส้มโอ มะม่วง เป็นต้น¹

โครงสร้างการบริหารงานภายในเทศบาลตำบลเกาะคาประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น 1 คน และสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 เขตเลือกตั้ง นอกจากนี้เทศบาลตำบลเกาะคา ยังประกอบด้วย 1 สำนักและ 3 กอง ได้แก่ สำนักปลัด กองคลัง กองช่าง และ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยมีบุคลากรรวมข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง จำนวนทั้งสิ้น 78 คน เทศบาลตำบลเกาะคา มีรายได้รวมเงินอุดหนุนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 รวม 52,513,985.91 บาท ซึ่งน้อยกว่ารายได้เฉลี่ยของเทศบาลตำบลทั่วประเทศ (63,988,492.14 บาท)²

เทศบาลตำบลเกาะคาบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยมุ่งเน้นความโปร่งใส ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ที่ได้รับคะแนนมากถึง 95.85 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100³ นอกจากนี้ด้วยความโดดเด่นในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และการเสริมสร้างเครือข่ายในการทำงาน จึงส่งผลให้เทศบาลตำบลเกาะคาได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เช่น รางวัลพระปกเกล้าด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 7 ปีซ้อน รางวัลชนะเลิศเทศบาลด้านสิ่งแวดล้อมยั่งยืนยอดเยี่ยมระดับประเทศ ประจำปี 2558 ประเภทเทศบาลขนาดกลาง รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประเภทโดดเด่น ประจำปี 2558 และรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวต่อเนื่อง 3 ปี (พ.ศ. 2550 - 2552) เป็นต้น⁴ เมื่อดูบริบทองค์กรของเทศบาลตำบลเกาะคาแล้ว จึงเรียกได้ว่า เป็นเทศบาลที่จิวแต่แจ้ว

¹ เทศบาลตำบลเกาะคา. “แผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565)”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kohkha.go.th/public/> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.

² เทศบาลตำบลเกาะคา. “รายงานข้อมูลทางการเงิน”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kohkha.go.th/public/> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.

³ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. “ผลการประเมิน”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://itas.nacc.go.th/report/rpt0401?Year=2021&DepartmentCatId=2&ScopeDimId=> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.

⁴ เทศบาลตำบลเกาะคา. “การดำเนินงาน: รางวัลแห่งความภาคภูมิใจ”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kohkha.go.th/public/> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.

“เกาะคา” เมืองน่าอยู่ ไม่ทอดทิ้งกัน

“เทศบาลตำบลเกาะคา” มุ่งพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่มาอย่างต่อเนื่องยาวนานด้วยวิสัยทัศน์ที่ว่า “เกาะคาเมืองน่าอยู่และน่าประทับใจทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาชนที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นอย่างแท้จริง” ด้วยการนำของนายกเทศมนตรีคนเดิมที่ดำรงตำแหน่งต่อเนื่องมาถึง 4 สมัย⁵ เทศบาลตำบลเกาะคาจึงพัฒนาเมืองให้น่าอยู่มาโดยตลอดเป็นระยะเวลา 10 กว่าปี โดยพัฒนาภายใต้นโยบายเมืองน่าอยู่อย่างรอบด้าน ได้แก่ เมืองที่มีชีวิตคนมีสุข เมืองปลอดภัย เมืองที่มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย เมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน และเมืองที่มีการบริหารจัดการที่ดี อย่างไรก็ตามเทศบาลตำบลเกาะคาให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ในมิติเมืองที่มีชีวิตคนมีความสุขมากที่สุด โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นทุกกลุ่ม จนเกิดเป็นนโยบาย “ชาวเกาะคาไม่ทอดทิ้งกัน”

“ชาวเกาะคาไม่ทอดทิ้งกัน” เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2551 จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในชุมชนเกี่ยวกับจำนวนและคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง คือ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ติดเชื้อ HIV จึงทำให้ทราบถึงปัญหาการกระทำรุนแรงทางเพศและการทำร้ายร่างกายเด็ก เทศบาลตำบลเกาะคาและชุมชนจึงพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันผ่านเวทีช่วงวงล้อมอกำกัจัดจนได้แนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว คือ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวและศูนย์รับแจ้งเหตุเด็กและสตรี

ศูนย์พัฒนาครอบครัวและศูนย์รับแจ้งเหตุเด็กและสตรีตั้งอยู่ ณ สำนักงานเทศบาลตำบลเกาะคา ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยศูนย์พัฒนาครอบครัวมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาครอบครัว รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้และความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ลักษณะกิจกรรมของศูนย์นอกจากให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวแล้ว ยังประสานความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัว และส่งเสริม

⁵ นางสาวเพ็ญภัก รัตนคำฟู ดำรงตำแหน่งเทศมนตรีตำบลเกาะคาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2545 จากนั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2547 และได้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลเกาะคาต่อเนื่อง 3 สมัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2557 ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 ช่วงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทำหน้าที่รักษาการนายกเทศมนตรีตำบลเกาะคาเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2563 และในปี พ.ศ. 2564 ขณะการเลือกตั้งอีกครั้ง และได้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเป็นสมัยที่ 4 (ลานนาโพสต์ ข่าวลำปาง. (28 มีนาคม 2564). “ผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลเกาะคาอย่างไม่เป็นทางการ”. [เฟซบุ๊ก]. สืบค้นจาก https://m.facebook.com/lannapost/photos/a.720890938073354/181286959887547/?type=3#_=_ เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565.

ชุมชนให้มีส่วนร่วมโดยตรงในการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน ขณะที่ศูนย์รับแจ้งเหตุเด็กและสตรีมีวัตถุประสงค์เพื่อเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการทารุณกรรมเด็กและสตรี โดยมีการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมุ่งเน้นการทำงานเชิงรุกร่วมกัน⁶

ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ได้ขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังผู้สูงอายุ จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในชุมชนพบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่มีจำนวนมาก และประสบปัญหาหลายด้านทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สวัสดิการ และสังคม เทศบาลตำบลเกาะคาจึงแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ และทำกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้สูงอายุแต่ละประเภท เช่น การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุสำหรับผู้สูงอายุติดสังคม การจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อดูแลผู้สูงอายุอย่างครบวงจร การจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอ (กลุ่มตัดเย็บกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มไส้เดือน กลุ่มผ้ามัดย้อม) การทำกิจกรรมนันทนาการเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี และการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุติดเตียง เป็นต้น⁷

การดำเนินงานตามนโยบาย “ชาวเกาะคาไม่ทอดทิ้งกัน” ในช่วงนั้น ได้มุ่งเป้าไปที่ประชากรกลุ่มเด็ก สตรี และผู้สูงอายุภายใต้แนวคิดที่ว่า ทุกคนในเกาะคาคือครอบครัวเดียวกัน และชาวเกาะคาจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

เกาะคาไม่ทอดทิ้งกัน: จากผู้สูงอายุสู่ผู้พิการ

จุดที่ทำให้เทศบาลตำบลเกาะคาและชาวเกาะคาหันมาสนใจหรือให้ความสำคัญกับผู้พิการอย่างจริงจัง คือ จำนวนผู้พิการที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตลอดหลายปีและมีจำนวนมากในปัจจุบัน กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2547 มีผู้พิการ รวม 67 คน คิดเป็นร้อยละ 1.28 ของประชากรทั้งหมดในพื้นที่ ขณะที่ในปี พ.ศ. 2564 มีผู้พิการมากถึง 302 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40 ของประชากรทั้งหมดในพื้นที่⁸ ทั้งนี้การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในชุมชนโดยเจ้าหน้าที่เทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล นักวิจัยชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Caregiver) ประกอบกับการใช้ฐานข้อมูลชุมชนเพื่อมุ่งสู่ท้องถิ่นสุขภาวะ

⁶ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2553). “เกียรติภูมิท้องถิ่น รางวัลพระปกเกล้า 2553”. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 92-93.

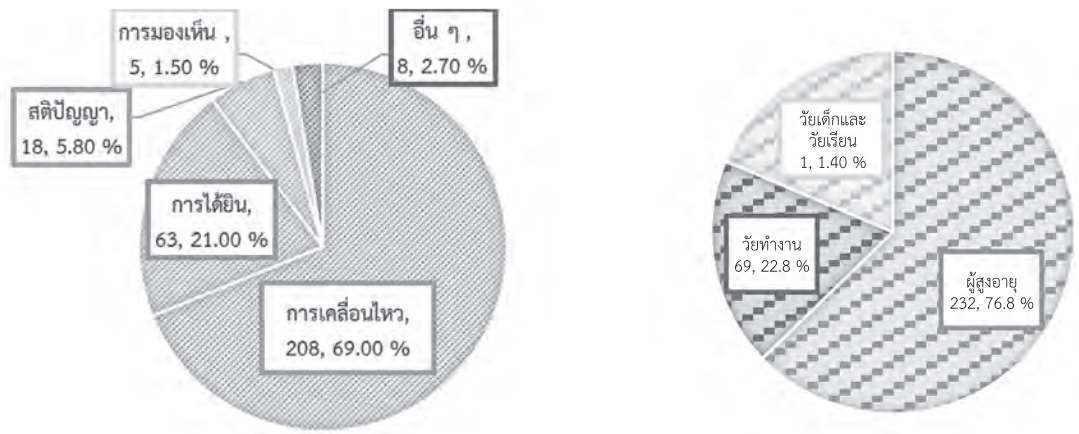
⁷ WAY magazine. (28 สิงหาคม 2562). “เกาะคาโมเดล สวัสดิการผู้สูงวัยไม่ทอดทิ้งกัน”. [คลิปวิดีโอ]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=v2gfnDrl-FI> เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565.

⁸ เทศบาลตำบลเกาะคา. “เกาะคาเมืองที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้พิการอย่างมีความสุข”. เอกสารประกอบการนำเสนอการพิจารณาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564.

(Thailand Community Network Appraisal Program: TCNAP) ทำให้เทศบาลตำบลเกาะคาเห็นถึงสถานการณ์ของผู้พิการโดยภาพรวมในพื้นที่ และมีข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิการที่ชัดเจน เทศบาลตำบลเกาะคาจึงสามารถจัดกลุ่มผู้พิการตามสภาพความพิการและตามช่วงอายุ พร้อมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความพิการที่เกิดขึ้นได้

เทศบาลตำบลเกาะคาแบ่งกลุ่มผู้พิการตามสภาพความพิการออกเป็น 5 กลุ่ม คือ ผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ผู้พิการทางการได้ยิน ผู้พิการทางสติปัญญา ผู้พิการทางการมองเห็น และอื่น ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผู้พิการทางการเคลื่อนไหว นอกจากนี้มีการแบ่งกลุ่มผู้พิการตามช่วงวัยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้พิการสูงอายุ ผู้พิการวัยทำงาน และผู้พิการวัยเด็กและวัยเรียน ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผู้พิการสูงอายุ

แผนภาพซ้ายแสดงจำนวนผู้พิการจำแนกตามสภาพความพิการ
แผนภาพขวาแสดงจำนวนผู้พิการจำแนกตามช่วงวัย

ที่มา: นักวิจัยเรียบเรียงข้อมูลจากเทศบาลตำบลเกาะคา. “เกาะคาเมืองที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้พิการอย่างมีความสุข”. เอกสารประกอบการนำเสนอการพิจารณาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564.

นอกจากนี้เทศบาลตำบลเกาะคาได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของความพิการไว้ 3 ประการ ได้แก่ ปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วย ความพิการแต่กำเนิด และอุบัติเหตุ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีความพิการจากปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วย ขณะที่พิการแต่กำเนิดและอุบัติเหตุมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

แผนภาพแสดงจำนวนผู้พิการจำแนกตามสาเหตุ ปี พ.ศ. 2564

ที่มา: นักวิจัยเรียบเรียงข้อมูลจากเทศบาลตำบลเกาะคา. “เกาะคาเมืองที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้พิการอย่างมีความสุข”. เอกสารประกอบการนำเสนอการพิจารณาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564.

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในชุมชนนอกจากทำให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ยังทำให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการดำรงชีวิตของผู้พิการที่เกิดขึ้นจริง กล่าวคือ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข การไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการที่พึงได้ การมีรายได้น้อยจนถึงรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ การบริโภคอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ การใช้ชีวิตประจำวันไม่ถูกสุขอนามัย สภาพที่อยู่อาศัยไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตประจำวัน และการขาดคนดูแลหรือการอยู่อาศัยเพียงลำพัง ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจของผู้พิการ เช่น สมรรถภาพทางร่างกายเสื่อมถอย มีอาการเจ็บป่วยมากขึ้น หรือเจ็บป่วยด้วยโรคแทรกซ้อนเพิ่มเติม รู้สึกเครียด ซึมเศร้า เป็นภาระ และไม่ได้รับการยอมรับในสังคม จนนำไปสู่การมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี กล่าวได้ว่า ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีและไม่มีความสุขในการดำรงชีวิต

กลยุทธ์การสร้างเมืองให้น่าอยู่และเป็นมิตรกับผู้พิการ

เทศบาลตำบลเกาะคานำเสนอข้อมูลผู้พิการต่อชุมชนผ่านเวทีช่วงวงญาฮอมกำกั๊ด เพื่อให้ชุมชนรับรู้สถานการณ์ของผู้พิการในพื้นที่ ตระหนักถึงความสำคัญ และค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน เวทีช่วงวงญาฮอมกำกั๊ดจึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการพูดคุยและระดมความคิดเห็นร่วมกันในชุมชนจนนำมาสู่ข้อสรุปในการสร้างเมืองเกาะคาให้น่าอยู่ เป็นมิตร และเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้พิการ

ใช้ข้อมูลเป็นฐานการทำงาน

เทศบาลตำบลเกาะคาใช้ข้อมูลเป็นจุดเริ่มต้นในการทำงาน โดยข้อมูลผู้พิการมาจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในชุมชนและข้อมูลที่อยู่ในฐานข้อมูลชุมชนเพื่อมุ่งสู่ท้องถิ่นสุขภาวะ (TCNAP) ซึ่งได้มีการจัดเก็บและรวบรวมเรื่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ทั้งนี้ TCNAP คือ โปรแกรมการจัดการข้อมูลของชุมชนเพื่อพัฒนาสู่ตำบลสุขภาวะ เทศบาลตำบลเกาะคาใช้เป็นฐานข้อมูลของชุมชน ซึ่งข้อมูลแบ่งออกเป็นหลายระดับ ทั้งระดับกลุ่ม ระดับชุมชน ระดับครัวเรือน และระดับบุคคล และข้อมูลประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านต้นทุนทางสังคม ด้านการสื่อสาร ด้านการดูแลสุขภาพ ด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครอง

สำหรับการจัดทำฐานข้อมูลชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคาได้ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับโปรแกรม TCNAP และแต่งตั้งคณะทำงานในเรื่องนี้ จากนั้นทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนรู้และเข้าใจถึงประโยชน์และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล กลุ่มเยาวชนและอาสาสมัครประจำหมู่บ้านเป็นผู้นำที่ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ขณะที่เจ้าหน้าที่เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลแต่ละด้าน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้ใหญ่บ้านและประธานอาสาสมัครประจำหมู่บ้านตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระดับบุคคลและครัวเรือน ขณะที่เวทีช่วงพญาฮ่อมก้าก็ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระดับกลุ่มและชุมชน ในขั้นสุดท้ายกลุ่มเยาวชนและอาสาสมัครประจำหมู่บ้านทำการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม TCNAP โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งจึงยืนยันการบันทึกข้อมูล⁹

ดังนั้นเทศบาลตำบลเกาะคาจึงมีข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิการเชิงประจักษ์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ในพื้นที่ สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้พิการรายบุคคล ตลอดจน ความต้องการและความจำเป็นของครัวเรือนและชุมชนที่มีผู้พิการอาศัยอยู่

จัดพื้นที่พูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน

คำว่า “ช่วง” ภาษาท้องถิ่นของทางภาคเหนือ แปลว่า ลานหรือลานกิจกรรม “พญา” แปลว่า ปัญญา “ฮ่อม” แปลว่า รวบรวม และ “ก้ากี้ด” แปลว่า ความคิด ดังนั้น “ช่วงพญาฮ่อมก้ากี้ด” จึงแปลว่า ลานปัญญารวมความคิด “ช่วงพญาฮ่อมก้ากี้ด คือ การใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชน

⁹ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2555). “เกียรติภูมิท้องถิ่น รางวัลพระปกเกล้า 2555”. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 33-35.

(public space) เช่น ศาลาอเนกประสงค์ ลานบ้าน ลานวัด และสวนสาธารณะ เป็นเวที การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อร่วมกันค้นหาปัญหา ตีแผ่ข้อมูลความคิด ระดมความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนติดตามผลจากการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล โดยใช้กลวิธีการค้นหาบุคคลที่มีจิตอาสาในการทำงานเพื่อมาเป็นแกนนำหลัก หรือวิทยากรกระบวนการ เรียกว่า นักวิจัยชุมชน ในการชวนคุย นำคิด วิเคราะห์ปัญหา และสรุป ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำเสนอต่อเทศบาลตำบลเกาะคา พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ในหมู่บ้านได้รับทราบว่าตอนนี้ปัญหาที่พวกเขาเสนอมีขั้นตอนการดำเนินงานไปถึงไหนแล้ว วิธีนี้ทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ (sense of belongings) เห็นคุณค่าและ ความสำคัญของทุกความคิดเห็น ทั้งยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในชุมชนอีกด้วย”¹⁰

จากการนำข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิการเข้าสู่เวทีช่วงพญาฮอมกำกั๊ด และได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พร้อมทั้งคิดวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจน ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันหลายครั้ง ระหว่างเทศบาลตำบลเกาะคาและชุมชน จึงเกิด การตกผลึกความคิดและได้ข้อสรุปที่นำมาสู่ “โครงการเกาะคาเมืองที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของ ผู้พิการอย่างมีความสุข”

สร้างจิตสาธารณะและจิตอาสา

เทศบาลตำบลเกาะคาเชื่อว่า ไม่มีใครรู้ปัญหาได้ดีเท่ากับคนในชุมชน จึงมุ่งเสริมสร้าง จิตสาธารณะให้กับคนในชุมชนและสร้างจิตอาสาให้เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยเข้ามาร่วมตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ การใช้พื้นที่สาธารณะ ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันถกประเด็นปัญหาสาธารณะ หรือ ช่วงพญาฮอมกำกั๊ด นอกจากจะทำให้ได้ทางออกในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนแล้ว ยังทำให้เกิดกลุ่มคนในชุมชน ที่มีจิตสาธารณะและจิตอาสาต้องการพัฒนาและดูแลชุมชน โดยทุกหมู่บ้านได้ทำการค้นหาบุคคล ที่มีจิตอาสาประมาณ 2 - 5 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นนักวิจัยชุมชน มีหน้าที่ชวนคนในชุมชนพูดคุย เกี่ยวกับปัญหาในชุมชน วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ค้นหาข้อมูล นำเสนอข้อมูล และจัดเวที สะท้อนความคิดเห็นของประชาชน จนเกิดเป็นแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มคนในชุมชนที่มีจิตสาธารณะและจิตอาสาในการดูแลสุขภาพของตนในชุมชน อีกด้วย

¹⁰ สถาบันพระปกเกล้า. “เอกสารประกอบการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น”. *หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับท้องถิ่น ระบบการเรียนการสอนผ่านออนไลน์ KPI- e-Learning*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kpi-elearning.com/> เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565.

ป้องกันเชิงรุกไม่ให้มีผู้พิการเพิ่ม

เทศบาลตำบลเกาะคาดำเนินงานเชิงรุกเพื่อป้องกันไม่ให้มีผู้พิการเพิ่มขึ้น โดยดำเนินงานควบคู่ไปพร้อมกับเชิงรับด้วยการดูแลผู้พิการอย่างรอบด้าน เป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างเมืองให้น่าอยู่ เป็นมิตร และเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้พิการ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ทั้งนี้เทศบาลตำบลเกาะคาได้ดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อสาเหตุของความพิการตามที่ได้วิเคราะห์ไว้ กล่าวคือ การลดอัตราการความพิการแต่กำเนิด การลดอัตราการความพิการจากอุบัติเหตุ และการลดอัตราการความพิการจากการเจ็บป่วยหรือปัญหาสุขภาพ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้มีผู้พิการเพิ่มขึ้น ดังนี้

การลดอัตราการความพิการแต่กำเนิด

การลดความพิการแต่กำเนิดเป็นการดำเนินงานเชิงรุกในลักษณะของการป้องกันไม่ให้มีผู้พิการเพิ่มขึ้น เทศบาลตำบลเกาะคาร่วมมือกับภาคีเครือข่ายสหวิชาชีพที่ทำงานร่วมกันมาตั้งแต่การดำเนินงานตามนโยบาย “ชาวเกาะคาไม่ทอดทิ้งกัน” เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน (บ้านท่าผา บ้านศาลาไชย และบ้านน้ำล้อม) โรงพยาบาลเกาะคา โรงพยาบาลเวชศาสตร์จังหวัดลำปาง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

- ๑ การให้ความรู้สตรีตั้งครรภ์ในการดูแลสุขภาพของตนเองและทารกในครรภ์ให้สมบูรณ์แข็งแรง โดยให้ความรู้ด้านโภชนาการหรือสารอาหารที่ควรได้รับให้ครบถ้วนและเพียงพอ การควบคุมน้ำหนักของคุณแม่ตั้งครรภ์ให้เหมาะสมเพื่อป้องกันโรคแทรกซ้อน การใช้ชีวิตประจำวันให้ถูกสุขลักษณะ การพักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังกายให้พอดี และการดูแลจิตใจให้ผ่อนคลาย ไม่เครียด ไม่วิตกกังวล
- ๒ การให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในช่วงวัยที่ไม่เหมาะสม เช่น การสอนให้เด็กและเยาวชนรับรู้ถึงสิทธิการตัดสินใจด้วยตนเอง เพศวิถีศึกษาที่เหมาะสมกับวัย สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การได้รับบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ การได้รับการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว และการได้รับสิทธิรวมถึงประโยชน์ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559
- ๓ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นพี่เลี้ยงในการดูแลสตรีตั้งครรภ์ในชุมชน โดยร่วมกับเครือข่ายสหวิชาชีพออกเยี่ยมบ้านระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอด ระหว่างการออกเยี่ยมมีการตรวจสุขภาพเบื้องต้น ให้คำปรึกษาและคำแนะนำเกี่ยวกับ

โภชนาการและการดูแลสุขภาพคุณแม่และทารก พุดคุยเพื่อสำรวจอารมณ์และภาวะ
ซึมเศร้าของคุณแม่หลังคลอด และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง
คุณแม่และลูกและระหว่างคุณแม่กับคนรอบข้าง

การลดอัตราการความพิการจากอุบัติเหตุ

การลดความพิการจากอุบัติเหตุเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการดำเนินงานเชิงรุกของเทศบาล
ตำบลเกาะคาเพื่อป้องกันไม่ให้มีผู้พิการเพิ่มขึ้น แม้ว่าในปีที่ผ่านมาสัดส่วนผู้พิการจากอุบัติเหตุ
มีจำนวนไม่มากนัก แต่เพื่อเป็นการป้องกันอย่างรอบด้าน เทศบาลตำบลเกาะคาจึงให้ความสำคัญ
กับเรื่องนี้ เทศบาลตำบลเกาะคาได้ประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อศึกษา
สถิติ สถานการณ์ สาเหตุ และจุดเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ ตลอดจนร่วมกันกำหนดแนวทาง
ในการป้องกันอุบัติเหตุ จากนั้นกองช่างของเทศบาลตำบลเกาะคา ร่วมกับสถานีตำรวจภูธรเกาะคา
ได้ติดตั้งเครื่องหมายจราจรและสัญญาณเตือนภัยในจุดเสี่ยงเพื่อป้องกันและลดอุบัติเหตุที่อาจ
เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงได้จัดอบรมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนและชุมชนเกี่ยวกับการขับขี่ปลอดภัย
รักษาวินัยการจราจร

การลดอัตราการความพิการจากการเจ็บป่วยหรือปัญหาสุขภาพ

สัดส่วนผู้พิการจากการเจ็บป่วยหรือปัญหาสุขภาพในปีที่ผ่านมา มีจำนวนสูงเกือบร้อยละ 80
ของผู้พิการทั้งหมด ดังนั้นเทศบาลตำบลเกาะคาจึงให้ความสำคัญกับการลดอัตราการความพิการจาก
การเจ็บป่วยหรือปัญหาสุขภาพเป็นอย่างมาก โดยดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

- ๑ การให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพแก่กลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะผู้ที่ป่วยในกลุ่มโรคไม่ติดต่อ
เรื้อรัง (non-communicable diseases: NCDs) ได้แก่ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง
และหลอดเลือดในสมอง เพราะผู้ป่วยกลุ่มนี้มีความเสี่ยงสูงในการเป็นอัมพฤกษ์และ
อัมพาต ปัจจุบันผู้พิการในประเทศไทยมากถึงร้อยละ 80 ของทั้งประเทศมีสาเหตุ
ความพิการมาจากสามโรคนี้ ผู้ป่วยกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเสี่ยงสูง จำเป็นต้องได้รับ
การเฝ้าระวัง และการดูแลอย่างใกล้ชิด ดังนั้นโรงเรียนผู้สูงอายุและโรงเรียนส่งเสริม
สุขภาพจึงจัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยตนเองของผู้ป่วยโรค
NCDs รวมถึงมีการจัดการเรียนการสอนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้สูงอายุและ
บุคคลทั่วไปเพื่อป้องกันการเป็นโรค NCDs เพื่อลดความเสี่ยงในการเป็นอัมพฤกษ์และ
อัมพาตในอนาคต ทั้งนี้วิทยากรที่มาให้ความรู้ได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย
สหวิชาชีพ เช่น บุคลากรทางการแพทย์จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน
(บ้านท่าผา บ้านศาลาไชย และบ้านน้ำล้อม) โรงพยาบาลเกาะคา โรงพยาบาล
เวชราชักษ์จังหวัดลำปาง และเจ้าหน้าที่จากสาธารณสุขอำเภอเกาะคา

- ๑ เทศบาลตำบลเกาะคาได้จัดตั้งโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขึ้นในปี พ.ศ. 2560 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพด้วยตนเองให้แก่กลุ่มเสี่ยงที่จะป่วยเป็นโรค NCDs และผู้ป่วยโรค NCDs และมุ่งส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ทั้งนี้โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจัดการเรียนการสอนในวันอังคารสัปดาห์ที่ 2 และ 4 ให้แก่กลุ่มเป้าหมายและบุคคลที่สนใจทั่วไปโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ประกอบกับโรงเรียนผู้สูงอายุที่ได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา ก็ได้จัดให้มีการเรียนการสอนในหัวข้อนี้ด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้สูงอายุจัดเป็นกลุ่มเสี่ยงสูงหรือกลุ่มผู้ป่วยโรค NCDs อยู่แล้ว โรงเรียนผู้สูงอายุจัดการเรียนการสอนเป็นในวันพุธสัปดาห์ที่ 1 และ 3 โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ดังนั้นหากผู้สูงอายุรายใดที่เข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุและโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพก็จะได้รับความรู้ในหัวข้อนี้บ่อยครั้งและเป็นประจำสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการป้องกันความพิการที่อาจเกิดขึ้นในกลุ่มเสี่ยงสูง
- ๒ การลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเยี่ยมบ้านกลุ่มเสี่ยง โดยทำการตรวจสุขภาพเบื้องต้นและให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำในการดูแลสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเกาะคา ลงพื้นที่ร่วมกับสมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บุคลากรทางการแพทย์จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนและโรงพยาบาลเกาะคา

ดูแลผู้พิการเชิงรับอย่างรอบด้าน

เทศบาลตำบลเกาะคาดำเนินงานเชิงรับด้วยการดูแลผู้พิการอย่างรอบด้านเพื่อให้ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ สิทธิและสวัสดิการที่พึงได้รับ รายได้และเงินช่วยเหลือ สิ่งแวดล้อมและสภาพที่อยู่อาศัย การเข้าถึงบริการสาธารณะและบริการของหน่วยงานภาครัฐ ความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันด้วยตนเองในสังคม และการได้รับการยอมรับจากคนในสังคม

ดูแลสิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่ผู้พิการพึงได้รับ

การลงทะเบียนผู้พิการคือขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ผู้พิการได้รับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่พึงได้รับตามที่กฎหมายกำหนด ผู้พิการจำเป็นต้องผ่านการประเมินความพิการและได้รับเอกสารรับรองความพิการจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมของสถานพยาบาลของรัฐ หรือสถานพยาบาลเอกชนที่กำหนด จากนั้นผู้พิการสามารถนำเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ไปยื่นคำขอบัตรประจำตัวคนพิการที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง

ในขั้นตอนนี้ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการของเทศบาลตำบลเกาะคา และสมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา สามารถยื่นคำขอแทนผู้พิการได้ ซึ่งเทศบาลตำบลเกาะคาให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนนี้มาโดยตลอดตามความประสงค์ของผู้พิการ และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการในพื้นที่เพิ่มขึ้น เทศบาลตำบลเกาะคาจึงจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการเทศบาลตำบลเกาะคาขึ้นในปี พ.ศ. 2563 เพื่ออำนวยความสะดวกในการยื่นคำขอบัตรแทนผู้พิการ จึงกล่าวได้ว่า ผู้พิการในพื้นที่ได้รับการอำนวยความสะดวกในการจัดทำบัตรประจำตัวคนพิการในทุกขั้นตอนและมีช่องทางในการอำนวยความสะดวกที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้พิการ

นอกจากนี้เทศบาลตำบลเกาะคาดูแลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่ผู้พิการพึงได้รับ โดยดูแลการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้พิการ จำนวน 800 บาท เป็นประจำทุกเดือนผ่านการโอนเข้าบัญชีของผู้พิการ และการให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำแก่ผู้พิการและครอบครัวเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่พึงได้รับ ได้แก่ การบริการด้านการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย การได้รับอุปกรณ์ในการช่วยเหลือ การศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การส่งเสริมอาชีพและคุ้มครองการมีงานทำ การกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพโดยไม่คิดดอกเบี้ย และการลดหย่อนค่าโดยสารขนส่งสาธารณะ ทั้งนี้การดูแล ให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำมักทำร่วมกับกิจกรรมการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเพื่อตรวจสุขภาพและฟื้นฟูสมรรถภาพตามแผนการดูแลสุขภาพรายบุคคล หรือผู้พิการสามารถขอรับคำปรึกษาได้ที่ศูนย์บริการผู้พิการ

ดูแลฟื้นฟูสุขภาพกาย-ใจของผู้พิการ

เมื่อเทศบาลตำบลเกาะคา มีข้อมูลของผู้พิการในพื้นที่เรียบร้อยแล้วโดยข้อมูลมาจากการลงพื้นที่สำรวจในชุมชน ฐานข้อมูลชุมชน และการลงทะเบียนผู้พิการดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจึงวางแผนให้นำระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Long term care) มาประยุกต์ใช้กับผู้พิการ โดยมีการจัดทำแผนดูแลสุขภาพชุมชน (Care plan) ซึ่งประกอบด้วยการจัดทำแผนดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ผู้จัดการระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุข (Care manager) ซึ่งก็คือแพทย์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน (บ้านท่าผา บ้านศาลาไชย และบ้านน้ำล้อม) และโรงพยาบาลเกาะคา จำนวน 4 คน เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผนการดูแลสุขภาพของผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิงรายบุคคล ขณะที่ผู้ช่วยเหลือดูแลผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิง (Caregiver) ทำหน้าที่ในการลงพื้นที่ดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิงตามบ้านโดยดูแลตามแผนดูแลสุขภาพรายบุคคลที่จัดทำขึ้น ซึ่งปัจจุบันในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคามีผู้ช่วยเหลือดูแลผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิง รวม 15 คน

การจัดทำแผนดูแลสุขภาพรายบุคคลเริ่มต้นด้วยการประเมินภาวะพึ่งพิงของผู้พิการ โดยใช้แบบประเมินกิจวัตรประจำวันดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel Activities of Daily Living: ADL) ทีมสหวิชาชีพ ผู้ช่วยเหลือดูแลผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิง (Caregiver) และจิตอาสาดูแลผู้พิการ ลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเยี่ยมบ้านผู้พิการ ช่วยผู้พิการทำแบบประเมิน และสำรวจอาการของผู้พิการ จากนั้นส่งข้อมูลให้ผู้จัดการระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุข (Care manager) เพื่อจัดทำแผนดูแลสุขภาพตามอาการรายบุคคล จากผลการประเมินแบบสอบถามได้แบ่งผู้พิการออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่เคลื่อนไหวได้บ้างและอาจมีปัญหาการกินหรือการขับถ่าย แต่ไม่มีภาวะสับสนทางสมอง 2) กลุ่มที่มีอาการเหมือนกลุ่มแรกแต่เหมือนกลุ่มแรกแต่มีภาวะสับสนทางสมอง 3) กลุ่มที่เคลื่อนไหวเองไม่ได้และอาจมีปัญหาการกินหรือการขับถ่ายหรือมีอาการเจ็บป่วยรุนแรง และ 4) กลุ่มที่อาการเหมือนกลุ่มที่ 3 และมีอาการเจ็บป่วยรุนแรงหรืออยู่ในระยะท้ายของชีวิต ผู้จัดการจัดทำแผนการดูแลสุขภาพให้แก่ผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิงรุนแรง และสมบูรณ์หรือผลการประเมินต่ำกว่า 11 คะแนน ซึ่งในปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมามีผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงรุนแรงและสมบูรณ์จำนวนรวมทั้งสิ้น 40 ราย ผู้พิการกลุ่มนี้ได้รับการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายตามอาการเป็นประจำอย่างน้อย 4 ครั้งต่อเดือนโดยทีมสหวิชาชีพ ผู้ช่วยเหลือดูแลผู้พิการที่มีภาวะพึ่งพิง (Caregiver) และจิตอาสาดูแลผู้พิการ สำหรับผู้พิการที่ไม่มีภาวะพึ่งพิง และมีภาวะพึ่งพิงปานกลางทุกรายจะมีจิตอาสาดูแลผู้พิการเข้าเยี่ยมที่บ้านเพื่อตรวจสุขภาพเบื้องต้น ซึ่งปัจจุบันในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคามีจิตอาสาดูแลผู้พิการมากถึง 35 คน ทั้งนี้เทศบาลตำบลเกาะคามีได้ดูแลแต่เพียงสุขภาพกายของผู้พิการเท่านั้น ยังมีการฟื้นฟูและเยียวยาสภาพจิตใจของผู้พิการด้วยกิจกรรมธรรมะบำบัดโดยมีพระสงฆ์เยี่ยมบ้านผู้พิการเพื่อพูดคุยให้กำลังใจ สวดมนต์ให้พร และเทศน์ให้ผู้พิการฟัง

รูปภาพกิจกรรมการดูแลและฟื้นฟูสุขภาพผู้พิการและกิจกรรมธรรมะบำบัด

ที่มา: เทศบาลตำบลเกาะคา

นอกจากนี้เทศบาลตำบลเกาะคาได้จัดให้มีศูนย์บริการเยี่ยมอุปกรณ์ทางการแพทย์ สำนักงานเทศบาลเพื่อช่วยเหลือผู้พิการที่ด้อยโอกาส รายได้น้อย หรือขาดแคลนอุปกรณ์

ทางการแพทย์หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เช่น รถเข็น ไม้เท้า อุปกรณ์บริหารร่างกาย เครื่องดูดเสมหะ ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ ชักโครกเคลื่อนที่ ที่นอนฟองน้ำ เตียงนอนลม ออกซิเจน เป็นต้น โดยอุปกรณ์เหล่านี้มาจากการบริจาค และการยืมและคืนไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

เพื่อให้ผู้พิการในพื้นที่ได้รับการดูแลที่ต่อเนื่องเป็นประจำสม่ำเสมอ เทศบาลตำบลเกาะคา ได้จัดอบรมให้แก่จิตอาสาและสมาชิกในครอบครัวของผู้พิการเกี่ยวกับการดูแลผู้พิการ การออกกำลังกายที่ถูกวิธี และการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ โดยมีผู้เข้าร่วมมากถึง 212 คน

ซ่อมแซมบ้านและปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อผู้พิการ

เทศบาลตำบลเกาะคาดำเนินการซ่อมแซมบ้านและปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้พิการ เช่น การทำราวจับ การทำทางลาด การปรับสภาพห้องน้ำ การเปลี่ยนจากส้วมซึมเป็นชักโครก และการเปลี่ยนประตูให้เป็นแบบบานเลื่อน เป็นต้น โดยเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และดำเนินการซ่อมแซม ประกอบกับมีหลายภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาล กล่าวคือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปางสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมโดยเฉลี่ย 30,000 บาทต่อหลัง บริษัทเอกชนบริจาควัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซม เช่น กระเบื้อง ปูน และอิฐ เป็นต้น โดยปกติเทศบาลมักทำการจ้างคนงานในการซ่อมแซมและปรับสภาพบ้าน แต่ในบางครั้งทหารได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นแรงงานในการซ่อมแซม และในระหว่างการดำเนินงานชาวบ้านมักทำอาหารมาเลี้ยงคนงานโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด นอกจากนี้ในกรณีของผู้พิการที่ไม่มีผู้ดูแล เทศบาลตำบลเกาะคาได้ประสานกับศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจังหวัดลำปางเพื่อจัดหาที่อยู่อาศัยให้อีกด้วย

รูปภาพการซ่อมแซมบ้านและปรับสภาพบ้านให้ผู้พิการ

ที่มา: เทศบาลตำบลเกาะคา

กองทุนช่วยเหลือผู้พิการ

การดำเนินงานของเทศบาลตำบลเกาะคาเพื่อดูแลผู้พิการในพื้นที่ได้ใช้งบประมาณของเทศบาลโดยตรง และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนต่าง ๆ ได้แก่

- ๑ กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น (กปท.) ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ จัดสรรงบประมาณ จำนวน 45 บาทต่อประชากรหนึ่งคนต่อปี ซึ่งเทศบาลตำบลเกาะคา ได้ตั้งงบประมาณเพื่อสมทบเข้ากองทุนนี้ด้วย กองทุนนี้จัดสรรให้แก่ประชาชนทุกคน เพื่อให้เข้าถึงบริการการป้องกันโรค การส่งเสริมให้มีสุขภาพแข็งแรง การดูแลรักษาและการฟื้นฟูผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง
- ๒ กองทุนระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care : LTC) ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ จัดสรรงบประมาณ ให้แก่ผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 6,000 บาทต่อรายต่อปี เพื่อให้ผู้สูงอายุและบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิงสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขที่เชื่อมโยง บริการทางสังคม รวมถึงการเชื่อมต่อระหว่างบ้าน ชุมชน หน่วยบริการ/สถานบริการ อย่างเป็นระบบ
- ๓ กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกองทุนสำหรับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาสมรรถภาพคนพิการ การศึกษาและการประกอบอาชีพของคนพิการ รวมทั้ง การส่งเสริมและการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยผู้พิการหรือผู้ดูแลผู้พิการในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคาสามารถกู้ยืมเงินเพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพหรือขยายกิจการ รายละไม่เกิน 60,000 บาท หรือกลุ่มละไม่เกิน 1 ล้านบาท รวมทั้งเทศบาลตำบลเกาะคาได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนนี้เพื่อจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการด้วย
- ๔ กองทุนชาวเกาะคาไม่ทอดทิ้งกัน เป็นกองทุนของชุมชนสำหรับการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และของใช้จำเป็นเพื่อช่วยเหลือผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นสิ่งของที่ไม่สามารถจัดซื้อหรือเบิกจ่ายได้ตามระเบียบการใช้งบประมาณของเทศบาลตำบลเกาะคาหรือกองทุนอื่น ๆ เงินในกองทุนนี้มาจากการบริจาคของชาวบ้านและการระดมทุนจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

อารยสถาปัตย์เพื่อการเข้าถึงบริการสาธารณะ

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้คัดเลือก เขตพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคาให้เป็นพื้นที่ต้นแบบเมืองอารยสถาปัตย์

เมืองท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล ซึ่งได้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2560 เทศบาลตำบลเกาะคาได้รับงบประมาณ จำนวน 4 ล้านบาทเพื่อสร้างเมืองต้นแบบที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของทุกคน (Universal Design Community Design) โดยดำเนินการปรับโครงสร้างพื้นฐาน อาคาร และพื้นที่สาธารณะครอบคลุมทั่วพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการหรือผู้สูงอายุที่ไร้รถเข็นในการเข้าถึงบริการสาธารณะ การเข้ารับบริการของหน่วยงานรัฐ การท่องเที่ยว และการใช้ชีวิตประจำวัน ปัจจุบันเทศบาลตำบลเกาะคาได้จัดทำอารยสถาปัตยกรรมในสถานที่สำคัญ รวม 6 แห่ง ดังนี้

- ๑ การจัดทำห้องน้ำคนพิการ ทางลาด พร้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ริมน้ำวังบริเวณสวนสาธารณะบ้านเหล่า-แม่ปูน และการติดตั้งเครื่องออกกำลังกายสำหรับผู้พิการ ณ ที่ว่าการอำเภอเกาะคา
- ๑ การจัดทำห้องน้ำคนพิการ ทางลาด และที่จอดรถสำหรับผู้พิการ ณ ที่ว่าการอำเภอเกาะคา
- ๑ การจัดทำห้องน้ำคนพิการและทางลาดบริเวณที่พักผู้โดยสารข้างป้อมตำรวจเกาะคา
- ๑ การจัดทำห้องน้ำคนพิการ ทางลาด และที่จอดรถสำหรับผู้พิการ ณ บริเวณวัดน้ำผึ้งชาวไร่อ้อย
- ๑ การจัดทำห้องน้ำคนพิการ ทางลาด และที่จอดรถสำหรับผู้พิการ ณ บริเวณลานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- ๑ การจัดทำห้องน้ำคนพิการและทางลาด ณ สำนักงานทรัพยากรธรณีเขต 1 ลำปาง (อาคารพิพิธภัณฑ์ซากดึกดำบรรพ์)

รูปภาพอารยสถาปัตยกรรมบริเวณต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา

ที่มา: เทศบาลตำบลเกาะคา

เมืองน่าอยู่ เป็นมิตร และเอื้อต่อผู้พิการ

การป้องกันเชิงรุกเพื่อไม่ให้มีผู้พิการเพิ่มขึ้นและการดูแลผู้พิการเชิงรับอย่างรอบด้าน ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นส่งผลให้เกาะคากลายเป็นเมืองน่าอยู่ เป็นมิตร และเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้พิการ ชาวเกาะคาได้ถูกปลูกฝังให้มีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มาอย่างยาวนาน กลายเป็นสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกันหรือไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังโดยเฉพาะประชากรกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก สตรี ผู้ติดเชื้อ HIV ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนมีความเข้มแข็งจากการมีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลเกาะคาในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน มาโดยตลอด ชุมชนเกิดพื้นที่แห่งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อค้นหาทางออกร่วมกัน เกิดนักวิจัยชุมชนในการนำคิดวิเคราะห์ เกิดจิตอาสาในการดูแลผู้พิการและผู้สูงอายุในพื้นที่ และเกิดการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการทำงาน

เมืองที่น่าอยู่ เป็นมิตร และเอื้อต่อผู้พิการส่งผลให้ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขมากขึ้น ผู้พิการในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคาทุกคนมีสิทธิและได้รับสวัสดิการที่พึงได้รับตามกฎหมายเพราะได้ลงทะเบียนจัดทำบัตรประจำตัวผู้พิการครบถ้วนทุกราย ผู้พิการมีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้นโดยได้รับการดูแลและฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ผู้พิการที่มีรายได้น้อยได้รับความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ทางการแพทย์และอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันเพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย รวมถึงสามารถกู้ยืมเงินจากกองทุนเพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพได้ สภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยได้รับการปรับสภาพให้มีความเหมาะสมกับความพิการของแต่ละบุคคล จึงทำให้การใช้ชีวิตประจำวันสะดวกมากยิ่งขึ้น ตลอดจนจนถึงการใช้บริการสาธารณะและสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้สะดวกมากขึ้นเพราะได้มีการจัดทำอารยสถาปัตยกรรมรองรับในสถานที่สำคัญหลายแห่ง ทั้งหน่วยงานของรัฐ สถานที่ท่องเที่ยว และพื้นที่สาธารณะ

กุญแจแห่งความสำเร็จ

จากการถอดบทเรียนการสร้างเมืองให้น่าอยู่และเป็นมิตรกับผู้พิการของเทศบาลตำบลเกาะคาแสดงให้เห็นถึงกุญแจแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานหลายประการ ได้แก่

ประการแรก วิสัยทัศน์และการตระหนักถึงความสำคัญของผู้บริหารท้องถิ่น นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะประชากรกลุ่มเปราะบางซึ่งรวมถึงผู้พิการด้วย โดยให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจทุกด้านของเทศบาล ดังนั้นเมื่อนายกฯ ในฐานะผู้นำองค์กรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก จึงมีการกำหนดเป็นนโยบาย และนำไปสู่การจัดทำ

แผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณในสัดส่วนที่มากกว่าภารกิจด้านอื่น และการขับเคลื่อนในทางปฏิบัติ นอกจากการกำหนดนโยบายแล้ว นายกฯ ยังแสดงให้เห็นบุคลากรในเทศบาลเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการผ่านการสื่อสารภายในองค์กรทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการสม่ำเสมอ ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง

ประการที่สอง ความต่อเนื่องของนโยบาย ด้วยการนำของนายกเทศมนตรีคนเดิมที่ดำรงตำแหน่งต่อเนื่องมาถึง 4 สมัย จึงทำให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบายที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นทุกกลุ่มหรือนโยบาย “ชาวเกาะคาไม่ทอดทิ้งกัน” เทศบาลตำบลเกาะคาได้ดำเนินงานต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลา 10 กว่าปี โดยเริ่มต้นการดำเนินงานกับกลุ่มเด็กก่อนเป็นกลุ่มแรก จากนั้นจึงขยายผลไปสู่กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการในที่สุด ดังนั้นความต่อเนื่องของนโยบายจึงทำให้เทศบาลตำบลเกาะคาสามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรได้เรื่อยมาจนกระทั่งครอบคลุมทุกกลุ่ม

ประการที่สาม การทำงานบนฐานข้อมูล ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการเทศบาลตำบลเกาะคา มีการสำรวจ รวบรวม และจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิการอย่างเป็นระบบ โดยข้อมูลผู้พิการมาจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในชุมชนและข้อมูลที่อยู่ในฐานข้อมูลชุมชนเพื่อมุ่งสู่ท้องถิ่นสุขภาวะ (TCNAP) ซึ่งได้มีการจัดเก็บและรวบรวมเรื่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ดังนั้นเทศบาลตำบลเกาะคา มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิการเชิงประจักษ์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ในพื้นที่ สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้พิการรายบุคคล ตลอดจนความต้องการและความจำเป็นของครัวเรือนและชุมชนที่มีผู้พิการอาศัยอยู่ เทศบาลตำบลเกาะคาจึงสามารถวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการได้อย่างตรงจุด ส่งผลให้การดำเนินงานสัมฤทธิ์ผล ประสพผลสำเร็จ และบรรลุเป้าหมาย

ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลเกาะคาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลของผู้พิการ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาผ่านเวทีช่วงฉายาฮอมก้ากั๊ด การเป็นผู้นำในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระดมความเห็นหรือเรียกว่า “นักวิจัยชุมชน” การเป็นจิตอาสาในการดูแลผู้พิการและผู้สูงอายุ และการเข้าร่วมกิจกรรมในการป้องกันไม่ให้ผู้พิการเพิ่มขึ้นและการดูแลผู้พิการ ดังนั้นประชาชนจึงรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนและปัญหา และให้ความร่วมมือหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามกำลังความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ส่งผลให้การดำเนินงานเกิดความยั่งยืน ตลอดจนชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพและความเข้มแข็ง

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิต
ของประชากร
กลุ่มเปราะบาง

การพัฒนาระบบการดูแล เด็กที่มีปัญหาการเรียนโดยครู-หมอ-พ่อแม่ เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

กฤษฎวรรณ โล่ห์วัชรินทร์*
ภาคภูมิ พลสูงเนิน**
สกุฎฐภูมิ บุญมา***

ความเป็นมา

ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันมีการแข่งขันสูง พ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีลูกในวัยเรียนไปทำงานทำเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว จึงทำให้ไม่มีเวลาในการดูแลลูกที่อยู่ในวัยเรียน บางครอบครัวทิ้งลูกไว้กับ ปู่ ย่า ตายาย ที่สูงอายุ ซึ่งส่วนมากคนสูงอายุที่เรียวแรงมีน้อย ไม่มีแรงดูแล ไม่ได้อบรมเด็กเท่าที่ควร และทิ้งลูกหลานไว้กับ ทิวี โทรศัพท์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จึงทำให้เด็กเกิดภาวะสมาธิสั้นมากขึ้น เมื่อเด็กไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว อารมณ์รุนแรง

ฉะนั้นเทศบาลนครขอนแก่น ร่วมกับสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น ได้ร่วมมือกันจัดทำโครงการพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียนโดย ครู-หมอ-พ่อแม่ ขึ้นมาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเลิศ ด้านการลดความเหลื่อมล้ำ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัย และการต่างประเทศ และอาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** นักวิจัยประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** อาจารย์พิเศษ และนักวิจัยโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในสังคมและได้พัฒนาหลักสูตรการให้คำปรึกษาปัญหาพฤติกรรมเด็กในวัยเรียน ผ่านช่องทางการสนทนาขอคำปรึกษาในแอปพลิเคชัน HERO เพื่อใช้เป็นช่องทางการคัดกรอง และให้คำปรึกษาเด็ก เพื่อให้ครูและผู้ปกครองเข้าถึงบริการสุขภาพจิตเด็กได้โดยไม่ต้องนำเด็กมาโรงพยาบาล เป็นการเชื่อมต่อบริการจากการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเด็กสู่การให้คำปรึกษาและดูแลรักษาเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมผ่านแอปพลิเคชันHERO เพื่อการดูแลรักษาเด็กอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งโครงการนี้ประสบผลสำเร็จ ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียน โดยครอบคลุมไปถึงระบบการดูแลส่งต่อและส่งกลับเด็กและวัยรุ่นระหว่างโรงเรียน โรงพยาบาล อีกทั้งเพื่อให้ครูและผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการเรียนและปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและวัยรุ่น เพื่อให้ครูสามารถคัดกรองและให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่เด็กที่มีปัญหาการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเพื่อให้เด็กที่มีปัญหาการเรียนได้รับบริการส่งเสริมทักษะชีวิต การป้องกันรักษาและฟื้นฟู ปัญหาสุขภาพจิตอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ไปจนถึงเกิดกระบวนการคัดกรองและส่งต่อเด็กวัยเรียนที่มีปัญหาการเรียนในโรงเรียนเขตเทศบาลนครขอนแก่น เกิดเครือข่ายครูและผู้ปกครองที่ทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง ทำให้ปัญหาทางสังคมที่มีสาเหตุจากปัญหาการเรียนในเด็กและวัยรุ่นลดลง (กองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการ, 2562)

กระบวนการดำเนินงาน

เทศบาลนครขอนแก่น สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น ดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียนโดยครู-หมอ-พ่อแม่ และมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

แผนภาพแสดงการดำเนินงานของโครงการพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียน
โดย ครู-หมอ-พ่อแม่

แผนภาพการดำเนินงานของโครงการพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียนโดย ครู-หมอ-พ่อแม่

1. ประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนการดำเนินงานในปี 2563
2. อบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูชั้นประถมศึกษาของโรงเรียนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 300 คน เพื่อนำเด็กเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือโดยผ่านระบบแอปพลิเคชัน HERO แบ่งเป็น 2 ครั้ง ครั้งละ 150 คน ใช้เวลาฝึกอบรมครั้งละ 1 วัน
3. คัดกรองเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนเทศบาลนครขอนแก่นทั้งหมด โดยผ่านระบบแอปพลิเคชัน HERO เมื่อได้ผลการคัดกรองเรียบร้อยแล้ว คัดเอาเด็กกลุ่มเสี่ยงรุนแรง โรงเรียนละ 10 คน หลังจากนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ครู หมอ ศึกษานิเทศก์) ลงพื้นที่ทุกโรงเรียน เพื่อดูผลการคัดกรองว่าเด็กเสี่ยงหรือมีปัญหา สอบถามพฤติกรรมในโรงเรียน และข้อมูลที่ครูออกเยี่ยมบ้าน (ครูประจำชั้นเยี่ยมบ้านนักเรียน 100 % ครูจึงมีข้อมูลนักเรียน) พร้อมให้คำแนะนำครูประจำชั้นของเด็กกลุ่มเสี่ยงที่เลือก เพื่อหาแนวทางแก้ไข%
4. ตั้งกลุ่ม Line แต่ละโรงเรียน โดยมีครูประจำชั้นเด็กกลุ่มเสี่ยงของโรงเรียนนั้น ๆ และครูประจำชั้นสามารถถามข้อสงสัย วิธีการดูแล ผ่านกลุ่มไลน์ โดยครูประจำชั้นของเด็กประสาน

ข้อมูลจากผู้ปกครอง เพื่อขอคำแนะนำจากหมอ และมีการนัดตรวจ ทดสอบ วัด IQ และอื่น ๆ ผ่านทางกลุ่ม Line ได้ โดยไม่ต้องมาพบหมอ หรือถ้ามีความจำเป็นต้องพบหมอก็สามารถนัดวัน เวลา ทางช่องทางนี้ได้และหมอสามารถขอข้อมูลครูและผู้ปกครองผ่านทางช่องทางไลน์กลุ่มนี้ได้ทันทีที่ต้องการ โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ทางเทศบาลนครขอนแก่น ที่เกี่ยวข้องกระบวนการของโครงการว่า

“เมื่อมีการลงพื้นที่สำรวจเด็กแต่ละโรงเรียนทางนิเทศศึกษาก็จะมีการสร้างกลุ่มไลน์ของโรงเรียน ซึ่งในกลุ่มก็จะมีทั้งนักจิตวิทยา หมอ และคุณครู มีการพูดคุยปรึกษา ดำเนินการไปในทุก ๆ โรงเรียน โรงเรียนที่มีการพาเด็กไปพบแพทย์ซึ่งได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง ก็จะมีการนัดคุณหมอดในไลน์กลุ่มได้เลย บอกเวลาโดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องไปนั่งรอ และดำเนินการรักษาอย่างต่อเนื่อง” (นาง ต, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2565)

5. เยี่ยมบ้านเด็กชั้นประถมศึกษาที่ผ่านการคัดกรองแล้ว เพื่อปรับทัศนคติด้านลบของผู้ปกครอง จำนวน 50 คน หมอที่ดูแลร่วมเยี่ยมบ้านด้วยในบางคนที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเชิงลึก โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายแพทย์ทางสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของโครงการว่า

“มีการเชิญผู้ปกครองด้วยหรือถ้าผู้ปกครองไม่มาก็จะไปเยี่ยมบ้าน โดยจะมีทีมหมอและทีมครูไปเยี่ยมบ้านพร้อมกันดังนั้นก็จะแก้ปัญหาผู้ปกครองที่ไม่ให้ความร่วมมือได้” (นาย ก, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2565)

6. สร้างความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครองที่ผ่านการอบรม เพื่อจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายของตัวเองจัดให้มีกิจกรรมพบปะพูดคุยกันถึงปัญหาต่าง ๆ ในการดูแลเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดกระบวนการกลุ่มช่วยเหลือกันและพัฒนาทักษะ การดูแลเด็กที่ยั่งยืนต่อไป โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ทางเทศบาลนครขอนแก่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของโครงการว่า

“มีการอบรมแก่คุณครูในทุกปีอยู่แล้ว ในส่วนของผู้ปกครองในการประชุมผู้ปกครองแต่ภาคเรียนได้เชิญคุณหมอไปให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองถ้ามีอาการเข้าข่ายผิดปกติควรมีการรับมือและดูแลยังไง ซึ่งในทางคุณหมอมองอาจจะไม่มีเวลาว่างก็ได้พูดคุยและปรึกษาว่าให้ทางคุณหมोजัดทำคลิปวิดีโอแก่ทางโรงเรียนต่าง ๆ ในวันประชุมผู้ปกครอง” (นาง ต, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2565)

เทศบาลนครขอนแก่น ร่วมกับสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และโรงพยาบาลขอนแก่น มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานซึ่งมีการแบ่งกันตามโรงเรียนจาก 11 โรงเรียน แบ่งเป็น 6 โรงเรียนเข้ารักษาที่สถาบันสุขภาพจิตเด็ก และอีก 5 โรงเรียน เข้ารักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่น โดยมีการอบรมแก่คุณครูในทุกปี และในส่วนของผู้ปกครอง ในการประชุมผู้ปกครองแต่ภาคเรียนได้เชิญคุณหมอไปให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองและเชิญเคสตัวอย่างที่สำเร็จแล้วมาเป็นวิทยาทานให้ความรู้ นอกจากนี้มีการพัฒนาหลักสูตรการให้คำปรึกษาปัญหาพฤติกรรมเด็กวัยเรียน ผ่านการสนทนาขอคำปรึกษาในแอปพลิเคชัน HERO ใช้เป็นช่องทางการคัดกรองให้คำปรึกษา เพื่อให้ครูและผู้ปกครองเข้าถึงบริการสุขภาพจิตเด็กได้โดยไม่จำเป็นต้องนำเด็กมาโรงพยาบาลเป็นการเชื่อมต่อบริการจากการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเด็กสู่การให้คำปรึกษาและดูแลรักษาเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมผ่านแอปพลิเคชัน HERO เพื่อการดูแลรักษาอย่างทั่วถึงในโรงเรียน

สำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น ได้ร่วมมือกับสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือและโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นที่ได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นและได้พัฒนาหลักสูตรการให้คำปรึกษาปัญหาพฤติกรรมเด็กวัยเรียน ผ่านการสนทนาขอคำปรึกษาในแอปพลิเคชัน HERO โดยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นช่องทางการให้บริการด้านการคัดกรองให้คำปรึกษา เพื่อให้ครูและผู้ปกครองเข้าถึงบริการสุขภาพจิตเด็กได้โดยไม่จำเป็นต้องนำเด็กมาโรงพยาบาล เป็นการเชื่อมต่อบริการจากการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเด็กสู่การให้คำปรึกษาและดูแลรักษาเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมผ่าน Application HERO เพื่อการดูแลรักษาอย่างทั่วถึงในโรงเรียน รวมทั้งเป็นการช่วยเหลือเด็กได้ทันท่วงทีอีกทางหนึ่งด้วย เพื่อพัฒนาระบบบริการสำหรับเด็กและวัยรุ่นที่มีปัญหาการเรียนของนักเรียน ในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น และเพื่อให้สามารถจัดบริการให้เด็กและวัยรุ่นที่มีปัญหาการเรียน รวมถึงปัญหาสุขภาพจิตอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมป้องกัน และการรักษาฟื้นฟู โดยมุ่งหวังให้เด็กและวัยรุ่นเข้าถึงบริการได้มากขึ้นและเป็นต้นแบบในการขยายผลไปใช้ต่อในพื้นที่อื่น ๆ ได้ และสำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น ได้ร่วมกับสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และโรงพยาบาลขอนแก่น ได้เห็นประโยชน์ของโครงการที่ได้ดำเนินการมาจึงมีการทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เพื่อให้มีการจัดโครงการอย่างต่อเนื่องสำหรับในปีต่อไป จะดำเนินการคัดกรองและช่วยเหลือเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เข้าใหม่ที่มีปัญหาการเรียน รวมถึงปัญหาสุขภาพจิตอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมป้องกัน และการรักษาฟื้นฟู โดยมุ่งหวังให้เด็กกลุ่มเสี่ยงเข้าถึงบริการได้มากขึ้นและเป็นต้นแบบในการขยายผลไปใช้ต่อในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป สำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น จะดำเนินการจัดทำโครงการเอง และได้ดำเนินการของงบประมาณ ในปีงบประมาณ 2565 ไว้เรียบร้อยแล้ว

ทรัพยากรในการดำเนินงาน

ในการจัดทำโครงการนี้ ทางโครงการได้ใช้ทรัพยากรในด้านบุคลากร จำนวน 11 คน และงบประมาณจำนวน 142,650 บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางแสดงงบประมาณสนับสนุนโครงการพัฒนาระบบการดูแลเด็กที่มีปัญหาการเรียนโดยครู-หมอ-พ่อแม่

รายการ	งบประมาณ (บาท)
1. ประชุมวางแผนการขับเคลื่อนโครงการร่วมกับเครือข่าย 1. ค่าอาหารกลางวัน จำนวน 30 คน คนละ 75 บาท/วัน จำนวน 1 วัน เป็นเงิน 2,250 บาท 2. ค่าอาหารว่างๆ จำนวน 30 คน คนละ 25 บาท/มื้อ จำนวน 2 มื้อ เป็นเงิน 1,500 บาท	3,750 บาท
2. ประชุมติดตามแผนการขับเคลื่อนโครงการร่วมกับเครือข่าย 1. ค่าอาหารกลางวัน จำนวน 30 คน คนละ 75 บาท/วัน จำนวน 1 วัน เป็นเงิน 2,250 บาท 2. ค่าอาหารว่างๆ จำนวน 30 คน คนละ 25 บาท/มื้อ จำนวน 2 มื้อ เป็นเงิน 1,500 บาท	3,750 บาท
3. อบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง Application HERO จำนวน 300 คน 1. ค่าอาหารกลางวัน จำนวน 150 คน คนละ 75 บาท/วัน จำนวน 2 วัน (จำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 1 วัน) เป็นเงิน 22,500 บาท 2. ค่าอาหารว่างๆ จำนวน 150 คน คนละ 25 บาท/มื้อ จำนวน 4 มื้อ (จำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 1 วัน) เป็นเงิน 15,000 บาท 3. ค่าสมนาคุณวิทยากร 4 คน ๆ ละ 600 บาท จำนวน 14 ชั่วโมง (จำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 7 ชั่วโมง) เป็นเงิน 33,600 บาท 4. ค่าวัสดุอุปกรณ์ (ปากกา กระดาษ สมุดบันทึก) คนละ 48 บาท (จำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 150 คน) เป็นเงิน 14,400 บาท	85,500 บาท
4. ประชุมติดตามระบบการใช้ Application HERO 1. ค่าอาหารกลางวัน จำนวน 30 คน คนละ 75 บาท/วัน จำนวน 1 วัน เป็นเงิน 2,250 บาท 2. ค่าอาหารว่างๆ จำนวน 30 คน คนละ 25 บาท/มื้อ จำนวน 2 มื้อ เป็นเงิน 1,500 บาท	3,750 บาท
5. ประชุมสรุปผลการคัดกรอง โดยใช้ระบบ Application HERO 1. ค่าอาหารกลางวัน จำนวน 30 คน คนละ 75 บาท/วัน จำนวน 1 วัน เป็นเงิน 2,250 บาท 2. ค่าอาหารว่างๆ จำนวน 30 คน คนละ 25 บาท/มื้อ จำนวน 2 มื้อ เป็นเงิน 1,500 บาท	3,750 บาท
6. ประชุมวางแผนการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา (IEP/Case conference)(1 ครั้ง*นักเรียนกลุ่มเสี่ยง 10 คน*1โรงเรียน) *11 โรงเรียน 1. ค่าอาหารกลางวัน จำนวน 30 คน คนละ 75 บาท/วัน จำนวน 1 วัน จำนวน 11 ครั้ง เป็นเงิน 24,750 บาท 2. ค่าอาหารว่างๆ จำนวน 30 คน คนละ 25 บาท/มื้อ จำนวน 2 มื้อ จำนวน 11 ครั้ง เป็นเงิน 16,500 บาท	41,250 บาท
7. ค่าสรุปเล่ม (300บาทx3 บาท)	900 บาท
รวม (หนึ่งแสนสี่หมื่นสองพันหกร้อยห้าสิบบาทถ้วน)	142,650 บาท

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

จากการจัดทำโครงการสามารถลดจำนวนเด็กที่มีปัญหาการเรียน โดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในปีแรก คือข้อมูลของสถาบัน พบว่าเด็กที่มารักษาที่สถาบันจากที่ทำโครงการไป ปีแรกจากเดิมมี 300 คน เพิ่มขึ้นมาประมาณ 100 คน และนำข้อมูลจากจำนวนคนที่เพิ่มขึ้นมาวิเคราะห์ พบว่า ร้อยละ 95 มีผลการเรียนที่ดีขึ้นในประมาณ 2 ใน 3 จากเด็กทั้งหมด และแย่งประมาณร้อยละ 5 ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่ดีเมื่อเทียบกับเด็กที่ไม่ได้รับการรักษา

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดทำโครงการเป็นผลกระทบเชิงบวก คือ พัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ เทศบาลนครขอนแก่น ยังมีการพัฒนาต่อยอดโครงการ โดยในปีการศึกษาหน้าจะดำเนินการจัดอบรมการคัดกรองและให้ความรู้กับครูในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับปฐมวัยเพิ่มขึ้น โดยจะเพิ่มเนื้อหาการดูแลเด็กเล็กระดับปฐมวัยและเด็กวัยรุ่นระดับมัธยมต้นเพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่าผลสำเร็จและผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นตอบโจทย์การจัดบริการสาธารณะในด้านปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ทำให้เด็กกลุ่มเสี่ยงมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขตามศักยภาพของตนเอง

ปัญหาและอุปสรรค

ด้านของสิทธิการรักษา

จากการจัดทำโครงการพบว่า การเข้าถึงสิทธิในการรักษาของเด็กยังไม่ครอบคลุมทั้งด้านความสะดวกในการเข้ารับบริการและด้านค่าใช้จ่ายในการรักษา โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายแพทย์ทางสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกี่ยวกับปัญหาของโครงการว่า

“อุปสรรคส่วนหนึ่งจะเป็นเรื่องของสิทธิการรักษาเนื่องจากเด็กเทศบาลมาจากหลากหลายครอบครัวหลากหลายพื้นที่ บางคนมาจากต่างอำเภอโดยสิทธิการรักษาส่วนใหญ่จะเป็นสิทธิบัตรทองบัตร 30 บาท ดังนั้น สิทธิเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับโรงพยาบาลต้นสังกัดว่าจะอนุมัติให้ส่งตัวมาที่สถาบันหรือไม่ในบางรายที่ต้นสังกัดไม่ส่งตัวมาก็จะต้องจ่ายเงินค่ารักษาเองบางครอบครัวที่ไม่มีเงินอาจจะมีความยากลำบากในการมารักษา ปัจจุบันได้ทำการแก้ปัญหาไปในระดับหนึ่งแล้วโดยทำ MOU กับโรงพยาบาลขอนแก่นในเคสที่บัตรทองที่อยู่ในโรงพยาบาลขอนแก่น แล้วก็อยู่ใน

เทศบาลซึ่งแบ่งกันตามโรงเรียนจาก 11 โรงเรียนแบ่งเป็นโรงเรียนมาอยู่ที่สถาบัน 6 โรงเรียน ไปหาที่โรงพยาบาลขอนแก่นโดยที่ 5 โรงเรียนนี้สามารถมารักษา ที่สถาบันได้เลยโดยที่สถาบันจะไปเรียกเก็บค่ารักษาจากโรงพยาบาลขอนแก่น อีกทีหนึ่ง” (นาย ก, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2565)

ต้นผู้ปกครอง

จากการจัดทำโครงการพบว่า มีผู้ปกครองในบางส่วนที่ไม่ยอมให้เด็กเข้ารับการรักษา เนื่องจากผู้ปกครองมีความคิดว่าเป็นธรรมชาติของเด็กทั่วไป จึงทำให้เกิดความยากลำบาก ในการดำเนินงาน โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายแพทย์ทางสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น ภาควิชาออกเฉียงเหนือที่เกี่ยวกับปัญหาของโครงการว่า

“ส่วนนี้จะติดปัญหาทัศนคติที่ยังไม่ยอมรับ หรือจะมีความเชื่อที่ว่าเด็ก ที่มารักษาจิตเวชจะเป็นเด็กโรคจิตโรคประสาท ทำให้คิดว่าอาจเป็นตราบาปของ ตัวเด็กที่จะต้องมารักษาส่งผลให้ผู้ปกครองปฏิเสธการรักษา ในด้านการดำเนินงาน” (นาย ก, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2565)

ต้นสังกัด

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของโรคโคโรนาไวรัส 2019 (COVID-19) ทำให้ การดำเนินงานของโครงการมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการทำงาน เช่น จากเดิมที่จัดอบรม ที่โรงเรียนต้องเปลี่ยนเป็นการประชุมแบบออนไลน์ เป็นต้น โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ศึกษานิเทศก์ทางเทศบาลนครขอนแก่นที่เกี่ยวกับปัญหาของโครงการว่า

“มีการเริ่มดำเนินการในปี 2563 แต่มาในปี 2564 นั้นไม่สามารถดำเนินการ ได้เพราะติดสถานการณ์โควิด แต่ก็ยังติดตามเด็กที่ร่วมโครงการแต่อาจจะไม่เต็ม ที่เท่าเมื่อก่อน และมีเด็กที่มีปัญหาเพิ่มมากขึ้นมากในปัจจุบันทั้งเกิดจากสภาพ แวดล้อมก็มีเกิดอย่างกะทันหัน” (นาง ต, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2565)

ต้นการใช้แอปพลิเคชัน HERO

จากการจัดทำแอปพลิเคชัน HERO พบว่าในการใช้แอปพลิเคชันมีข้อบกพร่องในการใช้งาน เช่น คุณครูบางส่วนไม่สามารถสมัครและลงทะเบียนได้หรือคุณครูบางส่วนสมัครได้เรียบร้อยแล้ว แต่ไม่สามารถเข้าระบบได้ ค้นหา ID นักเรียนไม่พบ และระบบค้างไม่สามารถเข้าระบบได้ เป็นต้น

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการนี้คือ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน จะประกอบด้วย หน่วยงานข้าราชการ หน่วยงานทางการแพทย์ และหน่วยงานทางการศึกษาที่รวมถึงผู้ปกครอง โดยแบ่งเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และวิธีการดำเนินงานสำเร็จ

ปัจจัยภายใน

การวางแผน

โรงเรียนเทศบาลวัดกลางซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดเทศบาลมีการจัดแผนการเรียนห้องเรียนพิเศษขอบฟ้ากว้างเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและถือเป็นสนับสนุนโครงการ โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ทางเทศบาลนครขอนแก่นที่เกี่ยวข้องผลสำเร็จของโครงการว่า

“โรงเรียนเทศบาลวัดกลางที่มีห้องพิเศษแก่เด็ก คือโครงการห้องเรียนขอบฟ้ากว้าง มีทั้งเด็กสมาธิสั้น เด็กออทิสติก เด็กพิเศษอยู่รวมกันอยู่ที่ห้องนี้เลย โดยมีทุกระดับชั้น โดยครูผู้สอนจะเป็นครูที่จบเอกการศึกษาพิเศษ ซึ่งจะมีแผนการสอนอยู่แล้วสำหรับเด็กแต่ละคน ซึ่งแต่ละปีในการรับเด็ก จะรับเด็กที่สมาธิสั้นหรือบกพร่องในการเรียนรู้ โดยจะเริ่มรับเด็ก ๆ ที่อยู่ในโรงเรียนก่อน โดยมีการเรียงคิวแต่ละคิวตามลำดับ ซึ่งหลักสูตรของห้องเรียนนี้จะไม่นับวิชาการแต่จะเน้นวิชาชีวิตให้แก่เด็ก” (นาง ต, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2565)

ทรัพยากรบุคลากร

ครู เป็นผู้ดูแล ปรับพฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเป็นพิเศษ รวมทั้งทำความเข้าใจกับนักเรียนปกติ ให้เข้าใจและเห็นใจนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง รวมทั้งใช้หลักสูตรที่แตกต่างจากนักเรียนปกติ ในชั้นเรียนหรือใช้แผนการสอนเฉพาะบุคคล แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) คือ แผนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ในขณะที่เด็กอยู่ที่โรงเรียนตลอดเวลา

หมอ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำครูในการปรับพฤติกรรมเด็ก รวมทั้งเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้เนื้อหาที่แตกต่างจากเด็กปกติ รวมทั้งให้คำแนะนำผู้ปกครอง ในการปรับ

พฤติกรรมเด็ก เวลาเด็กอยู่ที่บ้าน ทั้งนี้ หมออาจจะออกเยี่ยมบ้านเด็ก เพื่อดูแลสุขภาพแวดล้อมและ
สิ่งจูงใจให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อจะได้วิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขร่วมกันระหว่าง
ครูและพ่อแม่

พ่อแม่ เป็นผู้ดูแลเอาใจใส่เด็กที่มีความเสี่ยง ปรับพฤติกรรมตามคำแนะนำของหมอ และ
ที่สำคัญคือพ่อแม่จะต้องให้เวลากับเด็กมากขึ้น พาเด็กไปรักษาอย่างต่อเนื่องและร่วมกิจกรรมกับ
เด็กให้มากขึ้น

ปัจจัยภายนอก

ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

สำนักงานการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น มีการประสานความร่วมมือกันจัดทำโครงการนี้ขึ้น โดยมีข้อมูลจาก
การสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ทางเทศบาลนครขอนแก่นที่เกี่ยวกับผลสำเร็จของโครงการว่า

“มีการประสานงานและพูดคุยกันตลอดระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้
แอปพลิเคชัน HERO ซึ่งมีความสะดวกสบายโดยการรับทราบและรู้ถึงข้อมูลเด็ก
ได้อย่างละเอียด” (นาง ต, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2565)

เทคโนโลยี

สำนักงานการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นมีการประชุมและได้พัฒนาหลักสูตรการให้คำปรึกษาปัญหา
พฤติกรรมเด็กวัยเรียน ผ่าน chat counseling ในแอปพลิเคชัน HERO เพื่อเพิ่มความสะดวกต่อ
การรับข้อมูลและการปรึกษา โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายแพทย์ทางสถาบันสุขภาพจิตเด็ก
และวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกี่ยวกับแอปพลิเคชัน HERO ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัล
ที่มีความก้าวหน้าในปัจจุบันช่วยอำนวยความสะดวกและเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผล
ในการดำเนินโครงการอย่างยิ่ง

“แอปพลิเคชันนี้ตั้งชื่อว่า HERO ย่อมาจาก Health and Educational
Regional Operation คือการทำงานร่วมกันระหว่างสาธารณสุขกับการศึกษา
โดยระบบที่เราใช้ในการคัดกรองเด็กตั้งชื่อว่า school health hero คือการคัดกรอง
ตั้งแต่กลุ่มเสี่ยงในแอปพลิเคชันจะมี ส่วนที่ครูต้องลงทะเบียนเข้าไปในระบบ

โดยระบบจะจับคู่ให้ว่าครูอยู่ชั้นไหนและมีเด็กกี่คนคือระบบจะมีฐานข้อมูลที่ทำไว้ทุกปี และต้องอัปเดตทุกปีตอนนี้เน้นาร่องที่สังกัดกระทรวงศึกษา 100% จะมีข้อมูลแล้วแต่ทางเทศบาลจะเป็นสังกัดฝ่ายปกครองกระทรวงมหาดไทยซึ่งข้อมูลยังไม่ได้รวมกันดังนั้นเด็กที่อยู่ในสังกัดนี้ยังไม่มีฐาน ข้อมูลในโปรแกรม HERO เนื่องจากว่าทางเราเป็นคนก่อตั้งโปรแกรมนี้อย่างนี้ และให้ทางแอดมินช่วยลงข้อมูลของเทศบาลเป็นกรณีพิเศษเพื่อทำให้คุณครูสามารถคัดกรองได้เหมือนกระทรวงศึกษาธิการและเป็นเทศบาลที่แรกที่ทำแบบนี้ ฟังก์ชันในตัวแอปพลิเคชัน 1) จะมีการคัดกรองสำหรับคุณครู 2) รายงานผลและจะแปลผลโดยที่โปรแกรมจะแปลผลให้เลยอัตโนมัติ และสิ่งที่ครูต้องทำคือติดตามคัดกรองเดือนละหนึ่งครั้ง 3) ฟังก์ชัน consult คือครูสามารถแชทกับทางผู้เชี่ยวชาญทางโรงพยาบาลได้ โดยจะมีพยาบาลจิตเวชเด็กและวัยรุ่นและมีนักจิตวิทยาที่อยู่ในระบบซึ่งจะสามารถตอบแชทคุณครูได้แบบเรียลไทม์ 4.) ฟังก์ชันการเรียนรู้คุณครูสามารถเข้าไปหาหลักสูตรที่จะหาความรู้เพิ่มเติมได้เป็นหลักสูตรออนไลน์” (นาย ก, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2565)

โรงเรียนของหนู

โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง

เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก*
และคณะ**

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิต
ของประชากร
กลุ่มเปราะบาง

ความเป็นมา

บทนำ

เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 โดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พุทธศักราช 2478 ซึ่งออกตามความในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ตั้งแต่จัดตั้งมาจนถึงปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล จำนวน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ได้มีการขยายเขตเทศบาล เมื่อ พ.ศ. 2498 และครั้งที่ 2 ได้มีการขยายเขตเทศบาลเมื่อ พ.ศ. 2509 สำหรับตราของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เทศบาลเมืองสุพรรณบุรีได้อัญเชิญภาพเหตุการณ์ เมื่อครั้งที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถี มีชัยเหนือพระมหาอุปราชา แห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ณ ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อพุทธศักราช 2135 และได้สถาปนาองค์เจดีย์ขึ้น เพื่อประกาศกษัตริย์ภาพ ณ ที่นั้น โดยมีความหมาย คือ ดวงตราประกอบด้วย ภาพยุทธหัตถีและองค์เจดีย์ มีความหมายโดยนัยว่า

* ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ บัวหล้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, นายดุสิต รัฐศีล นักวิจัย, นางศญาพัฒน์ กิตติสารวัฒน์ นักวิจัย

“ปกป้องภัย เพื่อความผาสุก” อาจแปลความได้ว่า “บำบัดทุกข์บำรุงสุข” ตรงกับคำขวัญของกระทรวงมหาดไทย

เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ใจกลางท้องที่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่ครอบคลุม 3 ตำบล คือ ตำบลท่าพี่เลี้ยง ตำบลรั้วใหญ่ (บางส่วน) และตำบลท่าระหัด (บางส่วน) มีพื้นที่ประมาณ 9,013 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย ทิศใต้และทิศตะวันออก ติดต่อกับ เทศบาลตำบลท่าระหัด ทิศตะวันตก ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลรั้วใหญ่

เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีพื้นที่ในเขตการปกครอง จำนวน 9,013 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็น 16 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดไทรย์ ชุมชนวัดปราสาททอง ชุมชนสามคมจีน ชุมชนพระพันวษา ชุมชนตลาดใหม่ ชุมชนวัดสุวรรณภูมิ ชุมชนวัดไชยนาวาส ชุมชนเณรแก้ว ชุมชนวัดหอยโป่ง ชุมชนวัดโพธิ์ศาลาน ชุมชนวัดประตูลสาร ชุมชนวัดพระรูป ชุมชนวัดศรีบัวบาน ชุมชนคูเมืองสุพรรณ ชุมชนวัดพระศรีรัตนธาตุ ชุมชนวัดป่าเลไลยก์ โดยเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ทางรถยนต์ประมาณ 107 กิโลเมตร และทางรถไฟประมาณ 142 กิโลเมตร ในเขตเทศบาลมีแม่น้ำสุพรรณ(ท่าจีน) ไหลผ่านกลางพื้นที่แบ่งชุมชนออกเป็น 2 ฝั่ง โดยมีสะพานข้ามแม่น้ำ 4 จุด เชื่อมชุมชนทั้งสองฝั่งเข้าด้วยกัน บริเวณชุมชนฝั่งตะวันออก เป็นศูนย์กลางการค้าขายและเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชนหลายแห่ง ปัจจุบันหน่วยงานราชการที่สำคัญหลายแห่ง ได้ย้ายออกไปตั้งที่ศูนย์ราชการจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล ส่วนบริเวณชุมชนฝั่งตะวันตกเป็นเมืองเก่า มีประชากรอาศัยอยู่เบาบางกว่าฝั่งตะวันออก มีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่บางส่วน และเป็นที่ตั้งโบราณสถานสำคัญ เช่น กำแพงเมืองเก่า คูเมืองและวัดเก่าแก่ที่สำคัญของจังหวัด ในเขตเทศบาลมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 28.1 องศาเซลเซียส

เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน 25,558 คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 11,818 คน และเป็นเพศหญิง จำนวน 13,740 คน

ด้านการศึกษา ในปี 2561 มีสถานศึกษาระดับก่อนวัยเรียน จำนวน 12 แห่ง ระดับประถมศึกษา 10 แห่ง ระดับมัธยมศึกษา 7 แห่ง และระดับอาชีวศึกษา 4 แห่ง มีจำนวนครูอาจารย์ รวม 1,367 คน มีนักเรียน จำนวน 15,119 คน นักศึกษา 2,271 คน

ด้านสถานที่สันทนาการ มีสนามกีฬา 9 แห่ง ลานกีฬาอเนกประสงค์ 4 แห่ง สนามเด็กเล่น 10 แห่ง ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง สวนสาธารณะ 2 แห่ง

ด้านการสถานพยาบาลและการรักษาพยาบาล มีศูนย์บริการสาธารณสุข จำนวน 2 แห่ง คลินิก 53 แห่ง โดยมีจำนวนเตียงผู้ป่วยรวมทั้งสิ้น 826 เตียง และสาเหตุการเข้ารับการรักษาพยาบาล มากที่สุดคือ ระบบทางเดินหายใจ รองลงมาคือความดันโลหิต และโรคเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ ตามลำดับ

ในเขตเทศบาล มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 100 นาย มีสถิติการเกิดอาชญากรรม ประเภท พ.ร.บ.ยาเสพติด มากที่สุด รองลงมา คือ ลักทรัพย์ และทำร้ายร่างกาย ตามลำดับ มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน ในปี 2561 จำนวน 24 ราย และมีระบบการเตรียมความพร้อมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ดังนี้ 1) มีสถานีดับเพลิง 3 แห่ง 2) มีรถยนต์ดับเพลิง 3 คัน 3) มีรถยนต์บรรทุกน้ำ 5 คัน 4) มีเรือยนต์ดับเพลิง 2 ลำ 5) มีเครื่องสูบน้ำ 38 เครื่อง 6) มีพนักงานดับเพลิง 43 คน 7) มีอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 271 คน 8) มีแหล่งน้ำในเขตพื้นที่เทศบาล 7 แห่ง 9) สถิติการเกิดอัคคีภัย 3 ครั้ง และ 10) สถิติการเกิดอุทกภัย 1 ครั้ง

ในเขตพื้นที่การปกครองของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีแม่น้ำสุพรรณบุรี หรือแม่น้ำท่าจีน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญไหลผ่านกลาง แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 2 ส่วน โดยมีสะพานเชื่อมต่อเพื่อให้ประชาชนสัญจรไปมาได้สะดวก 4 จุด ส่วนทรัพยากรอื่น ๆ ไม่มีในเขตเทศบาล

ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีสถานประกอบการและสถานบริการ ดังนี้ 1) ห้างหุ้นส่วนจำกัดจำนวน 29 แห่ง 2) ห้างสรรพสินค้า จำนวน 4 แห่ง 3) ร้านของของชำ จำนวน 227 แห่ง 4) ร้านขายวัสดุก่อสร้าง จำนวน 17 แห่ง 5) ร้านขายอาหาร จำนวน 404 แห่ง 6) ร้านขายอาหารสัตว์ จำนวน 9 แห่ง 7) ร้านขายยา จำนวน 13 แห่ง 8) ร้านขายอุปกรณ์ไฟฟ้า และเครื่องใช้ไฟฟ้า จำนวน 13 แห่ง 9) ตลาดสด จำนวน 7 แห่ง 10) ร้านขายทองคำ จำนวน 21 แห่ง 11) ร้านขายปุ๋ยและพันธุ์พืชการเกษตร จำนวน 4 แห่ง 12) สถานบริการต่าง ๆ จำนวน 5 แห่ง 13) ร้านแต่งผมและเสริมสวย จำนวน 130 แห่ง 14) โรงภาพยนตร์ จำนวน 1 แห่ง 15) โรงแรม จำนวน 13 แห่ง 16) คลินิก จำนวน 53 แห่ง 17) ธนาคาร จำนวน 11 แห่ง และ 18) อุ้ซ่มรถยนต์ จำนวน 28 แห่ง

สถานการณ์คลังของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ในปีงบประมาณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 - 2565 ได้ดังนี้ 1) ปี 2563 มีรายรับจริง 422,393,451.16 บาท รายจ่ายจริง 325,442,119.05 บาท 2) ปี 2564 มีรายรับประมาณการ 448,490,600.00 บาท รายจ่ายประมาณการ 448,490,600.00 บาท 3) ปี 2565 มีรายรับประมาณการ 436,067,100.00 บาท รายจ่ายประมาณการ 436,067,100.00 บาท (สำนักคลัง ข้อมูล ณ วันที่ 27 กันยายน 2564)

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีวิสัยทัศน์ คือ “เทศบาลเมืองสุพรรณบุรีเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน” โดยจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) เป็นองค์กรชั้นนำในด้านการบริการสาธารณะ 2) ประชาชนมีการศึกษา วัฒนธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่ดี และ 3) ชุมชนเข้มแข็งโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโครงสร้างพื้นฐานได้มาตรฐาน และส่งเสริมการท่องเที่ยว

และเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับการวางบทบาทการพัฒนาเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีในอนาคตอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชน รวมทั้งสอดคล้องกับศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของเทศบาล เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ดังนั้นเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีไว้ดังนี้ 1) พัฒนาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม เกษตรอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การแปรรูปและผลิตภัณฑ์ เพื่อการบริโภคและการส่งออก 2) การเสริมสร้างและพัฒนาก่อสร้าง โดยการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล 3) การยกระดับคุณภาพชีวิต และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 4) การขยายฐานโอกาสและคุณภาพในการศึกษาทุกระดับให้ตรงกับความต้องการประชาชน 5) การส่งเสริมให้กีฬาอยู่ในหัวใจชาวสุพรรณบุรี และมีความสามารถทางด้านกีฬาสู่ความเป็นเลิศ 6) การส่งเสริมสถาบันของชาติและการนำการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารและบริการ เพื่อประโยชน์ของประชาชน และ 7) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคให้อยู่ในเกณฑ์ที่ดีได้มาตรฐาน

จากยุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีทั้ง 7 ข้อดังกล่าวคณะผู้บริหารได้นำมากำหนดเป็นเป้าประสงค์ในการปฏิบัติงาน โดยแบ่งออกเป็น 18 ประเด็น คือ 1) เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคและการส่งออก และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจังหวัด 2) เพิ่มมูลค่าและคุณภาพด้านผลิตภัณฑ์อาหาร 3) เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น 4) มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัด ให้เอื้ออำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืน 5) พัฒนาบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติฯ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งอนุรักษ์พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ที่ยั่งยืน 6) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมพร้อมส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในท้องถิ่นให้ได้มาตรฐาน 7) เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและแก้ไขปัญหาความยากจน 8) เสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การแก้ไขปัญหา ยาเสพติด และนโยบายรัฐ 9) เสริมสร้างคุณภาพชีวิต ให้ประชาชนตามแนวยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข 10) สนับสนุนส่งเสริมแนวนโยบายคนดีศรีสุพรรณ 11) เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษาชาติ 12) พัฒนากีฬาขั้นพื้นฐานและกีฬา

เพื่อมวลชน 13) ส่งเสริม และพัฒนาการกีฬาสู่ระดับอาชีพ 14) การเงินทุนสถาบันของชาติ 15) การยกระดับคุณภาพการบริหารและการบริการด้วยความโปร่งใส 16) บูรณาการตามหลักธรรมาภิบาล 17) มีโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคที่ดีขึ้นและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างสูงสุด และ 18) ส่งเสริมการจัดระบบผังเมืองรวมกำหนดเขตพื้นที่ในการก่อสร้างต่าง ๆ

และจากยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังกล่าว นายเอกพันธ์ อินทร์ใจเอื้อ นายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี ได้นำมากำหนดนโยบายในการบริหารงานเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ดังนี้

1) นโยบายเร่งด่วน ปัจจุบันประเทศไทยเกิดวิกฤตทางด้านการระบาดของไวรัส Covid - 19 จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่ถูกจัดเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุด เนื่องจากมีผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องบูรณาการร่วมกับหน่วยงานหลัก ในการป้องกันและควบคุมการระบาดโดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย นอกจากนี้ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้นก็จะต้องมีการบริหารจัดการอย่างถูกสุขลักษณะ การป้องกันความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของพี่น้องประชาชน การแก้ไขปัญหาการจราจรและการค้าขาย ในพื้นที่ที่มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

2) นโยบายด้านการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้หน่วยงานของเทศบาลฯ สามารถดำเนินงานตามนโยบายและจัดบริการสาธารณะ ให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ถูกต้อง โปร่งใสและมีความคุ้มค่า จำเป็นที่คณะผู้บริหารจะต้องมีธรรมาภิบาล เสมอภาคและเที่ยงธรรม ให้โอกาสทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ส่วนรวม สำหรับพนักงานเทศบาลและพนักงานจ้างทุกท่านจะต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบให้ดีที่สุด โดยยึดระเบียบข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเป็นสำคัญ

3) นโยบายด้านการศึกษา วัฒนธรรมและประเพณี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญและเป็นรากฐานของสังคมที่ดี ดังนั้นการส่งเสริมและบริหารจัดการศึกษาที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะโรงเรียนในสังกัดเทศบาลต้องรับนักเรียนทุกคนที่ต้องการเข้าเรียน ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และเป็นหน้าที่ของเทศบาลที่จะต้องจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติเทศบาล จึงจำเป็นที่จะต้องบริหารจัดการศึกษาให้กับนักเรียนทุกคนอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสและอนาคตที่ดี ตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน สำหรับวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีนั้น จะสามารถหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลรับรู้ถึงความเป็นมาในอดีต ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีต่อเนื่องตลอดไป

4) นโยบายด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มาโดยตลอด รวมทั้งขยายตัวต่อเนื่องในพื้นที่รอบ ๆ เขตพื้นที่ของเทศบาลฯ อีกด้วย ทำให้การบริหารจัดการ ด้านโครงสร้างพื้นฐานและการสาธารณูปโภคต้องได้รับการจัดการที่ดี อย่างไรก็ตามโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งสาธารณูปโภคในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่จะใช้แรงงานของบุคลากรเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะเกิดปัญหาในกรณีมีเหตุเร่งด่วนพร้อม ๆ กัน จึงจำเป็นที่จะต้องเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และเครื่องมือที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น

5) นโยบายด้านการปรับปรุงและพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ในเขตเมือง ประกอบด้วย 16 ชุมชน แยกเป็น ชุมชนในเขตเมือง และชุมชนรอบนอก ชุมชนในเขตเมือง ประกอบด้วยพื้นที่ของกรมธนารักษ์ กรมศาสนา สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พื้นที่ของเทศบาลและพื้นที่ของเอกชนบางส่วน ทำให้การปรับปรุงและพัฒนาทำได้ไม่ทันต่อความเจริญของสังคมเมืองที่มีอย่างต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะปรับปรุงและพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ทันต่อความเจริญที่เกิดขึ้นสำหรับชุมชนรอบนอก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ของเอกชน ซึ่งเริ่มมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนในการปรับปรุงและพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เป็นเมืองน่าอยู่ อย่างยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ของเทศบาล

6) นโยบายด้านการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ปัจจุบันโครงสร้างทางด้านสังคมในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครคนรุ่นใหม่มักจะเดินทางไปศึกษาทำงานและพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่งผลทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการดูแลให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกวัยให้มีสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดี จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องริบดำเนินการ ทั้งด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

7) นโยบายด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องแผนพัฒนาชุมชนของแต่ละชุมชน จะเป็นแผนหลักในการที่จะสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมในโครงการถือเป็นหัวใจของการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ร่วมกันปฏิบัติงาน และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ส่วนนโยบายของคณะผู้บริหาร ความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ จะถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเทศบาลซึ่งรวมทั้งแผนพัฒนาชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นด้วย

ความเป็นมา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 หมวด 2 มาตรา 10 ได้กล่าวถึงแนวนโยบายการจัดการศึกษาไว้ว่า “ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” ซึ่งในมาตรานี้ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษไว้ โดยต้องจัดให้เหมาะสมกับความต้องการและคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนรวมกับนักเรียนทั่วไป

โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญที่มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา จึงต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว และต้องจัดให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษา โดยจัดให้เหมาะสมกับความต้องการและคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยให้ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนรวมกับผู้เรียนทั่วไป

โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง จึงจัดโครงการ โรงเรียนของหนู เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่ดี ให้โอกาสเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่ไม่สามารถเข้าถึงการบริการด้านการศึกษาในโรงเรียนได้เหมือนเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เรียนไม่รู้เรื่อง อ่านหนังสือไม่ออก พูดไม่ชัด ทำกิจกรรมเหมือนเพื่อนไม่ได้ ครูต้องมีภาระความรับผิดชอบมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อ การเรียนการสอนโดยรวม หรืออาจทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนต่ำ โรงเรียนจะไม่ได้ รับการยอมรับ หรือผู้ปกครองเด็กปกติบางคนไม่ยอมรับ ไม่อยากให้บุตรหลานตนเองเรียนร่วมกับ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทำให้ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หาโรงเรียนดี ๆ ที่มีคุณภาพให้บุตรหลานเรียนไม่ได้ หรือหายาก อาจทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่ได้รับ โอกาสทางการศึกษาอย่างที่ควรจะเป็น ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ส่งผลให้เด็กที่มีความ ต้องการพิเศษไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ที่เหมาะสม กลายเป็นภาระของผู้ปกครอง และภาระของสังคม ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม รวมถึงเทศบาลต้องจัดงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาและดูแลต่อไป ดังนั้น โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง และเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จึงเล็งเห็นถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต หากยังปล่อยให้ยังมีปัญหาเช่นนี้อยู่ จึงส่งเสริมให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้ารับการ ศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เด็กที่มีความพร้อม มีความสามารถพิเศษด้านภาษาอังกฤษ ได้รับการส่งเสริมให้เรียนฟรีในโครงการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ส่วนเด็กที่ด้อยโอกาสที่

ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองฐานะยากจน และเด็กกลุ่มเสี่ยงได้รับการดูแลการจัดการศึกษา พัฒนาส่งเสริมให้สามารถเรียนรู้ ฝึกทักษะการดำรงชีวิต สร้างคุณลักษณะในการเป็นพลเมืองที่ดี ตามศักยภาพของตนเองอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง ส่งบุตรหลาน เข้าเรียนอย่างมากมาย และผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับ ดี และดีมาก

วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของโครงการ

โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาให้เด็กทุกคนมีความเสมอภาคทั้งผู้เรียนที่มีความจำเป็นและต้องการความช่วยเหลือพิเศษ (มฐ 1.9.1/มฐ 3.1.3 พฐ)
- 2) เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ(เรียนรวม) ได้รับการพัฒนาให้สามารถเรียนรู้ได้ ได้รับการช่วยเหลือทางด้านการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองจนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัยและตามศักยภาพของผู้เรียน
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
- 4) เพื่อดำเนินการสอนเสริมวิชาการให้กับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ(เรียนรวม) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีคุณภาพจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
- 5) เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความสนใจ

กระบวนการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน (How to)

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวได้ยึดหลัก การวางแผน (Planning) การนำไปสู่การปฏิบัติ (Doing) การตรวจสอบผล (Checking) และการนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาต่อยอด (Action) หรือเรียกโดยย่อว่ากระบวนการ PDCA

กระบวนการวางแผน (Planning) ถือเป็นกระบวนการแรกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในขั้นตอนนี้ได้เกิดขึ้นเองโดยปราศจากหลักการและเหตุผล แต่เกิดจากวิสัยทัศน์ของ นายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี ที่ต้องการพัฒนาเมืองสุพรรณบุรี บนรากฐานการศึกษาตั้งแต่ ระดับประถมวัยไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อส่งเสริมให้ประชากรวัยเรียนทุกคนมีโอกาส เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน อันนำไปสู่การบ่มเพาะประชากรที่มีคุณภาพ

ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นในพื้นที่เมืองสุพรรณบุรี อย่างไรก็ตาม นายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี สำนวณเบื้องต้นพบว่า ประชากรวัยเรียนตั้งแต่ระดับประถมวัยขึ้นไป มีความหลากหลายและแตกต่างกันมาก อาทิ ฐานะทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนไม่เท่ากัน ระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนแตกต่างกัน และระดับสติปัญญาไม่เท่ากัน อันเนื่องจากสภาพความพิการหรืออาการบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว นายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี จึงเลือกทำโครงการโรงเรียนของหนู ภายในโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง เป็นการทดลองนำร่องให้โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่รองรับนักเรียนได้ทุกกลุ่มในแบบการเรียนรู้ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ทำการสำรวจนักเรียนในโรงเรียนเบื้องต้นพบว่า หากต้องบริหารโครงการโรงเรียนของหนูให้ประสบความสำเร็จ โรงเรียนต้องมีบุคลากรครูที่เข้าใจวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และมีความสามารถเพียงพอในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ และต้องมีความสามารถเพียงพอในการจัดสภาพการเรียนรู้ในห้องเรียนให้รองรับนักเรียนที่มีความต้องการเฉพาะด้าน ดังนั้น จึงเกิดการวางแผนเพื่ออบรมปรับเปลี่ยนทัศนคติ เพิ่มพูนความรู้ และพัฒนาศักยภาพการสอนในกลุ่มครูก่อนเป็นอันดับแรก

ในขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติ (Doing) ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง จัดประชุมถ่ายทอดวิสัยทัศน์ของนายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี และของผู้บริหารโรงเรียนไปสู่บุคลากรทางการศึกษา โดยมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จัดอบรมทักษะการจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนทุกคนไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันมากเพียงใดให้สามารถเรียนรู้ไปพร้อมกันได้

ในขั้นตอนนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ต้องปรับทัศนคติของผู้ปกครองด้วย เพื่อให้ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจวิสัยทัศน์ของโครงการโรงเรียนของหนูอย่างถูกต้อง ซึ่งขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนที่บุคลากรทางการศึกษาและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันในการจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ซึ่งจากการทำงานร่วมกันกับผู้ปกครอง โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง พบว่า ปัญหาหลัก (pain point) ของโครงการโรงเรียนของหนู ประกอบด้วย (1) นักเรียนที่อยู่ภายในชั้นเรียนมีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (2) นักเรียนในห้องเรียนมีความต้องการการดูแลเป็นพิเศษ (3) นักเรียนในห้องเรียนมีความสามารถพิเศษ (4) นักเรียนอาศัยอยู่กับผู้ปกครองยากจน หรือเป็นผู้ปกครองเลี้ยงเดี่ยว (5) นักเรียนมีโอกาสเป็นกลุ่มเสี่ยงทางสังคม

เมื่อพบปัญหาเหล่านี้แล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ได้รายงานปัญหาดังกล่าวให้ผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีรับทราบ จนนำไปสู่การแสวงหาความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายด้านการศึกษา ประกอบด้วย กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่นจังหวัด

เพื่อประสานงานเกี่ยวกับนโยบาย งบประมาณการบริหารงาน บุคลากรทางการแพทย์ในสถานพยาบาล เพื่อทำหน้าที่ร่วมกับบุคลากรของโรงเรียนในการคัดกรองนักเรียน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการให้ความรู้ และอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนร่วมในกลุ่มของนักเรียนธรรมดาและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และการประสานงานกับชุมชนเพื่อขอความร่วมมือในการร่วมจัดกิจกรรมหรือใช้สถานที่ของชุมชน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น

ในทางปฏิบัติ โครงการโรงเรียนของหนู เป็นโครงการที่ไม่กีดกันนักเรียนออกจากระบบการเรียนรู้ แต่กลับส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาของโรงเรียนอย่างเสมอภาค และมีโอกาสได้นั่งเรียนร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง และครูผู้สอนใช้เทคนิคในการกำหนดตำแหน่งที่นั่งของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ หรือมีความบกพร่องทางการเรียนรู้เพื่ออำนวยความสะดวกพฤติกรรม และแก้ไขพฤติกรรมในชั้นเรียน

นอกจากนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนยังร่วมกันสร้างระบบการเรียนรู้เพิ่มเติมให้แก่เด็กในกลุ่มเรียนรู้ซ้ำแยกออกมาต่างหากจากห้องเรียนปกติ อาทิ การสร้างห้องเรียนเสริมเพื่อเพิ่มชั่วโมงการฝึกอ่าน ฝึกเขียน ฝึกการออกเสียง เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนจัดห้องเรียนลักษณะนี้ในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับประถมเพื่อเพิ่มชั่วโมงการเรียนรู้และแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนรู้ของนักเรียน และทำกระบวนการนี้อย่างครบวงจรตลอดต่อเนื่อง

ในขั้นตอนการประเมินผล (Checking) ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง และทีมผู้บริหารทำการประเมินผลการจัดการเรียนในลักษณะการเรียนร่วมดังกล่าวข้างต้น พบว่านักเรียนทุกคนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในเรื่องใดก็ตาม นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ สามารถพัฒนาระดับการเรียนรู้ของตนเองให้เพิ่มขึ้นได้ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนของหนูที่ประสงค์ให้นักเรียนทุกคนเรียนรู้อัตลักษณ์ร่วมกันได้ เพื่อพัฒนาไปสู่ทักษะการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมที่มีความแตกต่างกันได้อย่างสันติสุขบนพื้นฐานการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง อยู่ในระดับสูงโดยวัดจากอัตราการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นส่งผลนักเรียนเป็นพลเมืองของเทศบาลที่มีคุณภาพมากขึ้น และด้วยผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นนี้เอง ผู้ปกครองในพื้นที่เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จึงไว้วางใจและส่งบุตรหลานเข้าสู่โครงการโรงเรียนของหนูเพิ่มมากขึ้นจนผู้อำนวยการโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนต้องพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของโครงการทุกปี (Action) โดยนำ

ผลสัมฤทธิ์และข้อผิดพลาดไปวางแผนต่อยอดยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนในปีการศึกษา ถัดไปอยู่เสมอ

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ที่มีปัญหาในการหาโรงเรียนที่เหมาะสมให้กับบุตรหลาน อันเนื่องมาจากปัญหาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น การเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กกลุ่มเสี่ยง ที่มีปัญหาเกี่ยวกับฐานะของครอบครัว หรือเด็กกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาครอบครัว ทำให้ผู้บริหาร เล็งเห็นถึงปัญหาว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต ซึ่งอาจทำให้ต้องสูญเสียงบประมาณในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่จะตามมา

โครงการโรงเรียนของหนูประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปี พ.ศ. 2564 เกิดจากบทบาทของผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีทุกระดับ ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนทุกคน ซึ่งวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. บทบาทการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมสาธารณะแบบประชาธิปไตย ในระดับท้องถิ่น ก่อนเริ่มโครงการโรงเรียนของหนู ผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จัดประชุม แลกเปลี่ยนประสบการณ์และปรึกษาหารือกับชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ ตลอดจนภาคีเครือข่าย ความร่วมมือด้านการศึกษา การพัฒนาชุมชน การปกครองท้องถิ่น ฯลฯ อย่างสม่ำเสมอ อาทิ คณะกรรมการชุมชน 16 ชุมชน สมาคมแผงลอยจำหน่ายอาหาร ชมรมร้านอาหาร ชมรมคนรัก แม่น้ำท่าจีน ชมรมออกกำลังกาย อสม. ชมรมคนรักสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการบริหารการศึกษา อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือหากมีปัญหาเร่งด่วนสามารถเรียกประชุมหรือพบปะพูดคุยกันได้ อย่างไม่จำกัดจำนวนครั้ง และเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีทำการเก็บข้อมูลความต้องการของ ประชาชนในพื้นที่ผ่านเวทีประชุมสาธารณะต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนสามารถกำหนด วิสัยทัศน์ทางการศึกษาในระดับท้องถิ่น และนำไปสู่การจัดทำโครงการโรงเรียนของหนูภายใน โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ในที่สุด

2. บทบาทการเป็นนักสื่อสารมวลชนด้านการพัฒนาท้องถิ่น นายกเทศมนตรี เมืองสุพรรณบุรี และผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง มีช่องทางในการสื่อสาร วิสัยทัศน์ แผนงานและโครงการของตนเองที่หลากหลาย และสามารถทำได้ตลอดเวลา อาทิ ไลน์ Facebook หมายเลขโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

3. บทบาทการเป็นผู้บูรณาการทรัพยากรเพื่อการพัฒนา ผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง แสดงบทบาทการเป็นผู้บูรณาการทรัพยากร

ที่มาจากภาคีเครือข่ายของตนเองทั้งที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อาทิ การเจรจากับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) เพื่อขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการ และโรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญานุกูลที่ส่งครูในสังกัดมาช่วยเหลือโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ทุกวันอังคาร การเจรจาจูงใจภาคเอกชน กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อขอรับการสนับสนุนรายจ่ายบางอย่างที่ไม่สามารถเบิกจ่ายได้ตามระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินเดือนของครูต่างชาติที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน หรือการเจรจาขอใช้สถานที่จากวัดปราสาททอง เป็นต้น

ทั้ง 3 บทบาท เป็นบทบาทที่โดดเด่นที่สุดของนายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี และผู้บริหารทุกระดับ ตลอดจนผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ซึ่งทำให้โครงการโรงเรียนของหนูได้รับความนิยมนและความร่วมมือจากผู้ปกครองและภาคีเครือข่ายในพื้นที่

ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินงาน

โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ระดมทรัพยากรเพื่อบริหารโครงการโรงเรียนของหนู จากหลากหลายช่องทาง ทั้งที่เป็นเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปี เงินบริจาค สิ่งของ และความช่วยเหลืออื่นๆ ในรูปแบบจิตอาสา และการร่วมปฏิบัติงาน

ด้วยความสามารถประสานงานกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และผู้นำศาสนา ทำให้โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ นอกจากนายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี ได้จัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนโครงการโรงเรียนของหนูต่อปีแล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ยังได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญานุกูลในการส่งบุคลากรทางการศึกษามาร่วมสอน และให้คำแนะนำด้านการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมกับบุคลากรของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ทุกวันอังคาร

นอกจากนั้น โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ยังได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีกทางหนึ่ง เพื่อพัฒนาศักยภาพครู และพัฒนารูปแบบการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และได้รับความอนุเคราะห์จากวัดปราสาททอง ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่วัด

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง มิได้มีข้อจำกัดเรื่องการระดมทรัพยากรในพื้นที่ เนื่องจากโครงการโรงเรียนของหนู เป็นโครงการที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และประชาชนยินดีให้ความร่วมมือในการผลักดันให้โครงการประสบความสำเร็จเพื่อหวังให้โรงเรียนเป็นแหล่งการศึกษาของบุตรหลานของตนเองอย่างมีคุณภาพและอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

พลสำเร็จที่เกิดขึ้น

โครงการโรงเรียนของหนู ภายใต้การบริหารโครงการของผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมให้นักเรียนในวัยเรียนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ การส่งเสริมให้นักเรียนที่เรียนรู้อ่าน หรือมีความหลากหลายทางการเรียนรู้ได้เรียนร่วมกับนักเรียนคนอื่น ๆ เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ อัตลักษณ์ที่แตกต่าง และเป็นการฝึกให้นักเรียนยอมรับความแตกต่างทางสังคมได้ในอนาคต และความสำเร็จดังกล่าวทำให้ผู้ปกครองในเขตพื้นที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

ด้วยโครงการโรงเรียนของหนู ผลกระทบทางบวกที่เกิดขึ้นทันที คือ เด็กในวัยเรียนทุกคนในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนเทศบาลได้ทุกคน และด้วยความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่ายด้านวิชาการจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิธีการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนของโครงการโรงเรียนของหนูจึงถูกออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อความ “พิเศษ” ของนักเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ อาทิ การเรียนรู้ช้า หรือกลุ่มบกพร่องทางการเรียนรู้ การเข้าสู่โครงการโรงเรียนของหนูจึงทำให้เด็กกลุ่ม “พิเศษ” ไม่กลายเป็นปัญหาของชุมชนในอนาคต และอาจเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของพื้นที่เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของโครงการของหนู มิได้อยู่ที่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานแต่อย่างใด แต่กลับไปอยู่กับระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งทางราชการ เนื่องจากสำนักงานเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง เป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ส่งผลให้ต้องปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งทางราชการ ซึ่งการบริหารโครงการโรงเรียนของหนูที่มีวัตถุประสงค์สำคัญต้องการให้เด็กในวัยเรียนที่อาจมีความต้องการ “พิเศษ” ต้องอาศัยกฎระเบียบที่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขกฎระเบียบต่าง ๆ ของระบบราชการต้องใช้เวลามาก ทำให้การกระตุ้นนักเรียนในกลุ่มเรียนรู้ช้า หรือบกพร่องในการเรียนรู้ ด้วยวิธีใหม่ๆ หรือวิธีการที่สร้างสรรค์ ต้องล่าช้าออกไป เนื่องจากข้อจำกัดของกฎระเบียบทางราชการ อาทิ ข้อจำกัดในการจ้างครูสอนภาษาต่างประเทศที่เป็นคนต่างชาติ หรือ ข้อจำกัดเรื่องค่าตอบแทนครูที่มีความสามารถสูงในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มเรียนรู้ช้าหรือบกพร่องในการเรียนรู้ เป็นต้น กฎระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยดังกล่าว ทำให้โรงเรียนเสียโอกาสในการจ้างผู้มีความรู้ความสามารถสูงเข้ามาช่วยบริหารโครงการโรงเรียนของหนู

ในกรณีนี้ โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง แก้ไขปัญหาเบื้องต้นด้วยการระดมทรัพยากรที่มาจากภาคีเครือข่าย อาทิ ทรัพยากรทางการศึกษาที่มาจากองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ การบริจาคของภาคเอกชนในพื้นที่ หรือการขอใช้พื้นที่ร่วมกันกับหน่วยงานราชการอื่นในพื้นที่ เพื่อขยายโรงเรียนให้รองรับความต้องการของนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้น

**รูปภาพโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ถ่ายเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2565**

**รูปภาพบรรยากาศภายในห้องเรียนเสริมทักษะ ถ่ายเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
ณ โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี**

(ภาพนี้ได้รับอนุญาตแล้ว และปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562)

รูปภาพบรรยากาศภายในห้องเรียนทั่วไป ถ่ายเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

(ภาพนี้ได้รับอนุญาตแล้ว และปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562)

ปัจจัยความสำเร็จ

โครงการโรงเรียนของหนูประสบความสำเร็จได้เนื่องจากอาศัยปัจจัยภายในที่มาจากความเข้มแข็งของเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง และปัจจัยภายนอกที่มาจากความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในพื้นที่

นายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี ผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และมุ่งมั่นต่อการส่งเสริมการศึกษาของนักเรียนทุกคนในพื้นที่และผลักดันให้เป็นแผนงานและโครงการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนได้จากนโยบายของนายกเทศมนตรีเมืองสุพรรณบุรี การจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนโครงการ ความโปร่งใสของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในโรงเรียน

นอกจากปัจจัยภายในที่เกิดจากความเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในโครงการโรงเรียนของหนูอยู่ในระดับสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนให้ข้อมูลทางวิจัยเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของนักเรียนที่อยู่ภายใต้โครงการนี้ โรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญาคุณที่จัดส่งบุคลากรของโรงเรียนมาช่วยเหลือโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ในการจัดการ

การเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่เรียนรู้ช้าและกลุ่มที่บกพร่องทางการเรียนรู้ นอกจากนี้ ประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองของนักเรียน เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญอย่างยิ่งในการกระตุ้นให้นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ส่วนบุคคลให้ดียิ่งขึ้นเมื่อกลับไปใช้ชีวิตอยู่ที่บ้าน

บทสรุป

โครงการโรงเรียนของหนูที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง เป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งความสำเร็จของโครงการเป็นสิ่งสะท้อนวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง เพื่อส่งเสริมให้เด็กในวัยเรียนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษา มีโอกาสในการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่แยกความแตกต่างว่าเป็นนักเรียนทั่วไป หรือเป็นนักเรียนที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ

ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้บริหารเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ทุกคน โครงการโรงเรียนของหนูจึงได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

สร้างคน ใฝ่ใจ ตั้งแต่วัยแรกเกิด องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย

จิตราหนูช เกียรติอดิสร*

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิต
ของประชากร
กลุ่มเปราะบาง

หากพูดถึงจุดเริ่มต้นของวงจรความเหลื่อมล้ำในสังคมเขตเมืองกับเขตชนบทของไทย เราจะเห็นภาพฉายซ้ำของเด็กไทยจำนวนมากที่ต้องหลุดออกจากระบบการศึกษาด้วยเหตุผลเรื่อง ความไม่มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับเขตเมือง หรือการขาดความสามารถใช้โอกาสทางการศึกษาเนื่องจากปัญหาทุนทรัพย์ของครอบครัว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลพื้นที่ชนบทซึ่งอยู่ไม่ห่างจากเมืองใหญ่กรุงเทพมหานครมากนัก อย่างองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี นี้เอง มองเห็นประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาสังคมไทยอีกหลายด้าน การแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะเป็นคานงัดสำคัญที่ทำให้การแก้ปัญหาเรื่องอื่น ๆ สามารถขยับตัวดีขึ้น

ในบทนี้จะนำเสนอความน่าสนใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นอกเขตเมือง ที่มีเป้าหมายสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่ทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยแรกเกิด ให้เด็กเริ่มต้นเข้าถึงโอกาสที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับเขตเมือง ผ่าน “โครงการรวมพลังสร้างคนเริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด” และ “โครงการลดช่องว่างทางการศึกษาโรงเรียนอนุบาล 5 G”

* นักวิชาการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ทำความเข้าใจกับพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลายไชย¹

ภาพชุมชนท้องถิ่นพลับพลายไชย

ตำบลพลับพลายไชย อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงนำกองเสือป่ามาตั้งค่ายพักแรม เมื่อ พ.ศ. 2456 เดิมตำบลแห่งนี้ มีชื่อว่า ตำบลบ้านไช้ สถานที่ตั้งค่ายพักแรมลูกเสือกองเสือป่า นั้น ชาวบ้านเรียกว่าดอนพลับพลากจนเมื่อ พ.ศ. 2516 ทางรัฐบาลได้จัดการปฏิรูปการปกครองโดยแยกเขตปกครองของตำบลบ้านไช้เดิมขึ้น เป็นตำบลใหม่ด้วยความระลึกถึงมงคลสมัยครั้งที่ล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 ทรงมาประทับที่นี้ จึงตั้งชื่อตำบลใหม่นี้ว่า “ตำบลพลับพลายไชย” จวบจนถึงปัจจุบัน

ด้วยเป็นเขตอยู่อาศัยของประชาชนมาแต่ดั้งเดิมและมีประชากรเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลายไชย เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ ได้รับการยกฐานะจาก สภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 3 (ขนาดกลาง) เมื่อปี พ.ศ. 2537 และปรับโครงสร้างเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ เมื่อ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2555

งบประมาณของตำบลขนาดใหญ่ ในปี 2564 รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลายไชย ที่ไม่รวมเงินอุดหนุน, เงินกู้, เงินจ่ายขาดจากเงินสะสม มีจำนวน 34,956,295.06 บาท และมีเงินอุดหนุนจำนวน 40,252,263.44 บาท รายได้ รายรับจริง ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2564 จำนวน 75,208,558.50 บาท

ตำบลพลับพลายไชย ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ อุทุมพร ไปทางทิศเหนือประมาณ 16 กิโลเมตร สามารถเดินทางติดต่อได้โดยถนนสาย สระกระโจม – อุทุมพร และถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 333 เนื้อที่ตำบลพลับพลายไชย มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 136 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 85,000 ไร่ โดยตำบลพลับพลายไชย ได้แบ่งเขตการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยแบ่งออกเป็น 14 หมู่บ้าน ดังนี้

1. หมู่ที่ 1 บ้านหนองตาลัย
2. หมู่ที่ 2 บ้านขาม
3. หมู่ที่ 3 บ้านไช้
4. หมู่ที่ 4 บ้านหนองโคก
5. หมู่ที่ 5 บ้านเขาทอก
6. หมู่ที่ 6 บ้านพลับพลายไชย
7. หมู่ที่ 7 บ้านหนองกุฎี
8. หมู่ที่ 8 บ้านขามใต้

¹ องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลายไชย. *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 - 2565) องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลายไชย*. สืบค้นจาก <https://plubplachai.go.th/public/list/data/index/menu/1144> เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2565.

9. หมู่ที่ 9 บ้านหนองงูเหลือม   10. หมู่ที่ 10 บ้านเขาภู
11. หมู่ที่ 11 บ้านหนองการ้อง   12. หมู่ที่ 12 บ้านชายคลอง
13. หมู่ที่ 13 บ้านเขาวงศ์   14. หมู่ที่ 14 บ้านขุนบุญมา

ด้วยลักษณะของดินพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลพลับพลาไชย มีคลองชลประทานและคลองธรรมชาติในพื้นที่ มีสภาพเป็นดินร่วนปนทรายไม่อุ้มน้ำ เหมาะกับใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่พื้นที่ ประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ได้แก่ 1. การทำไร่อ้อย 2. การปลูกข้าว 3. การทำไร่มันสำปะหลัง 4. การปลูกข้าวโพด 5. การปลูกหน่อไม้ฝรั่ง 6. การปลูกกระเจี๊ยบ ส่วนอีกประมาณร้อยละ 20 ประกอบอาชีพส่วนตัวและอาชีพรับจ้าง

รูปภาพกิจกรรมอาชีพในพื้นที่ อบต. พลับพลาไชย²

ปัจจุบัน ประชากรในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย มีจำนวน 11,838 คน โดยมีประชากรชาย 5,860 คน และประชากรหญิง 5,978 คน แบ่งเป็นครัวเรือนและประชากรตามพื้นที่หมู่บ้าน ได้ดังนี้

² องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย. *โครงการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการปศุสัตว์*. สืบค้นจาก <https://pubplachai.go.th/public/list/data/index/menu/1144> เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2565.

ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนและประชากรในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย (ข้อมูลปี 2564)³

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากรชาย	จำนวนประชากรหญิง	รวม
1. หมู่ที่ 1 บ้านหนองตาลัย	233	384	425	809
2. หมู่ที่ 2 บ้านขาม	292	353	407	760
3. หมู่ที่ 3 บ้านไช้	159	261	268	529
4. หมู่ที่ 4 บ้านหนองโคก	329	587	603	1190
5. หมู่ที่ 5 บ้านเขาทอก	216	353	396	749
6. หมู่ที่ 6 บ้านพลับพลาไชย	372	695	668	1364
7. หมู่ที่ 7 บ้านหนองกุฎี	313	554	587	1141
8. หมู่ที่ 8 บ้านขามใต้	335	537	519	1056
9. หมู่ที่ 9 บ้านหนองงูเหลือม	189	375	371	746
10. หมู่ที่ 10 บ้านเขากุฎี	202	334	318	652
11. หมู่ที่ 11 บ้านหนองการ้อง	173	301	288	589
12. หมู่ที่ 12 บ้านชายคลอง	286	449	470	919
13. หมู่ที่ 13 บ้านเขาวงศ์	151	285	256	541
14. หมู่ที่ 14 บ้านขุนบุญมา	280	392	401	793
รวม	3530	5860	5978	11838

เด็กเยาวชนชาวชุมชนท้องถิ่นพลับพลาไชย

สำหรับประชากรเด็ก ในเขตพื้นที่ตำบลพลับพลาไชย ปี 2563 มีเด็กอายุ 2 ถึง 6 ปี จำนวน 421 คนแบ่งเป็นเด็กเล็กที่ยังไม่ถึงวัยเข้าเรียน 53 คน เด็กเรียนในพื้นที่ 319 คน และเด็กเรียนนอกพื้นที่ 49 คน ปี 2564 มีเด็กอายุ 2 ถึง 6 ปี จำนวน 436 คนแบ่งเป็นเด็กเล็กที่ยังไม่ถึงวัยเข้าเรียน 42 คน เด็กเรียนในพื้นที่ 314 คน และเด็กเรียนนอกพื้นที่ 80 คน

³ องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย. แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 - 2565) *องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย*. สืบค้นจาก <https://plubplachai.go.th/public/list/data/index/menu/1144> เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2565.

ตารางแสดงจำนวนนักเรียนที่เรียนในเขตพื้นที่การศึกษาตำบลพลับพลาไชย⁴

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน ปี 2563	จำนวนนักเรียน ปี 2564
1	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพลับพลาไชย	94	89
2	โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย	77	87
3	โรงเรียนวัดโพธิ์ทองเจริญ	20	13
4	โรงเรียนชาติสลัก	14	20
5	โรงเรียนพลับพลาไชย	60	50
6	โรงเรียนวัดคีรีเจริญผล	38	38
7	โรงเรียนหนองกุฎี	16	17
รวม		319	314

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กแรกเกิดและแม่แรกคลอด⁵

ในปี 2564 องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยมีจำนวนแม่แรกคลอด 52 คน โดยจำแนกจากอายุได้ ดังนี้

- จำนวนแม่แรกคลอด ที่มีอายุ 11 - 19 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 9.62 ของจำนวนแม่แรกคลอดทั้งหมด

- แม่แรกคลอดที่มีอายุ 20 - 25 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 48.08 ของจำนวนแม่แรกคลอดทั้งหมด แม่แรกคลอดที่มีอายุ 26 - 45 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 42.30 ของจำนวนแม่แรกคลอดทั้งหมด โดยมีเด็กแรกเกิด จำนวน 52 คน ประกอบด้วย เด็กแรกเกิดผู้ชายจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 59.61 ของจำนวนเด็กแรกเกิดทั้งหมด จำนวนเด็กแรกเกิดผู้หญิงจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 40.38 โดยเด็กเกิดจากการคลอดปกติ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 71.15 ของจำนวนแม่แรกคลอด ทั้งหมด และเด็กเกิดจากการผ่าคลอด จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 28.85 ของจำนวนแม่แรกคลอดทั้งหมด

จากการสำรวจพบว่า วิธีการให้นมเด็กแรกเกิดในพื้นที่ 52 คน มีจำนวนเด็กแรกเกิดกินนมแม่ จำนวนถึง 41 คน คิดเป็นร้อยละ 78.85 ของ จำนวนเด็กแรกเกิดทั้งหมด จำนวน

⁴ สถาบันพระปกเกล้า (2564). *รางวัลพระปกเกล้า 2564*. ด้านความเหลื่อมล้ำในสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย. (หน้า 320). สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ.

⁵ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย (2564). *ข้อมูลแบบประเมินสุขภาพเด็กแรกเกิด อบต. พลับพลาไชย*. องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย.สุพรรณบุรี

เด็กแรกเกิดกึ่งนมผง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 9.62 ของ จำนวนเด็กแรกเกิดทั้งหมด จำนวน
เด็กแรกเกิดกึ่งนมแม่ผสมนมผง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 11.54 ของจำนวนเด็กแรกเกิด
ทั้งหมด

ด้านพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กแรกเกิด พบว่า เด็กทุกคนมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง
ทุกคน น้ำหนักผ่านเกณฑ์ มีเด็กเพียง 1 คน ที่คลอดแล้วตัวเหลือง แต่มีพัฒนาการเคลื่อนไหว
สายตาสสมบูรณ์ไม่ผิดปกติ

ตารางแสดงในระดับการศึกษาของแม่แรกคลอดในปี 2564⁶

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	0	0
ประถมศึกษา	6	11.54
มัธยมศึกษาตอนต้น	21	40.39
มัธยมศึกษาตอนปลาย	18	34.62
ปริญญาตรี	7	13.45
อื่น ๆ	0	0
รวม	52	100

ตารางแสดงข้อมูลการประกอบอาชีพของแม่แรกคลอดในปี 2564⁷

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	3	5.77
รับจ้าง	20	38.46
เกษตรกร	5	9.62
รับราชการ	1	1.92
ไม่ได้ทำงาน	23	44.23
รวม	52	100

⁶ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย (2564). ข้อมูลแบบประเมินสุขภาพเด็ก
แรกเกิด อบต. พลับพลาไชย. องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย.สุพรรณบุรี

⁷ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย (2564). ข้อมูลแบบประเมินสุขภาพ
เด็กแรกเกิด อบต. พลับพลาไชย. องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย.สุพรรณบุรี

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย มีข้อมูลจากการลงพื้นที่ปี 2564 คือ แม่แรกคลอดส่วนใหญ่ จะไม่ได้ประกอบอาชีพ ในช่วงระยะเวลา 150 วัน คือช่วงตั้งครรภ์ 7 – 9 เดือน จนถึงการคลอด 3 เดือน

ปัญหาที่พบจากการสำรวจแม่แรกคลอดในปี 2564 พบว่ามี

- เด็กอยู่ในครอบครัวมีปัญหาแม่วัยใส จำนวน 5 คน
- เด็กอยู่ในครอบครัวซึ่งต้องดูแลกลุ่มเปราะบางอีก จำนวนถึง 20 คน
- เด็กอยู่ในครอบครัวที่แม่ไม่มีอาชีพและรายได้ จำนวน 32 คน

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาสังคมไทยอีกหลายด้านและจะกระทบคุณภาพชีวิตคนในพื้นที่ในระยะยาว ในปี 2560 อบต.พลับพลาไชย พบปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น คือ

การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร การตั้งครรภ์ในสภาพที่ไม่พร้อม รวมทั้งขาดการวางแผนครอบครัวที่ดีทำให้เด็ก เกิดประสบปัญหาการขาดการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดาเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบว่า ครอบครัวซึ่งมีเด็กเล็กระดับอนุบาลในพื้นที่ ประสบปัญหาค่าใช้จ่ายและเวลาในการส่งบุตรแรกเข้าโรงเรียนไปเรียนในเมือง ซึ่งอยู่ห่างไกลจากพื้นที่ เนื่องจากต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ อบต.พลับพลาไชย ซึ่งมีเป้าหมายสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่ทุกช่วงวัย จึงเริ่มโครงการช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเริ่มจากเด็กตั้งแต่วัยแรกเกิดให้สามารถได้รับโภชนาการที่มีคุณภาพและมีพัฒนาการที่ดี และช่วยเหลือให้เด็กในพื้นที่ได้เริ่มต้นเข้าถึงโอกาสที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับเขตเมือง ผ่าน “โครงการรวมพลังสร้างคน เริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด” และ “โครงการลดช่องว่างทางการศึกษา โรงเรียนอนุบาล 5 G”

จุดเริ่มต้นของนวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตั้งแต่แรกเกิด

ด้วยการบริหาร อบต.พลับพลาไชย เน้นทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มจากพัฒนาคนให้มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เพื่อบ่มบ่มอนาคต ทั้งเรื่องสถาบันความเป็นท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี ผู้บริหารจึงมองเห็นว่าสถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานที่แข็งแรงของสังคมระยะยาว ในการพัฒนาคุณภาพประชากรและสังคมให้มีความยั่งยืน^๘ จึงเริ่ม

^๘ ข้อมูลจาก นายพิระศักดิ์ มาตรศรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย (กรกฎาคม 2565) ที่มาและความสำคัญของโครงการเด็กแรกเกิดและอนุบาล 5 G. องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.

พัฒนาเชิงรุกเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน โดยการพัฒนาเด็ก ขั้นตอนการดำเนินงาน “โครงการรวมพลังสร้างคน เริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด” และ “โครงการลดช่องว่างทางการศึกษา โรงเรียนอนุบาล 5 G” เป็นการดำเนินโครงการต่อเนื่องหลายปี ตั้งแต่ปี 2560 จนถึงปัจจุบัน ขั้นตอนการดำเนินงาน มีดังนี้

1. การค้นหาความเป็นอยู่ในพื้นที่จากข้อมูลประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย มีการติดตามลงพื้นที่เป็นประจำ เพื่อทราบความเป็นอยู่ของประชาชน และหนึ่งในข้อมูลที่น่าสนใจในการลงพื้นที่ปี 2560 พบว่า ในพื้นที่ที่มีคุณแม่วัยใส ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และมีการตั้งครรภ์ในสภาพไม่พร้อม รวมถึงขาดการวางแผนครอบครัวที่ดี ทำให้เด็กที่เกิดมาประสบปัญหาขาดการดูแลเอาใจใส่จากบิดา มารดาเท่าที่ควร รวมทั้งมีเด็กในวัยอนุบาลที่มีปัญหาการเข้าถึงโรงเรียนอนุบาลที่มีคุณภาพ และค่าใช้จ่ายน้อย ผู้ปกครองประสบปัญหาด้านทุนทรัพย์ อดต. พลับพลาไชย จึงเริ่ม ประสานข้อมูลเกี่ยวกับมารดาคลอดบุตรจากสำนักทะเบียนราษฎรอำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และรวบรวมข้อมูลนักเรียนและกิจกรรมทั้งหมดในเขตพื้นที่ตำบลพลับพลาไชย

2. วางแผนโครงการเพื่อแก้ปัญหา

อดต. พลับพลาไชย กลับมาดูทรัพยากรที่ตนเองมีและพบว่า มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตั้งแต่ปี 2542 จึงคิดว่า ที่แห่งนี้จะเป็นที่อนุบาลเด็กซึ่งเป็นกำลังสำคัญของพื้นที่ รวมทั้งยังมีกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องพัฒนาการเด็กและเข้มแข็ง จึงริเริ่มโครงการใหญ่ต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ “โครงการรวมพลังสร้างคน เริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด” ซึ่งดูแลพัฒนาการเด็กแรกเกิด และ “โครงการลดช่องว่างทางการศึกษา โรงเรียนอนุบาล 5 G” ที่พัฒนาคุณภาพการศึกษาเด็กในพื้นที่ตั้งแต่อนุบาล โดยทีมโครงการรวมพลังสร้างคน เริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด ประกอบด้วย ผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเจ้าหน้าที่ อดต.พลับพลาไชย และทีม One Home ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 แห่ง ประชาชนในพื้นที่ อาสาสมัครสาธารณสุข จิตอาสา ทีมโครงการลดช่องว่างทางการศึกษา โรงเรียนอนุบาล 5 G ประกอบด้วย ผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเจ้าหน้าที่ อดต.พลับพลาไชย โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาตำบลพลับพลาไชย (7 โรงเรียน) ประชาชนในพื้นที่ อดต. พลับพลาไชย ออกแบบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลของมารดาในพื้นที่ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดเตรียมข้อมูลความรู้และสิ่งของจำเป็นสำหรับมารดาคลอดบุตร เช่น คู่มือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ชุดอุปกรณ์พัฒนาการมองเห็นสำหรับเด็กแรกเกิด สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงดูบุตร เครื่องมือเก็บข้อมูลด้านสาธารณสุข

ด้านคุณภาพชีวิต และปัจจัยการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ในขณะเดียวกันก็รวบรวมข้อมูลกิจกรรม เพื่อพัฒนาการศึกษาในขณะเริ่มโครงการ

3. ลงพื้นที่เยี่ยมประชาชน

อบต. พลับพลาไชย ลงพื้นที่เยี่ยมมารดาที่คลอดบุตรทุกราย การลงพื้นที่แต่ละครั้งของ องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยในการเยี่ยมบ้านเด็กแรกเกิด จะมีเจ้าหน้าที่จาก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขร่วมด้วย เพื่อให้ความรู้และ คำแนะนำในการปฏิบัติตัวสำหรับมารดาภายหลังการคลอดบุตร รวมถึงการสอนให้บิดามีส่วนช่วย ในการดูแลบุตรเพื่อแบ่งเบาภาระ และสร้างสุขภาพจิตที่ดีให้แก่มารดา ตลอดจนตรวจพัฒนาการ ของเด็ก ซึ่งได้แก่ ความสูง น้ำหนัก การมองเห็น การขับถ่าย พัฒนาการตามวัย และบันทึกไว้เป็น ข้อมูล

- การลงพื้นที่ รพ.สต. เป็นผู้ให้คำแนะนำเดือนละ 1 ครั้ง ตั้งแต่หลังคลอด โดยเป็น ผู้ให้คำแนะนำด้านสุขภาพ และการให้คำแนะนำเรื่องนมแม่ อบรม. จะเป็นผู้ให้ คำแนะนำกับทั้งพ่อและแม่ โดยการลงไป 1 ครั้ง คือขอข้อมูลคนทั้งบ้าน ในกรณี ให้คำแนะนำเรื่องสวัสดิการครอบครัว และผู้สงเคราะห์ด้วย ทั้งนี้ด้วยความเป็น พื้นที่เป็นคนชนบท ข้อมูลให้ความร่วมมือง่าย การลงพื้นที่แต่ละครั้งจะแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้แจ้งลูกบ้านก่อนด้วย

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้และนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา

อบต. พลับพลาไชยจะรวบรวมข้อมูลจำนวนเด็กแรกเกิดในพื้นที่ และส่งต่อข้อมูลให้แก่ กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเตรียมความพร้อมรับเด็ก ที่จะเติบโตและเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอนาคต เพื่อจัดกิจกรรมและโครงการพัฒนาการศึกษา ในขั้นต่อไป

5. จากวัยทารกสู่วัยโรงเรียน : หลักการและการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมเด็กเข้าเรียนชั้นอนุบาล

ในการดำเนินกิจกรรมนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย ได้พัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน และกิจกรรมจากการศึกษาดูงานโรงเรียนเอกชนที่ประสบความสำเร็จ และ หาบุคลากรที่เกี่ยวข้องชาวด้านการศึกษาและพัฒนาการเด็ก โดยพัฒนาผู้เรียนอย่างเข้มข้น

5.1) หลักการที่ใช้นั้นหลัก 5G 20 ดังนี้

5.1.1) การจัดการศึกษาโดยท้องถิ่น (Local Government Education)
อบต.เห็นความสำคัญของการเรียน การเตรียมความพร้อม การสร้างพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ

และสังคมของเด็กเล็กในตำบลพลับพลาไชย ตลอดจนตอบสนองความต้องการของชุมชน จึงได้เปิดการเรียนการสอนเด็กระดับปฐมวัย ในวันที่ 2 เมษายน 2561 เป็นต้นมา

5.1.2) การจัดการศึกษาโดยการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance Education) หัวใจสำคัญของโรงเรียนในท้องถิ่น คือ การจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียม ในขณะเดียวกันก็ออกแบบ การศึกษาให้มีอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น เป็นโรงเรียนไม่มีรั้วที่สร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้ โดยโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย ได้นำหลักการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance Education) มาใช้ในการบริหารจัดการและจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

5.1.3) การจัดการศึกษาโดยกุญแจแห่งความสำเร็จ (Growth Mindset Education) ใช้วิธีจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ สร้างกรอบความคิด ความเชื่อ ทักษะคิดที่ช่วยต่อยอดความเก่ง ให้เด็ก กล้าคิด กล้าพูด ฝึกฝนทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ด้วยตัวเอง

5.1.4) การจัดการศึกษาโดยคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (Good Merit Education) ได้แก่ พอเพียง กตัญญู ซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ และมีอุดมการณ์ คุณธรรม เพื่อปลูกฝังให้เด็ก ๆ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

5.1.5) การจัดการศึกษาโดยภูมิปัญญา รุ่นใหญ่ (Grand generation Education) โดยการเชิญปราชญ์ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมออกแบบการเรียนการสอน เช่น ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ในหน่วยการเรียนรู้ชุมชนน้อย สอน “กิจกรรม การละเล่นไทย” โดยวิทยากรรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย

5.2) การดำเนินกิจกรรมพัฒนาบุคลากร

5.2.1) การสื่อสารกับภาคส่วนอื่น ๆ: ผู้บริหารตั้งเป้าหมายให้ทุกองค์กรเข้าใจ ตรงกันในเรื่องจุดประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยโครงการนี้ เป็นโครงการที่เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิด ต่อยอดถึงชั้นอนุบาล ซึ่งต้องอาศัยแนวร่วมและเวลา โดยชวน หลายภาคส่วนมานั่งพูดคุย รวมถึงผู้ปกครองและภาคเอกชน

5.2.2) การนำหลักสูตรจากเด็กอนุบาล 3 มาให้ผู้ปกครองได้ตัดสินใจคัดเลือก แนวทาง โดยเน้นเรื่องความครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มในพื้นที่และการเรียนรู้ที่มาจาก ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ของคนในพื้นที่

5.2.3) นำหลักสูตรไปใช้และมีการประเมินตรวจเยี่ยมจากหน่วยงานภาครัฐและ
ตัวผู้บริหารเอง

ผลสำเร็จของการสร้างคน ใส่ใจ ตั้งแต่วัยแรกเกิด

ความสำเร็จขั้นพื้นฐานของโครงการรวมพลังสร้างคน เริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยร่วมกับเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนได้มอบของใช้
จำเป็นพื้นฐานให้แก่มารดาที่คลอดบุตร ในปี 2560 มีจำนวน 78 ราย ปี 2561 มีจำนวน 80 ราย
ปี 2562 มีจำนวน 54 ราย และปี 2563 จำนวน 46 ราย โดยมารดาที่คลอดบุตรทุกราย
ได้รับการตรวจประเมินสุขภาพเบื้องต้นโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง อีกทั้งยังได้รับ
คำแนะนำเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ เช่น การรับเงินสงเคราะห์คลอดบุตรจากภาครัฐ การเข้าถึง
สิทธิการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐ การเข้าถึงการศึกษาของเด็กในระดับก่อนปฐมวัย
และปฐมวัย

จุดเด่นของโครงการรวมพลังสร้างคน เริ่มต้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด

1. ความต่อเนื่องของโครงการที่ต่อยอดมาจากข้อมูล

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยมีการนำข้อมูลเด็กแรกเกิดและแม่แรกคลอดมา
จำแนกประเภทความช่วยเหลือตามสภาพปัญหา ได้แก่ สงเคราะห์เงินช่วยเหลือครอบครัวยากจน
สงเคราะห์นมผง ตลอดจนนำข้อมูลของเด็กมาเตรียมความพร้อมสำหรับจัดบริการการศึกษา
ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยต่อไป ซึ่งช่วยให้
คุณแม่แรกคลอดที่ประสบปัญหาการเข้าถึงความรู้และสวัสดิการพื้นฐานสามารถเข้าถึงปัจจัย
พื้นฐานที่จำเป็นต่อพัฒนาการลูกได้

2. การนำโครงการไปวางแผนระยะยาว

- มีการบรรจุโครงการไว้ในแผนท้องถิ่น 5 ปี
- ปัจจุบันภาคีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันมีความเข้มแข็งซึ่งทำงานร่วมกันได้อย่างดี
ในอนาคต ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเจ้าหน้าที่
องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย ทีม One Home ของสำนักงานพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 แห่ง ประชาชน
ในพื้นที่ อาสาสมัครสาธารณสุขจิตอาสา ร่วมดำเนินการเป็นทีมตำบล

- องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยยังคงคิดจะต่อยอด กิจกรรมเพิ่มคุณภาพชีวิตหลากหลายมากขึ้น โดยคิดว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ใช่แค่แจกเบี้ยยังชีพ แต่หมายถึงการพัฒนาคุณภาพถึงการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนให้มีความอยู่ดีมีสุข

3. ปัจจัยความสำเร็จและสมรรถนะที่เป็นจุดแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.1 ศักยภาพผู้นำ : ผู้บริหารสามารถเข้าถึงการบริหารงานได้ทุกภาคส่วนตั้งแต่หน่วยงานระดับใหญ่ของพื้นที่จนถึงระดับกลุ่มงาน ด้วยความเข้าถึงง่ายและพยายามสื่อสารกับทุกกลุ่มงานอย่างสม่ำเสมอ

3.2 การสร้างและพัฒนาเครือข่ายกับทุกภาคส่วน : องค์การบริหารส่วนตำบลเองมีความพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายที่มากขึ้น อาทิ บริษัทเอกชนโรงโม่หิน และโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่ ที่ได้เข้ามาสนับสนุน งบประมาณกลุ่มเปราะบางเพิ่มจากหน่วยงานพัฒนาสังคมจังหวัดทั้งในครอบครัวเด็กแรกเกิด และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ

3.3 การจัดเก็บข้อมูลและทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล : โครงการนี้เกิดขึ้นจากการมองเห็นปัญหาในพื้นที่จากข้อมูล

3.4 วัฒนธรรมองค์กร : อบต. พลับพลาไชย มีความเข้มแข็งของทีมงานมาก รวมถึงเจ้าหน้าที่มีความเป็นจิตอาสาและรักบ้านเกิดเพราะส่วนมากเจ้าหน้าที่เป็นคนในพื้นที่

อุปสรรค ปัญหา และวิธีการแก้ไข

ที่ผ่านมาพบว่า มีหลายครอบครัวที่เด็กอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายในช่วงกลางวัน ซึ่งไม่สามารถดูแลเด็กเล็กได้ ปัจจุบันศูนย์เด็กเล็กจึงปรับตัวให้เข้ากับความต้องการพื้นที่ โดยขยายการรับเด็กวัยเยาว์ตั้งแต่อายุ 2 ขวบครึ่งขึ้นไป เพื่อช่วยครอบครัวที่มีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาในการเลี้ยงดู

ความสำเร็จขั้นพื้นฐานของโครงการสอดส่องทางการศึกษา โรงเรียนอนุบาล 5 G

- ในปีการศึกษา 2562 โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย สามารถบรรลุตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย ในเกณฑ์ระดับดีมาก ทั้ง 3 มาตรฐาน คือ

- 1) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนอนุบาล
- 2) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
- 3) ด้านคุณภาพเด็ก

- ความสำเร็จของโรงเรียน : จากการสัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย ซึ่งมีตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าโรงเรียนมีนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทุกปี โดยมีเสียงตอบรับจากที่ดีจากผู้ปกครอง และเมื่อมีการวัดความรู้เด็ก และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงของเด็ก เด็กสามารถไปสอบเข้าโรงเรียนอนุบาล ที่เป็นภาคภาษาอังกฤษได้ หลายคน และทุกคนอ่านออก เขียน และคิดเลขได้

จุดเด่นของโครงการลดช่องว่างทางการศึกษา โรงเรียนอนุบาล 5 G

1. การสื่อสารกับประชาชน : ผู้บริหารองค์การปกครองท้องถิ่นมีวิธีการสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน โดยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการเรียนการสอนทุกวัน และผู้บริหารมีการเข้าตรวจสอบโรงเรียนเองทุกวัน ผู้บริหารเอาใจใส่เพื่อให้ชุมชนเชื่อมั่น

2. การจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณภาพ : อบต.พลับพลาไชย จัดสรรสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ดีและมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาให้เอื้อต่อพัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอ

3. กระจายความเท่าเทียมสู่เด็กทุกกลุ่ม : อบต. พลับพลาไชย มีรถรับส่งเด็กเชื่อมถึงการมาโรงเรียนในกรณีที่ผู้ปกครองไม่สามารถมารับส่งได้ตรงเวลา

4. การพัฒนาและดูแลมาตรฐานการศึกษา

4.1 มีการทดสอบความรู้ เด็ก และพัฒนาในกรณีที่เด็กไม่ถึงเกณฑ์ ต้องมีการปรับ เช่น เด็กที่เรียนจบไปสามารถบวกเลขได้ทุกคน สามารถอ่านหนังสือเบื้องต้นได้ทุกคน ทั้งนี้ยังมีการเฝ้าระวังของเด็กเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย

4.2 มีการพัฒนาศักยภาพครู โดยปัจจุบันมีพนักงานจ้าง ซึ่ง อบต. ส่งไปอบรมพัฒนาความรู้อย่างสม่ำเสมอ

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน คณะกรรมการบริหารโรงเรียน มีผู้ปกครองอยู่ด้วย โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และชี้แจงปัญหาการพัฒนาหลักสูตรและโรงเรียน

ปัจจัยความสำเร็จและสมรรถนะที่เป็นจุดแข็งของ อบต. พลับพลาไชย

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสามารถในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยคำนึงถึงการสร้างโอกาสที่มีคุณภาพและสร้างความสามารถในการใช้โอกาสได้ใกล้เคียงกันให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งเมื่อถอดบทเรียนความสำเร็จแล้ว สิ่งต่อไปที่กุญแจสำคัญของ อบต. พลับพลาไชย

1. การปูพื้นฐานต้นทุนทางสังคมให้กับพื้นที่ : ของ อบต. พลับพลาไชยเริ่มจากการประสานเครือข่ายหรือที่เรียกว่า ทางสังคมที่ดีให้กับพื้นที่ โดยผู้บริหารใช้ความเป็นคนดั้งเดิมในท้องถิ่นที่สร้างความสัมพันธ์และความแน่นแฟ้น ให้คนในพื้นที่เกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่และก่อให้เกิดความร่วมมือ รวมทั้งยังทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบต่อประชาชนในท้องถิ่นของตนเองอย่างเต็มที่

2. การสร้างความยืดหยุ่นและความมีเอกภาพในการศึกษา : อบต.พลับพลาไชยมีความพยายามเชื่อมโยงระบบการบริหารจัดการท้องถิ่นเข้าหากันซึ่งเป็นต้นทุนในการจัดการศึกษาพัฒนาคุณภาพประชาชนในพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันก็มีความยืดหยุ่นในการใช้นโยบายในการจัดสรรงบประมาณตามความจำเป็น และตามที่ประชาชนในพื้นที่จะให้ความสำคัญ

3. ความสามารถในการเชื่อมโยงกิจกรรมการศึกษาไปสู่ปัญหาสังคมอื่น ๆ : อบต.พลับพลาไชย สามารถที่จะสร้างความเชื่อมโยงกิจกรรมทางการศึกษากับปัญหาอื่น ๆ ในสังคมท้องถิ่นได้ ด้วยวิธีสร้าง “ห้องปฏิบัติการทางสังคม” (Social lab) ขนาดย่อม ให้เด็กได้เรียนรู้ทรัพยากร อาหาร และวัฒนธรรมบริบทชุมชนตั้งแต่วัยอนุบาล

4. ความสามารถในการขยายขอบเขตทางการศึกษาให้ครอบคลุมอย่างแท้จริง : ด้วยขนาดแล้ว อบต. พลับพลาไชย สามารถขยายขอบเขตของการศึกษาให้ครอบคลุมประชาชนทุกช่วงวัยในพื้นที่รับผิดชอบได้ โดยอบต.เองมีแผนการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและตรงความต้องการกลุ่มเป้าหมายได้ จะเห็นได้จากการที่เด็กแรงเกิดทุกคนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการตรวจเยี่ยมเพื่อค้ำประกันแก้ปัญหาพัฒนาการเด็กตั้งแต่แรกเกิด ทั้งยังต่อยอดการดูแลถึงระดับอนุบาล และในอนาคตจะมีโครงการที่ขยายระดับการศึกษาเด็กต่อไปในอนาคต จนถึงทุกช่วงวัย

5. ความเข้าใจและเชื่อมั่นว่าการศึกษาของท้องถิ่นช่วยในการลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่นและสังคมได้ : การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของ Social Accountability ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของท้องถิ่นได้ตรงเป้าหมาย อบต.พลับพลาไชย มีความเชื่อมั่นและมีนโยบายชูการศึกษาอย่างจริงจัง

ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

1. ปัญหาในโรงเรียน : พบว่า เด็กบางรายมีการมาเรียนในสภาพไม่พร้อม ไม่ได้รับประทานอาหารเช้ามาทางโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย และตำบลพลับพลาไชยเอง ใช้วิธีการลงพื้นที่ไปเยี่ยมบ้านเพื่อค้นหาสาเหตุการจัดสรรเวลาและให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง

2. ปัญหาด้านงบประมาณ : บางทีงบประมาณก็ไม่ตอบสนองได้รวดเร็ว ทางองค์การบริหารส่วนตำบล เก็บข้อแก้ปัญหานี้ไปปรับปรุงการวางแผนงานในปีต่อไป

3. ปัญหาการทำงานภายในองค์กรปกครองท้องถิ่น : ในกรณีที่มีการย้ายงานไปพื้นที่อื่นพบว่า เจ้าหน้าที่มีปัญหาเรื่องการสานงานต่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก้ปัญหาด้วยวิธีการทำคู่มือ

องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกหนึ่งแห่งที่สามารถแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้โดยการกำหนดเป้าหมาย กำหนดแนวทางการจัดบริการที่เหมาะสม สร้างระบบสนับสนุนที่เอื้ออำนวย (ระบบงบประมาณและระเบียบที่คล่องตัว) จัดสัดส่วนงบประมาณและทรัพยากรที่เหมาะสมลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาและสร้างองค์ความรู้พัฒนาวิธีปฏิบัติงาน ผนวกกำลังของชุมชน อาสาสมัครและภาคเอกชนโดยท้องถิ่นเป็นผู้จัดการ

ท้องถิ่น
กับบริการสาธารณะ
ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ
ฐานราก

Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0 เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จิรัชยา เจียวก๊ก*
และคณะ**

บทนำ

“...เมืองร้อยเกาะ เงาะอร่อย หอยใหญ่ ไข่แดง แหล่งธรรมะ...”

คำขวัญประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่สะท้อนจุดเด่นของดี ของเด่น แห่งอาณาจักรปลายด้ามขวามหาสมุทรสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทาง พื้นที่ภาคใต้ตอนบนของไทย มักจะถูกเรียกกันด้วยชื่อสั้น ๆ ว่า “สุราษฎร์ฯ” ใช้อักษรย่อ “สฎ” มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ และเป็นอันดับ 6

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุหะหมัด อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.เดโช แชน้ำแก้ว อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

อาจารย์บุญยี่ง ประทุม อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ของประเทศไทย ส่วนใหญ่พื้นที่ติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ส่วนประชากรมีความหนาแน่นติดอันดับ 59 ของประเทศ ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดอีกจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ หมุดหมายของการขับเคลื่อนที่สำคัญของพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นั่นคือ เขตพื้นที่ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี

เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเมืองศูนย์กลางธุรกิจของจังหวัด มีวิสัยทัศน์ว่า “เมืองน่าอยู่ สู่สังคมแห่งความสุข” (Good Life Good City) มีประชากรมากกว่า 130,000 คน มีชุมชน 70 ชุมชน จัดเป็นเขตเทศบาลนครที่มีจำนวนประชากรเบาบางที่สุดในประเทศไทย เดิมพื้นที่นี้เคยเป็นอู่ต่อเรือรบ ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช และรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งอยู่ในตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดรูปแบบการปกครองแบบสุขาภิบาล ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจาก ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับเทศบาลฉบับแรกขึ้น คือ พระราชบัญญัติระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ซึ่งมีผลทำให้สุขาภิบาลเมือง สุราษฎร์ธานีได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2478 มีพื้นที่ 2.67 ตารางกิโลเมตร เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ได้ขยายเทศบาลให้มีพื้นที่ 6.95 ตารางกิโลเมตร ต่อมาท้องถิ่นมีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดชุมชนและย่านการค้าทั้งภายในเขตและนอกเขตเทศบาล ซึ่งติดกับเขตเทศบาล มีสภาพคล้ายคลึงกัน อีกทั้งเป็นที่ตั้งของการปกครองระดับจังหวัด ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ตำบลใกล้เคียงก็มีความเจริญต่อเนื่องเป็นชุมชนเดียวกันกับเทศบาล จึงได้ขยายเขตตามพระราชกฤษฎีกาการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 111 ตอนที่ 59 ลงวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2537 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ปัจจุบันเทศบาลสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่บนถนนรัตนสุบรรณ ตำบลตลาด อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนภูมิประเทศตั้งอยู่ริมบริเวณที่ราบแม่น้ำตาปี และเป็นที่บรรจบของลำน้ำหลายสาย ได้แก่ คลองท่ากูป และคลองมะขามเตี้ยที่ไหลลงมาบรรจบกับแม่น้ำตาปีบริเวณเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (สำนักงานเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี. 2555) ซึ่งบริเวณนี้แม่น้ำตาปี ยังได้แยกออกเป็น 2 สาย ไหลลงสู่ทะเลคือ แม่น้ำตาปี และคลองฉนาก พื้นที่กว่า 68.97 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำตาปีไหลผ่านภายในเขตเทศบาล โดยมีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางชนะ ตำบลคลองฉนากและตำบลท่าทองใหม่ ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลวัดประดู่ และตำบลขุนทะเล ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แนวเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาท่าเพชร และอำเภอกาญจนดิษฐ์ และ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบางชนะ ตำบลบางโป้ง และตำบลวัดประดู่

ความเป็นมา

การขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ขนาดใหญ่ของภาคใต้ หรือหากเรียกด้วยสำเนียงพื้นถิ่นของชาวสุราษฎร์ฯ คือ ขนาดใหญ่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นน้ำเสียงที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่นของคนในพื้นที่ที่ฟังคุ่นหูได้อย่างน่าสนใจ เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี มีสมรรถนะสูงในการบริหารจัดการชุมชนภายในบริบทพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านแผนพัฒนาชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความสมดุล และสังคมที่น่าอยู่ ขับเคลื่อนผ่านนโยบาย 9 นครต้นแบบ อาทิ นครเลิศรส นครสะอาด นครสะดวก นครน่าเที่ยว นครสุขภาพ นครมีสุข นครปลอดภัย นครของโอกาส และนครประเพณีดีงาม อันนำไปสู่โครงการต่าง ๆ สู่การขับเคลื่อนตามเป้าหมายขององค์กร ดังการสะท้อนกระบวนการดำเนินงานของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี

เจ้าหน้าที่ของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สะท้อนว่าสิ่งสำคัญของกระบวนการดำเนินงานอยู่ที่ “นโยบาย” เพราะจากนโยบายที่กำหนดสามารถนำไปสู่ความสำเร็จภายใต้การขับเคลื่อนงานเพื่อมุ่งเน้นและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ได้ต้องอาศัย การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ และหยิบยกนำหลักธรรมาภิบาลเป็นตัวแปรหลักของการดำเนินงาน พร้อมเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เพื่อต่อยอดการส่งเสริมอาชีพ ที่ชุมชนได้ขอสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี นำไปสู่การพัฒนาช่องทาง และการจำหน่ายสินค้า สำคัญไปกว่านั้นได้จัดตั้ง ตลาดนัดชุมชนสิริสุข ขึ้นโดยไม่ได้ใช้งบประมาณจากราชการและชุมชน พร้อมทั้งขับเคลื่อนให้ตลาดนัดชุมชนสิริสุขเป็นส่วนหนึ่งในการประกวดชุมชนตามโครงการชุมชนเข้มแข็งคุณภาพดี 4.0 ของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ในลำดับต่อมา ทั้งนี้การขับเคลื่อนโครงการมีการดำเนินงานผ่านกระบวนการวางแผนงานและกำหนดวิธีการ เป็นจุดเริ่มต้นโครงการผ่านกลยุทธ์การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และภาคการเกษตร

ตลาดชุมชนในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ถือเป็นกลยุทธ์ในการปรับตัวของประชาชน อันนำไปสู่การดำรงชีวิตประจำวันภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด - 19 ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มองเห็นเส้นทางในการพัฒนารูปแบบการใช้ชีวิตแบบปกติใหม่ (New Normal) ของชุมชน ทั้งนี้ชุมชนสิริสุขได้มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารระบบไลน์แบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารภายในชุมชนและช่องทางการช่วยเหลือสมาชิกในด้านต่าง ๆ เบื้องต้นก่อนถึงเทศบาล แต่เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันประกอบกับการระบาดของ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) คณะกรรมการชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มไลน์ “ตลาดชุมชนสิริสุข” ขึ้น ก่อนเชิญกลุ่มแม่ค้าในชุมชนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มไลน์นี้ รวมทั้งกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจเข้าร่วม เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านทางไลน์กลุ่ม “ตลาดชุมชนสิริสุข” ซึ่งสินค้ามีทั้งอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องอุปโภคบริโภค และบริการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชน ลดการว่างงานสร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง แต่ด้วยข้อจำกัดของสมาชิกกลุ่มไลน์ตลาดชุมชนที่เข้าร่วมได้เพียง 500 คน ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้การขายสินค้าออนไลน์เป็นไปตามความต้องการของสมาชิก จึงร่วมกันเปิดตลาดแบบ Open Chat สามารถรองรับจำนวนสมาชิกได้ไม่จำกัด และเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ต่อมากองสวัสดิการสังคมได้มีการสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งและได้มีการประกวดชุมชนคุณภาพชีวิตดี 4.0 ขึ้นในปี พ.ศ. 2562 ปรากฏว่าชุมชนสิริสุข ได้รับรางวัลชนะเลิศในการนำเสนอโครงการ ตลาดนัดชุมชนสิริสุข และเมื่อไลน์ตลาดนัดชุมชนสิริสุขมีความแออัดชุมชนจึงได้สร้างกลุ่มไลน์แบบ Open Chat ขึ้น กองสวัสดิการสังคมจึงแนะนำให้ใช้ชื่อที่สามารถสื่อสารได้ตรงไปตรงมาชื่อว่า “สิริสุข Smart Market” ปัจจุบันระบบการขายผ่านไลน์ตลาดชุมชนสิริสุข เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนข้างเคียงสามารถสั่งซื้อสินค้าและบริการผ่าน “Smart Market” ได้ เป็นการสร้างรายได้แก่สมาชิกชุมชนข้างเคียง สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกชุมชนข้างเคียงเป็นพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็งต่อไปได้

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มไลน์ Smart Market จึงช่วยขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถเติบโตเคลื่อนไหว เป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนแท้จริง โดยมีเป้าหมายของ Smart Market อยู่ 5 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก ต้องการให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้ในการเลี้ยงตนเองและครอบครัว ประเด็นที่สอง เป็นการสร้างอาชีพให้แก่สมาชิกในชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุสามารถมีรายได้เสริม นักศึกษาในชุมชนสามารถค้าขายสร้างรายได้ระหว่างเรียน ลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง และสตรีที่ว่างงานในชุมชนมีอาชีพเสริม ประเด็นที่สามเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครัวเรือนและชุมชนให้สามารถมีชีวิตตามถิ่นฐานที่อยู่ในเมืองได้อย่างปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประเด็นที่สี่สำหรับสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการอุดหนุนสินค้า และผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนให้มีความยั่งยืน และประเด็นที่ห้าการสร้างเครือข่ายตลาดออนไลน์กับเครือข่ายในการซื้อ ขาย และเปลี่ยนสินค้า ตลอดจนการเพิ่มมูลค่าทางการผลิตจากเกษตรกรในครัวเรือน

กระบวนการการดำเนินงาน

กระบวนการการดำเนินงาน Smart Market เป็นวิถีที่เกิดจากคนในตลาดเป็นผู้ขับเคลื่อนงานให้เกิดกระบวนการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเริ่มจากการกำหนดกฎกติกาข้อตกลงร่วมกัน และข้อควรปฏิบัติในการใช้กลุ่มไลน์ชุมชนสิริสุข เพราะคณะกรรมการมีความเชื่อว่า ทุกคนอยู่ร่วมกันถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแบ่งปันกันช่วยเหลือกันร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาให้กลุ่มไลน์ตลาดของชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถเติบโตไปสู่ภายนอกได้ ทำได้ดีแล้วนั้นก็ทำให้ทุกคนมีอาชีพ มีรายได้อย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้การสะท้อนมุมมองความต้องการของพ่อค้า แม่ค้า และลูกค้าต่อการซื้อขาย ซึ่งการซื้อขายสินค้าในรูปแบบไลน์กลุ่ม Smart Market Open Chat บนสมาร์ตโฟนเพื่อให้เกิดนวัตกรรมชุมชน Smart Market ที่สามารถสร้างรายได้กับสมาชิกในชุมชน และขับเคลื่อนระบบหมุนเวียนของเศรษฐกิจชุมชน นำไปสู่การสร้างกองทุนชุมชน รวมถึงมีระบบการรักษาความปลอดภัยชุมชน (Smart Market Community Security)

อย่างไรก็ตาม เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ได้ใช้กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ร่วมกับการประยุกต์ใช้ในหลักธรรมาภิบาลทำให้เกิดตลาดออนไลน์สิริสุข Smart Market ที่สมาชิกต่างได้รับผลตอบแทน และคงไว้ได้ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจต่อกัน ทั้งนี้เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีได้ดำเนินการต่อยอด โดยให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ สำหรับการพัฒนาด้วยความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเริ่มต้นจากชุมชนร่วมกันศึกษาความเป็นมา ปัญหาอุปสรรค และความต้องการ อันนำไปสู่การพัฒนาเป็นโครงการ “Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0” อย่างเป็นธรรม โดยมีการประชุมเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการ รวมถึงกติกาส่งเสริมใน โครงการ “Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0” นอกจากนี้ มียังมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างสำนักสาธารณสุขฯ และเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ในการให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้า มีการสุ่มตรวจคุณภาพสินค้า การจัดการสิ่งแวดล้อม พร้อมให้คำแนะนำ เช่น การใช้ภาชนะบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน และที่สำคัญชุมชนยังให้ความสำคัญกับการสร้างช่องทางแสดงความคิดเห็น ความพึงพอใจในสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นกลไกในการตรวจสอบคุณภาพและเป็นการยกระดับสินค้าและบริการ นำไปสู่ความเป็นสากลที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชน

เมื่อก้าวถึงผลลัพธ์แห่งความสำเร็จ แน่ใจว่าไม่สามารถมองข้ามกลไกและแผนการทำงาน กลยุทธ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งโครงการ Smart Market: คุณภาพชีวิตดี 4.0 ของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มี การวางแผนงานและกำหนดวิธีการ เป็นการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และภาคการเกษตร รวมถึงการดำรงชีวิตในสถานการณ์โควิด - 19 ผ่านความร่วมมือจากภาครัฐ ทั้งสำนักงาน

สาธารณสุข เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และคณะกรรมการชุมชนที่ได้สังเกตเห็นถึงแนวทางในการใช้ชีวิตแบบ New Normal จึงได้ร่วมกันวางแผนในการจัดตั้งกลุ่มไลน์ตลาดชุมชนศิริสุข ซึ่งมีการประชุมสร้างข้อตกลง รวมถึงกฎ กติกา ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ในการดำเนินกิจการเพื่อซื้อขายสินค้าในกลุ่มออนไลน์ภายใต้ตลาดศิริสุข Smart Market เช่น การสร้างวัฒนธรรมการซื้อขาย การควบคุมคุณภาพของสินค้า พร้อมกันนี้ได้มีการประชุมเพื่อรองรับการซื้อขายสินค้ากับชุมชนใกล้เคียงเพื่อขยายพื้นที่ตลาดออนไลน์ สู่การประชุมพัฒนานวัตกรรมไลน์ของตลาดศิริสุข Smart Market ดังภาพสรุปขั้นตอนวางแผนงานและกำหนดวิธีการ

แผนภาพสรุปขั้นตอนวางแผนงานและกำหนดวิธีการ

นอกเหนือจากการมีกลไกหรือแผนการดำเนินการที่เป็นระบบ ยังต้องเจาะลึกถึงมิติของการปฏิบัติการ ซึ่งโครงการ “Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0” เป็นโครงการที่ประชาชนชุมชนศิริสุขมีส่วนร่วมกันจัดตั้งขึ้นตามหลักการมีส่วนร่วม 5 มีขั้นตอน ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ นอกจากนี้ ยังมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน โดยที่มุ่งเน้นการทำงานอย่างมี “นิติธรรม คุณธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วม สำนึกรับผิดชอบ และคุ้มค่า” โดยมีการดำเนินการผ่านระบบตลาดออนไลน์ สิริสุข Smart Market มีการตั้งกฎ ระเบียบ กติกาในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มไลน์ Smart Market ที่มีการวางแผนเรื่องการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงให้สมาชิกทุกท่านได้ทราบถึงวิธีการรับสมัคร และมีบทลงโทษหากสมาชิกไม่ปฏิบัติตาม กรรมการทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานการให้บริการและตรวจสอบความเหมาะสมในการโพสต์สินค้า ราคา และบริการต่าง ๆ ทั้งนี้การตกลงช่องทาง

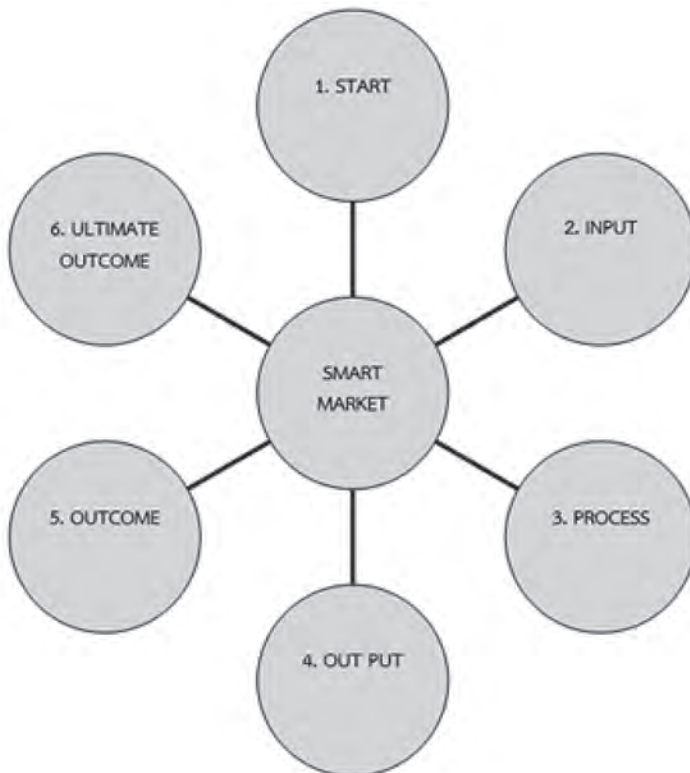
สำหรับแสดงความคิดเห็นหรือความพึงพอใจในสินค้าและบริการ เพื่อตรวจสอบคุณภาพการให้บริการ รวมถึงผู้ขายหรือผู้ให้บริการได้รับรายได้ตรงตามที่กำหนดไว้

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมข้างต้นร่วมกับการประยุกต์ใช้ในหลักธรรมาภิบาลทำให้เกิดตลาดออนไลน์ สิริสุข Smart Market ที่สมาชิกต่างได้รับผลตอบแทน และมีความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกัน ทั้งนี้เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีได้ดำเนินการต่อยอดให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาด้วยความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่วนแรกเป็นการร่วมกันศึกษาความเป็นมา ปัญหาอุปสรรค และความต้องการของชุมชน ในโครงการ “Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0” อย่างเป็นทางการ ส่วนที่สองเป็น การประชุมเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการ รวมถึงกติกาที่เหมาะสมใน โครงการ “Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0” ส่วนถัดมาเป็นการสร้างความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ระหว่างสำนักสาธารณสุข ฯ และเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี มีการร่วมตรวจสอบคุณภาพสินค้า การจัดการสิ่งแวดล้อมพร้อมให้คำแนะนำ เช่น การใช้ภาษาชนบร รรจ ุภณัธ เพื่อใหสามารถพัฒนาสินค้าและบริการอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน และส่วนที่สี่เป็นการเสนอแนะการสร้างช่องทางแสดงความคิดเห็น ความพึงพอใจในสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นกลไกในการตรวจสอบคุณภาพและเป็นการยกระดับสินค้าและบริการนำไปสู่ความเป็นสากล

เมื่อพิจารณาในส่วนกระบวนการของโครงการ Smart Market พบว่าประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ (1) Start เป็นการเริ่มต้น โดยโครงการดังกล่าวนี้มีจุดเริ่มต้นจากสมาชิกในชุมชนสิริสุข รวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาการว่างงานตามเป้าหมายของการก่อตั้ง (2) Input เป็นเหมือนสารตั้งต้นที่จะทำให้โครงการนี้น่าสนใจ และพัฒนาได้อย่างดี มี 4 ประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรก M (Men) = การบริหารจัดการและการดำเนินการซื้อขายโดยสมาชิกในชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคมให้คำปรึกษาแนะนำ ประเด็นที่สอง M (Method) = ชุมชนร่วมกันสำรวจปัญหา ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน และติดตามผล ประเด็นที่สาม M (Money) = ประชานชุมชน คณะกรรมการชุมชน และสมาชิก ท้ายสุดประเด็นที่สี่ M (Machine) = ใช้แอปพลิเคชันกลุ่มไลน์ Smart Market Open Chat (3) Process เป็นส่วนขับเคลื่อนงานให้บรรลุผล ผ่านคณะกรรมการชุมชนจัดตั้งกลุ่มไลน์ Smart Market พร้อมกำหนดกฎ กติกาในการซื้อขาย ในขณะเดียวกันสมาชิกในชุมชน ซื่อ ขาย สินค้าในไลน์กลุ่ม Smart Market Open Chat บนสมาร์ตโฟน และ (4) Out Put เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในส่วนตลาดนี้เกิดนวัตกรรม Smart Market การสร้างรายได้แก่สมาชิกในชุมชน และเกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน และก่อเกิดกองทุนของชุมชน การเกิดการรักษาความปลอดภัยชุมชน (Smart Market Community Security)

ส่วนอีกองค์ประกอบที่สำคัญนั้นคือ ด้านที่ (5) ส่วนของ Outcome เป็นผลประโยชน์ที่ได้จากผลผลิต ซึ่งมีคุณค่าที่จะส่งต่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการ ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการเองทั้งหมด เกิดช่องทางการซื้อ ขาย ที่สะดวกและปลอดภัยลดปริมาณขยะในชุมชน การเกิดการรักษาความปลอดภัยชุมชน (Smart Market Community Security) รวมถึง ด้านเศรษฐกิจ สะท้อนเด่นชัดเกี่ยวกับการหมุนเวียนเศรษฐกิจชุมชน และสร้างงาน สร้างรายได้ เกิดการจ้างงานในชุมชน และคองหนีไม่พ้น ด้านสังคม เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและสมาชิกในครอบครัว คนพิการได้รับความดูแลจากชุมชนรวมถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน และ (6) Ultimate Outcome ประชาชนชุมชนสิริสุขมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้นตามลำดับ เกิดการปรับตัวในด้านการดำรงชีพในสถานการณ์ โควิด -19 การลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชนมีความซุกเพิ่มการกระจายรายได้ของชุมชน และขยายพื้นที่ตลาดไปสู่เขตพื้นที่ใกล้เคียงสูงขึ้น

แผนภาพสรุปกระบวนการของโครงการ Smart Market

นอกจากนี้จากต้นตอสู่ผลผลิตระยะยาวสามารถนำไปสู่การสร้างงานที่สอดคล้องกับธรรมชาติของชุมชน ที่สำคัญนำไปสู่การสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน รวมไปถึงสามารถพัฒนา

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและสมาชิกในครอบครัว ยังคงให้ความสำคัญกับคนพิการ โดยชุมชนในลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันและกันในชุมชนผ่านการดูแลเอาใจใส่ รวมถึงมีระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐานรองรับ นั่นคือเส้นทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทุกมิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นชัดเกี่ยวกับผลระยะยาวที่ชุมชนสามารถจัดการตนเอง โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้ และสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้โดยมิได้คาดคิด พร้อมกันนี้ยังให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มการกระจายรายได้ของชุมชน และขยายพื้นที่ตลาดไปสู่เขตพื้นที่ใกล้เคียงผ่านกลไกต่าง ๆ ที่เริ่มต้นจากชุมชนเพื่อชุมชน โดยขับเคลื่อนผ่านคนในชุมชนที่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลลัพธ์ โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตและความยั่งยืน

การสะท้อนผ่านจากจุดก่อนตัวในการขับเคลื่อนงานพัฒนาสู่วิสัยทัศน์อันจะนำไปสู่การจัดการกับข้อมูลโดยคนในชุมชน แน่นนอนว่าไม่เพียงแต่การมีระบบคิด หรือแบบแผน แนวทางปฏิบัติที่ดีเพียงอย่างเดียว ชุมชนยังให้ความสำคัญกับ การตรวจสอบและปรับปรุง ผลจากการดำเนินงาน เนื่องจากกระบวนการดำเนินงานถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ในระดับครัวเรือน ดังนั้น การตรวจสอบและปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่สูงขึ้น ได้กลายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาครั้งนี้ คือ นวัตกรรมแอปพลิเคชัน ซึ่งมีการปรับแก้ให้เกิดประสิทธิผลและให้สามารถรองรับจำนวนสมาชิกที่สูงขึ้นได้ตอบโจทย์ความต้องการ และสามารถขยายเขตพื้นที่ในการซื้อ ขายสินค้าของชุมชน สุดทำายนำไปสู่การปรับปรุงแอปพลิเคชันเพื่อให้สามารถรองรับสมาชิกเพิ่มขึ้นและขยายตลาดไปสู่พื้นที่ใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง

ความขับเคลื่อนงานของชุมชนร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นได้กลายเป็นผลผลิต และผลลัพธ์ ของการดำเนินงานของโครงการ Smart Market ประชาชนชุมชนสิริสุข ที่สร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ ประชาชนเกิดการปรับตัวด้านการดำรงชีพภายใต้สถานการณ์ โควิด -19 ทั้งนี้ การส่งเสริมให้เกิดระบบกลไก เพื่อลดช่องว่างแห่งความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดและเพิ่มการกระจายรายได้ของชุมชน ผสมผสานการดำเนินงานหลายภาคส่วน ร่วมคิด และลงมือทำภายใต้หลักการเดียวกัน อีกทั้งเพื่อต้องการขยายพื้นที่ตลาดไปสู่เขตพื้นที่ใกล้เคียงนำไปสู่การเปิดโอกาสทางการค้าที่ผนวกกับการแผ่ขยายระบบกลไกที่สอดคล้องกับการลดความเหลื่อมล้ำภายใต้สถานการณ์การปรับตัวที่สามารถดำเนินการได้ในบริบทที่แตกต่างอย่างยั่งยืน ชุมชนได้เปิดรับโอกาส และจัดการร่วมกันอย่างลงตัวผ่านระบบกลไกของชุมชน อีกทั้งยังสามารถรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ชุมชน วิถีปฏิบัติเดิม เพียงสอดแทรกวิถีคิดแบบใหม่ เพื่อให้ชุมชนเดินต่อไปได้ภายใต้สภาวะการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดเวลา ถึงแม้ว่า

ชุมชนมีการปรับตัวแต่ยังคงสามารถค้นหาตัวตนชุมชนได้ผ่านกลไกอายุแห่งชุมชน ซึ่งสามารถส่งต่อไม่เพียงแต่ความเป็นชุมชนดั้งเดิม แต่ยังเป็นการส่งต่อระบบคิดและการสร้างโอกาสในภาพลักษณ์ชุมชนแห่งการปรับตัวได้เป็นอย่างดีและลงตัวในบริบทชุมชน

แผนภาพแสดงเครือข่ายและจำนวนผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ

จากภาพสะท้อนองค์ประกอบของเครือข่าย community connect คุณภาพชีวิตดี 4.0 ชุมชนสิริสุข ภายใต้การดูแลของกองการสวัสดิการชุมชน เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ที่มีลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาให้เกิดการบูรณาการเชื่อมโยงของเครือข่ายที่ใกล้เคียงทั้งในระดับหน่วยงานภาครัฐหลักและย่อยในพื้นที่ กลุ่มงานเอกชน พ่อค้าแม่ค้า และประชาชน โดยแต่ละเครือข่ายถือว่าเป็นกุญแจของความสำเร็จในครั้งนี้เท่า ๆ กัน เนื่องจากภายใต้ความแตกต่างของกลุ่มที่ร่วมนั้นยังคงมีจุดร่วมเดียวกัน นั่นคือ เป้าหมายมีคุณภาพชีวิตประจำวันที่ดีภายใต้สถานการณ์วิกฤตของบ้านเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จของการกระจายรายได้ของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นนิจ

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

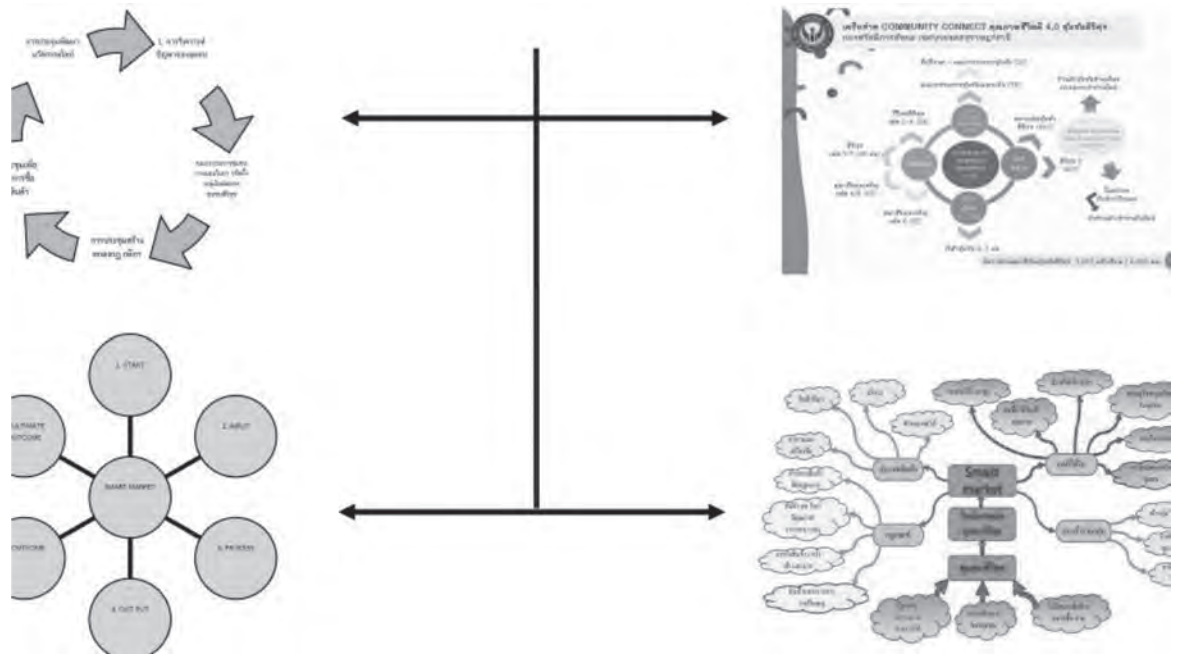
ความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่ได้ค้นพบจากการดำเนินงานสู่ผลลัพธ์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการเองทั้งหมด เกิดช่องทางสำหรับการซื้อ ขาย ที่สะดวกและปลอดภัย ลดปริมาณขยะในชุมชน การเกิดการรักษาความปลอดภัยชุมชน (Smart Market Community Security) ด้านเศรษฐกิจ เกิดการหมุนเวียนเศรษฐกิจชุมชน และสร้างงาน สร้างและกระจายรายได้ และเกิดการจ้างงานในชุมชน เศรษฐกิจในพื้นที่ชุมชนก็จะเกิดการหมุนเวียนที่ได้ประโยชน์ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมกันทุกภาคส่วน และด้านสังคมเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและสมาชิกในครอบครัว คนพิการที่ถือว่าเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคมได้รับความดูแลจากชุมชน เกิดการเอื้อเฟื้อในผลประโยชน์ที่ร่วมกันดำเนินการ รวมถึงจัดสรรสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นให้แก่กลุ่มที่ต้องการของชุมชน

ขณะที่ผลกระทบที่ได้จากโครงการ Smart Market ส่งผลให้ ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง อันได้แก่ ประธานชุมชน และกรรมการชุมชน มีส่วนร่วมมากขึ้น รวมถึงเกิดการหมุนเวียนด้านเศรษฐกิจชุมชน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงผ่านการซื้อขายสินค้าในตลาดชุมชนสิริสุข และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน ทั้งยังสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ที่จะลดความเสี่ยงจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่สำคัญประชาชนในชุมชนเองเป็นทั้งผู้ซื้อ ผู้ขาย ในเวลาเดียวกัน และพ่อค้า แม่ค้า มีความเข้มแข็ง และพัฒนาคุณภาพสินค้าเพื่อรองรับฐานลูกค้าประจำ

ส่วนผลสัมฤทธิ์ ที่ได้้นั้นเป็นเครื่องตอกย้ำความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเกิดนวัตกรรมทางสังคม Community Connect ต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนผ่านแอปพลิเคชันไลน์ โดยมีตัวแทนของครัวเรือนทุกครัวเรือนเป็นสมาชิก หรือจะเกิดการลดช่องว่างระหว่างผู้สูงอายุ รวมถึงชุมชนสามารถใช้นวัตกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความทันสมัย และมีความน่าอยู่ ปลอดภัย ขณะที่หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นท้องถิ่นที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต และมีนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ทำให้มีการพัฒนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวทางของ SDGs การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เพื่อขจัดความยากจน ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความไม่เสมอภาค และทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานครอบคลุมความปลอดภัย มีภูมิทัศน์ที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ตามแนวทางของ SDGs มองว่าความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากส่งผลกระทบในระยะยาวต่อการพัฒนาทุนมนุษย์และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งความยากจนไม่เพียงแต่หมายถึงความขัดสนทางด้านรายได้ในการดำรงชีพเท่านั้น

แต่ยังครอบคลุมถึงวิถีชีวิตและความอยู่ดีมีสุขในทุกมิติตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ จึงทำให้การแก้ไข ปัญหาความยากจนเป็นวาระการพัฒนาหลักของหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย โดยการยุติ ความยากจนให้หมดสิ้นไปต้องดำเนินการให้ครอบคลุมอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในประชากร กลุ่มเปราะบางที่มีความท้าทายในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการขั้นพื้นฐาน (สำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และเมื่อกล่าวถึงการบริหารจัดการจะให้เห็นว่า มีการพัฒนาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ในประเด็นการสร้างการแข่งขัน และสร้างโอกาสและ ความเสมอภาคทางสังคม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง รวมถึง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัด และเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นนครต้นแบบของการมีสุข ปลอดภัย และโอกาส แน่นนอนว่าเป้าหมายถัดไปสำหรับการพัฒนาที่ Smart Market ตั้งไว้ซึ่งเป็น แนวทางที่พัฒนาในอนาคต คือ การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อให้รองรับสมาชิกเพิ่มขึ้น และขยายสู่ พื้นที่ใกล้เคียง

แผนภาพสรุประบบงานที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Flowchart) SMART MARKET ชุมชนสิริสุข

unสรุป

Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0 ของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายของการดำเนินโครงการเพื่อ 1) การส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ และผู้ว่างงานให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 2) การสร้างกลุ่มอาชีพใหม่ให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างรายได้โดยไม่จำเป็นต้องออกไปรับจ้างภายนอกชุมชน 3) การสร้างกลุ่มตลาดออนไลน์เพื่อซื้อขายสินค้าในวงกว้าง 4) การสร้างเครือข่ายจำหน่ายสินค้าระหว่างชุมชน และ 5) สามารถสร้างนวัตกรรมเพื่อต่อยอดการจัดส่ง ซื้อขาย สินค้าทั่วประเทศทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการดำเนินงานสามารถจำแนกผ่านวงจร PDCA สู่เป้าหมายที่กำหนด ประกอบไปด้วย 1) ขึ้นวางแผนงานและกำหนดวิธีการ ที่นำประเด็นปัญหาภายในชุมชนมาวิเคราะห์ร่วมกันทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และภาคการเกษตร รวมถึงการดำรงชีวิตในสถานการณ์โควิด - 19 จากนั้นมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่ม สร้างตกลงกฎ กติกา ระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย ในการขายสินค้าในกลุ่มออนไลน์ของตลาดสิริสุข Smart Market โดยมีการประชุมเพื่อขยายพื้นที่ตลาดออนไลน์ และนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมไลน์ของตลาดสิริสุข Smart Market 2) ขึ้นปฏิบัติ โครงการ “Smart Market คุณภาพชีวิตดี 4.0” มีการจัดตั้งขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชน ทั้ง 5 มิติ ได้แก่ การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการ และการร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งการดำเนินงานอยู่ภายใต้การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน โดยที่มุ่งเน้นการทำงานอย่างมี “นิติธรรม คุณธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วม สำนักรับผิดชอบ และคุ้มค่า” และ 3) ขึ้นตรวจสอบและปรับปรุง ภายใต้การดำเนินโครงการมีการวัดรายได้ครัวเรือนก่อนและหลังการเกิดโครงการ Smart Market โดยพบว่ารายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นตัวเสริมสำคัญในการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชน นำไปสู่การจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน พร้อมกับมีการรักษาความปลอดภัยภายในชุมชน ทั้งนี้ผลจากการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งผลทำให้สามารถรองรับสมาชิกเพิ่มขึ้น และสามารถขยายเขตพื้นที่ในการซื้อ ขายสินค้าของชุมชน สุดท้ายนำไปสู่การปรับปรุงแอปพลิเคชันเพื่อให้สามารถรองรับสมาชิกเพิ่มขึ้นและขยายตลาดไปสู่พื้นที่ใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผลการดำเนินงานของโครงการ Smart Market ส่งผลให้ประชาชนชุมชนสิริสุข มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้นตามลำดับ เกิดการปรับตัวด้านการดำรงชีพในสถานการณ์โควิด -19 อีกทั้งสามารถลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชน รวมถึงสามารถเพิ่มการกระจายรายได้ของชุมชน และขยายพื้นที่ตลาดไปสู่เขตพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งสามารถสังเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่ได้ค้นพบจากการดำเนินงาน (Good Practice) ประกอบไปด้วย 1) มิติผลลัพธ์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหาร

จัดการ ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการเองทั้งหมด รวมถึงด้านเศรษฐกิจ ที่สามารถทำให้เกิด การหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายในชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ และด้านสังคม เกิดความสัมพันธ์ อันดีระหว่างชุมชนและสมาชิกในครอบครัว คนพิการได้รับความดูแลจากชุมชนรวมถึงสวัสดิการ ขั้นพื้นฐาน 2) มิติผลกระทบ ที่เกิดจากการดำเนินโครงการสะท้อนถึงผู้นำชุมชนเข้มแข็ง รวมถึง การเกิดการหมุนเวียนด้านเศรษฐกิจชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง คนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงผ่านการซื้อขายสินค้าในตลาดชุมชนสิริสุข การสร้างความสัมพันธ์ ที่ดี ความปลอดภัยในมิติต่าง ๆ และพัฒนาคุณภาพสินค้าเพื่อรองรับฐานลูกค้าประจำ และ 3) มิติผลสัมฤทธิ์ ที่เกิดจากการพัฒนาโครงการนำไปสู่การพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางสังคมต้นแบบ เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชนผ่านแอปพลิเคชันไลน์ โดยมีตัวแทนของครัวเรือนทุกครัว เรือนเป็นสมาชิก รวมถึงสามารถลดช่องว่างระหว่างผู้สูงอายุ พัฒนาชุมชนสู่ความปลอดภัย มีความน่าอยู่และทันสมัย ทั้งนี้การพัฒนายังคงมุ่งพัฒนาการตามแนวทางของ SDGs เพื่อขจัด ความยากจน ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความไม่เสมอภาค และทำให้เมือง และ การตั้งถิ่นฐานครอบคลุมความปลอดภัย มีภูมิด้านทางที่ยั่งยืนภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อนำไปสู่ การสร้างโอกาสทางการแข่งขัน และความเสมอภาคทางสังคม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการตนเอง ทั้งนี้แนวทางที่พัฒนาในอนาคต โดยจะมีการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อให้ รองรับสมาชิกเพิ่มขึ้น และขยายสู่พื้นที่ใกล้เคียงอย่างมีประสิทธิภาพผ่านการกำหนดเกี่ยวข้องกับ แนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่ได้ค้นพบจากการดำเนินงานที่กล่าวมาข้างต้น

ฉลาดชุมชนทางทุ่งสง เทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

จิรัชยา เจียวก๊ก*
และคณะ**

บทนำ

“...นครอันงานสง่าแห่ง พระราชาผู้ทรงธรรม...”

นัยแห่งนามพระนามของปฐมกษัตริย์ผู้ครองนครศรีธรรมราช คือ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก มีความหมาย คือ ธรรมแห่ง พระพุทธศาสนา ถือเป็นจารีกอันทรงค่า สะท้อนความสัมพันธ์กับเรื่องราวของ นครศรีธรรมราช จากจารีก เรื่องเล่า ประวัติที่อยู่เคียงคู่ เมืองนคร (สำเนียงถิ่นใต้ เมืองคอน) นครศรีธรรมราชเป็นเมืองประวัติที่มีชื่อเสียงมาไม่น้อยกว่า 1,800 ปีมาแล้ว

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มหะหมัด อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.เดโช แชน้ำแก้ว อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.ฉันทกร ตุดแก้ว อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อาจารย์บุญยิ่ง ประทุม อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

หลักฐานทางโบราณคดีมีกำเนิดมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 เป็นอย่างน้อย จากประวัติอันยาวนานแห่งนครศรีธรรมราช ได้ปรากฏชื่อในที่ต่าง ๆ เช่น ตามพราลึงค์มัทธาสิงค์ม เกศวรโฮลึง เขียะโทว์โลแค้ก (Locac) สิริธรรม นครศรีธรรมราช ลิกอร์ (Ligor) ละครคิวดูตอน สุวรรณปุระ ปาฏลิปุต (Pataliputra) และเมืองนคร เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2551) เรื่องราวความเป็นประวัติศาสตร์ของนครศรีธรรมราชและความเจริญรุ่งเรืองในอดีตก็นำสู่การเจริญเติบโตของบ้านเมืองในปัจจุบันที่มีให้เห็นผ่านเรื่องราวการบริหารจัดการที่เป็นธรรมให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งที่สืบเนื่องกันมาผ่านทรัพยากรอันล้ำค่าของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ได้สะท้อนผ่านคำขวัญประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช **“เราชาว นครฯ อยู่เมืองพระ มั่นอยู่ในสัจจะ ศีลธรรม กอปรกรรมดี มีมานะ พากเพียร ไม่เบียดเบียน ทำอันตรายผู้ใด”** ทรัพยากรอันทรงคุณค่าในพื้นที่กระจายอยู่ในพื้นที่ 23 อำเภอ 165 ตำบล 1,551 หมู่บ้าน ที่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช หนึ่งในพื้นที่ที่กล่าวถึงนี้ก็คือ อำเภอทุ่งสง หรือเทศบาลเมืองทุ่งสง

เทศบาลเมืองทุ่งสง เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตท้องที่ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตำแหน่งที่ตั้งของทุ่งสงเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ดี กล่าวคือ อยู่กึ่งกลางคาบสมุทรมีเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างทะเลอ่าวไทย กับ ทะเลอันดามัน ทำให้ทุ่งสงจึงเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทร ในสมัยอาณาจักรตามพรลึงค์ และสมัยอาณาจักรนครศรีธรรมราช หลักฐานที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน คือ ร่องรอยชุมชนโบราณที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียที่ตำบลหนองหงส์ สันนิษฐานว่าเส้นทางคาบสมุทรเส้นนี้เริ่มต้นจากปากแม่น้ำกัณฑ์ตั้งกองเรือ สินค้าที่มาจากอินเดีย ลังกา หรือชาวจีน จะล่องเรือเข้ามาตามแม่น้ำกัณฑ์ ผ่านมาทางคลองท่าหลวง เข้าคลองวังหีบ คลองท่าเสา คลองท่าโหลน ขึ้นบกที่บริเวณวัดชัยชุมพลเมืองทุ่งสง แล้วเดินทางเท้าเข้าอำเภอร่อนพิบูลย์ข้ามคลองเสารัง เข้าสู่เมืองนครศรีธรรมราช

นอกจากนี้ทุ่งสงยังเป็นสถานีชุมทางใหญ่ เป็นจุดรวมและจุดจ่ายรถไฟ แยกไปส่วนต่าง ๆ ของภาคใต้ แน่นนอนว่าการขนส่งสินค้าในอดีตนั้นไม่กล่าวถึงเส้นทางรถไฟนั้นคงไม่ได้ การเดินทางที่รถไฟผ่านไม่ว่าจะเป็นชุมขนต่าง ๆ ของไทย ในอดีตล้วนแล้วแต่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมแทบทั้งสิ้น การเป็นชุมทางรถไฟนี้ทำให้จุดศูนย์กลางของเมืองที่เคยอยู่บริเวณตลาดในได้ถูกโยกย้าย ลัดลอดไปอยู่ริมทางรถไฟและบริเวณโดยรอบนอกจากนี้ เมืองทุ่งสงยังเป็นชุมขนที่มีแนวโน้มการขยายตัวสูงประกอบกับการเป็นศูนย์กลางของความเจริญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองจากปัจจัยด้านการคมนาคม โดยริเริ่มก่อตัวจากการเป็นชุมทางการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ซึ่งมีผลให้เกิดการค้าและการบริการอื่นตามมาอีกมากมาย

แม้ว่าในระยะหลังการเป็นชุมทางรถไฟจะลดบทบาท ความสำคัญลงบ้างเนื่องจากการเปิดเส้นทางการคมนาคมทางบกสายใหม่ ๆ หลังจากปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา (กองช่าง เทศบาลเมืองทุ่งสง) ซึ่งทำให้ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนทางรถยนต์ที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช และติดต่อกับพื้นที่จังหวัด ทางฝั่งทะเลทางตะวันตกของภาคใต้ อีกด้วย เมืองศูนย์กลางการคมนาคม ชุมทางรถไฟการคมนาคมทางรถยนต์ที่สะดวกเป็นชุมทางรถยนต์ที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช และการติดต่อกับพื้นที่จังหวัดทางฝั่ง ทะเลทางตะวันตกของภาคใต้อีกด้วยนอกจากนี้ ชุมชนทุ่งสงยังเป็นที่ตั้งของส่วนราชการหลายหน่วยงานทั้งระดับเขตและระดับจังหวัดทำให้ชุมชนนี้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว

เสน่ห์เมืองทุ่งสงนอกจากเป็นศูนย์กลางในมิติของการคมนาคม ยังคงเป็นศูนย์กลางของอาหารเลิศรสนานาชาติ ทำให้นักเดินทางต้องแวะชิม และปัจจุบันทุ่งสงเป็นเมืองใหญ่ที่มีความเจริญและคึกคักไปด้วยผู้คนที่มาจากทั่วสารทิศ ตัวเมืองทุ่งสงตั้งอยู่ในเขตตำบลปากแพรก ถนนชนปรีดา ถือว่าเป็นเส้นทางการจราจรหลัก เพราะมีร้านค้าทั้งสองฟากถนน รวมพื้นที่ปัจจุบัน 7.17 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,481.25 ไร่ (ครอบคลุมพื้นที่เทศบาล เมืองทุ่งสงทั้งหมด) มีประชากร 30,429 คน เทศบาลเมืองทุ่งสงได้เล็งเห็นปัญหาย่านการค้าที่ซบเซาจากเดิมที่มีการขยายย่านการค้าขยายออกสู่พื้นที่รอยต่อเมืองและนอกเมืองทำให้ย่านการค้าเดิมถูกลดบทบาทลงประกอบกับสถานการณ์ภาวะเศรษฐกิจไทยที่ชะลอตัวในช่วง 4 – 5 ปี ทำให้ย่านการค้าซบเซา ลงไปมากส่งผลกระทบต่อประชาชนในอำเภอทุ่งสงโดยส่วนใหญ่ (ประชากรกว่า 100,000 คน) และประชาชนในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสงกว่า 30,000 คน อีกทั้งการเจริญเติบโตของเมืองทุ่งสงยังส่งผลให้สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั้งเดิมค่อย ๆ สูญหายไปขาดการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่จึงต้องแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาเมืองโดยเร็วโดยมีการประสานงานร่วมกับทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้ริเริ่มการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชน

ความเป็นมา

การพัฒนาที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมเมืองทุ่งสงสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านกระบวนการขับเคลื่อนด้วยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของเมือง โดยยึดหลักธรรมาภิบาลด้วยหลัก “ความโปร่งใสเป็นธรรม ตรวจสอบได้ มุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก” ผลักดันนำร่องการจัดการทุนวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเป็นวัฒนธรรมสร้างรายได้มิใช่สร้างรายจ่ายโดยกำหนดพื้นที่แรกในการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนในปี พ.ศ. 2560 เทศบาลเมืองทุ่งสงได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี

ผ่านการจัดตั้งตลาดชุมชนทางทุ่งสง และต่อยอดขยายผลการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ตามผังและแผนที่วัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ภายใต้โครงการตลาดชุมชนทางทุ่งสง โดยมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันตามประเด็นยุทธศาสตร์ คือ การสร้างความหลากหลายหลายด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) การจัดการความยากจน การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การลดความเหลื่อมล้ำ ความร่วมมือในการมุ่งสู่เป้าหมาย และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาจังหวัด (วิสัยทัศน์) ของจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ ประเด็นการพัฒนาที่ 2 การพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานธรรมะ ธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมและประเด็น การพัฒนาที่ 6 การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม (สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.) 2560) และสอดคล้องกับแนวคิด Agenda 21 for Culture เป็นสิทธิมนุษยชนความหลากหลายทางวัฒนธรรมความยั่งยืน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและสร้างเงื่อนไขสันติภาพ และความสอดคล้องกับวัฒนธรรมภายใต้ปรัชญาสากลด้านสิทธิมนุษยชน โดยให้ความหมายของวัฒนธรรมว่าครอบคลุมทั้งค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธา ภาษา ความรู้ ศิลปะ ประเพณี ความเป็นสถาบันและวิถีชีวิตที่บุคคลหรือกลุ่มคนได้แสดงออกถึงการดำรงอยู่และการพัฒนา โดยได้แบ่งเนื้อหาของสิทธิทางวัฒนธรรมในปรัชญาออกเป็น 6 ประการ คือ (1) อัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรม (Identity and cultural heritage) (2) ชุมชนวัฒนธรรม (Reference to cultural communities) (3) การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมกับชีวิตทางวัฒนธรรม (Access to and participation in cultural life) (4) การศึกษาและการฝึกอบรม (Education and training) (5) ข้อมูลและการสื่อสาร (Information and communication) และ (6) ความร่วมมือทางวัฒนธรรม (Cultural cooperation) (Vickery, 2018; UNESCO, 2007; อมรา พงศาพิชญ์, 2010) ทั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นการนำวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการเป็นเสาหลักในการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนา

การดำเนินโครงการตลาดชุมชนทางทุ่งสงของเทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ การนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มาสร้างงานสร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมที่มีมาอยู่ก่อนในพื้นที่ย่านวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สร้างระบบการพัฒนาเมือง

รูปภาพโครงการตลาดชุมชนทางทุ่งสงของเทศบาลเมืองทุ่งสง

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงานโครงการตลาดชุมชนทางทุ่งสงเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการสร้างพลังประชาคม มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องผ่านการวิเคราะห์ผลการดำเนินการโครงการโดยแบ่งรูปแบบการดำเนินงานออกเป็น มิติด้านวางแผนงานและกำหนดวิธีการ จากผลการวิเคราะห์แก้ไขปัญหาของเศรษฐกิจใหม่ โดยใช้หลักการจัดการทุนวัฒนธรรม ที่มีการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรม ค้นหาทุน และขยายแนวคิดการนำวัฒนธรรมจากคุณค่าสู่มูลค่าให้เกิดเป็นรูปธรรม รวมถึงมุ่งสร้างรายได้ให้กับคนทุ่งสง โดยใช้หลักการพัฒนาเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมบริบทพื้นที่และมีการหยิบยกทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาเมืองทุ่งสง โดยเพิ่มมูลค่าของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงพื้นที่ทางเศรษฐกิจผ่านการพัฒนาเป็นแผนที่ทางวัฒนธรรมซึ่งกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน โดยกำหนดพื้นที่แรกคือ ตลาดชุมชนทางทุ่งสง ผ่านกระบวนการซึ่งอยู่ในมิติของ มิติด้านการปฏิบัติการ ที่เริ่มต้นหาต้นแบบการบริหารจัดการตลาดที่ประสบความสำเร็จเพื่อสร้างองค์ความรู้ จากนั้นนำไปสู่การการจัดพื้นที่กิจกรรม และวางแผนผังการพัฒนาพื้นที่รวมถึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการและมีการจัดประชุมประชาคมระดมความคิดเห็นในการพัฒนาตลาด จากนั้นมีการสร้างภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินการจำนวนกว่า 90 หน่วยงานที่มีบทบาทในการสนับสนุน ประสานงาน กำหนด กฎ กติกาของตลาดชุมชนร่วมกับผู้ค้าและบริหารจัดการตลาดชุมชนทางทุ่งสง

การดำเนินงานที่เกิดขึ้นนำไปสู่ มิติด้านตรวจสอบและปรับปรุง การดำเนินงานมีการดำเนินการโดยมุ่งเน้นผสมผสานการมีส่วนร่วมผ่านเวทีแลกเปลี่ยนและการสังเกตเพื่อตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นำข้อมูลไปปรับใช้สำหรับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาตลาดวัฒนธรรม “ตลาดชุมชนทางทุ่งสง” ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกระดับตามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในมิติของ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและสร้างความเข้าใจกับประชาชนและนำเสนอให้บรรจุในแผนพัฒนาเทศบาล

จากนั้นมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร “ตลาดชุมชนทางทุ่งสง” เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ รวมถึง 2) การปรึกษาหารือ ผ่านการจัดเวทีเสวนากับพี่น้องชุมชนบ้านพักรถไฟเพื่อเปิดรับฟังมติเห็นชอบและเพื่อหามติร่วมกัน 3) การเข้ามาเกี่ยวข้อง เทศบาลเมืองทุ่งสง มีกลไกหลักในการขับเคลื่อนเป้าหมายโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดพื้นที่ย่านวัฒนธรรม ตามแผนผังอีโต้แห่งแรก “ตลาดชุมชนทางทุ่งสง” 4) ความร่วมมือ ภายใต้งานดำเนินงานอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายมีผลต่อการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพเด่นชัดตามวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการในทุกมิติ

นอกจากนี้ยังคงให้ความสำคัญกับ 5) การเสริมอำนาจให้ประชาชน โดยใช้การดำเนินงานที่เกิดผลกระทบสูงต่อคนในชุมชน การเสริมอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วม ถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน อีกทั้งภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในมิติของการตั้ง กฎ กติกา และประชุมหารือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตาม และประเมินผลทั้งภายในและองค์กรภายนอก และที่สำคัญมีการเปิดโอกาสร่วมพูดคุยปัญหา หาข้อสรุป แนวทางแก้ไขพัฒนาตลาดอย่างต่อเนื่องเพื่อให้โครงการเกิดขึ้นและสามารถนำไปสู่รูปแบบการปฏิบัติที่บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนภาพแสดงขั้นตอนการวางแผนและกำหนดวิธีการ

จากภาพสะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนความสำเร็จของโครงการ อันเป็นผลลัพธ์ในการดำเนินงานที่เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินงานทั้งในมิติของผลลัพธ์ ผลกระทบ และผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงผลลัพธ์ที่เป็นผลเชิงประจักษ์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ทั้งนี้เพื่อนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่การสร้างงาน สร้างรายได้เพื่อให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาไปสู่การสร้างการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจในระดับจุลภาคที่มีจุดเริ่มต้นการผลิตตั้งแต่ในระดับครัวเรือน และมีการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน

การสำรวจข้อมูลร้านค้า จำนวน 200 ร้าน มีรายได้รวม 3 ปี ตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม 2561 ถึง วันที่ 11 เมษายน 2564) รวมเป็นเงิน 70,669,012 บาท และจำนวนประชาชนที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่โดยมีเป้าหมายเพื่อเที่ยวในหลายชุมชน จำนวนกว่า 395,750 คน เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในมิติของการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีจุดเริ่มต้นจากการพัฒนาย่านเศรษฐกิจวัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น (1) พัฒนาพื้นที่ย่านเศรษฐกิจวัฒนธรรมสร้างสรรค์ความยาวประมาณ 350 เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต่อเนื่องจากตลาดวัฒนธรรมคือ “ตลาดخانซลา” (2) การอบรมการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม (3) ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเมืองทุ่งสง (4) จัดทำป้ายทศพิธราชธรรม ฯลฯ เพื่อสามารถบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สร้างระบบการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรม และนำไปสู่การเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการจัดการวัฒนธรรม เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่กองทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากรายได้จากการจัดกิจกรรมตลาดชุมชนทางทุ่งสง มาใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดความคล่องตัว โดยผู้ค้ามีส่วนร่วมสนับสนุนทุกสัปดาห์

ตลาดชุมชนทุ่งสง
สำหรับพัฒนาชุมชนเมืองทุ่งสง

จุดตั้ง: ทุ่งสง 22 หมู่ 6 ม. 6 ทุ่งสง 22 หมู่ 6 เมืองทุ่งสง

ปลูกเมืองทุ่งสง
พัฒนาต้นตอวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มภาคเศรษฐกิจและสังคม
ทุกวันอาทิตย์ เวลา 15.00-20.00 น.
ณ ถนนวิเศษทอง ตั้งใหม่สี่แยกรวมมิตร-อนุบาลศึกษาทุ่งสง

งานกิจกรรม: อนุสาวรีย์ต้นและเครื่องตั้ง
การแสดงพื้นบ้านและร่วมสมัย

ขอเชิญชวนผู้สนใจเข้าร่วมเป็นร้านค้า "ตลาดชุมชนทุ่งสง"
ติดต่อขอรับระเบียบใบสมัคร: คุณ
ทอสมุทประจักษ์พรหมเมืองทุ่งสง (คุณตุ้ม) 089-7231060
ติดต่อกิจกรรม: คุณพิระสิทธิ์ (คุณนงนัย ธิง) 091-0341598
บ้านพัก: คุณการะเสง (คุณโสม) 098-6953619
อาคารวัฒนธรรมและเครื่องตั้ง (คุณวราวิทย์) 099-5163955

QR Code:

www.thungsong.go.th

นอกจากนี้ในมิติของงบประมาณส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองทุ่งสงและหน่วยงานราชการภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมสมทบโดยมีคณะกรรมการประชาคมวัฒนธรรมอำเภอทุ่งสงใช้ในการบริหารจัดการตลาดชุมทางทุ่งสง มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย แจ้างต่อผู้เกี่ยวข้องทราบ และเทศบาลเมืองทุ่งสงมีลักษณะการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในทุกด้าน คือ การให้ความรู้ และการส่งเสริมในมิติของการปกป้อง การดูแลอนุรักษ์ รวมถึงการปรึกษาหารือ การร่วมให้คำแนะนำ การร่วมตัดสินใจ การเป็นหุ้นส่วน การเจรจา การติดตาม การตรวจสอบประเมินผล การขยายผล การจัดการด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายและการรวมตัววัฒนธรรม จนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมเกิดเป็นประโยชน์กับเมืองทุ่งสงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นได้สะท้อนชัดในมิติของความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือนพบว่า รายได้เสริมจากการจัดกิจกรรมเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเมืองทุ่งสง สามารถสร้างรายได้โดยเฉลี่ยกว่าร้อยละ 31.09 เมื่อเทียบกับรายได้รวมทั้งหมด สามารถสะท้อนผลที่ชัดเจนจากประเด็นต่าง ๆ โดนมียรายละเอียดที่สามารถยึดโยงกับความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจในมิติของรายได้ที่เพิ่มขึ้นและเกิดการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจพื้นที่ทางวัฒนธรรมเมืองทุ่งสง ซึ่งผลตอบแทนดังกล่าวสะท้อนถึงความคุ้มค่าของภาครัฐในการใช้จ่ายลงไปยังชุมชนได้อย่างดี แม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19

ชุมชนมีการพัฒนาเกิดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกำหนดให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาล รวมทั้งสิ้น จำนวน 6 โรงเรียน เพื่อรวบรวมสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) นาฏมวยไทย โรงเรียนกีฬาเทศบาลเมืองทุ่งสง 2) รำวงเวียนครก โรงเรียนเทศบาลวัดชัยชุมพล 3) การแสดงลิเกป่า โรงเรียนมัธยมเทศบาลวัดท่าแพ 4) รำมโนราห์ โรงเรียนเทศบาลบ้านนาเหนือ 5) การแสดงดนตรีไทย โรงเรียนวัดโคกสะท้อน และ 6) การแสดงหนังตะลุงคน โรงเรียนอนุบาลรีสอร์ท ซึ่งปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่ได้ค้นพบจากการดำเนินงานโดยมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ทุนชุมชน รวมถึงนวัตกรรมชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างและพัฒนาพลังประชาคมแบบมีส่วนร่วมด้วยทุนทางวัฒนธรรม การทำงานแบบมีส่วนร่วม และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนผลักดันการมีส่วนร่วม รวมถึงทั้ง 3 ภาคส่วน จะเป็นประโยชน์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ และเกิดการเรียนรู้ และมีการมองไปในอนาคต ประชาชนรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการเห็นปัญหาที่ต้องแก้ไข ความเข้มแข็งในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และขยายผลกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

ในการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชน โดยมีผู้นำเป็นตัวแปรสำคัญและมีบทบาทในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรม

มองอนาคตร่วมกันมีการยอมรับกติกาวิวินัย ทุกภาคส่วนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการและเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน และสามารถขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นวาระสาธารณะของพื้นที่ผ่านเวทีการทํากิจกรรมร่วมกัน โดยเทศบาลร่วมกับทุกภาคีซึ่งเกิดขึ้นและกลายเป็นตลาดวัฒนธรรม เกิดรูปแบบการทำงานภายใต้เครือข่ายทางวัฒนธรรม มีกองทุนทางวัฒนธรรม จนได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบระดับประเทศ และมีการพัฒนาพื้นที่ให้เจริญยิ่งขึ้นโดยใช้ ระบบ Logistics ในการรวบรวมสินค้าและวัฒนธรรมภาคใต้ได้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของโครงการต่อไปอย่างยั่งยืน

รูปภาพผู้ค้า สินค้าหัตถกรรม ศิลปะการแสดง กิจกรรมต่าง ๆ และบรรยากาศการท่องเที่ยว โครงการตลาดชุมชนทางทุ่งสง

แนวทางการพัฒนาในอนาคตได้มีการกำหนดทิศทางและรูปแบบของการขับเคลื่อนโดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างกลไกการทำงานของทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันสร้างและพัฒนากลไกในการบริหารจัดการรายได้ รวมทั้งการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

รวมทั้งได้กำหนดแนวทางการพัฒนา ทั้งในมิติของ การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมสร้างสรรค์ พัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรม และการเผยแพร่นวัตกรรมผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น www.tungsong.com, www.ตลาดชุมทางทุ่งสง.com, แฟนเพจเฟซบุ๊ก, กลุ่มไลน์ เป็นต้น

การมุ่งหาแนวทางการพัฒนาเมืองเก่าที่เป็นบริเวณชุมทางรถไฟแห่งแรกและแห่งเดียวของประเทศ เกิดพัฒนาย่านวัฒนธรรมสร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น การพัฒนาอาคารธนาคารสยามกัมมาจลซึ่งเป็นสาขาแรกของภาคใต้ เป็น “ตลาด خانชลา” การอบรมออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่นเมืองทุ่งสง การจัดทำป้ายทศพิศราชมรรณผลิตภัณฑ์พัฒนาย่านวัฒนธรรมบ้านพักรถไฟ

รูปภาพ www.ตลาดชุมทางทุ่งสง.com

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกำหนดให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาล ภายใต้การสอน 1 โรงเรียน 1 ศิลปะการแสดง โดยมุ่งเน้นการสร้างดิจิทัลแพลตฟอร์ม “ตลาดชุมทางทุ่งสงออนไลน์” ใช้เป็นสื่อกลางในพื้นที่เมืองทุ่งสงและที่อื่น ๆ สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสามารถเชื่อมโยงกับโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ทั้ง Facebook, Line, YouTube เพื่อสร้างทางเลือกและแก้ไขปัญหาการขายสินค้าเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ค้าตลาดชุมทาง โดยเฉพาะวันอาทิตย์ของสัปดาห์ ทั้งนี้ผู้ค้าสามารถขายได้ทุกวันเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ซื้อในพื้นที่เมืองทุ่งสงและที่อื่นให้มีช่องทางการซื้อสินค้าได้หลากหลายช่องทางภายใต้การมุ่งพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

ตลาดชุมทางทุ่งสงของเทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเป้าหมายของการดำเนินโครงการ 1) เพื่อนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มาสร้างงาน สร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่น 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมที่มีมาอยู่ก่อนในพื้นที่ย่านวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ 3) เพื่อบูรณาการ

ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สร้างระบบการพัฒนาเมือง ทั้งนี้มีการดำเนินงานภายใต้ “โครงการ หลาดชุมทางทุ่งสง” ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ในมิติของการสร้างความสามารถในการแข่งขันภายใต้ความหลากหลาย รวมถึงในมิติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม บนพื้นฐานธรรมชาติ ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) นำไปสู่การจัดความยากจน สร้างคุณค่าและการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ โดนมียุทธศาสตร์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำผ่านการสร้างความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในรูปแบบของหลาดชุมทางทุ่งสง

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการดำเนินงานสามารถจำแนกผ่านวงจร PDCA สู่เป้าหมายที่กำหนด ประกอบไปด้วย 1) ชี้แจงแผนงานและกำหนดวิธีการ มีการวิเคราะห์แก้ไขปัญหาของเศรษฐกิจใหม่ โดยใช้หลักการจัดการทุนวัฒนธรรม ที่มีการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเมืองด้วยทุนทางวัฒนธรรม ค้นหาทุน และขยายแนวคิดการนำวัฒนธรรมจากคุณค่าให้เกิดเป็นรูปธรรม รวมถึงมุ่งสร้างรายได้ให้กับคนทุ่งสง โดยใช้หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมบูรณาการอย่างแท้จริง ที่ครอบคลุมบริบท โดยนำทุนวัฒนธรรมของชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เพื่อสร้างคุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มในมิติเศรษฐกิจผ่านหลาดชุมทางทุ่งสง โดยมีกระบวนการดำเนินงานประกอบไปด้วย 1) การริเริ่มโครงการโดยภาคประชาสังคม 2) ประชาคมวัฒนธรรมอำเภอทุ่งสง ศึกษาดูงาน 3) การประชุมสร้างกติการ่วมในการตัดสินใจดำเนินการ 4) สร้างภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินการ และ 5) การประเมินผลโครงการจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) ชั้นปฏิบัติ เทศบาลเมืองทุ่งสงได้เริ่มดำเนินการในขั้นตอนของการศึกษาดูงานการบริหารจัดการตลาดที่ประสบความสำเร็จ และนำไปสู่การประชุมประชาคม ภาคีเครือข่าย กว่า 90 หน่วยงานร่วมกับเทศบาลเมืองทุ่งสงในการจัดพื้นที่กิจกรรม วางผัง จัดแบ่งโซนพื้นที่ กำหนดข้อตกลงข้อปฏิบัติของผู้ค้า การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ การประกาศเชิญชวนประชาสัมพันธ์ตลาด และการดำเนินการเปิดตลาดทุกวันอาทิตย์ และมีการจัดประชุมประชาคมระดมความคิดเห็นในการพัฒนาตลาดอย่างต่อเนื่อง และ 3) ชั้นตรวจสอบและปรับปรุง ภายใต้การดำเนินโครงการมีขับเคลื่อนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคีเครือข่าย และเทศบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และมีการนำข้อมูลไปใช้สำหรับการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลาดชุมทางทุ่งสงทั้งในมิติของการให้ข้อมูลข่าวสาร, การปรึกษาหารือ, การใช้กลไกขับเคลื่อน โดยเทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นศูนย์กลางประสานงาน, การสร้างความร่วมมือ ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ, การเสริมอำนาจให้กับประชาชนในมิติของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้มีการนำข้อมูลที่รับได้จากผลการประเมินสู่การวางแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยผ่านเวทีประชาคม และคณะกรรมการ เช่น การควบคุมตามข้อปฏิบัติของผู้ค้าในตลาดชุมทาง การควบคุมคุณภาพ

สินค้า อาหารที่มีคุณภาพ การแปงโซนสินค้า และการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับย่อยของผู้ค้า
ในการดำเนินการร่วมกับเทศบาลเมืองทุ่งสง

นอกจากนี้ ผลการดำเนินงานของโครงการ ตลาดชุมชนทุ่งสงของเทศบาลเมืองทุ่งสง
อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถสะท้อนถึงความสำเร็จของการดำเนินงาน
ผ่านความโปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงผลลัพธ์ที่เป็นผลเชิงประจักษ์
ที่สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นประยุกต์สู่การสร้างงาน สร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่น
และนำไปสู่การสร้างการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจในระดับจุลภาคอย่างมีประสิทธิภาพ
โดยปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่ได้ค้นพบจากการดำเนินงาน
(Good Practice) ประกอบไปด้วย 1) มิติการใช้แผนที่ทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ ภายใต้
การพัฒนาชุมชนนำไปสู่การใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ในการกำหนดผังวัฒนธรรมเพื่อให้
เป็นพื้นที่การพัฒนามูลค่าทางวัฒนธรรม และกำหนดย่านวัฒนธรรมของเมืองและจัดทำโครงการ
เพื่อพัฒนาเมืองในแต่ละย่าน ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ 2) มิติการสนับสนุนทางวิชาการ
มีการดำเนินงานโดยนำองค์ความรู้ภายในมหาวิทยาลัยสู่การพัฒนาชุมชนผ่านมหาวิทยาลัย
ศิลปากรและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในมิติต่าง ๆ เพื่อให้มีการดำเนินงานร่วมกัน และเพื่อให้มี
ความถูกต้องตามหลักวิชาการ 3) มิติผู้นำ ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดวิสัยทัศน์
ในการพัฒนาพื้นที่ การมองเห็นถึงความเป็นไป ในการพัฒนาชุมชน ยอมรับ และมีส่วนร่วม
ในการกำหนดกฎ กติกา อีกทั้งให้ออกสกรทำงานร่วมกันของหน่วยงานทุกภาคส่วน
4) มิติการทำกิจกรรมร่วมกัน รูปแบบการดำเนินกิจกรรมนำโดยเทศบาลร่วมกับภาคีเครือข่าย
และภาคประชาชน ร่วมคิด วางแผน ดำเนินการ ประเมินผล และนำไปสู่การเปิดตลาดวัฒนธรรม
ซึ่งมีการขับเคลื่อนทำงานโดยเครือข่ายทางวัฒนธรรม กองทุนทางวัฒนธรรม และมีการพัฒนา
พื้นที่อย่างต่อเนื่อง และ 5) มิติการสร้างระบบ Logistics ในอำเภอทุ่งสงที่สามารถรวบรวมสินค้า
และวัฒนธรรมภาคใต้ได้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของโครงการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน
และสอดคล้องกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุข โดยกิจกรรมภาคกลางคืน เทศบาลตำบลท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

จิรัชยา เจียวัก*
และคณะ**

บทนำ

“ท่าสาป เมืองแห่งพหุวัฒนธรรม”

เมื่ออ่านชื่อแล้ว หลายท่านคงจะรู้สึกหวาดหวั่นเล็กน้อย แต่เมื่อได้ทราบว่า ตำบลท่าสาป ตั้งอยู่ในจังหวัดยะลา คิดว่าหลายท่านคงเพิ่มความหวาดหวั่นไปอีกหน่อย ความจริงแล้ว ท่าสาป เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรม ภายใต้การดำเนินงานของเทศบาลตำบลท่าสาป จังหวัดยะลา พื้นที่พหุวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลาย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** ดร.ธัญญากร ตุดแก้ว อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท ศรีพงษ์ อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ของผู้คนในพื้นที่ทั้งในมิติของวัฒนธรรม ศาสนา รวมถึงรูปแบบปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ระหว่างพี่น้องไทยมุสลิม ไทยพุทธ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ตำบลท่าสาป จังหวัดยะลา เป็นหนึ่งในหลายพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทางตรง จากการที่มีพี่น้องไทยพุทธถูกลอบยิง รวมถึงมีการลอบวางระเบิดในพื้นที่ การก่อวินในในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำไปสู่การเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทของสังคมแห่งความหวาดกลัวต่อกันของคนในพื้นที่ ทั้งในมิติของการพึ่งพาอาศัยต่อกัน การพูดคุย และความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นำไปสู่ปรากฏการณ์การปิดพื้นที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่กล้าทำกิจกรรมนอกบ้าน

ตำบลท่าสาปมีพื้นที่ติดต่อกับเทศบาลนครยะลา อันเป็นชุมชนเมืองใหญ่ทำให้ความเจริญด้านวัตถุได้ขยายเข้าสู่ตำบลในระดับหนึ่ง และสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรยังเป็นสังคมชนบท มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและมีความเคร่งครัดทางศาสนาสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นพื้นราบ มีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านท่าสาป บ้านปายอ บ้านลิมุด บ้านสาคอ บ้านปือเราะ และบ้านกำปัน มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 มีจำนวนประชากรในพื้นที่ตำบลท่าสาปทั้งหมด 8,203 คน เป็นผู้ชาย 4,086 คน เป็นผู้หญิง 4,117 คน รวมเป็น 1,718 ครัวเรือน (เทศบาลตำบลท่าสาป, 2564) ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากดินมีคุณภาพดีและมีน้ำตลอดทั้งปี พืชที่ปลูก ได้แก่ ยางพารา ผลไม้ ได้แก่ทุเรียน ลองกอง โดยอาศัยแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 64.94 ของประชากรในวัยแรงงานจากนี้บางส่วนของประชากรประกอบอาชีพขายแรงงาน โดยไปรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองหลวงหรือองค์กรธุรกิจอื่นในเขตเทศบาลนครยะลา ส่วนสถานที่ท่องเที่ยว ตลาดท่าแพท่าสาป ชุมชนเมืองเก่า และทางเลียบบแม่น้ำปัตตานี ส่วนการรวมกลุ่มของประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ศูนย์สงเคราะห์ราษฎร ชมรมสาธารณสุข เครือข่ายเยาวชนตำบล ชมรมตาดิกา ศูนย์กีฬาตำบล ศูนย์เยาวชนตำบล

ในบริบทพื้นที่ตำบลท่าสาป หมู่ที่ 1 ประชากร 100% เป็นพี่น้องไทยพุทธ หลังจากมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น ภายในชุมชนได้มีการปิดกันหมู่บ้านโดยใช้แผงประตูเหล็กกัน และไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้า - ออก ภายในพื้นที่ตั้งแต่ เวลา 19:00 น. และเปิดอีกครั้งในตอนเช้า เวลา 06:00 น. ส่งผลให้ภายในหมู่บ้านเป็นพื้นที่ปิดโดยปริยาย และจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับเวลาที่ล่วงเลยมากพอสมควรส่งผลทำให้เทศบาลตำบลท่าสาป คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น รวมถึงประชาชนในพื้นที่และภาคีเครือข่ายประชุมวางแผนร่วมกันภายใต้แนวคิดการคืนพื้นที่กลับสู่ความปกติ เพื่อให้การขับเคลื่อนกิจกรรม

เชิงพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลท่าสาป ที่กำหนดให้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลเพื่อกำหนดเป็นภาพแห่งความสำเร็จที่ต้องการเกิดขึ้นในอนาคตที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้และสามารถแก้ไขปัญหาเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังได้ร่วมกำหนดแนวทางการทำงานที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จ โดยวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลท่าสาป ได้แก่ **“ตำบลก้าวหน้า การศึกษาก้าวหน้า ประชาชนมีรายได้ ใฝ่ใจวัฒนธรรมท้องถิ่น รักสิ่งแวดล้อม”** ภายใต้เป้าหมายหลักเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี สู้สันติสุขผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

ความเป็นมา

เริ่มต้นจากการสำรวจความคิดเห็นผ่านที่ประชุมประชาคมประชาชนของหมู่บ้านทั้งในมิติของความพร้อม ความสนใจของคนในพื้นที่ พบว่าประชาชนมีมติเห็นชอบให้มีการเปิดพื้นที่ประกอบกับเริ่มมีความพร้อมในมิติสภาพจิตใจ นำไปสู่การปรับพื้นที่กร้างบริเวณริมแม่น้ำปัตตานี เพื่อเป็นจุดสำหรับการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีจุดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม “ชิโนโปรตุกีส” ที่อยู่คู่กับชุมชนท่าสาปตั้งแต่โบราณ ทั้งนี้นำไปสู่การเปิดพื้นที่โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้สูงสุดหลังจากการปรับภูมิทัศน์โดยรอบ ทั้งนี้ยังคงดำรงไว้ซึ่งความสวยงามของตึกโบราณเก่าแก่ จนนำไปสู่การตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมภาคกลางคืนที่เป็นสื่อหลักในการเปิดพื้นที่ระหว่างพี่น้องไทยมุสลิม ไทยพุทธ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน ต่างอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรม ประเพณี และการใช้ชีวิต แต่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความสมานฉันท์ลดความขัดแย้งในพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างความสามัคคี เกิดสันติสุขได้อย่างยั่งยืนถาวร ภายใต้นโยบายของเทศบาลที่มีเป้าหมายเพื่อมุ่งให้เกิดความรัก ความสามัคคีความสมานฉันท์อีกทั้งมีเป้าหมายเพื่อลดความขัดแย้งและนำไปสู่การเสริมสร้างความสามัคคีเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนและถาวร ผ่านนโยบายสร้างสังคมดีมีคุณภาพ ผ่านการขับเคลื่อนท่าสาปโมเดล วิถีท่าสาป (THASAP Life) สู่ความเป็นหนึ่งเดียว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การอาชีพ และด้านสาธารณสุขไปโรคต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของคนท่าสาป ประกอบไปด้วย รวมถึงการผสมผสานกลมกลืนภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม ที่ยังคงทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ภายใต้แรงผลักดันของการพัฒนากระแสหลักเพื่อมุ่งเข้าถึงประเด็นและเข้าถึงพื้นที่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเต็มระบบโดยใช้ระบบกลไกของการเป็นหุ้นส่วนและการมีส่วนร่วมการทำงานร่วมกัน และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายหลักที่มุ่งพัฒนาโมเดลท่าสาปสู่ความยั่งยืน

รูปภาพวิถีทำสาป (THASAP Life)

Thasap Life

หนังสือเรื่อง สังคม เศรษฐกิจ
ทำสาป
ดูเพิ่มเติม >

สวนคิดมี ริกซ์กันเกิด สู่
สืบศิลปะ
ดูเพิ่มเติม >

ความสุขของเด็ก
ดูเพิ่มเติม >

นาถชวนเล่น
ดูเพิ่มเติม >

Lifestyle : Thasap Rural
ดูเพิ่มเติม >

ศาลิกบ้านเรา
ดูเพิ่มเติม >

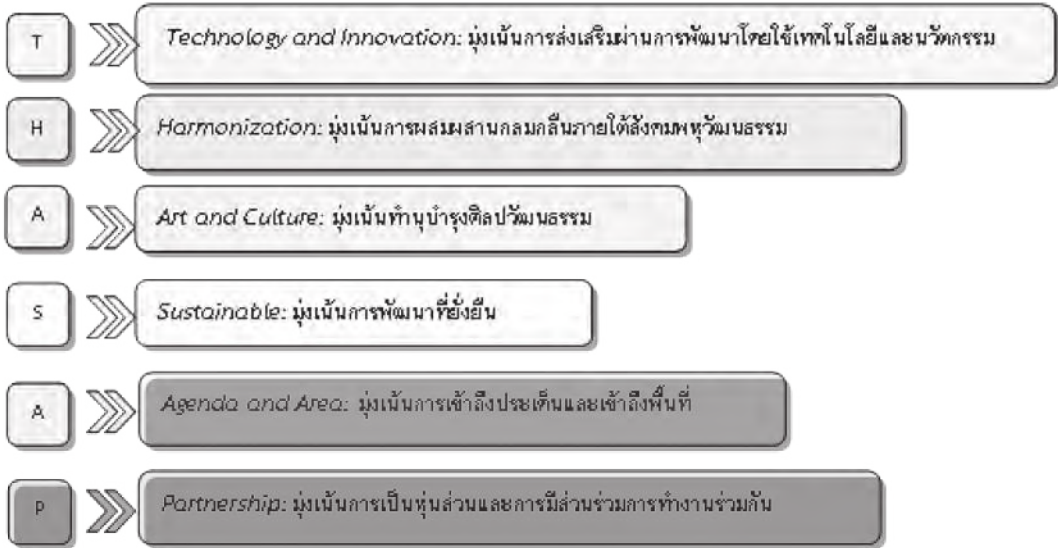
วิถีวัดมสลิ
ดูเพิ่มเติม >

กิจกรรมสวดเจริญพรบ่รธาน
โบสถ์สงฆามณนาบิตดาญ
ดูเพิ่มเติม >

การส่งเสริมในมิติการศึกษา การกีฬา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข รวมถึงความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่เป็นต้นน้ำของการพัฒนาทั้งมิติเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงมีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้ต้นทุนชุมชนและโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการที่มีมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีการทำงานควบคู่ไปกับการบริหารจัดการด้านการเมืองที่มุ่งเน้นผลลัพธ์หรือรูปแบบที่มีความเป็นอัตลักษณ์ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาศัยการดำเนินงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ภายใต้พันธกิจการพัฒนาท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและพัฒนาทำสาปสู่ความยั่งยืน

แผนภาพแสดงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนท่าสาปโมเดล วิธีท่าสาป (THASAP Life)

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลท่าสาป มีลักษณะเฉพาะด้วยบริบทและเป้าหมายร่วมของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาโครงการเพื่อการเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุข โดยกิจกรรมภาคกลางคืนเทศบาลตำบลท่าสาป จังหวัดยะลา ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมรวมพลังสร้างสุขภาพ เติน - วิ่ง ยามเย็น เพื่อรณรงค์และส่งเสริมการออกกำลังกายในประชาชน @ท่าสาป - ท่าแพ เทศบาลตำบลท่าสาป ร่วมกับภาคีเครือข่ายสุขภาพจังหวัดยะลา ปี 2562 ที่สามารถสร้างความโดดเด่นผ่านบริบทสถานที่ รวมถึงทัศนียภาพที่มีความสวยงาม ประกอบกับบรรยากาศของเส้นทางวิ่งที่มีความปลอดภัย สงบ เรียบง่าย โดยใช้พื้นที่ในชุมชนเพื่อเป็นเส้นทางหลักสำหรับกิจกรรมเดิน - วิ่ง เรียนรู้วิถีชุมชน มีการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเส้นทางระหว่างผู้คนและประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สร้างความสนุกสนานและรอยยิ้มต่อกัน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในพื้นที่ทำให้เป็นพื้นที่แห่งการเสริมสร้างสันติสุข ความสมานฉันท์

รูปภาพเส้นทางกิจกรรมเดิน-วิ่ง ยามเย็น ตลาดท่าแพท่าสาป

ที่มา : เพจเดิน-วิ่ง ยามเย็น ตลาดท่าแพท่าสาป

นอกจากนั้นมีการผสานการขับเคลื่อนพื้นที่อย่างต่อเนื่องโดยใช้ กิจกรรมเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยสื่อพหุวัฒนธรรม ผ่านการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและควรแก่การอนุรักษ์ การถ่ายทอดให้บุคคลรุ่นหลังได้รับรู้ พร้อมสร้างภาคีเครือข่ายในการรับรู้เท่าทันเฝ้าระวังสื่อ ผ่านการสร้างสรรคด้วยสื่อพหุวัฒนธรรม การสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน และให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้และเข้าใจถึงการใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสมานฉันท์ อีกทั้งยังมี กิจกรรมส่งเสริมการเล่นพื้นบ้านเพื่อการเรียนรู้ ที่สามารถดึงดูดและสามารถสร้างจุดเด่นผ่านกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ โดยนำบริบทแห่งความหลากหลายของการเล่นพื้นบ้านมากกว่า 12 การละเล่น โดยใช้ผลผลิตของการจัดการความรู้ในชุมชนผ่านวิทยากรประจำหรือปราชญ์ชาวบ้านที่คอยให้ความรู้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้โดยผู้เข้าร่วมมีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผ่านการเล่น ทำให้เกิดความรู้ควบคู่กับความสนุกสนาน นำไปสู่การเกิดปฏิสัมพันธ์ และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อลดความขัดแย้ง สร้างสังคมสันติสุขได้อย่างยั่งยืน

รูปภาพกิจกรรมภายในพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยสื่อพหุวัฒนธรรม

ที่มา: สำนักงานเทศบาลตำบลท่าสาป

การเริ่มต้นจากการ วางแผนงานและกำหนดวิธีการ ในการพัฒนาโครงการการเพื่อเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรมภาคกลางคืนของเทศบาลตำบลท่าสาปเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทของปรากฏการณ์การปิดพื้นที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่กล้าทำกิจกรรมนอกบ้าน อีกทั้งคนในพื้นที่เกิดความหวาดกลัวต่อกัน ทั้งในมิติของทางพหุวัฒนธรรม การพูดคุย และความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ให้กลับมาเป็นปกติตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ โดยเริ่มจากเครือข่ายภายในชุมชนกลุ่มย่อย ๆ ที่ประกอบไปด้วย นายกเทศมนตรีตำบลท่าสาป คณะผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล พนักงานเทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และประชาชนในพื้นที่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ผ่านเวทีพูดคุยในชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการแลกเปลี่ยนในประเด็นปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และกำหนดรูปแบบของกิจกรรม ทั้งนี้กิจกรรมต่าง ๆ ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2557 และขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เป้าหมายหลักของการพัฒนาให้พื้นที่ท่าสาปเป็นพื้นที่แห่งการมีส่วนร่วม พื้นที่แห่งความสันติสุข สร้างความรักและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน ภายใต้โมเดลการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกทั้งยังมีภาคีเครือข่ายจากภาครัฐ ภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ จำนวนมาก เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนและสนับสนุนให้ท่าสาปเกิดการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นเมืองต้นแบบแห่งการสร้างควมสามัคคีภายใต้กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้คนทุกกลุ่มวัยทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ได้มีโอกาสในการร่วมทำกิจกรรมในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความสามัคคี โปร่งดอง และสมานฉันท์อย่างยั่งยืน สู่ขั้นตอนของการปฏิบัติ โดยมีการนำผลจากการรับฟังปัญหา อุปสรรค และความต้องการของคนในพื้นที่ที่ต้องการให้ท่าสาปกลับคืนสู่ความปกติ ทุกฝ่ายต่างเสนอแนวทางและนำไปสู่การนำข้อมูลในชุมชนสู่การเปิดพื้นที่ท่าสาปที่จากเดิมมีการปิดพื้นที่อย่างถาวร ที่เริ่มต้นจากกิจกรรมรวมพลังสร้างสุขภาพ เดิน - วิ่ง ยามเย็น รมณรงค์ส่งเสริมการออกกำลังกายในประชาชน @ท่าสาป - ท่าแพ เทศบาลตำบลท่าสาป ร่วมกับภาคีเครือข่ายสุขภาพจังหวัดยะลา และขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยสื่อพหุวัฒนธรรม ประเด็น “พหุวัฒนธรรม นำสันติสุข จังหวัดยะลา” รวมถึงกิจกรรมส่งเสริมการเล่นพื้นบ้านเพื่อการเรียนรู้ที่หมุนเวียนกันตลอดทั้งปี โดยมี “ตลาดต้องชม” ที่มีการจัดขึ้นในทุกวันเสาร์ ซึ่งที่มีจุดเด่น คือ มีการจัดกิจกรรมในภาคค่ำโดยที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การจัดงาน และการดำเนินงาน

ประชาชนในชุมชนตำบลท่าสาปเป็นตัวแปรหลักในการขับเคลื่อน ต่อมาได้การกลายเป็นพื้นที่ที่สามารถดึงดูดความสนใจจากความงดงามของพื้นที่ในยามค่ำคืน ที่ผนวกกับแสง สี เสียงที่สมดุล อีกทั้งยังเป็นการคำนึงถึงความสะดวกของคนในพื้นที่เพื่อให้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและยังเป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่ให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การออกกำลังกาย การพูดคุยแลกเปลี่ยน ซึ่งนำไปสู่การสร้างควมใกล้ชิด รวมถึงความสามัคคีที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชนและนอกชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้มีการตอบรับเป็นอย่างดี และสะท้อนจากเหตุการณ์ที่มีสถิติที่ลดลงแทบจะไม่มีเหตุการณ์ และสามารถทำรายได้ให้เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ท่าสาปและพื้นที่ใกล้เคียงผ่านการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ของเทศบาล รวมถึงการประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ จนนำไปสู่การสร้างพื้นที่และได้กลายเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญและที่สำคัญสามารถสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ โดยสามารถประเมินได้จากการรวบรวมรายได้ของเทศบาลในเชิงประจักษ์ และยังเป็นพื้นที่ของการทำกิจกรรมของคนในชุมชนที่สามารถสร้างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

ต่อมาชุมชนยังมีแผนการดำเนินงานในมิติของการ ตรวจสอบและปรับปรุงในระหว่าง การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการมีการรับฟังปัญหา และมีการปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่าง ต่อเนื่องเพื่อมุ่งให้พื้นที่เป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างสบายใจ ยกตัวอย่างเช่น การปรับ ระบบการดูแลความปลอดภัยภายในตลาดต้องชม โดยในช่วงเริ่มแรกมีการตรวจตราอย่าง หนาแน่นเพื่อมุ่งสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยเมื่อเข้ามาทำกิจกรรม และต่อมาได้มี การปรับเปลี่ยน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่รู้สึกถึงความไม่ปกติและการรักษาความปลอดภัย ที่หนาแน่นส่งผลต่อความรู้สึกด้านลบของประชาชนจึงมีการปรับเปลี่ยนการรักษาความปลอดภัย จนกลายเป็นพื้นที่ปกติ ซึ่งข้อมูลการสะท้อนผลมีการสำรวจอยู่ตลอดระยะเวลาการดำเนิน โครงการและมีการนำข้อมูลมาเป็นฐานสำหรับการปรับปรุง ต่อยอดโครงการให้ตรงกับ ความต้องการของคนในพื้นที่สูงสุด

การใช้กระบวนการเสริมสร้างระบบคิดของการเป็นตลาดที่เป็นพื้นที่ของญาติพี่น้อง ลูกหลานของคนในชุมชนเพื่อให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นพื้นที่ส่วนกลางที่นำไปสู่การสร้าง ความรัก ความสามัคคีของคนในพื้นที่และคนระหว่างพื้นที่ เป็นที่พบปะ แลกเปลี่ยน ส่งผลทำให้ ไม่เคยมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่ตั้งแต่เปิดตลาดจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งในประเด็น เกี่ยวกับการปรับปรุงพื้นที่อยู่เสมอเพื่อให้ตรงกับความต้องการของคนในพื้นที่สูงสุดและเพื่อให้ พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่สามารถเกิดประโยชน์กับคนทุกเพศทุกวัย และสามารถนำไปสู่การสร้าง สันติสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

ผลการดำเนินงานภายใต้โครงการ เปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรม ภาคกลางคืนของเทศบาลตำบลท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ส่งผลให้พี่น้องไทยพุทธและ มุสลิม มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลให้ความหวาดระแวงที่มีต่อกันลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สถานการณ์ในพื้นที่ตำบลท่าสาปนับว่าเข้าสู่ภาวะปกติ เมื่อพิจารณาจากสถิติการก่อ เหตุร้ายในพื้นที่ตำบลท่าสาปที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันที่ถือว่ามีความถี่ลดลง แทบไม่มีเหตุการณ์ เกิดขึ้นในพื้นที่

ทั้งนี้สถิติลดลงถือเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่บรรล่วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการเพื่อนำ พี่น้องชาวท่าสาปสู่ความสันติสุขภายใต้บริบทพื้นที่พหุวัฒนธรรมระหว่างพี่น้องชาวไทยพุทธ และมุสลิม โดยมีข้อมูลการยืนยันการสร้างรายได้จากร้านค้าในตลาดต้องชม ในปี 2562 กว่า 1,247,000 บาท อีกทั้งยังนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อีกมากมายและได้เกิดกิจกรรมขึ้นอีก มากมาย และยังคงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่ได้ค้นพบ

จากการดำเนินงาน จากโครงการการเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรมภาคกลางคืนของเทศบาลตำบลท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยมีการขับเคลื่อนในมิติต่าง ๆ

มิติผู้นำ ผู้นำในมิตินี้ได้กล่าวสรุปรวมถึง นายกเทศมนตรีตำบลท่าสาป ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาที่ต่างมีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ความเป็นภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการสร้างอุดมการณ์ผ่านนโยบาย การทำงานที่ใส่ใจคนในชุมชน มีการพิจารณาบริบทพื้นที่ให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการ อีกทั้งยังรับบทบาทในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และยึดมั่นในหลักการของความจริงใจ พัฒนาพื้นที่อย่างเท่าเทียม ทัวถึง และการลงมือทำเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับคนในชุมชน ซึ่งได้สะท้อนผลออกมาในรูปแบบของความสำเร็จภายใต้การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสำเร็จไปพร้อมกับคนในชุมชนสู่การสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี สู่สันติสุขผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดโดยมีพื้นที่ “ตลาดต้องชม” เป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่สามารถใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

มิติเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ของเทศบาลในทุกส่วนงานต่างทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการดำเนินการและมีบทบาทหลักในการร่วมวางแผน เขียนรายงานเสนอโครงการติดต่อประสานงาน รวมถึงรับบทหลักในการสื่อสารกับภาคีเครือข่าย รวมถึงมีหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นตามเป้าหมายและสรุปผลการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นมืออาชีพ ร่วมกับทุกภาคส่วน

มิติภาคีเครือข่าย ภาคีเครือข่ายในการดำเนินโครงการถือมีบทบาทสำคัญ ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เข้าเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงาน ทั้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา ศูนย์อนามัยที่ 12 ยะลา วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา กองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลตำบลท่าสาป และบริษัทเอกชนในพื้นที่จำนวนมากที่เข้ามา มีบทบาทในการดำเนินโครงการทั้งในมิติของการวางแผนการดำเนินงาน การสนับสนุนตลอดการจัดกิจกรรม

มิติการสื่อสาร มิติของการสื่อสารเป็นตัวแปรสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาพื้นที่สู่ “ตลาดต้องชม” ภายใต้การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อต้องการสร้างการรับรู้ และพร้อมรับฟังปัญหาอุปสรรค รวมถึงความต้องการของคนในพื้นที่เพื่อนำไปสู่การวางแผนการดำเนินงานร่วมกันและร่วมกันคิดพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่สูงสุดและเพื่อมุ่งให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ อีกทั้งเพื่อลดความขัดแย้ง และนำไปสู่การเสริมสร้างความสามัคคี เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนและถาวร ผ่านกระบวนการที่ต่อเนื่องที่ทำให้คนในชุมชนท่าสาปสามารถขับเคลื่อนโครงการสู่ความสำเร็จได้ในปัจจุบัน

มิตินำส่วนร่วม สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความสำเร็จที่มีภาคีเครือข่ายทุกมิติได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิด วางแผน การออกแบบกิจกรรม (ต้นน้ำ) รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในระหว่างการดำเนินกิจกรรม มีการสนับสนุนส่งเสริมครอบคลุมทุกมิติซึ่งเป็นการรวมพลังอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการอย่างชัดเจน (กลางน้ำ) อีกทั้งยังมีการสานต่อกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันตามภารกิจที่เหมาะสมเพื่อเป็นการต่อยอดโดยใช้พื้นที่ “ตลาดต้องชม” เป็นพื้นที่ส่วนกลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นำไปสู่ผลลัพธ์ระยะยาวที่ส่งผลต่อคนในชุมชนเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างยั่งยืน (ปลายน้ำ)

มิตินำดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ภายใต้การจัดโครงการได้สะท้อนให้เห็นผลการดำเนินงานจากกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ รวมถึงคณะกรรมการดำเนินงานภายใต้กิจกรรมเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยพหุวัฒนธรรม “ประเด็น พหุวัฒนธรรม นำสันติสุขจังหวัดยะลา” อีกทั้งมีการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมในลักษณะที่ชัดเจน “รูปแบบของถนนคนเดิน” คือ มีการออกร้านจำหน่ายสินค้า บูธ OTOP ของตำบลท่าสาป หน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ รวมถึงพี่น้องประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง มีการประกวดการทำอาหารพื้นบ้าน การสาธิตต่าง ๆ เช่น สาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน สาธิตการแกะหนังตะลุง (ว้ายกูละ) สาธิตการทำลูกข่างไม้ (กาชิง) สาธิตการจักรสานไม้ไผ่ การทำวาว (วาวูแล) สาธิตการวาดภาพ ฯลฯ ซึ่งจะดำเนินการในภาคกลางวัน ทั้งนี้ในส่วนของภาคกลางคืน มีการวางแผนเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรมไว้อย่างชัดเจนภายใต้การแสดงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น หนังตะลุง มโนราห์ อานาซิด ดิเกบุตรี และการแสดงของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กและเยาวชน นักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งนี้สามารถตอบเป้าหมายของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในมิติของศิลปวัฒนธรรม ทางดนตรี การแสดงพื้นบ้านนำไปสู่การฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ตำบลท่าสาป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา อีกทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ยังอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ท่าสาปโมเดลทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้การพัฒนาที่มีผลต่อเนื่องในทุกมิติและนำพาตำบลท่าสาปก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้ท่าสาปยังมีแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในอนาคตในประเด็นเกี่ยวกับความต้องการเพื่อพัฒนาพื้นที่ “บริเวณตลาดต้องชม” ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดยะลา รวมถึงมีแนวโน้มผลักดันให้เกิดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชน “ลูโบ๊ะติแบ” ที่มีจุดเริ่มต้นจากเยาวชนในพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ซึ่งมีจุดเด่นเป็นธรรมชาติและบรรยากาศที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อต่อยอดสร้างอาชีพ สร้างรายได้ นอกจากนี้ยังมุ่งให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนในประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความเครียด รวมถึงมีเป้าหมายมุ่งส่งเสริมการรับรู้พฤติกรรมเท่าทัน

สื่อออนไลน์ในอนาคต เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชน และยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่องในประเด็นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กลุ่มคนเปราะบาง ในอนาคตจะมีการส่งเสริมการสร้างอาชีพกับกลุ่มบุคคลเปราะบางและเปิดพื้นที่ ให้โอกาสอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

การเปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรมภาคกลางคืนของเทศบาลตำบลท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีเป้าหมายของการดำเนินโครงการ 1) เพื่อเปิดพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมภายในชุมชน เนื่องจากบริบทของปรากฏการณ์การปิดพื้นที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่กล้าทำกิจกรรมนอกบ้าน อีกทั้งคนในพื้นที่เกิดความหวาดกลัวต่อกัน ทั้งในมิติของการพึ่งพาอาศัยต่อกัน การพูดคุย และความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ 2) เพื่อขจัดความขัดแย้งของคนในพื้นที่ 3) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในพื้นที่ ผ่านกระบวนการรับฟังสภาพปัญหาและมีการแจ้งถึงผลลัพธ์ของการดำเนินงาน โดยคนในพื้นที่มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งมุ่งเน้นการเพาะเมล็ดพันธุ์เยาวชนคนรุ่นใหม่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดปี เพื่อให้เกิดความสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการดำเนินงานสามารถจำแนกผ่านวงจร PDCA สู่เป้าหมายที่กำหนด ประกอบไปด้วย 1) ขั้นตอนวางแผนงานและกำหนดวิธีการ มีการดำเนินโครงการโดยเริ่มต้นจากเครือข่ายภายในชุมชนกลุ่มย่อย ๆ ที่ประกอบไปด้วย นายกเทศมนตรี คณะผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล พนักงานเทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงภาคีเครือข่ายจากภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมคิด ร่วมวางแผนผ่านเวทีพูดคุยในชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการแลกเปลี่ยนในประเด็นปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และกำหนดรูปแบบของกิจกรรม โดยมีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2557 จนถึงปัจจุบัน 2) ขั้นตอนปฏิบัติ เป็นการนำผลจากการรับฟังปัญหา อุปสรรค และความต้องการของคนในพื้นที่ที่ต้องการเปิดพื้นที่ทำสาปให้กลับคืนสู่ความปกติ โดยการดำเนินการตามแผนการดำเนินการและเริ่มต้นจากกิจกรรมเล็ก ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจจากคนในพื้นที่ เช่น กิจกรรมรวมพลังสร้างสุขภาพ เดิน - วิ่ง ยามเย็นรณรงค์ส่งเสริมการออกกำลังกาย จากนั้นต่อกิจกรรมเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยสื่อพหุวัฒนธรรม, กิจกรรมส่งเสริมการเล่นพื้นบ้าน และพัฒนาพื้นที่ที่ถูกปิดให้เป็น “ตลาดต้องชม” ที่มีการจัดขึ้นในทุกวันเสาร์ ซึ่งที่มีจุดเด่นคือมีการจัดกิจกรรมในภาคค่ำ ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การจัดงาน การดำเนินงาน โดยมีคนในชุมชนเป็นคนขับเคลื่อน ทั้งยังเปิดเป็นพื้นที่ส่วนกลางให้คนในพื้นที่สามารถทำ

กิจกรรมอื่นได้ตลอดทั้งปีและต่อเนื่อง และยังมีการประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ จนนำไปสู่การสร้างพื้นที่และได้กลายเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญและที่สำคัญสามารถสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ โดยสามารถประเมินได้จากการรวบรวมรายได้ของเทศบาลในเชิงประจักษ์ และยังเป็นพื้นที่ของการทำกิจกรรมของคนในชุมชนที่สามารถสร้างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน และ 3) ชั้นตรวจสอบและปรับปรุง ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการมีการรับฟังปัญหา และมีการปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่สูงสุดและให้กลายเป็นพื้นที่ที่เกิดประโยชน์กับคนในพื้นที่สูงสุดทั้งในด้านของการปรับระบบการดูแลความปลอดภัย ทั้งนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาพื้นที่บนฐานของข้อมูลและนำไปสู่การต่อยอดเป็นโครงการต่าง ๆ เพื่อให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่สามารถเกิดประโยชน์กับคนทุกเพศทุกวัย และสามารถนำไปสู่การสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

นอกจากนี้ ผลการดำเนินงานของโครงการ เปิดพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างสันติสุขโดยกิจกรรมภาคกลางคืนของเทศบาลตำบลท่าสาป เป็นตัวกลางในการสร้างโอกาสให้พี่น้องไทยพุทธและมุสลิมได้มีในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ลดความหวาดระแวงที่มีต่อกัน และทำให้สถานการณ์ในพื้นที่ตำบลท่าสาปนับว่าเข้าสู่ภาวะปกติ เมื่อพิจารณาจากสถิติการก่อเหตุร้าย อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้จากร้านค้าในตลาดต้องชม ในปี พ.ศ. 2562 กว่า 1,247,000 บาท อีกทั้งยังนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อีกมากมายและได้เกิดกิจกรรมขึ้นอีกมากมายตลอดทั้งปี โดยปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่ได้ค้นพบจากการดำเนินงาน (Good Practice) ประกอบไปด้วย 1) มิติผู้นำ โดยบทบาทของนายกเทศมนตรี ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาที่มีวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน การใส่ใจคนในชุมชน รวมถึงการทำงานที่ยึดบริบทพื้นที่ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการ อีกทั้งมีบทบาทในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และยึดมั่นในหลักการของความจริงและเท่าเทียมผ่านการลงมือทำเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับคนในชุมชน และให้ความสำคัญกับการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมสำเร็จ 2) มิติเจ้าหน้าที่ เป็นฟันเฟืองสำคัญที่มีลักษณะของการทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ร่วมวางแผน เขียนรายงานเสนอโครงการ การติดต่อประสานงาน รวมถึงรับบทหลักในการสื่อสารกับภาคีเครือข่าย รวมถึงมีหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นตามเป้าหมายและสรุปผลการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นมืออาชีพ ร่วมกับทุกภาคส่วน 3) มิติภาคีเครือข่าย มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ การสนับสนุนที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ และ มีบทบาทในการดำเนินโครงการตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ 4) มิติการสื่อสาร ถือเป็นตัวแปรสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาพื้นที่สู่ โครงการตลาดต้องชม ที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่ผ่านการรับฟังปัญหา อุปสรรค ความต้องการของคนในพื้นที่เพื่อนำ

ไปสู่การวางแผนและการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 5) มิติการมีส่วนร่วม ของภาคี เครือข่ายตั้งแต่กระบวนการคิด วางแผน การออกแบบกิจกรรม (ต้นน้ำ) รวมถึงการเข้ามามี ส่วนร่วมในระหว่างการดำเนิน (กลางน้ำ) อีกทั้งยังมีการสานต่อกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันตามภารกิจ ที่เหมาะสมเพื่อเป็นการต่อยอดโดยใช้พื้นที่ อย่างสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์สูงสุด (ปลายน้ำ) และ 6) มิติการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ถือเป็นตัวแปรเสริมที่มีความสำคัญต่อผลการดำเนินงาน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน รวมถึงมีการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม ในลักษณะที่ชัดเจน ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงอยู่ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ทำسابโมเดล เพื่อให้การพัฒนาที่มีผลต่อเนื่องในทุกมิติและนำพาตำบลทำسابก้าวหน้าอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผล

สถานีคูชีพปลาตำบลสันกลาง องค์การบริหารตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

พจนนา พิษิตปัจจา*

บริบททั่วไป

องค์การบริหารตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 29 มกราคม 2539 เลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชุดแรกเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2539 ปัจจุบันเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง โดยเขตพื้นที่ตำบลสันกลางตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอพาน อยู่ห่างจากตัวอำเภอพานประมาณ 1 กิโลเมตร และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดเชียงราย ห่างจากตัวเมืองเชียงราย ประมาณ 40 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดพะเยา ประมาณ 45 กิโลเมตร โดยมีเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาวและองค์การบริหารส่วนตำบลเจริญเมือง

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองพานและองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสันติสุข

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติดอยหลวง และตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย

ลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปของตำบลสันกลางจะเป็นที่ราบเชิงเขา บางแห่งเป็นที่ราบลุ่ม มีเทือกเขากั้นเป็นแนวระหว่างอำเภอแม่สรวย เป็นภูเขาที่สูงปานกลางสูงกว่าระดับน้ำทะเล ประมาณ 600 - 782 เมตร ติดกับเขตอุทยานดอยหลวง มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และมีป่าชุมชนหลายแห่ง และมีแหล่งทรัพยากรน้ำทั้งจากธรรมชาติและสร้างขึ้น ได้แก่

- ๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยแม่หนาด ห้วยต้นผึ้ง ห้วยผาแดง ห้วยแม่ปอน ลำน้ำแม่ควาโดน ลำน้ำร่องซุน หนองถ้ำ หนองผา บ่อน้ำพุเย็น
- ๑ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำพุ คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยผาแดง อ่างเก็บน้ำห้วยต้นผึ้ง

และสามารถแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 18 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1 บ้านป่าเหียง	หมู่ที่ 2 บ้านแม่ควาหลวง
หมู่ที่ 3 บ้านถ้ำ	หมู่ที่ 4 บ้านป่าข่า
หมู่ที่ 5 บ้านป่าตึก	หมู่ที่ 6 บ้านแม่ควาโดน
หมู่ที่ 7 บ้านสันผักฮี้	หมู่ที่ 8 บ้านทาทรายมูล
หมู่ที่ 9 บ้านหัวฝ้าย	หมู่ที่ 10 บ้านผาจ้อ
หมู่ที่ 11 บ้านป่าเปา	หมู่ที่ 12 บ้านใหม่พัฒนา
หมู่ที่ 13 บ้านร่องลึก	หมู่ที่ 14 บ้านป่าข่าดอนชัย
หมู่ที่ 15 บ้านแม่ควาดวงดี	หมู่ที่ 16 บ้านสันโค้ง
หมู่ที่ 17 บ้านแม่ควาโดนพัฒนา	หมู่ที่ 18 บ้านเวียงสา

มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 8,603 คน แยกเป็น ชาย 4,188 คน หญิง 4,415 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 110 คนต่อตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2561) ซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 90 มีการทำนาข้าว ทำไร่สับปะรด แก้วมังกร และลำไย มีการทำการประมงเลี้ยงปลานิล ซึ่งตำบลสันกลางถือว่าเป็นพื้นที่ ที่ทำการเลี้ยงปลานิลมากที่สุดในเขตพื้นที่อำเภอพาน สามารถเห็นได้จากตารางที่ 18

ตารางแสดงจำนวนเกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงปลานิลในพื้นที่ตำบลสันกลาง

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนเกษตรกร ผู้เลี้ยงปลานิล	จำนวนพื้นที่เลี้ยง (ไร่)
1	ป่าเหียง	9	34
2	แม่คาวหลวง	12	116
3	ถ้ำ	2	15
4	ป่าข่า	20	142
5	ป่าต๋าก	9	36
6	แม่คาวโตน	8	19
7	สันผักฮี้	82	595
8	ทาทรายมูล	1	2
9	หัวฝาย	17	88
10	ผาจ้อ	8	54
11	ป่าเปา	18	77
12	ใหม่พัฒนา	2	9
13	ร่องลึก	6	41
14	ป่าข่าดอนชัย	30	200
15	แม่คาวดวงดี	6	25
16	สันโค้ง	17	71
17	แม่คาวโตนพัฒนา	3	21
18	เวียงสา	1	3
รวม		251	1547

เส้นทางนวัตกรรม

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ตำบลสันกลางประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร และการเลี้ยงปลานิลจึงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ซึ่งอำเภอพานเป็นอำเภอที่เลี้ยงปลานิลมากที่สุดในภาคเหนือ และตำบลสันกลางมีผู้เลี้ยงปลานิลมากที่สุดสร้างรายได้ต่อปีเฉลี่ย 500 ล้านบาท แต่ถึงอย่างไรก็ตามเกษตรกรผู้เลี้ยงปลายังคงต้องเผชิญกับปัญหาปลาน้ำจืดน้ำทำให้ปลาตาย

เป็นจำนวนมาก ทำให้ส่งผลกระทบต่อรายได้ และที่สำคัญมูลค่าที่เสียหายไม่สามารถมาขอรับเงินช่วยเหลือจากทางภาครัฐได้เพราะไม่ได้เกิดจากภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะหากเป็นน้ำท่วมไร่นาเกิดความเสียหายต่อผลิตผลทางการเกษตรยังสามารถขอรับค่าชดเชยจากภาครัฐได้ จึงทำให้ทางผู้บริหารองค์การบริหารตำบลสันกลางจึงเห็นว่าปัญหาดังกล่าวต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพราะส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการสถานีกู้ชีพปลา

“...มันกระทบโดยตรงต่อปากท้องชาวบ้าน เค้านำไม่สามารถรับค่าเสียหายจากใครได้เลย เราต้องเร่งทำอะไรสักอย่างเพื่อช่วยเหลือ...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

“...ตอนที่เกิดปลาน้ำจืดเราเอาไม่ทันจริง ๆ เพราะน็อคพร้อมกันที่ทะเลหลาย ๆ บ่อ...”

รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

แผนภาพแสดงเส้นทางนวัตกรรมสถานีกู้ชีพปลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2564

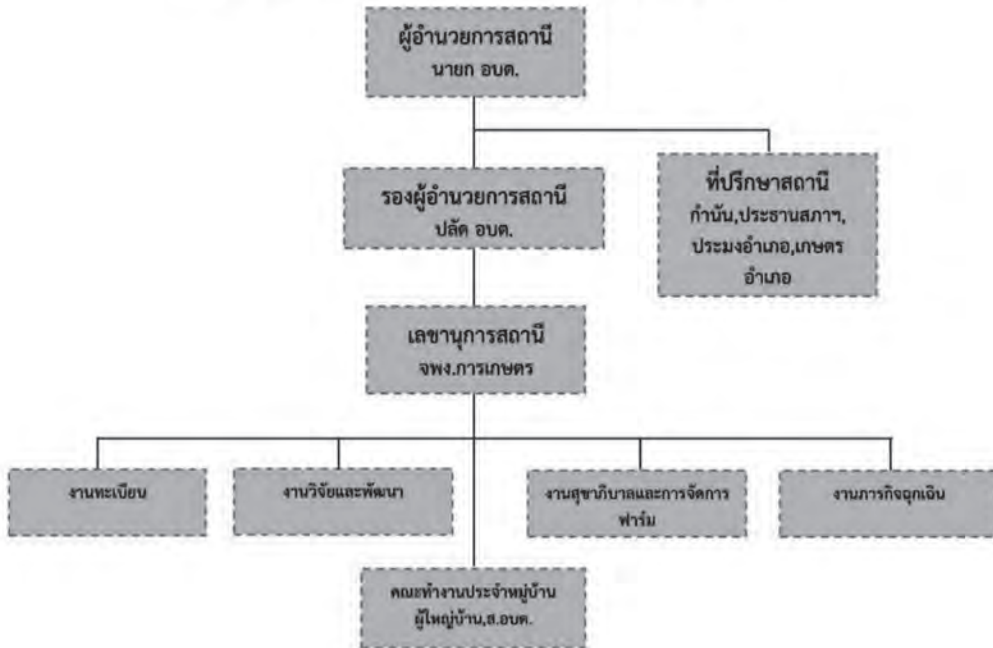

สถานีกู้ชีพปลาเป็นโครงการที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2562 โดยในปีนั้นปลานิลในเขตตำบลสันกลาง ตายเป็นจำนวนมากเนื่องจากเกิดสภาวะอากาศแปรปรวนในพื้นที่ เป็นสาเหตุทำให้ปลา “น็อคน้ำตาย” และองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางไม่สามารถที่จะจ่ายค่าชดเชยได้ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางจึงเริ่มมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งเน้น ทั้งในส่วนของการลดความเสี่ยงของปลาที่จะเกิดการน็อคน้ำ เพื่อให้ปริมาณปลาน็อคน้ำเกิดขึ้น ในตำบลสันกลางลดลง จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่เป็นคณะทำงานในเรื่องดังกล่าวประกอบด้วยภาคส่วนท้องถิ่น ท้องที่ และภาคประชาชน ตามคำสั่งองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ที่ 51 /2562 ลงวันที่ 24 เดือนมกราคม พ.ศ. 2562 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานสถานีกู้ชีพปลา ตำบลสันกลาง ดังนี้

1. นายณรงค์ ตีบแปง
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ผู้อำนวยการสถานี
2. นายสมเกียรติ คำแสนยศ
ปลัด อบต.สันกลาง รองผู้อำนวยการฯ
3. นายศรวิรรณ วงศ์จินา
กำนันตำบลสันกลาง ที่ปรึกษาสถานี
4. นายธนภัทร พรมเอ้ย
ประธานสภา ที่ปรึกษาสถานี
5. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 18
คณะทำงาน
6. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 18
คณะทำงาน
7. นายโชติพัฒน์ วงศ์ไชยทะเล
จพง.การเกษตรปฏิบัติงาน เลขานุการ
8. นายจำรัส ปินตา
พนักงานจ้างทั่วไป ผู้ช่วยเลขานุการ

แผนภาพแสดงโครงสร้างการดำเนินงานสถานีกู้ชีพปลาตำบลสันกลาง

โครงสร้างการดำเนินงานสถานีกู้ชีพปลาตำบลสันกลาง

“...เราควรมีคนทำงานอย่างจริงจัง เพราะว่าปัญหาปลาเนื้อคนน้ำทำให้ปลาตายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ลำพัง อบต. น่าจะไม่สามารถทำได้เต็มที่...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

“...ถึงเราจะมีการรวมกลุ่มกันแต่ยังไงถ้ามีคนช่วยมากขึ้นก็น่าจะแก้ปัญหาได้...”

ประธานกลุ่มผู้เลี้ยงปลานิลตำบลสันกลาง

คณะทำงานที่แต่งตั้งขึ้นในปี 2562 ได้ทำการประชุมกับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเพื่อทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ทั้งจากการสำรวจและการประชาคม เพื่อให้คณะทำงานสามารถรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งพบว่านอกจากการที่สภาพอากาศแปรปรวนทำให้ปลาไม่สามารถปรับสภาพในน้ำได้แล้ว สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญและไม่สามารถที่จะละเลยได้คือการที่ในบ่อปลามีปริมาณอาหารมากเกินไป เกิดการเน่าเสียในบ่อ ทำให้เมื่อเกิดสภาพอากาศที่แปรปรวนเศษอาหาร

ดังกล่าวไปปิดกั้นออกซิเจนในน้ำ นอกจากนั้นจากข้อมูลที่ทางคณะทำงานได้รับ ยังสะท้อนให้เห็นว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการเลี้ยงดูปลานิลเป็นการดูแลตามประสบการณ์ที่ถูกถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น และผ่านการลองผิดลองถูก

“...เกษตรกรบ้านเราทำตามเคยชินที่เคยทำมา...”

ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลตำบลสันกลาง

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้คณะทำงานเล็งเห็นว่าการมีความรู้ทางวิชาการเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการทำให้สามารถที่จะลดความเสี่ยงในการที่เกิดปลานิลออกน้ำได้ นอกจากนั้นยังทำให้เกิดการลดต้นทุนในการเลี้ยงปลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาของอาหารปลานิล ดังนั้นจึงมีการทำข้อตกลงร่วมกันขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง กลุ่มผู้เลี้ยงปลานิลมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ เพื่อนำใช้องค์ความรู้ทางวิชาการและต่อยอดจากสถานีเกษตรพอเพียงในการผลิตอีเอ็มบอล “EM Ball” เพื่อทำให้น้ำมีปริมาณออกซิเจนมากขึ้น จากความช่วยเหลือเศษอาหารปลาในบ่อให้เร็วขึ้น นอกจากนั้นยังร่วมกันผลิตอุปกรณ์ในการช่วยเหลือเมื่อปลามีภาวะปลานิลออกน้ำ โดยได้นำเครื่องดังกล่าวติดตั้งไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางเพื่อเป็นอุปกรณ์ของหน่วยเคลื่อนที่เร็วเมื่อเกษตรกรแจ้งเข้ามาผ่านกลุ่มไลน์ และการจับพิกัดบ่อปลาเพื่อทำให้สามารถไปถึงบ่อปลาได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น ทั้งนี้ยังมีการจัดตั้งหน่วยเคลื่อนที่เร็วหน้าโดยทีมโดยเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลฝ่ายต่าง ๆ และรับสมัครอาสาพิทักษ์ปลา

รูปภาพการติดตั้งอุปกรณ์ในการช่วยเหลือเมื่อปลามีภาวะปลานิลออกน้ำ

รูปภาพอีเอ็มบอล “EM Ball”

“...จากข้อมูลที่ได้เราเลยตัดสินใจที่จะขอความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย เพื่อเข้ามาช่วยเกษตรกร...”

ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลตำบลสันกลาง

“...การมีบุคคลที่มีความรู้เฉพาะด้านการเกษตรเข้ามาช่วยเหลือก็จะทำให้เกษตรกรมีต้นทุนน้อยลง...”

รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

“...บอลอีเอ็มทำให้น้ำเสียลดลง อดต.กับมหาลัยเค้าเข้ามาสอน ทำให้เราสามารถที่จะลดต้นทุนอาหารได้”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

กล่าวโดยสรุปในการดำเนินงานนวัตกรรมในระยะที่ 1 มีขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 การแต่งตั้งคณะทำงานซึ่งมาจากทั้งภาคส่วนของประชาชน เกษตรกร จิตอาสา และองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง เพื่อให้คณะกรรมการดำเนินการแก้ไขปัญหาในภาพรวมของตำบลโดยคณะกรรมการมีการจัดการประชุมเพื่อหาสาเหตุของปลาน้ำจืดและแนวทางการแก้ไขปัญหาปลาน้ำจืดร่วมกัน ขั้นตอนที่ 2 การหาภาคีเครือข่ายเข้ามาหนุนเสริมการแก้ไขโดยมีการร่วมมือสถาบันการศึกษาในการทำบอล EM เพื่อลดปริมาณอาหารที่เหลือ เพื่อให้ปลาได้ขาลง ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำอุปกรณ์เพิ่มออกซิเจนจากประสบการณ์และองค์ความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาและชมรมผู้เลี้ยงปลา ร่วมกับจิตอาสา และสถานีเกษตรพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาได้ในเบื้องต้น

การดำเนินการนวัตกรรมในระยะที่สอง (พ.ศ. 2563) แม้ว่าจะมีอุปสรรคในการช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาแต่อุปสรรคมีเพียง 2 จุดซึ่งไม่เพียงพอและอุปสรรคดังกล่าวยังเก็บไว้ที่สำนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ทำให้ไม่สามารถไปถึงบ่อเลี้ยงปลาได้ทัน ซึ่งถ้าหากมีอุปสรรคติดตั้งในแต่ละชุมชนจะทำให้สามารถให้การช่วยเหลือได้ดีกว่า ดังนั้น คณะทำงานจึงมีการประชุมเพื่อหาทางออกร่วมกัน โดยมีการหารือร่วมกันกับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ เพื่อประดิษฐ์อุปกรณ์ในการเพิ่มปริมาณออกซิเจนในน้ำให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการวางแผนและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงปลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวัดคุณภาพน้ำ การกำจัดศัตรูปลาและการปรับสภาพแวดล้อมสภาพน้ำให้เหมาะสม ซึ่งภายหลังจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้มีอุปสรรคที่เป็นอุปสรรคช่วยเหลือไว้ที่หมู่บ้านละ 1 จุด โดยมีการยืมคืนเมื่อเกษตรกรต้องใช้งานและเอามาคืนเมื่อมีการใช้งานเสร็จ แต่ทั้งนี้ในแต่ละหมู่บ้านยังคงมีอาสาพิทักษ์ปลาเพื่อช่วยเหลือในแต่ละหมู่บ้าน แต่คณะทำงานยังคงหาทางออกให้กับปริมาณปลาที่ตายจากการน็อคน้ำโดยมีการอบรมเกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลานิล เช่น การทำปลาต้ม เป็นต้น

“...จะคิดแค่ช่วยปลาอย่างเดียวไม่ได้ เพราะสภาพภูมิอากาศเป็นอะไรที่คุมไม่ได้ ดังนั้นการเอาปลาที่ตายมาขายได้จะทำให้เกษตรกรอยู่ได้...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

“...มีเครื่องอยู่ตามหมู่บ้านช่วยเกษตรกรได้เพิ่มขึ้นเยอะ คนในหมู่บ้านมาเป็นอาสา ก็เยอะขึ้นด้วยทำให้เราทำงานได้เร็วขึ้น..”

ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลตำบลสันกลาง

“...ตั้งแต่อาจารย์เปิ้ลมาสอนแปรรูป ก๋าค่อยยังชั่วขึ้น พอมีรายได้บ้าง...”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

“...เครื่องอันใหม่มันก็ดีอยู่นะ ทำให้ปลารอดมากขึ้น...”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

“เปิ้ลสอนหมู่เฮาให้วัดค่าน้ำ ก่สามารถช่วยป้องกันไม่ให้ปลาตายได้...”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

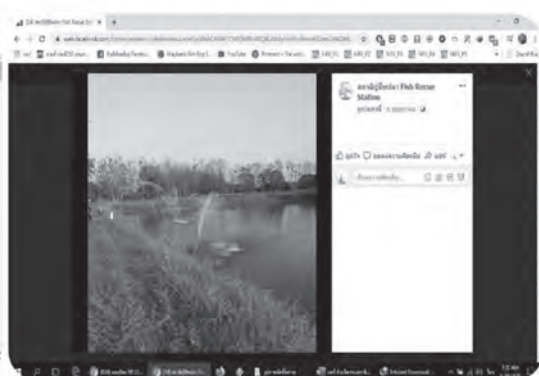
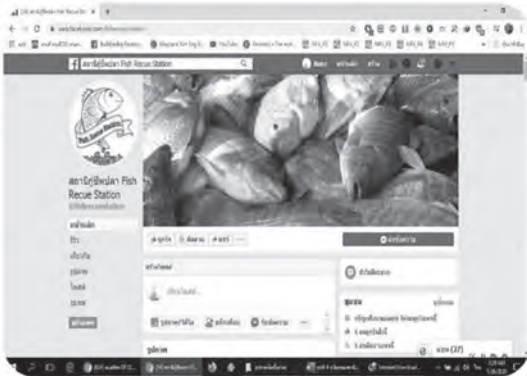
รูปภาพอุปกรณ์ในการช่วยเหลือเมื่อปลา มีภาวะปลาน้ำจืด

รูปภาพอุปกรณ์ในการช่วยเหลือเมื่อปลา มีภาวะปลาน้ำจืดในสถานที่จริง

รูปภาพการประสานงานและประชาสัมพันธ์แบบออนไลน์

รูปภาพการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์

รูปภาพกิจกรรมการแปรรูปปลานิล

กล่าวโดยสรุปนวัตกรรมในระยะที่ 2 เน้นถึงกระบวนการสำคัญ 3 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การบูรณาการการแก้ไขปัญหา ร่วมกับสถาบันการศึกษาคือมหาวิทยาลัยราชชมงคล ล้านนา ในการผลิตเครื่องผลิตออกซิเจน การอบรมการแปรรูปปลานิล ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครือข่ายในการดูแลอุปกรณ์และการช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาน้ำในระดัหมู่บ้าน เนื่องจากในขั้นตอนที่ 1 มีการผลิตเครื่องผลิตออกซิเจนไว้ในหมู่บ้านการหาสถานที่จัดเก็บอุปกรณ์ การดูแลรักษา และการกำหนดข้อตกลงในการใช้อุปกรณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ต้องมีการกำหนดร่วมกัน

ระหว่างเกษตรกรและผู้ค้าในแต่ละหมู่บ้าน นอกจากนั้นเพื่อลดความเสียหายให้ได้มากขึ้นจึงได้มีการจัดทำเครือข่ายอาสาช่วยเหลือในระดับหมู่บ้าน ผ่านการสื่อสารทั้งในระบบออนไลน์และระบบโทรศัพท์ และขั้นตอนที่ 3 การจัดทำข้อมูลตัวอย่างของปริมาณออกซิเจนในน้ำเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและนำไปเป็นตัวอย่างเพื่อหาแนวทางการแก้ไข โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณนา เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการเฝ้าระวังไม่เกิดปริมาณออกซิเจนที่น้อยกว่าค่ามาตรฐาน และสามารถหาแนวทางแก้ไขได้ก่อนที่จะเกิดสภาวะปลาน้ำในวงกว้าง

การดำเนินการนวัตกรรมในระยะที่ 3 (พ.ศ. 2564) ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. 2563 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางสามารถแก้ไขปัญหาปลาน้ำในวงกว้างได้เป็นอย่างดี แต่ทว่าในปี พ.ศ. 2564 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางและสถานีกู้ชีพปลาเผชิญความท้าทายใหม่ไม่ว่าจะเป็นอาหารปลาที่มีราคาแพงขึ้น การแพร่ระบาดของ COVID 19 ที่มีอย่างต่อเนื่องราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นทำให้ได้รับซื้อปลาไม่เข้าไปรับซื้อปลาหน้าบ่อ ทำให้ต้นทุนทางการผลิตและต้นทุนค่าขนส่งเพิ่มมากขึ้น ทำให้ทางคณะทำงานต้องมีการจัดประชุมหารือเพื่อหาทางออกโดยได้ข้อสรุปให้มีการเจรจากับผู้รับซื้อปลา ผลปรากฏว่าผู้รับซื้อปลาเจ้าเดิมก็ยินดีเข้ามาซื้อปลาหน้าบ่อแต่ขอราคาปลาที่ถูกกว่าเพื่อช่วยลดต้นทุนการขนส่ง แต่พอระยะเวลาผ่านไป 2 เดือนผู้รับซื้อเจ้าเดิมไม่ได้เข้าไปซื้อปลาหน้าบ่อตามที่เคยตกลงกันไว้ เนื่องจากไม่สามารถนำปลามาขายแข่งกับเจ้าอื่นได้เนื่องจากราคารับซื้อและภาระค่าน้ำมัน เพราะผู้รับซื้อเจ้าอื่นสามารถซื้อได้ในต้นทุนที่ต่ำกว่า ทางคณะทำงานจึงมีการหารือกันเพื่อหาทางออกซึ่งข้อสรุปที่ได้คือการจัดเวทีต่อรองราคาขายและราคาซื้อ ซึ่งทำให้สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง

“...ตอนไปคุยกับพ่อค้าที่เคยรับซื้อประจำ เขาบอกว่ามันไม่คุ้มที่จะขับรถเข้ามาหน้าบ่อเพราะน้ำมันมันแพง... เราก็เลยบอกเขาว่าเอาราคาที่พออยู่ได้ เขาก็ตกลงนะ...”

ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลตำบลสันกลาง

“...พอผ่านไปไม่นานรถก็ไม่เข้ามารับซื้อหน้าบ่ออีก เขาบอกว่าเจ้าอื่นเขาไม่ต้องขับรถเข้ามาไกลได้ราคาที่ถูกกว่า ทำให้ราคาขายของคนอื่นถูกกว่าเขาเลยอยู่ไม่ได้ เขาเลยขับรถไปซื้อที่ที่เป็นทางผ่านที่เอาปลาไปส่ง... เราเลยกลับมาประชุมและหาทางออกร่วมกันอีกที...”

รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

“...ตอนนั้นเราเลยตกลงกันว่าให้มีเวทีต่อรองเป็นรอบ ๆ ไป และทุกบ่อ
ขายราคาเท่ากันเอา...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

นอกจากนั้นปัญหาการใช้งานอุปกรณ์ของแต่ละหมู่บ้านกล่าวคือเนื่องจากอุปกรณ์ที่แต่ละ
หมู่บ้านมีเพียง 1-2 ชุดแต่เมื่อเกิดปลาขึ้นค้ำน้ำเป็นสถานการณ์ที่บ่อปลาหลายแห่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ
กันทำให้อุปกรณ์ไม่เพียงพอ รวมทั้งในบางครั้งผู้ที่ยืมอุปกรณ์ไปไม่ได้มีการนำมาคืนที่จุดเดิม
หรือเมื่อเอามาคืนก็ไม่พร้อมใช้งานไม่ว่าจะเป็นการที่อุปกรณ์ชำรุด หรือแม้แต่การไม่เติมน้ำมัน
ไว้ในอุปกรณ์ดังนั้นทางคณะกรรมการจึงมีการเชิญเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเข้าร่วมประชุมเพื่อที่จะทำ
ข้อตกลงรวมถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้งานอุปกรณ์ดังกล่าวซึ่งในปี 2564 มีโครงการ
1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย ซึ่งทางมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวและเป็น
มหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบในพื้นที่ตำบลสันกลาง ทำให้เริ่มมีการทำอุปกรณ์เพิ่มออกซิเจนราคาถูก
ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล สามารถประดิษฐ์ไว้ใช้เองในบ่อของตนเองได้ และใช้อุปกรณ์ในหมู่บ้าน
สำหรับคนที่ไม่มีกำลังทรัพย์หรือกรณีที่เกิดปลาขึ้นค้ำน้ำอย่างรุนแรงและไม่สามารถจัดการตนเอง
ได้ในบ่อ รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ไว้ที่สำนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง เพื่อเป็น
ศูนย์เรียนรู้ที่อยู่ในพื้นที่เมื่อกรณีโครงการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัยสิ้นสุดลง และทางคณะกรรมการ
เกษตรกรและมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ยังมีการแก้ไขปัญหาในเรื่องของการป้องกันไฟช็อต
ไฟรั่วเมื่อมีการใช้เครื่องเพิ่มออกซิเจน โดยการจัดทำอุปกรณ์กล่องกันน้ำฝนใส่ปลั๊กไฟอีกด้วย

“...ตอนเอาไปมีน้ำมันเต็ม พอตอนเอามาคืนน้ำมันไม่มี ทำให้เอาไปใช้ไม่ได้
ปลาตายหมดเลย...”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

“...บางทีพอไปถึงหน้าบ่อ มอเตอร์เสียทำอะไรไม่ได้ ไม่รู้เหมือนกันจะพูด
ยังไงดี... บางทีไปถึงอุปกรณ์ไม่อยู่ ไม่เซ็นซื้อด้วยเลยไม่รู้จะไปตามทีใคร...”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

“...เครื่องของอาจารย์อันใหม่ดีนะ เป็ลทำให้สามารถเพิ่มออกซิเจนได้ดี
กว่าเดิม... เคลื่อนย้ายง่ายกว่า”

ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลตำบลสันกลาง

“...ทางอาจารย์เขาเตรียมอุปกรณ์ไปสาธิตการทำในแต่ละหมู่บ้าน
ทางเกษตรกรที่เขาสนใจเขาก็มา บางคนเขาอยากทำเลยเขาก็เตรียมอุปกรณ์
มาเอง...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

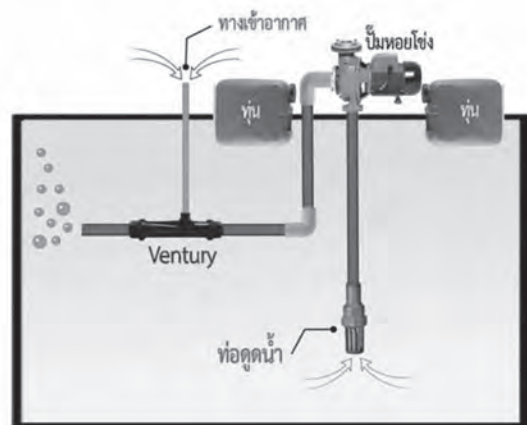
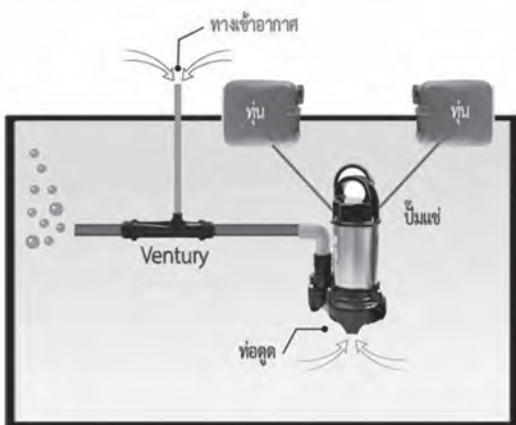
“...มันเป็นต้นทุนนะ คนที่พร้อมเค้าก็สามารถทำได้เลย คนที่ไม่พร้อมก็ยังมี
มายืมของส่วนกลางหมู่บ้านอยู่”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

รูปภาพกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในพื้นที่ตำบลสันกลาง

รูปภาพแสดงการจัดทำอุปกรณ์ระบบการเติมอากาศ จุดเรียนรู้ หน้าสำนักงาน อบต. สันกลาง

รูปภาพกล่องกันน้ำฝนใส่ปลั๊กไฟ

นอกจากนั้นทางมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุพรรณบุรียังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ทั้งในส่วนของการตรวจวัดคุณภาพ และการนำข้อมูลจากการสำรวจการจัดทำแผนที่ภาษีมา (LTAX GIS) ประยุกต์ใช้กับ สถานีสูบน้ำบาดาล เช่น การวางหมุดบ่อปลา เพื่อบันทึกข้อมูลพื้นที่ การใช้ประโยชน์ การวางแผนการผลิต และด้านแหล่งน้ำสำหรับเลี้ยงปลา เป็นต้น และยังได้ทดลองระบบที่สามารถรายงานเรียลไทม์ไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางซึ่งคาดว่าจะถูกนำมาใช้ในอนาคต

“...ทางอาจารย์เค้าก็มาสอนใช้เครื่องวัดคุณภาพน้ำนะ และจะมีกล่อง ๆ ไว้วัด กล่องนี้จะส่งข้อมูลไปเอง...”

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตำบลสันกลาง

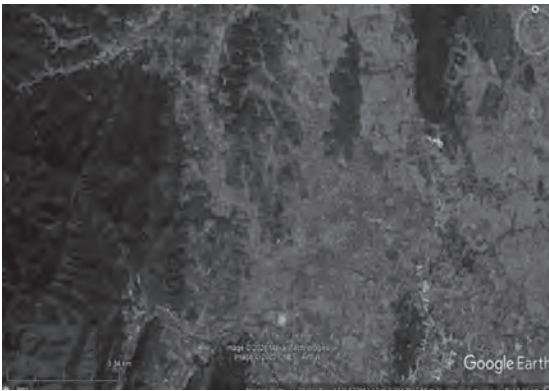
“...ตอนลงแผนที่บ่อของเกษตรผู้เลี้ยงปลาในแผนที่ภาษี ก็ชัดเจนขึ้นทำให้เราสามารถที่จะดูขนาดของแปลงบ่อได้ดีพลาดน้อย ใช้ในการเก็บภาษีได้อย่างเที่ยงตรงขึ้น...”

รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

รูปภาพการวัดค่าออกซิเจนในน้ำ

รูปภาพแสดงแผนที่ภาษีกับบ่อเลี้ยงปลาของเกษตรกร

บัญชีภาษีที่ดิน	
บ่อเลี้ยงปลา_001	11/2000
บ่อเลี้ยงปลา_002	4/000 01/000
บ่อเลี้ยงปลา_003	3/18
บ่อเลี้ยงปลา_004	ถนน/คัน
บ่อเลี้ยงปลา_005	4/000
บ่อเลี้ยงปลา_006	ถนน/คัน
บ่อเลี้ยงปลา_007	3/000
บ่อเลี้ยงปลา_008	1/0
บ่อเลี้ยงปลา_009	ถนน
บ่อเลี้ยงปลา_010	1/2
บ่อเลี้ยงปลา_011	ถนน
บ่อเลี้ยงปลา_012	ถนน
บ่อเลี้ยงปลา_013	3/000-0000-00-1
บ่อเลี้ยงปลา_014	ถนน
บ่อเลี้ยงปลา_015	ถนน
บ่อเลี้ยงปลา_016	ถนน/คัน
บ่อเลี้ยงปลา_017	ถนน/คัน
บ่อเลี้ยงปลา_018	ถนน/คัน
บ่อเลี้ยงปลา_019	ถนน/คัน
บ่อเลี้ยงปลา_020	ถนน/คัน

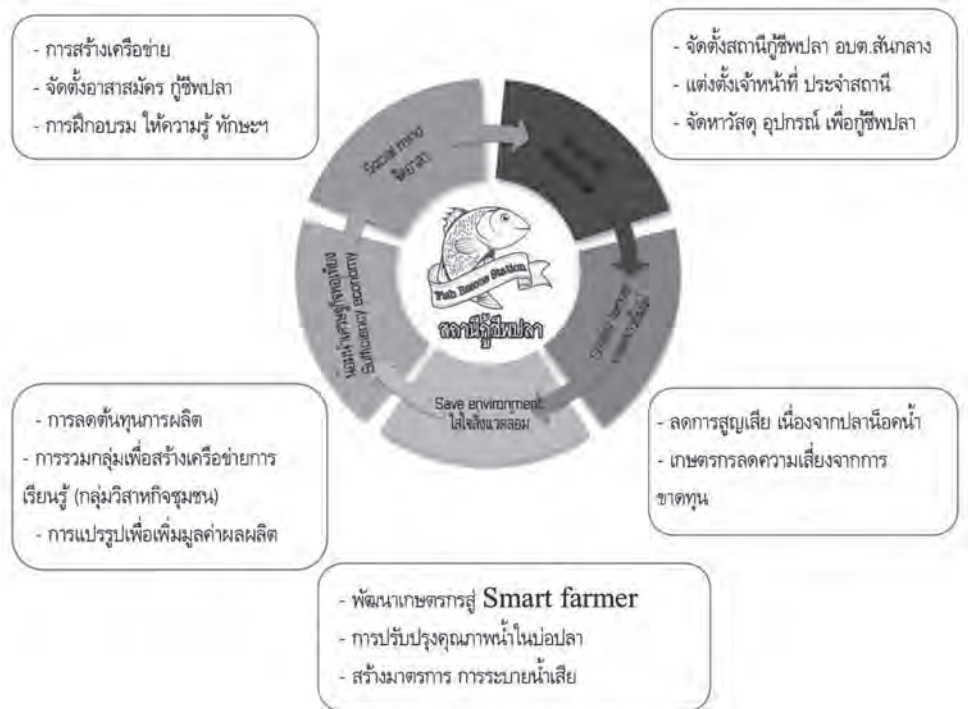
นอกจากนั้นกิจกรรมที่มีความสำคัญและยังคงทำมาต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 คือ การขยายเครือข่ายจิตอาสาพิทักษ์ปลา เพราะเมื่อเกิดสภาวะปลาน้ำจืด เกษตรกรเจ้าของแปลงไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมดการมีจิตอาสาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ลดความเสียหายได้ซึ่งทางคณะทำงานได้มีการประชาสัมพันธ์ทุกปีและมีการขยายเครือข่ายอาสาทุกปี

รูปภาพอาสาสมัครให้การช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลที่ประสบปัญหาปลาน้ำจืด

การดำเนินงานของนวัตกรรมในระยะที่ 3 แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยที่ขั้นตอนที่ 1 เน้นการปรับปรุงเครื่องผลิตออกซิเจนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการป้องกันไฟรั่วที่บ่อปลาเมื่อเกิดภาวะฝนตก ซึ่งเป็นการพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่องกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ล้านนาผ่านโครงการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย รวมทั้งในการดำเนินงานของโครงการดังกล่าว ยังมีการขยายกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณออกซิเจนในบ่อเลี้ยงปลาเพื่อหา แนวทางป้องกันให้เกิดความเสียหายน้อยลง และขั้นตอนที่ 2 เป็นการใช้แผนที่ภาษีร่วมกับการเก็บข้อมูลของเกษตรกรเลี้ยงปลาเพื่อใช้เป็นข้อมูลแจ้งที่อยู่ของเกษตรกรทำให้สามารถเข้าถึง พื้นที่ได้โดยใช้ระยะเวลาในน้อยที่สุด รวมถึงการขยายเครือข่ายอาสาสมัครผู้ช่วยปลาในแต่ละหมู่บ้าน ให้มีเพิ่มมากขึ้น โดยทั้งแกนนำของหมู่บ้านและแกนนำของชมรมผู้เลี้ยงปลาเข้ามามีส่วนร่วมรณรงค์กับ องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางเพื่อทำให้เครือข่ายมีทั้งจำนวนและกระจายตัวในพื้นที่ให้ มากที่สุดเพื่อลดระยะเวลาในการเข้าช่วยเหลือ โดยเมื่อดำเนินโครงการแล้วทางองค์การบริหาร ส่วนตำบลสันกลางและเครือข่ายในสถานีผู้ช่วยปลายังได้มีการถอดบทเรียนความสำเร็จถึง หลักการทำงานร่วมกันของคนสันกลางคือ Model 5S 1) Social mind จิตอาสา 2) Save fish ช่วยปลารอด 3) Smiley farmer เกษตรกรยิ้มได้ 4) Save environment ใส่ใจสิ่งแวดล้อม 5) Sufficiency economy น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง ดังแสดงในแผนภาพที่ 7

แผนภาพแสดง Model 5S for : สถานีผู้ช่วยปลา องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง (2563)

ปัจจัยความสำเร็จและความท้าทายของโครงการสถานีกู้ชีพปลา

ความท้าทายหรือปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับโครงการแตกต่างกันไปในแต่ละปี โดยในปี พ.ศ. 2562 เป็นปีแรกที่เริ่มโครงการ ซึ่งความท้าทายสำคัญคือการสร้างความเข้าใจและปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงปลาจากการทำตามประสบการณ์หรือความเคยชินมาสู่การเลี้ยงปลาแบบมีหลักวิชาการ การสื่อสารทำความเข้าใจจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการประดิษฐ์อุปกรณ์ช่วยเหลือเมื่อเกิดปลาน็อคน้ำ ซึ่งในปี 2563 อุปกรณ์ได้ถูกพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและสามารถนำไปติดตั้งที่แต่ละหมู่บ้าน แต่ก็เกิดประเด็นของการใช้อุปกรณ์ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการคืนอุปกรณ์ หรือการให้อุปกรณ์อยู่ในสภาพที่พร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ จนเป็นความท้าทายของคณะทำงานที่จะทำอย่างไรให้เกษตรกรทำตามกฎกติกาที่กำหนดร่วมกันไว้ ซึ่งเมื่อมีการพูดคุยกันทุกหมู่บ้านและมีการจัดทำระบบทะเบียนและการดูแลควบคุมของคณะทำงาน ทำให้ปัญหาดังกล่าวหมดไป แต่ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID 19 เป็นความท้าทายใหม่ในปี พ.ศ. 2564 คือการที่ผู้รับซื้อปลาไม่มารับซื้อปลาหน้าบ่อ ถึงแม้ว่าจะเคยมีการทำข้อตกลงกันไว้ก่อนแล้ว เพราะผู้รับซื้อไม่สามารถที่จะนำไปขายต่อได้เพราะต้นทุนสูงกว่าเจ้าอื่น ดังนั้นการจัดเวทีกลางจึงเป็นทางออกสำหรับความท้าทายดังกล่าว

ปัจจัยความสำเร็จของโครงการสถานีกู้ชีพปลาที่สำคัญคือวัฒนธรรมในการทำงานร่วมกันคนในพื้นที่ตำบลสันกลางที่เป็นแบบเครือข่ายจิตอาสา เนื่องจากสถานีกู้ชีพปลาเป็นนวัตกรรมที่เกิดเป็นลำดับที่ 7 โดยนวัตกรรมสถานีเกษตร วิถีพอเพียง เป็นนวัตกรรมที่เกิดการสร้างการทำงานร่วมกันแบบจิตอาสาตั้งแต่การบูรณาการของส่วนราชการด้านการเกษตร ไม่ว่าจะเป็น ได้แก่ ศูนย์บริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ศูนย์บริหารจัดการศัตรูพืช ชุมชน ศูนย์จัดการดินและปุ๋ยชุมชนโดยรวบรวมเอาภารกิจของแต่ละศูนย์มาทำงานภายใต้แนวทางเดียวกัน รวมถึงการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อร่วมกันในการแก้ไขปัญหาในการลดใช้สารเคมีร่วมกันและใช้เชื้อราในการกำจัดศัตรูพืช จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการบูรณาการการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายทั้งในระดับส่วนราชการในพื้นที่ และกลุ่มเกษตรกร นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางยังเน้นย้ำความสำคัญของการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายและการทำงานร่วมกันโดยการทำจัดทำนวัตกรรมสันกลางอาหารปลอดภัย เป็นการต่อยอดเมื่อลดการใช้สารเคมีโดยการทำปุ๋ยน้ำหมักร่วมกัน การตรวจประเมินภาวะเสี่ยงสารพิษตกค้างในโลหิตกลุ่มเกษตรกรตำบลสันกลาง การส่งเสริมให้เกิดการบริโภคอาหารปลอดภัย และการส่งเสริมการผลิตส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรโดยใช้มาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practice) ระบบการจัดการคุณภาพด้านการผลิตทางการเกษตรที่สามารถควบคุมระบบการผลิต

ให้ผลผลิตมีความปลอดภัยและสร้างมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตรทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการจัดโครงการ “คนสันกลาง 3 วัย ร่วมใจสร้างเสริมสุขภาพ 3 อ. 2 ส. ตามแบบวิถีล้านนา” เพื่อรณรงค์และสร้างกระแสให้ประชาชนมีความรู้และทักษะการสร้างสุขภาวะที่ดี โดยส่งเสริมให้ประชาชนทั้ง 3 วัย มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพของตนเอง และครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการนวัตกรรมสันกลางวิถีธรรม วิถีไทย วิถีพอเพียง นวัตกรรมเยาวชนต้นกล้าสันกลาง นวัตกรรมสันกลาง 5G+ และนวัตกรรมการบูรณาการสันกลางวิถีธรรม วิถีไทย วิถีพอเพียงของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ซึ่งนวัตกรรมดังกล่าวเป็นนวัตกรรมที่ส่งเสริมค่านิยมวัฒนธรรมในการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนทำให้ในการดำเนินการสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการดำเนินงานของโครงการสถานีกู้ชีพปลาจึงเกิดขึ้นได้ครบทุกหมู่บ้าน

แปรรูปขยะจากเปลือกไข่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการพัฒนา
เศรษฐกิจ
ฐานราก

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก*
และคณะ**

ความเป็นมา

บทนำ

ตำบลนาพันสาม ในอดีตนั้นคือตำบลนาขลุ่ ในสมัยนั้นนาขลุ่ขึ้นอยู่กับตำบลสำมะโรง เพราะเป็นตำบลไม่ใหญ่นัก ประชากรของตำบลนาขลุ่ก็มีน้อย ประกอบกับการตั้งกำนันก็มีแต่ผู้มีอิทธิพลมาก ขาดความสามัคคีกันทางอำเภอจึงให้ไปขึ้นกับตำบลสำมะโรงไปก่อน ครั้นต่อมาคนในตำบลนาขลุ่มากขึ้น อำเภอจึงตั้งเป็นตำบล ขึ้นกับอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาได้ย้ายไปขึ้นกับอำเภอเมือง เนื่องจากการเดินทางไม่สะดวก ไม่มีถนน มีแต่ทางคนเดินเท่านั้นและทางเรือ และการเปลี่ยนมาเป็น ตำบลนาพันสาม นั้นด้วยเหตุ 2 ประการ 1. ตำบลนาพันสามนั้น ในอดีตสมัย มีผู้เล่าว่ามีนาอยู่ 3,000 ไร่ จึงตั้งตำบลตามนั้น 2. ตำบลนาพันสาม คงจะตั้งตำบลตามความเจริญของหมู่บ้านนั่นเอง เมื่อหมู่บ้านใดมีคนอยู่มากและเป็นหมู่บ้านที่เจริญกว่าหมู่บ้านอื่นในเขตนั้น ก็ยกหมู่บ้านนั้นแหละขึ้นเป็นตำบล ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง ตำบลนาพันสาม มีเนื้อที่ประมาณ 25.040 ตารางกิโลเมตร (หรือประมาณ 15,650 ไร่)

* ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ บัวหล้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, นายดุสิต รัฐศีล นักวิจัย, นางศญาพัฒน์ กิตติสารวัฒน์ นักวิจัย

มีที่ตั้งและระยะห่างจากอำเภอเมืองเพชรบุรี หมู่ 1 ห่างจากอำเภอ 9 กิโลเมตร, หมู่ 2 ห่างจากอำเภอ 9 กิโลเมตร, หมู่ 3 ห่างจากอำเภอ 15 กิโลเมตร, หมู่ 4 ห่างจากอำเภอ 12 กิโลเมตร, หมู่ 5 ห่างจากอำเภอ 18 กิโลเมตร, หมู่ 6 ห่างจากอำเภอ 8 กิโลเมตร, หมู่ 7 ห่างจากอำเภอ 12 กิโลเมตร, หมู่ 8 ห่างจากอำเภอ 10 กิโลเมตร, หมู่ 9 ห่างจากอำเภอ 19 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลสามะโรง ตำบลโพพระ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลหนองพลับ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

จำนวนหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านนาขลุ้, หมู่ที่ 2 บ้านนาขลุ้, หมู่ที่ 3 บ้านฝั่งท่า-นาโตนด, หมู่ที่ 4 บ้านนาหัวเรือ-โรงแถว, หมู่ที่ 5 บ้านดอนมะขามช้าง, หมู่ที่ 6 บ้านนาพันสาม, หมู่ที่ 7 บ้านฝั่งท่า-คลองใหญ่, หมู่ที่ 8 บ้านดอนหัวกรวด-นาพรม, หมู่ที่ 9 บ้านดอนแดง

ประชากร หมู่ที่ 1 บ้านนาขลุ้ จำนวน 388 คน, หมู่ที่ 2 บ้านนาขลุ้ จำนวน 269 คน, หมู่ที่ 3 บ้านฝั่งท่า-นาโตนด จำนวน 498 คน, หมู่ที่ 4 บ้านนาหัวเรือ-โรงแถว จำนวน 639 คน, หมู่ที่ 5 บ้านดอนมะขามช้าง จำนวน 539 คน, หมู่ที่ 6 บ้านนาพันสาม จำนวน 455 คน, หมู่ที่ 7 บ้านฝั่งท่า-คลองใหญ่ จำนวน 359 คน, หมู่ที่ 8 บ้านดอนหัวกรวด-นาพรม จำนวน 408 คน, หมู่ที่ 9 บ้านดอนแดง จำนวน 272 คน

ภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะต่อการเพาะปลูกและทำการเกษตร มีเนื้อที่ประมาณ 25.040 ตารางกิโลเมตร มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้น 3,755 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก จากสภาพพื้นที่จึงสามารถกำหนดตำแหน่งจุดยืนทางยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านเส้นทางคมนาคมและเส้นทางสำหรับขนส่งผลผลิตทางการเกษตร และพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาด้านเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านแหล่งน้ำทางเกษตรตำบลนาพันสามมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ดังนี้ คลองระบายน้ำดี 18 และคลองระบายน้ำดี

การคมนาคมขนส่งของตำบลนาพันสาม สามารถติดต่อระหว่างชุมชนได้สะดวกโดยทางรถยนต์ โดยมีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ได้แก่ 1) ทางหลวงหมายเลข 3177 (หาดเจ้าสำราญ) สามารถเชื่อมการคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอบ้านแหลม ได้สะดวก 2) สี่แยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3177 ที่ตำบลหนองพลับ อำเภอเมืองเพชรบุรี เข้าสู่อำเภอบ้านแหลมโดยผ่านตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมืองเพชรบุรี ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นถนนลาดยางสภาพถนนใช้การได้ดี 3) สี่แยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข

3177 ที่ตำบลหนองพลับ อำเภอเมืองเพชรบุรี เข้าสู่อำเภอท่ายางโดยผ่านตำบลหนองพลับ ตำบลดอนยาง อำเภอเมืองเพชรบุรี ตำบลหนองจอก ตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นถนนลาดยางสภาพถนนใช้งานได้ดี

ปัจจุบันการจราจรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ไม่มีปัญหาการจราจรติดขัด แต่จะมีปัญหาในเรื่องของรถยนต์เพื่อการเกษตร รถไถเดินตาม รถเกี่ยวข้าว ซึ่งจะไม่ค่อยมีไฟส่องสว่างทำให้มีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ทางสายหลักช่วงผ่านกลางหมู่บ้าน ทางแยกต่าง ๆ และด้วยน้ำหนักรถที่มาก การสัญจรส่งผลให้ถนนได้รับความชำรุด เสียหาย สภาพถนนภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ถนนส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนนเข้าพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นถนนลูกรัง การไฟฟ้ามีใช้ทั้งหมดเต็มพื้นที่ทุกหมู่บ้าน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล แหล่งน้ำธรรมชาติ บึง หนอง และอื่น ๆ 23 แห่ง แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น บ่อน้ำตื้น 11 แห่ง, ถังเก็บน้ำ 24 แห่ง

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา เลี้ยงสัตว์ และประกอบอาชีพทำขนมหวาน ซึ่งตำบลนาพันสาม มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 15,650 ไร่ จำนวน 933 ครัวเรือน เศรษฐกิจพอเพียงท้องถิ่นด้านการเกษตรและแหล่งน้ำ 23 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ผาย, ประตูปิด-เปิด น้ำ 4 แห่ง ถังเก็บน้ำ คสล. 5 แห่ง สระน้ำ 2 แห่ง และมวลชนจัดตั้ง กลุ่มเกษตรกรทำนา 650 คน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 150 คน กลุ่มผู้สูงอายุ 400 คน กลุ่มแม่บ้าน 150 คน และมีหน่วยธุรกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ปืมน้ำมันและก๊าซขนาดเล็ก 1 แห่ง โรงสีขนาดเล็ก 1 แห่ง สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกเป็นขนมหวาน ฝอยทอง ทองหยอด ฯลฯ

ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม มีสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขต 2 แห่ง คือ 1) โรงเรียนวัดนาพรม สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 8 ครู 14 คน นักเรียน 204 คน 2) โรงเรียนบ้านดอนมะขามช้าง สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ครู 10 คน นักเรียน 92 คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม 2 แห่ง คือ 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดนาพรม สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 8 ครู 2 คน นักเรียน 40 คน 2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดอนมะขามช้าง สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ครู 2 คน นักเรียน 30 คน

ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การนับถือศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลนาพันสาม นับถือศาสนาพุทธ ประเพณีและงานประจำปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม คือ ประเพณีลอยกระทงและประเพณีแข่งขันเรือมาด การละเล่นพื้นบ้านวัวเทียมเกวียน การตักบาตรพระหลังเกวียน ประเพณีการแต่งงานหลังเกวียน ประเพณีการเทศมหาชาติประจำปีทุกหมู่บ้าน วัฒนธรรมภูมิปัญญาขนมหวาน ภูมิปัญญาบ้านทรงไทย ภูมิปัญญาเห่เรือบอก

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละด้านการทำงาน ทำผา ทำบ้านทรงไทย ด้านการปั้นหัวสัตว์ ด้านการจักสาน ทำงอบวัว ชุ่มไก่ ช้อง ตระแกรง ด้านการทำไข่เค็ม ด้านการทำน้ำตาลโตนด ด้านการทำยา หมอกกลางบ้าน ด้านการทำพิธีกรรมทำขวัญนาคน ด้านการทำเรือมาด

องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม สามารถแจกแจงย้อนหลัง 5 ปีงบประมาณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2563 ได้ดังนี้ 1) ปี 2559 มีรายรับทั้งสิ้น จำนวน 32,778,868.36 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น จำนวน 32,961,082.13 บาท 2) ปี 2560 มีรายรับทั้งสิ้น จำนวน 31,090,911.36 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น จำนวน 28,319,157.78 บาท 3) ปี 2561 มีรายรับทั้งสิ้น จำนวน 27,235,381.90 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น จำนวน 34,606,018.60 บาท 4) ปี 2562 มีรายรับทั้งสิ้น จำนวน 23,303,727.86 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น จำนวน 23,312,464.55 บาท และ 4) ปี 2563 มีรายรับทั้งสิ้น จำนวน 32,031,465.27 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น จำนวน 34,148,465.27 บาท

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบันวิสัยทัศน์องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามมีวิสัยทัศน์ คือ **“ตำบลนาพันสามเป็นชุมชนน่าอยู่ ควบคู่ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคมสะดวก สาธารณูปโภคครบครัน มีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ชุมชนมีส่วนร่วม ก้าวหน้าเศรษฐกิจ”** โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามได้กำหนดพันธกิจหลักที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

พันธกิจที่ 1 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปการ ระบบสาธารณูปโภคให้มีมาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ จัดให้มีการพัฒนา ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษา ถนน สะพาน ทางเท้า ท่อระบายน้ำ รางระบายน้ำ ฯลฯ พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบประปา เพื่อการอุปโภคบริโภค ขยายเขตไฟฟ้าและติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ พัฒนาระบบจราจร และงานผังเมือง

พันธกิจที่ 2 พัฒนาคุณภาพชีวิต และการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอบรมให้ความรู้กับประชาชนในการพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมกลุ่มอาชีพและแก้ไขปัญหาการว่างงาน สนับสนุนให้มีการบริการสาธารณสุขให้ทั่วถึงและเป็นมาตรฐาน สนับสนุนการแข่งขันกีฬาและการพัฒนาด้านกีฬาต่าง ๆ สนับสนุนการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิต (เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้ป่วยเอดส์) สนับสนุนการจัดกิจกรรมโครงการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติด รวมทั้งส่งเสริมการรักษา

ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสนับสนุนการช่วยเหลือป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

พันธกิจที่ 3 ส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพและเศรษฐกิจที่มั่นคง ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสินค้าทางการเกษตรและการแปรรูปสินค้าการเกษตร การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์และการบรรจุภัณฑ์ สนับสนุนการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ และการจัดการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และสนับสนุนการจัดกิจกรรมและการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุน การบริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

พันธกิจที่ 4 พัฒนาและส่งเสริมการศึกษา ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาทุกช่วงวัย ทุกระดับ ให้เกิดการเรียนรู้ทุกรูปแบบ รวมถึงการพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศ เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สนับสนุนให้มีการก่อสร้างปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษา วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเพียงพอ ส่งเสริม เผยแพร่ และอนุรักษ์ ศิลปะวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯ

พันธกิจที่ 5 พัฒนาการบริหารจัดการในองค์กรตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพิ่มศักยภาพในการทำงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานด้านประสิทธิภาพ ความโปร่งใส รวดเร็วและถูกต้อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการป้องกันการทุจริต ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและจัดกิจกรรมการส่งเสริมความสามัคคี ส่งเสริมและสนับสนุนการให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพลเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกรูปแบบ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ระบบ ICT ส่งเสริมและสนับสนุนจัดให้มีการพัฒนารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ ตามนโยบายของ คสช.

ความเป็นมา

เนื่องจากตำบลนาพันสาม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านประกอบอาชีพทำขนมเมืองเพชรบุรีที่ต้องใช้ไข่เป็ดเป็นส่วนผสมหลัก ซึ่งแต่ละวันต้องใช้ไข่เป็ด

จำนวนมากในการผลิตขนมส่งตามร้านในเขตเมือง และเนื่องจากจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ดังนั้น สินค้าที่ระลึกประเภทขนมจึงกลายเป็นสินค้าหลักอันหนึ่งในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ และนั่นคือจุดเริ่มต้นของปัญหาขยะที่เกิดจากเปลือกไข่เป็ดที่เหลือทิ้งไว้เป็นจำนวนมาก

ก่อนที่ประเทศไทยจะส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศไทย การทำขนมเมืองเพชรบุรีเป็นการทำเพื่อบริโภคกันภายในครัวเรือน และจำหน่ายภายในพื้นที่ซึ่งมิใช่เป็นกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ ดังนั้น ขยะที่เกิดขึ้นจากเปลือกไข่เป็ดจึงมีจำนวนน้อยและสามารถกำจัดได้ทัน อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลไทยส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 และกำหนดให้แต่ละพื้นที่มีสินค้าหลักของตนเองเพื่อนำเสนอนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศไทย ชาวบ้านในตำบลนาพันสามจึงดึงเอาศักยภาพของตนเองที่โดดเด่นขึ้นมาตอบสนองนโยบายรัฐบาล จึงได้สร้างอัตลักษณ์ตำบลขนมหวานเมืองเพชรบุรีขึ้นมา เป็นเหตุให้การผลิตขนมหวานที่จากเดิมมีจำนวนประมาณ 5 - 10 ครัวเรือน กลายเป็น 47 ครัวเรือนในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งทำให้ความต้องการใช้ไข่เป็ดมาเป็นส่วนผสมของขนมหวานเพิ่มขึ้นจากวันละ 100 - 200 ฟอง เป็นวันละ 15,000 ฟอง ส่งผลต่อทำให้เกิดขยะจากเปลือกไข่เป็ดเพิ่มขึ้นจำนวนมากจนกำจัดไม่ทัน

ปัญหาขยะจากเปลือกไข่เป็ดในตำบลนาพันสาม เป็นปัญหาสะสมมายาวนานกว่า 20 ปี ในแต่ละวันมีขยะเปลือกไข่เป็ดและไข่ไก่รวมกันประมาณ 1,500 กิโลกรัมต่อวัน และทิ้งเอาไว้ตามถังขยะสาธารณะริมทางเท้าที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าจนเกิดการเน่าและส่งกลิ่นเหม็นเป็นมลพิษ นอกจากนี้ยังกลายเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื้อโรคที่มาจากหนูที่มาอาศัยอยู่ตามกองขยะเปลือกไข่เป็ด จนมีแนวโน้มเกิดโรคระบาดจากสัตว์สู่คนได้ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม จึงเล็งเห็นถึงปัญหาขยะจากเปลือกไข่เป็ดที่มีจำนวนมากและเป็นปัญหามาอย่างยาวนาน ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามมีงบประมาณจำกัดอยู่ที่ปีละ 28 ล้านบาท ซึ่งต้องเบิกจ่ายในรายจ่ายประจำและรายจ่ายตามยุทธศาสตร์ ซึ่งงบประมาณมีไม่เพียงพอต่อการกำจัดขยะจากเปลือกไข่เป็ด ดังนั้น จึงหาแนวทางในการกำจัดขยะจากเปลือกไข่เป็ดด้วยวิธีสร้างสรรค์ในแบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่แปลงขยะเปลือกไข่เป็ดให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงคิดโครงการนวัตกรรมแปรรูปขยะเปลือกไข่ขึ้นมา

โครงการนวัตกรรมแปรรูปขยะเปลือกไข่ เป็นนวัตกรรมที่มีความโดดเด่น เนื่องจากได้นำขยะเปลือกไข่ที่เป็นปัญหาของชุมชนมาประมาณ 20 ปี มาทำผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้ขยะหมดไปสร้างรายได้ สร้างอาชีพ สร้างสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม สร้างการท่องเที่ยวให้กับชุมชน โดยแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ 3 ประเภทดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์การเกษตร ได้แก่ แคลเซียมเปลือกไข่สำหรับโค/

กระบือ แคลเซียมเปลือกไข่สำหรับสัตว์ปีก (ไก่/นก) ปุ๋ยเปลือกไข่ เปลือกไข่กลายเป็นต้นไม้เปลือกไข่ไล่แมลง 2) ด้านอุปโภคบริโภค ได้แก่ ข้าวสารแคลเซียมเปลือกไข่ เปลือกไข่กรองน้ำมัน เปลือกไข่ลดความขม ผงขัดหม้อจากเปลือกไข่ เจลแอลกอฮอล์ระดับเปลือกไข่ สบู่เปลือกไข่ ด้านโควิด COVID-19 และ 3) ด้านสิ่งประดิษฐ์ของที่ระลึก ได้แก่ เรซินพวงกุญแจเปลือกไข่ สวนถาดเปลือกไข่ดินแดนมหัศจรรย์ กระเช้าแทนใจ แจกันดอกไม้จากเปลือกไข่ กรอบรูปสุดเก๋ โมบายแสนชน ซอดอกไม้สีอรัก เปลือกไข่เทียนหอม เคสโทรศัพท์เปลือกไข่ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของโครงการ

โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อแปรรูปขยะจากเปลือกไข่เปิดเป็นสินค้าอื่นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ
- 2) เพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนตำบลนาพันสาม
- 3) เพื่อส่งเสริมให้พื้นที่ตำบลนาพันสามเป็นแหล่งเรียนรู้การแปรรูปขยะที่ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้

กระบวนการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน (How to)

ภารกิจสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ทุกคนตระหนักและรับรู้ร่วมกันมาอย่างยาวนานคือ ปัญหาขยะจากเปลือกไข่เปิด

จุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาคือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามใช้วิธีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในลักษณะที่เรียกว่า “สภากาแฟ” ซึ่งเวทีสนทนามีผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานต่าง ๆ และภาคประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน กศน. อสม. รพ.สต. จิตอาสา เกษตรอำเภอ เป็นต้น จะจัดประชุมกันในทุก ๆ เดือน (ทุกวันที่ 12 ของเดือน) โดยใช้พื้นที่ของวัดนาพรมเป็นสภากาแฟทุกเดือน เนื่องมาจากเป็นวัดเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และมีตำนานเล่าขานมาหลายชั่วอายุคน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ตั้งของเศียรพระศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของชาวตำบลนาพันสาม อีกทั้งวัดยังเป็นเป็นสถานที่ที่เป็นกลางปลอดภัยทางการเมือง ใคร ๆ ก็สามารถเข้ามาที่วัดได้ ประกอบกับ เจ้าอาวาสวัดนาพรมนั้น เป็นพระนักพัฒนาที่เป็นที่นับถือของประชาชนในพื้นที่ การใช้พื้นที่ของวัดนาพรมโดยการนำของเจ้าอาวาสทำให้ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

สภาภาพ เป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเสนอประเด็นเพื่อนำไปสู่การแก้ไขหรือพัฒนาได้อย่างเท่าเทียมกัน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ปัญหาขยะจากเปลือกไข่เป็ดยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเนื่องจากการเก็บขยะจากเปลือกไข่เป็ดทำได้ยากมากยิ่งขึ้นจากระบบเว้นระยะห่างทางสังคม และประชาชนยังหวาดระแวงเรื่องการติดต่อสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตาม ในการประชุมสภาภาพ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) นำเสนอความคิดเห็นในเชิงสุขภาพที่ต้องการนำเปลือกไข่เป็ดมาเป็นส่วนผสมการทำเจลแอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อโรคโควิด ในขณะที่โรงเรียนนาพรม และ กศน.นาพันสาม ได้เสนอความคิดเห็นเปลี่ยนเปลือกไข่เป็ดเป็นสบู่ฆ่าเชื้อโรค เนื่องจากเปลือกไข่เป็ดมีสารกำมะถันที่เหมาะสมกับการทำสบู่ฆ่าเชื้อ หรือประดิษฐ์เป็นของใช้ประดับตกแต่งต่าง ๆ ได้ ในขณะที่ชาวบ้านนำเสนอให้นำเปลือกไข่เป็ดเป็นปุ๋ยใส่ในนาข้าว เป็นต้น

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ได้เก็บประเด็นจากสภาภาพมาพิจารณา และเริ่มกำหนดวิสัยทัศน์ที่ต้องลดปริมาณขยะจากเปลือกไข่เป็ดให้ได้ภายใน 1 ปี หลังจากนั้นจึงเริ่มให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องการแปรรูปเปลือกไข่เป็ดให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม และ กศน.นาพันสาม ทำหน้าที่ร่วมกันผลักดันโครงการนวัตกรรมแปรรูปขยะเปลือกไข่โดยอาศัยความร่วมมือจากเจ้าอาวาสวัดนาพรมเป็นสื่อกลางในการชักจูงให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการแปรรูปขยะเปลือกไข่

องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม เริ่มต้นจากการจัดการเจ้าของขยะเปลือกไข่เป็ดก่อน โดยการใช้จิตอาสาสังคมผ่านโครงการหน้าบ้านหน้ามองเพื่อป้องกันมิให้ชาวบ้านทิ้งขยะจากเปลือกไข่เป็ดไว้หน้าบ้านโดยไม่มีอุปกรณ์รองรับ และใช้หอกระจายข่าวหมู่บ้านเป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลลงสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะเปลือกไข่เป็ด

ในส่วนของการนำเปลือกไข่เป็ดแปรรูปเป็นปุ๋ย กศน.นาพันสาม และองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ร่วมกันให้ความรู้แก่ชาวบ้านผ่านหอกระจายข่าวและเวทีสภาภาพว่าเปลือกไข่เป็ดสามารถนำไปใส่ในนาข้าวได้และสามารถทดแทนปุ๋ยเคมีได้เป็นอย่างดี สภาพเปลือกไข่เป็ดมีจำนวนมากและย่อยสลายไม่ทันเนื่องจากเปลือกไข่มีขนาดใหญ่ ดังนั้น การจะนำไปเป็นปุ๋ยได้ต้องย่อยให้เปลือกไข่เป็ดมีขนาดเล็กให้มากที่สุด ดังนั้น กศน.นาพันสาม จึงทำหน้าที่ให้ความรู้ในวิธีการบดย่อยให้เปลือกไข่เป็ดมีขนาดเล็กกลงเพื่อทำให้ย่อยสลายได้ง่ายและรวดเร็ว ในกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ยุ่งยากและไม่ต้องใช้เทคโนโลยี องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางแจ้งข้อมูลให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวไปรับเปลือกไข่เป็ดที่ใส่ไว้แล้วในกระสอบไปย่อยสลายเอง แล้วนำไปเป็นปุ๋ยใส่ในนาข้าวได้ทันที และจากการประเมินของ

องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสามารถลดต้นทุนปุ๋ยได้ถึงปีละ 500,000 บาท

รูปภาพปุ๋ยเปลือกไข่เปิดบดหยาบบรรจุถุงพร้อมใช้งาน

ถ่ายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ ศูนย์เรียนรู้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

ในส่วนของ การแปรรูปเปลือกไข่เปิดเป็นสินค้าประเภทอื่น ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามทำงานร่วมกับ กศน.นาพันสาม ในการผลิตสินค้าที่หลากหลาย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม แบ่งพื้นที่สำนักงานบางส่วนเป็น ศูนย์เรียนรู้การแปรรูปเปลือกไข่เปิด ในขณะที่ กศน.นาพันสาม ทำหน้าที่อบรมและสอน การแปรรูปเป็นสินค้าหลากหลายประเภท

เนื่องจากเปลือกไข่เปิดมีความสกปรกปนเปื้อนและยังมีขนาดใหญ่ ดังนั้น ในขั้นตอนแรก ต้องทำความสะอาดเปลือกไข่เปิดและย่อยเปลือกไข่เปิดให้มีขนาดเป็นเกร็ดเล็ก ๆ เพื่อสะดวก ต่อการใช้งาน ในระยะแรกของการทดลองทำ กศน.นาพันสาม ใช้แรงงานคนในการล้างและ ทำความสะอาดเปลือกไข่เปิด และนำออกตากแดดให้แห้ง แต่กลับพบปัญหาเรื่องของแรงงานคน และความร้อนจากแสงอาทิตย์ที่ไม่สม่ำเสมอ ทำให้ขั้นตอนการเตรียมการแปรรูปใช้เวลามาก และได้วัตถุดิบไม่มีคุณภาพเพียงพอในการแปรรูปเป็นสินค้าอย่างที่ต้องการ

ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม และ กศน.นาพันสาม จึงนำเรื่องนี้เข้าหารือ ในที่ประชุมสภาฯ ประจำเดือนจนได้ข้อสรุปว่าต้องมีเครื่องจักรกลเข้ามาช่วยเหลือในขั้นตอน เตรียมวัตถุดิบ โดยแบ่งเป็นขั้นตอนการล้างทำความสะอาดและขั้นตอนการตากให้แห้ง สำหรับ เครื่องจักรกลที่ใช้ล้างทำความสะอาดเปลือกไข่เปิดนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ได้ใช้เครื่องจักรกลอย่างง่ายในการล้างทำความสะอาดเปลือกไข่เปิด

รูปภาพเครื่องอบขนมที่เปลี่ยนมาอบเปลือกไข่เปิดก่อนเข้ากระบวนการบดละเอียด ถ่ายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ ศูนย์เรียนรู้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

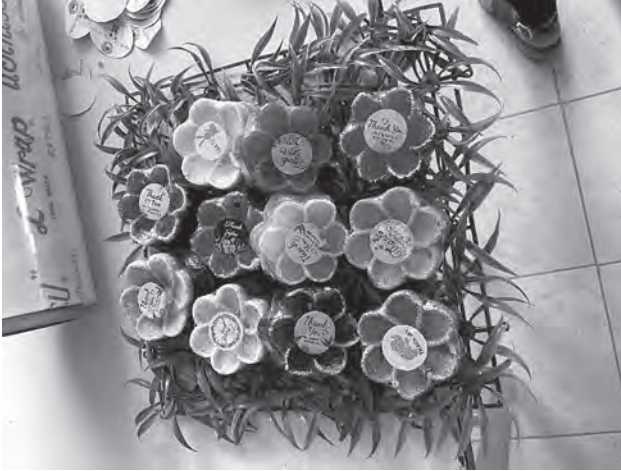

เนื่องจากในพื้นที่ตำบลนาพันสาม ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพอบขนม ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามจึงขอรับบริจาคเครื่องอบขนมด้วยความร้อนจากครัวเรือนที่ไม่ประสงค์ใช้งานแล้วมาอบเปลือกไข่เปิดให้แห้ง ซึ่งในขั้นตอนนี้สามารถทำให้เปลือกไข่เปิดแห้งได้อย่างทั่วถึงอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน จากนั้น เมื่ออบแห้งสนิทดีแล้ว เปลือกไข่เปิดจะถูกนำไปบดในเครื่องบดและบรรจุลงภาชนะเพื่อเตรียมแปรรูปเป็นสินค้าที่ระลึก

ในส่วนการแปรรูปเปลือกไข่เปิดให้เป็นสบู่ทำความสะอาดร่างกาย เป็นหน้าที่ของ กศน.นาพันสาม ในการถ่ายทอดความรู้และสาธิตแก่ผู้สนใจ โดยนำเอาสารประกอบทางเคมีที่ทำสบู่โดยทั่วไปมาต้มด้วยความร้อนให้ละลายเข้ากัน จากนั้นใส่เปลือกไข่เปิดที่สะอาดผ่านการอบแห้งและบดละเอียดเป็นผงลงไปเนื้อสบู่ และเทลงแม่พิมพ์ในรูปลักษณะต่าง ๆ เพื่อความสวยงาม จากนั้นทิ้งไว้จนเย็นก็จะได้สบู่เปลือกไข่เปิดที่มีคุณสมบัติในการทำมาความร่างกายเนื่องจากเปลือกไข่เปิดมีฤทธิ์เป็นด่างอ่อนๆ

รูปภาพขั้นตอนการผลิตสบู่จากเปลือกไข่เปิด
ถ่ายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
ณ ศูนย์เรียนรู้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

รูปภาพผลิตภัณฑ์สบู่จากเปลือกไข่เปิด
ถ่ายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
ณ ศูนย์เรียนรู้
องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

รูปภาพผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
จากเปลือกไข่เปิด อาทิ
พวงกุญแจ ต้นไม้ประดิษฐ์ประดับ
สำนักงาน เป็นต้น
ถ่ายเมื่อ
วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
ณ ศูนย์เรียนรู้
องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

เนื่องจากความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ที่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสวัดนาพรหม ทำให้โครงการแปรรูปเปลือกไข่เปิดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอย่างกว้างขวางจนส่งผลให้ศูนย์เรียนรู้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามกลายเป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนและส่งต่อความรู้เรื่องการแปรรูปเปลือกไข่เปิดไปสู่เด็กนักเรียนโรงเรียนนาพรหม เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ของตำบลเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ชุมชนของตนเองและนำเอาความรู้ไปต่อยอด

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

นักจิตวิทยาสังคม

องค์กรบริหารส่วนตำบลนาพันสามนั้น เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก มีรายได้ปีละ 28 ล้านบาท ซึ่งไม่เพียงพอ ดังนั้น การหวังพึ่งงบประมาณจึงมิใช่แนวทางการแก้ไขปัญหา องค์กรบริหารส่วนตำบลนาพันสามต้องหาแนวทางในการประสานทรัพยากรในพื้นที่และนอกพื้นที่ ซึ่งสรุปได้ว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลนาพันสามแสดงบทบาทสำคัญดังนี้

1. บทบาทผู้นำที่มีข้อมูลการปฏิบัติงานและลงมือปฏิบัติให้เห็นเป็นต้นแบบที่ดี

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามกำหนดวิสัยทัศน์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้รับจากพื้นที่อย่างชัดเจนและนำมากำหนดเป็นแผนงานและโครงการในการลดปริมาณขยะจากเปลือกไข่เป็ด โดยกำหนดเป้าหมายให้สำเร็จภายใน 1 ปี และนายกององค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาเรื่องเปลือกไข่เป็ดด้วยตนเอง เพื่อให้ชาวบ้านเห็นและพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นให้ความสำคัญกับปัญหาในชุมชนและมีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์จนสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชาวบ้าน

2. บทบาทการเป็นนักจิตวิทยาสังคมเชิงบวก

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามใช้เทคนิคการประชาสัมพันธ์ข้อมูล การกำจัดขยะเปลือกไข่เป็ดด้วยการประกาศผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง และสร้างกลไกกดดันทางสังคมเชิงบวกเพื่อจูงใจให้ชาวบ้านปฏิบัติตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชี้ให้ชาวบ้านเห็นถึงประโยชน์ของการจัดการขยะจากเปลือกไข่เป็ด มากกว่าใช้มาตรฐานตำหนิ หรือลงโทษ นอกจากนี้ ยังสอดแทรกวิสัยทัศน์ แผนงานและโครงการลงไปอีกด้วย

3. บทบาทการเป็นผู้บริหารเครือข่ายทางสังคม

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม เน้นใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคม โดยเลือกใช้ประโยชน์จากวัดนาพรมและเจ้าอาวาสวัดนาพรมในการเป็นสื่อเพื่อดึงให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการแปรรูปขยะจากเปลือกไข่อย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากวัดนาพรมเป็นศูนย์จิตใจของชาวบ้านและเจ้าอาวาสวัดเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชน ดังนั้น การดึงเอาผู้นำทางศาสนาที่เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชาวบ้านจึงเป็นเทคนิคการบริหารเครือข่ายทางสังคมที่แนบเนียนและเกิดประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามยังทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการอื่นในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กศน.นาพันสามที่ทำหน้าที่ส่งเสริมอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเปลือกไข่เป็ด การให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องคุณภาพทางสารเคมีในเปลือกไข่เป็ดที่สามารถใช้ทดแทนปุ๋ยได้ และโรงเรียนวัดนาพรมที่ทำหน้าที่กระจายความรู้ถึงผู้เรียนเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเปลือกไข่เป็ดจนยกระดับเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

4. บทบาทการเป็นนักสื่อสารภาพลักษณ์องค์กร

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ทำหน้าที่สื่อสารภาพลักษณ์องค์กรพร้อมให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่และสาธารณชนทั่วไปผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย อาทิ LINE Facebook และเว็บไซต์ของหน่วยงาน ซึ่งส่งผลให้โครงการแปรรูปเปลือกไข่เป็ดกลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและมีสื่อมวลชนหลากหลายสาขาเข้าไปติดตามทำข่าว ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์โครงการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามได้อีกทางหนึ่ง

5. บทบาทการเป็นนักล่ารางวัล

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามตระหนักดีว่า รายได้ปีละ 28 ล้านบาทไม่เพียงพอต่อการบริหารโครงการทุกโครงการให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้บริหาร จึงส่งผลงานตามโครงการเข้าประกวดในเวทีต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การได้รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากเมื่อส่งเข้าประกวดในโครงการของส่วนราชการต่าง ๆ ส่วนราชการนั้นจะแต่งตั้งคณะกรรมการเข้ามาประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามจะได้รับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างหน่วยงานภายนอกมาประเมิน ดังนั้น การส่งผลงานเข้าประกวดจึงกลายเป็นช่องทางสำคัญในการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองไปโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ หากได้รับรางวัลใดรางวัลหนึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามจะได้รับเงินรางวัล และนำเงินรางวัลไปต่อยอดโครงการโดยไม่ต้องหวังพึ่งงบประมาณประจำปีที่เกิดขึ้นไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการโครงการ จึงสรุปได้ว่า การแสดงบทบาทเป็นนักล่ารางวัลทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามได้รับข้อเสนอแนะโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และมีโอกาสได้รับเงินรางวัลหากชนะในรางวัลใดรางวัลหนึ่ง

บทบาททั้ง 5 บทบาทดังกล่าว เป็นบทบาทสำคัญที่ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองและต่อยอดโครงการสำคัญๆ มาอย่างต่อเนื่อง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการแปรรูปเปลือกไข่เป็ดที่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานภาคีเครือข่ายจนโครงการประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมดังจะเห็นได้จากรางวัลจำนวนมากที่เคยได้รับมา

รูปภาพตัวอย่างรางวัลที่เคยได้รับ
จากหน่วยงานต่าง ๆ

ถ่ายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
ณ ศูนย์เรียนรู้
องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

รูปภาพตัวอย่างรางวัลพระปกเกล้าที่เคยได้รับ

ถ่ายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
ณ ศูนย์เรียนรู้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม

พลสำเร็จที่เกิดขึ้น

ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม และความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ แผนงานและโครงการลงสู่ชุมชนโดยเทคนิคการบริหารภาคีเครือข่ายในพื้นที่ทั้ง กศน.นาพันสาม โรงเรียนวัดนาพรม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดพื้นที่เสวนาแบบสภากาแฟ ส่งผลให้โครงการแปรรูปขยะจากเปลือกไข่เป็ดประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม ซึ่งดูได้จากสถิติของขยะเปลือกไข่เป็ดลดลงเป็นลำดับ โดยในปี 2560 มีปริมาณขยะเปลือกไข่เป็ดเหลือทิ้งต่อวันๆละ 1,550 กิโลกรัม ปี 2561 เหลือทิ้งจำนวน 1,470 กิโลกรัมต่อวัน ปี 2562 เหลือทิ้งจำนวน 1,360 กิโลกรัมต่อวัน จนมาถึง

ปี 2563 และปี 2564 ปริมาณขยะเปลือกไข่เป็ดเหลืออยู่เป็นศูนย์ เนื่องจากนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

การกำจัดขยะเปลือกไข่เป็ดดังกล่าวมิใช่เป็นการทำลายทิ้ง แต่เปลี่ยนสภาพเปลือกไข่เป็ดให้เป็นวัตถุดิบเพื่อนำไปแปรรูปเป็นสินค้าที่หลากหลาย ตั้งแต่ ปุ๋ยที่ใช้ในแปลงนาและระบบเกษตรกรรม ซึ่งปุ๋ยที่ได้จากเปลือกไข่เป็ดมีคุณค่าต่อการปรับปรุงบำรุงดินและช่วยให้พืชเศรษฐกิจทั้งนาข้าว พืชสวนชนิดต่างๆ เจริญเติบโตได้เป็นอย่างดีและทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีได้เป็นอย่างดี ส่งผลทำให้เกษตรกรลดต้นทุนในการทำเกษตร และลดการสัมผัสกับสารเคมีในปุ๋ยเคมีได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามยังจัดอบรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายให้ชาวบ้านเรียนรู้การแปรรูปเปลือกไข่เป็ดเป็นสินค้าต่าง ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน อาทิ การแปรรูปเปลือกไข่เป็ดเป็นพวงกุญแจ สบู่เปลือกไข่เป็ดต้านโควิด 19 แจกกันดอกไม้จากเปลือกไข่เป็ด สวนลาดประดับตกแต่งภายในอาคาร กรอบรูปลายเปลือกไข่เป็ด เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และนอกจากเป็นการฝึกอาชีพเสริมให้แก่ชาวบ้านแล้ว กิจกรรมนี้ยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้านมาพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในลักษณะการประชุมกลุ่มย่อยกันอย่างไม่เป็นทางการ และกลายเป็นพื้นที่สำคัญที่ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามในการบริหารงานท้องถิ่น จนนับถึงปี 2565 องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามได้ผลักดันให้ตำบลนาพันสามกลายเป็นตำบลส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านศูนย์เรียนรู้ และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่รองรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และเลือกซื้อสินค้าแปรรูปจากเปลือกไข่เป็ด ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมและให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามจนทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามได้รับรางวัลพระปกเกล้าในหลากหลายประเภท ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่ได้รับรางวัลใหญ่ระดับประเทศเทียบเท่ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ของประเทศไทย

บทสรุปความสำเร็จ

แม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก และมีงบประมาณน้อยมากในแต่ละปี (เฉลี่ยปีละ 28 ล้านบาท) ซึ่งไม่เพียงพอต่อการบริหารงานท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามมิได้ใช้งบประมาณมาเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ความรับผิดชอบ

แต่อย่างไรก็ตาม แต่คณะผู้บริหารกลับใช้แนวคิดสร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาสำคัญของชุมชน นั่นคือ เปลือกไข่เป็ดที่เหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตขนมในพื้นที่นาพันสาม

สิ่งสำคัญที่ทำให้โครงการแปรรูปขยะจากเปลือกไข่เป็ดประสบความสำเร็จ และได้รับความร่วมมือที่ดีเยี่ยมจากชาวบ้านสรุปได้ดังนี้

1. การมีจิตใจใฝ่เรียนรู้และพัฒนาต่อยอด (Growth mindset) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม หน่วยงานราชการในพื้นที่ อาทิ โรงเรียนวัดนาพรม กศน.นาพันสาม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ต่างตระหนักถึงปัญหาขยะจากเปลือกไข่เป็ดที่เรื้อรังมานานกว่า 20 ปี และไม่ทอดทิ้งต่อการแก้ไขปัญหาแม้ว่าจะมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดเก็บ และมีความมุ่งมั่นหาแนวทางเปลี่ยนขยะให้เป็นรายได้จนประสบความสำเร็จในที่สุด

2. การทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างพลัง (Team-based Project) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ตระหนักดีว่าการจัดการขยะจากเปลือกไข่เป็ดไม่สามารถให้ใครคนใดคนหนึ่งจัดการได้แต่เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยพลังจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่มาระดมความคิดและร่วมกันผลักดัน ซึ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามเลือกสร้างทีมงานในพื้นที่วัดนาพรม เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดนาพรมเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถืออย่างยิ่ง โดยเปลี่ยนพื้นที่วัดนาพรมเป็นพื้นที่ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและระดมสมองแก้ไขปัญหา ซึ่งการประชุมกลุ่มย่อยดังกล่าวจัดขึ้นทุกวันที่ 12 ของเดือนอย่างไม่เป็นทางการในลักษณะสภากาแฟ ทำให้บรรยากาศมีความเป็นกันเองไม่เคร่งเครียดทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนรู้สึกถึงความ เป็นมิตรและกล้าแสดงออก สนทนากันในเชิงลึกแบบกัลยาณมิตร (Deep conversation)

3. การใช้เทคนิคการรับฟังอย่างตั้งใจ (Active listening) เทคนิคนี้เป็นเทคนิคที่เกิดร่วมกับการสนทนากันในเชิงลึกแบบกัลยาณมิตร ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม และภาคีเครือข่ายสภากาแฟต่างรับฟังข้อมูลปัญหาในพื้นที่อย่างตั้งใจและร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะจากเปลือกไข่เป็ดจนสำเร็จจุลวง และต่อยอดไปสู่การสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน การรับฟังอย่างตั้งใจเป็นกลไกที่เกิดขึ้นพื้นฐานความไว้วางใจกันระหว่างคนในพื้นที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง “ต้นทุนทางสังคมในระดับสูง” ที่ปรากฏในพื้นที่ตำบลนาพันสาม

4. การร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง จุดที่เป็นปัญหาที่สุดของชุมชนตำบลนาพันสาม (pain point) คือ ขยะจากเปลือกไข่เป็ดมีจำนวนมากและเกินศักยภาพการกำจัดวิธีการที่ง่ายที่สุดและสะดวกที่สุดคือการบดเปลือกไข่เป็ดให้ละเอียดและนำไปเป็นปุ๋ยในนาข้าว อย่างไรก็ตามผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสามและภาคีเครือข่ายได้คิดต่อยอดออกไป

จากปุ๋ยไปสู่ผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภคในรูปแบบต่าง ๆ จนนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และให้การอบรมแก่ชาวบ้านที่สนใจ ซึ่งกระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ภาควิชาเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ และชาวบ้าน ช่วยกันระดมความคิดเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องตลอดจนช่วยกันขยายเครือข่ายความร่วมมือออกไปสู่ระดับจังหวัดเพชรบุรี จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในที่สุด

ด้วยบทบาทการเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์บนพื้นฐานข้อมูลที่ต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายอันหลากหลายและต่อเนื่อง ส่งผลให้ประชาชนในเขตตำบลนาพันสาม ให้ความไว้วางใจและยินดีให้ความร่วมมือกับทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม ในระดับสูงมาโดยตลอดและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาขยะจากเปลือกไข่เป็ดที่ครั้งหนึ่งไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ให้กลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่าอย่างครบวงจรจนเป็นแหล่งรายได้เสริมอีกแหล่งหนึ่งให้แก่ครัวเรือน

**ท้องถิ่น
กับบริการสาธารณะ
ด้านการจัดการน้ำ**

การพัฒนารูปแบบประปาท้องถิ่นคุณภาพ WSP โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ เทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภوتاคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

กฤษฎวรรณ โล่ห์วัชรินทร์*
ภาคภูมิ พลสูงเนิน**
สฤทธิภูมิ บุญมา***

ความเป็นมา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ในเขตที่ราบสูงมีเนื้อที่มากที่สุดของประเทศไทยร้อยละ 33.17 เทียบสัดส่วนเท่ากับหนึ่งในสามพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยน้ำเป็นหลักในการผลิตพืชผล พื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทานมีเพียงประมาณร้อยละ 5 มีการปลูกข้าวเป็นพืชหลักโดยทั่วไปในที่ลุ่ม ส่วนพืชไร่จะปลูกกันมากในที่ดินที่มีการระบายน้ำดี พืชไร่ที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ มันสำปะหลังและอ้อย ผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับปริมาณและการกระจายของน้ำฝน และคุณภาพของดิน สำหรับภัยแล้งในประเทศไทยส่วนใหญ่เกิดจากฝนแล้งและทิ้งช่วงซึ่งฝนแล้งเป็นภาวะปริมาณฝนตกน้อยกว่าปกติหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลโดยแต่ละปีจะเกิดขึ้นได้ 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงฤดูหนาวต่อเนื่องถึงช่วงฤดูร้อน ความแปรปรวนของสภาพอากาศที่ไม่แน่นอนในภาค

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัย และการต่างประเทศ และอาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** นักวิจัยประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** อาจารย์พิเศษ และนักวิจัยโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลในเขตภูมิภาค ในช่วงฤดูฝนมีจำนวนฝนที่ตกและปริมาณฝนที่ไม่แน่นอน และส่วนหนึ่งในการขาดแคลนน้ำอาจเกิดจากการบริหารการใช้แหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคที่ผิด โดยสาเหตุส่วนใหญ่คือการไม่วางแผนการใช้น้ำของคนในชุมชนและสัดส่วนที่ชัดเจนในการใช้ทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมการขยายตัวในอุตสาหกรรมในพื้นที่ จากสาเหตุทางธรรมชาติและการบริหารจัดการที่ผิดนั้นทำให้เกิดภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากสภาพปัญหาภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือเป็นความจำเป็นที่ต้องพัฒนาและแก้ไขปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิธีแก้ปัญหาก็มีทั้งในระยะยาวและระยะสั้นมีหลายวิธี โดยพบว่าวิธีที่จะสามารถนำมาแก้ไขพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้คือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการจัดการตามสภาพของพื้นที่ภูมิศาสตร์ในแต่ละปี โดยใช้งบประมาณจากทางภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการน้ำเพื่อช่วยเหลือเบื้องต้นในการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ประสบภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวโน้มการจัดการน้ำแบบยั่งยืน คือ การนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับระบบน้ำ เช่น การบริหารทรัพยากรน้ำ ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ชลประทาน ปฏิรูปที่ดินการเกษตร บูรณาการแบบยั่งยืนและจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำเพื่อผลในระยะยาวและเพียงพอต่อการอุปโภคอุตสาหกรรมและการเกษตรได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

เพื่อศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารงาน และนวัตกรรมที่โดดเด่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเทศบาลท่าคันโทที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปี 2564 ในการจุดประกายความคิดและเป็นตัวอย่างให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไปนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ของตน

พื้นที่เทศบาลตำบลท่าคันโท มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มริมเขตชลประทานลำปาว มีลำห้วยท่าคันโทไหลผ่านกลางพื้นที่ซึ่งแบ่งเขตระหว่างบ้านนาตาลและบ้านคันโท พื้นที่ตำบลท่าคันโททั้งตำบลและบางส่วนของตำบลนาตาล นั้นมีอาณาเขตตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ ห่างออกจากตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ประมาณ 109 กิโลเมตร และเทศบาลตำบลท่าคันโทมีพื้นที่ทั้งหมด 5,937.41 ไร่ ประชากรใช้พื้นที่เพื่อการเพาะปลูกประมาณ 4,000 ไร่ เพราะสภาพของดินเป็นดินร่วนปนทรายรองรับน้ำได้ดีจึงเหมาะแก่การทำเกษตร สภาพภูมิอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและมีอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว แต่เพียงระยะเวลานั้นๆ โดยทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในฤดูฝนจะเริ่มตกตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมโดยจะมีฝนตกหนักในเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายนของทุกปี บางปีเผชิญกับภัยแล้ง บางปีน้ำท่วม ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าคันโท คิดเป็นร้อยละ 80 ของจำนวนประชากร

ทั้งหมด ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และไม้ผล ประชากรในพื้นที่เลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงสุกร วัว ควาย เป็ด ไก่ ดังนั้นอาชีพเลี้ยงสัตว์และทำการประมง และในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลท่าคันโทมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดย่อย ทำให้เกิดการจ้างงานคนในพื้นที่ แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตแป้งมันสำปะหลัง โรงงานสีข้าวและโรงงานน้ำตาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ตำบลท่าคันโท

อาชีพส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลท่าคันโทต้องใช้น้ำในการทำเกษตรและอุปโภคบริโภค ประมาณ 730,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี รวมทั้ง โรงงานอุตสาหกรรมสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมทุกวัน แต่อ่างเก็บน้ำมีพื้นที่ 600 ไร่ เก็บน้ำได้เพียง 2,440,000 ลูกบาศก์เมตร จึงไม่เพียงพอต่อจำนวนการใช้น้ำ ประชาชนจึงร้องเรียนปัญหาเรื่องน้ำ เช่น น้ำไม่พอต่อการอุปโภคบริโภค น้ำมีสีขุ่น เทศบาลตำบลท่าคันโทได้รับฟังปัญหา และข้อเสนอแนะของประชาชนในพื้นที่ซึ่งปัญหาเรื่องน้ำถือเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับแรก ที่ต้องแก้ไข เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงต้องเร่งแก้ไขน้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร และการอุตสาหกรรม และปัญหาน้ำประปาไม่สะอาดไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้นเทศบาลตำบลท่าคันโท จึงเป็นองค์กรที่ริเริ่มเริ่มในการรับฟังปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำโดยมีกระบวนการ เครื่องมือ และกลุ่มภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทั้งหมด 14 หน่วยงาน

“ส่วนปัญหาคือการร้องเรียนในส่วนของการใช้น้ำ ปริมาณน้ำไม่พอ หรือน้ำดิบ ความขุ่นของน้ำกลิ่นของน้ำ กลิ่นเหม็นเน่า กลิ่นสารเคมี ส่วนของผู้ใช้น้ำ ประชากรทางเทศบาลท่าคันโทมีอยู่โดยประมาณ 9 พันคน คิดเป็น 200 ลิตร/คน/วัน เท่ากับ 1,800 ลูกบาศก์เมตร/วัน แต่กำลังการผลิตน้ำจะได้ประมาณ 3,360 ลูกบาศก์เมตร/วัน จะมีส่วนต่างในการใช้ดับเพลิงบ้าง รดน้ำต้นไม้ และสนามกีฬา” (เจ้าหน้าที่กองประปา, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2565)

เพื่อให้ประชาชนมีน้ำใช้อุปโภคบริโภค ทำการเกษตร การพาณิชย์กรรม และใช้ในอุตสาหกรรมอย่างเพียงพอตลอดทั้งปี และเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน มีความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้ใช้น้ำได้ใช้น้ำประปาที่เพียงพอต่อความต้องการ สะอาด ปลอดภัย ตลอด 24 ชั่วโมง อีกทั้งยังเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ตระหนักถึงการดูแลรักษาแหล่งน้ำ และใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และยังมีมาตรการตรวจน้ำอย่างสม่ำเสมอทำให้น้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ทำให้เห็นถึงความร่วมมือขององค์กรและประชาชน

กระบวนการดำเนินงาน

เทศบาลตำบลท่าคันโทได้ประสบปัญหาและผลกระทบ เรื่องน้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภค และน้ำประปาไม่สะอาด จึงริเริ่มดำเนินโครงการปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 และเห็นปรากฏผลเชิงประจักษ์ต่อสังคมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 และโครงการดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้ กรมอนามัย โดยสำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ ร่วมกับศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ประชุมการขับเคลื่อนรูปแบบการใช้แผนจัดการน้ำสะอาด สำหรับระบบประปาเทศบาลต้นแบบกับเทศบาลตำบลท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองการประปา และเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลท่าคันโท เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าคันโท และโรงพยาบาลท่าคันโท เข้าร่วมการประชุมในการดำเนินงาน เพื่อชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์และกระบวนการดำเนินงาน รวมทั้งวางแผนในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพระบบผลิตน้ำประปา

เทศบาลตำบลท่าคันโทตามแผนจัดการน้ำสะอาด ทั้ง 11 ขั้นตอน และการจัดทำ การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทบทวนคณะทำงาน วินิจฉัยระบบประปา การจัดการความเสี่ยง การตรวจสอบและประเมินผล จัดทำกระบวนการทำงานในการผลิตน้ำประปา รวมทั้งการตรวจ ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญของการประปาส่วนภูมิภาคและองค์การอนามัยโลกเพื่อที่จะสามารถ ดำเนินการให้เห็นผลสำเร็จภายในปีงบประมาณ 2562 อีกทั้งการขุดลอกบริเวณหาดคันโท เพื่อให้มีพื้นที่กักเก็บน้ำเพิ่มขึ้น โดยเทศบาลท่าคันโทร่วมกับบริษัทไทวา จำกัด และผู้นำชุมชน ใช้เครื่องสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติลำปาว เข้าสู่อ่างเก็บน้ำดิบหาดคันโท เพื่อใช้ในการผลิต น้ำประปาการอุปโภคและการเกษตรให้มีน้ำใช้เพียงพอตลอดทั้งปี ตามบันทึกข้อตกลงเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งน้ำ และได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาแผนประปาลอดภัย (Water Safety Plans) ซึ่งมีวิธีการ 11 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมอนามัย, 2562)

1) การจัดตั้งทีมงาน (Assemble WSP team) ผู้บริหารต้องมีการแต่งตั้งทีมงาน WSP ประกอบด้วยบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับงานประปา และสามารถระบุ อันตรายที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของน้ำดื่ม ณ ขั้นตอนใด ๆ ของงานประปา

2) การอธิบายระบบผลิตน้ำประปา (Describe water supply system) ภารกิจแรกของ ทีมงานที่ต้องจัดทำแผนปฏิบัติงานประปาครอบคลุมตั้งแต่แหล่งน้ำดิบจนถึงผู้ใช้น้ำพร้อมทั้งอธิบาย ข้อมูลอย่างละเอียด เช่น ลักษณะการใช้ที่ดินเหนือแหล่งน้ำ คุณภาพน้ำดิบ ขั้นตอนการผลิตน้ำ และสารเคมีที่ใช้โครงข่ายท่อส่งน้ำถึงเก็บน้ำ

3) การระบุอันตรายและประเมินความเสี่ยง (Identify hazards and assess risks) ขั้นตอนนี้แยกย่อยออกได้ 3 ขั้นตอน คือ

- 3.1) ระบุอันตรายที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของน้ำประปา ทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ เคมี และกัมมันตภาพรังสี และระบุเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นแล้วส่งผลให้น้ำประปาไม่สะอาดปลอดภัย เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมปี 2554 ทำให้น้ำเน่าเสีย เข้าคลองประปา
- 3.2) ประเมินความเสี่ยงจากอันตรายในข้อ 1 โดยพิจารณาโอกาสเกิดและความรุนแรงของผลกระทบที่จะได้รับ
- 3.3) จัดระดับความเสี่ยง เป็น ต่ำ ปานกลาง สูง และสูงมาก

4) กำหนดมาตรการควบคุม (Determine and validate control measures) เมื่อสามารถระบุอันตรายหรือเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของน้ำประปา รวมถึงประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นแล้ว ทีมงาน WSP จะต้องพิจารณามาตรการควบคุมที่เป็นไปได้ หรือที่มีอยู่เดิมว่าจะสามารถแก้ไข หรือช่วยลดความเสี่ยงลงได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ต้องหามาตรการควบคุมเพิ่มเติมหรือเข้มข้นกว่าเดิมจนแน่ใจว่า ทำให้น้ำประปามีความปลอดภัย

5) แผนปรับปรุงประสิทธิภาพ (Develop, implement and Maintain an improvement plan) การนำมามาตรการควบคุมเพิ่มเติมมาจัดทำรายละเอียด ได้แก่ วิธีการ เป้าหมาย กำหนดเวลา หน่วยงานที่รับผิดชอบทรัพยากรที่ต้องใช้งบประมาณ ทั้งนี้ แผนการปรับปรุงประสิทธิภาพอาจเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาว ขึ้นกับความจำเป็นเร่งด่วน ความยากง่าย และความพร้อมในการปฏิบัติ

6) กำหนดการติดตามตรวจสอบมาตรการควบคุม (Define monitoring of control measures) ทีมงาน WSP จะเป็นผู้กำหนดระบบการติดตามตรวจสอบมาตรการควบคุมที่มีอยู่ว่า ยังสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่หรือไม่ เพื่อให้ระบบติดตามตรวจสอบทำงานได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ควรกำหนดรายละเอียดชัดเจน เช่น สิ่งที่จะตรวจสอบ วิธีการตรวจสอบ ความถี่ในการตรวจสอบ การทวนสอบประสิทธิภาพของ WSP (Verify the effectiveness of WSP) การทวนสอบประสิทธิภาพ WSP เป็นการสร้างความมั่นใจว่า WSP ยังทำงานได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าน้ำประปา สะอาด ปลอดภัย และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคตลอดเวลา กิจกรรมที่สำคัญที่จะยืนยันประสิทธิภาพของ WSP ประกอบด้วย

- 6.1) การตรวจสอบให้เป็นไปตามระเบียบ และข้อกำหนดในเรื่องคุณภาพน้ำ

6.2) การตรวจประเมินการปฏิบัติงาน (Auditing)

6.3) ผลสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภค

7) การทวนสอบประสิทธิภาพของ WSP (Verify the effectiveness of WSP)
การทวนสอบประสิทธิภาพ WSP เป็นการสร้างความมั่นใจว่า WSP ยังทำงานได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าน้ำประปาสะอาด ปลอดภัย และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคตลอดเวลา กิจกรรมที่สำคัญที่จะยืนยันประสิทธิภาพของ WSP ประกอบด้วย

7.1) การตรวจสอบให้เป็นไปตามระเบียบ และข้อกำหนดในเรื่องคุณภาพน้ำ

7.2) การตรวจประเมินการปฏิบัติงาน (Auditing)

7.3) ผลสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภค

8) การจัดทำขั้นตอนการบริหารจัดการ (Prepare management procedures)
การกำหนดวิธีมาตรฐานในการบริหารจัดการเป็นลายลักษณ์อักษร ประกอบด้วย มาตรฐาน การ ปฏิบัติงาน (Standard Operating Procedures หรือ SOPs) ทั้งในสภาวะปกติ และการแก้ไขในภาวะไม่ปกติควรจัดทำโดยทีมงานที่มีความรู้ความชำนาญ รวมถึงการจัดทำระบบ ควบคุมเอกสาร เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ปฏิบัติงานมีเอกสารที่จำเป็นไว้ใช้งานอย่างครบถ้วน และเอกสาร ต้องทบทวนให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ

9) จัดให้มีโครงการสนับสนุน (Develop supporting programs) เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นมา เพื่อช่วยสนับสนุนให้การขับเคลื่อนกิจกรรม WSP เกิดผลสำเร็จโครงการเหล่านี้ ได้แก่ การสอบเทียบเครื่องมือ เพื่อให้การตรวจวัดค่าต่าง ๆ ในการควบคุมการผลิต และส่งน้ำประปา มีความถูกต้องแม่นยำ การบำรุงรักษาอุปกรณ์เพื่อป้องกันการชำรุด หรือหยุดชะงัก การรักษา ความสะอาด และสุขลักษณะการปฏิบัติงานเพื่อให้ น้ำประปาปราศจากสิ่งปนเปื้อน ลดปัญหา ข้อร้องเรียนด้านคุณภาพน้ำ อาจเป็นโครงการที่คิดขึ้นใหม่หรือปรับปรุงโครงการที่มีอยู่เดิม ให้เข้มข้นจริงจังมากขึ้น

10) การทบทวนแผนน้ำประปาปลอดภัย (Plan and carry out periodic review of WSP)
ทีมงาน WSP ควรประชุมทบทวน WSP เป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้แน่ใจว่า WSP ยังคงถูกต้องเหมาะสมและใช้งานได้ดี คำนึงถึงความเสี่ยงใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระบบงานประปา เช่น การใช้แหล่งน้ำดิบใหม่ การเปลี่ยนสารเคมีที่ใช้ ตกตะกอน การปรับปรุงระบบการผลิตน้ำใหม่

11) การปรับปรุงแผนน้ำประปาให้ปลอดภัยหลังเกิดอุบัติเหตุ (Revise WSP following an incident) นอกจากการทบทวน WSP เป็นระยะอย่างสม่ำเสมอแล้วถ้ามีเหตุฉุกเฉิน หรืออุบัติเหตุใด ๆ ที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้น และอาจมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของน้ำประปา หลังจากการแก้ไขเหตุ นั้น ๆ แล้วต้องมีการปรับปรุงหรือแก้ไข WSP ในบางจุดให้ถูกต้องเหมาะสม เช่น กรณีภัยแล้งส่งผล ให้เกิดภาวะน้ำกร่อยกระทบคุณภาพน้ำประปาอาจต้องทบทวน การประเมินโอกาสและผลกระทบจากภัยแล้ง และปรับปรุงวิธีการรับมือหากเกิดเหตุซ้ำอีก ในอนาคต

กิจกรรมครั้งที่ 1

การประชุมการขับเคลื่อนรูปแบบการใช้แผนการจัดการน้ำสะอาด (Water Safety Plans) สำหรับระบบประปาเทศบาลต้นแบบ ขั้นตอนที่ 1 - 7 ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดการพินธุ์ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 44 คน 10 หน่วยงาน เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับแผนการจัดการน้ำสะอาด ทั้ง 11 ขั้นตอนก่อนที่จะดำเนินการแบบ Step by Step การประเมิน และวินิจฉัยระบบประปาตั้งแต่แหล่งน้ำดิบ ระบบผลิต และระบบจ่ายน้ำ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงเทคนิค พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ มีการ Workshop เพื่อค้นหา วิเคราะห์ และระบุความเสี่ยงในงานผลิตน้ำของเทศบาล และจัดลำดับความเสี่ยงและหาวิธีการมาตรการในการแก้ไขป้องกันความเสี่ยงที่สำคัญ

การสุ่มเก็บตัวอย่างน้ำประปา เพื่อส่งวิเคราะห์ไปยังห้องปฏิบัติการก่อนการดำเนินงาน โดยเก็บตัวอย่างจำนวน 4 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ต้นท่อโรงกรอง 1, 2 และปลายท่อบ้านผู้ให้น้ำ ตามเส้นทางการจ่ายน้ำของโรงกรองทั้ง 2 แห่ง และได้มีสรุปของกิจกรรมทั้ง 2 ส่วน ดังนี้ เทศบาลตำบลท่าคันโท จัดทำแผนความเสี่ยง แก้ไขความเสี่ยงตามมาตรการ และจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยได้จัดตั้งกลุ่ม Line เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารในการดำเนินงาน และจะจัด Workshop ต่อไปประมาณเดือนพฤษภาคม 2562

กิจกรรมครั้งที่ 2

จากผลการดำเนินงานในระยะเวลา 6 เดือน พบว่า การขับเคลื่อนกิจกรรมนี้เป็นไปได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ เพราะปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ

- 1) ผู้บริหารเทศบาลให้ความสำคัญ
- 2) เจ้าหน้าที่เทศบาลทำงานเป็นทีม
- 3) ภาคีเครือข่ายทำงานเข้มแข็ง

เพื่อให้เทศบาลตำบลท่าคันโทเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบด้านการผลิตน้ำประปา โดยใช้แนวทางของ WSP ทีมผู้เชี่ยวชาญจึงให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนางานเพิ่มเติม เรื่องการทดสอบคุณภาพน้ำให้พันธมิตรในพื้นที่เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน และสถานประกอบการที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน

กิจกรรมครั้งที่ 3

กรมอนามัยโดยสำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำร่วมกับศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น และการประปาส่วนภูมิภาค ติดตามผลการขับเคลื่อนรูปแบบการใช้แผนการจัดการน้ำสะอาด (Water Safety Plans) สำหรับระบบประปาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ณ เทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อแลกเปลี่ยนและปรึกษาแก้ไขปัญหาของการดำเนินงาน WSP และหารือแผนการดำเนินงานปี 2563 ซึ่งมีเจ้าหน้าที่จากศูนย์อนามัยที่ 8 อุตรธานี เข้าร่วมสังเกตการณ์ เพื่อนำแนวทางในการดำเนินงาน WSP ของเทศบาลตำบลท่าคันโท ไปขยายผลในพื้นที่รับผิดชอบต่อไป การดำเนินงานเทศบาลตำบลท่าคันโทสามารถดำเนินการตามแผนการจัดการน้ำสะอาดได้ตามที่วางแผนไว้ และกำลังดำเนินการร่างคู่มือดำเนินการในขั้นตอนที่ 8

บทบาทหน้าที่ของเทศบาลตำบลท่าคันโทและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงานนั้น เทศบาลตำบลท่าคันโทเป็นผู้ดำเนินการหลักได้ดำเนินงานแบบบูรณาการโดยมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยแบ่งบทบาทหน้าที่เป็นต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ดังนี้

บทบาทหน้าที่เทศบาลตำบลท่าคันโทช่วงต้นน้ำ เป็นหน่วยงานหลักที่ดำเนินงานและบริหารจัดการโครงการ และสร้างรูปแบบพัฒนาระบบประปาให้มีคุณภาพ โดยสร้างเครือข่ายของชุมชน และเชื่อมโยง เครือข่ายอื่น ๆ ในพื้นที่ในการบริหารจัดการแหล่งน้ำดิบ ในส่วนของเทศบาลมีคำสั่งของผู้บริหาร คือ นายกเทศมนตรี โดยถ่ายทอดคำสั่งในการดำเนินงานส่งต่อในแต่ละหน่วยงาน ในส่วนหน่วยงานในภาครัฐอื่น ๆ ช่วยรับหน้าที่ช่วยส่งเสริมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการบริโภคของประชาชนและสะอาดปลอดภัย บริษัทไทยวา จำกัด (มหาชน) ร่วมกันทำบันทึกข้อตกลงกับเทศบาลตำบลท่าคันโท เรื่องการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี โดยการสูบน้ำเข้าสู่หอดักเก็บน้ำหอดักคันโทให้ได้ตามบันทึกข้อตกลงกำหนด นอกจากนี้ทางเทศบาลตำบลท่าคันโท ยังทำข้อตกลงกับประชาชนในพื้นที่โดยการร่วมกันเฝ้าระวัง สอดส่องดูแลไม่ให้มีผู้ปล่อยน้ำเสียหรือสารเคมีใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อแหล่งน้ำในชุมชน และช่วยกันทำความสะอาดแหล่งธรรมชาติ

ช่วงกลางน้ำเทศบาลท่าคันโทได้รับหน้าที่ในการใช้เครื่องมือแผนการจัดการน้ำสะอาด WSP จัดการระบบ บริการน้ำประปาให้สะอาดได้มาตรฐาน และผลิตน้ำประปาให้ได้มาตรฐาน ตามมาตรฐานน้ำประปาดื่มได้ พ.ศ. 2563 ตามที่กรมอนามัยกำหนด และดำเนินการจัดทำ ห้องปฏิบัติการและจัดหาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เพื่อตรวจคุณภาพน้ำและรายงานผลทุกวัน บริษัทไทยวา จำกัด (มหาชน) ได้ให้การสนับสนุน บุคลากรช่าง งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องจักรตามโครงการ CSR ของบริษัท และช่วยซ่อมแซม มอเตอร์ ปัม และเครื่องมือที่ใช้ ในกระบวนการผลิตน้ำประปาทั้งหมด โรงพยาบาลท่าคันโทร่วมกับสาธารณสุขอำเภอ และสาธารณสุขจังหวัดศุขยอนามัยที่ 7 ขอนแก่น โดยให้การสนับสนุนจัดเก็บตัวอย่างและตรวจสอบ คุณภาพน้ำ จำนวน 21 พารามิเตอร์ เพื่อให้ น้ำประปามีคุณภาพตามเกณฑ์น้ำประปาที่สามารถ ดื่มได้

และช่วงปลายน้ำได้ดำเนินการจัดการความชุ่มชื้นของน้ำประปาปลายทาง โดยทำประตูละบายตะกอนปลายสายน้ำประปาไว้ทุกชุมชน และทำการเก็บตัวอย่างน้ำประปาปลายทาง มาตรวจคุณภาพทุกวัน เพื่อรายงานผลการตรวจคุณภาพน้ำประปาทางสื่อออนไลน์ให้ผู้ใช้น้ำ รับผิดชอบต่อความมั่นใจในการใช้น้ำประปา และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งมีการแบ่ง กลุ่มในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ การอัปเดตคุณภาพน้ำผ่านกลุ่มไลน์ เพื่อแจ้งให้ประชาชนผู้ใช้น้ำ ได้ทราบถึงคุณภาพน้ำประปาก่อนใช้งาน และช่วยแจ้งข่าวสารเมื่อมีเหตุขัดข้องเกี่ยวกับน้ำประปา เช่น ท่อแตก หรือชำรุด น้ำขุ่นหรือส่งกลิ่นเหม็น

“จะมีหน่วยงานทั้งในเขตเทศบาล และทางจังหวัดคือสาธารณสุข ทางเขตคือ อนามัยทั้ง ขอนแก่น สारคาม ภาพลันธุ์ ในส่วนของประเทศก็คือของกรม” อนามัย (นายกเทศมนตรี, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2565)

และด้านการจัดสรรหน้าที่

“ในส่วนของเทศบาลจะมีคำสั่งของผู้บริหาร คือ นายกเทศมนตรี ในส่วนของ คำสั่งในกองจะมีแตกย่อยไปทั้งทางเกษตรอำเภอ การเพียงพอของแหล่งน้ำ การเกษตร และทางโรงพยาบาล การตรวจในห้องแล็บต่าง ๆ” (นายกเทศมนตรี, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2565)

น้ำมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นเทศบาลตำบลท่าคันโทจึงต้องมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี เพื่อให้มีน้ำใช้เพียงพอ สะอาด และปลอดภัย ทั้งนี้ภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนการทำงาน 14 หน่วยงาน ได้แก่ อำเภوتاคันโท การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (สาขาท่าคันโท) โรงพยาบาลท่าคันโท เกษตรอำเภوتاคันโท เทศบาลตำบลท่าคันโท สาธารณสุขอำเภوتاคันโท สถานศึกษาในเขตเทศบาล วัดในเขตเทศบาล ชมรมผู้สูงอายุเทศบาล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 13 ชุมชน ในเขตเทศบาล ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเทศบาล และบริษัท ไทยวา จำกัด (มหาชน) สาขากาฬสินธุ์ จึงได้ทำข้อตกลงร่วมกันทุกปี โดย การเฝ้าระวังและจัดการแหล่งน้ำดิบ แหล่งน้ำธรรมชาติ การสร้างความเข้าใจของภาคีเครือข่ายทั้ง 14 เครือข่าย และตระหนักถึงความรับผิดชอบในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและจัดการแหล่งน้ำดิบร่วมกันให้พอใช้ตลอดทั้งปี โดยการทำบันทึกข้อตกลงอีกทั้งการออกประกาศข้อห้ามในการทำประมง การเกษตร การอุตสาหกรรม และการป้องกันไม่ให้สารพิษหรือสิ่งเจือปนไหลลงสู่แหล่งน้ำ โดย มีเครือข่ายกลุ่มเฝ้าระวังคุณภาพน้ำในทุกชุมชนเป็นผู้ประสานงานแจ้งข่าว

“บทบาทของเอกชน แหล่งน้ำเทศบาลท่าคันโทเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่มีการใช้น้ำอยู่ 3 ส่วน 1. ใช้ผลิตประปา 2. ใช้ในการเกษตรการปลูกข้าวนาปรัง 3. อุตสาหกรรมการแปรรูปเกี่ยวกับมันสำปะหลัง (โรงงานไทยวา) ทางเทศบาลจะมีการทำข้อตกลง MOU ทั้งสามส่วน ทั้งทางประชาชนผู้ใช้น้ำ ทางเกษตรทางอุตสาหกรรม หลักๆ 60% คือการใช้น้ำประปาของประชาชน และอีก 20% ของเกษตรและอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาแหล่งน้ำน้ำไม่เคยขาด มีการบำรุงคันกันน้ำ ตรวจสอบตราแหล่งน้ำ และมีการทำประมงโดยมีการกำหนดให้จับปลาเป็นช่วง ๆ ไป” (เจ้าหน้าที่กองประปา, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2565)

ส่วนบทบาทหน้าที่ประชาสังคมและผู้นำชุมชนร่วมกันทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกันเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ ช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีผู้ใดกระทำการปล่อยน้ำเสียหรือสารเคมีลงสู่แหล่งน้ำ และช่วยกันทำความสะอาดแหล่งน้ำให้มีความเป็นธรรมชาติ และประชาชนได้มีการจัดกลุ่มเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ โดยสร้างกลุ่ม LINE เฝ้าระวังคุณภาพน้ำ เพื่อให้ผู้ใช้น้ำแจ้งรายงานคุณภาพของน้ำประปาได้ตลอดเวลา โดยที่กลุ่มเฝ้าระวังคุณภาพน้ำจะช่วยกันระบายนตะกอนที่น้ำปลายสายในแต่ละชุมชน เมื่อได้มีการสังเกตพบว่าน้ำประปาปลายสายขุ่นหรือมีตะกอน และเมื่อมีเหตุขัดข้องในการใช้น้ำประปาประชากรที่ใช้น้ำประปาในชุมชนจะช่วยกันแจ้งข่าว ปัญหาที่พบ เช่น ท่อน้ำประปาแตกหรือชำรุด น้ำขุ่นหรือส่งกลิ่นเหม็น

ตารางแสดงบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน

หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
เทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์	๑ เป็นฝ่ายดำเนินงานบริหารจัดการโครงการ
	๑ สร้างรูปแบบพัฒนาระบบประปาให้มีคุณภาพ
	๑ จัดการระบบบริหารน้ำประปาให้สะอาดและได้มาตรฐาน
	๑ ผลิตน้ำประปาให้ได้มาตรฐาน
	๑ จัดทำห้องปฏิบัติการและหาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้น้ำที่มาตรฐาน
	๑ ทำประตูระบายตะกอนที่ปลายสายน้ำ
	๑ เก็บตัวอย่างน้ำประปาเพื่อส่งตรวจและรายงานผล
บริษัทไทวา จำกัด (มหาชน)	๑ จัดการบริหารแหล่งน้ำให้เพียงพอ
	๑ สูบน้ำดิบเข้าสู่อ่างเก็บน้ำ
	๑ สนับสนุน และจัดหาช่าง อุปกรณ์เครื่องจักรตามโครงการ CSR
	๑ ซ่อมแซมดูแลเครื่องจักรในกระบวนการผลิตน้ำ
ประชาสังคมและผู้นำชุมชน	๑ แบ่งทีมเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและดูแลไม่ให้มีผู้ปล่อยน้ำเสีย
	๑ ทำความสะอาดแหล่งน้ำธรรมชาติในเขตเทศบาล
	๑ สังเกตและเฝ้าระวัง ปัญหาที่เกิดขึ้นที่ส่งผลเสียกับน้ำและรายงานผล
หน่วยงานราชการอื่น ๆ อาทิ โรงพยาบาลท่าคันโท สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น สำนักงานสุขภาพภิบาลและน้ำ กรมอนามัย สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 10 ขอนแก่น	๑ ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งน้ำให้เพียงพอและสะอาด
	๑ บริหารจัดการน้ำประปาให้ได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย
	๑ สนับสนุนในการเก็บตัวอย่างน้ำประปาเพื่อนำไปตรวจวัดคุณภาพ จำนวน 21 พารามิเตอร์
	๑ ให้คำปรึกษา แนะนำเรื่องกระบวนการผลิตน้ำประปา

โครงการนี้เริ่มดำเนินการเมื่อปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 และเห็นปรากฏผลเชิงประจักษ์ต่อสังคมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เทศบาลตำบลท่าคันโทได้มีการรายงานผลการดำเนินงานประจำปีและทบทวนปรับปรุงแผน ดำเนินงานต่อเนื่องเป็นปัจจุบันทุกปี และดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ด้านภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้ง 14 หน่วยงาน ได้มีการร่วมทำบันทึกข้อตกลง (MOU) เป็นประจำทุกปีในการปฏิบัติงาน เช่น การบริหารจัดการแหล่งน้ำมีการจัดบันทึกระดับน้ำเป็นประจำทุกสัปดาห์ และรายงานผลสถิติเป็นประจำทุกเดือน สรุปผลรายงานประจำปี และการตรวจคุณภาพน้ำมีการตรวจคุณภาพน้ำเป็นประจำทุกวัน และเผยแพร่ผลตรวจคุณภาพน้ำทางสื่อออนไลน์ทุกวัน ยกเว้นวันหยุดราชการ และมีการรายงานผลเป็นประจำเดือน และสรุปผลรายงานประจำปี

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

งบประมาณ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 เทศบาลตำบลท่าคันโทได้ริเริ่มโครงการพัฒนาน้ำประปา WSP โดยการจัดสรรงบประมาณจากการจัดเก็บเองของทางเทศบาลตำบลท่าคันโท และงบประมาณจากส่วนกลางกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งบริษัทไทย จำกัด ให้การสนับสนุนและจัดหาช่าง เครื่องมือและอุปกรณ์ และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ได้รับงบประมาณเงินอุดหนุนเฉพาะกิจจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคแก่ประชาชน จำนวน 4,894,000 บาท

“เทศบาลมีการจัดสรรงบประมาณ โดยการจัดเก็บค่าน้ำหน่วยละ 5 บาท ถือว่าต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ทางเทศบาลจึงใช้เงินที่จัดเก็บได้ในส่วนนี้มาบริการจัดการ ถ้าเป็นโครงการใหญ่ ๆ อาทิเช่น การขุดลอก ทางเทศจะขอไปส่วนกลาง ทางกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น อีกส่วนคือการสนับสนุนจากโรงงานอุตสาหกรรม การขอใช้เครื่องมือ งบที่ใช้ถือว่าประหยัดมากทั้งงบของเทศบาลและการช่วยเหลือของเอกชน” (นายกเทศมนตรี, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2565)

บุคลากร

เทศบาลตำบลท่าคันโท ดำเนินการวางแผนพัฒนาบุคลากรเตรียมความพร้อมของเทศบาล และนำดำเนินงาน พัฒนาความรู้ ทักษะ สมรรถนะด้านการจัดการน้ำประปาอย่างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีความเข้าใจในการดำเนินโครงการ และได้รับการสนับสนุนจากบริษัทไทย จำกัด ในการจัดหาช่าง

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

จากพื้นที่เทศบาลตำบลท่าคันโท ที่เคยประสบปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค และน้ำในการทำเกษตรในช่วงฤดูแล้ง ในช่วงฤดูฝนบางปีประสบปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลาก อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพการเกษตรต้องใช้น้ำทำการเกษตรตลอดทั้งปี และโรงงานอุตสาหกรรมสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมทุกวัน เทศบาลตำบลท่าคันโท จึงได้รับฟังปัญหา และข้อเสนอแนะ ของประชาชนในพื้นที่ เทศบาลตำบลท่าคันโทและกลุ่มภาคีเครือข่าย 14 หน่วยงาน จึงร่วมกันทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกันเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ

สอดคล้องดูแลไม่ให้มีผู้ปล่อยน้ำเสียหรือสารเคมีลงสู่แหล่งน้ำและช่วยกันทำความสะอาดแหล่งน้ำ
ธรรมชาติ

จากการดำเนินโครงการพัฒนารูปแบบประปาท้องถิ่นคุณภาพ WSP โดยใช้หลักฐาน
เชิงประจักษ์ มีผลสำเร็จที่เกิดขึ้นหลายประการคือ ระบบบริหารจัดการน้ำประปาที่ได้มาตรฐาน
โดยมีการใช้แผนการจัดการน้ำสะอาด มีแหล่งน้ำให้ใช้ในการอุปโภคบริโภค การประมง อุตสาหกรรม
รวมทั้งพาณิชย์กรรมเพียงพอตลอดทั้งปี และสามารถจัดการบริการสาธารณะในด้านกิจการประปา
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งด้านสาธารณสุข โดยประชาชนได้ใช้น้ำอุปโภคบริโภค
ที่สะอาด และปลอดภัย ไม่มีสารพิษหรือสิ่งปนื้อกที่อันตรายต่อประชาชนในชุมชน ด้านการเกษตร
ประชาชนที่ทำอาชีพเกษตรกรได้มีน้ำใช้ในการทำการเกษตรตลอดทั้งปี และโรงงานอุตสาหกรรม
ในตำบลมีน้ำใช้เพียงพอและลดอุปสรรคในโรงงาน

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานและแนวทางที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหา มีดังนี้

1. การไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนบางส่วน สาเหตุจากประชาชนในพื้นที่ประกอบ
อาชีพเกษตรกร การเข้าร่วมการจัดกิจกรรมหรือการจัดอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ จึงไม่เป็นที่น่าสนใจ
ของประชาชน เนื่องจากไม่มีเวลามากพอ เวลาส่วนมากจะใช้ไปกับการทำไร่ ทำนา ดังนั้น
ควรมีการจัดการอบรมหรือกิจกรรมให้ความรู้กับประชาชน เรื่องการใช้น้ำสำคัญอย่างไร เพื่อให้
ประชาชนเห็นถึงปัญหาและความสำคัญในเรื่องนั้น ๆ

2. การเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายหรือการสุ่มตรวจวัดค่าน้ำในแต่ละชุมชนในพื้นที่
การสุ่มเก็บตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ต้องได้รับความร่วมมือกับประชาชนในแต่ละพื้นที่ด้วย เนื่องจาก
จำเป็นต้องมีการรายงานการตรวจวัดค่าน้ำในแต่ละวันตามแนวทางที่เทศบาลกำหนด ทำให้
บางครั้งไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนอาจทำให้เป็นอุปสรรคในการทำงานในด้านนี้ ดังนั้น
จึงต้องทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนให้ชัดเจน การขอข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายค่อนข้างที่จะมี
ความสำคัญเป็นอย่างมาก จึงต้องมีการให้ความรู้ในด้านนี้อยู่เสมอเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของ
การใช้น้ำและเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยภายใน

1. เจ้าหน้าที่กองประปามีการจัดตั้งกลุ่มไลน์ระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนขึ้น ทำให้มีการแจ้งเหตุหรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างครอบคลุม ในแต่ละวันจะมีการตรวจวัดคุณภาพของน้ำประปาเพื่อรักษาคุณภาพน้ำให้คงที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีน้ำที่สะอาดใช้ และทำให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2. การบริหารงานภายในเทศบาลตำบลท่าคันโทมีคุณภาพการดำเนินงานที่ดี การประสานงานและการสื่อสารมีการจัดระบบที่ดี ทำให้การดำเนินงานมีอุปสรรคลดลง เช่น การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชน ถ้ามีการจัดการและวางแผนที่ดี จะช่วยลดปัญหาหรือข้อผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นได้

ปัจจัยภายนอก

1. การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนเข้ามาให้ความรู้และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องกับประชาชน และการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการลดอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น มีการจัดอบรมหรือกิจกรรมการให้ความรู้ในเรื่องการใช้น้ำและความสำคัญของน้ำ ทำให้เห็นถึงความสำคัญและแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

2. การร่วมมือระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในมุมมองของประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่ทราบถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และเป็นการร่วมการวางแผนการดำเนินการและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในพื้นที่

การเตรียมความพร้อมและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม เทศบาลตำบลท่าบมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก*
และคณะ**

ความเป็นมา

บทนำ

มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อราว 200 ปีก่อน ประมาณ ปี พ.ศ. 2363 ที่บริเวณตอนเหนือของวัดท่าบมาในปัจจุบันนี้ ตำนานเล่าขาน สืบต่อกันมาว่าในวันฤกษ์ดีคืนดี จะมีถ้ำปรากฏให้เห็นในตอนดึกๆ ซึ่งจะมี ม้าขาววิ่งออกมาจากถ้ำลับแลดังกล่าวนั้น มีลักษณะสวยงามมาก ในเวลา กลางวันถ้ำจะหายไปกลับกลายเป็นที่ว่างเปล่าตามปกติ จึงเรียก บริเวณนี้ว่า “เขตถ้ำม้า” ชาวบ้านที่อาศัยในแถบบริเวณนี้ ถ้าต้องการ ข้าวของเครื่องใช้อะไรจะจุดเทียนธูปบอกกล่าวไว้เพื่อขออนุญาตหยิบยืมไป ใช้ในงาน ก็จะมีข้าวของเครื่องใช้ให้หยิบยืมได้ตามต้องการ และเมื่อเวลา เสร็จงานเรียบร้อยแล้ว ก็ต้องนำข้าวของเครื่องใช้ไปคืนให้ตามที่เคยบอก กล่าวไว้ ชาวบ้านได้ปฏิบัติกันเช่นนี้สืบต่อกันมา จนกระทั่งวันหนึ่งก็ได้มี ชาวบ้านคนหนึ่งไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญา คือเมื่อหยิบยืมข้าวของเครื่องใช้แล้ว ได้สับเปลี่ยนข้าวของเครื่องใช้บางอย่าง บ้างก็ว่านำไปคืนไม่ครบบ้าง ทำให้ เวลาต่อมา ถ้ำม้านี้ก็ปิดไปโดยปริยาย ไม่ปรากฏอะไรให้เห็นอีกเลย จะมีก็แต่

* ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ บัวหล้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, นายดุสิต รัฐศีล นักวิจัย, นางศญาพัฒน์ กิตติสารวัฒน์ นักวิจัย

ผู้สัญจรไปมา ซึ่งโดยมากจะใช้ม้าเป็นยานพาหนะ ก็จะพาม้ามาพักไว้บริเวณแถวนี้ จากนั้นจึงมีการเพี้ยนจาก ถ้าม้า เป็น ทัพม้า และเป็น ทับมา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

สภาพพื้นที่ตำบลทับมา เป็นที่ราบสูงสลับเนินเขา มีที่ราบสูง และเป็นเขาบ้าง มีคลองที่สำคัญ 1 สาย คือ คลองทับมาไหลผ่านพื้นที่ตำบลทับมา ส่วนดินมีลักษณะเป็นดินลูกรังปนทราย

พื้นที่เขตตำบลทับมา มีเนื้อที่ประมาณ 29.24 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 18,375 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อเขต อำเภอนิคมพัฒนา ทิศตะวันออก ติดต่อเขต ตำบลน้ำคอก, ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง ทิศตะวันตก ติดต่อเขต เทศบาลตำบลมาบตาพุด ทิศใต้ ติดต่อเขตตำบลเนินพระ อำเภอเมืองระยอง

สำนักงานเทศบาลตำบลทับมาอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองระยองประมาณ 8 กิโลเมตร และตั้งอยู่บริเวณสี่แยกทับมา ถนนสาย 36 หมู่ที่ 4 ตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ลักษณะทางภูมิอากาศมี 3 ฤดู คือฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์

มีแหล่งน้ำธรรมชาติ (คลอง ลำราง) ดังนี้ 1) คลองทับมา กว้างประมาณ 15 – 20 เมตร ยาวประมาณ 11,600 เมตร ลึกประมาณ 4 เมตร เริ่มต้นบริเวณชุมชนบ้านเขาโบสถ์ ไหลผ่านชุมชนบ้านขนาบ ชุมชนบ้านทับมา ชุมชนบ้านแหลมทองกลาง และสิ้นสุดที่ชุมชนบ้านหนองมะหาด ความจุน้ำปัจจุบัน 500,000 ลูกบาศก์เมตร 2) ลำรางหนองกะบาก – สะพานหิน (คลองจากรู) กว้างประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 3,900 เมตร ลึกประมาณ 2 เมตร เริ่มต้นบริเวณชุมชนบ้านเขาไผ่ ไหลผ่านชุมชนบ้านสะพานหิน และไหลลงคลองทับมา บริเวณชุมชนบ้านทับมา ความจุน้ำปัจจุบัน 16,650 ลูกบาศก์เมตร 3) ลำรางหนองโพรง – แหลมมะขาม กว้างประมาณ 6 – 8 เมตร ยาวประมาณ 2,700 เมตร ลึกประมาณ 1.50 เมตร ไหลผ่านเขตตำบลทับมาจุดเริ่มต้นบริเวณชุมชนบ้านเขาไผ่ ผ่านชุมชนบ้านแหลมมะขาม ผ่านชุมชนบ้านแหลมทองกลาง โดยไหลลงคลองทับมาบริเวณชุมชนบ้านแหลมทองกลาง หมู่ที่ 6 (คลองกิว) ความจุน้ำปัจจุบัน 15,000 ลูกบาศก์เมตร

และมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ฝ่ายน้ำล้นขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง ฝ่ายกั้นน้ำ จำนวน 3 แห่ง บ่อน้ำดิน จำนวน 947 แห่ง บ่อโยก จำนวน 14 แห่ง ถังเก็บน้ำ จำนวน 5 แห่ง สระน้ำ จำนวน 3 แห่ง สระน้ำสาธารณะหมู่ที่ 1 ปากกว้างประมาณ 59 เมตร ยาวประมาณ 115 เมตร ลึกประมาณ 5 เมตร ความจุน้ำ 13,000 ลูกบาศก์เมตร ปัจจุบันใช้เป็นแหล่งน้ำดิบผลิตประปา หมู่บ้าน ผิวดินขนาดใหญ่ 200 – 300 ครัวเรือน สระน้ำสาธารณะหมู่ที่ 2 กว้างประมาณ 45 เมตร

ยาวประมาณ 170 เมตร ลึกประมาณ 5 เมตร ความจุน้ำ 38,000 ลูกบาศก์เมตร ปัจจุบันใช้เป็นแหล่งน้ำดิบผลิตประปาหมู่บ้าน ผิวดินขนาดใหญ่ 121 - 300 ครัวเรือน สระเก็บน้ำดิบทับบมาหมู่ที่ 7 เป็นสระเก็บน้ำดิบความจุ 12 ล้านลูกบาศก์เมตร

ตำบลทับบมาแบ่งการปกครองเป็น 8 ชุมชน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 25,160 คน แยกเป็นชาย 12,498 คน เป็นหญิง 12,662 คน จำนวนครัวเรือน 17,205 ครัวเรือน มีการแบ่งเขตการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลทับบมา แบ่งเป็น 2 เขต เขตเลือกตั้งละ 6 คน

ด้านการสาธารณสุข เทศบาลตำบลทับบมา มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจำนวน 1 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลตำบลทับบมา จำนวน 1 แห่ง

ด้านการศึกษา สามารถแจกจ่ายละเอียดได้ดังนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทับบมา จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนอนุบาลทับบมา จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา (ขยายโอกาส) จำนวน 1 แห่ง (โรงเรียนชุมชนวัดทับบมา) ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดระยอง จำนวน 1 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง (หมู่ที่ 1, 3, 4, 8) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนประภัสสรคุณธรรม จำนวน 1 แห่ง

มีส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจ คือ สำนักงานทางหลวงชนบทระยอง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทับบมา สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัดระยอง หมวดทางหลวงทับบมา สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดระยอง ที่พักสายตรวจตำบลทับบมา สภ.เมืองระยอง และมีกลุ่มมวลชนจัดตั้งด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คือตำรวจชุมชนประจำตำบลทับบมา, มูลนิธิสว่างพรกุศล, ศูนย์ อปพร.เทศบาลตำบลทับบมา

สาธารณูปโภคด้านคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดิน จำนวน 2 สาย ที่บางส่วนอยู่ในพื้นที่ คือ (1) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 36 (สายบางนา - ตราด) เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (2) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3136 (เลียงเมืองระยอง) เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก

และมีทางหลวงชนบท จำนวน 2 สาย ที่บางส่วนอยู่ในพื้นที่ (1) ทางหลวงชนบท หมายเลข 4406 (สายหนองสนม - คลองช้างตาย) เป็นถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีต ถนนตามแนวทางสาธารณะประโยชน์ (2) ทางหลวงชนบทหนองมะหาด และมีทางหลวงท้องถิ่น จำนวนรวม 235 สาย ประกอบด้วย ขอบเดิมที่ลงทะเบียนไว้และได้รับการ อนุมัติเป็นทางหลวงท้องถิ่น จำนวน 214 สาย อยู่ระหว่างดำเนินการขอขึ้นทะเบียน จำนวน 21 สาย

สาธารณูปโภคด้านไฟฟ้า ตำบลทับมามีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดระยอง และมีสถานีไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ระยอง 4 บริเวณ แหลมมะขาม ซอย 8 ตำบลทับมา จึงสามารถใช้บริการการไฟฟ้าสำหรับประชาชนในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 100

ด้านประปา มีประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 8 ชุมชน (บ้านขนาบ, บ้านแหลมมะขาม, บ้านทับมา, บ้านหนองมะหาด, บ้านเขาไผ่, บ้านแหลมทองหลาง, บ้านเขาโบสถ์ และบ้านสะพานหิน) ประปาหมู่บ้าน จำนวน 2 ชุมชน (ชุมชนบ้านขนาบ, แหลมมะขาม)

ด้านโทรคมนาคม มีสำนักงานโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดระยองเป็นผู้รับผิดชอบ และมีการใช้บริการครอบคลุมทั้งตำบลทับมา แต่ในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จะใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีสถานีวิทยุ จำนวน 1 แห่ง มีวิทยุสื่อสาร จำนวน 35 เครื่อง และมีจำนวนเสาสัญญาณโทรศัพท์ คือ 1. บริษัทจำกัด (มหาชน) ทูร์ คอร์ปอเรชั่น 2. บริษัทจำกัด (มหาชน) โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น 3. บริษัทจำกัด ดิจิตอลโฟน

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และรับจ้างทั่วไป ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว และประกอบอาชีพเกษตรกรรมบางส่วน การถือครองที่ดิน การออกเอกสารสิทธิให้แก่ราษฎร ส่วนใหญ่เป็นโฉนดที่ดิน และเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 และ น.ส.3 ก.) มีผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน OTOP จำนวน 10 ผลิตภัณฑ์ 1) ผลิตภัณฑ์ลอดช่องสิงคโปร์ หมู่ที่ 5 2) ผลิตภัณฑ์น้ำปลา หมู่ที่ 6 3) ผลิตภัณฑ์กะปิ หมู่ที่ 1, 4, 7 4) ผลิตภัณฑ์จักสานตะกร้า หมู่ที่ 6 5) ผลิตภัณฑ์จากชั้นโรง หมู่ที่ 4 6) ผลิตภัณฑ์เค้กกล้วยหอม ขนมต้ม ขนมเทียน ทองม้วนกรอบ หมู่ที่ 8 7) ผลิตภัณฑ์น้ำพริกมะขาม น้ำพริกแกงป่า หมู่ที่ 8 8) ผลิตภัณฑ์ไข่เค็ม EGG EIGHT หมู่ที่ 8 9) ผลิตภัณฑ์หน่อไม้ดอง หมู่ที่ 8 10) ผลิตภัณฑ์น้ำมันเหลือง หมู่ที่ 3, 8

มีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านใน หมู่ 1 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, น้ำพริก, ปลาต้ม, ยาดม, พิมเสน กลุ่มส่งเสริมอาชีพนาบัวบ้านขนาบ ผลิตภัณฑ์ – ทำนาบัว กลุ่มส่งเสริมอาชีพการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ผลิตภัณฑ์ – ผักไฮโดรโปนิคส์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแหลมมะขาม หมู่ 2 ผลิตภัณฑ์ – การผูกผ้าประดับงาน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองมะหาด หมู่ 3 ผลิตภัณฑ์ – อาหารพื้นบ้าน, ขนมไทย, ผักคั้นฉ่ำย ไฮโดรโปนิคส์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านทับมา หมู่ 4 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, ขนมไทย กลุ่มส่งเสริมอาชีพผู้เลี้ยงชั้นโรง ชุมชนบ้านทับมา ผลิตภัณฑ์ – ผลิตภัณฑ์จากชั้นโรง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาไผ่ หมู่ 5 ผลิตภัณฑ์ – ลอดช่องสิงคโปร์ อบแห้ง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพรง หมู่ 6 ผลิตภัณฑ์ – กะปิ, ปุยชีวภาพน้ำและปุยชีวภาพแห้ง, อินทผาลัม กลุ่มส่งเสริมอาชีพศิลปะประดิษฐ์ หมู่ 6 ผลิตภัณฑ์ – เครื่องจักสาน,

ไม้กวาด กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาบ้านหนองโพรง หมู่ 6 ผลิตรัถยนต์ – น้ำปลา, อาหารพื้นบ้าน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาโบสถ์ หมู่ 7 ผลิตรัถยนต์ – กะปิ, ผักปลอดสารพิษ กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ปลอดภัยบ้านเขาโบสถ์ ผลิตรัถยนต์ – เมล่อน, มะเขือเทศ, แตงโม, เห็ด กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้าน สะพานหิน หมู่ 8 ผลิตรัถยนต์ – กะปิ, เค้กกล้วยหอม, ขนมต้ม ขนมเทียน, ทองม้วนกรอบ, น้ำพริก, ไข่เค็ม, หน่อไม้ดอง, น้ำมันเหลือง, ปู่ยืมชีวภาพน้ำและปุ๋ยชีวภาพแห้ง

ด้านการท่องเที่ยว, วัฒนธรรม, โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ มีชุมชนบ้านแหลมมะขาม หมู่ที่ 2 – ศาลเจ้ายางเอน ชุมชนบ้านหนองมะหาด หมู่ที่ 3 – ศาลเจ้าแม่สไบทอง ชุมชนบ้านทับมา หมู่ที่ 4 - วัดทับมา, ศาลเจ้าพ่อถ้ำม้า ชุมชนบ้านเขาไฟ หมู่ที่ 5 – หินรูปช้าง ชุมชนบ้านเขาโบสถ์ หมู่ที่ 7 - วัดเขาโบสถ์, เจดีย์วัดเขาโบสถ์ ชุมชนบ้านสะพานหิน หมู่ที่ 8 - ศาลเจ้าพ่อกระบองทอง, สะพานหิน

เทศบาลตำบลทับมา ได้จัดทำประกาศรายงานการรับจ่ายเงินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เพื่อให้ประชาชนทราบ ดังนี้ รวมรายรับจริง 185,960,902.09 บาท รวมรายจ่ายจริง 152,089,646.81 บาท ส่วนงบประมาณ พ.ศ. 2565 เทศบาลตำบลทับมา ได้ตั้งงบประมาณ รายรับ-รายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ไว้ในเทศบัญญัติ จำนวน 185,000,000.00 บาท

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบันเทศบาลตำบลทับมามีวิสัยทัศน์ คือ “บริหารยึดหลักธรรมาภิบาล บริการประทับใจ ห่วงใยสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมสู่อาเซียน” และ เพื่อให้การดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ดังกล่าวประสบความสำเร็จ คณะผู้บริหารจึงได้กำหนด ให้มีพันธกิจ ดังนี้ 1) สนับสนุนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขและพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) พัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐานและแหล่งน้ำ 3) จัดระบบการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ป้องกัน แก้ไขปัญหา ยาเสพติด พัฒนาและสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีเข้มแข็ง ดำรงชีวิตตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) บริหารจัดการระบบสาธารณสุข อนุรักษ์และบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา กีฬา นันทนาการ อนุรักษ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) ส่งเสริมและสนับสนุน เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ 7) จัดระบบการบริหารจัดการองค์กรที่ดี มีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพบุคลากร จัดทำและประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น

และเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลทับมา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ ความสำคัญกับการวางบทบาทการพัฒนาเทศบาลในอนาคตอย่างเหมาะสมสอดคล้อง กับปัญหา

ความต้องการของประชาชน รวมทั้งสอดคล้องกับศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของเทศบาล เพื่อที่จะให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ดังนั้นเทศบาลตำบลทับมา จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ของเทศบาลไว้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมือง การบริหาร ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) สนับสนุน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และ 2) สนับสนุนและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารกิจการองค์กร

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและแหล่งน้ำ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษา ถนน สะพาน ราง/ท่อระบายน้ำ 2) ขยายเขต ติดตั้ง ซ่อมแซม บำรุงรักษาไฟฟ้าสาธารณะ 3) ก่อสร้างปรับปรุงบำรุงรักษา ฝาย คลอง ลำราง และแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร 4) ก่อสร้างปรับปรุงบำรุงรักษา อาคาร สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อน และปรับปรุงภูมิทัศน์ และ 5) พัฒนาและปรับปรุงผังเมือง

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) จัดระบบป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และ 3) พัฒนาคูณภาพชีวิตและจัดสวัสดิการสังคมอย่างเสมอภาคและทั่วถึง

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการระบบสาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอย 3) ส่งเสริมสถานประกอบการ ร้านอาหาร/ร้านค้า/ตลาดให้ได้มาตรฐานของกรมอนามัย 4) ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และ 5) พัฒนาระบบบริการด้านสาธารณสุข

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมการศึกษา การกีฬา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2) ส่งเสริม สนับสนุนการกีฬาและนันทนาการ 3) ส่งเสริม สนับสนุนศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) พัฒนา ปรับปรุง บำรุงรักษา ซ่อมแซม โบราณสถาน ศาสนสถาน

6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้แก่ประชาชน และ 2) สร้างมาตรฐาน พัฒนามูลค่าของสินค้าเกษตร ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

7. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่น และ 2) จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องจักรกลในการปฏิบัติงานขององค์กร

ความเป็นมา

ในเขตพื้นที่ตำบลทับมา มีสภาพพื้นที่ลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินลูกฟูก พื้นที่บางแห่งเป็นเขาลูกเล็ก ๆ มีคลองธรรมชาติที่สำคัญ คือ คลองทับมา ซึ่งเมื่อ พ.ศ. 2558 ได้เกิดสถานการณ์อุทกภัยในพื้นที่ตำบลทับมา ที่ถือว่าเป็นวิกฤติการณ์ครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่ง สาเหตุหลักมาจากการที่คลองทับมา ถูกลูลูก้าจนมีลักษณะแคบเป็นคอขวด ปริมาณน้ำที่ไหลเข้ามาลงคลองทับมา ในช่วงฤดูฝนมีจำนวนมาก ทำให้การระบายน้ำจากคลองทับมา ลงสู่ทะเลไม่ทัน จึงเอ่อล้นไหลเข้าท่วมในเขตพื้นที่ตำบลทับมา ทำให้เกิดความเสียหายตามมามากมาย ประชาชนได้รับความเดือดร้อน บ้านเรือนเสียหาย สูญเสียทรัพย์สินพื้นที่เกษตรกรรมถูกทำลายถนนชำรุดรวมถึงมีผลกระทบต่อปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนทั้ง ด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งในระหว่างที่เกิดอุทกภัย และหลังจากเกิดอุทกภัยดังกล่าว ประกอบกับกรมอุตุนิยมวิทยาได้ประกาศการเริ่มต้นฤดูฝนของประเทศไทย พ.ศ. 2563 ตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม 2563 เนื่องจากประเทศไทยมีฝนตกชุกต่อเนื่องและครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทยและทิศทางลมระดับผิวพื้นถึงความสูง 3.5 กิโลเมตร ได้เปลี่ยนทิศเป็นลมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดนำความชื้นจากทะเลอันดามันเข้ามาปกคลุมประเทศไทยอย่างต่อเนื่องและลมชั้นบนตั้งระดับความสูง 5.0 กิโลเมตรขึ้นไป ได้เปลี่ยนทิศลมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทยซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางอุตุนิยมวิทยาจึงถือได้ว่าเป็นการเข้าสู่ฤดูฝนของประเทศไทยในปีนี้

เทศบาลตำบลทับมา ได้ตระหนักถึงปัญหาของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน หากเกิดสถานการณ์อุทกภัยในพื้นที่ ประกอบกับ เป็นอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 (1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 หมวด 2 มาตรา 16 (29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นในช่วงฤดูฝน(เดือนมิถุนายน - เดือนพฤศจิกายน) งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยฝ่ายอำนวยการสำนักปลัดเทศบาลจึงได้จัดทำโครงการเตรียมความพร้อมและแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรให้มีความพร้อมในการออกดำเนินการให้ความช่วยเหลือและบรรเทา

ปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนผู้ประสบภัยน้ำท่วมได้ทันต่อเหตุสาธารณภัยที่อาจเกิดขึ้น ลดความสูญเสียและสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ตำบลทับมา

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

- 1) เพื่อเตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์และบุคลากรในการป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมในเขตพื้นที่ตำบลทับมา
- 2) เพื่อให้มีความพร้อมในการออกดำเนินการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาปัญหา ความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนผู้ประสบภัยน้ำท่วมได้ทันต่อเหตุสาธารณภัยที่เกิดขึ้น
- 3) เพื่อลดความสูญเสียและสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนพื้นที่ ตำบลทับมา

กระบวนการดำเนินงาน

กิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงาน (How to)

จุดกำเนิดของโครงการเตรียมความพร้อมและป้องกันปัญหาน้ำท่วม นั้น มาจากการที่ ในพื้นที่เทศบาลตำบลทับมา มักเกิดปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก อันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศ ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบต่ำ หรือลูกฟูกในบางพื้นที่ ประกอบกับมีคลองทับมาเป็นคลอง ที่ทำหน้าที่ระบายน้ำจากพื้นที่อื่นลงสู่ทะเลที่ตำบลทับมา

ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อมีสถานการณ์ฝนตกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากน้ำจากพื้นที่อื่นจะมารวมกันเพื่อระบายออกสู่ทะเลที่ตำบลทับมา ทำให้น้ำไหลลงทะเลไม่ทัน เกิดปัญหาน้ำท่วมขึ้น ในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงปัญหาการขยายตัวของเมืองที่มีมากขึ้นด้วย ทำให้พื้นที่ในสมัยก่อน น้ำอาจจะท่วมถึงเพื่อรอการระบาย แต่ไม่มีความเสียหายหรือเดือดร้อน อันเนื่องมาจากไม่มีประชาชนอาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันเมืองได้มีการขยายตัวครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ ความเสียหายจากน้ำท่วม จึงมีปริมาณมาก เทศบาลตำบลทับมาจึงได้มีความคิดที่จะแก้ปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่ โดยการจัดทำโครงการนี้ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา และใช้โครงการเป็นเครื่องมือ ประสานงานกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ได้สะดวกขึ้น

การดำเนินการเริ่มจากนายกเทศมนตรีผลักดัน ส่งเสริม ออกนโยบาย สนับสนุนให้เกิดโครงการ ทำหน้าที่ตัดสินใจ และเรียกประชุมทุกภาคส่วน ทั้งผู้มีส่วนได้เสีย และผู้ปฏิบัติงาน โดยทุกภาคส่วนก่อนฤดูฝน (ประมาณ ช่วงเดือน พฤษภาคม) เทศบาลจะจัดประชุมเพื่อเตรียม

ความพร้อมรับมือกับอุทกภัยที่เกิดเป็นประจำเพื่อวางแผนรองรับน้ำท่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การแบ่งหน้าที่ การเตรียมพร้อมเกี่ยวกับอุปกรณ์ การซักซ้อมแผน การคาดการณ์สถานการณ์เลวร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น

เทศบาลและชุมชนร่วมกันซ้อมแผนในการเผชิญเหตุหลายครั้งด้วยการจำลองเหตุการณ์เริ่มตั้งแต่ขั้นแรก เช่น การซ้อมการเรียงกระสอบทรายเพื่อกั้นน้ำ การสอนวิธีการและขั้นตอนการอพยพโดยเฉพาะครัวเรือนที่มีผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการและขั้นตอนว่าต้องอพยพคนเหล่านั้นออกมาอย่างไร

เทศบาลได้จัดตั้งศูนย์เพื่อรองรับการอพยพหลายศูนย์ เพื่อกระจายผู้อพยพไม่ให้แออัด และสามารถติดต่อได้หลายช่องทาง มีการจัดตั้งโรงครัวเพื่อจัดหาอาหารให้ผู้ประสบภัยด้วยระบบลงทะเบียนจิตอาสาที่มาช่วยเหลือเพื่อป้องกันการให้ความช่วยเหลือกระจุกตัวหรือซ้ำซ้อนจนทำให้บางพื้นที่เสียโอกาสในการได้รับความช่วยเหลือ

การดำเนินโครงการของเทศบาลเริ่มต้นด้วยการสำรวจทรัพยากรของตนเองที่มีเพื่อเตรียมพร้อมในการรับมือกับปัญหาน้ำท่วม ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมาได้จัดเจ้าหน้าที่ฝ่ายงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยลงสำรวจประตูระบายน้ำและอุปกรณ์ที่จำเป็น ดังนี้

1. สำรวจฝาย และตรวจเช็คประตูระบายน้ำ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2563 จำนวน 11 แห่ง ดังนี้
  - 1.1 ฝายหลังศูนย์ซ่อมสี (เซฟ) ณ ชุมชนบ้านนาบ หมู่ 1
  - 1.2 ประตูระบายน้ำขอนแก่น ณ ชุมชนบ้านนาบ หมู่ 1
  - 1.3 ฝายซอยบ้านฝาย ณ ชุมชนบ้านทับมา หมู่ 4
  - 1.4 ฝาย/ประตูระบายน้ำคลองหลังวัดทับมา ณ ชุมชนบ้านทับมา หมู่ 4
  - 1.5 ฝาย/ประตูระบายน้ำหลังหมู่บ้านแดนใหม่
  - 1.6 ประตูระบายน้ำคลองกิว
  - 1.7 ประตูระบายน้ำหมู่บ้านโมเดิร์น ชิดดี
  - 1.8 ประตูระบายน้ำหมู่บ้านศักดิ์ทิพย์ 2 ณ ชุมชนบ้านหนองมะหาด หมู่ 3
  - 1.9 ประตูระบายน้ำหมู่บ้านสวนแก้ว
  - 1.10 ประตูระบายน้ำหมู่บ้านกรุงไทย
  - 1.11 ประตูระบายน้ำสะพานแดง

ประตูระบายน้ำยังใช้งานได้ทุกจุด และเพิ่มประสิทธิภาพด้วยการบำรุงรักษาในส่วนของกลอนเกลียว ทุกจุดเพิ่มเติม และกำจัดผักตบชวาเพื่อเพิ่มการไหลของน้ำให้ดีขึ้น

2. เจ้าหน้าที่ลงตรวจสอบวัสดุและอุปกรณ์ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2563 จำนวน 10 รายการ พบว่าทั้ง 10 รายการ ยังพร้อมใช้งาน ประกอบด้วย

2.1 เรือท้องแบน	จำนวน 4 ลำ
2.2 เครื่องสูบน้ำ	จำนวน 4 เครื่อง
2.3 เครื่องสูบน้ำพญานาค 8 นิ้ว	จำนวน 3 เครื่อง
2.4 เครื่องเรียวนต์	จำนวน 2 เครื่อง
2.5 ปัมมอเตอร์ไฟฟ้า	จำนวน 1 เครื่อง
2.6 เสื้อชูชีพ	จำนวน 23 ตัว
2.7 กรวยยาง	จำนวน 423 อัน
2.8 ป้ายสามเหลี่ยม	จำนวน 16 ป้าย
2.9 ครอบงไฟ	จำนวน 160 ชิ้น
2.10 เสื้อกั๊กสะท้อนแสง	จำนวน 160 ตัว

หลังจากตรวจสอบประตุน้ำตามสถานที่ต่าง ๆ และอุปกรณ์การระบายน้ำ ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา ได้สร้างกระบวนการสื่อสารในช่วงเกิดฝนตก

เมื่อมีฝนตก ผู้เกี่ยวข้องจะเริ่มเข้าประจำจุด เช่น ประตูน้ำแต่ละจุดเพื่อเฝ้าระวังระดับน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำในเขตเทศบาลอื่น จากประสบการณ์การปฏิบัติงานและประสบภัยมาเป็นประจำ ทำให้ผู้เฝ้าระวังสามารถบอกได้ว่า หากน้ำมาถึงจุดใดในระดับใดแล้ว จะไปถึงจุดถัดไปในอีกกี่นาที กี่ชั่วโมง ทำให้เกิดการประสานงานกันแบบบูรณาการ เมื่อไปถึงจุดใดที่หน่วยงานใดรับผิดชอบ ก็มีหน้าที่ต้องดำเนินการต่อ เช่น การเปิดหรือปิด ประตูระบายน้ำ เพื่อระบายน้ำออก หรือไม่ให้น้ำเข้า หรือต้องติดต่อไปที่กรมชลประทานเพื่อควบคุมประตูเปิดปิดน้ำในความรับผิดชอบต่อไป หรือเมื่อระดับน้ำมาเกินที่จะสามารถรับมือได้ ก็มีการแจ้งเตือนให้ประชาชนในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบของเพื่อน้ำได้ทัน เป็นต้น

ความพร้อมของอุปกรณ์ ก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเตรียมความพร้อมเช่นกัน โดยเทศบาลจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเผชิญภัย และตรวจสอบให้อยู่ในสภาพที่พร้อมเสมอ เมื่ออุปกรณ์ที่มีเกิดการชำรุด ก็มีการจัดเตรียมชุดใหม่มาพร้อมเสมอ โดยอุปกรณ์ที่มี เช่น เรือท้องแบน เครื่องสูบน้ำ เครื่องสูบน้ำพญานาค 8 นิ้ว เครื่องเรียวนต์ ปัมมอเตอร์ไฟฟ้า เสื้อชูชีพ กรวยยาง ป้ายสามเหลี่ยม ครอบงไฟ เสื้อกั๊กสะท้อนแสง เป็นต้น

มีการดูแลจัดการจนถึงภายหลังการเกิดภัย มีการสำรวจความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อให้การช่วยเหลือ โดยหากความเสียหายมีมากเกินที่เทศบาลจะสามารถจัดสรรงบประมาณได้ ก็จะมี

การประสานส่วนงานภายนอก หรือขอรับจากภายนอกเพื่อช่วยเหลือ รวมถึงแม้กระทั่ง การทำความสะอาดบ้าน หรือยกของ ภายหลังเกิดภัย จะมีจิตอาสาช่วยในการดำเนินการ

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

เทศบาลตำบลทับมา เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ตำบลทับมา โดยบทบาทแรกเป็นบทบาทในการเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น ผู้บริหารเทศบาลตำบลทับมา จึงแสดงบทบาทการเป็นผู้บริหารโครงการหลักและจัดสรรงบประมาณรายจ่ายสนับสนุนโครงการ

การของบประมาณในการจัดทำคันกันคลองให้กว้างขึ้น และลึกขึ้น เพื่อการระบายน้ำได้มากขึ้น ทั้งนี้เทศบาลจัดทำคันกันคลอง พร้อมประตูละบายน้ำขนาดใหญ่ เพื่อหวังว่าจะสามารถแก้ปัญหาในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน แม้ว่าพื้นที่บางส่วนของชาวบ้านต้องกลายเป็นพื้นที่คันกันคลอง แต่ประชาชนยินดีเสียสละและให้ความร่วมมือ ทั้งนี้เกิดจากการพูดคุยทำความเข้าใจชาวบ้านให้เห็นถึงความสำคัญของการมีคันกันคลอง อย่างไรก็ตาม กระบวนการพูดคุยใช้เวลานาน และต้องทำอย่างต่อเนื่อง เมื่อประชาชนเห็นถึงข้อดี เสียแล้ว จึงยินยอมที่จะให้สร้างคันกันน้ำพาดผ่านที่ดิน”

นอกจากการสนับสนุนงบประมาณแล้ว การร่วมมือกับภาคเอกชนก็เป็นสิ่งสำคัญ เทศบาลจัดทำความร่วมมือกับ บริษัท East Water ในการจัดหาพื้นที่รองรับน้ำ ซึ่งบริษัทรับสัมปทานพื้นที่เพื่อที่จะจัดทำพื้นที่รองรับน้ำ เพื่อนำน้ำมาใช้ผลิตน้ำให้กับบริษัท ซึ่งเทศบาลมีข้อแม้ว่าจะต้องให้ประชาชนในพื้นที่สามารถใช้น้ำที่กักเก็บไว้ได้ด้วย ทำให้มีพื้นที่การรองรับน้ำก่อนมาถึงเทศบาลตำบลทับมาเพิ่มขึ้น เสมือนเป็นแก้มลิงรองรับน้ำก่อนจะค่อยๆ ปล่อยน้ำออกมาให้เหมาะสมกับสถานการณ์

แม้การป้องกันภัยน้ำท่วมนี้ จะมีอภัยยับยั้งความเสียหายมิให้เกิดได้โดยสิ้นเชิง แต่ก็ลดความเสียหายจากก่อนการจัดทำโครงการได้อย่างมาก โดยสามารถดูได้จาก คำร้องที่ผู้มาร้องเรียนที่เทศบาลลดน้อยลงอย่างมาก

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

เนื่องจากเป็นภัยที่เกิดเป็นประจำในทุก ๆ ปี และมีการประชุมในทุก ๆ ปี เจ้าหน้าที่บุคลากร หรือแม้กระทั่งจิตอาสาทุกคนต่างรู้หน้าที่ของตนเองดี รู้ว่าเมื่อเกิดเหตุแบบใดขึ้น ตนเอง

จะต้องทำอะไร รู้ว่าสิ่งของเครื่องมือใด อยู่ที่ใด ต้องไปติดต่อใคร หรือเกิดเหตุแล้วตนเองจะต้องไปอยู่ ณ จุดใด เสมือนทุกคนเป็นฟันเฟืองที่อยู่ในระบบ และทำงานตามระบบของตนเอง สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพของเทศบาล

ซึ่งการประสานงานในแต่ละภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน และจิตอาสา ตลอดจนภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ และเอกชน มีการทำงานประสานงานกันอย่างรู้หน้าที่ อันเนื่องมาจากแผนการปฏิบัติงานที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ ชาวบ้านในตำบลทับมาต่างเห็นถึงความสำเร็จของการบรรเทาปัญหาน้ำท่วม ดังนั้น จึงให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลทับมาเป็นอย่างดี

ผลสำเร็จสำคัญที่เกิดขึ้นกับโครงการนี้มี 2 ประการ ได้แก่ การลดปัญหาน้ำท่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพิจารณาได้จากจำนวนข้อร้องเรียนเรื่องน้ำท่วมจากประชาชนลดลง และประการที่สองการสร้างคันกันน้ำตลอดแนวคลองทับมา ได้พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง

รูปภาพบริเวณก่อสร้าง ประตูควบคุมระดับน้ำ และคลองระบายน้ำ ถ่ายเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ณ สถานที่ก่อสร้างหลังวัดทับมา

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ อยู่ที่การขยายตัวของตำบลทับมา เนื่องจากสภาพตำบลทับมา มีโอกาสเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้นเป็นลำดับ การขยายความเป็นเมืองจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ อีกทั้งการบริหารจัดการน้ำต้องประสานงานกันเป็นองค์รวม ดังนั้น การขยายตัวของเมืองใกล้เคียงกับเทศบาลตำบลทับมา อาจส่งผลกระทบต่อทางเดินของน้ำ ในอนาคต ปัญหาและอุปสรรคจึงอยู่ที่การติดต่อประสานงานกันระหว่างหน่วยงานราชการในพื้นที่ ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลทับมา และพื้นที่โดยรอบ

ปัจจัยความสำเร็จและบทสรุป

ความสำเร็จของโครงการนี้มีปัจจัยที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. **วิสัยทัศน์ของผู้นำของทุกหน่วยงาน** ที่มองเห็นปัญหาน้ำท่วม เป็นปัญหาของคนทุกคนในพื้นที่ และประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ผู้นำตั้งแต่นายกเทศมนตรีตำบลทับมา จนถึงผู้นำชุมชน ต่างแสดงความคิดเห็นถึงสาเหตุของปัญหา และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อนำไปสู่แนวทางการป้องกัน แต่ละฝ่ายตระหนักดีว่า ปัญหาเรื่องน้ำที่มีมากเกินไป ในฤดูฝนเป็นสิ่งที่ไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่ป้องกันความเสียหายได้ และเมื่อทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่า ต้องป้องกันความเสียหาย แต่ละฝ่ายจึงนำข้อมูลมานำเสนอและหาแนวทางร่วมกันจนประสบความสำเร็จ

2. **การร่วมมือร่วมใจของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** ความร่วมมือนี้มาจากการที่ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกิดจากการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตามข้อ 1 และแต่ละภาคร่วมกันเขียนแผนงานรองรับสถานการณ์น้ำท่วม เริ่มตั้งแต่แผนซ้อมเผชิญเหตุจนถึงแผนในการอพยพประชาชนในพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่ในเขตตำบลทับมา ที่ได้รับผลกระทบทำหน้าที่เขียนแผนในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ และนำแผนดังกล่าวมาหารือกันที่ประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (หรืออาจมากกว่านั้นหากมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน) เพื่อผสมผสานแผนงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และลดความซ้ำซ้อนที่อาจเกิดขึ้น

3. **ระบบ และความต่อเนื่องในการดำเนินงาน** ซึ่งวิสัยทัศน์ของผู้นำรวมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากหลากหลายกลุ่มทางสังคมอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การสร้างระบบและกลไกการทำงานเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง เพื่อผลักดันแผนงานและโครงการให้ไปสู่ทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดพลังในระดับชุมชน ดังจะเห็นได้จากการมีการซ้อมแผนเผชิญเหตุ การจัดทำงบประมาณในการสร้างผนังกันน้ำท่วมตลอดแนวคลองทับมาจนถึงวัดทับมา ซึ่งการมีระบบและกลไก

การรับมือกับสถานการณ์น้ำท่วมและบริหารแผนงานอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ปัญหาน้ำท่วมลดความรุนแรงลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณวัดทับมา การจัดการน้ำด้วยการสร้างผนังกันน้ำยังกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง

จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า เทศบาลตำบลทับมา มิได้ใช้งบประมาณเป็นตัวตั้งในการบริหารโครงการ แต่ใช้วิสัยทัศน์ที่เกิดจากการระดมความคิดของประชาชน และข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแผนงานและโครงการเพื่อนำไปสร้างระบบและกลไกอย่างต่อเนื่องให้ประชาชนในพื้นที่และองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาน้ำท่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพจนประสบผลสำเร็จ

ไม่ท่วม ไม่แล้ง ไม่จบ องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

พจนนา พิษิตปัจจา*

บริบททั่วไป

องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม เป็นหน่วยงานท้องถิ่นในอำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 999 ถนนพหลโยธิน หมู่ 9 บ้านทุ่งเศรษฐี ตำบลนครชุม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำปิง และอยู่ตรงข้ามกับตัวเมืองกำแพงเพชร 10 กิโลเมตร (เส้นละติจูด 16.27 องศาเหนือ กับลองจิจูด 99.29 องศาตะวันออก) มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลทรงธรรม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีแนวเขตเริ่มต้น จากกิโลเมตร ที่บริเวณพิกัด NU 40 2225 ไปถนนสาย ร.พ.ช. ประมาณ 5 กิโลเมตร ถนนลูกรังที่ต่อจากถนน ร.พ.ช. อีก 2 กิโลเมตร ถึงเขาตองควงไปตามชายเขา ระหว่างหมู่ที่ 7 ตำบลนครชุม กับหมู่ที่ 5 ตำบลทรงธรรมไปจดถนนลูกรังที่พิกัด NU 447246 ไปตามถนนสหกรณ์ระหว่างหมู่ที่ 9 ตำบลทรงธรรม กับหมู่ที่ 7, 11 ตำบลนครชุม ถึงพิกัด NU 506246 ไปตามถนนสหกรณ์จนถึงคลองแม่คล้อที่สะพานสายเอเชียที่พิกัด NU 519241 ไปตามคลองแม่คล้อ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ระหว่าง หมู่ที่ 6 ตำบลนครชุม กับหมู่ที่ 1 ตำบลทรงธรรมไปจดหลักเขตที่ 1 ของเทศบาลเมือง
กำแพงเพชร ที่บริเวณพิกัด NU 550211 ระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลในเมือง และตำบลเทพนคร อำเภอเมืองกำแพงเพชร
จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากแม่น้ำปิงที่บริเวณพิกัด NU 530241
ไปทางทิศใต้ ตามฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงถึงหลักเขตที่ 10 ของเทศบาลเมืองกำแพงเพชร
บริเวณพิกัด NU 574474 ไปทางทิศตะวันออกถึงกึ่งกลางแม่น้ำปิง ระหว่างหลักเขตที่ 9
กับหลักเขตที่ 10 ของเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ที่บริเวณพิกัด NU 576176 แล้วไปตาม
ลำแม่น้ำปิงทางทิศใต้บริเวณพิกัด NU 571149 ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลอ่างทอง ตำบลคลองแม่ลายและตำบลท่าขุนราม อำเภอเมือง
กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีแนวเขตเริ่มตั้งกึ่งกลางแม่น้ำปิง ที่บริเวณพิกัด
NU 571149 ไปทางทิศตะวันออกตามแนวคลองกันผ่านถนนพหลโยธิน ที่บริเวณพิกัด
NU 560150 แล้วไปทางทิศใต้ตามแนวถนนพหลโยธินถึงที่บริเวณพิกัด NU 560143 ไปทาง
ทิศตะวันออกตามแนวถนนพหลโยธินถึง ที่บริเวณพิกัด NU 560143 ไปทางทิศตะวันตก
ตามแนวถนนข้างสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดด้านทางทิศเหนือแล้วไปทางตามแนวคลองแม่ลาย
ถึงโรงสูบน้ำของปฏิรูปที่ดิน ผ่านทุ่งน่าน้ำราด ทางเหนือจดถนนแบ่งเขตระหว่างตำบลท่าขุนราม
กับตำบลนครชุมแล้วไปตามแนวสายไฟฟ้าแรงสูง ผ่านทุ่งน่าน้ำราดผ่านคลองสวนหมาก
ไปตามแนวแบ่งเขตระหว่างบ้านเนินสำราญ หมู่ที่ 12 ตำบลนครชุม ติดกับบ้านหัวฝายเหนือ
หมู่ที่ 9 ตำบลท่าขุนราม สิ้นสุดที่บริเวณพิกัด NU 414215 ระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
โดยมีแนวเขต เริ่มต้นที่บริเวณพิกัด NU 414215 ไปทางทิศเหนือ ตามแนวสันเขากัวขมิ้น
สิ้นสุดที่บริเวณ พิกัด NU 402225 ระยะทางประมาณ 1.3 กิโลเมตร

จากสภาพพื้นที่อาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ของตำบลนครชุมพื้นที่ที่ติดต่อกับ
เขตพื้นที่อื่นไม่มีบริเวณที่ติดต่อกับพื้นที่ป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรง

สภาพภูมิประเทศของตำบลนครชุม มีเนื้อที่ประมาณ 65 ตารางกิโลเมตร หรือ 40,625 ไร่
ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม โดยมีพื้นที่ทางการเกษตรทั้งสิ้น 22,262.5 ไร่

ปัจจุบันมีประชากรทั้งหมด 17,381 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้าน
เกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา รับจ้าง เลี้ยงสัตว์ และอื่น ๆ ตามลำดับ โดยสินค้าทางการเกษตรที่
สำคัญได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยที่มีคุณภาพมาตรฐาน รวมถึงการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร
อื่น ๆ อีกด้วย

จากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่และอาชีพของประชาชนที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร โดยพื้นที่ร้อยละ 50 เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ในการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ดังกล่าว การมีปริมาณน้ำที่เพียงพอจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมไม่มีแหล่งต้นน้ำที่เป็นแหล่งต้นน้ำธรรมชาติในพื้นที่ ทำให้การใช้น้ำเพื่อการเกษตรต้องพึ่งพาปริมาณน้ำจากธรรมชาติ และการขุดแหล่งน้ำ หรือคลองที่ใช้พื้นที่ต้นน้ำจากพื้นที่อื่นมาไว้ในพื้นที่ของตน ประกอบกับพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขต การจ่ายน้ำของชลประทาน ทำให้ปริมาณที่มีอยู่ในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรซึ่งส่งผล ต่อสภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่

นอกจากนั้นพื้นที่ตำบลนครชุมมักประสบปัญหาขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตร ในฤดูแล้งเป็นประจำทุกปี และเนื่องจากภูมิประเทศเป็นลักษณะราบลุ่ม คล้ายแอ่ง จึงทำให้พบ ปัญหาน้ำหลาก น้ำท่วมขัง จากน้ำป่าในฤดูน้ำหลาก ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิต รวมถึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่และคุณภาพชีวิต ของประชาชน

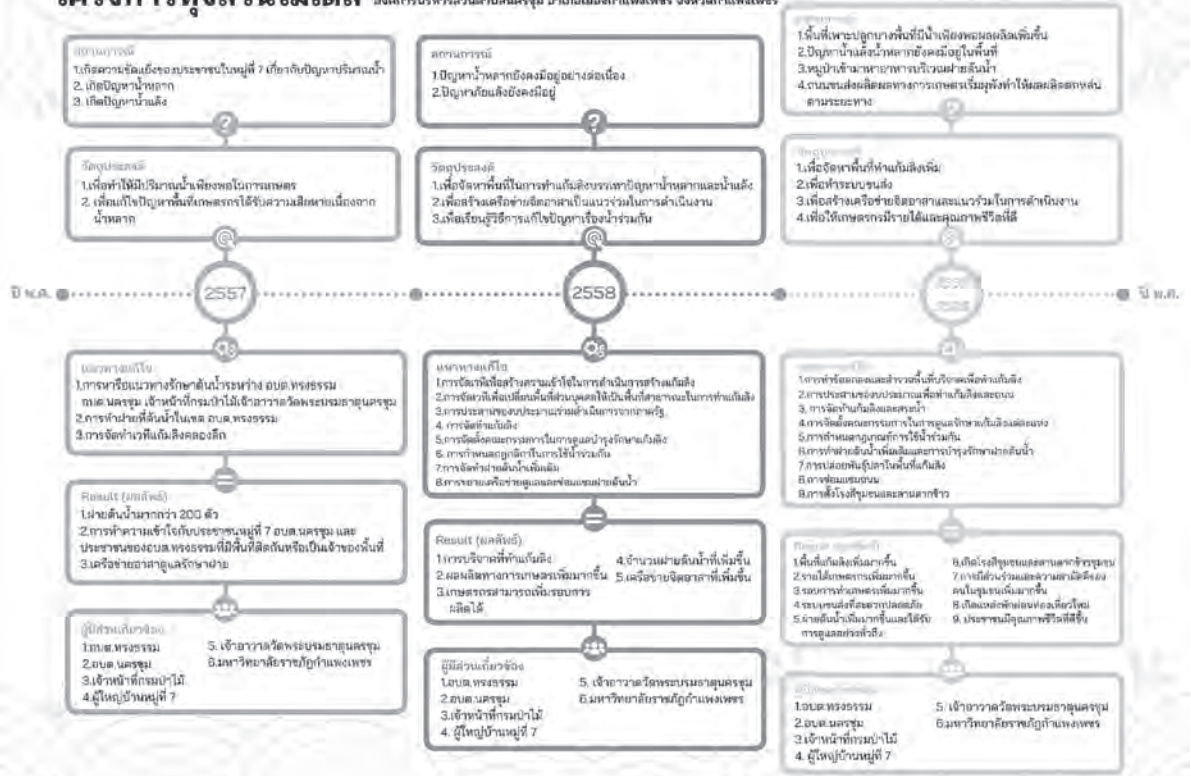
แต่สิ่งที่เป็นจุดเด่นและเป็นสิ่งที่เป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญสำหรับพื้นที่ตำบลนครชุม ก็คือ คนส่วนใหญ่เป็นคนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่ทำให้คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การแบ่งปันน้ำจึงเป็นไปด้วยความถ้อยทีถ้อยอาศัย และความรู้จักที่เป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ทำให้ได้รับความร่วมมือในการนำนโยบายที่ส่งผลประโยชน์ต่อคนในชุมชนไปปฏิบัติ

เส้นทางนวัตกรรมทุ่งสวนโมเดล

แผนภาพแสดงเส้นทางนวัตกรรมทุ่งสวนโมเดล ตั้งแต่ปี 2557-2563

โครงการทุ่งสวนโมเดล

องค์กรบริหารส่วนตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

ปรากฏการณ์น้ำท่วม และน้ำแล้งเป็นสิ่งที่เกษตรกรพื้นที่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมเกือบทุกปีส่งผลให้ผลิตผลทางการเกษตรของประชาชนเสียหาย และผลิตผลทางการเกษตรมีน้อย ทำการเพาะปลูกตามรอบการผลิตได้เพียงรอบเดียว ในปี 2557 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมเห็นถึงความจำเป็นและสำคัญที่จะต้องเร่งแก้ไขปัญหาในประเด็นการจัดการปัญหาน้ำดังกล่าว โดยได้มีการประชุมหารือกับแกนนำของแต่ละหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านเพื่อหาทางออกร่วมกัน โดยพื้นที่เป้าหมายแรกที่ทั้งทางภาคประชาชน ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทางท้องที่ เห็นชอบร่วมกันคือ พื้นที่หมู่ที่ 7 เนื่องจากพื้นที่หมู่ที่ 7 เป็นพื้นที่ที่มีความถี่ของน้ำท่วมและน้ำแล้งมากที่สุด โดยเมื่อมีการประชุมหารือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และคณะกรรมการหมู่บ้าน ในรอบแรกเพื่อทำการวิเคราะห์ถึงสาเหตุหรือที่มาของประเด็นที่ทำให้เกิดน้ำท่วม ซึ่งพบว่าพื้นที่ของหมู่ที่ 7 ไม่มีแหล่งน้ำที่เป็นต้นทุนทางธรรมชาติ เป็นพื้นที่ที่น้ำป่าไหลผ่าน ตลอดจนยังเป็นพื้นที่ที่อยู่

ท้องถิ่นกับการกึ่งที่ทำนายหลังวิกฤตโควิด-19

ส่วนที่ 4 บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นกับบริการสาธารณสุข

นอกเขตการจ่ายน้ำของกรมชลประทาน ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการทำการเกษตร ทำให้ที่ประชุมมีมติให้หารือร่วมกันทั้งหมู่บ้าน ซึ่งในการประชุมครั้งที่สองมีการประชุมร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และคณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ประชาชนในหมู่ 7 ทราบถึงสาเหตุของปัญหาน้ำเพื่อระดมความเห็นในการหารือทางออกร่วมกัน ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันที่จะต้องมีพื้นที่และป้องกันน้ำป่าไหลหลาก แต่ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะพิเศษของพื้นที่หมู่ 7 ที่ไม่มีพื้นที่ป่าต้นน้ำในเขตพื้นที่ตนเองแต่ใช้พื้นที่เขตต้นน้ำในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทรงธรรม โดยในที่ประชุมเห็นว่าควรมีการจัดทำฝายเพื่อที่จะทำให้การชะลอน้ำ รวมทั้งเป็นการสร้างความสมบูรณ์ให้กับพื้นที่ป่า เพื่อให้ปลายน้ำมีน้ำใช้ตลอดปี ดังนั้นจึงต้องมีการจัดประชุมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

“วันนี้เราจะมารื้อกันว่าเราจะแก้ปัญหาน้ำที่เราเจอทุกปีนะครับ จากที่ได้มีการหารือและมีการสำรวจพื้นที่พบว่าพื้นที่ของเราไม่มีแหล่งน้ำ เป็นทางน้ำป่าหลากวันนี้เราจึงมาประชุมเพื่อหาทางออกร่วมกัน”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“ผมเห็นว่าควรมีการทำฝายเพื่อกักเก็บน้ำ แต่เราจะทำอย่างไรเพราะพื้นที่ป่าไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่เรา”

ตัวแทนประชาชน

การจัดประชุมร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลทรงธรรม ตัวแทนหน่วยพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 4 กรมป่าไม้ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุนครชุม เพื่อหารือในประเด็นการจัดทำฝายเพื่อชะลอน้ำและสร้างความสมบูรณ์ให้กับต้นน้ำทำให้ปลายน้ำมีน้ำใช้ตลอดปี ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวมีเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุนครชุมเป็นบุคคลที่เชื่อมประสานและสร้างแรงบันดาลใจ รวมทั้งภาคส่วนทางวิชาการคือมหาวิทยาลัยราชภัฏเข้ามาหนุนเสริมในส่วนขององค์ความรู้ทางวิชาการในการจัดทำฝายไม่ว่าจะเป็นจุดทำฝาย วัสดุและวิธีการจัดทำฝายร่วมกับกองช่างขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม รวมถึงการนำนักศึกษาเข้ามาทำฝายในชุมชน แต่เหนือสิ่งอื่นใดการทำความเข้าใจในการขอความร่วมมือในการดำเนินการระหว่างพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือองค์การบริหารส่วนตำบลทรงธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมและกรมป่าไม้ เนื่องจากพื้นที่ต้นน้ำอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรงธรรม และอยู่ในเขตป่าสงวนพื้นที่รับผิดชอบ

ของกรมป่าไม้ ดังนั้นการเข้าไปดำเนินการจึงจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้งสองหน่วยงาน ซึ่งภายหลังจากการประชุมทางองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองแห่งมีข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกันและได้รับความเห็นชอบจากกรมป่าไม้ ซึ่งใน ปี พ.ศ. 2557 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมได้มีการจัดทำฝายมากกว่า 200 ตัว โดยอาศัยกำลังคนจากชาวบ้านหมู่ 7 และงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม มีการทำความเข้าใจกับประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการจัดการฝายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรงธรรมเพราะในพื้นที่มีป่าชุมชนบ้านคลองลึก และป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองวังเจ้าและป่าคลองสวนหมาก เมื่อมีการดำเนินการจัดทำฝายแล้วทางผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และคณะกรรมการหมู่บ้านได้มีการหารือการดูแลฝายได้มีการก่อตั้งเครือข่ายการดูแลฝายโดยประชาชน และมีองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมเป็นที่ปรึกษาเพื่อช่วยหนุนเสริมในส่วนของทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงาน

“ตอนนั้นคิดว่าถ้าเราไม่ดูแลใครจะมาดูแล และเราก็มีความหวังว่าถ้าเราดูแลฝายเราจะได้อำนาจน้ำใช้ เราจะได้มีรายได้”

เครือข่ายอาสาดูแลฝาย

“การจะหาแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ เราต้องร่วมมือกัน ทางหมู่ 7 พร้อมเป็นอาสาทำงาน”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

กล่าวโดยสรุปคือในระยะที่หนึ่งสำหรับนวัตกรรมทุ่งสวนโมเดลเน้นที่การจัดทำฝายร่วมกันระหว่างพื้นที่ที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงธรรม เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุนครชุม หน่วยฟื้นฟูป่าสงวนแห่งชาติสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 4 กรมป่าไม้ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในการร่วมกันสร้างฝายเพื่อทำให้มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการทำการเกษตรในพื้นที่ แต่จากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ได้กล่าวไว้ในส่วนต้น การเข้าไปสร้างฝายอยู่ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงธรรมและเขตป่าสงวนแห่งชาติ การเข้ามาหารือและดำเนินการร่วมกันจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และประชาชนทั้งสองพื้นที่ได้เข้ามาสร้างฝายร่วมกันตลอดจนการสร้างเครือข่ายดูแลฝายร่วมกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเกิดตั้งแต่การหารือร่วมกัน การออกแบบการทำงานร่วมกัน การร่วมสร้างฝาย การระดมทรัพยากรร่วมกัน และการสร้างเครือข่ายดูแลฝายร่วมกัน

ในส่วนของนวัตกรรมระยะที่สองคือภายหลัง ปี พ.ศ. 2558 ปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้งยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าปริมาณน้ำมีเพิ่มขึ้นแต่ยังคงไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร และปัญหาน้ำหลากยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมและผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 มาทำการหารือร่วมกันอีกครั้งโดยเน้นการจัดหาพื้นที่ที่รองรับน้ำในการกักเก็บน้ำ การเพิ่มเครือข่ายจิตอาสาในการร่วมมือกันทำงาน และทำให้คนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญร่วมกันในการแก้ปัญหา โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมและผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ได้มีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณน้ำ เส้นทางน้ำในพื้นที่และพื้นที่ต้นน้ำ เพื่อนำเสนอทางออกให้กับคนในพื้นที่ แต่ถึงอย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมและผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 มีความกังวลคือการหาพื้นที่ในการรองรับน้ำ เนื่องจากต้องใช้พื้นที่ของเกษตรกรในการจัดทำพื้นที่รองรับน้ำ ในรูปแบบของแก้มลิง รวมถึงการหางบประมาณการในการดำเนินการจัดสร้างตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จึงได้มีการดำเนินการจัดประชุมร่วมกันระหว่างประชาชนในหมู่ที่ 7 องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 และคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจและจัดหาพื้นที่ ใน ปี พ.ศ. 2558 การทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวยังเป็นเรื่องใหม่ชาวบ้านมีความกังวลว่าถ้าให้พื้นที่ไปแล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างไร จะมีการแบ่งสรรปันส่วนน้ำอย่างไร และถ้าไม่สำเร็จใครจะรับผิดชอบ

“ผู้ใหญ่บ้านแน่ใจอย่างไรว่าจะประสบความสำเร็จ ทำแล้วจะมีน้ำจริงหรือ แล้วใครจะเป็นคนมาดูแล เอาเงินมาจากไหน ใครจะมาช่วยเราบ้าง”

ชาวบ้านหมู่ที่ 7

“...ไปดูแหล่งน้ำกับทางน้ำมาแล้วนะ ก็นลองไปดูงานที่อื่นมา มันน่าจะดีผล แต่จะได้ผลมากน้อยแค่ไหนเราต้องลองดู ลองดีกว่ายังไม่เคยลองนะ”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“...ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม จะหางบประมาณมาให้ นะครับ”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม

ในการประชุมครั้งนี้มีเกษตรกรบริจาควัดพื้นที่จำนวน 7 ไร่เพื่อทำเป็นพื้นที่แก้มลิง โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมได้ขอรับเงินงบประมาณจาก สำนักนายกรัฐมนตรี จำนวน 3,232,000บาท ทำให้สามารถที่จะมีพื้นที่กักน้ำจำนวน 1 แห่ง โดยประชาชนหมู่ 7 เป็นกำลังหลัก

ในการดำเนินงาน มีกองช่างเป็นผู้ออกแบบแก้มลิง รวมถึงการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการออกแบบ การดำเนินงานรวมถึงการจัดสรรปริมาณน้ำ ระบบการดูแลรักษา กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ในรูปแบบ การดำเนินงานของคณะกรรมการในการดูแลแก้มลิง ตลอดจนยังคงมีการดำเนินการสร้างฝาย อย่างต่อเนื่องและขยายเครือข่ายในการดูแลฝายเพิ่มเติม

ตารางแสดงงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2558 ขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม สำหรับ โครงการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำ

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558				
ชื่อโครงการ	หมู่	งบรัฐบาล	งบ อบต.	รวม
โครงการขุดลอกคลองและแก้มลิงคลองลึก	7	3,232,000	-	3,232,000
โครงการก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน ขนาดใหญ่	7	2,000,000	1,300,000	3,300,000
รวมงบประมาณ		5,232,000	1,300,000	6,532,000

ตารางแสดงสถานที่กักเก็บน้ำในพื้นที่ตำบลนครชุม ในปี 2558

สถานที่	กักเก็บน้ำ (ลูกบาศก์เมตร)	ขนาดพื้นที่ (ไร่)
อ่างเก็บน้ำแก้มลิงคลองลึก 1	68,120.64	7

รูปภาพโมเดลจำลองเส้นทางน้ำในพื้นที่และพื้นที่ต้นน้ำ

“เราควรมีการกำหนดคนที่มาดูแลเรื่องแก้มลิงนะ เพราะคนที่เขาให้พื้นที่
เก็บน้ำ เขาเสียสละก็ต้องให้ความเป็นธรรมกับเขาด้วย”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...เราก็กังวลว่าใครจะดูแลแก้มลิงถ้ามีปัญหา ถ้าอุปกรณ์พังจะทำอย่างไร
เอาเงินจากไหน...”

ประชาชนบริจาคพื้นที่ทำแก้มลิง

ขั้นตอนโดยสรุปของการทำนวัตกรรมการบำบัดน้ำในระยะเวลาที่สองจะเห็นได้ว่ามีสามขั้นตอนที่มีความสำคัญคือขั้นตอนที่ 1 การขอรับงบประมาณจากสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อนำมาจัดทำแก้มลิง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการดังกล่าวคือทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมในการจัดทำคำขอรับงบประมาณและแสดงให้ถึงผลประโยชน์ที่ประชาชนในพื้นที่จะได้รับ ซึ่งงบประมาณที่ได้รับเป็นงบประมาณที่สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดสร้างแก้มลิงไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อที่ดินเพื่อมาทำแก้มลิง ดังนั้นการขอรับบริจาคพื้นที่ทำแก้มลิงจึงเกิดขึ้น ขั้นตอนที่ 2 การประชุมหารือเพื่อขอบริจาคพื้นที่ของชาวบ้านที่จะนำมาสร้างเป็นพื้นที่แก้มลิง การที่จะแก้ปัญหานี้ในเรื่องของปริมาณน้ำในพื้นที่ตำบลนครชุมโดยการสร้างแก้มลิงนั้น พื้นที่ที่จะจัดทำเป็นแก้มลิงจะต้องอยู่ในพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่ตำบลนครชุมเป็นพื้นที่ที่มีเจ้าของทั้งสิ้น ดังนั้นการจะสร้างแก้มลิงได้ต้องได้รับการบริจาคพื้นที่จากประชาชนในพื้นที่ซึ่งทำให้เกิดการจัดเวทีประชุมร่วมกันในพื้นที่หลายครั้ง รวมถึงการทำความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ซึ่งจากการที่ชาวบ้านเป็นคนในพื้นที่ ความเชื่อถือในตัวของผู้ใหญ่บ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีประชาชนบริจาคพื้นที่สร้างแก้มลิง โดยเป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่ตนเองเป็นเจ้าของ การดำเนินการก่อสร้างแก้มลิงจึงเกิดขึ้น และขั้นตอนที่ 3 การระดมทรัพยากรทั้งในส่วนของงบประมาณและกำลังคนในการจัดการการใช้น้ำ และการบำรุงรักษา เมื่อทางพื้นที่มีความพร้อมทั้งงบประมาณและพื้นที่แล้วการสร้างแก้มลิงต้องใช้ความร่วมมือจากคนในพื้นที่ในการระดมกำลังคนในการก่อสร้าง ตลอดจนการหารือร่วมกันในการปันส่วนน้ำ และการดูแลรักษา ซึ่งบทบาทสำคัญในการดำเนินงานในขั้นตอนนี้คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม เกษตรกรผู้บริจาคพื้นที่ ชาวบ้านในพื้นที่ และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งภายหลังจากการมีแก้มลิงเกิดขึ้นทำให้ส่งผลให้เกษตรกรผู้บริจาคพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียงสามารถสองรอบการผลิต ทำให้เกิดรายได้มากขึ้น ไม่ประสบภาวะน้ำแล้งและน้ำหลาก เกิดเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรคนอื่นเห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการบริจาคพื้นที่ของตนเพื่อทำแก้มลิงในระยะถัดมา

การดำเนินการนวัตกรรมในระยะที่สาม (พ.ศ.2559-2563) ภายหลังจากการทำแก้มลิงแห่งแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 แล้ว การขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดพื้นที่แก้มลิงเพิ่มขึ้นในพื้นที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง มีทั้งในส่วนของ การเพิ่มเติมพื้นที่แก้มลิงในหมู่ที่ 7 และการทำแก้มลิงในพื้นที่หมู่ที่ 11 เพิ่มเติม โดยผู้ใหญ่บ้านทั้งสองหมู่บ้านเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนระดมความเห็นจากประชาชน และการขอบริจาคพื้นที่เพื่อที่จะทำแก้มลิง การสร้างความตระหนัก ความร่วมมือ ตลอดจนการเสียสละพื้นที่ของตนเองเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเป็นกระบวนการที่มีการสื่อสารและดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งการผ่านการประชุมอย่างเป็นทางการ การเดินเข้าไปพูดคุยตามแหล่งศูนย์กลางของหมู่บ้าน หรือตามงานประเพณีหรืองานของชุมชนต่าง ๆ

“...มันก็ยากนะที่จะทำให้คนเขาอมเสียสละพื้นที่มาทำแก้มลิง เพราะเขาก็ไม่แน่ใจว่ามันจะคุ้มไหม...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“...อย่างน้อยก็ยังมีดีที่เราเห็นตัวอย่างจากหมู่ 7 และเห็นว่ามันเกิดประโยชน์จริง ๆ ประชาชนก็เลยยอม”

บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง

“ตอนทำความเข้าใจทั้งในเรื่องฝายและการทำแก้มลิง ก็มีความลำบากนะ บางคนเข้าใจ บางคนก็ไม่เข้าใจ เพราะเขากลัวผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเหมือนกัน”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง

“เห็นคนอื่นเขาได้น้ำก็อยากมีบ้างนะ เลยลองให้ที่ดินดู แล้วก็ปล่อยให้淤น้ำ...”

เจ้าของที่ดินทำแก้มลิงหมู่ 7

“ตอนแรก ๆ ก็กลัว ๆ แต่พอทำแล้วมีน้ำใช้ ก็เห็นด้วยนะ...”

เจ้าของที่ดินทำแก้มลิงหมู่ 7

การเสียสละพื้นที่ส่วนตัวเพื่อส่วนรวมไม่ใช่ความท้าทายเดียวที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และคณะกรรมการหมู่บ้านต้องเผชิญ แต่การบริหารจัดการ

แบ่งปันปันส่วนน้ำและการดูแลบำรุงรักษาพื้นที่แก้มลิงก็เป็นสิ่งที่ทำหายเช่นเดียวกัน เพราะมีทั้งคนที่มีความกังวลว่าถ้าทำแก้มลิงแล้ว จะยังมีน้ำไปยังพื้นที่ของตนหรือไม่ แล้วพื้นที่ที่อยู่ติดกัน จะได้น้ำเพียงพอหรือไม่ รวมถึงการทำข้อตกลงกติกาเพื่อให้มีการแบ่งปันน้ำอย่างเพียงพอ ตลอดเส้นทางน้ำ และการทำความเข้าใจถึงผู้ใช้พื้นที่น้ำที่อยู่ปลายน้ำ ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมและผู้ใหญ่บ้านของทั้งสองหมู่บ้านจึงจำเป็นต้องมีการจัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจ การทบทวนกติกาการใช้พื้นที่น้ำ การดูแลรักษาแก้มลิง และการขอพื้นที่ในการทำแก้มลิงเพิ่มเติม ซึ่งในระหว่าง ปี พ.ศ. 2559-2564 มีการทำแก้มลิงเพิ่มเติมจำนวน 5 แห่ง ทำให้เกิดการทำการเกษตรได้ 2-3 รอบ ซึ่งส่งผลทำให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 30 การมีน้ำใช้ทำให้ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น อย่างเห็นได้ชัด ทำให้เกษตรกรบางคนอยากได้ปริมาณน้ำทำการเกษตรเพิ่มขึ้นมีการเปลี่ยนทางน้ำ หรือกักน้ำไว้ในพื้นที่การเกษตรของตนเองจนทางคณะกรรมการดูแลแก้มลิงต้องเข้าไปเจรจาทำความเข้าใจ รวมทั้งยังเกิดกรณีที่ประชาชนต้องการยกพื้นที่ให้ทำแก้มลิง แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมยังไม่สามารถทำให้ได้ เพราะเจ้าของที่ดินแจ้งความจำนงช้า ทำให้ไม่สามารถของบประมาณได้ทันปีงบประมาณประกอบกับการแพร่ระบาดของ COVID-19

“...ชาวบ้านแจ้งความจำนงในการที่จะให้ที่ดินเพื่อทำแก้มลิง แต่ว่าเขาตัดสินใจช้า ทำให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมไม่สามารถหางบประมาณมาได้ทัน ทำให้ผู้บริจาคไม่เข้าใจและทำให้เกิดความเข้าใจผิดกัน...”

บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง

“...บางคนก็เอาอะไรมาค้านเพื่อทำให้น้ำเข้าที่นาที่สวนของตัวเอง...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“... ต้องทำความเข้าใจกับเกษตรกรกันเพิ่มเติม พอบางที่มีรายได้เพิ่มก็ทำให้หลายคนอยากได้น้ำเพื่อทำการเกษตรแบบหลายรอบ ทำให้เกิดประเด็นการผันน้ำเข้าพื้นที่ตนเองโดยไม่ได้แจ้งหรือไม่ได้ทำตามกติกาที่กำหนดไว้...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง

ความท้าทายที่สำคัญประการสุดท้ายคือการที่องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมต้องหางบประมาณเพื่อมาสร้างแก้มลิงเพิ่มเติม ถึงแม้ว่าจะมีการใช้กำลังคนของประชาชนในการสร้าง

แก้มลิงทำให้ประหยัดงบประมาณในส่วนของค่าจ้าง แต่ทว่างบประมาณในส่วนของวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็เป็นวงเงินงบประมาณที่สูง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้ของบประมาณจากทางสำนักนายกรัฐมนตรี แต่เป็นการออกงบประมาณร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนองและงบประมาณของรัฐบาล(สำนักนายกรัฐมนตรี) แต่เนื่องจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2562 ทำให้ภารกิจเร่งด่วนคือการดำเนินการเกี่ยวกับการบรรเทาผลกระทบที่เกิดจาก COVID-19 ซึ่งทำให้ถึงแม้ว่าจะมีการบริจาคที่ดินแต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการจัดสร้างได้ทันที

ตารางแสดงงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2559 ขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม สำหรับโครงการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำ

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559					
ที่	ชื่อโครงการ	หมู่	งบรัฐบาล	งบ อบต.	รวม
1	โครงการขุดลอกคลองแม่คล้อย	6	647,000	700,000	1,347,000
2	โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กสายนาทะเล	12	3,400,000	2,100,000	5,500,000
3	โครงการพัฒนาคลองลึก	7	2,510,000	590,000	3,100,000
4	โครงการพัฒนาคลองสะเอียง	7	2,860,000	720,000	3,580,000
5	โครงการพัฒนาคลองตาหา	11	800,000	340,000	1,140,000
6	โครงการขุดลอกแก้มลิงคลองโป่ง	11	186,000	3,590,000	3,776,000
รวมงบประมาณ			10,403,000	8,040,000	18,443,000

ตารางแสดงสถานที่กักเก็บน้ำในพื้นที่ตำบลนครชุม ในปี 2559

สถานที่	กักเก็บน้ำ (ลูกบาศก์เมตร)	ขนาดพื้นที่(ไร่)
อ่างเก็บน้ำแก้มลิงคลองสะเอียง	90,182.64	9
อ่างเก็บน้ำแก้มลิงคลองโป่ง	62,468.94	6

นอกจากการทำแก้มลิงแล้ว ทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมยังมีการดำเนินการจัดทำถนนเนื่องจากถึงแม้ว่าจะมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่ม แต่ผลผลิตทางการเกษตรตกหล่นระหว่างทางหรือได้รับความเสียหาย เนื่องจากสภาพถนนที่เป็นเส้นทางขนส่งผลผลิตจากแปลงผลิตสู่ตลาดไม่มีความพร้อม จึงเป็นเหตุผลให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมดำเนินการปรับปรุงถนนจากแปลงสู่ตลาด

“...ผลผลิตหล่นบ้าง ช้ำบ้าง ไม่มีใครอยากเข้ามารับซื้อ มีผลผลิตแต่ไม่มีคนซื้อ
ก็ไม่มีประโยชน์”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“พอมีถนนดี ก็ทำให้มีคนมารับซื้อ ไม่มารับซื้อเราก็เอาไปขาย สะดวก
กว่าเดิม...”

เกษตรกรหมู่ 7

“ระบบขนส่งที่ดี ทำให้เราสามารถต่อราคาได้ดีขึ้น ผมจึงตัดสินใจที่จะทำ
ถนนให้ดี...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง

นอกจากนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมยังได้มีการปรับปรุงพื้นที่รอบแก้มลิง
เพื่อที่จะทำให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยการปลูกต้นไม้ไว้รอบพื้นที่แก้มลิง ซึ่งการปลูกต้นไม้
เป็นต้นไม้ที่คนในชุมชนร่วมกันปลูก รวมทั้งมีการติดต่อประมงอำเภอในการนำพันธุ์ปลาปล่อย
เพื่อเป็นอาหารและเป็นแหล่งตกปลาเพื่อให้เป็นแหล่งพักผ่อนสำหรับครอบครัวด้วย

“...ผมอยากให้บริเวณแก้มลิงเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับคนในชุมชน เริ่มจาก
การปลูกต้นไม้ร่วมกัน...อาจารย์เห็นไหมปัจจุบันลมเย็นมาก เอาเปลมาแขวน
หลังสบาย ช่วงเย็นก็มีคนมาตกปลา มาออกกำลังกายเดินรอบอ่าง...”

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง

“...ตอนเย็นก็มานั่งตกปลากัน บางคนก็เอาเสื่อมาปูกินข้าว...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...ก็เย็นดีนะ บ้านแม่อยู่ตรงนี้ อยากริณปลาก็มาตกปลาเอา...เห็นตรงนั้น
ปลาเต็มเลย...”

ประชาชนหมู่ 7

นอกจากการปรับปรุงถนนให้เป็นเส้นทางขนส่งผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแล้ว การสร้างพื้นที่บริเวณแก้มลิงเป็นที่พักผ่อนและออกกำลังกาย การมีที่ตากและโรงสีของชุมชนจะทำให้ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายของชาวนา โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ได้จัดตั้งโรงสีข้าวชุมชนร่วมกับศูนย์เครือข่ายพิพิธภัณฑสถานเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจังหวัดกำแพงเพชร โดยข้าวที่ผลิตในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงสามารถมาใช้บริการสีข้าวที่โรงสีชุมชนได้ในราคาต้นทุน และยังมีพื้นที่ตากข้าวในบริเวณเดียวกัน

“...มีโรงสีทำให้เราลดค่าใช้จ่ายบางส่วนไปพอสมควร...”

เกษตรกรหมู่ที่ 7

“...ถ้าข้าวมีความชื้นจะทำให้ข้าวราคาตก แต่ว่าในบ้านเราก็ไม่ได้มีพื้นที่ตากก็ได้โรงตากที่นี่...”

เกษตรกรหมู่ที่ 7

ตารางแสดงงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2560 ขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม สำหรับโครงการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำ

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560					
ที่	ชื่อโครงการ	หมู่	งบรัฐบาล	งบ อบต.	รวม
1	โครงการพัฒนาคลองเข้ ก่อสร้างฝาย	10	640,000	426,000	1,066,000
2	โครงการพัฒนาคลองแม่คล้อ ก่อสร้างฝาย	6	749,000	487,000	1,236,000
รวมงบประมาณ			1,389,000	913,000	2,302,000

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม

ตารางแสดงงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2561-2562 ขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม สำหรับโครงการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำ

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2562				
ชื่อโครงการ	หมู่	งบรัฐบาล	งบ อบต.	รวม
โครงการก่อสร้างท่อลอดเหลี่ยมสายคลอง				
นามอญ-คลองชะนี (งบอำเภอ)	79	910,000	-	910,000
โครงการพัฒนาการระบายน้ำในพื้นที่				
ตำบลนครชุม (งบ อบต.) ท่อลอดเหลี่ยม จำนวน 2 จุด	11	-	990,000	990,000
รวมงบประมาณ		910,000	990,000	1,900,000
งบต่อเนื่องปีงบประมาณ 2562		1,567,300	2,120,000	3,687,300

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม

ตารางแสดงสถานที่กักเก็บน้ำในพื้นที่ตำบลนครชุม

สถานที่	กักเก็บน้ำ (ลูกบาศก์เมตร)	ขนาดพื้นที่ (ไร่)
อ่างเก็บน้ำแก้มลิงคลองลึก 2	84,000.00	8
สระเก็บน้ำคลองตาทา	54,000.00	4
สระเก็บน้ำคลองโป่ง	24,000.00	3

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม

ตารางแสดงรายได้เฉลี่ย/คน/ปี

หมู่ที่	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (ปี 2561)	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (ปี 2562)	รายได้เฉลี่ยต่อคน/ ปีเพิ่มขึ้นร้อยละ
หมู่ที่ 6	91,574.07	114,752.94	25.31
หมู่ที่ 7	77,439.05	117,147.06	51.28
หมู่ที่ 10	110,757.09	138,581.83	25.12
หมู่ที่ 11	75,445.43	110,662.20	46.68
หมู่ที่ 12	105,691.20	120,771.86	14.24

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองกำแพงเพชรปี พ.ศ. 2561-2562

ตารางแสดงผลผลิตทางการเกษตร หมู่ที่ 7 บ้านทุ่งสวน

ลำดับ	ผลผลิตทางการเกษตร	จำนวน (กก./ไร่)	
		พ.ศ. 2557 (ก่อนดำเนินโครงการ)	พ.ศ. 2561 (ดำเนินการแล้ว)
1	ข้าวเจ้า	500 - 600	600 - 700
2	อ้อยโรงงาน	9,000 - 10,000	9,000 - 12,000
3	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	700 - 800	800 - 1,000
4	มันสำปะหลังโรงงาน	3,000 - 4,000	3,000 - 7,000

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองกำแพงเพชร ปี พ.ศ. 2557-2561

ตารางแสดงผลผลิตทางการเกษตร หมู่ที่ 11 บ้านห้วยใหม่

ลำดับ	ผลผลิตทางการเกษตร	จำนวน (กก./ไร่)	
		พ.ศ. 2557 (ก่อนดำเนินโครงการ)	พ.ศ. 2561 (ดำเนินการแล้ว)
1	ข้าวเจ้า	500 - 600	600 - 700
2	อ้อยโรงงาน	800 - 10,000	800 - 12,000
3	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	700 - 1,000	800 - 1,100
4	มันสำปะหลังโรงงาน	3,000 - 4,000	4,000 - 7,000

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองกำแพงเพชร ปี พ.ศ. 2557-2561

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงการทุ่งสวนโมเดลสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ทำให้พื้นที่ไม่ท่วม ไม่แล้ง ไม่จน แต่ถึงอย่างไรก็ตามในระหว่างดำเนินโครงการโดยเฉพาะประเด็นในการจัดหาทรัพยากรตั้งแต่การจัดการพื้นที่ทำแก้มลิงเปลี่ยนจากพื้นที่ส่วนตัวเป็นพื้นที่สาธารณะ การสื่อสาร เจรจา ทำความเข้าใจ เป็นกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้สามารถได้พื้นที่ในการทำแก้มลิงได้ ความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุนครชุม ถือได้ว่าเป็นส่วนผลักดันที่สำคัญทำให้สามารถสื่อสาร โน้มน้าว ทำความเข้าใจคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เงินงบประมาณที่ใช้ในการทำแก้มลิงที่องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมได้รับจัดสรรจากสำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้สามารถจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำแก้มลิงได้ เพราะลำพังเพียงงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม ไม่สามารถที่จะจัดสร้างแก้มลิงได้ เมื่อทางองค์การบริหาร

ส่วนตำบลนครชุมสามารถที่จัดหาทรัพยากรในการดำเนินงานได้ทำให้อุปสรรคในการดำเนินงาน
หมดลง โครงการสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ในการดำเนินการของนวัตกรรมในระยะที่สามนี้สามารถสรุปเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 เป็นการเจรจากับเกษตรกรเพื่อบริจาคพื้นที่อย่างต่อเนื่องจากเดิมมีในพื้นที่หมู่ที่ 7
มีการขยายไปสู่พื้นที่หมู่อื่นคือหมู่ที่ 11 ผู้ขับเคลื่อนหลักคือผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน
องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมในการเจรจาทำข้อตกลง รวมถึงการหางบประมาณ ขั้นตอนที่ 2
เป็นการพัฒนาพื้นที่ถนนทางเข้าออกพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อที่จะทำให้ผลผลิตไม่ตกหล่นเสียหาย
ระหว่างทาง ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมเป็นผู้จัดหางบประมาณในการดำเนินการ
ดังกล่าว รวมถึงการก่อสร้างโรงสีข้าวชุมชนเพื่อให้ข้าวที่มีอยู่สามารถขายได้มีราคามากยิ่งขึ้น
ขั้นตอนที่สาม การปรับปรุงภูมิทัศน์รอบแก้มลิงให้เป็นที่พักผ่อนและการนำพันธุ์ปลามาปล่อย
ในพื้นที่แก้มลิงเพื่อเป็นการลดรายจ่ายของเกษตรกร โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม
และขั้นตอนสุดท้ายการสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการดูแลบำรุงรักษาแก้มลิง และระบบ
การจัดการน้ำในแก้มลิง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของคนในพื้นที่ในการช่วยกันดูแลและ
องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน

โครงการ ไม่ทวม ไม่แล้ง ไม่จน มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของโครงการตั้งแต่เริ่ม
ดำเนินงาน โดยมีปัจจัยความสำเร็จดังนี้

1. การเปิดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมวิเคราะห์ปัญหา
และเสนอโครงการร่วมกันกับเจ้าหน้าที่โดยเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม
ได้ดำเนินการออกสำรวจก่อนดำเนินงานโครงการร่วมกับกลุ่มแกนนำในพื้นที่เพื่อรับทราบข้อมูล
และสภาพปัญหาเพื่อนำมาวางแผนในการปฏิบัติงาน และเป็นแนวคิดในการออกแบบโครงการ
เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากบริบทของพื้นที่จะเห็นได้ว่าคนในพื้นที่เป็นคนในชุมชน
ดั้งเดิมและเป็นพื้นที่ทางเกษตรที่มีพื้นที่ต่อกันเป็นผืนใหญ่ แต่ในพื้นที่ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ
ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาเรื่องแหล่งน้ำจึงเป็นปัญหาที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพราะเนื่องจาก
จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทางการเกษตรของคนในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาเรื่องน้ำแล้งและน้ำท่วม
เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหลายปี ทำให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญว่าการแก้ปัญหาไม่ได้
เป็นปัญหาของภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่ง การปล่อยให้ภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งแก้ไขเพียง
ภาคส่วนเดียวปัญหาก็จะยังเกิดขึ้นเหมือนที่ผ่านมา ดังนั้นการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม
ในการดำเนินการครั้งนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันทั้งเกษตรกร

เจ้าของพื้นที่ ผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม ซึ่งภายหลังการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาแล้ว และมีการหาพื้นที่ในการทำแก้มลิงเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้เกษตรกรเจ้าของพื้นที่มีส่วนตัดสินใจในการบริจาคพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ซึ่งไม่ได้เป็นการกำหนดพื้นที่จากทางองค์การบริหารส่วนตำบลทำให้การเลือกพื้นที่เป็นสิ่งที่เกิดจากการมีส่วนร่วมตัดสินใจร่วมกันของเจ้าของพื้นที่ แกนนนำ และองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม การเปิดโอกาสให้เกษตรกรเจ้าของพื้นที่เข้ามาร่วมตั้งแต่ต้นจึงเป็นสิ่งที่ผลการแก้ไขปัญหานี้โดยไม่มี ความขัดแย้งในพื้นที่และทำให้สามารถแก้ไขได้

2. การเสียสละทรัพย์สินส่วนตัว และการสร้างเครือข่ายจิตอาสาในการจัดการน้ำเนื่องจากบริบทของพื้นที่ที่ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติและอยู่นอกเขตชลประทาน และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่มีเจ้าของ ทำให้ในการจัดหาพื้นที่เพื่อที่จะสร้างแก้มลิงจึงจำเป็นต้องใช้พื้นที่ทางการเกษตร การเจรจาต่อรองในการขอพื้นที่จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะโดยองค์การบริหารส่วนตำบลนครชุมไม่ได้มีงบประมาณสำหรับการซื้อพื้นที่ที่ดินจากเกษตรกร ดังนั้นการหาพื้นที่เพื่อที่จะมาทำแก้มลิงจึงเกิดจากความสมัครใจ จากปัจจัยความสำเร็จในการเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ทำให้เกษตรกรเห็นถึงปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาซึ่งก็คือการเสียสละพื้นที่ทางการเกษตรของตนโดยเฉพาะพื้นที่จุดแรก นอกจากการเสียสละพื้นที่แล้ว การดูแลและบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แก้มลิง ก็เป็นประเด็นที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากบริบทที่พื้นที่ทางการเกษตรในเขตพื้นที่ตำบลนครชุมเป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่มีอาณาเขตติดต่อกัน การสร้างขุดคลองและการทำการดูแลพื้นที่แก้มลิงต้องเข้าไปดูแลในพื้นที่ของเกษตรกรที่เสียสละดังนั้นการดูแลแก้มลิงจึงไม่ได้เป็นภาระหรือหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่ แต่เป็นการที่เครือข่ายอาสาเข้ามาดูแลซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งในส่วนของความเสียสละของเจ้าของพื้นที่ทั้งในส่วนของกาให้พื้นที่ เปิดพื้นที่ แต่ยังเป็นกาเปิดพื้นที่ให้เข้ามาร่วมดูแลและแบ่งปันน้ำจากแก้มลิงให้กับเกษตรกรในพื้นที่อีกด้วย

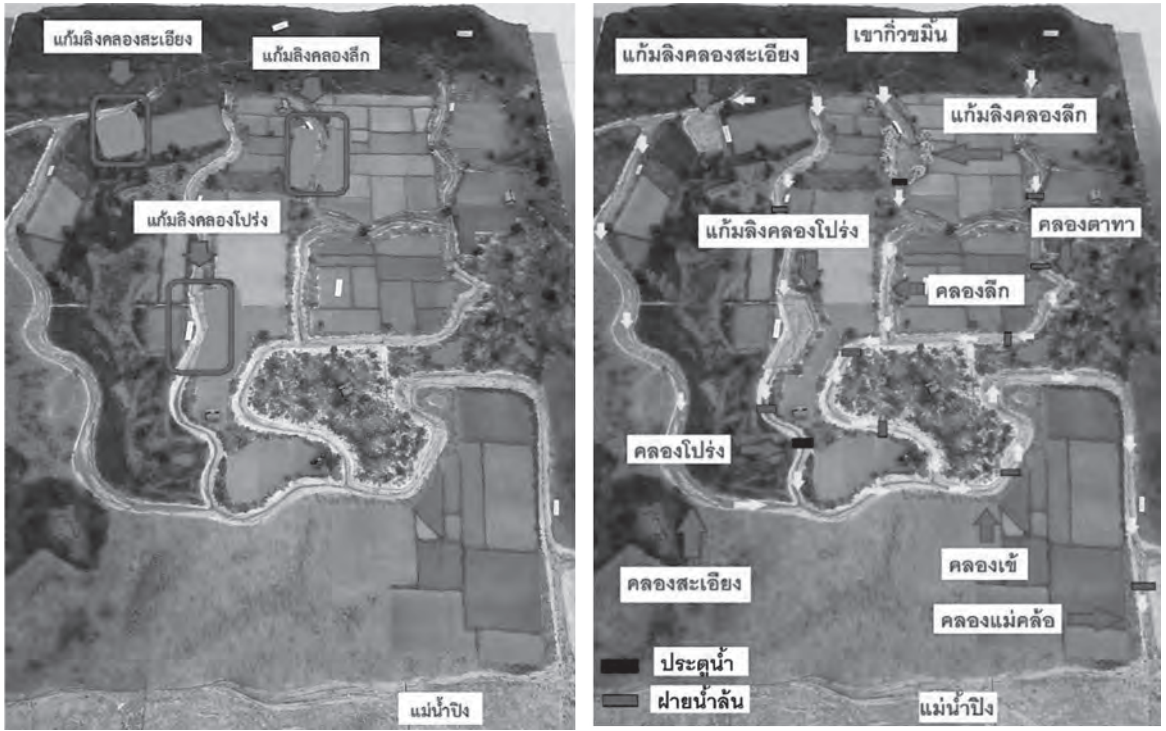
รูปภาพแก้มลิงหมู่ 7

รูปภาพแผนที่ตำบลนครชุม

รูปภาพพื้นที่แก้มลิงหมู่ 7 และหมู่ 11

ท้องถิ่นกับการกักน้ำท่าทางสิ่งแวดล้อม-19

ส่วนที่ 4 บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นกับบริการสาธารณสุข

การอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติโดยการสร้างฝายมีชีวิต องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

พจนนา พิษิตปัจจา*

สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงราย บนทางหลวงสาย 1089 จากแม่จัน – ผาง ห่างจากตัวจังหวัดระยะทางประมาณ 38 กิโลเมตร บริเวณลองติจูด 20 องศา 7 ลิปดา 35.21 ฟลิปดาเหนือ ลองติจูด 99 องศา 48 ลิปดา 31.98 ฟลิปดาตะวันออก พิกัดเอ็นซี 580309 เหนือ, 718147 ใต้, 901288 ตะวันออก และ 538280 ตะวันตก ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงมีพื้นที่ประมาณ 220 ตารางกิโลเมตร จำนวน 137,500 ไร่ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ ตำบลป่าซาง อำเภอแม่จัน ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันออก	ติดต่อ ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	ติดต่อ ตำบลท่าสุต, ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันตก	ติดต่อ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ และประเทศสหภาพเมียนมาร์

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลักษณะภูมิประเทศมีสภาพพื้นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบถึงพื้นที่สูงชันมาก โดยส่วนใหญ่มีระดับความลาดชัน 50-75 เปอร์เซ็นต์เป็นพื้นที่สูงชันมาก ตำบลป่าตึงมีความสูงจากระดับทะเลปานกลาง 410-1,660 เมตร โดยด้านทิศตะวันตกและทางทิศใต้ของตำบล เป็นพื้นที่สูงชันและมีแอ่งที่ราบระหว่างเนินเขาเป็นที่ราบลุ่ม ด้านทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ต้นน้ำของน้ำแม่จันที่ไหลไปทางทิศตะวันออกของตำบล และมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่

๑. ทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้ตามกฎหมาย ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยบ่อ ป่าน้ำแม่คำ ป่าน้ำแม่สลอง ป่าน้ำแม่จันฝั่งซ้าย ป่าแม่ข้าวต้มและป่าห้วยลึก ในพื้นที่ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ 103,509 ไร่ (แผนการใช้ที่ดินตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย, 3-16)

๑. ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง ได้แก่

1. แม่น้ำจันมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสามเส้า ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ไหลผ่าน หมู่ที่ 19, 20, 14, 18, 13, 12, 11, 8, 7, 6, 5, 4, 1, 2, 3 สู่อำเภอแม่จันและตำบลป่าซาง อำเภอแม่จัน ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง และมักมีปัญหาน้ำป่าไหลหลากทุกปี
2. ลำน้ำ/ลำห้วย จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ ห้วยตาด หมู่ที่ 7, ห้วยถ้ำเสือ หมู่ที่ 7, ห้วยก้างปลา หมู่ที่ 15, ห้วยปูล หมู่ที่ 15, ห้วยต่าง หมู่ที่ 16, ห้วยฮาหุ หมู่ที่ 19, ห้วยสิบก้าแพง หมู่ที่ 17, ห้วยหินฝนหมู่ที่ 14
3. บึง/หนอง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ หนองแม่เฟือง หมู่ที่ 5, หนองบัว หมู่ที่ 10
4. แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ได้แก่ บ่อน้ำพุร้อน หมู่ที่ 11, น้ำตกตาดทอง หมู่ที่ 7, น้ำตกห้วยหินฝน หมู่ที่ 14, น้ำตกห้วยก้างปลา หมู่ที่ 15 และน้ำตกปางสา หมู่ที่ 17

(ที่มา: แผนการใช้ที่ดินตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย, 2-16)

โดยสามารถแบ่งเขตการปกครองได้ 20 หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านป่าบง หมู่ที่ 11 บ้านโป่งน้ำร้อน
- หมู่ที่ 2 บ้านป่าบง หมู่ที่ 12 บ้านห้วยยาโน
- หมู่ที่ 3 บ้านท่าตันแพน หมู่ที่ 13 บ้านทุ่งต่าง
- หมู่ที่ 4 บ้านถ้ำ หมู่ที่ 14 บ้านห้วยมะหินฝน
- หมู่ที่ 5 บ้านแม่เฟือง หมู่ที่ 15 บ้านห้วยก้างปลา
- หมู่ที่ 6 บ้านผาต้ง หมู่ที่ 16 บ้านห้วยต่าง (จะพือ)

หมู่ที่ 7 บ้านป่าตึง หมู่ที่ 17 บ้านปางสา
หมู่ที่ 8 บ้านป่าตึง (ป่ากุ่ม) หมู่ที่ 18 บ้านใหม่เจริญ
หมู่ที่ 9 บ้านป่าเม็ง ยง หมู่ที่ 19 บ้านสันติสุข
หมู่ที่ 10 บ้านสันโค้ง หมู่ที่ 20 บ้านเล่าผู้

ประชากรในพื้นที่ตำบลป่าตึง มีจำนวนทั้งสิ้น 26,827 คน จำแนกเป็นชาย 13,053 คน หญิง 13,774 คน จำนวนครัวเรือน 9,718 ครัวเรือน มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 122 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร ทั้งนี้ประชากรในพื้นที่ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติหลายศาสนา เช่น ชุมชนพื้นราบ ชาวไทยภูเขา เผ่าอาข่า (อีก้อ), ลาหู่ (มุเซอ), ลีซอ (ลีซอ), เมี่ยน (เย้า), จีนฮ่อ, ลัวะ และปะหล่อง, ไทใหญ่ ซึ่งประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป และอาชีพค้าขาย

จากการที่สภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ป่าประกอบด้วยอาชีพส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่เป็นเกษตรกรทำให้สะท้อนถึงทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการที่คนอยู่ร่วมกันกับป่า การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าทำให้พื้นที่ป่าไม่เกิดไฟป่าในช่วง ปี พ.ศ. 2560-2562 และการให้ความสำคัญกับการจัดการป่าโดยคนในชุมชน การสร้างข้อตกลงร่วมกันในชุมชนในการใช้พื้นที่ป่าจึงถือได้ว่าเป็นบริบทที่เป็นต้นทุนที่สำคัญของพื้นที่ในการจัดการป่า ซึ่งถึงแม้ว่าต้นทุนทางสังคมดังกล่าวจะถูกทำลายด้วยการผลิตทางการเกษตรแบบทุนนิยมกล่าวคือ การเน้นการผลิตแบบเชิงเดี่ยวและการใช้สารเคมีแทนการปลูกโดยวิถีแบบดั้งเดิม ซึ่งเกษตรกรบางกลุ่มในพื้นที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการผลิต แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อการผลิตดังกล่าวส่งผลกับการผลิตของเกษตรกรกลุ่มที่อยู่ปลายน้ำ การมีต้นทุนทางสังคมที่เน้นการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับป่า ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตเพื่อให้เกษตรกรทุกกลุ่มอยู่ได้ และป่าอยู่ได้

นอกจากนั้นการที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าที่มีภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทำให้ในการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงจึงให้ความสำคัญในการดำเนินงานบนฐานของทุนวัฒนธรรมที่มีแนวทางแตกต่างกัน การดูแลรักษาป่าก็เป็นประเด็นหนึ่งที่มีการใช้ภูมิปัญญาของแต่ละชนเผ่าภายใต้การยึดถือกฎของชุมชนที่เน้นให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์จะสามารถเป็นแหล่งประกอบอาชีพทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

เส้นทางนวัตกรรม

โครงการการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยการสร้างฝายมีชีวิตหรือโครงการฝายมีชีวิตเป็นโครงการที่มีการดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ซึ่งจุดเริ่มต้นของโครงการไม่ได้มีเป้าหมายอยู่ที่การทำฝายแต่เป้าหมายหลักและเป้าหมายสำคัญที่ยังคงยึดถือถึงปัจจุบันนี้คือ การที่ต้องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำที่สามารถหล่อเลี้ยงเกษตรในพื้นที่ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ คนสามารถอยู่ร่วมกันธรรมชาติได้

“...จริง ๆ แล้ว ฝายก็คือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้เรามีน้ำใช้ ที่เป็นฝายมีชีวิตก็เพราะว่าฝายทำให้คนในพื้นที่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ และคนทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลฝายอย่างต่อเนื่อง...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

เส้นทางของการดำเนินโครงการดังกล่าวสามารถแบ่งได้ 3 ช่วงระยะเวลาคือ ระยะเวลาหนึ่งในปี พ.ศ. 2560-2561 ระยะเวลาสอง ในปี พ.ศ. 2562 และระยะที่สาม ปี พ.ศ. 2563-2564 ดังแสดงในแผนภาพดังนี้

แผนภาพแสดงเส้นทางนวัตกรรมโครงการการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสร้างฝายมีชีวิต

โครงการการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสร้างฝายมีชีวิต องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

2560-2561	2562	2563
<p>สถานการณ์</p> <p>1.เกิดสถานการณ์การขาดแคลนน้ำเป็นบางช่วง</p> <p>วัตถุประสงค์</p> <p>1.เพื่อลดการใช้สารเคมีในการเกษตร 2.เพื่อสร้างข้อตกลงในการจัดการปัญหาขาดแคลนน้ำ 3.พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 3 ปีติดต่อกัน 4.โครงการหลวงชั้นนำมารวมในการปลูกผักปลอดภัย</p> <p>แนวทางแก้ไข</p> <p>1.ภาพให้ความรู้และการสร้างเครือข่ายเกษตรกรปลอดภัย โดยโครงการหลวง 2.การสร้างข้อตกลงของเครือข่ายใช้น้ำภายในตำบลและ การรวมตัวองค์กรกรกว่างป่า 3.การสร้างข้อตกลงในการหาของป่าและการป้องกันไฟ</p> <p>ผลลัพธ์</p> <p>1.ปริมาณสารเคมีในน้ำลดลง 2.ความรุนแรงในการขาดแคลนน้ำลดลง 3.โครงการรวมกันในการหาของป่า</p> <p>ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>1.โครงการหลวง 2.องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสัก 3.ผู้ใหญ่บ้านในเขต อบต.ป่าสัก</p>	<p>สถานการณ์</p> <p>1.เกิดไฟป่าอย่างรุนแรงโดยของเชื้อ 2.สถานการณ์การขาดแคลนน้ำยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง 3.สภาพป่าได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง 4.พื้นที่ป่าอยู่ถูกของเกษตรกรใช้ความเสียหาย</p> <p>วัตถุประสงค์</p> <p>1.เพื่อหาแนวทางการป้องกันไฟป่าไม่ให้เกิดซ้ำ 2.เพื่อฟื้นฟูสภาพป่า 3.เพื่อใช้ปริมาณน้ำที่เก็บอยู่ในการทำการเกษตร</p> <p>แนวทางแก้ไข</p> <p>1.การลดหย่อนไฟป่า 2.การจัดทำฝาย 3.การกำหนดแนวหวงป่าต้นน้ำป่า 4.การทำแผนกปลูกป่าการวิจัย ประโยชน์จากป่า</p> <p>ผลลัพธ์</p> <p>1.สภาพพื้นที่เริ่มมีการฟื้นฟูบริเวณฝาย 2.ลดการใช้ปุ๋ยเคมีจากป่า 3.ขยายแนวฝาย 4.อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน</p> <p>ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>1.ผู้กำกับโครงการในจังหวัดเชียงราย 2.ผู้บังคับหน่วยเฉพาะกิจ กรมทหาร พรานที่ 31 3.นาย.ร.ส.14 สบ. 3 นกต. 4.ผู้บังคับกองร้อยตำรวจตระเวน ชายแดนที่ 327 5.ผู้บังคับกองร้อยทหารพรานที่ 3108 6.หัวหน้า บก.ควบคุม สบ.ป.ส.ช.ที่ 2 7.หัวหน้าหน่วยปฏิบัติการและจัดการ ต้นน้ำแม่จัน 8.หัวหน้าส่วนป่าสักอำเภอแม่จัน 9.นายอำเภอแม่จัน 10.ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายงานบริหารงานปกครอง 11.ภาคเกษตรจังหวัดเชียงราย 12.ภาคเกษตรจังหวัดน่าน 13.ศูนย์ปฏิบัติการต้นน้ำป่าสักเขตห้ามล่าสัตว์ป่า 14.ศูนย์ปฏิบัติการต้นน้ำป่าสักเขตห้ามล่าสัตว์ป่า 15.ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายควบคุม 16.ปลัดอำเภอฝ่ายควบคุม</p>	<p>สถานการณ์</p> <p>1.ป่ายังไม่ได้รับการฟื้นฟูมากนัก 2.ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ 3.การเดินทางไปหาฝายลำบาก 4.ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ</p> <p>วัตถุประสงค์</p> <p>1.เพื่อฟื้นฟูสภาพป่า 2.เพื่อทำให้ปริมาณน้ำเพียงพอ</p> <p>แนวทางแก้ไข</p> <p>1.การเพิ่มจำนวนฝาย 2.การสนับสนุนการจัดการฝายที่ถูกรื้อ 3.การทำทำป่าฝาย</p> <p>ผลลัพธ์</p> <p>1.ป่าได้รับการฟื้นฟู 2.การเดินทางไปดูแลฝายและดับไฟป่าเร็วขึ้น 3.ปริมาณน้ำเพียงพอในหมู่ 7, 9 และ 16</p> <p>ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>1.องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก 2.กรมป่าไม้ 3.กรมอุทยาน 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 5.ผู้ใหญ่บ้าน 6.สำนักหรืบ้านของ 7.มูลนิธิกระจกเงา</p>

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นใน ปี พ.ศ. 2560-2561 หรือในระยะเวลาที่หนึ่ง ในพื้นที่ตำบลป่าตึงเริ่มมีภาวะขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรเป็นบางช่วง จากข้อมูลทั่วไปที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร เพราะสภาพน้ำและพื้นดินที่เอื้ออำนวย แต่ปรากฏว่าในช่วงระยะที่หนึ่งเริ่มมีการขาดน้ำทั้งในส่วนของการทำการเกษตร แต่รวมถึงการอุปโภคและบริโภคด้วย (น้ำกินน้ำใช้ส่วนใหญ่มาจากการทำประปาภูเขา) ประกอบกับการทำการเกษตรในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเกษตรกรส่วนใหญ่ทำเพาะปลูกโดยใช้สารเคมี ทำให้คำว่าขาดแคลนน้ำนอกจากจะหมายถึงว่าปริมาณน้ำไม่เพียงพอเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปริมาณน้ำที่มียังไม่สามารถใช้ในการทำการเกษตรได้เนื่องจากว่าปนเปื้อนกับสารเคมี

“...ไม่ใช่แค่น้ำไม่เพียงพอนะอาจารย์ แต่ยังรวมถึงน้ำที่มีเราก็กินใช้กินใช้อาบไม่ได้ด้วย ใช้รดน้ำก็เป็นปัญหาเหมือนกัน...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...ในอดีตที่ใช้น้ำดี ดินดี พอมีการขยายตัวของทำการเกษตรที่ใช้ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี เกษตรกรก็ใช้กันคือมันง่ายและได้ผลดี แต่พอพื้นที่ต้นน้ำใช้น้ำก็ปนเปื้อนยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี พอกลางน้ำก็ใช้อีก คนปลายน้ำก็เลยแย่นะ...”

นิติกรชำนาญการ

นอกจากปัญหาการขาดแคลนน้ำบางช่วง น้ำปนเปื้อนสารเคมี รวมถึงการที่ไม่เกิดไฟฟ้ามาเป็นระยะเวลา 3 ปี ทำให้ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่เริ่มที่จะกังวลในเรื่องของการเกิดไฟฟ้า เพราะหากมีไฟฟ้าเกิดขึ้นในพื้นที่จะสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงและการเข้าไปดับไฟเป็นไปได้ยาก เนื่องจากพื้นที่เป็นภูเขาและการเดินทางมีเพียงทางที่คนเดินเข้าไปในป่า ทำให้เกิดการประชุมร่วมกันระหว่างท้องที่ คือ ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลป่าตึงกับทางท้องถิ่น ซึ่งก็คือทางองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง เครือข่ายลุ่มน้ำจันเพื่อหาแนวทางในการป้องกันไฟฟ้า และแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการขาดแคลนน้ำ ซึ่งผลสรุปจากที่ประชุมในการหาแนวทางป้องกันไฟฟ้านี้ก็คือการทำความเข้าใจกับเกษตรกรถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากไฟฟ้า การหาอาสาสมัครในการดูแลป่าของแต่ละหมู่บ้านเพื่อที่จะช่วยกันดูแล ลาดตระเวน ไม่ให้เกิดไฟฟ้าทั้งจากคนในพื้นที่และจากที่เข้ามาหาของป่า และมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการใช้น้ำเพื่อให้ น้ำที่มีอยู่มีสารเคมีปนเปื้อนลดลง และเพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอในการทำเกษตร

“...ไฟฟ้าจะเกิดได้ก็ต้องมีคนจุด เราเริ่มจากการหาวิธีการป้องกันไม่ให้คนจุด...เพราะถ้าเกิดไฟขึ้นรอบนี้ เราเอาไม่อยู่แล้ว...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...การหาคนช่วยในการดูแลป่าเป็นเรื่องที่จำเป็น เราเลยขอจิตอาสาในแต่ละหมู่บ้านเข้ามาเป็นเครือข่ายในการดูแลป่า... รวมถึงการกำหนดกติการ่วมกันเพื่อไม่ให้คนที่อยู่ปลายน้ำขาดน้ำหรือมีแต่ใช้ไม่ได้...”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับสถานการณ์การใช้สารเคมีเพื่อทำการเพาะปลูกในพื้นที่ที่มีความรุนแรง หน่วยงานที่เข้ามาในพื้นที่ในการร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็คือ โครงการหลวง ถึงแม้ว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีการให้ความรู้กับเกษตรกรในการใช้สารเคมีที่มีความเหมาะสมปลอดภัยทั้งในส่วนผู้ผลิตหรือเกษตรกร และในส่วนของผู้บริโภคหรือประชาชนทั่วไป แต่ยังคงไม่เพียงพอเพราะผลิตผลทางการเกษตรที่เกิดจากการใช้สารเคมีนั้นได้ปริมาณผลผลิตที่มากกว่าและวิธีการทำการเกษตรที่ง่ายกว่าไม่ยุ่งยาก แต่พอโครงการหลวงเข้ามาในพื้นที่ที่มีการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรที่ปลอดภัย เหมาะสม เข้าไปถ่ายทอดในพื้นที่พร้อมกับการทำการตลาดของผลิตผลทำการเกษตรกล่าวคือ มีข้อตกลงการรับซื้อผลผลิต ทำให้เกษตรกรมั่นใจได้ว่าสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่มีนำมาขายได้ในราคาที่ดีตกลงกันไว้ แต่อยู่บนเงื่อนไขของการเพาะปลูกที่มีความปลอดภัย ใช้สารเคมีในปริมาณที่เหมาะสม ซึ่งมีเกษตรกรเข้าร่วมกับโครงการหลวงมากขึ้นทำให้ปริมาณสารเคมีที่ใช้ในการทำการเกษตรลดลง การวางแผนการใช้น้ำที่เหมาะสมทำให้น้ำลดการปนเปื้อนจากสารเคมี และเกษตรกรสามารถมีน้ำเพียงพอในการทำการเกษตรตามรอบระยะเวลาการผลิตได้

“...ตอนนั้นมีโครงการหลวงเข้ามา ก็เขารับซื้อของเรา แต่มีเงื่อนไขว่าต้องปลอดภัย...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“...เมื่อเกษตรกรเริ่มมีการวางแผนการใช้น้ำในแต่ละแปลง ทำให้มีการคุยกันมากขึ้น น้ำที่เคยขาดก็ดีขึ้น...”

นิติกรชำนาญการ

“...ลำพังการทำความเข้าใจกับเกษตรกรคงไม่เพียงพอเนื่องจากว่าเราไม่สามารถรับประกันได้ว่าถ้าเขาใช้สารเคมีลดลงแล้วจะได้ราคาดีขึ้น แต่เมื่อมีโครงการหลวงเข้าไป เขาสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรเกี่ยวกับการรับซื้อและราคาได้ เกษตรกรหลายคนจึงเริ่มเข้าโครงการ...”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินการของนวัตกรรมในระยะที่หนึ่งในปี พ.ศ. 2560-2561 เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำแล้งสำหรับการทำการเกษตรในพื้นที่ปลายน้ำ การแก้ไขปัญหาการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรและการหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดไฟป่า ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเข้ามาขับเคลื่อนคือผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ร่วมกับเครือข่ายลุ่มน้ำและเกษตรกรในพื้นที่เพื่อทำการค้นหาพื้นที่ที่ในการสร้างฝายเพื่อให้เกษตรกรมีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร และเป็นการฟื้นฟูความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่าโดยการสร้างฝายในระยะแรกนี้เป็นการสร้างฝายบนฐานของภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ นอกจากนั้นการเข้ามาของโครงการหลวงในการชักชวนเกษตรกรให้มีการปลูกผักโดยลดการใช้สารเคมีและทำการรับซื้อผักที่ปลูกทำให้เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ปลายน้ำสามารถใช้น้ำทำการเกษตรได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการทำโครงการฝายมีชีวิต

สำหรับการดำเนินการในระยะที่สอง พ.ศ. 2562 เกิดสถานการณ์ที่ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนในการดำเนินโครงการและเป็นจุดเริ่มต้นของการทำฝายกล่าวคือ เกิดไฟป่าขึ้นที่ดอยจระเข้ และเป็นไฟป่าที่มีความรุนแรงจนกระทั่งต้องมีการทำงานในระดับอำเภอและมีหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับประเทศเข้ามาช่วยเหลือเช่น มูลนิธิกระจกเงา เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดอยจระเข้ไม่เกิดไฟป่าเป็นระยะเวลา 3-4 ปี ทำให้ความรุนแรงเกิดขึ้นมากกว่าพื้นที่ที่มีไฟป่าทุกปี ถึงแม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงจะมีการเฝ้าระวังโดยมีการจัดตั้งเครือข่ายแล้วก็ตาม

“...ตอนนั้นไฟแรงมากเลยนะอาจารย์ มีเฮลิคอปเตอร์เข้ามาทิ้งลูกดับไฟด้วย... ไฟแรงมากเราเข้าไปดับไม่ได้เลย ได้แต่ทำแนวกันไฟ...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...ถึงแม้ว่าเรามีการเครือข่ายเฝ้าระวัง และมีภูมูบ้านแล้ว แต่พื้นที่มันกว้าง คนนอกเวลามาหาของป่ามีการจุดไฟแล้วดับไม่สนิทเลยทำให้เกิดไฟ...”

นิติกรชำนาญการ

ภายหลังการดับไฟป่าทางคณะทำงานได้มีการถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาร่วมไม่ว่าจะเป็นผู้กำกับการณ์ตำรวจภูธรแม่จัน ผู้บังคับหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 31 หน.วส.914 สนท. 3 นทก. ผู้บังคับกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 327 ผู้บังคับกองร้อยทหารพรานที่ 3108 หัวหน้า บก.ควบคุม ศป.ปส.ชน.ที่ 2 หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำแม่จัน หัวหน้าสวนป่าก๊วยทัยั้งแม่จัน นายอำเภอแม่จัน ปลัดอำเภอ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง นายกเทศมนตรีตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกแห่ง นายองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกแห่ง ชุดปฏิบัติการดับไฟป่าเทศบาลตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกแห่ง ชุดปฏิบัติการดับไฟป่าองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกแห่ง ชุดปฏิบัติการดับไฟป่าองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกแห่ง ปลัดอำเภอ หัวหน้าฝ่ายความมั่นคง กำนันตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกคน สารวัตรกำนันตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกคน สารวัตรกำนันตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกคน แพทย์ประจำตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกคน ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ในพื้นที่ทุกตำบลของจังหวัดเชียงราย สมาชิก อปพร.ในพื้นที่ตำบลของจังหวัดเชียงราย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในจังหวัดเชียงราย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในจังหวัดเชียงราย และราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านทุกตำบลในจังหวัดเชียงราย ซึ่งได้ข้อสรุปถึงสาเหตุหลักของการเกิดป่าในครั้งนี่คือ การหาของป่า และการเลี้ยงสัตว์ และมาตรการที่ควรดำเนินการคือ (1) การกำหนดกฎกติกาในการเข้าไปหาของป่าโดยต้องมีการแจ้งรายชื่อที่ผู้นำหมู่บ้าน (2) การกำหนดช่วงเวลาที่ย่ำเฒ่าที่สอดคล้องกับที่ทางจังหวัดได้กำหนดไว้ โดยหากมีคนฝ่าฝืนจะมีการแจ้งผู้ใหญ่บ้านให้ทราบเพื่อดำเนินการ ซึ่งอาจใช้ช่องทางโทรศัพท์หรือช่องทางไลน์กลุ่มหมู่บ้าน และถ้าหากมีจุด hot spot เกิดขึ้นในพื้นที่ใดทางจังหวัดจะแจ้งกับทางหมู่บ้านที่อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุทันที นอกจากนั้น (3) เน้นการให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามมาตรการที่จังหวัดกำหนดเช่น การตรวจ ปรับ จับ เป็นต้น และสำหรับพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่จันยังคงเน้นเรื่องของการขยายเครือข่ายเพื่อเฝ้าระวังไม่ให้เกิดไฟ

“...เราต้องคุยกันให้รู้เรื่อง แต่ละหมู่บ้านมีการกำหนดกฎ กติกาของตนเอง เพราะไฟไหม้ครั้งนี้สร้างความเสียหายเยอะมาก...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...เรายังคงเน้นเครือข่ายเฝ้าระวังไฟป่าโดยขอจิตอาสาในแต่ละหมู่บ้าน จำนวนอาสาในเครือข่ายมีเพิ่มสูงขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน...”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากเกิดไฟป่าที่ดอยจระเข้คือ ความเสียหายต่อพื้นที่เกษตร แหล่งน้ำที่เคยเพียงพอเริ่มขาดแคลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ที่ 7 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ทางผู้ใหญ่บ้านจึงประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงเพื่อหาทางออกร่วมกัน ซึ่งทางที่ประชุมลงความเห็นว่าจะต้องหาทางที่จะฟื้นฟูแหล่งน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ มีปริมาณน้ำเพียงพอ โดยตกลงร่วมกันจะทำฝาย

“...ย้อนไปตอนนั้น คุยกันอยู่นานเหมือนกันนะอาจารย์ว่าจะทำยังไง ได้ข้อตกลงว่าจะฝาย... แต่ปัญหาก็ตามมาอีกกว่าจะทำที่ไหน...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“...ถ้าลำพังเพียงแค่เครือข่ายเผ่าระวังมันก็เป็นปลายเหตุ แต่ต้นเหตุตอนนี้คือไม่มีแหล่งน้ำ จึงทำให้ต้องมีการประชุมร่วมกันเพื่อหาทางออก เพราะชาวบ้านเขาเดือดร้อนจริง...”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

“...คิดว่าอาจารย์น่าจะเข้าใจตอนที่เราจะทำฝาย เราต้องดูจุดที่เหมาะสมด้วย แต่ก็อย่างที่อาจารย์เห็นนะ มันเดินทางลำบากมาก...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

หลังจากที่ประชุมได้มีมติให้ทำการสร้างฝาย ทางผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 และคณะกรรมการหมู่บ้านได้ทำการเดินสำรวจเพื่อหาจุดที่จะทำฝาย ซึ่งทางผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้เลือกจุดที่จะทำฝายจำนวน 1 จุด แต่ว่าทางที่จะขึ้นไปทำฝายค่อนข้างที่จะลำบาก ยังคงเป็นทางคนเดิน ยังไม่มีทางที่เป็นทางรถวิ่ง การนำวัสดุจากข้างล่างขึ้นไปค่อนข้างยากลำบากดังนั้นจึงมีการสำรวจวัสดุในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเพื่อที่จะนำมาทำฝาย ดังนั้นต้องมีการวางแผนในการทำฝายเป็นอย่างดีเพื่อที่จะทำให้สามารถที่จะสร้างฝายเสร็จภายในวันเดียว ถึงแม้ว่าในการทำฝายจะเป็นหาวัสดุจากในบริเวณป่าแต่ถึงอย่างไรก็ตามจะยังคงมีวัสดุเช่น ลวด เชือก เป็นต้น และเครื่องมือในการก่อสร้างฝายที่จะต้องนำติดตัวไป รวมถึงอาหารที่จะต้องนำไปด้วย ทำให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 นำเรื่องไปหารือกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุนได้จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าอาหารและค่าวัสดุ และสำหรับแต่ละครัวเรือนในหมู่ 7 ได้มีการให้ส่งตัวแทนหลังคาเรือนละ 1 คน เพื่อที่จะมาทำฝาย

ในครั้งนี ้หากครัวเรือนไหนไม่สามารถส่งตัวแทนมาได้ก็อาจสนับสนุนในรูปแบบอื่น เพราะทางคณะกรรมการหมู่บ้านอยากให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของฝ่ายร่วมกัน

“...ตอนไปสำรวจก็เดินขึ้นตัวบานะ แต่พอคิดถึงการทำที่จะสร้างฝายตรงนี้ เราเลยต้องวางแผนกันดี ๆ แต่เราโชคดีที่ทางอบต.เขาคอยสนับสนุนเรา...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...เราเห็นความตั้งใจของทางหมู่ที่ 7 เราเลยสนับสนุนทรัพยากรที่ทาง อบต. มีให้ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณหรือทางเทคนิค...”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

“...ตอนนั้นกองช่างและกองอื่นก็เข้าไปช่วยสร้างฝายด้วยกัน...มันเป็นความรู้สึกที่เราเป็นเจ้าของร่วมกันจริง ๆ...”

นิติกรชำนาญการ

“...ทางเดินขึ้นไปลำบาก แรกๆก็อยากถอดใจเหมือนกัน แต่ว่ามันก็ไม่เท่ากับเราไม่มีน้ำ แล้วทำให้เราเพาะปลูกไม่ได้...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...เราทำฝายตามความรู้และประสบการณ์ที่เรามีมา และคุยกับกองช่างของทาง อบต. เค้า... เราลองทำดูถึงเพราะถ้าเราไม่เริ่มเราก็ไม่มีน้ำใช้...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

เมื่อมีการสร้างฝายที่หมู่ที่ 7 จำนวน 1 จุดแล้วทางคณะกรรมการหมู่บ้านจึงเรียกประชุมหมู่บ้านเพื่อที่จะหารือในการใช้ประโยชน์และดูแลฝาย ทั้งนี้ที่ประชุมได้มีข้อตกลงจัดทำกติกาเกี่ยวกับการใช้น้ำ และหาอาสาในการดูแลฝาย ซึ่งทางที่ประชุมหมู่บ้านได้มีการทำกติกา การใช้น้ำ และมีการสร้างเครือข่ายดูแลรักษาฝายและลาดตระเวนป้องกันไฟป่าร่วมกัน เมื่อประชุมเสร็จทางผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 จึงได้หารือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลในประเด็นของการค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมฝาย ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลจึงได้มีการจัดทำโครงการในการดูแลฝายในแผนแต่ละปี

“...ตอนประชุมร่วมกันชาวบ้านก็ถามว่าใครจะเป็นคนดูแลหน้าฝาย ถ้าพังจะทำยังไง... เลยมีการหารือร่วมกันว่าเราจะดูแลด้วยกัน ถ้าเกิดต้องซ่อมเราจะลองหารือกับทาง อบต. เอา...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...ตอนผู้ใหญ่มาคุยเราก็เข้าใจนะ เพราะตอนทำฝายชาวบ้านก็มาช่วยกันการเดินทางขึ้นไปดูแลฝายก็เป็นค่าใช้จ่ายทางชาวบ้านเขาก็รับผิดชอบ เลยให้มีการตั้งงบประมาณในการดูแลฝายไว้ทุกปี และในตอนนั้นเรายังคุยกันว่าถ้าหากฝายสามารถแก้ปัญหาเรื่องน้ำได้ดี ก็จะต้องงบไว้เพื่อสร้างฝายเพิ่ม เพราะถ้ามีน้ำเกษตรกรก็จะมีรายได้...”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

“...ตอนหาอาสาดูแลในที่ประชุมแรก ๆ ก็ลำบากอยู่เพราะว่าทางขึ้นมันลำบาก และค่อนข้างอันตราย แต่ว่าทางคณะกรรมการหมู่บ้านเริ่มมาเป็นอาสา ก่อนช่วงหลัง ๆ คนเห็นประโยชน์ของฝายจึงเริ่มเข้ามามากขึ้น ถ้าใครเป็นอาสาเรื่องไฟฟ้าก็มักจะมาดูแลเรื่องฝายด้วย...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

ในการดำเนินโครงการนวัตกรรมในระยะที่สองมีการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ สามส่วนหลัก ๆ ได้แก่ **ส่วนที่หนึ่ง** การดับไฟป่าซึ่งทำให้พื้นที่ป่าได้รับความเสียหายจำนวนมากและทำให้ป่าต้องได้รับการฟื้นฟูซึ่งในการดับไฟป่าได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในจังหวัดเชียงราย **ส่วนที่สอง** การฟื้นฟูป่าภาคส่วนที่เข้ามามีบทบาทหลักคือเกษตรกรและผู้นำหมู่บ้าน ทั้งนี้โดยทุนทางสังคมเดิมที่เน้นการอยู่ร่วมกับป่าโดยการไม่ทำลายป่า เน้นการหาพื้นที่ในการสร้างฝาย การปรับปรุงเส้นทางในการเข้าไปบำรุงรักษาฝาย เพราะฝายที่ดำเนินการเป็นการดำเนินการบนฐานของภูมิปัญญาของชุมชนโดยฝายที่สร้างในปีที่ผ่านมามีการผูกพันและต้องมีการซ่อมแซม โดยได้มีการของบประมาณสนับสนุนจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลในส่วนของค่าวัสดุอุปกรณ์ และการนำชาวบ้านในพื้นที่เข้าไปร่วมทำฝาย โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดทำงบประมาณสำหรับการจัดทำฝายและการบำรุงรักษาฝายไว้ในงบประมาณประจำปีทุกปี **ส่วนที่สาม** การสร้างเครือข่ายอาสาในการดูแลฝายและป้องกันไฟป่า โดยอาสาสมัครคือคนในพื้นที่ในการช่วยกันดูแลรักษาฝายให้สามารถใช้งานได้ดี รวมถึงการลาดตระเวนเฝ้าระวัง

ไม่ให้เกิดไฟป่า การดูแลให้ทุกคนทำตามกฎการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อให้สภาพป่าฟื้นฟูและเป็นแหล่งต้นน้ำให้กับชุมชนต่อไป ในการดำเนินการในส่วนที่สามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญคือชาวบ้านในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และเครือข่ายลุ่มน้ำ

หลังจากการมีฝายในลูกแรกที่ยี่ 7 แล้วผลที่เกิดขึ้นคือเกษตรหมู่ 7 มีปริมาณน้ำในการทำเกษตรมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีภาวะขาดน้ำในบางช่วง แต่ก็ยังคงมีน้ำใช้มากกว่าตอนที่ไม่มีฝาย แต่ถึงอย่างไรก็ตามฝายที่ทำขึ้นในปี พ.ศ. 2562 เป็นฝายที่ทำตามประสบการณ์จึงชำรุดง่าย จึงเป็นที่มาของการดำเนินงานนวัตกรรมในระยะสามในช่วงปีพ.ศ. 2563 ได้มีการเข้ามาของสถาบันการศึกษาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดเชียงรายได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำฝายที่เหมาะสมกับพื้นที่และจะทำให้เกิดธนาคารน้ำใต้ดินที่ใกล้ฝายที่ทำขึ้นในรัศมี 2 เมตร และได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวให้กับประชาชนในหมู่ 7 และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงถึงแม้ว่าฝายที่สร้างในปี 2562 ไม่ได้มีสถาบันการศึกษาเข้าหนุนเสริมยังทำให้เกษตรหมู่ที่ 7 มีปริมาณน้ำใช้เพิ่มมากขึ้น โดยทางมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ขึ้นไปดูพื้นที่พร้อมกับชาวบ้าน นอกจากนี้จะสอนวิธีการสร้างฝาย ยังสอนวิธีเลือกจุดที่จะทำฝาย รวมถึงชี้จุดที่จะเกิดธนาคารน้ำใต้ดินรอบฝาย และยังมีหนุนเสริมการทำฝายจากการเข้ามาหนุนเสริมของสถาบันการศึกษาดังกล่าวทำให้หมู่บ้านที่ประสบปัญหาขาดน้ำสนใจเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นปี 2563 มีหมู่บ้านที่สนใจที่จะจัดทำฝายเพิ่มขึ้นคือหมู่ 9 และหมู่ 11 เพราะประชาชนในหมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 11 เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับหมู่ที่ 7 โดยรูปแบบการบริหารฝายมีรูปแบบการทำงานที่คล้ายกับหมู่ที่ 7 คือฝายที่บริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งในปี พ.ศ. 2563 จึงมีการสร้างฝายจำนวนทั้งสิ้น 3 จุด (ลูก) ในหมู่ 7 9 และ 11 สำหรับในปี พ.ศ. 2564 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงได้มีการกำหนดงบประมาณไว้สำหรับสร้างฝายอีก 3 แห่ง แต่เนื่องจากการแพร่ระบาดของสถานการณ์ COVID 19 จึงไม่สามารถสร้างฝายในปีงบประมาณดังกล่าวได้

“...ฝายลูกแรกก็ได้ผลดีอยู่อาจารย์ แต่มันพังเร็ว.. พออาจารย์ราชภัฏเขาเข้ามาที่ อบต. และ อบต. ถามว่าเราสนใจไหม เราเลยตอบว่าสนใจ อาจารย์เขาเลยมาช่วยสอน...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7

“...ทางอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเขาเข้ามาเสนอรูปแบบการทำฝายโดยเขาบอกว่าถ้าทำแบบนี้จะสามารถทำให้รัศมีของบริเวณที่ทำฝายประมาณ 2 กิโลเมตรเป็นธนาคารน้ำใต้ดินได้ ทางอบต.เลยชวนทางหมู่ที่ 7 ให้ลองทำดู”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

“...พอทางหมู่อื่น ๆ เขารู้ว่ามีอาจารย์เข้ามา กับผลที่เกิดขึ้นกับหมู่ 7 เมื่อทำ
ฝายแล้ว ทำให้เขาสนใจที่จะทำด้วยทางอบต. จึงได้แจ้งประชาสัมพันธว่ามีใครสนใจ
บ้าง ทางหมู่ 9 กับหมู่ 11 สนใจในปี 63 จึงได้มีการทำฝายจำนวน 3 หมู่คือ
หมู่ 7 9 และ 11”

นิติกรชำนาญการ

“...เห็นผู้ใหญ่หมู่ 9 เล่าว่าตอนเขาประชุมกันแรก ๆ ชาวบ้านเขาก็ถามว่า
มันจำเป็นไหมเพราะต้องมีคนมาดูแลด้วยและจุดที่จะไปทำก็เดินทางลำบากอยู่...
แต่พอเขาเห็นว่าเราทำได้เขาเลยอยากลองทำดู...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“...ส่วนหมู่ 11 เขาก็มีป่าชุมชน เขาก็อยากทำให้ป่าเขาชุ่มชื้นมากยิ่งขึ้น
มีน้ำใช้ทั้งปี เขาก็เลยมาลองทำดู...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“...อาจารย์เขาก็ไปดูพื้นที่นะ เขาสอนการจุด สอนวิธีการสร้าง ฝายที่เรา
สร้างลูกที่สอง จึงแข็งแรงมากขึ้นและมีธนาคารน้ำใต้ดินด้วย...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

นอกจากนั้นทางผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 เห็นว่าการที่จะทำให้สามารถเข้าไปดูแลรักษาฝายได้ดี
ยิ่งขึ้น คือการที่มีเส้นทางขึ้นฝายให้สะดวกยิ่งขึ้น โดยระดมทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์จาก
คนในหมู่ที่ 7 ซึ่งคนในหมู่ที่ 7 ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเพราะเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากฝาย
เป็นอย่างดี

“...ตอนปีแรกทางขึ้นตอนหน้าฝนลำบากมากเลยอาจารย์ ในถัดมาผมเลย
หารือกับคนในหมู่บ้านว่าควรทำทางขึ้น คนในหมู่บ้านผมเขาก็เห็นด้วยนะ เพราะเขา
ก็ไม่อยากเสี่ยงตกเขาเหมือนกัน...”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7

“ ทาง อบต. เราก็สนับสนุนอาหารนะอาจารย์... เห็นการร่วมแรงร่วมใจ
ของชาวบ้านแล้วเราก็ตีใจ... งบที่เราให้ส่วนใหญ่เป็นงบในการสร้างฝายและการดูแล
รักษาฝาย...”

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

จากที่กล่าวมาข้างต้นสำหรับการดำเนินนวัตกรรมในระยะที่สามเน้นขั้นตอนสำคัญ ๆ
สองขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่หนึ่งการจัดทำฝายที่สามารถกักเก็บน้ำได้ จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษา
คือมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดทำฝายโดยเป็นผู้ที่นำหลักวิชาการ
ในการจัดทำฝายประกอบกับความรู้ของชาวบ้านในการหาพื้นที่ต้นน้ำในการจัดทำฝายเพื่อทำให้
เกิดฝายที่สามารถกักเก็บน้ำได้ในรัศมีสองเมตรซึ่งเปรียบเสมือนธนาคารน้ำใต้ดินของป่า ทำให้
แก้ปัญหาน้ำแล้งได้ เกษตรกรจึงมีน้ำในการเพาะปลูกและพื้นที่ป่าได้รับการฟื้นฟู โดยผู้มีบทบาท
หลักในการจัดทำฝายคือคณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน และนักศึกษาสถาบันราชภัฏ
ขั้นตอนที่สองเป็นขั้นตอนปรับปรุงเส้นทางในการเข้าไปดูแลฝายเพื่อให้อาสาดูแลฝาย
และการเข้าไปลาดตระเวนได้สะดวกมากขึ้น และการสร้างเครือข่ายในการบำรุงรักษาฝายและ
เฝ้าระวังไฟป่า ซึ่งผู้ที่มีบทบาทหลักในการเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังดังกล่าวคือคนในชุมชนและ
คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ
เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างฝายและบำรุงรักษาฝาย

รูปภาพการจัดทำฝาย

จะเห็นได้ว่าโครงการฝายมีชีวิตยังคงมีการดำเนินการต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้ทั้งเพื่อการเพาะปลูก อุปโภคและบริโภค สร้างรายได้ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน สร้างชีวิตที่ดีให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน

ปัจจัยความสำเร็จและความท้าทาย

ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของโครงการฝายมีชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึง คือ (1) การเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การร่วมตัดสินใจ การร่วมดำเนินการ การร่วมใช้ประโยชน์ และการร่วมดูแลรักษาซึ่งทำให้ประชาชนตระหนักว่าฝายที่เกิดขึ้น คือสมบัติของประชาชนและชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจากบริบทในพื้นที่ของตำบลป่าตึงประกอบประชาชนที่เป็นชนเผ่า ซึ่งเน้นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันกับป่า และมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชนเผ่าในการเข้าไปดำเนินงานของนวัตกรรมจึงไม่สามารถที่จะดำเนินการในทุกพื้นที่ในแบบเดียวกัน ดังนั้นการเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เข้ามาร่วมในการทำงานตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์ปัญหา เพราะเป็นการนำเกษตรกรที่เผชิญปัญหาในพื้นที่มาร่วมหาทางออกแทนที่จะเป็นโครงการของทางองค์การบริหารส่วนตำบลป่าตึงกำหนดให้ดำเนินการในพื้นที่ ดังนั้นทางเลือกในการแก้ปัญหาจึงเกิดจากภูมิปัญญาและแนวทางการดำเนินงานที่ไม่ขัดกับวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าในแต่ละพื้นที่ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือผู้ใหญ่บ้านที่เป็นคนในพื้นที่ทำให้สามารถระดมความร่วมมือและสร้างข้อตกลงร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน ดังนั้นการสร้างฝายในช่วงแรกจึงเป็นการสร้างฝายตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่า แต่เนื่องจากประสิทธิภาพของฝายยังคงไม่สามารถผลิตปริมาณน้ำที่เพียงพอ จึงมีการนำองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษาเข้ามา โดยยังคงเป็นการทำงานร่วมกันตั้งแต่การหารือและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อให้การดำเนินงานเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งและไม่ขัดต่อวิถีวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่คนพึ่งป่าและป่าพึ่งคน (2) การมีผู้นำในระดับหมู่บ้านที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์และทำงานร่วมกันแบบเครือข่าย กล่าวคือ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่กล้าคิด กล้าทำและกล้าตัดสินใจ ทำให้สร้างความศรัทธาให้กับประชาชนในหมู่บ้านจนเกิดความมั่นใจที่จะทำตาม จากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นถึงบริบทที่สำคัญของพื้นที่ตำบลป่าตึงที่ประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีภาษา วัฒนธรรม วิถีและความเชื่อของตนเอง ซึ่งการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันของชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีวิถีแตกต่างจึงเป็นไปได้ด้วยความละเอียดอ่อน แต่การที่ผู้นำแต่ละหมู่บ้านของตำบลป่าตึงได้รับเลือกตามวิถีของแต่ละชนเผ่าทำให้ได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้านประกอบกับการที่ผู้นำของแต่ละหมู่บ้านมีการทำข้อตกลงเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อที่จะหาจุดยืนหรือข้อตกลงในการดำเนินการร่วมกันโดยเฉพาะการทำการเกษตรที่พื้นที่ของทุกคนเผ่าติดต่อกันการใช้ปริมาณน้ำจากต้นน้ำส่งผลต่อปริมาณน้ำที่ปลายน้ำการที่ผู้นำแต่ละ

ชนเผ่ามีวิสัยทัศน์ที่เน้นการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายอย่างต่อเนื่องทำให้ในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำจึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ความท้าทายที่สำคัญในการดำเนินโครงการคือ (1) การขอพื้นที่ในการจัดการฝายและการทำความเข้าใจกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากพื้นที่การสร้างฝายเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ ซึ่งจะต้องมีการขออนุญาตในการดำเนินการต่าง ๆ ประกอบกับการสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำเดิม เพราะผู้ที่เกี่ยวข้องมีความกังวลว่าจะส่งผลกระทบต่อ ทำให้มีการทำความเข้าใจกับทุกภาคส่วน และเมื่อจัดทำฝายสำเร็จทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าและเกิดธนาคารน้ำใต้ดินซึ่งผลด้านบวกกับทุกภาคส่วนทำให้ความท้าทายหรือปัญหาอุปสรรคที่พบสามารถแก้ไขได้สำเร็จ (2) ความแข็งแกร่งคงทนของฝายซึ่งในปี 2562 เป็นการสร้างฝายที่ยังไม่มีการหนุนเสริมจากภาคส่วนวิชาการทำให้ได้ปริมาณน้ำไม่คงที่และชำรุดง่าย แต่ปัญหาดังกล่าวก็หมดไปในปี 2563 เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเข้ามาหนุนเสริมในองค์ความรู้ด้านการจัดทำฝายมีความแข็งแรงและเกิดประโยชน์สูงสุด

ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ท้องถิ่น
กับบริการ
สาธารณะ
ด้านการจัดการน้ำ

กฤษฎวรรณ โล่ห์วัชรินทร์*
ภาคภูมิ พลสูงเนิน**
สฏฐภูมิ บุญมา***

ความเป็นมา

ตำบลเก่าขามเป็นพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทาน ได้เกิดปัญหาภัยแล้งอย่างยาวนานและมีน้ำท่วมฉับพลันทุกปีในฤดูฝน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ในฤดูแล้งไม่มีน้ำ เกิดปัญหาดินเค็ม ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ประสบปัญหาน้ำท่วมขัง ภัยแล้ง ซ้ำซากประจำปี ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เกิดปัญหาการขาดแคลนอุปโภคบริโภคและการทำการเกษตร ขาดความมั่นคงทางอาหาร ขาดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน มีน้ำขังยังเกิดปัญหาน้ำกัดเซาะถนนขาดทำให้เกิดความเสียหายการสัญจรไปมาลำบากไม่มีความปลอดภัยในชีวิต หน้าแล้งต้องนำรถบรรทุกน้ำหรือรถดับเพลิงบริการน้ำให้กับทุกหมู่บ้าน ทำให้สูญเสียงบประมาณไปกับการซ่อมแซมบำรุงรักษาจำนวนมาก

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัย และการต่างประเทศ และอาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** นักวิจัยประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** อาจารย์พิเศษ และนักวิจัยโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บริบทเดิมของพื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วมขังและภัยแล้ง ได้เกิดขึ้นซ้ำซากมาอย่างยาวนาน ปัญหาเรื่องการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ และงบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนาพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีของเกษตรกรบางพื้นที่ เมื่อฝนตกลงมาและมีน้ำไหลผ่านจะทำให้เกิดการกัดเซาะชั้นหน้าดินโดยธรรมชาติจะทำให้ดินแข็งกระด้างและเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำลงจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้นำชุมชนหาวิธีแก้ปัญหา และได้ทำการศึกษาข้อมูลโดยได้น้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” การบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในโครงการแก้มลิงเพื่อแก้ปัญหาอุทกภัยในภาคกลาง มาเป็นแนวทางในพัฒนาการคิดระบบการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและได้มีการน้อมนำเอาองค์ความรู้ของ พระนิเทศศาสนคุณ (หลวงพ่อดม สิริปัญญา) ประธานสถาบันวิจัยนิเทศศาสนคุณท่านเห็นว่าเรื่อง “วิกฤตน้ำ” ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่นั้นมีสาเหตุจากหลายปัจจัย คือ สภาพภัยแล้ง และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปริมาณความต้องการใช้น้ำมีเพิ่มมากขึ้นจากทุกภาคส่วน การขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำโดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม และสถานการณ์แหล่งน้ำที่สะอาดถูกคุกคามจนเกิดมลพิษ จึงเป็นที่มาของแนวคิดฝนลงเก็บไว้ใต้ดิน”

ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว นำมาสู่ระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง (Sufficiency Groundwater Bank: SGB) โดยเริ่มทดลองทำตามแนวคิดครั้งแรก ณ วัดบุญเรืองสุวรรณาราม บ้านคำโป่งแบ้ง อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ในปี พ.ศ.2537 และทดลองทำต่อเนื่อง ณ วัดอโงงศิลาวาส อำเภอมือง จังหวัดบึงกาฬ จนประสบความสำเร็จและมั่นใจในแนวคิดที่จะเป็นผลดีกับประชาชนและเกิดประโยชน์กับประเทศชาติต่อไป หลวงพ่อดม สิริปัญญา จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานให้ความรู้และดำเนินการเพื่อเป็นวิทยาทานและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้ 1) พระปลัดสุเมธ จรธมโม 2) พันเอก (พิเศษ) ธนศักดิ์ มิตรภานนท์ รองผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 22 3) นายชาติศรี ศรีวิชาฐา นายองค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม 4) นายโกวิทย์ ดอกไม้ นักวิชาการระบบธนาคารน้ำใต้ดิน 5) นายพินิจ สีหะนันท์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์

การเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาไว้ใต้ดิน เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ “ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง” Sufficiency Groundwater Bank (SGB) ที่เรียบง่ายอย่างสร้างสรรค์และมีการพัฒนาระบบการสร้างกลไก ในการป้องกันการปนเปื้อนของน้ำบาดิน ที่เกิดจากการใช้สารเคมีของเกษตรกรไหลสู่ใต้ดินแบบบ่อประดิษฐ์ ผ่านกระบวนการกรองโดยธรรมชาติของชั้นหิน เป็นระบบการบริหารจัดการโดยใช้ “ธรรมชาติ บำบัด” สามารถอธิบายได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าเป็นนวัตกรรมที่ส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือของภาคประชาชน และ

ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่ทุกคนสามารถเข้าถึงการใช้งานนวัตกรรมอย่างทั่วถึง เข้าใจ และเข้าถึงแนวทางในการพัฒนาและการดำเนินงานและสามารถทำเองได้ เกิดผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์

การทำโครงการระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีน้ำสะอาด เพื่ออุปโภค บริโภค ทำการเกษตรที่เพียงพอ ป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก โดยสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง รวมถึงแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ซึ่งเป้าหมายหลักของการพัฒนาระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงนั้น คือ การป้องกัน บรรเทา แก้ไขปัญหาน้ำท่วม น้ำขัง ภัยแล้ง ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี นับวันยิ่งรุนแรงขึ้นเนื่องจากสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศของโลก ผลประโยชน์ทางตรงที่ได้รับคือประชาชนมีน้ำเพียงพอสำหรับอุปโภค บริโภค สำหรับประกอบอาชีพ สามารถลดความเสียหายจากน้ำท่วม-ภัยแล้ง ส่งผลให้เกิดความมั่นคงเกี่ยวกับการดำรงชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

โครงการระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงนี้ สามารถแบ่งระบบได้เป็น 2 ระบบ คือ ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด และธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด หมายถึง การขุดบ่อเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในระบบธรรมชาติ ให้ได้มีความลึกถึงชั้นหินอุ้มน้ำ (Aquifer) โดยขนาดรูปร่างของบ่อต้องออกแบบเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพบริบทตามสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ โดยวางตำแหน่งบ่อให้เป็นกลุ่มและเครือข่ายจะวางในร่องน้ำและพื้นที่รับน้ำที่ราบลุ่ม ต้องขุดให้เป็นกลุ่ม ๆ ละ 3-4 บ่อ ระยะห่างประมาณ 1,500 เมตร เพื่อให้เป็นบ่อน้ำที่ใช้ตอบโจทยการบริหารจัดการปัญหาบ่อน้ำบาดาลที่แห้งเป็นการเติมน้ำลงใต้ดินและเพิ่มปริมาณน้ำใต้ดินให้เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และใช้ทำการเกษตรในฤดูแล้งสามารถนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม, 2561)

การออกแบบและวางตำแหน่งบ่อจำเป็นต้องทำให้เกิดรูปแบบที่มีความเชื่อมโยงกันตามบริบทของพื้นที่ การขุดให้ลึกถึงหินชั้นอุ้มน้ำ (Aquifer) มีวิธีการวางตำแหน่งของบ่อ เช่น บ่อชะลอน้ำ บ่อตกตะกอน บ่อรับน้ำ และบ่อเติมน้ำลงใต้ดินมีจุดส่งน้ำและจุดรับน้ำให้เชื่อมโยงกันทำให้สามารถกระจายน้ำใต้ดินในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์สภาพปัญหา ประเทศไทยอยู่ในร่องมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันออกเฉียงใต้มีปริมาณน้ำฝนตลอดปี 1,572.5 มิลลิเมตร ในหมู่บ้านแต่ละแห่งมีพื้นที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร (พื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร มีน้ำฝน 1,572,000 ลูกบาศก์เมตร/ปี) และพบว่าพื้นที่ของชุมชนจะมีน้ำฝนประมาณ 15,720,000 ลูกบาศก์เมตร/ปี

แนวทางเดิมการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังแล้วเกิดน้ำท่วมซ้ำ เป็นการระบายน้ำฝนจากที่สูงไปท่วมพื้นที่ราบ เกิดการท่วมซ้ำในพื้นที่สวน ไร่นา ทุก ๆ ปี บริบทใหม่คือการส่งน้ำฝนให้เก็บไว้ในดิน ผ่านธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดในพื้นที่ของตนเอง ใช้ใต้ดินเป็นแหล่งกักเก็บน้ำแห่งใหม่ผ่านระบบ SGB การบริหารจัดการที่สามารถเอาน้ำกลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้งในการอุปโภคบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนวิธีการการเลือกพื้นที่ทำธนาคารน้ำใต้ดินแบบเปิดบริบทเมืองในสภาพปัจจุบันชุมชนเกิดความแออัด การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนด้วยการถมดินเพื่อหนีน้ำท่วม ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำกว่าได้รับความเดือดร้อนทั่วประเทศ ธนาคารน้ำใต้ดินสามารถทำในขนาดครอบครัว ตามพื้นที่ไร่นา ทำแบบเรียบง่ายด้วยตนเอง ใช้งบประมาณน้อย เหมาะสำหรับพื้นที่ดังนี้

พื้นที่ประสบกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำ ในชุมชนเมืองชนบทที่เกิดความแออัดและมีปัญหาน้ำเสียถูกระบายลงในร่องระบายน้ำหมู่บ้านและแหล่งน้ำสาธารณะ เป็นการให้น้ำจากพื้นที่ต่าง ๆ ไปรวมตัวกับน้ำในคลอง ลำห้วยหรือแหล่งน้ำสาธารณะในชุมชนเพียงอย่างเดียว

พื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ทางการเกษตรแต่ละปีที่มีฝนตก 5-6 เดือน ในพื้นที่ทุก 1 ไร่ จะมีน้ำฝนในพื้นที่ประมาณ 2,500 ลูกบาศก์เมตร หลังดำเนินการระบบ SGB สามารถเก็บน้ำในฤดูฝนลงใต้ดินทำให้เกิดความชุ่มชื้น สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้

การวางตำแหน่งบ่อธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง Sufficiency Groundwater Bank (SGB) ที่เหมาะสมตามหลักวิทยาศาสตร์ เพื่อการเก็บน้ำฝนที่ผิวดินให้ไหลลงไปสู่ชั้นใต้ดินบริเวณชั้น Zone of Aeration and Saturation เป็นบ่อประดิษฐ์ด้วยหลักการทางธรรมชาติ การสร้างความสัมพันธ์ของน้ำบนดินลงสู่ชั้นใต้ดิน ระหว่างน้ำ อากาศ และดิน โดยการทำให้อากาศออกจากดินได้และน้ำจะลงไปแทนที่อากาศในชั้นใต้ดินที่ดินชั้นบนที่ความลึกอยู่เหนือดินเหนียวส่งผลให้เกิดความชุ่มชื้นกับผิวดินด้านบนทำให้สามารถปลูกพืชทางการเกษตรได้

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด หมายถึง การเติมน้ำฝนลงใต้ดินโดยใช้ผิวดินที่เปลือกโลกชั้นผิวดิน (Water Table) เป็นชั้นที่มีอากาศแทรกในชั้นหิน (Zone of Aeration) สามารถเติมน้ำลงไปใต้ดินได้ตลอดเวลา ทุกครั้งที่ฝนตกน้ำจะซึมลงใต้ดินในบ่อประดิษฐ์ที่ออกแบบมาเพื่อเร่งกระบวนการผิวน้ำลงดิน จะทำให้น้ำที่เกิดจากการเก็บจะไม่ล้นบ่อ เพราะน้ำใต้ดินในชั้นนี้ได้เชื่อมต่อธารน้ำกับหนอง บึง ลำห้วย ลำน้ำ แม่น้ำ และไหลออกสู่ทะเลตามธรรมชาติ นวัตกรรมนี้สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้อย่างทันท่วงทีเพียงชั่วข้ามคืนไม่ต้องรอระบาย เนื่องจากบริบท

เดิมมีการระบายน้ำออกจากพื้นที่ผ่านลำคลองเข้าท่วมบ้านเรือนในบริเวณพื้นที่ต่ำกว่า หรือทำynnน้ำ เช่น ภาคกลางการระบายน้ำลงสู่ทะเล (องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม, 2561)

การขุดบ่อประดิษฐ์เพื่อส่งน้ำฝนไปกักเก็บไว้ใต้ดิน เป็นประโยชน์ในการเพิ่มปริมาณน้ำบาดาลซึ่งแนวคิดนี้รื่องที่ตำบลเก่าขามได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูง สามารถแก้ไขปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วมขังได้อย่างยั่งยืน และมีการพัฒนารูปแบบและแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาสร้างสรรค์ การรณรงค์ไม่ใช้วัสดุที่เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักคิดและเทคโนโลยีที่ทันสมัย Bio Technology เพื่อลดการปนเปื้อนต่อการเติมน้ำฝนลงเก็บไว้ใต้ดิน เรียกว่า บ่อแบบร่องน้ำไร้ท่อพร้อมบ่อประดิษฐ์ในชุมชน เมื่อน้ำฝนตกลงสู่พื้นดินเป็นการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของตนเอง ก่อนที่น้ำจะไหลไปรวมสะสมเพิ่มปริมาณมากขึ้น ซึ่งยากแก่การบริหารจัดการ

วิธีและขั้นตอนการทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดนั้น ตามโครงการดำเนินงานพิจารณาเห็นว่าเนื่องจากสภาพปัจจุบันชุมชนในเมือง ชุมชนแออัด ชุมชนในชนบท ฯลฯ ปัจจุบันการก่อสร้างบ้านด้วยการถมดินสูงเพื่อหนีน้ำท่วม ทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ต่ำได้รับความเดือนร้อนจากน้ำท่วมขัง การทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดในครัวเรือน จึงสามารถแก้ปัญหา น้ำท่วมขังได้สามารถทำได้ง่าย ทำได้ทันที ใช้งบประมาณน้อย

การเลือกพื้นที่ทำธนาคารบ่อน้ำใต้ดินระบบปิด ให้เลือกพื้นที่ต่ำที่เป็นจุดรวมมีน้ำขังที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญ บริเวณที่เปียกแฉะ เช่น หลังห้องน้ำ บริเวณล้างถ้วยล้างจานหรือทางน้ำผิวดินไหลผ่านมีน้ำท่วมขัง

กระบวนการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรน้ำ สภาพภูมิประเทศในพื้นที่ดำเนินงาน

การดำเนินงานรวบรวมและวิเคราะห์ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องการศึกษาบริบททั่วไปของพื้นที่จัดทำโครงการ เพื่อให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุ และความต้องการของภาค ประชาชน ตลอดจนข้อจำกัดในการพัฒนาแหล่งน้ำ นำไปสู่การบูรณาการความร่วมมือ เชื่อมโยงแผนการพัฒนาจังหวัดและโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำไว้แล้ว เช่น ฝ่าย การขุดลอก ลำน้ำต่าง ๆ ทำการศึกษาทางด้านวิศวกรรม ธรณีพิสิกส์ และทางด้านชลศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ความสอดคล้องและเกื้อกูลกับการทำระบบ SGB เพื่อหาแนวทางที่ตอบโจทย์ ข้อมูลพื้นฐานมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ภูมิประเทศของพื้นที่ ทิศทางการไหลของน้ำผิวดิน และเส้นชั้นความสูง (Contour) จากแผนที่ทหารตามมาตราส่วน 1: 50,000 (Topographic Map) ได้แก่ ความลาดเอียง ระดับ

ความสูงต่ำ กำหนดขอบเขตที่ลุ่ม ที่ดอน พื้นที่แล้งซ้ำซาก เพื่อประกอบการกำหนดพิกัดตำแหน่ง ในการวางระบบเติมน้ำใต้ดินในการกำหนดฝั่งน้ำในพื้นที่

2. มอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำของลำห้วยต่าง ๆ พิจารณาถึงปริมาณน้ำที่ไหลผ่านและขอบเขต พื้นที่รับผิดชอบให้ครอบคลุมทุกมิติ

3. การวางแผนการประเมินและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่การกำหนดรูปแบบและ พื้นที่ในการใช้ประโยชน์จากธนาคารน้ำใต้ดิน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดทิศทางของน้ำใต้ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำระดับชุมชน

การศึกษาสภาพทางธรณีวิทยา และสภาพอุทกธรณีวิทยาของชั้นน้ำบาดาลในพื้นที่ ความหนาของชั้นน้ำบาดาลเป็นส่วนสำคัญของการกำหนดดับความลึกของบ่อเติมน้ำในการสร้าง ระบบเติมน้ำใต้ดินจะต้องไม่กระทบกับชั้นบาดาลที่ความลึก 15 เมตรจากผิวดินลงไป ตามที่ (พรบ.น้ำบาดาล) กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การเจาะสำรวจ ชั้นดิน เพื่อการดำเนินงานเติมน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ

ขั้นตอนนี้เป็นการสำรวจข้อมูลทางธรณีวิทยา ในการสำรวจพื้นที่ภาคสนามการเปิดบ่อดิน สระ การขุดตัดหน้าดิน หลุมเจาะสำรวจต่าง ๆ เช่น การเจาะเพื่อทำรากฐานการก่อสร้าง จุดสำรวจทางธรณีวิทยา หลุมเจาะและการพัฒนาบ่อบาดาลเก่าที่ไม่สามารถใช้งานได้ ของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงชั้นดิน ชั้นหินขอบเขตความลึกในพื้นที่ ความหนาของ ชั้นดินเหนียว ความลึกของชั้นหินดินดาน และหากเป็นหินทูปน้ำจะทำให้เป็นอุปสรรคให้การ เติมน้ำไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่วางไว้จะไม่สามารถการแก้ไขปัญหานี้ได้

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนทำฝั่งน้ำในตำบลและกำหนดระบบเติมน้ำ

การวางแผนทำฝั่งน้ำระดับตำบลมีความสำคัญต่อการกำหนดรูปแบบและงานเป็นอย่างยิ่ง เป็น Roadmap ในการดำเนินการ โดยใช้ข้อมูลแผนที่ทางทหารมาตราส่วน 1:50,000 และ ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่ทำมือจากชุมชน ซึ่งใส่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสำรวจลงในแผนที่ ได้แก่ อาคารบังคับน้ำต่าง ๆ เช่น ฝายประตูระบายน้ำ แก้มลิง ท่อลอด ท่อระบายน้ำ แหล่งน้ำ สาธารณะเดิม ลำห้วย หรือโครงสร้างพื้นฐาน ต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อวางระบบการเชื่อมโยงฐาน ข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ในการนำแนวทาง ไปแก้ไขปัญหาก็เกิดความมั่นใจในแหล่งน้ำต้นทุน ต้องมีคุณภาพน้ำที่สะอาด รู้แหล่งที่มา ปริมาณน้ำ และปลอดภัยไม่มีสารปนเปื้อน

ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบระบบ SGB “ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง”

การออกแบบระบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความเหมาะสมและสภาพปัญหาของพื้นที่ โดยหลักการที่ต้องถือคือการวางตำแหน่งการขุดบ่อให้มีประสิทธิภาพ ต้องขุดบ่อเป็นกลุ่มเครือข่ายที่มีการเชื่อมโยงและสามารถส่งน้ำถึงกันได้ จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้และทักษะความชำนาญพิเศษหลายด้านในการวิเคราะห์ไม่สามารถทำการปักหมุดชี้จุดหรือจะทำตามความเข้าใจของตนเองได้เพียงลำพัง ตำแหน่งบ่อขุดบ่อเติมบ่อดักตะกอน จะถูกวาง อย่างถูกต้องหรือเหมาะสมกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เนื่องจากการกำหนดด้านกายภาพของ ร่องน้ำ ภายใต้บริบทของพื้นที่จริง

ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินการก่อสร้างตามแผนงานที่กำหนดไว้

การเลือกดำเนินการในช่วงฤดูแล้ง เครื่องจักรที่ใช้ต้องมีสมรรถนะที่ดี เพื่อลดปัญหาการดำเนินงาน สามารถขุดบ่อเติมน้ำใต้ลึกตามที่ต้องการได้ ข้อจำกัดของการก่อสร้าง สภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำระบบแหล่งน้ำดิบยังไม่ สะอาดปลอดภัย พื้นที่ทำงานอยู่ในป่าไม้ ตามกฎหมาย สิ่งแวดล้อมมีปัญหา แหล่งมลพิษ ทางดินและทวนน้ำอยู่ในปริมาณมาก บุคลากรยังไม่เชื่อมั่น ขาดประสบการณ์ ชุมชนไม่เห็นด้วย เกิดความขัดแย้ง การเข้าพื้นที่ไม่ได้ ไม่มีที่ทิ้งดิน

ขั้นตอนที่ 7 การเก็บข้อมูล ติดตามและประเมินผล

ประสิทธิภาพของบ่อธนาคารน้ำใต้ดิน เรื่องการแก้ไขปัญหาทั่วทั้งในเขตพื้นที่ สามารถเกิดผลสัมฤทธิ์ประเมินผลได้ทันที เมื่อก่อสร้างเสร็จ แต่ในเรื่องของการเติมน้ำในระบบปิดในการนำกลับมาใช้ใหม่จะต้องใช้เวลา 1-2 ปีจึงจะเห็นผล เนื่องจากบริบท แต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ในการประเมินจากตัวชี้วัดตามวัตถุประสงค์ในการทำโครงการ ธนาคารน้ำใต้ดินที่วางไว้ เช่น มีปริมาณน้ำเพิ่มสูงขึ้น ลำห้วย บึง หนอง เพื่อน แม่ น้ำ มี พื้นที่น้ำท่วมทั้งลดลง และมีปริมาณน้ำบาดาลเพิ่มขึ้น มีระบบนิเวศที่ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 8 สรุป การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค

การพัฒนา ระบบ ระบบ SGB “ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง” ในพื้นที่จะทำโครงการ จำเป็นต้องวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินการ สามขั้นตอน คือ

1. วิเคราะห์ก่อนการดำเนินงาน ในเรื่องของ ปัญหา ความรุนแรง สาเหตุและแนวทางแก้ไข
2. วิเคราะห์และทบทวนระหว่างการทำงาน วิธีการที่ต้อง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การสร้างผังน้ำ การวางแผน และการนำน้ำกลับมาใช้

3. วิเคราะห์โครงการหลังการสร้างระบบ เรื่องการตรวจสอบคุณสมบัติน้ำ การดูแลรักษา การเผยแพร่ การถ่ายทอดและต่อยอดองค์ความรู้ที่ถูกต้องสู่สังคม เพราะ “น้ำ” แนวนโยบาย การสร้างความมั่นคงทางอาหาร การรวมกลุ่มปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เน้น ความปลอดภัยของผู้ผลิต ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาค ประชาชนและหน่วยงาน ภาครัฐ

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

โครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ต้องมีการร่วมมือกัน ในการวางแผนนโยบายการบริหารจัดการให้สอดคล้อง เชื่อมโยง การบริหารจัดการน้ำในทุกมิติ ตั้งแต่ บริบทพื้นที่ ปริมาณน้ำบนดิน ปริมาณน้ำใต้ดิน คุณลักษณะของชั้นดินต่าง ๆ รวมไปถึงปัญหา ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตระหนักกับ สถานการณ์ภัยแล้ง รวมไปถึงน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของชุมชนด้วยตัวของชุมชนเอง จากระบบการบริหารจัดการน้ำ โดยระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง ผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อม เขตที่ดิน หรือปัญหาอื่น ๆ ผ่านขบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ยังเป็นการวาง ระบบหรือขั้นตอนกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามบริบทของชุมชนนั้น ๆ ให้สอดคล้อง ตามความต้องการของคนในชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพแหล่งน้ำที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความต้องการของชุมชน

โดยนายชาติรี ศรีวิชาฐา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น ๆ ว่า “ได้นำแนวคิดการเติมน้ำฝนลงเก็บไว้ ใต้ดินจากราษฎรมาปรับใช้กับตำบลเก่าขามและได้พัฒนาเป็นธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง เป็นนวัตกรรมการเติมน้ำฝนจากหลังคาบ้านสู่ชั้นใต้ดิน โดยใช้กลไกการแทนที่อากาศดินของน้ำ อย่างมีประสิทธิภาพและได้พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อให้ประชาชนปรับเปลี่ยนแนวคิด เรื่องการใช้น้ำและเพื่อสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ โดยใช้พื้นที่และงบประมาณส่วนตัวนำร่องเป็นต้น แบบเสริมสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจให้กับบุคลากรในหน่วยงานการดำเนินการได้เกิด ประสิทธิภาพ ซึ่งขยายผลไปยังประชาชนและผู้นำชุมชน โดยทุกคนสามารถเข้าถึงโครงการ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงนี้ได้อย่างเรียบง่ายด้วยตนเอง ตอบโจทย์ปัญหาน้ำท่วมขังและ ภัยแล้งอย่างได้ผลร้อยละ 100 จนปัจจุบันทำให้เกิดการยอมรับและเกิดผลสัมฤทธิ์ในหลายพื้นที่ สามารถมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี เป็นต้นแบบในการดำเนินงานการเผยแพร่ให้กับหลายพื้นที่ และองค์กร ต่าง ๆ จนไปถึงระดับประเทศ สู่ระดับสากล” บทบาทของประชาชน เป็นการมีส่วนร่วมกันของ ประชาชนในตำบลเก่าขาม ซึ่งเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติผ่านระบบ ความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแสดงออกมาผ่านวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านและ

กระบวนการจัดการทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง การรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนจะคอยชักชวนกันเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ในการจัดการโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงให้ยั่งยืนยาวนาน

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงแบบระบบเปิดจะใช้แผนที่ทหารตามตราส่วน 1:50,000 (Topographic Map) เพื่อหาความลาดเอียง ระดับความสูง เพื่อกำหนดพิกัดวางระบบเติมน้ำใต้ดิน และเมื่อได้ตำแหน่งก็ใช้รถขุดดินในการขุดเพื่อสร้างแหล่งเก็บน้ำให้มีความลึกถึงชั้นหินอุ้มน้ำ (Aquifer)

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงแบบระบบปิดจะเป็นแบบบ่อประดิษฐ์คร้วเรือน ซึ่งได้แก่ หินกรวด ฝ้ายมุ้ง ถ่าน ก้อนอิเอ็ม หินลึบแลบหรือเศษอิฐขนาด 15-20 เซนติเมตร และท่อ PVC 2 เป็นต้น

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการธนาคารน้ำใต้ดินในส่วนของบุคลากรที่ใช้ในการดำเนินงานส่วนใหญ่จะเป็นบุคลากรในตำบลเก่าขามร่วมมือกัน ไม่ว่าจะบุคลากรข้าราชการหรือประชาชนในตำบลเก่าขาม (องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม, 2561)

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามยังนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานของโครงการ คือ เครื่องวัดความต้านทานน้ำใต้ดินเพื่อตรวจศักยภาพการไหลของน้ำใต้ดิน เทคโนโลยีที่ใช้ในระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงที่ถูกพัฒนามาเป็นเฉพาะสำหรับการนำมาใช้ในการพัฒนาระบบน้ำใช้ในการตรวจวัด วิเคราะห์ ประมวลผล และออกรายงานได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องหรือแจ้งสถานการณ์ให้ทราบในประเด็นที่สนใจทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

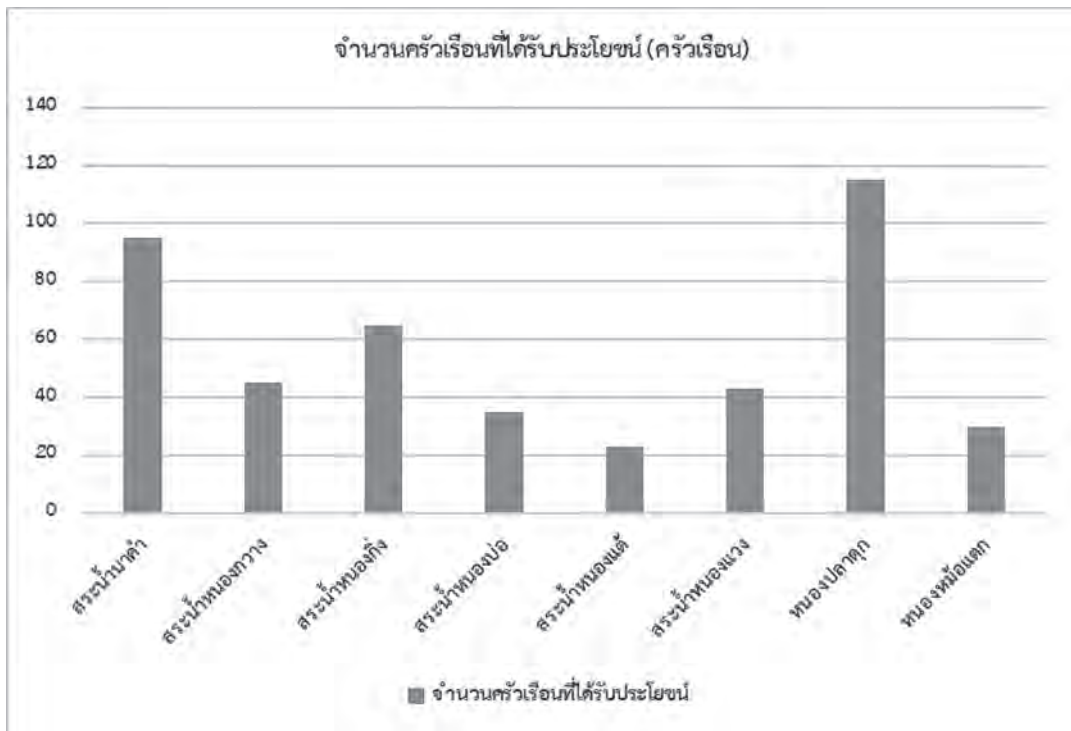
ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาผลการดำเนินโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง (Sufficiency Groundwater Bank) องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง แก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และปัญหาความเหลื่อมล้ำในชุมชนได้สำเร็จด้วยนวัตกรรมธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง สามารถทำให้พื้นที่ตำบลเก่าขามมีแก้มลิงใต้ดิน เก็บน้ำได้อย่างมหาศาล ทำให้ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตรอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม

การแก้ไขปัญหาภัยน้ำท่วมและภัยแล้ง

โครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเป็นกระบวนการเร่งน้ำให้ลงสู่ ชั้นใต้ดินให้เร็วขึ้น ด้วยการนำน้ำบนดินไปแทนที่อากาศ กระบวนการเก็บน้ำลงใต้ดินชั้นตื้น ด้วยบ่อประดิษฐ์ เพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมขัง และรักษาความชื้นให้กับชั้นหน้าดิน ป้องกันปัญหาการขาดน้ำในช่วงหน้าแล้งได้ อีกทั้งการเก็บกักน้ำดังกล่าวยังช่วยแก้ไขปัญหาน้ำให้ชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำท่วมขัง จัดการน้ำฝนที่ตกจำนวนมากตามแหล่งน้ำให้ไหลลงสู่บ่อประดิษฐ์ระดับชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่มีน้ำท่วมขังในชุมชน สามารถลดการปนเปื้อนจากการไหลของน้ำฝนแบบทิ้งเปล่า ในพื้นที่อื่น ๆ ในช่วงเวลาฝนตก ทำให้มีปริมาณเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้พื้นที่ของโครงการมีน้ำเพิ่มขึ้นสูง เต็มตลิ่งทั้งลำห้วย หนอง บึง เขื่อน แม่น้ำ น้ำใต้ดินที่เคยมีลักษณะเค็มเปลี่ยนสภาพเป็นน้ำจืด มีระบบนิเวศที่ดีขึ้น ได้พันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์ที่เคยอาศัยอยู่ภายในพื้นที่คืนกลับมาเป็นทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

แผนภาพแสดงรายงานจากแอปพลิเคชันสำหรับจัดการน้ำผิวดิน

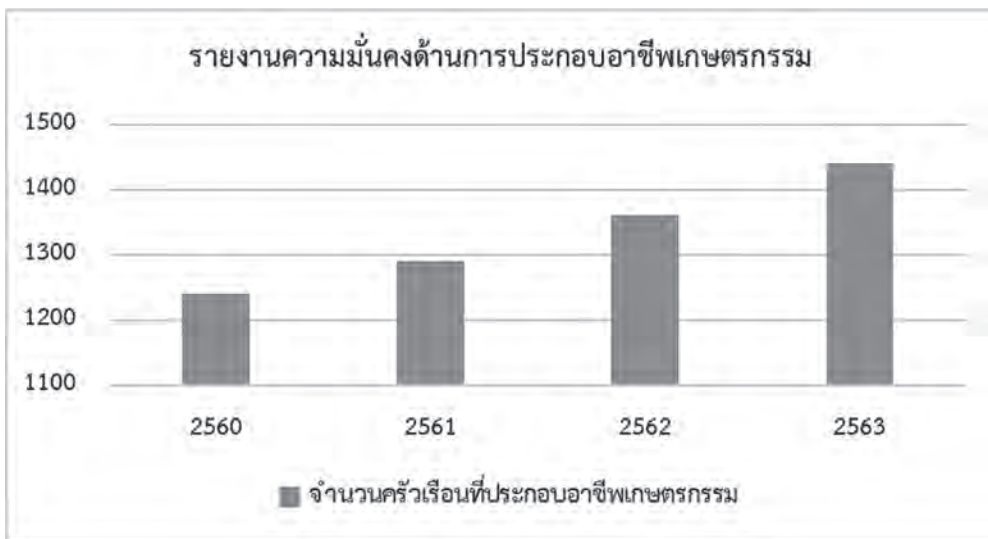
ที่มา : ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร (2564)

การแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

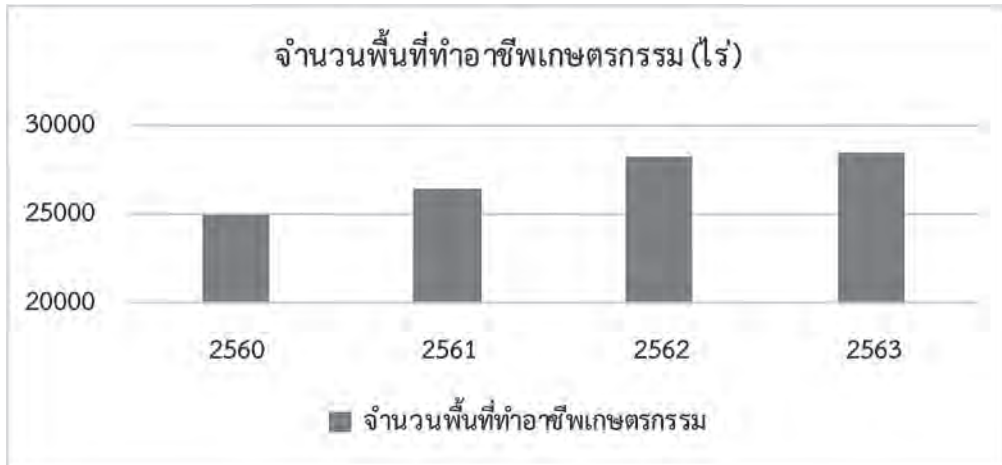
ผลของการทำนวัตกรรมการนํ้าใต้ดินแบบพอเพียง ทำให้สระน้ำ บ่อน้ำ ลำห้วย ธรรมชาติ มีน้ำเพียงพอกับการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมตลอดปี เกษตรกรปลูกพืชผัก สวนครัว ผักปลอดสารพิษ ปัจจุบันเกษตรกรในตำบลเก่าขามได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) เกษตรอินทรีย์ พืช 18 ชนิด เป็นการเพิ่มศักยภาพแหล่งน้ำ ของชุมชนหรือแหล่งน้ำเดิมซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วในทุกตำบล ให้สามารถนำน้ำที่ไหลทิ้งไปสำรอง เก็บไว้ในชั้นน้ำใต้ดิน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพและการดำรงชีพของคนในชุมชน รวมถึงการเพิ่มมูลค่าของน้ำและที่ดินทำกิน ส่งผลให้มีความมั่นคงของชีวิต ก่อให้เกิดและรายได้ ยั่งยืนสู่คนในท้องถิ่นรุ่นหลัง ซึ่งจะช่วยลดปัญหาในสังคม ลดปัญหาการอพยพไปขายแรงงาน ในเมืองใหญ่ และลดปัญหาหนี้สินได้ อีกทั้งทำให้เกิดแบบอย่างการนำพลังสะอาดมาใช้ซึ่งเป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อมช่วยลดต้นทุนการผลิตเป็นผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การบริหารจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่ เกิดรายได้ทางการเกษตรโดยเฉพาะภาคชุมชน เป็นต้นแบบที่หลากหลายของอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน อาทิ การรวมกลุ่มปลูกพืชและการรวมกลุ่มเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมุ่งเน้นความปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภคและกลุ่มอื่น ๆ ผลักดันเป็นแนวทางนโยบายการสร้าง ความมั่นคงทางอาหาร ที่เกิดจากการร่วมงานแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์การบริหาร ส่วนตำบลเก่าขามกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับ คนในชุมชนเกิดการพัฒนาอาชีพสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของชุมชน (พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ, 2560)

แผนภาพแสดงรายงานความมั่นคงด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ที่มา : ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร (2564)

แผนภาพแสดงรายงานจำนวนพื้นที่ทำอาชีพเกษตรกรรม

ที่มา : ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร (2564)

องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม ได้กำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพของน้ำที่ชุมชน ก่อนที่จะนำมาใช้อุปโภคบริโภค เพราะเห็นความสำคัญของสุขภาพของประชาชนในระยะยาว จึงได้ตรวจสอบตามกระบวนการมาตรฐานการผลิตน้ำดื่ม ซึ่งมาตรฐานน้ำบริโภคประเทศไทย โดยสำนักสุขาภิบาลอาหารและ น้ำ กรมอนามัย มีการกำหนดมาตรฐานของค่าความเป็นกรดต่าง เอาไว้ คือ ต้องอยู่ใน ระหว่างค่า 6.5 - 8.5 ซึ่งเป็นเกณฑ์ตามมาตรฐานองค์การอนามัยโลก (WHO) โดยน้ำจากธนาคารน้ำใต้ดินในโครงการดังกล่าวเมื่อผลิตน้ำดื่มออกมาแล้วมีค่า pH อยู่ระหว่าง 8.2 - 8.5 ถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในชุมชน

โครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งตัวชี้วัดสำคัญเห็นได้จากประโยชน์ที่ประชาชนในพื้นที่ คือ ประชาชนได้รับประโยชน์ จำนวน 13 ชุมชน นั่นคือ ประชาชนจำนวน 7,411 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ชุมชนมีน้ำใช้ อุปโภคบริโภค ที่สะอาด ปลอดภัย และทำการเกษตรอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมครอบคลุม ทุกชุมชน นอกจากนี้ ยังออกแบบให้มีการติดตามตรวจสอบสารเคมีตกค้างจากน้ำใต้ดินตั้งแต่ ริเริ่มโครงการจนถึง ปัจจุบัน พบว่ามีสารเคมีตกค้างในน้ำน้อยลงจากผลการตรวจสอบสารเคมี ดังนี้ ข้อมูลในปี พ.ศ. 2561 ผลเสียจำนวน 398 คน คิดเป็นร้อยละ 50.25 (จากผู้รับการตรวจ 792 คน) ปี พ.ศ.2562 ผลเสียจำนวน 342 คิดเป็นร้อยละ 47.77 ปี (จากผู้รับการตรวจ 716 คน) ปี พ.ศ. 2563 ผลเสีย จำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 32.72 (จากผู้รับการตรวจ 716 คน)

ความสำเร็จด้านการลดความเหลื่อมล้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามเกิดขึ้นในหลายมิติ ได้แก่ มิติสังคม ก่อให้เกิดการบูรณาการมีส่วนร่วมของทุกชุมชน โดยชุมชน ช่วยเหลือการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาซ้ำซากในพื้นที่อย่างยั่งยืนเกิดความเข้าใจใน ความปัญหาที่เกิดขึ้นและใช้วัตรกรรมที่สามารถทำได้ต้นทุนต่ำ ป้องกันปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างชุมชน มิติเศรษฐกิจ เกิดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มขึ้น เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น กระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนในระดับตำบล ทุกชนชน มีน้ำใช้เพื่อการอุปโภค และบริโภคที่เพียงพอสำหรับการเกษตรและในชีวิตประจำวันและ ที่สำคัญมีการเก็บสะสมน้ำไว้ใช้ในยามจำเป็น มิติสิ่งแวดล้อม เมื่อปริมาณน้ำใต้ดินและน้ำผิวดินมีมากขึ้นทำให้เกิดความชุ่มชื้น ลดความแห้งแล้ง มิติของความยั่งยืน เป็นการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพเป็นระบบคืนความสมดุลให้ระบบนิเวศน์ สร้างความอุดมสมบูรณ์ ให้กับทรัพยากรธรรมชาติของตำบลเก่าขาม

การขยายผลและต่อยอดของโครงการ

การจัดตั้งศูนย์ติดตามประเมินผลพัฒนาปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพ ด้วยการนำเทคโนโลยีการตรวจวัด ระดับและคุณภาพน้ำ BOD และ COD มาใช้ร่วมกับฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้เชิงประจักษ์ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่สนใจทำธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง จนปัจจุบันได้รับการยอมรับและเกิดผลสัมฤทธิ์สามารถแก้ปัญหาหน้าท่วมขัง ภัยแล้งได้อย่างชัดเจนเป็นต้นแบบในระดับประเทศและมีหน่วยงานที่นำไปขยายผลอีกหลายหน่วยงาน

การขยายผลถ่ายทอดองค์ความรู้ตำบลต้นแบบของประเทศไทย ระบบ SGB “ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง” ได้แหล่งถ่ายทอดความรู้จากปี พ.ศ.2559 ถึงปัจจุบัน มีผู้มาเยือนประมาณ 30,376 คน และได้ถ่ายทอดความรู้ขยายผลเป็นต้นแบบตามภาคต่าง ๆ ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	อบต.ยางซิ่นก จ.อุบลราชธานี และ อบต.บ้านผึ้ง จ.นครพนม
ภาคเหนือ	อบต.วังหามแห จ.กำแพงเพชร
ภาคกลาง	เทศบาลตำบลหนองมะโมง จ.ชัยนาท
ภาคใต้	เทศบาลตำบลเจ๊ะบิลัง จ.สตูล
องค์กร/มูลนิธิ	มูลนิธิเพื่อสังคมไทย รางวัลไทย และสถาบันพัฒนาศักยภาพท้องถิ่น

ตารางแสดงการดำเนินงานและผลสำเร็จของโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน

การดำเนินการ/รูปแบบ	ผลการดำเนินการ/ผลสำเร็จ
ปีเริ่มดำเนินการพัฒนาระบบธนาคารน้ำใต้ดิน	2558
พื้นที่ดำเนินงาน	74.95 ตารางกิโลเมตร, 13 หมู่บ้านและนอกเขตชลประทาน
สภาพปัญหาก่อนการพัฒนา	น้ำท่วม, ภัยแล้ง, น้ำท่วมขังในเขตชุมชนและถนนถูกกัดเซาะ
รูปแบบการพัฒนาระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง (SGB)	1. ระบบเปิดชนิดในลำห้วย จำนวน 5 ระบบ 2. ระบบเปิดชนิดในแหล่งน้ำสาธารณะ จำนวน 5 ระบบ 3. ระบบปิดชนิดผิวน้ำพร้อมโซล่าเซลล์ จำนวน 60 ระบบ 4. ระบบปิดชนิดร่องไร้ท่อ จำนวน 5,000 เมตร 5. ระบบปิดชนิดคร้วเรือ่น จำนวน 100 บ่อ
พื้นที่ได้รับประโยชน์	13 หมู่บ้าน
ปัญหาที่ได้รับการแก้ไข	น้ำท่วม, ภัยแล้ง, น้ำท่วมขังในเขตชุมชนและถนนถูกกัดเซาะ
ร้อยละของปัญหาที่ได้รับการแก้ไข	คิดเป็นร้อยละ 100
ปริมาณน้ำสำรองใต้ดินปัจจุบันหลังจากพัฒนาระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง (SGB)	ประมาณ 28 ล้านลูกบาศก์เมตร
เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ใช้	สำนักงานดิจิทัล, นวัตกรรมการจัดการน้ำท้องถิ่นอย่างชาญฉลาด (SLWM)
ปัจจัยผลสำเร็จ	1. การบริหารจัดการที่ดี 2. การมีส่วนร่วมของชุมชน 3. ใช้เทคโนโลยีที่ดี 4. ภาครัฐเครือข่ายเข้มแข็ง
ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	1. ปริมาณน้ำสำรองทั้งใต้ดินและผิวดิน 2. จำนวนแปลงเกษตรนอกฤดูกาล 3. จำนวนผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร 4. สภาพปัญหาเกี่ยวกับน้ำลดลง
การขยายผล/ต่อยอด	บัญชี-สมุดคู่มือ, Smart Farmer และสินค้าเกษตรออนไลน์
ความท้าทายสำคัญ	การจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกร

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม, (2564)

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณน้ำฝนและปริมาณน้ำร่วมกับ แผนที่ของการเกิดภัยแล้ง แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ตำบลเก่าขามไม่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงประสพภัยแล้ง เนื่องจากธนาคารน้ำใต้ดินมีส่วนช่วยให้เกิดการหมุนเวียนของน้ำ น้ำที่สะสมไว้ในบ่อใต้ดินทำให้เกิดความชุ่มชื้น เกิดเป็นโครงข่ายธนาคารน้ำใต้ดินในพื้นที่ แต่โครงการธนาคารน้ำใต้ดินไม่สามารถทำในเขตอุตสาหกรรมได้และไม่สามารถทำลายล้างสารเคมีได้โดยตรง อีกทั้งสภาพทางธรณีวิทยาบางพื้นที่ต้องใช้เวลาศึกษาข้อมูลในการดำเนินการนานพอสมควร

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

โครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามประสบปัญหาเรื่องพื้นที่ งบประมาณ ความรู้และความเข้าใจของประชาชน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเก่าขามจึงใช้พื้นที่และงบประมาณส่วนตัว นำร่องเป็นต้นแบบ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามและผู้สนใจจากการดำเนินโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานได้ ดังนี้

ธนาคารน้ำใต้ดินเป็นโครงการใหม่ที่ยังไม่เคยดำเนินการ ผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบลเก่าขามยังขาดความเข้าใจ ในการนำโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงไปแก้ปัญหาให้ชุมชน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง ทำให้เกิดการขับเคลื่อนโดยประชาชนค่อนข้างยาก การรับรองด้านวิศวกรรม และวิชาการ ทำให้ยากแก่การบริหารจัดการและการบริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณที่จะขับเคลื่อนให้มีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด แก่ประชาชน จำนวน 2,000 ครัวเรือน ค่อนข้างช้าและมีขีดจำกัด อีกทั้งมีข้อจำกัดเรื่องเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ที่ทำโครงการ การดำเนินงาน และประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึงเนื่องด้วยพื้นที่กว้างขวางและห่างไกลกัน

ปัจจัยความสำเร็จ

การดำเนินโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง การบริหารจัดการน้านอกเขตชลประทานระบบน้ำใต้ดิน นายชาติรี ศรีวิชาฐา พร้อมคณะผู้บริหารและบุคลากรท้องถิ่นมีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือคนในชุมชนเก่าขามให้พ้นจากปัญหา น้ำท่วม น้ำแล้ง เป็นประจำทุกปี พร้อมมุ่งมั่นในการส่งเสริมพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนโดยได้น้อมนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำ และได้น้อมนำแนวทางศาสตร์พระราชา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่

ทฤษฎีใหม่มาขับเคลื่อนใช้ในการพัฒนาตำบลเก่าขามอย่างจริงจัง และมีความเพียรพยายามที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ปัจจัยความสำเร็จของโครงการ SGB “ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง” มีดังนี้

1. ความมุ่งมั่น คณะผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและบุคลากรมีคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ มีความเข้าใจและเข้าใจการพัฒนาในรายละเอียดของโครงการเป็นอย่างดี และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จไปตามเป้าหมาย
2. ภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ สร้างเสริมเพิ่มทักษะตลอดเวลา ทั้งด้านเทคนิคและด้านการบริหาร
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีรูปแบบวิธีคิด มุมมองใหม่ ๆ ไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม ๆ ทำให้สามารถที่จะแสวงหาโอกาส เพื่อนำมาบริหารและพัฒนาให้เกิดเป็นคุณค่าแก่องค์กร
4. ทักษะการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ มีทิศทางในการเพิ่มพูนทักษะ ที่ตรงประเด็น ทำให้โครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงมีประสิทธิภาพมากที่สุด และสำเร็จตามเป้าหมาย
5. การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำงาน กระบวนการตรวจสอบเพื่อสร้างความโปร่งใสนำไปสู่การตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2562). *แนวคิดการรณรงค์วันเอดส์โลก 1 ธันวาคม 2562 “Communities make the difference : รวมพลังชุมชนยุติเอดส์”*. ค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/939720191115082233.pdf>
- กรมทรัพยากรธรณี. (2559). *ข้อมูลธรณีวิทยา*. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, จาก http://www.dmr.go.th/n_more.php?c_id=832
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2562). *ข้อมูลชุดดินและการใช้ประโยชน์ดิน*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <https://www.ldd.go.th/home/#>
- กรมส่งเสริมสำนักงานปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลข้อมูลทั่วไป*. กรมส่งเสริมสำนักงานปกครองท้องถิ่นขอนแก่น. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kklocal.go.th/information>
- กรมอนามัย. (2562). *การขับเคลื่อนรูปแบบการใช้แผนจัดการน้ำสะอาด (WSP) สำหรับระบบประปาเทศบาล*. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/c1QW7>
- กองคลังองค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่. (2564). *รายงานการจัดทำงบแสดงฐานะทางการเงินและงบอื่นๆ ประจำปี 2564*. ค้นเมื่อ 14 มกราคม 2565, จาก http://www.nakoonyai.go.th/web/attach/news_1640664124_234-12282021104922.pdf.
- กองช่าง เทศบาลเมืองทุ่งสง. (2562). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2564 จาก <https://thungsongcity.go.th/content/general.pdf>
- กองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ. (2562). *คู่มือการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ*. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <http://special.obec.go.th/HV3/doc/fund/>
- เกรียงศักดิ์ ศรีสุข. (2550). *หน่วยหินทางอุทกธรณีวิทยา*. ค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/JltXz>
- คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนตำบลนาคุณใหญ่. (2562). *แผนชุมชนระดับตำบล*. ค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://district.cdd.go.th/nawa/wpcontent/uploads/>
- คณะผู้บริหารเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. (2563). *เทศบัญญัติงบประมาณประจำปี 2564*. เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

- งานวิเคราะห์นโยบายและแผนวิเคราะห์นโยบายและแผนกองวิชาการและแผนงาน. (2561). *การจัดทำแผนงานพัฒนาท้องถิ่น คู่มือแผนงานพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์*. เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
- ชฎากานต์ ภิญญากรณ์. (2557) *รูปแบบการจัดบริการสังคมด้านการศึกษาของเด็กพิเศษ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา]. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชาติศรี ศรีวิชา, ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, ภูท สลัดทุกข์. (2563). *ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ม.ป.ท.: อัญญาวดี.
- ดาวริกา อักษรถึง. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างระดับปัจจัยความสำเร็จกับระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา : เทศบาลนครหาดใหญ่. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 9(2), 3-13.
- ตรงกมล สนามเขต และนิตยา กาบจันทร์. (2564). แนวทางการเสริมสร้างทุนชุมชนให้เข้มแข็งสู่การกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(1), 129-144.
- ธิดินัดดา สิงห์แก้ว. (2562). *การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจร PDCA : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาราชภัฏเชียงใหม่. www.graduate.cmru.ac.th/core/km_file/485.pdf
- ประสิทธิ์ สงกันหา. (2564). การพัฒนาศูนย์บริการชุมชน DIC (Drop in Center) ในการดูแลผู้ติดเชื้อ HIV อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 14(3), 231-332.
- พรเทพ ศรีธนาธร. (2557). นวัตกรรมจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กลไกการจัดการ การมีส่วนร่วม และความสำเร็จของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยแม่หิน จังหวัดลำปาง. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 5(9), 99-115.
- พระมหาประยูร ธีรวโร (ตระการ). (2565). วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 3(1), 33-40
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 (2542, 17 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่114 ก. หน้า 48.
- พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ. (2560). *ความรู้การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของชุมชน*. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://dkmmap.nrct.go.th/dkmmap-2021/project-detail.php?pid=60-064>

- วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2555). “เกียรติภูมิท้องถิ่น รางวัลพระปกเกล้า 2555”. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2556). *ถอดรหัส การจัดเก็บภาษีอากรของท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2558). *ข้อเสนอเชิงนโยบายนวัตกรรมการพัฒนารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สกนธ์ วรัญญูวัฒนา. (2554). *วิถีใหม่การพัฒนารายรับท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). *รางวัลพระปกเกล้า 2562 เกียรติภูมิท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2564). *รางวัลพระปกเกล้า 2564 เกียรติภูมิท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. “เอกสารประกอบการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น”. หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับท้องถิ่น ระบบการเรียนการสอนผ่านออนไลน์ KPI- e-Learning. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kpi-elearning.com/> เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2553). *ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2566, จาก <http://prp.trf.or.th/trf-policy-brief>
- สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงานป.ย.ป.) (2560). *แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” อนาคตประเทศไทย*. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2564, จาก <https://sto.go.th/th/about/policy/20-year-strategic-plan>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. “*ผลการประเมิน*”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://itas.nacc.go.th/report/rpt0401?Year=2021&DepartmentCatId=2&ScopeDimId=> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.
- สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2551). *ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดนครศรีธรรมราช*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2564 จาก http://www.nakhonsithammarat.go.th/web_52/tp.pdf
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2021). *สถานการณ์น้ำ*. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, จาก http://www.onwr.go.th/?page_id=7735
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. (2564). *ข้อมูลสายน้ำ*. ค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/V9pdt>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *เกี่ยวกับ SDGs*. สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2565 จาก <https://sdgs.nesdc.go.th/>

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป). *ข้อมูลทั่วไป*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kklocal.go.th/information>

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น (2559, 24 มิถุนายน). กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น. <https://www.kkpho.go.th/visaitad.php>

สำนักงานเทศบาลขอนแก่น (2561). *สถิติจำนวนประชากรเทศบาลนครขอนแก่น*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kkmuni.go.th/basic-data/population-data/population-num-rate17.pdf>

สำนักงานเทศบาลตำบลแม่สะเรียง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน.(2563). "แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561- 2565) เทศบาลตำบลแม่สะเรียง (ฉบับเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง ปี 2563) " [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.maesariang.go.th/wp-content/uploads/2022/>. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565.

สำนักงานเทศบาลนครขอนแก่น (2561). *ประวัติความเป็นมาเทศบาลนครขอนแก่น*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kkmuni.go.th/center/index.php/th/>

สำนักงานเทศบาลนครขอนแก่น (2564). *สถิติจากการทำบัตรประจำตัวประชาชน แยกตามอาชีพของประชาชน*. สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลนครขอนแก่น. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก http://www.kkmuni.go.th/2017/admin/file/files/1486108398_1269816638.pdf%0

_____. (2559). *ชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <https://www.kkmuni.go.th/basic-data/society-data/community.pdf>

_____. (2561). *รายงานผลปฏิบัติงานประจำปี 2561*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kkmuni.go.th/pdf-download/portfolio-61.pdf>

_____. (2562). *อำนาจหน้าที่ของเทศบาลนครขอนแก่น*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kkmuni.go.th/2017/pages/56>

_____. (ม.ป.ป). *ผังโครงสร้างฝ่ายบริหาร*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kkmuni.go.th/2017/pages/4>

- สำนักงานเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี. (2555). *รู้จักเทศบาล*. สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.suratcity.go.th/web/index.php/th/menu-about-us-th/menu-vision-th-2>
- สำนักงานเทศบาลนครขอนแก่น. (2559, 24 มิถุนายน). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่น*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kkmuni.go.th/center/images/data/lawdata/poppula/pop-007.pdf>
- สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 1 ลำปาง. (2559). *ข้อมูลอุทกธรณีวิทยา*. ค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2565, จาก <http://www.dgr.go.th/bgr1/th/search?inputKeyword=>
- สุจิต คุณธนกุลวงศ์. (2563). *แนวทางการรับมือน้ำ*. ค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2565, จาก http://project-wre.eng.chula.ac.th/watercu_th/?q=node/2
- สุธิดา พงษ์สวัสดิ์. (2561). *การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). *ภาวะผู้นำทฤษฎีและปฏิบัติ: สารและศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงราย:มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง. (2564). *“สถานีกู้ชีพปลา”*. เอกสารประกอบการนำเสนอโครงการนวัตกรรมสถานีกู้ชีพปลา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม. (2561). *ตำบลต้นแบบการบริหารจัดการน้ำนอกเขตชลประทานด้วยระบบธนาคารน้ำใต้ดิน (GROUNDWATER BANK) ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยศาสตร์พระราชา*. องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม
- องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม. (2565). *ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม*. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, จาก <https://www.kaokham.go.th/office-location>
- องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่. (2561). *โครงสร้างการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่*. ค้นเมื่อ 14 มกราคม 2565, จาก <https://nakoonyai.go.th/web/index.php>.
- _____. (2561). *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561-2565*. ค้นเมื่อ 14 มกราคม 2565, จาก <https://www.nakoonyai.go.th/UserFiles/File/04%202.pdf>
- อมรา พงศาพิชญ์. (2010). *สิทธิมนุษยชนในมิติวัฒนธรรม*. ใน การประชุมวิชาการ แต่ศักดิ์ศรีเสมอกัน ทุกชั้นชน: วรรณกรรมกับสิทธิมนุษยชนศึกษา (น. 8-21). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- อรรถัย กักพล. (2547). *Best practices ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า
- อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง : เปลี่ยนความท้าทาย มุ่งสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างยั่งยืน. *VeridianE-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 9(1), 845-860.
- อาภรณ์ ดวงรัตน์. (2561). *ผลการใช้โปรแกรมการฝึกสติเพื่อพัฒนาความตั้งใจจดจ่อในเด็กสมาธิสั้น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทศบาลนครขอนแก่น. (2564). *รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก http://www.kkmuni.go.th/2017/admin/file/files/1598431141_741735006.pdf
- เทศบาลตำบลท่าคันโท. (ม.ป.ป.) *ข้อมูลพื้นฐาน*. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2566, จาก <https://thakhantho.go.th/public/list/data/index/menu/1142>
- เทศบาลตำบลท่าเสาป. (2564). *ข้อมูลพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.thasap.go.th/categorycontent/3516/162>
- เทศบาลตำบลเกาะคา. “*การดำเนินงาน: รางวัลแห่งความภาคภูมิใจ*”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kohkha.go.th/public/> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.
- _____. “*เกาะคาเมืองที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้พิการอย่างมีความสุข*”. เอกสารประกอบการนำเสนอการพิจารณาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2564.
- _____. “*แผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ.2561-2565)*”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kohkha.go.th/public/> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.
- _____. “*รายงานข้อมูลทางการเงิน*”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://kohkha.go.th/public/> เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565.
- เทศบาลนครขอนแก่น. (ม.ป.ป.) *ลักษณะภูมิประเทศและทิศทาง*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kkmuni.go.th/pdf-download/topography.pdf>
- _____. (ม.ป.ป.) *โครงสร้างส่วนราชการ*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก http://apps.kkmuni.go.th/kkmuni_personnel/kkmuni_perweb/stucture.pdf
- เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. (2557, 30 มิถุนายน). *ข้อมูลเผยแพร่*. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kalasin-mu.go.th/sj/index.php>

- เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. (2557, 30 มิถุนายน). *นโยบายการบริหาร*. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, จาก <http://www.kalasin-mu.go.th/sj/index.php/login-form/2014-06-30-07-00-19>
- _____. (2559). การแบ่งโครงสร้างส่วนราชการภายในและการกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของส่วนราชการเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. ประกาศเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
- เทอดพงศ์ ทองศรีราช. (ม.ป.ป). *Learning disorder (ความบกพร่องในการเรียนรู้)*. ราชวิทยาลัย กุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และ สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย.
- แผนพัฒนาท้องถิ่น. (2561-2565), เทศบาลตำบลทับมา จังหวัดระยอง. 2562.
- _____. (2561-2565), เทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. เพิ่มเติมครั้งที่ 12. 2565.
- _____. (2561-2565), เทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี. 2562.
- _____. (2561-2564), เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. 2562.
- _____. (2561-2565), องค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม จังหวัดเพชรบุรี. 2562.
- _____. (2561-2564), องค์การบริหารส่วนตำบลพลูดาวหลวง จังหวัดชลบุรี. 2562.
- Bass, B.M. & Avolio, B.J., (1994). *Improving Organization Effectiveness Through Transformational Leadership*. Newbery Park, CA : Sage.
- Vickery, J. (2018). Cultural Rights and Cultural Policy: identifying the cultural policy implications of culture as a human right. *Journal of Law, Social Justice and Global Development*, 22(2): 128-150.
- WAY magazine. (28 สิงหาคม 2562). “เกาะคาโมเดล สวัสดิการผู้สูงวัยไม่ทอดทิ้งกัน”. [คลิปวิดีโอ]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=v2gfnDrl-FI> เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565.

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 (โซนทิศใต้)
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 02-141-9567-70 โทรสาร 02-143-8175
www.kpi.ac.th

บันทึกเรื่องเด่นฯ ท้องถิ่นกับการกิจที่ท้าทาย

ISBN : 978-616-476-281-7

9 786164 762817

ราคา 515 บาท